Yesus Aqa Anjam Bole

2014

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea,

2014 revision

Yesus Aqa Anjam Bole 2014

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2014 revision

Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini, 2014

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-04-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 31 Aug 2023
0eb339dc-c20a-5065-9483-338933d97585

Contents

Matyu 1
Mak 92
Luk 147
Jon 241
Aposel 306
Rom 395
1 Korin 436
2 Korin 475
Galesia 501
Efesus 515
Filipai 529
Kolosi 538
1 Tesalonaika 547
2 Tesalonaika 556
1 Timoti 561
2 Timoti 573
Taitus 581
Filemon 587
Hibru 590
Jems 621
1 Pita 632
2 Pita 643
1 Jon 650
2 Jon 660
3 Jon 662
Jut 664
Uli Anjam 668

MATYU

Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil

1 Endi Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil. Yesus
Kristus a Devit aqa leŋ na ŋambabej. Devit a Abraham aqa leŋ
na ŋambabej.
2 Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a
Juda aqa was naŋgi ti naŋgo abu.
3 Juda a Peres Sera wo naŋgo abu. Naŋgo ai Tamar. Peres a
Hesron aqa abu. Hesron a Ram aqa abu.
4 Ram a Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu.
Nason a Salmon aqa abu.
5 Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet
aqa abu. Obet aqa ai Rut. Obet a Jesi aqa abu.
6 Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.
Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai a nami Uria aqa
ŋauŋ soqnej.
7 Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa
abu. Abiya a Asa aqa abu.
8 Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu.
Jehoram a Usia aqa abu.
9 Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu. Ahas a
Hesekia aqa abu.
10 Hesekia a Manase aqa abu. Manase a Emon aqa abu.
Emon a Josaia aqa abu.
11 Josaia a Jehoiakin aqa was naŋgi ti naŋgo abu. Aqa bati
qa jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi tontnjrsib joqsib Babilon
qureq di taqatnjresoqneb.
12 Babilon qureq di naŋgi tontnjrnab sonabqa Jehoiakin
aqa aŋgro Sealtiel a ŋambabej. Sealtiel a Serubabel aqa abu.
13 Serubabel a Abiut aqa abu. Abiut a Eliakim aqa abu.
Eliakim a Asor aqa abu.
14 Asor a Sadok aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a
Eliut aqa abu.
15 Eliut a Eleasar aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan
a Jekop aqa abu.
16 Jekop a Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluŋ.
Maria aqa miligiq na Yesus a ŋambabej. Naŋgi a qa mare-
qnub, a Kristus.
17 Deqa Abraham aqaq dena bosi bosiq Devit a ŋambabej di
moma 14. Devit aqaq dena bosi bosiq Israel naŋgi Babilon
qureq di soqneb di dego moma 14. Naŋgi Babilon qureq di
soqneb dena bosi bosiq Kristus a ŋambabej di dego moma 14.

Yesus Kristus a ŋambabej

18 Yesus Kristus a endegsi ŋambabej. Aqa ai Maria
Josep na oqajqa saga qameb. Ariya Josep a Maria ombla
ŋereŋosaisonabqa Mondor Bole a Maria aqaq ainaqa a
gumaŋej.
19 Onaqa Maria aqa gumbuluŋ Josep a endegsi quej, “Maria
a gumaŋqo.” Josep aqa kumbra tulaŋ boledamu deqa a
endegsi are qalej, “E lumu na Maria uratqai. E boleq di
uratqasai. Maria a jemaiyo uge.”
20 Degsi are qaleqnaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep
aqaq ainaqa ŋeiobilqei na unej. Unnaqa laŋ aŋgro na minjej,
“O Josep, Devit aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaim. Ni que.
Mondor Bole a Maria aqaq aiqoqa a gumaŋqo.
21 Deqa a aŋgro mel oqas. Amqa bunuqna aŋgro dena aqa
segi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrsim naŋgi eleŋqas.
Deqa ni aqa ñam Yesus waiyqam.”
22 Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba aqa
medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A
endegsi marej,
23 “Niŋgi quiy. Bunuqna duŋgeŋge bei a tamo ombla
ŋereŋosaisosimqa a gumaŋosim aŋgro mel oqas. Amqa naŋgi
aqa ñam Emanuel waiyqab.” Ñam di aqa damu, “Qotei a iga
koba na unum.”
24 Onaqa Josep a qutuosiqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro na
anjam minjej qaji di dauryosiqa Maria ej.
25 Bati deqa a Maria ombla ŋereŋosaioqneb. Gilsi gilsiq Maria
a aŋgro mel ej. Onaqa Josep na aŋgro di aqa ñam Yesus waiyej.

2

Bongar sisiyo qaji tamo naŋgi Yesus unqajqa beb

1 Yesus a Betlehem qureq di ŋambabej. Qure di Judia sawaq
di unu. Bati deqa Mandor Herot a Judia sawa taqatesoqnej.
Yesus a ŋambabonaqa bongar sisiyo qaji tamo qudei naŋgi seŋ
oqo sawaq na walwelosib gilsib Jerusalem qureq di brantosib
tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjroqneb,
2 “Juda naŋgo mandor koba ŋambabej qaji a qabi unu? Iga
seŋ oqo sawaq di aqa bongar unsimqa dauryosim bonum. Iga
a qa louqajqa deqa bonum.”
3 Onaqa Mandor Herot a naŋgo anjam di qusiqa a are koba
qaloqnej. Tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi
dego are koba qaloqneb.
4 Deqa Herot a Israel naŋgo atra tamo kokba ti naŋgo
dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil metnjrnaqa naŋgi bosib
koroonabqa a na naŋgi endegsi nenemnjrej, “Kristus a qabia
ŋambabqas?”

5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Kristus a Betlehem qureq
di ŋambabqas. Qure di agi Judia sawaq di unu. Qotei aqa
medabu o qaji tamo bei a nami endegsi neŋgreŋyej,
6 ‘O Betlehem tamo uŋgasari, nuŋgo qure Judia sawaq di
unu. Qure kokba kalil Judia sawaq di unub qaji naŋgi na
nuŋgo qure buŋyqasai. Di kiyaqa? Nuŋgo qureq dena gate
koba bei tigelosimqa a na ijo segi Israel tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrqas.’ ”
7 Onaqa Herot a anjam di qusiqa bongar sisiyo qaji tamo
naŋgi lumu na metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa nenemn-
jrej, “Bati gembu bongar di brantej?”
8 Onaqa naŋgi bongar brantej qaji aqa bati di ubtosib Herot
minjnabqa a na kamba minjrej, “Niŋgi Betlehem aisib aŋgro
deqa geregere ŋamoiy. Ŋamosib a tal qabi unu di unsib bosib e
merbiy. Yim e kamba aisiy a qa louqai.”
9 Onaqa naŋgi Mandor Herot aqa anjam di qusib Betlehem
aiyeb. Aisib ŋam atsibqa bongar nami seŋ oqo sawaq di uneb
qaji di namo aisiq aŋgro soqnej qaji tal di tiŋsi sonaq uneb.
10 Unsib naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
11 Onaqa naŋgi tal miligiq gilsib aŋgro aqa ai Maria wo
sonab unjrsibqa aŋgro aqa areq di siŋga pulutosib a qa loueb.
Osib naŋgo qasaŋ iŋgi iŋgi qudei ti gol ti goreŋ ti qa ti walaqa-
jqa quleq bole bole di eleŋosib aŋgro atraiyeb. Iŋgi iŋgi di naŋgi
nami silali kokba na awaiyeleŋeb.
12 Ariya naŋgi tal uratosib olo puluqa laqnabqa Qotei a
ŋeiobilqei na minjrej, “Niŋgi olo Herot aqaq di brantaib.” Degsi
minjrnaqa naŋgi gam bei dauryosib naŋgo segi qure utruq
aiyeb.

Josep na Yesus aqa ai wo joqsiq Isip sumeb

13 Naŋgi ainabqa bati di Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep
aqaq gilsiq ŋeiobilqei na minjej, “Herot a bosim aŋgro Yesus
qalsim moiyotqajqa ŋamqas. Deqa ni tigelosim aŋgro aqa ai
wo joqsim Isip sawaq sumiy. Sumsib di soqnibqa bunuqna e
ni mermitqa sawa endeq olo bqab.”
14 Onaqa Josep a qolo tigelosiqa aŋgro aqa ai wo joqsiq Isip
sawaq sumeb.
15 Sumsib di sonabqa bunuqna Herot a moiyej. Josep a
kumbra di yej deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o tamo
nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Ijo
aŋgro mel a Isip sawaq di soqnimqa e dena metit a Isip sawa
uratosim ijoq bqas.”

Qaja tamo naŋgi na aŋgro mel naŋgi ñumeleŋeb

16 Herot a bongar sisiyo qaji tamo naŋgi qa tariŋonaq ugeiy-
onaq qalieej, naŋgi a gisaŋyeb. Deqa a minjiŋ ani oqetonaqa

aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa aisib Betlehem qureq di aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil ñumeleŋosib moiyotnjreb. Qure qure Betlehem jojomq di soqneb qaji dia dego aŋgro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil moiyotnjreb. Herot a bongar brantej qaji aqa bati dauryosiq kumbra degyej.

17 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,

18 “Rama qureq di Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa aŋgro kalil naŋgi ñumnab moreŋeb deqa akameqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa are latetqa yeqnab a naŋgo anjam quqwa uratoqnej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro kalil naŋgi moreŋekriteb deqa.”

Josep na Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq beb

19 Bati Herot a moinaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Isip sawaq di Josep aqaq di brantosiqa ŋeiobilqei na minjej,

20 “Ni tigelosim aŋgro kiñala Yesus aqa ai Maria wo joqsim olo Israel sawaq gile. Tamo naŋgi Yesus qalsib moiyotqa maroqneb qaji naŋgi moreŋekriteb deqa ni olo gile.”

21 Onaqa Josep a tigelosiqa Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq gilej.

22 Bati deqa Arkelaus a na aqa abu Herot aqa sawa osiq Judia sawa taqatesoqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa ulaej. Onaqa Qotei a Josep ŋeiobilqei na minjej, “Ni Galili sawaq gile.”

23 Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qure bei aqa ñam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo qudei naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu brantej. Naŋgi endegsib maroqneb, “Naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Nasaret tamo.’ ”

3

Jon yansnjro qaji a Qotei aqa anjam palontoqnej

1 Bunuqna Jon yansnjro qaji a Judia naŋgo wadau sawaq di brantej. Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjroqnej,

2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy.”

3 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A Jon qa endegsi marej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam tingitetiy.’ ”

4 Jon a wadau sawaq di sosiqa a gara jugo kamel aqa juŋgum
na gereiyo qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq laqnej. A
iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej.
5 Bati deqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi ti
Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti qure kalil Jordan ya qalaq
di soqneb qaji naŋgi ti tigelosib Jon aqa areq boqneb.
6 Boqnsibqa naŋgo une kalil babteqnab Jon na Jordan yaq
di yansnjroqnej.
7 Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulaŋ gargekoba
naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa unjr-
siqa naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra uge yo qaji
tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi yai na merŋgwoqa mondoŋ
Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib ijoq bonub?
8 Niŋgi are bulyosib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kum-
bra bole bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are
bulyonub.’ Osiy niŋgi yansŋgwai.
9 Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru
unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.’ Niŋgi degsib
are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi
dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa moma brantqab.
10 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej
unu. Deqa ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di Qotei na
tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas.
11 “Niŋgi are bulyqajqa deqa e ya na niŋgi yansŋgeqnum.
Ariya Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila
koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa
e tamo bolesai. A bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na ti
ŋamyuwo na ti niŋgi yansŋgwas.
12 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas.
Osim a bem sum aqa suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu
qaji dia yuekritqab.”

Jon na Yesus yansej

13 Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiqa wal-
welosiq Jordan yaq gilej. A Jon na yansqa marsiqa aqa areq
gilej.
14 Gilnaqa Jon na saidyosiq minjej, “Ni e yansbqam di kere.
Kiyaqa e ni yansmqa marsim ijoq bonum?”
15 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Uŋgum. Ni ijo anjam
dauryosim e yansbe. Yimqa kumbra dena iga Qotei aqa
areqalo kalil keretosim dauryqom.” Onaqa Jon a Yesus aqa
anjam di dauryosiqa a yansej.
16 Yesus a yanso osiqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge
koqyonaqa laŋ waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a
binoŋ bulosiq aisiq Yesus aqa jejamuq di awoonaq unej.

17 Unnaqa laŋ goge dena Qotei aqa anjam bei endegsi
brantej, “Endi ijo aŋgro qujai. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a
qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1 Onaqa bati deqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa
di uratonaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa
walawalaiyoqnej.
2 Qanam 40 qolo 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosiqa
iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Deqa bati 40 di koboonaqa
a mamyej.
3 Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqa
minjej, “Ni Qotei aqa Ɲiriamqa meniŋ kalil endi minjrim bem
bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo
na segi ŋambile sqasai. Anjam kalil Qotei aqa medabuq na
branteqnu qaji dena naŋgi ŋambile sqab.’ ”
5 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba
Jerusalem gilsiq atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa
minjej,
6 “Ni Qotei aqa Ɲiriamqa endena prugosim mandamq aiye.
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
‘Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’
Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ aŋgro
naŋgi bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqa-
sai.’ ”
7 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam
bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba
Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
8 Degsi minjnaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq
oqsiq dia Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba
naŋgi na taqatejunub qaji naŋgo siŋgila ti ñoro ti di Yesus
osoryosiqa minjej,
9 “Ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa
sawa kalil di naŋgo siŋgila ti ñoro ti ni emqai.”
10 Onaqa Yesus na minjej, “Satan, ni ulaŋ. Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a
segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’ ”
11 Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulaŋej. Onaqa
Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a olo Galili sawaq gilej

12 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a di
qusiqa olo tigelosiq Galili sawaq gilej.

13 Gilsiq Nasaret qureq di brantej. Dena walwelosiqa
Kaperneam qureq gilsiq di soqnej. Kaperneam qure agi Galili
ya agu kobaquja qalaqsi unu. Ya agu jojomq di Sebulun sawa
ti Naptali sawa ti unub.
14 Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei Qotei aqa
medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej.
A endegsi marej,
15 “Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiyejunu qaji di
Galili sawa ambleq na aiyejunu. Aisiq yuwalq di diŋejunu.
Gam qalaq di Sebulun ti Naptali ti unub. Sawa bei bei qaji
naŋgi beleŋosib Galili di unub.
16 Deqa tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ
kobaquja unqab. Tamo uŋgasari padalo gam dauryosib am-
bruq di unub qaji naŋgi puloŋ dena suwantnjrqas.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

17 Bati deqa Yesus na aqa wau utru atsiqa Qotei aqa an-
jam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej,
“Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy.”
18 Osiqa a Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa
ŋam atej di Saimon aqa ñam bei Pita aqa was Andru wo sonab
unjrej. Naŋgi aiyel qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ
waiyeqnab unjrsiqa minjrej,
19 “Niŋgi e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe
eqnub. Dego kere e wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab.”
20 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ
uratosib Yesus dauryeb.
21 Onaqa Yesus a olo walwelosiq aisiqa Sebedi aqa ŋiri Jems
aqa was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di naŋgo abu ti
kakaŋ braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.
22 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi a qobuŋ miligiq di sonaqa
uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiqa ma tamo naŋgi boletnjroqnej

23 Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsiqa Juda
naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palon-
toqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim
naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus na palontoqnej.
Osiqa tamo ma utru segi segi kalil naŋgi boletnjroqnej.
24 Yeqnaqa tamo uŋgasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji
naŋgi Yesus qa quoqnsib deqa tamo ma utru segi segi joqsib
aqa areq boqneb. Tamo jejamu jaqatiŋnjro qaji naŋgi ti tamo
mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti tamo nanarioqnsib

maŋgaloqneb qaji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti
kalil joqsib beqnab Yesus na boletnjroqnej.
25 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus
dauryoqnsib laqneb. Galili sawa naŋgi ti Dekapolis sawa
naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Judia sawa naŋgi ti qure
qure Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti kalil Yesus
dauryoqnsib laqneb.

5

Yesus a manaq oqsiq dia anjam palontej

1 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi di unjrsiqa a
manaq oqsiq di awesonaqa aqa segi aŋgro naŋgi aqa areq beb.
2 Bonabqa a Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej,
3 “Tamo uŋgasari qudei naŋgi poinjrqo, naŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di sougetejunub. Tamo uŋgasari naŋgi di arebole-
boleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor
Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
4 “Tamo uŋgasari akam ti unub qaji naŋgi dego arebole-
boleinjreme. Qotei na naŋgo are olo boletetnjrqas.
5 “Tamo uŋgasari lawo na sosib naŋgo segi ñam aguq ate-
qnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei na mandam
kalil osim naŋgi enjrqas.
6 “Tamo uŋgasari kumbra bole dauryqajqa arearetnjreqnu
qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Naŋgi tulaŋ kere na
sqab. Iga iŋgi ti ya ti uyqajqa arearetgeqnu dego kere.
7 “Tamo uŋgasari duleqnub qaji naŋgi dego arebolebolein-
jreme. Qotei a kamba naŋgi qa duloqnqas.
8 “Tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di jiga bei saiqoji unub
qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Naŋgi Qotei aqa ulatamu
unqab.
9 “Tamo uŋgasari jeu turyeqnub qaji naŋgi dego arebole-
boleinjreme. Qotei a naŋgi qa marqas, ‘Naŋgi ijo segi aŋgro
bole.’
10 “Tamo uŋgasari qudei naŋgi kumbra bole dauryeqnub
deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi gulbe enjreqnub. Tamo uŋgasari
naŋgi di dego areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji
a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
11 “Niŋgi ijo ñam ti unub deqa bunuqna tamo qudei
na niŋgi misiliŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamu laŋa
gisaŋyoqnqab. Di uŋgum. Niŋgi areboleboleiŋgeme.
12 Od, nuŋgo are tulaŋ boleiŋgim soqniy. Nuŋgo awai bole
agi laŋ goge di unu. Nami jeu tamo naŋgi na Qotei aqa
medabu o qaji tamo naŋgi dego degsib ugeugeinjroqneb.”

Niŋgi bar ti puloŋ ti bul soqniy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bar bul
soqniy. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo
qajararatqas? Di keresai. Bar aqa qajarara koboqas di a
ugeqas. Deqa bar di mandamq di waiyibqa tamo qudei naŋgi
bosib siŋga na sosqab.
14 “Niŋgi mandamq endi puloŋ bul soqniy. Niŋgi are qaliy.
Qure kobaquja a mana gogeqsi sqas di a boleq di sqas. A
uliesqa keresai.
15 Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq
di gaintim warum suwaŋamqa tamo kalil tal miligiq di unub
qaji naŋgi warum geregere unqab.
16 Dego kere niŋgi puloŋ bul sosib boleq di kumbra bole bole
yoqniy. Yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo kumbra di
unoqnsib nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqn-
qab.”

Yesus a dal anjam qa marej

17 Osiqa Yesus a olo marej, “E Moses aqa dal anjam ti
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil dauryosiy
keretqajqa deqa mandamq aiyem. Niŋgi endegsib are qalaib,
‘Yesus a dal anjam di taqal waiyqajqa bej.’ Di sai.
18 E bole merŋgwai. Laŋ ti mandam ti koboosaisoqnimqa
dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bole sai. Dal anjam
soqnim soqnim Qotei na aqa wau kalil keretqas.
19 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a dal anjam mutu kiñala bei
uge qa marsim tamo uŋgasari naŋgi dego titnjroqnim naŋgi
uge qa marqab tamo di aqa ñam tulaŋ aguq aiqas. Deqa Qotei
laŋ qureq di unu qaji a na tamo di taqatqasai. Osim aqa
Mandor Koba sqasai dego. Ariya tamo bei a dal anjam kalil
dauryosim tamo uŋgasari naŋgi dego dauryqa minjroqnqas
tamo di aqa ñam tulaŋ kobaqas. Deqa Qotei na tamo di
taqatosim aqa Mandor Koba sqas.
20 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra tulaŋ bole-
quja yoqniy. Yoqnib nuŋgo kumbra bole dena dal anjam
qalie tamo naŋgi ti Farisi ti naŋgo kumbra bole buŋyoqneme.
Buŋyqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba
sosim niŋgi taqatŋgwasai.

Yesus a ŋiriŋ kumbra qa anjam palontej

21 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei moiy-
otaib. Niŋgi tamo bei moiyotqab di niŋgi une ti sqab.’ Dal
anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb.
22 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai.
Tamo bei na aqa was ŋiriŋtqas di a une ti sqas. Tamo bei na aqa
was misiliŋyqas di une kobaquja aqa jejamuq di sqas. Deqa
a ojsib anjam pegiyo talq di tigeltosib aqa une ubtetqab di

kere. Tamo bei na aqa was minjqas, ‘Ni tulaŋ nanari, areqalo saiqoji,’ degyqas di aqa une deqa Qotei na a osim ŋamyuwoq waiyqas di kere.

23-24 “Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa ŋiriŋ ti soqnimqa ni deqa are qalsim atraiyo iŋgi iŋgi mati atra bijal qalaq di uratosim ino was aqaq gile. Gilsim a ombla anjam gereiyekritosim dena bosim Qotei atraiyqam.

25 “Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel na anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab.

26 Deqa e bole mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa qaja tamo naŋgi na ni uratmib oqedqam.

Yesus a uŋa jejamu ojetqajqa kumbra qa anjam palontej

27 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib.’

28 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei a uŋa bei laŋa kokoqyosiqa are prugyqo di aqa are miligiq na a uŋa di aqa jejamu ojetqo.

29 “Ino ŋamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino ŋamdamu qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.

30 Ino baŋ wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino baŋ qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni baŋ aiyel ti soqnimqa Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.

Yesus a uŋa uratqajqa kumbra qa anjam palontej

31 “Nami naŋgi dal anjam endegsib mareb, ‘Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’

32 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratim a olo tamo bei oqas di tamo dena aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Tamo bunuj a dego une atqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

33 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni anjam bei siŋgilatosim Tamo Koba minjqam di ni na olo urataim. Ni

anjam di dauryosim ye.’ Dal anjam di nuŋgo moma naŋgi
nami minjreb.
34 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai.
Niŋgi anjam bei siŋgilataib. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi
bei na siŋgilataib. Laŋ qure a Qotei aqa awo jaram koba. Deqa
niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam bei siŋgilataib.
35 Mandam a Qotei aqa siŋga atqajqa sawa. Deqa niŋgi
mandam aqa ñam na anjam bei siŋgilataib. Jerusalem a
Mandor Koba aqa segi qure koba. Deqa niŋgi Jerusalem aqa
ñam na anjam bei siŋgilataib.
36 Ni anjam bei marqa osimqa ino gate na anjam siŋgilataim.
Ni segi na marimqa ino gate baŋga sara qat bei oqwa keresai.
Tulu bei dego oqwa keresai. Deqa ni ino gate na anjam
siŋgilataim.
37 Niŋgi od qa segi marsib said qa dego segi mariy. Niŋgi
anjam bei totoryosib marqab di niŋgi Satan aqa areqalo
dauryqab.

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim

38 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Tamo bei na tamo bei
aqa ŋamdamu ugetetqas di niŋgi kamba aqa ŋamdamu ugetetiy.
Tamo bei na tamo bei aqa qalagei ugetetqas di niŋgi kamba
aqa qalagei ugetetiy.’
39 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai.
Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra
uge yaim. Tamo bei na ula poŋmimqa belosim waliŋe bei
osoryimqa poŋyem.
40 Tamo bei a ni qa anjam bei soqnim ino gara jugo yaimqa-
jqa mermimqa ni na saidyaim. Olo ino gara olekoba dego ye.
41 Qaja tamo bei na ni ojsim siŋgila na mermqas, ‘Ni ijo iŋgi
iŋgi qoboiyetbosim e daurbosim gam truquyala endeq gile.’
A degsi mermimqa ni aqa anjam di buŋyosim aqa iŋgi iŋgi
qoboiyetosim dauryosim gam olekobaq osi gilete.
42 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Tamo
bei na ino iŋgi bei yaimosim bunuqna a kamba olo ni emqajqa
mermimqa iŋgi di ye. A saidyaim.

Niŋgi na jeu tamo naŋgi geregereinjroqniy

43 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni ino was naŋgi
qalaqalainjroqne. Osim ino jeu tamo naŋgi qoreinjroqne.’
44 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai.
Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi dego qalaqalainjroqniy. Tamo
qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa niŋgi olo naŋgi qa Qotei paily-
oqniy.

45 Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi nuŋgo Abu laŋ qureq
di unu qaji aqa aŋgro bole sqab. Niŋgi qalie, Qotei a dego
tamo bole ti tamo uge ti naŋgi turtnjroqnsiq kumbra bole bole
enjreqnu. Agi a na aqa seŋ qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo uge
ti naŋgoq aiyeqnu. Awa dego qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo
uge ti naŋgoq aiyeqnu.
46 Tamo uŋgasari niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi
kamba qalaqalainjroqnqab di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo
kumbra deqa Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Takis o qaji
tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
47 Niŋgi nuŋgo was naŋgi segi gereinjroqnqab di kumbra
tulaŋ bolesai. Nuŋgo kumbra dena niŋgi na tamo qudei
buŋnjrqasai. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi dego naŋgo
segi was naŋgi gereinjreqnub.
48 Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole
bole keretoqnsiq yeqnu. Deqa niŋgi dego nuŋgo Abu aqa
kumbra di dauryosib kumbra bole bole keretoqnsib yoqniy.

6

Niŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yaim

1 "Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, 'E laŋa babaŋ
na kumbra bole yoqnit tamo naŋgi e nuboqnsib ijo ñam
soqtetboqnqab.' Ariya niŋgi degyaib. Niŋgi degyqab di nuŋgo
Abu laŋ qureq di unu qaji a niŋgi awai bole eŋgwasai.
2 "Niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra dauryaib. Gisaŋ tamo
naŋgo kumbra agiende. Naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi aqaryainjrqa oqnsib tamo qudei qariŋnjreqnab naŋgi
qa namooqnsib gul anjameqnub. Gul anjameqnab tamo
uŋgasari naŋgi na gisaŋ tamo naŋgi di unjroqnsib naŋgo ñam
soqtetnjreqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, gam
kokbaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei
a tamo naŋgi di awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.
3 Deqa ni degyaim. Ni tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryain-
jrqa osimqa baŋ qonaŋ a uli na aqaryainjrimqa baŋ wo a
qalieqasai.
4 Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
qalieqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi
unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim ni awai bole
emoqnqas."

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

5 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi Qotei pailyqa osibqa gisaŋ
tamo naŋgi pailyeqnub degsib pailyaib. Gisaŋ tamo naŋgi
Qotei pailyqa oqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq

di tigeleqnab unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, qure ambleq di, gam kokba qalaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei a naŋgi awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.

6 Deqa ni degsi pailyaim. Ni Qotei pailyqa osimqa ino segi warum miligiq gilsim siraŋ qandimtosim ino Abu uliejunu qaji a pailyimqa tamo kalil naŋgi ni numqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim ni awai bole emoqnqas.

7 “Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi laŋa laŋa pailyo olekokba yoqnsibqa endegsib are qaleqnub, ‘Iga pailyo olekokba yoqnimqa Qotei a gago pailyo quqwas.’ Di gisaŋ. Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa degsib pailyaib.

8 Niŋgi naŋgo kumbra di dauryaib. Niŋgi iŋgi bei qa truquosib nuŋgo Abu pailyosaisoqnibqa a nami qalieqo.

9 “Deqa niŋgi endegsib Qotei pailyoqniy,

‘O gago Abu, ni laŋ qureq di unum.

Ino ñam tulaŋ getento.

10 Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.

Laŋ qureq di naŋgi ino areqalo dauryeqnub dego kere iga mandamq endi ino areqalo dauryoqnqom.

11 O Abu, gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.

12 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjreqnum deqa ni kamba gago une kalil dego kobotetgime.

13 Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga aqaryaigime.

Yim Satan na iga ugetgwasai.’

14 “O ijo aŋgro, niŋgi degsib Qotei pailyoqniy. Niŋgi quiy. Niŋgi tamo bei qa anjam soqnimqa niŋgi na aqa une kobotiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a na kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.

15 Niŋgi aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

Yesus a qurieŋ qa anjam palontej

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi qurieŋqa marsibqa gisaŋ tamo naŋgi qurieŋeqnub niŋgi degsib qurieŋaib. Gisaŋ tamo naŋgi qurieŋoqnsibqa ulatamu ugeinjreqnu. Tamo uŋgasari kalil naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa naŋgi kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Tamo naŋgi di Qotei na awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere.

17 Ariya ni kumbra degyaim. Ni qurieŋqa osimqa ino
ulatamu geregere yansoqnsim ino gate baŋga praŋyoqnsim
ino jejamu gereiyoqnsim laqne.
18 Yimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ni numoqnsib ni qurieŋ
ti unum di naŋgi qalieqasai. Ni kumbra di uli na yoqnim ino
Abu a segi na unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim
awai bole emoqnqas.”

Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi
koroiyaib. Di sisimbiŋ na ugetqab. Baisuwi ojqas. Bajiŋ tamo
naŋgi tal paratosib oqab.
20 Deqa niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi koroiyiy. Di sisimbiŋ na
ugetqasai. Baisuwi ojqasai. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib
oqasai dego.
21 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego
siŋgilatim sqas.”

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

22 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino ŋamdamu a ino jejamu qa
puloŋ bul. Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino jejamu kalil
suwaŋesqas.
23 Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil am-
bruesqas. Deqa puloŋ ino are miligiq di unu qaji a olo
ambruqas di ino are miligi kalil ambruekritqas.”

Ni tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo qujai a tamo kokba
aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai. A tamo kobaquja bei
qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam
dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti
turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai.”

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

25 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bole
sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga
iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago
jejamu kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib. Niŋgi iŋgi uyo na
segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqnqab dena segi nuŋgo
jejamu bole sqasai.
26 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi
otorosib talq di atosaieqnub. Ariya nuŋgo Abu laŋ qureq
di unu qaji a na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi qalie,
qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi na
qebari naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
27 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba
qalaib. Niŋgi are koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa
bati olo yala totoryqa keresai. Sai bole sai.

28 “Deqa niŋgi kiyaqa gara qabe na osib jejamu kabutqajqa
are koba qaleqnub? Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib
branteqnub di niŋgi qaliesai. Naŋgi segi wauosaieqnub.
Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara
wala boledamu jugoqnej. Ariya ŋam so aqa wala dena
Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu.
30 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib
ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu.
Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub
keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa
niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
31 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi ti ya
ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu
kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib.
32 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are
koba qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu
laŋ qureq di unu qaji a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi
iŋgi deqaji oqnsib sqab.
33 Deqa niŋgi kumbra qujai endi yoqniy. Niŋgi Qotei na
taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa ti aqa kumbra bole
bole dauryqajqa ti siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na
kamba iŋgi uyo ti gara ti dego eŋgoqnqas.
34 Deqa nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas niŋgi deqa
are koba qalaib. Nebe a bati bei. Nebe qa gulbe di aqa segi
gulbe. Bati segi segi aqa gulbe di naŋgo segi segi. Deqa niŋgi
are koba qalaib.”

7

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi na tamo qudei naŋgi
peginjraib. Niŋgi peginjrqasai di Qotei a kamba dego niŋgi
pegiŋgwasai.
2 Ariya niŋgi na tamo naŋgi peginjrqab kere dego Qotei a
kamba niŋgi pegiŋgwas. Niŋgi na tamo naŋgo jejamuq di une
qametnjrqab kere dego Qotei a kamba nuŋgo jejamuq di une
qametŋgwas.
3 Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu
di unsimqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni
unosai?
4 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa
ni na tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ŋamdamuq di ŋam
ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai’?
5 Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi
ŋamdamuq di unu qaji di taqal waiyosim ŋamdamu

suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.
6 “Niŋgi ñoro bole bole oqnsib bauŋ naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi ñoro di taqal waiyosib bosib niŋgi uñiŋgwab. Niŋgi kolilei bole bole oqnsib bel naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi kolilei di mandamq di waiyosib naŋgo siŋga na soseleŋqab.”

Niŋgi Qotei pailyqab di a na niŋgi aqaryaiŋgwas

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ waqtetŋgwas.
8 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ waqtetnjreqnu.
9 “Tamo bei aqa aŋgro a mamyim iŋgi qa minjimqa a iŋgi yqas. A meniŋ yqasai.
10 A na qe qa minjimqa a qe yqas. A amal yqasai.
11 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na iŋgi bole bole niŋgi eŋgoqnqas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai.
12 “Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosib dauryqab.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy. Niŋgi siraŋme kobaquja miligiq gilqab di niŋgi padalo sawaq aiqab. Gam di kobaquja. Tamo gargekoba naŋgi gam di dauryeqnub.
14 Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqab di niŋgi gam kiñala dauryosib ŋambile gaigai sqajqa sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub.”

Niŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi qa ŋam atoqniy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib gisaŋosib merŋgwab, ‘Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Di sai. Tamo naŋgi di kaja bul lawo na boqnsib niŋgi walawalaiŋgoqnsib anjam merŋgeqnub. Ariya naŋgo are miligiq di naŋgi tamo uge. Naŋgi bauŋ juwaŋ kaja naŋgi ñumeqnub dego bul.
16 Niŋgi naŋgo kumbra di geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai. Niŋgi are qaliy.

Tamo naŋgi sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyeqnub e?
Sai. Maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyeqnub e? Sai.
17 Niŋgi qalie, ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge
naŋgi gei uge ateqnub.
18 Ŋam bole naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei
bole atosaieqnub.
19 Ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di tamo naŋgi na
qomeleŋoqnsib ŋamyuwoq di breinjreqnub.
20 Dego kere niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra geregere
tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo
bolesai.
21 "Niŋgi endegsib are qalaib. Tamo uŋgasari naŋgi 'O Tamo
Koba, O Tamo Koba' e degsib metbqab di Qotei na naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Di sai. Tamo uŋgasari
ijo Abu aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Qotei agi laŋ qureq di
unu.
22 Mondoŋ diŋo bati bamqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, 'O Tamo Koba,
iga ino ñam na anjam mare mare laqnem. Iga ino ñam na
mondor uge uge winjroqnsimqa maŋwa gargekoba yoqnem.'
Naŋgi e degsib merbqab.
23 Merbibqa e kamba minjrqai, 'Niŋgi tal qabe? E niŋgi
qaliesai. Deqa niŋgi jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji
tamo.' "

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

24 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo a ijo anjam kalil endi
qusim dauryqas di a tamo bei meniŋ quraq di aqa tal atej a
bul sqas.
25 Bunuqna awa jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di
qamsim putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ
quraq di tal atej deqa.
26 Ariya tamo a ijo anjam kalil endi qusim olo dauryqa
uratqas di a nanari tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji
a bul sqas.
27 Tal atnaq sonaqa awa jagwa ti bosiqa ya meli dosiqa tal
di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej. Od, tal di a
torei padalej."

28 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi queb. Qusib naŋgi prugugeteb.
29 Di kiyaqa? Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. Dal
anjam qalie tamo naŋgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus
a segi anjam di aqa abu.

8

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

1 Yesus a manaq dena aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi a dauryosib aiyeb.
2 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus
aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa minjej, “O
Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe.”
3 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di ojsiqa min-
jej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.”
Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu
boleej.
4 Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni que. Ino jejamu boleqo
deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu
atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej
qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni
numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”

Yesus na qaja tamo gate aqa kaŋgal tamo boletej

5 Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej.
Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. A Yesus aqa areq
bosiqa pailyosiq minjej,
6 “O Tamo Koba, ijo kaŋgal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu
kalil laiyosiq jejamu tulaŋ jaqatiŋyqoqa talq di ŋeiejunu.”
7 Onaqa Yesus na minjej, “E gilsiy boletqai.”
8 Degsi minjnaqa qaja tamo gate na olo minjej, “O Tamo
Koba, e tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. Ni anjam segi
marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas.
9 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo
qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, ‘Ni gile.’
Yimqa a gilqas. Bei minjqai, ‘Ni au.’ Yimqa a bqas. Ijo kaŋgal
tamo bei minjqai, ‘Wau di ye.’ Degsi minjitqa a ijo anjam
dauryqas.”
10 Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa
tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a
dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E bole merŋgwai. Qaja tamo
gate endi a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami
e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei unosai.
11 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi sawa guta na guma na ti bosib koroosib
Abraham, Aisak, Jekop naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqnqab.
Yimqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas.
12 Ariya tamo qudei Qotei a nami taqatnjrqa osiq metnjrej
qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a naŋgo Man-
dor Koba sosim naŋgi taqatnjrqasai. A na naŋgi osim qalaq

di breinjrimqa naŋgi sawa ambruq di sqab. Sawa dia naŋgi
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas."
13 Osiqa Yesus a qaja tamo gate di minjej, "Ni gile. Ni e qa ino
areqalo siŋgilatonum deqa ni gilsim unime. Ino kaŋgal tamo
a boleosiq unu." Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa kaŋgal
tamo aqa ma koboonaqa a boleej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

14 Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiqa Pita aqa mimibe
makobaiyonaqa jejamu kaŋkaŋyonaq bijalq di ŋeiesonaq unej.
15 Unsiqa aqa baŋ ojsiqa tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di
koboonaqa a tigelosiqa iŋgi goiyetej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

16 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari mondor uge uge na
ojeleŋo qaji naŋgo was naŋgi na joqsib Yesus aqa areq osi
boqneb. Osi beqnabqa Yesus a anjam segi minjreqnaqa
mondor uge naŋgi aqa anjam quoqnsib jaraiyoqneb. Tamo
ma utru segi segi so qaji naŋgi dego osi beqnab Yesus na
boletnjroqnej.
17 A kumbra di yoqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o
tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi
marej, "Kristus a gago ma utru segi segi kalil yaiyetgoqnsiq
taqal waiyeqnu."

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa minjeb

18 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi aqa areq di koroesonab unjrej. Deqa a na
aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Iga qobuŋ gogetosim jaraiyosim ya
agu taqal beiq gilqom."
19 Degsi minjrsiqa naŋgi joqsiq koba na gilqa laqnabqa dal
anjam qalie tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa minjej, "O Qalie
Tamo, ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai."
20 Onaqa Yesus na minjej, "Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub
miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq
di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni
e daurbqajqa gulbe koba."
21 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na minjej, "O Tamo Koba, ni e
odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq
atsiy di e ni daurmqai."
22 Onaqa Yesus na minjej, "Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi
segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni
bosim e daurbe."

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

23 Osiqa Yesus a qobuŋ gogetonaqa aqa aŋgro naŋgi a dau-
ryosib koba na qobuŋ gogetosib gileb.

24 Naŋgi gileqnabqa Yesus a qobuŋ miligiq di ŋeisiq qam-
bumtej. Onaqa jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya korkortosiqa
qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
25 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq
bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga aqaryaige.
Iga padalqa laqnum.”
26 Onaqa Yesus a tigelosiqa minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo
areqalo siŋgilatqa yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa
ulaonub?” Degsi minjrsiqa jagwa ti ya ti ŋiriŋtnjrnaqa naŋgi
laeb.
27 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi are koba qalsib segi segi
maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti min-
jrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo aiyel naŋgo jejamuq na mondor uge gargekoba winjrej

28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu
taqal beiq di brantosib Gadara naŋgo sawaq di tiryeb. Tiry-
onabqa tamo aiyel naŋgi tamo sub ato sawaq dena brantosib
walwelosib Yesus aqa areq beb. Tamo naŋgi di mondor uge
uge na ojeleŋo qaji. Naŋgi aiyel qaja ani. Deqa tamo kalil
naŋgi gam dena walwelqa keresai.
29 Naŋgi aiyel Yesus aqa areq bosib leleŋkobaosib minjeb, “O
Qotei aqa Ŋiri, ni iga kiyergwajqa bonum? Iga padalqajqa
bati bosaisonaqa ni laŋa ambleq di iga jaqatiŋ egwa bonum
e?”
30 Bati deqa isaq yala dia bel tulaŋ gargekoba naŋgi suwaro-
qneb.
31 Deqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb,
“Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere. Niŋgi jaraiyosibqa
bel naŋgo jejamuq gileleŋoiy.” Degsi minjrnaqa mondor uge
naŋgi na tamo aiyel di uratnjrsib bel naŋgo jejamuq gileleŋeb.
Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib
yaq aisib ya uysib moreŋeb.
33 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsi-
bqa jaraiyosib qure miligiq aiyeb. Aisib bel qa ti tamo aiyel
mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi qa ti saoqnsib laqneb.
34 Onaqa qure deqaji kalil naŋgi qusibqa Yesus unqajqa
aqa areq beb. Bosib Yesus unsib minjeb, “Ni gago sawa endi
uratosim sawa beiq gile.”

9

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo qobuŋ gogetosibqa ya
agu taqal beiq aisib Yesus aqa segi qureq di branteb.

2 Brantosib sonabqa tamo qudei na tamo bei jejamu laiyej
qaji a saperaq di atsib Yesus aqa areq osi beb. Onaqa Yesus
a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo
jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo
di minjej, “O ijo aŋgro, ni areboleimeme. Ino une kalil e na
kobotetmonum.”
3 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam
di qusibqa naŋgo areqalo na mareb, “Yesus a Qotei mis-
iliŋyqo.”
4 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di
qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa areqalo uge di onub?
5 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi
qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’
anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kiyo?
6 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum
deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi
poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi degsi
minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, “Ni
tigelosim ino sapera osim ino talq gile.”
7 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa
talq gilej.
8 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di
unsibqa naŋgi tulaŋ ulaosib Qotei aqa ñam soqtoqneb. Di
kiyaqa? Qotei na siŋgila kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, “Ni e daurbe”

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa
ñam Matyu a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej,
“Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.
10 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Matyu aqa talq
gilsib awoosib iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Takis o qaji
tamo ti une tamo ti tulaŋ gargekoba naŋgi dego bosib awoosib
Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyoqneb.
11 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a takis o qaji tamo
ti une tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi nenemnjreb, “Nuŋgo Qalie Tamo a kiyaqa takis o
qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na awoosib iŋgi uyeqnub?”
12 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej,
“Tamo ma saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub.
Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
13 Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di niŋgi
sisiyosib geregere poiŋgem. Agi endegsib neŋgreŋyeb, ‘Niŋgi e
laŋa atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbosaieqnu.
Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole en-
jroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ ” Osiqa Yesus a olo anjam
endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une

saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

14 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsim qurieŋeqnum. Kiyaqa ino aŋgro naŋgi qurieŋosaieqnub?”

15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi are gulbeinjrqas e? Sai. Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.

16 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braŋ qelikobaqas.

17 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa tamo dena wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di naŋgi ombla bole sqab.”

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

18 Yesus na Jon aqa aŋgro naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa Qotei tal taqato tamo bei a walwelosiq Yesus aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro sebiŋ a endego moiqo. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo ŋambile sqas.”

19 Onaqa Yesus na tamo di odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib gileb.

20 Naŋgi gileqnabqa uŋa bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej.

21 A endegsi are qalej, “E Yesus aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej.

22 Ojnaqa Yesus a bulosiqa uŋa di unsiqa minjej, “O ijo aŋgro, ni are lawo soqnime. Ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo.” Onaqa bati qujai deqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.

23 Yesus a dena walwelosiq Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi yumba anjamoqnsib akam murqumyeqnab unjrej.

24 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi sasaloiy. Aŋgro sebiŋ di a moiyo-
sai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.” Degsi minjrnaqa naŋgi
Yesus kikiyeb.
25 Osib naŋgi sasalosib tal uratonabqa Yesus a aŋgro moiyej
qaji aqa warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiq soqtonaqa
a olo ŋambile osiq tigelosiq awoej.
26 Onaqa bunuqna sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi
Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus a tamo qudei naŋgi boletnjrej

27 Onaqa Yesus a qure di uratosiq walwelosiq gileqnaqa
tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam na Yesus dau-
ryosib giloqneb. Naŋgi giloqnsib leleŋoqnsib Yesus minjo-
qneb, “O Devit aqa Ŋiri, ni iga qa are ugeimeme.”
28 Degsib Yesus minjeqnabqa a tal bei gogetej. Tal gogetosiq
sonaqa naŋgi aiyel Yesus aqa areq bonabqa minjrej, “E niŋgi
boletŋgwa kere niŋgi degsib are qalonub e?” Onaqa naŋgi
aiyel na minjeb, “Od, Tamo Koba.”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib ijoq bonub deqa e niŋgi boletŋgwai.” Osiqa aqa baŋ
waiyosiq naŋgo ŋamdamu ojej.
30 Ojnaqa naŋgo ŋamdamu poinjrnaqa naŋgi sawa uneb.
Onaqa Yesus a siŋgila na minjrej, “Nuŋgo ŋamdamu boleqo
deqa niŋgi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus a naŋgi
aiyel boletnjrej deqa naŋgi gilsib mare mare laqnab sawa
deqaji tamo uŋgasari kalil naŋgi quekriteb.
32 Naŋgi aiyel gileqnabqa tamo bei mondor uge na ojnaq
medabu geteŋyej qaji a tamo qudei na osib Yesus aqa areq
beb.
33 Bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ
otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi maŋwa di unsibqa are koba qaloqnsib
maroqneb, “Israel sawaq endi tamo bei na kumbra deqaji bei
yeqnaq iga nami unosaioqnem.”
34 Onaqa Farisi naŋgi maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate
koba Satan a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena Yesus na
mondor uge naŋgi winjreqnu.”

Yesus a tamo uŋgasari naŋgi qa dulej

35 Yesus a dena walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala
ti dia brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa
Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas
anjam bole di Yesus na palontoqnsiq Juda naŋgi minjroqnej.
Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi boletnjroqnej.

36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq
beqnabqa unjroqnsiq a naŋgi qa duloqnej. Di kiyaqa? Naŋgi
tulaŋ sougetesoqneb deqa. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji.
37 Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi yawo anjam bei endegsi
minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli
bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai.
38 Deqa niŋgi wau lanja minjibqa a na wau tamo
naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi meli bunuj
otoreleŋqab.”

10

Yesus aqa aŋgro 12 naŋgo ñam

1 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq
beb. Bonabqa a na naŋgi siŋgila enjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari
naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo
uŋgasari naŋgo ma utru segi segi kalil kobotetnjrqajqa ti deqa
marsiq naŋgi siŋgila enjrej.
2 Aqa anjam maro tamo 12 siŋgila enjrej qaji naŋgo ñam
agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi
aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo.
3 Ariya Filip Bartolomyu wo. Bei Tomas naŋgi takis o qaji
tamo Matyu wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems naŋgi Tadius wo.
4 Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.
Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo
naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi di qariŋnjrqa osiqa
minjrej, “Niŋgi qure qureq giloqniy. Niŋgi sawa bei bei qaji
naŋgoq giloqnaib. Samaria naŋgo qureq dego giloqnaib.
6 Niŋgi Israel naŋgo segiq giloqniy. Israel naŋgi sougete-
junub. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji.
7 Deqa niŋgi giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniy,
‘Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwajqa bati jojomqo.’
8 O ijo aŋgro, niŋgi na Israel naŋgi degsib minjroqnsibqa
naŋgo ma tamo naŋgi boletnjroqniy. Tamo moreŋoqnibqa olo
tigeltnjroqniy. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgi
olo gereinjroqniy. Mondor uge uge naŋgi dego tamo uŋgasari
naŋgo jejamuq dena winjroqniy. E siŋgila eŋgonum qaji di
niŋgi awaiyosai. E laŋa eŋgonum. Deqa niŋgi dego tamo naŋgi
laŋa gereinjroqniy. Naŋgi awai bei yainjraib.
9 “Niŋgi meniŋ silali agi gol ti silva ti kapa ti di osib gilaib.
10 Niŋgi walwelosib nuŋgo qaquŋ aib. Gara jugo aiye aiyel
aib. Siŋga tatal aiye aiyel aib. Walwelqajqa toqoŋ ojaib. Niŋgi

Qotei aqa wau tamo unub deqa niŋgi qure qureq giloqnibqa naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji niŋgi eŋgoqnqab.
11 “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa talq di soqniy. Dia sosib dena tigeloqnsib olo qure beiq giloqniy.
12 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi endegsib minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’
13 Degsib minjroqnibqa naŋgi niŋgi joqsib gereiŋgibqa nuŋgo lawo anjam di naŋgoq di uratib soqnem. Ariya naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa nuŋgo lawo anjam di olo puluosim nuŋgoq bem.
14 Tamo bei a niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy.
15 E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa Qotei na qure deqaji naŋgi tulaŋ padaltnjrougetqas. Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi Qotei na mondoŋ degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Gulbe bei bei brantoqnqab

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi quiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na niŋgi qariŋgitqa gilsib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab. Deqa niŋgi amal naŋgo kumbra dauryiy. Agi amal naŋgi gaigai ŋam atoqnsib laqnub. Niŋgi binoŋ naŋgo kumbra dego dauryiy. Agi binoŋ naŋgi kumbra bole segi yeqnub. Naŋgi kumbra uge yosaieqnub.
17 Deqa niŋgi tamo naŋgi qa geregere ŋam atoqniy. Naŋgi bosib niŋgi ojeleŋosib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnqab.
18 Osib niŋgi olo joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab. Osib sawa bei bei qaji naŋgi dego ijo anjam minjroqnqab.
19 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi ulaaib. Osib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kiyersim minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na powo eŋgimqa niŋgi kamba anjam minjrqab.
20 Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Nuŋgo Abu aqa Mondor na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.
21 “Bati deqa kumbra uge endeqaji branteleŋqas. Tamo qudei na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro

qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
22 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
23 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi naŋgo qure di uratoqnsib olo qure beiq giloqniy. E bole merŋgwai. Niŋgi Israel naŋgo qure kalil keretosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro olo bqai.
24 “Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba a buŋyqa keresai.
25 Skul aŋgro a kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab. Kaŋgal tamo a powo koba osimqa di aqa tamo koba ombla kerekereqab. E tal aqa abu bul. Jeu tamo naŋgi na e merbeqnub, ‘Ni Satan.’ Degsib ñam merbeqnub. Niŋgi ijo talq di unub deqa jeu tamo naŋgi na niŋgi dego ñam tulaŋ ugedamu merŋgoqnqab.”

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

26 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi jeu tamo naŋgi di ulainjraib. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
27 Deqa anjam e ambruq di merŋgeqnum qaji di niŋgi olo suwaŋoq di maroqniy. Anjam niŋgi lumu na queqnub qaji di niŋgi olo bijal gogeq di tigelosib palontoqniy.
28 Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib. Naŋgi nuŋgo qunuŋ moiyotqa keresai. Naŋgi nuŋgo jejamu segi moiyotqa kere. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiy. A na qujai tamo naŋgo qunuŋ ti jejamu ti turtnjrsim ŋamyuwoq di breinjrqa kere.
29 “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. 10 toea dego. Ariya nuŋgo Abu a na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na marimqa bei a uloŋosim mandamq aiqa keresai.
30 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere taqateqnu.
31 Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.”

Niŋgi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai.

33 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam
marqajqa asgiŋgwas di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di
unu qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas.”

Iga Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnqom

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi kiyersib are qalonub?
E na qaja kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na
sqajqa e deqa bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E
na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa
bem.
35 Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa aŋgro mel naŋgi na
naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na
naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo
segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab.
36 Tamo uŋgasari tal qujaiq di unub qaji naŋgi jeu jeu sqab.

37 “Deqa niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi tulaŋ
qalaqalainjrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai
di a e ombla wauqa keresai. Tamo bei na aqa aŋgro mel naŋgi
ti aqa aŋgro sebiŋ naŋgi ti tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di
buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla wauqa keresai.
38 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai
di a e ombla wauqa keresai.
39 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a
padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile
uratqas di a olo ŋambile bole oqas.”

Tamo bei na Yesus aqa aŋgro gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas

40 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na niŋgi osim
geregereiŋgwas di a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e
oqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji di dego oqas.
41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa
medabu o qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim
gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A
na Qotei aqa medabu o qaji tamo di gereiyqo deqa. Tamo bei
a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa anjam dauryeqnu
qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim gereiyqas di
Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa
anjam dauryeqnu qaji tamo di gereiyqo deqa.
42 Tamo bei a ijo aŋgro bei unsim endegsi are qalqas, ‘Tamo
di a Yesus aqa aŋgro.’ A degsi are qalsimqa ijo aŋgro di osim
ya ulili tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. E
bole merŋgwai. A ijo segi aŋgro gereiyqo deqa aqa awai bole
Qotei na yqas qaji di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

11

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro qudei naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

1 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboon-
aqa a sawa di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa
wau kalil Kristus a yoqnej qaji di tamo qudei naŋgi unsib deqa
mare mare laqnab Jon a quej. Qusiqa aqa aŋgro qudei naŋgi
qariŋnjrnaq Yesus aqa areq gilsib endegsib nenemyeb,
3 “Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di
ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib anjam niŋgi
queqnub qaji deqa ti kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti Jon
saiyosib minjiy.
5 Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo
ŋam poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji
naŋgi olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo
qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji
naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo
tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam
bole queqnub.
6 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam
ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”
7 Onaqa Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na
tamo uŋgasari gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa
endegsi minjrej, “Niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq
gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na pileteqnaqa
di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.
8 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb?
Niŋgi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo?
Di dego sai. Tamo gara bole walaeqnub qaji naŋgi mandor
kokba naŋgo talq di unub.
9 Deqa niŋgi kiyaqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa
medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi
deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei
aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o
qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
10 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa
endegsi merbej, ‘Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa
a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon.
Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.
11 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo

qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub.

12-13 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon yansnjro qaji aqa bati brantej. Dena bosiq bini tamo uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Qotei agi laŋ qureq di unu.

14 Niŋgi quiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija a olo bqas. Anjam di neŋgreŋq di unu. Elaija agi bej. E Jon qa merŋgwa osimqa Elaija aqa ñam na yawo anjam merŋgeqnum. Niŋgi ijo anjam di quqwa are soqnimqa quiy.

15 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam di geregere quem.

16 “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai? E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub,

17 ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi akamosai.’ ”

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Jon a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa tamo naŋgi a qa maroqneb, ‘A mondor uge ti unu.’

19 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa tamo naŋgi e nuboqnsib mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.’ ” Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa wau kalil unoqnsib dena naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Yesus na tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi ŋiriŋtnjrej

20 Qure qudei Yesus a dia maŋwa gargekoba yoqnej qaji naŋgi are bulyosai deqa a naŋgi qa ŋiriŋej.

21 Osiqa minjrej, “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.

22 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.

23 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi breiŋgimqa moiyo qureq aiqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Sodom qure naŋgoq di brantej qamu naŋgi bini unub qamu. Naŋgi padalosai qamu.

24 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo
uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ
padaltŋgougetqas. Qotei na Sodom qure naŋgi degsim padalt-
njrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Yesus na niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqaratqab

25 Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailyej, “O Abu, ni segi laŋ
qa ti mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni
ijo anjam kalil powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi
aŋgro du du bul unub qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi
poinjreqnu.
26 Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.”
27 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, “Ijo Abu na iŋgi
iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ŋiri. Tamo
bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo
Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei
naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi
dego ijo Abu qa qalieqab.
28 “Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib waukobaeqnub qaji niŋgi
kalil ijoq babqa e na aqaryaiŋgitqa niŋgi aqaratqab.
29 E ijo segi ñam aguq atoqnsim tamo naŋgi lawo kumbra
enjreqnum. Deqa niŋgi e qa geregere qalieosib ijo anjam
dauryoqniy. Yim niŋgi aqaratqab.
30 Niŋgi ijo anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto. Wau e na
niŋgi eŋgeqnum qaji di dego gulbe sai. Di oto.”

12

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na gilo-
qnsibqa aqa aŋgro naŋgi mamnjrnaqa bem sum gei eleŋoqnsib
uye uye giloqneb.
2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi
unjrsib Yesus minjeb, “Ni une. Ino aŋgro naŋgi gago dal anjam
groteqnub. Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.”
3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit
aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi
buk miligiq di sisiyosai kiyo?
4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem osiqa
aqa wau tamo naŋgi koba na uyeb. Bem di getento. Di atra
tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal anjam
grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
5 Dal anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende.
Atra tamo naŋgi yori bati gaigai atra tal miligiq di waueqnub.
Naŋgo kumbra dena naŋgi dal anjam groteqnub. Ariya naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di nami buk
miligiq di sisiyosai kiyo?

6 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Bini tamo bei atra tal
tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
7 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
‘Niŋgi e laŋa atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbo-
saieqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole
enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ O Farisi, niŋgi Qotei aqa
anjam di sisiyosib poiŋgo qamu niŋgi tamo une saiqoji naŋgi
gulbe enjrosai qamu.
8 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi
yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa qure beiq di brantosiqa
Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilej.
10 Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ qandamyej qaji a soqnej.
Deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa jejamuq di anjam laŋa
qametqa marsibqa endegsib nenemyeb, “Iga yori bati qa
tamo boletqom di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?”
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei aqa kaja
a yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa a uratqasai. A na
aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di niŋgi qalie.
12 Ariya tamo naŋgi kaja sai. Naŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa iga
yori bati qa tamo aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.”
13 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di
minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq
boleej. Aqa baŋ bei ombla na kerekereeb.
14 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib naŋgi gam
kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqneb.

Yesus a segi qujai Qotei aqa wau tamo bole

15 Farisi naŋgi Yesus qalqajqa qairoqneb di qalieosiqa qure
di uratosiq walwelosiq gilej. A gileqnaqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi a dauryeqnab a naŋgo ma tamo kalil naŋgi
boletnjroqnej.
16 Osiqa a na naŋgi saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib
maraib.”
17 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu
o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A anjam
endegsi marej,
18 “Endi ijo wau tamo e segi na giltem qaji. E a tulaŋ
qalaqalaiyeqnum. E a qa areboleboleibeqnu. E ijo Mondor
aqaq di atitqa a na sawa bei bei qaji naŋgi endegsim minjro-
qnqas, ‘Niŋgi kumbra bole dauryiy.’
19 A ŋiriŋ anjam maroqnqasai. A leleŋkobaoqnqasai. Gamq
di tamo uŋgasari naŋgi aqa kakro quoqnqasai.

20 Silai aqa baŋga geŋqa laqnimqa a na torei gentqasai.
Waŋal aqa puloŋ kiñalaamqa a na torei mosotqasai. A
degsim lawo na wauoqnsim gilsim gilsim kumbra bole torei
siŋgilatqas.
21 Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib a na naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tariŋoqnsib sqab.”

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

22 Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu geten-
tosiq ŋam qandimyej qaji a soqnej. Sonaqa tamo qudei na
a osib Yesus aqa areq beb. Bonabqa Yesus na mondor uge
di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa aqa ŋamdamu boleosiq a
sawa unsiqa anjam bole maroqnej. 23 Onaqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugetosib
maroqneb, “Tamo di a Devit aqa Ŋiri kiyo?”
24 Onaqa Farisi naŋgi naŋgo anjam di qusibqa maroqneb,
“Sai. Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jeja-
muq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi winjreqnu.”
25 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam
bei endegsi minjrej, “Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji
naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa
keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi qure qujai
kiyo tal qujai kiyo di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab
di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.
26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas
di naŋgi poaiyelqab. Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge
naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai.
27 Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor
uge naŋgi winjreqnu.’ Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na
mondor uge naŋgi winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro
naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi na merŋgwab,
niŋgi anjam groteqnub.
28 Ariya e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na mondor uge
naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi poiŋgwas, ‘Bole, Qotei a gago
Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’ Niŋgi
degsi poiŋgwas.
29 “Tamo bei a kiyersim tamo siŋgila koba bei aqa tal goge-
tosim aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas? E marqai. A mati tamo di sil
na tontim soqnimqa di aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai
di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
30 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei
a e ombla wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas.
31 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une
kalil Qotei na kobotetnjrqas. Naŋgo misiliŋ anjam mareqnub

qaji une di dego Qotei na kobotetnjrqas. Ariya naŋgi Qotei aqa Mondor misiliŋyqab une di Qotei na kobotetnjrqasai.
32 E Tamo Aŋgro. Tamo a e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas. Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai. Mondoŋ dego Qotei na kobotqasai."

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

33 Osiqa Yesus a olo marej, "Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena poinjrqas, 'Ŋam di bole. Ŋam di uge.'
34 Niŋgi amal uge bul. Niŋgi tamo uge. Deqa niŋgi kiyersib anjam bole maroqnqab? Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.
35 Tamo bole naŋgo are miligi di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligi di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub.
36 "Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgo anjam kalil naŋgi laŋa laŋa mareqnub qaji di Qotei na naŋgo jejamuq di qametnjrqas.
37 Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, 'Ni tamo bole.' Ino anjam ugeamqa Qotei na mermqas, 'Ni tamo uge.' "

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

38 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti naŋgi na kamba Yesus minjeb, "O Qalie Tamo, ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom."
39 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai ijo maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.
40 Agi Jona a bati qalub qolo qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo Aŋgro bati qalub qolo qalub sub miligiq di sqai.
41 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
42 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami guta di sawa taqatoqnej qaji a

dego tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.”

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

43 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas,
44-45 ‘E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.’ A degsi marsimqa aisim tal di laŋa unu degsim unqas. Tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ ugedamuqas. Dego kere tamo uŋgasari bini bati endeqa kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi degsib sougetesqab.”

Yesus a marej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”

46 Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi anjam degsi minjreqnaqa aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi na anjam bei minjqajqa deqa oqeq di tigelesoqneb.
47 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “Ni que. Ino was naŋgi ino ai ombla na ni anjam bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub.”
48 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”
49 Degsi minjsiqa aqa baŋ na aqa segi aŋgro naŋgi osoryosiqa minjej, “Ni une. Ijo ai ijo was naŋgi agide.
50 Tamo a ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole. A ijo jaja. A ijo ai.”

13

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1 Bati deqa Yesus a tal uratosiqa alile aisiq ya agu qalaq di awoej.
2 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi bosib aqa areq di koroonabqa a sasalosiqa qobuŋ gogetosiq di awoej. Awesonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di tigelesoqneb.
3 Tigelesonabqa a na yawo anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. Yawo anjam bei endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.

5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam
di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago
aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq
kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb
qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di
aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei
100. Qudei 60. Qudei 30.
9 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa
naŋgi aqa areq bosib nenemyeb, “Ni kiyaqa tamo uŋgasari
naŋgi yawo anjam minjreqnum?”
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu
qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na
babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya a na tamo
uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam aqa utru osornjrqasai.
12 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo
koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq
di unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas.
13 Tamo uŋgasari naŋgi di ŋam atoqnsib ijo anjam aqa damu
unosaieqnub. Naŋgi dab atoqnsib ijo anjam aqa utru quo-
saieqnub. Osib poinjrosaieqnu. Deqa e na naŋgi yawo anjam
segi minjreqnum.
14 Naŋgo kumbra dena anjam bei Qotei aqa medabu o tamo
Aisaia nami marej qaji di aqa damu branteqnu. A endegsi
marej, ‘Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgwasai.
Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgwasai.
15 Tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo
dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam
bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqasai.
Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqasai. Naŋgi
are bulyosib ijoq bqasai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.’
Qotei a nami degsi marej.
16 “O ijo aŋgro, niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra un-
eqnub. Nuŋgo dabkala na ijo anjam queqnub. Deqa niŋgi
tulaŋ areboleboleiŋgem.
17 E bole merŋgwai. Nami Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti
tamo bole bole naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub
qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb.
Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are
koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb.”

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Saga yago qa yawo anjam e
maronum di aqa utru e na babtitqa niŋgi quiy.
19 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib
uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Qotei laŋ qureq di unu
qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas. Anjam di tamo qudei naŋgi qusibqa ariya
naŋgi geregere poinjrosai. Deqa Satan a bosim anjam di olo
yainjrqas. Qotei na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya
Satan a bosim olo yainjrqas.
20 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ
areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
21 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai.
Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei
na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo
areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
22 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa
ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba
qaloqnsib ñoro koba oqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kum-
bra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq
di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub
dego kere.
23 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji
di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
qusib geregere poinjrimqa naŋgo are miligiq di siŋgilatqab.
Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ
kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam

24 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei tamo uŋgasari naŋgi
endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.
Kumbra di tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di bem sum
yageleŋej dego kere.
25 Bem sum yageleŋonaqa qolo tamo uŋgasari naŋgi
ŋereŋesonabqa jeu tamo bei a bosiqa bem sum yago ambleq di
pilagiŋ yago dego breiyej. Breiyosiq ulaŋej.
26 Ariya bunuqna bem sum oqsib geiteleŋonabqa pilagiŋ na
dego dauryosiq oqej.
27 Deqa kaŋgal tamo naŋgi na bosib unsibqa wau lanja
minjeb, ‘O Tamo Koba, ni bem sum segi yagem. Deqa kiyaqa
bem sum oqsib geitonubqa pilagiŋ dego dauryosib oqonub?’
28 “Onaqa wau lanja na kamba minjrej, ‘Jeu tamo bei
a bosiq pilagiŋ yago breiyej.’ Degsi minjrnaqa naŋgi na

kamba minjeb, ‘O Tamo Koba, ni marimqa iga pilagiŋ di
otoreleŋqom.’
29 Onaqa minjrej, ‘Niŋgi pilagiŋ otoraib. Niŋgi otorqab di
bem sum ti turtosib otoro uge.
30 Deqa niŋgi uratib soqneb. Bem sum ti pilagiŋ ti koba
na oqsib geiteleŋabqa e na ijo wau tamo qudei naŋgi endegsi
minjrqai, “Niŋgi pilagiŋ otorosib ruwoeleŋosib ŋamyuwoq di
koitiy. Koitosib bem sum olo osib ijo talq di ateleŋiy.” ’ ”

Sis yago qa yawo anjam

31 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei
laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei
na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere.
32 Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei
naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya
sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna
a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani
kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi
ateleŋqab.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

33 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei
laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di bem tiyeqnu qaji
sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem
sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil
tiyekritej.”

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

34 Yesus a na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba
deqaji minjroqnej. A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam
segi minjroqnej.
35 A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo
bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
“E yawo anjam tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.
Tulaŋ nami yawo anjam di aqa utru uliesoqnej.
Sosiq agi bini uliejunu.
Deqa e na ubtosiy maroqnqai.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam aqa utru

36 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa tal goge-
tosiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O
Tamo Koba, ni na pilagiŋ qa yawo anjam di aqa utru geregere
plaltosim merge.”
37 Onaqa Yesus na minjrej, “Tamo bem sum yagej qaji di agi
e segi. E Tamo Aŋgro.

38 Bem sum aqa wau di mandam endi. Bem sum yago di
tamo uŋgasari Qotei na taqatnjreqnu qaji naŋgi. Pilagiŋ yago
di Satan aqa segi tamo uŋgasari naŋgi.
39 Jeu tamo pilagiŋ yago breiyej qaji di Satan. Bem sum
geiteleŋo bati di diŋo bati. Wau tamo bem sum otoreleŋeb qaji
di laŋ aŋgro naŋgi.
40 Deqa niŋgi quiy. Wau tamo naŋgi bosib pilagiŋ otorosib
ŋamyuwoq di koiteleŋeb dego kere laŋ aŋgro naŋgi diŋo bati qa
kumbra degyqab.
41 Bati deqa e Tamo Aŋgro na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa
aisib iŋgi uge uge kalil tamo naŋgi uneq breinjreqnub qaji
naŋgi ti tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti
pilagiŋ bul breinjrib ŋamyuwo kobaq aiqab. Deqa Qotei a
naŋgo Mandor Koba sqasai. Osim naŋgi taqatnjrqasai dego.
42 Naŋgi ŋamyuwo kobaq aisib dia akamkobaoqnsib pailo-
qnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
43 Bati deqa tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji
naŋgo Abu Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas. Deqa naŋgi seŋ bul tulaŋ suwaŋesqab. Tamo a dabkala
ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Silali ulitqajqa yawo anjam

44 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a
na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di tamo qudei na silali kobaquja osib ŋam
moŋgum miligiq di ateb dego kere. Atsib nañu agu beiq di sub
bogsib sub miligiq di ŋam moŋgum uliteb. Onaqa tamo bei
na bosiq ŋam moŋgum di itosiq tulaŋ areboleboleiyej. Deqa
a ŋam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa iŋgi iŋgi
kalil qariŋyosiq dena silali osiq nañu agu di awaiyej.”

Kolilei qa yawo anjam

45 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a
na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di iŋgi iŋgi qariŋyo tamo bei a kolilei qa
ŋamoqnej dego kere.
46 A gilsiq kolilei tulaŋ boledamu bei itosiq olo puluosi bosiq
aqa iŋgi iŋgi kalil qariŋyosiq dena silali osiq kolilei di awaiyej.”

Kakaŋ waiyqa yawo anjam

47 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a
na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di tamo naŋgi yuwalq di kakaŋ waiyosib
qe gargekoba utru segi segi eleŋeb dego kere.
48 Kakaŋ maqonaqa tamo naŋgi na titosib bosib ululq di
goge atsib awoosib qe bole bole gumbaq di jigeleŋeb. Osib qe
uge uge uratosib qalaq di breinjreb.

49-50 Kumbra deqaji diŋo bati qa brantqas. Laŋ aŋgro naŋgi
bosib tamo bole bole naŋgi eleŋqab. Osib tamo uge uge
naŋgi breinjribqa ŋamyuwoq aiqab. Ŋamyuwo koba dia naŋgi
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas.”
51 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej,
“Yawo anjam kalil merŋgonum qaji endi niŋgi utru poiŋgwo
e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Od.”
52 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji
a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Anjam di dal anjam qalie tamo qudei naŋgi
poinjreqnu. Poinjreqnu qaji naŋgi tal aqa abu bul sqab. Deqa
naŋgi naŋgo talq dena ñoro bunuj ti ñoro namij ti eleŋoqnsib
oqeq atoqnqab.”

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

53 Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di
uratej.
54 Osiqa aqa segi qure utruq gilsiq di sonaqa yori batiej.
Deqa a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari
gargekoba sonab tigelosiqa Qotei aqa anjam palontosiq min-
jroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa
tulaŋ prugugetosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na osiqa
anjam siŋgila deqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa
deqaji babteleŋeqnu?
55 Aqa abu a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A
Jems na Josep na Saimon na Judas na naŋgo was.
56 Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum. Deqa a
kiyersiq maŋwa deqaji babteleŋeqnu?”
57 Naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. Onaqa
a na minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi
qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam
quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq
di dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim
anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam
soqtoqnqab.”
58 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrej. Aqa segi qure
utruq di a maŋwa gargekoba yosai. Di kiyaqa? Naŋgi a qa
naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.

14

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro qaji”

1 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa saosib laqnabqa
Mandor Herot a quej.

2 Qusiqa aqa wau tamo naŋgi minjrej, “Tamo di a Jon
yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila
osiqa maŋwa babteleŋeqnu.”
3-4 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq
ej. Deqa Jon na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa uŋa
em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum.” Jon na Herot
degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa
qaja tamo qudei qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib
tonto talq di waiyeb.
5 Jon a tonto talq di sonaqa Herot a endegsi are qaloqnej, “E
Jon qalit moiqas.” Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi maroqneb,
“Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” Naŋgi degsib
maroqneb deqa Herot a naŋgi ulainjrsiq Jon qalqa uratej.
6 Ariya bati bei Herot a Jon qalim moiqajqa gam endegsi
itej. Aqa ŋambabo bationaqa a na maruro atsiqa tamo qudei
naŋgi metnjrnaq bosib aqa talq di koroeb. Koroosib iŋgi
uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ a warum miligiq
bosiqa naŋgi lou tuetnjroqnej. Onaqa Herot a di unsiqa tulaŋ
areboleboleiyej.
7 Deqa a na aŋgro sebiŋ di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa
merbqam e ni emqai.” Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiq
minjej, “Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai bole sai.”
8 Onaqa aŋgro sebiŋ aqa ai na minjej, “Ni Jon aqa gate qa
Herot minje.” Onaqa aŋgro sebiŋ na Herot minjej, “Ni Jon
yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.”
9 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are
tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya aqa segi anjam tamo kalil naŋgo
ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa aŋgro sebiŋ
di minjej, “Di kere.”
10 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tonto talq di
Jon aqa kakro gentetej.
11 Osiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di
yonaqa a na osi gilsiqa aqa ai yej.
12 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib
Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib
minjeb, “Herot na Jon qalnaq moiyej.”

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

13 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobuŋ
bei gogetosiqa wadau sawaq gilej. Aqa aŋgro naŋgi ti gileb. A
gileqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa qusibqa naŋgo segi
segi qureq na tigelosib siŋga na gurgurosib Yesus ŋamqajqa
gileb.
14 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami tiryqa sawaq di

tariŋesonab unjrej. Unjrsiqa a naŋgi qa are ugeiyej. Deqa a naŋgo areq aisiqa naŋgo ma tamo kalil boletnjroqnej.
15 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib di iŋgi awaiyosib uyqab.”
16 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgi kiyaqa qure qureq gilqab? Niŋgi segi na iŋgi anainjriy.”
17 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Bem ti qe ti di ijoq osib boiy.”
19 Onaqa naŋgi bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil ñiŋq di awoeleŋoiy.” Onaqa naŋgi kalil awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib enjreqnab uyoqneb.
20 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
21 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”
23 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej.
24 Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej.
25 Nobqolo ambru Yesus a aqa aŋgro naŋgoq bosiqa ya baŋgaq na walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej.
26 Onaqa naŋgi ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgo areq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib naŋgi tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb.
27 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
28 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni kiyo beqnum? Ni degam e odbimqa e kamba ya baŋgaq na walwelosiy ino areq bqai.”

29 Onaqa Yesus na Pita minjej, “Od, endi e. Ni au.” Degsi
minjnaqa Pita a qobuŋ uratosiqa ya baŋgaq na walwelosi
gilsiq Yesus jojomyej.
30 Yesus jojomyosiqa ŋam atsiq jagwa unsiq ulaej. Ulaosiq
tuqoqnsiq maosiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum.
Deqa ni e aqaryaibe.”
31 Onaqa Yesus na aqa baŋ waiyosiq Pita ojsiq soqtej. So-
qtosiq minjej, “Kiyaqa ni areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino
areqalo siŋgilatqa yonum keresaiimqo.”
32 Degsi minjsiqa naŋgi aiyel qobuŋ gogetonabqa jagwa
laej.
33 Onaqa tamo qobuŋq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa
maŋwa di unsibqa naŋgi aqa ñam soqtosib minjeb, “Bole, ni
Qotei aqa Ŋiri.”

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa gara mutu ojeqnab naŋgo ma kobooqnej

34 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu
taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.
35 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa
ulatamu poinjrej. Poinjrnaqa anjam qariŋyonab qure qure
kalil jojom di soqneb naŋgi quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi
joqoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋoqneb.
36 Beleŋoqnsib Yesus endegsib minjoqneb, “Naŋgi ino gara
mutu segi ojibqa naŋgo ma kobooqnqas.” Onaqa Yesus na
odnjrnaqa tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi aqa
gara mutu ojoqneb. Ojoqneb qaji kalil naŋgo ma kobooqnej.

15

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa bati deqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei
ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb.
Koroosib minjeb,
2 “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra go-
traŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yanso-
saisosib laŋa uyeqnub.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa Qotei aqa
dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kum-
bra dauryeqnub?
4 Qotei a nami marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di
geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa
ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.’ Qotei a nami
degsi marej.
5 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo
iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e

ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem
deqa e ni aqaryaimqasai.” ’
6 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai
abu naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab. Nuŋgo kum-
bra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo
segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
7 “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei
aqa medabu o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi
marej,
8 ‘Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya
naŋgo are miligi e qa sosai. Isaq di unu.
9 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo
naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub,
“Anjam endi Qotei aqa anjam.” ’ ”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

10 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo
uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,
“Niŋgi ijo anjam endi geregere qusib poiŋgem.
11 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga
yqasai. Iŋgi uge uge tamo aqa medabuq na branteqnu qaji
dena tamo jiga yeqnu.”
12 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq ko-
boonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “Farisi naŋgi
ino anjam di qusib ni qa are ugeinjrqo. Di ni qalie e?”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji
a iŋgi yagobuleqnu. Iŋgi kalil a yagosai qaji di a na jirim qoji
otorosim taqal breinjrqas.
14 Deqa niŋgi Farisi naŋgi uratnjrib soqneb. Naŋgi tamo ŋam
qandimo bul unub deqa naŋgi na tamo bei gam osoryqa kere-
sai. Niŋgi qalie, tamo ŋam qandimo bei na tamo ŋam qandimo
bei aqa baŋ ojsim ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq
aiqab. Farisi naŋgi tamo deqaji bul.”
15 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, iŋgi jiga
qa yawo anjam ni maronum di aqa utru geregere plaltosim
mergim iga quqwom.”
16 Onaqa Yesus na kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi dego ijo yawo anjam di aqa utru poiŋgosai e?
17 Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu. Meneq
dena bi talq di waiyeqnub. Niŋgi di poiŋgosai kiyo?
18 Iŋgi uge uge tamo aqa are miligiq na oqoqnsiq medabuq
na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
19 Iŋgi uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge,
tamo qaloqa, uŋa qa laoqa, was aqa ŋauŋ anjamyoqa, ba-
jiŋoqa, was aqa jejamu laŋa gisaŋyoqa, was yomuiyoqa.

20 Kumbra uge uge dena tamo jiga yeqnu. Tamo a baŋ
yansosaisosim laŋa iŋgi uyqas dena a jiga yqasai.”

Kenan qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

21 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure ti
Saidon qure ti naŋgo sawaq gilej.
22 Gilsiq di sonaqa Kenan qaji uŋa bei a sawa dena bran-
tosiqa Yesus aqa areq bosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, “O
Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor
uge na ijo aŋgro sebiŋ a tulaŋ ugeugeiyoqnsiq jaqatiŋ koba
yeqnu.”
23 Onaqa Yesus a uŋa di aqa anjam qusiq quosaibulosiq
anjam bei kamba minjosai. A mequmej. Deqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, uŋa di a
siŋgila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na saidyimqa
a puluosim ulaŋqas.”
24 Onaqa Yesus na minjrej, “Israel naŋgi sougetejunub.
Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. Qotei na e qariŋbonaq naŋgo
segiq bem.”
25 Onaqa uŋa di a Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pai-
lyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e aqaryaibe.”
26 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Iga aŋgro du du naŋgo
iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra bolesai.”
27 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni kere
maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du
du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi
dego uyeqnub.”
28 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa minjej, “O uŋa, ni e qa
ino areqalo tulaŋ siŋgilatonum. Osim agi ni na anjam degsi
merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na dauryosiy ino
aŋgro boletqai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor uge
na aqa aŋgro di uratonaqa a boleej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

29 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Galili ya
aguq di brantej. Brantosiq dena manaq oqsiq dia awesoqnej.
30 Awesonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi na tamo
siŋga qandamnjro qaji ti tamo ŋam qandimnjro qaji ti tamo
jejamu lainjro qaji ti tamo meŋ siŋgilainjro qaji ti tamo ma
utru segi segi so qaji naŋgi ti joqsib boqnsib Yesus aqa areq
di atoqneb. Ateqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
31 Deqa tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi olo anjam bole
maroqneb. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgo jejamu olo
siŋgilaoqnej. Tamo siŋga qandamnjro qaji naŋgi olo tigelosib
walweloqneb. Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam
poinjreqnaqa sawa unoqneb. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi

Yesus aqa maŋwa di unoqnsib tulaŋ prugoqnsib Israel naŋgo Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

32 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e naŋgi qa are ugeibqo. E naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di naŋgi mam na lao uge.”
33 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga iŋgi qabe na osimqa tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam kereqas?”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7 unu. Qe kiñilala quja quja dego unu.”
35 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq di awoeleŋoiy.”
36 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7 ti qe ti di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnab uyoqneb.
37 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej.
38 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai.
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure qureq gileqnabqa a qobuŋ gogetosiqa Magadan sawaq gilej.

16

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

1 Onaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa gisaŋyosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.”
2 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Bilaqteqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Seŋ lentqo. Laŋbi usriŋqo. Deqa sawa boleqas.’
3 Nebeeqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Laŋbi tuluqo. Seŋ lentqo. Deqa jagwa awa ti bqas.’ Od, niŋgi laŋ unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya Qotei aqa maŋwa bini branteqnu qaji di niŋgi kiyaqa utru poiŋgosaieqnu?
4 Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.” Yesus na Farisi ti Sadyusi ti naŋgi degsi minjrsiqa uratnjrsiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na olo qobuŋ
gogetosibqa ya agu taqal beiq di branteb. Bati deqa aqa aŋgro
naŋgi bem oqajqa are walnjrej.
6 Onaqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi geregere
ŋam atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti
bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Sadyusi
naŋgo bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.”
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa
segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo mergwo?”
8 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa minjrej, “Nuŋgo
areqalo e qa siŋgilatqa yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa
bem osai deqa mareqnub?
9 Niŋgi e qa poiŋgosai unu kiyo? E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa
tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto
koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa
are walŋgwo kiyo?
10 E bati bei bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anain-
jronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba
kokba 7 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo?
11 O ijo aŋgro, e niŋgi bem tiyeqnu qaji sum qa merŋgonum
di e niŋgi yawo anjam merŋgonum. E niŋgi bem bole qa
merŋgosai. Niŋgi kiyaqa deqa poiŋgosai? Niŋgi quiy. Bem tiye-
qnu qaji sum Farisi ti Sadyusi ti naŋgo bem ti bulyimqa bem
dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Niŋgi deqa geregere
ŋam atsib soqniy.”
12 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi qusib
poinjrej, “Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa
iga mergosai. Farisi ti Sadyusi ti naŋgo gisaŋ anjam bem bul
tulaŋ kobaqas deqa iga mergwo.”

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

13 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba
na walwelosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di branteb.
Brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej,
“Tamo uŋgasari naŋgi e Tamo Aŋgro e qa kiyersib mareqnub?”
14 Onaqa naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub,
ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei
naŋgi mareqnub, ni Jeremaia kiyo Qotei aqa medabu o tamo
naŋgi nami soqneb deqaji bei kiyo?”
15 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa
kiyersib mareqnub?”
16 Onaqa Saimon Pita na minjej, “Ni Kristus. Ni Qotei
ŋambile gaigai unu qaji aqa Ŋiri.”
17 Pita a kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, “O
Saimon, Jona aqa ŋiri, ni tulaŋ areboleboleimeme. Di kiyaqa?

Ino anjam merbonum di mandam tamo bei na babtosiq mermosai. Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a segi na anjam di babtosiq mermqo.

18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni Pita. Ni meniŋ bul. Meniŋ quraq di e na ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrqai. Koroinjritqa Moiyo Qure aqa siŋgila na naŋgi ugetnjrqa keresai.

19 O Pita, ni que. Qotei a laŋ qureq di Mandor Koba unu deqa e ni siŋgila emqai. Emitqa ni mandamq endi gam getentqam di Qotei a dego laŋ qureq di gam getentqas. Ni mandamq endi gam waqtqam di Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas."

20 Yesus na Pita degsi minjsiqa olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Kristus. Niŋgi ijo ñam di ubtosib tamo qudei minjraib."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

21 Bati deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Jerusalem aiyeqnum. Dia Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e jaqatiŋ koba ebsib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai." Yesus a anjam di ubtosiq minjrej.

22 Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtosiq minjej, "O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim."

23 Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni e uneq waibaim. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum."

24 Osiqa Yesus na aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.

25 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.

26 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.

27 E Tamo Aŋgro. Mondoŋ e ijo Abu aqa riaŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bqai. Bosiy tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra qa peginjrsiy awai keretosiy enjrqai.

28 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro bqai. Bosiy naŋgi taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba soqnit naŋgi e nubqab."

17

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

1 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na aqa
was Jon na naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq
oqsib di soqneb.
2 Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa
ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej. Aqa gara dego tulaŋ
puloŋosiq qatekritej.
3-4 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na
anjam maroqneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na
naŋgi aiyel unjrsibqa Pita a Yesus minjej, “O Tamo Koba,
Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba na endi unum di bole-
quja. Deqa ni na e odbimqa e tal kiñilala qalub gereiyqai. Bei
ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”
5 Pita a degsi mareqnaqa laŋbi tulaŋ suwaŋosiq aisiqa naŋgi
kabutnjrej. Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi
brantonaq naŋgi queb, “Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa areboleboleibeqnu. Deqa niŋgi
aqa anjam quetoqniy.”
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ
ulaugeteb. Osib siŋga pulutosib mandamq di ŋam quosib
ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa naŋgo gateq di aqa baŋ
atsiqa minjrej, “Niŋgi tigeliy. Niŋgi ulaaib.”
8 Degsi minjrnaqa naŋgi tigelosib ŋam ateb di Yesus a segi
naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus a
siŋgila na minjrej, “Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di
ubtosib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy
olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtosib minjroqn-
qab.”
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib kamba min-
jeb, “Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnub, ‘Elaija a namo
bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaqa degsib
mareqnub?”
11 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a
namo bosim tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim
soqnimqa bunuqna Kristus a bqas.
12 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa
tamo naŋgi a qa poinjrosai. Deqa gulbe kalil naŋgi a yqajqa
are soqnej qaji agi yeb. E Tamo Aŋgro dego degsib jaqatiŋ
ebqab.”
13 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib endegsi poinjrej,
“Bole, Yesus a Elaija qa bole marosai. A Jon yansnjro qaji qa
marqa osiqa Elaija aqa ñam na yawo anjam marqo.”

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba
na aisib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq di
tariŋesonab itnjreb. Onaqa tamo bei a bosiqa Yesus aqa areq
di siŋga pulutosiqa minjej,
15 "O Tamo Koba, ni ijo aŋgro mel qa are ugeimimqa
aqaryaiye. A bati gaigai nanarioqnsiqa dena aqa jejamu
tulaŋ ugeeqnu. Bati gargekoba a uloŋoqnsiqa ŋamyuwoq o yaq
aiyeqnu.
16 Deqa e a osim ino aŋgro naŋgoq osi bonumqa naŋgi na
boletqa yonub keresaiinjrqo."
17 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, "Niŋgi
tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa
siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo kumbra tulaŋ uge. Bati gembub
e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro
mel di ijo areq osib boiy."
18 Onaqa osi bonabqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq
minjej, "Ni aŋgro di uratosim ulaŋ." Degsi minjnaqa mondor
uge na aŋgro di uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa bati qujai deqa
aŋgro a boleej.
19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nen-
emyeb, "Iga kiyaqa mondor uge di wiyqa yonum keresai-
igwo?"
20 Onaqa Yesus na minjrej, "Utru agiende. Niŋgi e qa
nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub niŋgi tulaŋ truquonub. E bole
merŋgwai. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji di sis yago bul
kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi mana kobaquja
endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq
gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji degesqas di niŋgi
kumbra kalil yqa kereiŋgwas.
21 Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa niŋgi mati
iŋgi uratosib qurieŋosib Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na
mondor uge winjrib jaraiqab."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa
di uratosib Galili sawaq gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, "E
Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei naŋgo baŋq
di e atqab.
23 Atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na
tigelqai." Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib utru
poinjrosai. Deqa naŋgi are tulaŋ gulbekobainjrej.

Yesus a atra tal takis waiyej

24 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib
Kaperneam qureq gileb. Gilsib di sonabqa atra tal takis

o tamo naŋgi Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nuŋgo Qalie
Tamo a atra tal takis oqnsiq ateqnu e?”
25 Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”

Osiqa Pita a tal gogetosiqa takis o tamo naŋgo anjam di
Yesus minjqa laqnaqa Yesus a nami qalieosiq deqa minjoqu-
jatej, “O Saimon, ni kiyersi are qalonum? Mandam endeqaji
mandor naŋgi yai naŋgoq dena takis eqnub? Naŋgo segi
aŋgro naŋgoq dena eqnub kiyo tamo laŋaj naŋgoq dena eqnub
kiyo?”
26 Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo laŋaj naŋgoq dena
eqnub. Naŋgo segi aŋgro naŋgoq dena osaieqnub.” Onaqa
Yesus na minjej, “Ni kere maronum. E Qotei aqa Aŋgro unum
deqa e atra tal takis atqa uratqai di kere.
27 Uŋgum. Iga takis o tamo naŋgo are ugetetnjrqasai. Deqa
ni alile aisim yima waiyosim qe namoqna oqam qaji di aqa
medabu waqtosimqa aqa medabu miligiq di silali bei soqnim
unqam. Unsim silali di osi gilsim gago aiyel qa takis atqa
osimqa takis o tamo naŋgi enjre.”

18

Niŋgi aŋgro kiñilala bul soqniye

1 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O
Tamo Koba, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga taqatgosim
gago Mandor Koba soqnim bati deqa ino aŋgro yai a iga kalil
buŋgosim ñam ti sqas?”
2 Onaqa Yesus na aŋgro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa
naŋgo ambleq di tigeltosiqa osornjrej.
3 Osornjrsiqa minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi are bulyosib
aŋgro kiñala endeqaji bulqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji
a na niŋgi taqatŋgwasai. Osim a nuŋgo Mandor Koba sqasai
dego.
4 Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim aŋgro kiñala endeqaji
bulqas di Qotei na tamo di aqa ñam olo soqtetimqa a tamo
kalil naŋgi buŋnjrsim a ñam ti sqas. Deqa Qotei na a taqatosim
aqa Mandor Koba sqas.
5 “Tamo bei a e qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei
osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.”

Niŋgi une torei uratiy

6 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala en-
deqaji bei e qa aqa areqalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq
waiyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. Iga tamo di ojsim
meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq di tontosim waiyim
ya robuq aisim moiqas di kere.

7 “Bunuqna tamo qudei naŋgi tamo qudei uneq breinjroqn-
qab. Bole, kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra
di yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
8 Ino baŋ na kiyo ino siŋga na kiyo ni titmosim uneq
waimqa laqnimqa di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni
baŋ geŋo kiyo siŋga geŋo kiyo sosimqa une bei yqasai di kere.
Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti kiyo siŋga aiyel
ti kiyo sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq
waimqas. Ŋamyuwo di gaigai yuoqnsim sqas.
9 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa
ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu
qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai
sqam. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam di keresai.
Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
10 “Deqa niŋgi aŋgro kiñilala endeqaji naŋgi qa ugeaib. E
merŋgwai. Naŋgo laŋ aŋgro naŋgi na ijo Abu laŋ qureq di unu
qaji aqa ulatamu gaigai koqyeqnub.
11 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di
unub qaji naŋgi eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

12 “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja 100
naŋgi manaq di soqnibqa qujai bei alelamqa a kiyerqas? E
merŋgwai. A na kaja 99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di
ŋamosim gilsim itqas.
13 E bole merŋgwai. A na kaja qujai di itosim tulaŋ are-
boleboleiyqas. A kaja du du 99 alelosai qaji naŋgi qa tulaŋ
areboleboleiyqasai. Qujai alelqo qaji a qa tulaŋ arebole-
boleiyqas.
14 Dego kere nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a aŋgro kiñala
endeqaji bei padalqajqa a deqa are sosai.”

Niŋgi nuŋgo was aqa une olo gereiyetiy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino Kristen was bei na ni une bei
emimqa niŋgi segi aiyel ombla awoosib aqa une ni emqo qaji
di ubtosim minje. Minjimqa a ino anjam qusim are bulyqas
di ni na ino was olo onum.
16 Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni na Kristen tamo
qujai kiyo aiyel kiyo joqsimqa naŋgi ni taqmosib ino was aqa
une di olo ubtosib minjqab.
17 Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni na Kristen
tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrim koroosib ni taqmosib ino
was aqa une di olo ubtosib minjqab. Ariya a naŋgo anjam
dego quetnjrosaiamqa ni na a qoreiye. Ni na une tamo ti takis
o qaji tamo ti naŋgi qoreinjreqnum dego kere ni na ino was di
qoreiye.

18 “E bole merŋgwai. Niŋgi mandamq endi gam getentqab
di Qotei a dego laŋ qureq di gam getentqas. Niŋgi mandamq
endi gam waqtqab di Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas.
19 “E olo merŋgwai. Mandamq endi ijo aŋgro aiyel naŋgi iŋgi
bei oqa marsibqa areqalo qujaitosib ijo Abu laŋ qureq di unu
qaji a pailyqab di a na iŋgi di enjrqas.
20 Tamo aiyel kiyo qalub kiyo ijo ñam qa are qalsib koroqab
di e naŋgo ambleq di sqai.”

Gago Kristen was aqa une kobotqajqa yawo anjam

21 Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O
Tamo Koba, ijo Kristen was bei na e une gembub ebimqa e aqa
une di moiyotqai? E endegyqai kiyo? A na une 7 ebimqa aqa
une di moiyotqai. Ariya a olo une bei ebimqa e moiyotqasai.
Degyqai kiyo?”
22 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une
7 emimqa aqa une di segi moiyotqam di keresai. A na
une gargekoba emoqnsim soqnim ni aqa une kalil di dego
moiyotoqne. A ni une 7 emoqnim une di moiyotoqne. Olo
une 7 emoqnim moiyotoqne. Degsim giloqnem.
23 “Niŋgi quiy. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.
Kumbra di mandor bei aqa kumbra sigitejunu. Mandor dena
aqa kaŋgal tamo qudei nami silali yaiyeb qaji di kamba olo
yqajqa minjrej.
24 Aqa kaŋgal tamo bei 10 milion kina yaiyej qaji di osib aqa
ulatamuq di tigelteb.
25 Tigeltonabqa a na silali di kamba olo yqajqa keresaiiyej.
Deqa mandor a na minjej, ‘Ni silali di kamba olo e ebqa
keresaiimqo deqa e ni ino ŋauŋ wo ino aŋgro naŋgi ti osiy
tamo bei aqa baŋq di uratŋgitqa tamo dena silali ebimqa niŋgi
a laŋa wauetoqnqab. Ino iŋgi iŋgi kalil dego e ni yaimosiy
tamo qudei naŋgi enjritqa naŋgi na kamba silali ebqab. Gam
dena ni silali nami yaibem qaji di kobotqam.’
26 Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pai-
lyosiq minjej, ‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa
dulosim mati e qa tariŋoqnime. E silali nami yaimem qaji di
kalil itosiy e kamba emekritqai.’
27 Onaqa mandor a kaŋgal tamo deqa dulosiqa silali kalil
nami yaiyej qaji di laŋa kobotej. Osiqa a uratonaq gilej.
28 “Gilsiqa kaŋgal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq
kakro apiyetosiq minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di
kamba olo ebe.’
29 “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pai-
lyosiq minjej, ‘Ni e qa dulosim mati e qa tariŋoqnime. E 10 kina
nami yaimem qaji di itosiy e kamba emekritqai.’

30 Degsi minjnaqa a aqa anjam di quetqa asgiyonaqa a osi
gilsiqa tonto talq di waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq endi soqne.
Bunuqna ni 10 kina nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa
e ni olo uratmit oqedqam.’
31 “A degyonaqa kaŋgal tamo qudei a koba na wauo qaji
naŋgi unsibqa are ugeinjrnaqa aisib naŋgo mandor a deqa
saiyosib minjeb.
32 Minjnab qusiqa kaŋgal tamo di metonaq bonaqa minjej,
‘Ni kaŋgal tamo uge. Ni e pailbonumqa silali ni nami yaibem
qaji di e na kobotonum.
33 E ni qa dulosim silali di kobotonum. Ariya kiyaqa ni olo
gilsim kaŋgal tamo bei ni ombla wauo qaji a qa dulosai? Osim
silali a na nami yaimej qaji di ni kobotosai?’
34 Degsi minjsiqa a qa tulaŋ minjiŋ oqetonaqa osiq qaja
tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, ‘Niŋgi a wau koba yibqa
a jaqatiŋ ti wauosim gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji
di kamba ebekritimqa niŋgi a olo uratib gilqas.’
35 “O ijo aŋgro, dego kere niŋgi nuŋgo are miligiq na nuŋgo
Kristen was naŋgo une kobotetnjrqasai di ijo Abu laŋ qureq
di unu qaji a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

19

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa
uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej.
2 A di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dau-
ryosib aqa areq di koroonabqa a na naŋgo ma tamo kalil
naŋgi boletnjroqnej.
3 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam
bei grotimqa qusib naŋgi a ojqajqa deqa gisaŋyosib endegsib
nenemyeb, “Tamo bei aqa ŋauŋ aqa jejamuq di une kiñala
bei soqnimqa tamo dena a uratqa kere e? Gago dal anjam a
kiyersi marqo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei
neŋgreŋq di so qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam
endegsi unu, ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti
gereiyosiqa bati deqa a tamo uŋa wo dego gereinjrej.
5 Gereinjrsiqa marej, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi urat-
njrsimqa aqa ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ’
6 Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo
naŋgi jejamu qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. Qotei
na naŋgi aiyel turtnjrej deqa tamo bei na olo potnjraiq.”
7 Onaqa Farisi naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ni anjam
degsi mergonum deqa Moses a kiyaqa dal anjam endegsi

marej, ‘Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas’?”
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu
deqa Moses a niŋgi uŋa uratqa merŋgej. Ariya tulaŋ nami
kumbra degsi sosai.
9 Niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratosim olo uŋa
bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Di kiyaqa?
Uŋa di a nami tamo bei ombla une atosai deqa.”
10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo uŋa ti
unub qaji naŋgi gulbe deqaji oqab deqa uŋgum. Naŋgi uŋa aib.
Naŋgi laŋa soqneb.”
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi anjam maronub di
tamo kalil naŋgi dauryqa keresai. Tamo naŋgi Qotei na siŋgila
enjreqnu qaji naŋgi segi anjam di dauryqa kere.
12 Tamo qudei naŋgo jejamu bolesai. Naŋgi degsib ai miligiq
na ŋambabeb. Deqa naŋgi uŋa oqa keresai. Tamo qudei
naŋgi tamo qudei na welum etnjreb deqa naŋgi aŋgrotqa
keresai. Deqa naŋgi dego uŋa oqa keresai. Naŋgi laŋa unub.
Ariya tamo qudei naŋgo segi areqalo na Qotei aqa wau ojqa
marsibqa uŋa oqa urateqnub. Tamo naŋgi ijo anjam endi
dauryqa kereamqa naŋgi dauryebe.”

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du
joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsim naŋgi qa
Qotei pailyqajqa deqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du
du naŋgi joqsib endeq baib.”
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej,
“Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib.
Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei laŋ qureq
di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.”
15 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgo gateq di aqa baŋ
atetnjrsiqa a sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

16 Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa nenemyej, “O
Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile
gaigai sqai?”
17 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e kumbra bole
qa nenembonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni
ŋambile gaigai sqajqa osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye.”
18 Onaqa tamo dena olo Yesus nenemyej, “E dal anjam kiye
dauryqai?” Onaqa Yesus na minjej, “ ‘Ni tamo bei qalsim
moiyotaim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim.
Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim.

19 Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo
anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere
ino was naŋgi degsim gereinjroqne.’ ”
20 Onaqa aŋgro wala dena olo Yesus minjej, “E dal anjam
kalil di nami dauryosim boqnem agi bini degsi unum. Deqa e
Qotei aqa kumbra kiye keretosai unum?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Qotei aqa kumbra
kalil keretqa osimqa endegye. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil
qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre.
Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni laŋ qureq
di awai bole itqam.”
22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gul-
beiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa
ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “E bole
merŋgwai. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi
Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ
qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
24 E niŋgi olo merŋgwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa
baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji
naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa
laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ
prugugetosib minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo
yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?”
26 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi
segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di
kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
27 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga
gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum. Deqa iga awai
kiye oqom?”
28 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei
a laŋ bunuj ti mandam bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo
Aŋgro ñam kobaquja osiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai.
Awesosiyqa niŋgi tamo e daurbeqnub qaji metŋgitqa niŋgi
dego awo jaram kokba 12 di awoeleŋqab. Awoosib Jekop aqa
aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi taqatnjroqnqab.
29 Deqa tamo naŋgi ijo ñam qa are qaloqnsib naŋgo segi tal,
naŋgo was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo
aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab
di Qotei na olo iŋgi bole bole tulaŋ gargekoba naŋgi enjrqas.
Yimqa mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam ti unub qaji
naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini
ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

20

Yesus a iŋgi wauqa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qotei
laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di wau lanja
bei aqa kumbra sigitejunu. Wau lanja dena nobqolo ambru
tigelosiqa aisiq tamo qudei naŋgi aqa iŋgi wauq di wauetqa-
jqa itnjrej.
2 Itnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi ijo iŋgi wauq di wauoqnib wau qa
bati koboamqa e na silali quruŋo quja quja eŋgwai.’ Degsi min-
jrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb.
3 Seŋ kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq aisiqa dia
tamo qudei naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej,
4 ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego
awai eŋgwai.’
5 Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb.
Qanam jige tamo qudei naŋgi dego laŋa tigelesonab unjrsiqa
minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere
dego awai eŋgwai.’ Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa wauq
di wauoqneb. Seŋ keliŋtonaqa olo tamo qudei dego degsi
minjrnaqa naŋgi gilsib wauoqneb.
6 “Seŋ bilaqtonaqa wau lanja a aisiqa gamq di tamo qudei
naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa nenemnjrej, ‘Niŋgi kiyaqa
laŋa tigelesonab seŋ bilaqtqo?’
7 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau egosai deqa
iga laŋa tigelejunum.’ Onaqa wau lanja na minjrej, ‘Niŋgi
dego gilsib ijo iŋgi wauq di wauoiy.’
8 “Ariya wau qa bati koboonaqa wau lanja na aqa wau
taqato tamo bei qariŋyosiq minjej, ‘Ni gilsim wau tamo naŋgi
di metnjrim ino areq di koroabqa naŋgo awai enjre. Enjrqa
osimqa tamo naŋgi bilaq bosib wauonub qaji naŋgo awai
namo enjrsimqa ariya tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wau-
osib bilaqtonub qaji naŋgo awai bunuqna enjre.’
9 Degsi minjnaq qusiqa tamo naŋgi bilaq bosib waueb qaji
naŋgi namo metnjrnaq aqa areq bonabqa silali quruŋo quja
quja enjrej.
10 Onaqa tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bi-
laqteb qaji naŋgi degsib unsibqa are qaleb, ‘Iga nobqolo
ambru bosim wauosim bilaqtonum. Deqa iga silali kobaquja
oqom.’ Degsib are qalnabqa wau taqato tamo na naŋgi
metnjrnaq aqa areq bonabqa naŋgi dego silali quruŋo quja
quja enjrej.
11 Onaqa naŋgi degsib unsibqa naŋgi na wau lanja ŋiriŋtosib
minjeb,

12 ‘Tamo naŋgi di bilaq bosib waukiñalayonubqa silali ni na
iga egonum qaji dego kere naŋgi enjronum. Iga nobqolo
ambru waueqnam seŋ oqsiq gago jejamu tulaŋ kaŋkaŋeqnaqa
bilaqtqo. Iga silali koba osai.’
13 “Onaqa wau lanja a naŋgo anjam di qusiqa bei endegsi
minjej, ‘O was, e ni kumbra uge emosai. Aqo ombla bini
nobqolo anjam keretosimqa e ni silali quruŋo qujai emqa
mermonum.
14 Deqa ni ino silali quruŋo qujai osim aiye. E ni silali
quruŋo qujai emonum dego kere tamo naŋgi bunuqna bosib
wauonub qaji naŋgi silali quruŋo quja quja enjronum. E ijo
segi areqalo na degyonum.
15 Silali di ijo segi silali. Deqa e ijo segi areqalo dauryosiy
ijo silali jeiqa kere. E na tamo naŋgi bunu bonub qaji naŋgi
kumbra bole enjrqa areibqas enjrqai. Deqa ni kiyaqa e qa are
ugeimqo?’ ”
16 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa olo marej, “Dego kere
tamo bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab.
Ariya tamo bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti
sqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

17 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na wal-
welosib Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus na naŋgi
segitnjrsiqa endegsi minjrej,
18 “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia
tamo qudei na e ojsib atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo
ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamuq di une
qamsib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’
19 Naŋgi e degsib merbosib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji
naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib bu
toqoŋ na kumbaiŋboqnsib ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab.
Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

20 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai ombla na Yesus aqa
areq bosibqa naŋgo ai a siŋga pulutosiqa Yesus minjej, “O
Tamo Koba, e ni anjam bei mermitqa ni ijo anjam dauryqa
kere kiyo?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni iŋgi kiye qa mer-
bqam?” Onaqa a na Yesus minjej, “Mondoŋ ni gago Mandor
Koba sosimqa bati deqa ni marimqa ijo aŋgro aiyel endi naŋgi
ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqab.”
22 Onaqa Yesus na kamba naŋgi aiyel endegsi minjrej, “An-
jam niŋgi merbonub di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E
jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Jaqatiŋ e oqai

di niŋgi aiyel dego oqa kere e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.”

23 Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi dego oqab. Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo naŋgi ijo Abu na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab.”

24 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di was aiyel naŋgi na anjam di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.

25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub.

26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas.

27 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.

28 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo uŋgasari gargekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi boletnjrej

29 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb.

30 Aiyeqnabqa tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam qalaq di awesosibqa anjam endegsib queb, “Yesus a beqnu.” Naŋgi degsib qusibqa tulaŋ leleŋosib mareb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.”

31 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrsib minjreb, “Niŋgi leleŋkobaaib. Kirioiy.” Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kiriosai. Naŋgi olo tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.”

32 Onaqa Yesus a tigelosiqa naŋgi aiyel metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E niŋgi aiyel kiyerŋgwajqa deqa niŋgi e qa leleŋoqnab?”

33 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo aiyel olo ŋam poigim sawa unqajqa deqa iga ni qa leleŋoqnam.”

34 Onaqa Yesus a naŋgi aiyel qa dulosiqa aqa baŋ waiyosiq
naŋgo ŋamdamu ojetnjrej. Ojetnjrnaqa naŋgi aiyel ŋam poinjr-
naqa sawa unsibqa tigelosib Yesus dauryosib aiyeb.

21

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib
Jerusalem jojomyosib Betfage qureq di branteb. Betfage qure
agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro
aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,
2 “Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki
bei aqa du wo tontnjronub unub di unjrqab. Unjrsib sil
palontosib titnjrsib joqsib boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo,
‘Niŋgi kiyaqa donki aiyel naŋgo sil palonteqnub?’ Degsi nen-
emŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba a wau ti deqa donki
aqa du wo qa mergwo.’ Yimqa a na donki aqa du wo naŋgi
qariŋnjrim ijoq bqab.”
4 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu
o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi
marej,
5 “Niŋgi na Saion qure naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi uniy.
Nuŋgo Mandor Koba a nuŋgoq beqnu. A lawo na beqnu. A
areqalo minjiŋ saiqoji. Deqa a donki quraq di awoosiq beqnu.
Od, a donki aqa du quraq di awoosiq beqnu.’ ”
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi aisib anjam Yesus na
minjrej qaji di dauryeb.
7 Osib naŋgi donki aqa du wo Yesus aqa areq joqsib beb.
Bosib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aiyel naŋgo quraq
di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di awoej.
8 Awoonaqa donki aiyel naŋgi walwelosib aiyeqnabqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi
gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi
nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di
tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa
tamo uŋgasari namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi
ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, “O Devit aqa Ŋiri, iga ni qa
tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum
deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Deqa iga Qotei laŋ goge di
unu qaji aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom.” Tamo uŋgasari naŋgi
degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.
10 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantonaqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa tulaŋ prugugetosib segi
segi maroqneb, “Tamo endi yaiyo?”

11 Degsib mareqnabqa tamo uŋgasari qudei Yesus dau-
ryosib aiyoqneb qaji naŋgi na kamba minjreb, “Tamo endi
Yesus. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Aqa qure utru
Nasaret. Qure di Galili sawaq di unu.”

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

12 Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq
gilej. Gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi
iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq
jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi
binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar
ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb.
13 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pai-
lyqajqa tal.’ Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ
tamo naŋgo tal bulqo.”
14 Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo ŋam qandimnjro
qaji ti tamo siŋga qandamnjro qaji ti naŋgi aqa areq beqnabqa
a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
15 Onaqa aŋgro du du atra tal miligiq di soqneb qaji naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “O
Devit aqa Ŋiri, iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu.” Onaqa dal
anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi aŋgro du
du naŋgo anjam di qusibqa Yesus qa ugeeb.
16 Osib Yesus minjeb, “Aŋgro du du naŋgi leleŋoqnsib anjam
mareqnub di ni queqnum e?” Onaqa Yesus na kamba minjrej,
“Od, e naŋgo anjam queqnum. Ariya anjam bei neŋgreŋq di
unu qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende, ‘O Abu,
aŋgro du du ti aŋgro mom ti naŋgi ino ñam soqteqnub.’ ”
17 Yesus a naŋgi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq
Jerusalem uratosiq Betani qureq gilej. Gilsiq qoloonaq di
ŋeiej.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai”

18 Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiqa Jerusalem aiyoqnsiqa
gamq di a mamyej.
19 Mamyonaqa ŋam atsiqa qura baŋga ti gam qalaq di tige-
lesonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura
gei bei saiqoji. Baŋga segi sonab unej. Unsiqa qura di minjej,
“Ni olo bunu geitqasai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa qura
di utru ti kalil laosiq moiyej.
20 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa
tulaŋ prugugetosib Yesus nenemyeb, “Qura di kiyersi urur
laosiq moiqo?”

21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib nuŋgo areqalo aiyeltqa-
sai di niŋgi dego qura minjibqa a laosim moiqas. Qura
segi sai. Niŋgi mana kobaquja endi dego minjqab, ‘Ni
tigelosim yuwalq aiye.’ Minjibqa a nuŋgo anjam di dau-
ryosim tigelosim yuwalq aiqas.
22 Deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib iŋgi bei qa
pailyqab di niŋgi iŋgi di oqab.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

23 Osiqa Yesus a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa
anjam palontoqnej. Onaqa Israel naŋgo gate naŋgi ti atra
tamo kokba ti naŋgi na Yesus aqa areq bosib nenemyeb, “Ni
iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?
Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?”
24 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nen-
emŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq
bosim wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
25 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaq bosiqa tamo
uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na
kiyo?”
Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib
mareb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi
minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam
quetosai?’
26 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi
minjqom di dego keresai. Tamo uŋgasari naŋgi mareqnub,
‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Deqa iga naŋgi
ulainjronum.”
27 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon
qariŋyej di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej,
“Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim
wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

Yesus a yawo anjam bei marej

28 Osiqa Yesus a olo Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei
aqa ŋiri aiyel soqneb. Bati bei a aqa ŋiri matu aqaq bosiqa
minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gilsim ijo iŋgi wauq di wauame.’
29 Onaqa aqa ŋiri matu na minjej, ‘Sai. E wauqa uratonum.’
Degsi aqa abu saidyosiqa bunuqna areqalo bei osiqa gilsiq
wauetej.
30 Onaqa abu a aqa ŋiri yala aqaq bosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro,
ni gilsim ijo iŋgi wauq di wauame.’ Onaqa aqa ŋiri yala na

minjej, ‘Od, Abu, e wauqai.’ Degsi aqa abu odyosiqa ariya a
wauosai. A laŋa talq di soqnej.
31 Deqa niŋgi na merbiy. Aŋgro yai na aqa abu aqa anjam
dauryej?” Onaqa naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ŋiri matu a
na aqa abu aqa anjam dauryej.”
Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “E bole
merŋgwai. Takis o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi na niŋgi
buŋgosib namoosib Qotei aqaq oqibqa a naŋgi eleŋosim naŋgo
Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
32 Di kiyaqa? Jon yansnjro qaji a nuŋgoq bosiqa Qotei aqa
kumbra bole niŋgi osorŋgonaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai.
Ariya takis o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi Jon aqa anjam
geregere queteb. Quetonab niŋgi di unsibqa ariya niŋgi olo
are bulyosai. Osib niŋgi Jon aqa anjam quetosai dego.”

Wain wau qa yawo anjam

33 Yesus a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo en-
degsi minjrej, “E niŋgi yawo anjam bei merŋgit niŋgi quiy.
Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil
yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di
tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib
paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa
wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa
wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej.
34 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo qudei
naŋgi qariŋnjrnaqa wau taqato tamo naŋgoq aisib minjreb,
‘Wau lanja a na iga qariŋgwo bonum. Deqa niŋgi wain gei
egibqa iga na osi gilqom.’
35 Degsi minjrnabqa naŋgi na naŋgi ojeleŋosib bei
qalougeteb. Bei qalnab moiyej. Bei meniŋ na qalnab moiyej.
36 Onaqa wau lanja a di qusiqa olo aqa kaŋgal tamo
gargekoba naŋgi qariŋnjroqnej. Qariŋnjreqnaqa aiyeqnab
naŋgi dego ñumoqneb.
37 “Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘E ijo segi aŋgro
qujai qariŋyit aiqas di naŋgi a qalqasai. Naŋgi aqa anjam
quetqab.’ Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej.
38 Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi
qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri.
A na aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim
moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’
39 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib osi gilsib wau
qalaq di qalnab moiyej.
40 Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa
wau taqato tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? Niŋgi na merbiy.”
41 Onaqa naŋgi na minjeb, “Wau lanja a bosimqa tamo uge
naŋgi di tulaŋ ugeugeinjrsim padaltnjrougetqas. Osim aqa

wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa
naŋgi na kamba wau taqatosib wain gei melioqnimqa koroiy-
oqnsib wau lanja yoqnqab.”
42 Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Qotei
aqa anjam bei unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo?
Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib
taqal waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mare-
qnum,
“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’
43 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa uratosim niŋgi taqal breiŋgwas.
Osim olo tamo uŋgasari qudei aqa kumbra bole dauryeqnub
qaji naŋgi eleŋosim naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqat-
njrqas. Naŋgi gei bole atobuleqnub deqa Qotei na naŋgi
taqatnjrqas.
44 Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di
tal ai dena naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim
tamo uŋgasari qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti torei
paraparainjrqas.”
45 Onaqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti yawo anjam
di qusib endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo
jejamuq di une qametnjrej.
46 Naŋgi degsib qalieosib deqa naŋgi Yesus ojqa mareb.
Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa Yesus ojqa
urateb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi maroqneb,
“Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

22

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

1 Onaqa Yesus a olo Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam bei
endegsi minjrej,
2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
mandor bei aqa ŋiri uŋa baŋ ojqa bationaqa maruro atej dego
kere.
3 A maruro atsiqa aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrnaqa naŋgi
gilsib tamo uŋgasari nami aqa maruro unqa minjrej qaji naŋgi
metnjreb, ‘Niŋgi boiy.’ Onaqa naŋgi bqa asginjrej.
4 Asginjrnaqa mandor a deqa qusiqa aqa kaŋgal tamo
qudei olo qariŋnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi gilsib tamo uŋgasari e ijo
maruro unqa minjrem qaji naŋgi olo endegsib minjriy, “Niŋgi

quiy. Mandor a iŋgi iŋgi kalil gereiyosiq atqo unu. Makau ti
wagme namur bole bole ñumsiqa goiqo. Deqa niŋgi asgiŋgaiq.
Niŋgi bosib aqa maruro uniy.” O kaŋgal tamo, niŋgi gilsib
naŋgi degsib minjriy.’
5 “Onaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari naŋgi di minjreb, ‘Niŋgi
boiy.’ Minjrnabqa naŋgi kalil bqa asginjrej. Bei a ulaŋosiqa
aqa iŋgi wauq gilej. Bei a ulaŋosiqa aqa silali wauq gilej.
6 Qudei na kaŋgal tamo naŋgi di ojeleŋosib ugeugeinjrsib
ñumnab moreŋeb.
7 Onaqa mandor a deqa qusiqa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja
tamo naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib tamo naŋgi kaŋgal tamo ñumeb
qaji naŋgi kamba ñumekriteb. Osib naŋgo tal iŋgi iŋgi kalil
qatrentonab yuekriteb.
8 “Onaqa mandor a olo aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrsiqa
minjrej, ‘Ijo aŋgro aqa uŋa baŋ ojqa bati kereqo deqa e na
maruro atonum unu. Tamo uŋgasari e nami ijo maruro unqa
minjrem qaji naŋgi bqa asginjrej. Naŋgi tamo uŋgasari bolesai
deqa naŋgi ijo maruro unqa keresai.
9 Deqa niŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi
turosib metnjrib ijo maruro unqa beb.’
10 Onaqa naŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari gargekoba
bole ti uge ti naŋgi turosib metnjrnabqa naŋgi kalil maruro
unqajqa bosib koroonabqa tal tamo na maqej.
11 “Onaqa mandor a na tamo uŋgasari naŋgi di unjrqa
marsiqa tal miligiq gilej. Gilsiq ŋam atej di tamo bei a maruro
qa gara wala jugosai di unsiqa minjej,
12 ‘O was, ni kiyaqa maruro qa gara wala jugosai? Ni degsim
maruro unqa baim.’ Degsi minjnaqa tamo di a na kamba olo
anjam bei minjqa keresaiiyonaqa laŋa kiriesoqnej.
13 Onaqa mandor a na aqa kaŋgal tamo naŋgi minjrej, ‘Niŋgi
na tamo di siŋga ti baŋ ti tontetosib oqeq waiyibqa sawa
ambruq di soqnem. Sawa dia tamo naŋgi akamkobaoqnsib
pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.’ ”
14 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi quiy. Qotei a tamo tulaŋ
gargekoba naŋgi metnjreqnu. Ariya a tamo quja quja segi
giltnjreqnu.”

“Iga Sisar takis yqom e?”

15 Onaqa Farisi naŋgi gilsib naŋgi anjam kiye Yesus nene-
myib a anjam grotim qusib a ojqajqa deqa qairoqneb.
16 Qairosib anjam kereonaq naŋgo aŋgro qudei Herot aqa
wau tamo qudei ti qariŋnjrnab Yesus aqa areq bosib minjeb,
“O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo.
Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei
aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum.
Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam

saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai
tamo kalil naŋgi minjreqnum.
17 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni
kiyersi are qalonum?”
18 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej,
“Niŋgi gisaŋ tamo. Kiyaqa niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e
ojqajqa deqa gisaŋbeqnub?
19 Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi
meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej,
20 “Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti
unu?”
21 Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.” Onaqa a na
minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi
iŋgi a qa olo yiy.”
22 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ
prugugeteb. Osib naŋgi Yesus uratosib jaraiyeb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

23 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa
areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi
olo subq na tigelqasai.” Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib
minjeb,
24 “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami endegsi marej,
‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa
was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa
aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami degsi marej.
25 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa
osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa
qujai di ej.
26 Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala
na olo uŋa qobul di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was
7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
27 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego
moiyej.
28 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa
tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ
sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam neŋgreŋq di
unu qaji di aqa damu niŋgi poiŋgosai. Qotei aqa siŋgila dego
niŋgi poiŋgosai. Deqa niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi
nenembonub.
30 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi
uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai. Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.
31 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab
anjam di aqa utru Qotei a nami babtosiq niŋgi merŋgej. Di
niŋgi sisiyosai kiyo? Qotei a endegsi marej,

32 ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa
Qotei.’ Qotei a degsi marej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo
moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo
Qotei.”
33 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di
qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

34 Yesus a Sadyusi naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na
kamba olo anjam bei minjqa keresaiinjrej. Onaqa Farisi
naŋgi deqa qusib olo Yesus aqa areq beb.
35 Naŋgo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiqa
Yesus gisaŋyosiq nenemyej,
36 “O Qalie Tamo, ni mare. Qotei aqa dal anjam kiye a
segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil
buŋnjrejunu?”
37 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi
mermqai. Dal anjam agiende. ‘Ni ino Tamo Koba Qotei a
tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino
qunuŋ ti ino areqalo ti kalil a yekritime.’
38 Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam
kalil buŋnjrejunu.
39 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam
agiende. ‘Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino
was naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu
aiyel agi e na mermonum.
40 Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal
anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil
keretosim dauryqam.”

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a
na nenemnjrej,
42 “Niŋgi Kristus qa kiyersib are qalonub? A yai aqa ŋiri?”
Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Kristus a Devit aqa ŋiri.”
43 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Devit a nami marej, ‘Kristus
a ijo Tamo Koba.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit aqa medabu
siŋgilatetonaqa a endegsi marej,
44 ‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq
di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
45 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa
Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

46 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrnaqa tamo bei
na kamba anjam bei minjqa keresai. Deqa tamo naŋgi olo
bunuqna anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

23

Juda tamo kokba naŋgi kumbra uge uge yoqneb

1 Onaqa Yesus na olo aqa aŋgro naŋgi ti tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti endegsi minjrej,
2 “Dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Moses aqa
ñam osib dal anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub.
3 Deqa anjam kalil naŋgi na merŋgeqnub qaji di niŋgi qusib
dauryoqniy. Ariya kumbra naŋgi yeqnub qaji di niŋgi dau-
ryaib. Naŋgi anjam maroqnsib ariya naŋgi segi anjam di
dauryosaieqnub.
4 Naŋgi gulbe kokba tamo uŋgasari naŋgi enjreqnab qoboiy-
oqnsib unub. Ariya naŋgi olo tamo uŋgasari naŋgo gulbe di
qoboiyetnjrosaieqnub.
5 Kumbra kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi
unoqnsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa yeqnub. Naŋgo
kumbra bei agiende. Naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu qudei
pepa kiñilalaq di neŋgreŋyoqnsibqa lopo miligiq di jigeleŋoqnsib
naŋgo lanjaq di gara ñeŋgi na qoseqnub. Osib naŋgo gara jugo
mutuq di gara burbur neŋgreŋ ti wala bole bole tonteqnub.
6 Naŋgi goiyo kokbaq di, Qotei tal miligiq di sosibqa tamo
ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
7 Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam so-
qtoqnsib baŋ ojetnjrqajqa deqa areboleboleinjreqnu. Tamo
uŋgasari naŋgi na ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib minjroqnqajqa
deqa ti naŋgi areboleboleinjreqnu.
8 “O ijo aŋgro, tamo qudei na niŋgi ‘O Qalie Tamo Koba’
degsib merŋgaib. Tamo qujai a segi nuŋgo Qalie Tamo. Niŋgi
kalil was.
9 Mandamq endi niŋgi na tamo bei endegsib minjaib, ‘O
Abu.’ Tamo qujai a segi nuŋgo Abu. Agi a laŋ qureq di unu.
10 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgaib, ‘O Gate Koba.’
Tamo qujai a segi nuŋgo Gate Koba. Agi e Kristus.
11 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati
nuŋgo wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas.
12 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei
na olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo kalil naŋgo segi ñam
aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo kumbra uge qa marej

13 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi
ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi

anjam maro aiyelteqnub. Agi tamo uŋgasari naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam itqa mareqnabqa niŋgi na olo gam getentet-njreqnub. Niŋgi segi laŋ qureq oqwajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego laŋ qureq oqwajqa gam itqa yeqnab niŋgi na gam getentetnjreqnub.

14 O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib nuŋgo ñam soqtetŋgwajqa deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjrqa batiamqa a na niŋgi awai tulaŋ uge eŋgwas.

15 "O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi na tamo qujai segi niŋgi daurŋgwa maroqnsib siŋga na kiyo qobuŋ na kiyo sawa sawa kalil keretoqnsib laqnub. Ariya tamo qujai di a niŋgi daurŋgwas di a na niŋgi buŋgosim tamo tulaŋ ugedamu sqas. Deqa a niŋgi qa namoosim torei ŋamyuwoq aiqas.

16 "Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam osornjrqa keresai. Agi niŋgi mareqnub, 'Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra tal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a gol atra tal miligiq di unu qaji aqa ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.

17 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi tulaŋ nanari. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra tal a tulaŋ bole kiyo atra tal aqa gol a tulaŋ bole kiyo? Od, atra tal a tulaŋ bole. Ariya gol atra tal miligiq di unu qaji a dego iŋgi bole.

18 Niŋgi endegsib mareqnub, 'Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra bijal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.' Niŋgi degsib mareqnub.

19 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra bijal a tulaŋ bole kiyo atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi tulaŋ bole kiyo? Od, atra bijal a tulaŋ bole. Ariya atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi dego bole kalil.

20 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra bijal ti iŋgi iŋgi kalil atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas.

21 Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra
tal ti Qotei agi atra tal miligiq di unu qaji a ti naŋgo ñam na
anjam siŋgilatqas.
22 Tamo bei a laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a
Qotei ti aqa awo jaram ti naŋgo ñam na dego anjam siŋgilatqas.
23 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo.
Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelte-
qnub. Agi niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Niŋgi
lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei
atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dau-
ryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryqa
asgiŋgeqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa dulosaieqnub. Niŋgi Qotei
qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala
segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are
bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam
kiñilala dego dauryqa urataib.
24 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo
naŋgi gam osornjrqa keresai. Agi niŋgi qui uyqa oqnsib añiñig
kiñala quiq di sonaqa unoqnsib taqal ateqnub. Ariya kamel a
quiq di sonaqa niŋgi unosaieqnub. Qoji uyeqnub.
25 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa
niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub.
Agi niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi
miligi yansosaieqnub. Dego kere niŋgi babaŋ na tamo bole.
Ariya nuŋgo are miligi bajiŋ kumbra ti jejamu qa kumbra uge
ti dena maqejunu.
26 O Farisi niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi
endegyiy. Niŋgi mati ya gambaŋ ti tabir ti miligi yansiy.
Yansib milalamqa qore dego milalqas.
27 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa
niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub.
Agi niŋgi tamo moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di wala
boledamu. Ŋam qaq na liyeb. Ariya sub miligiq di tamo aqa
qusa ti tanu ti dena maqejunu.
28 Niŋgi sub di bul. Deqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi
nuŋgoqnsib mareqnub, niŋgi tamo bole. Ariya nuŋgo are
miligi gisaŋ kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti dena
maqejunu.”
29 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi
ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi
anjam maro aiyelteqnub. Bole, niŋgi Qotei aqa medabu o
tamo naŋgo sub gereiyoqnsib tamo uŋgasari nami kumbra
bole bole yoqneb qaji naŋgo sub walateqnub.
30 Ariya niŋgi olo endegsib mareqnub, ‘Iga nami soqnem
qamu iga gago moma naŋgi ti beterosim Qotei aqa medabu o

tamo naŋgi ñumosai qamu.’ Di gisaŋ koba. Niŋgi nuŋgo moma naŋgi ti areqalo qujai.
31 Niŋgi mareqnub, ‘Gago moma.’ Nuŋgo anjam dena niŋgi segi qa ubtosib endegsib marobuleqnub, ‘Tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumoqneb qaji naŋgo aŋgro agi iga.’
32 Niŋgi degsib marobuleqnub. Deqa uŋgum. Nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di niŋgi na olo keretosib yoqniy.
33 Niŋgi amal uge bul. Deqa mondoŋ Qotei a nuŋgo une qa merŋgsim niŋgi ŋamyuwoq di breiŋgwas. Yimqa niŋgi kiyersib olo bole sqab? Keresai.
34 “Deqa niŋgi quiy. E na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa powo tamo naŋgi ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti qariŋnjroqnit nuŋgoq boqnqab. Boqnibqa niŋgi na naŋgi qudei ñumoqnsib moiyotnjroqnqab. Osib naŋgi qudei ŋamburbasq di gaintnjrqab. Osib naŋgi qudei ojeleŋosib nuŋgo Qotei tal miligiq di kumbaiŋnjroqnqab. Osib naŋgi qudei teteinjribqa naŋgi jaraiyosib qure bei beiq giloqnqab.
35 Niŋgi naŋgi degnjroqnibqa bati deqa Qotei a nuŋgo moma naŋgo une kalil osim nuŋgo jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgi ñumoqneb. Naŋgo une di agi naŋgi nami yqajqa utru atsib Kein na Abel qalnaq moiyej. Dena bosi bosib Berekia aqa ŋiri Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab moiyej. Une kalil di Qotei na osim nuŋgo jejamuq di ateleŋqas.
36 E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

37 Osiqa Yesus a olo marej, “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim tamo uŋgasari Qotei na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du bul koroinjrqajqa yeqnam niŋgi saideqnub.
38 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa sqas.
39 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

24

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus a atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa aŋgro
naŋgi na aqa areq bosib atra tal osoryeb.
2 Osoryonab Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Atra tal
niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ
niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal brein-
jrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai.
Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa Oliv manaq
oqsiq goge di awesonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib
lumu nenemyeb, “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi
bosib atra tal endi niñaqyqab? Mandam endi koboqa laqn-
imqa ni olo laŋ qureq na boqnim kumbra kiye namoqna
brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi geregere ŋam
atoqniy. Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo uge.
5 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na boqn-
sib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqnqab, ‘E Kristus.’
Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gisaŋnjroqnqab.
6 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab.
Niŋgi deqa qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di
brantqas.’ Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa diŋo
bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.
7 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei
naŋgi tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab.
Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati dego
branteleŋqas.
8 Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala
eqnu dego kere.
9 “Bati deqa naŋgi na niŋgi ojeleŋoqnsib jaqatiŋ ti gulbe
ti eŋgoqnqab. Osib niŋgi qudei luŋgsib moiyotŋgwab. Niŋgi
ijo ñam ejunub deqa sawa bei bei qaji naŋgi niŋgi qa tulaŋ
ugeoqnsib jeutŋgoqnqab.
10 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba e qa naŋgo areqalo
siŋgilato qaji naŋgi ijo ñam ulontosib segi segi jeu sqab. Sosi-
bqa naŋgo segi was naŋgi ojeleŋoqnsib tamo uge naŋgo baŋq
di atoqnqab.
11 Gisaŋ tamo tulaŋ gargekoba naŋgi boqnsib ijo segi tamo
uŋgasari naŋgi endegsib minjroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o
qaji tamo bole.’ Degsib naŋgi gisaŋnjroqnqab.
12 Kumbra uge deqaji tulaŋ kobaoqnimqa tamo gargekoba
naŋgi qalaqalaiyo kumbra uratoqnqab.
13 Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di
Qotei na niŋgi eleŋqas.

14 Ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalil keretoqnsibqa Qotei
aqa anjam bole mare mare laqnqab. Amqa diŋo bati bran-
tqas. Anjam bole di aqa damu agiende. Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

15 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Diŋo
batiamqa iŋgi tulaŋ ugedamu Qotei aqa medabu o tamo
Daniel a nami deqa marej qaji di brantim niŋgi unqab. Iŋgi
ugedamu di a Qotei aqa getento warum miligiq di tigelesqas.”
E Matyu. Tamo uŋgasari ijo anjam endi sisiyeqnub qaji naŋgi
geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim marqab, bole.

16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej,
“Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia
sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.

17 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiy-
oqujatebe.

18 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi
torei dena jaraiyoqujatebe.

19 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti jaraiyo
baŋgioqnsib gulbe koba oqab.

20 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa
brantaiq. Yori bati qa dego brantaiq.’

21 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo
uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami
brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulbe deqaji
brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa
ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.

22 Gulbe di aqa bati Qotei na truqutqas. A na truqutqasai
di tamo uŋgasari kalil naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo
uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi padalaib deqa a na gulbe di
aqa bati truqutqas.

23 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus
bqo agiende’ o ‘Kristus bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi
naŋgo anjam quetnjraib.

24 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib marqab, ‘E Kristus.’
Qudei marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib
maroqnsib maŋwa kokba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena
naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib
Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi dego
areqalo niñaqyetnjrqajqa wauoqnqab.

25 “Niŋgi quiy. Kumbra kalil di brantosaisonaqa e namoqna
merŋgonum.

26 Deqa tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, ‘Niŋgi
uniy. Kristus bqo agi wadau sawaq di unu.’ Degsib merŋgibqa
niŋgi naŋgo anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib. Tamo
qudei na niŋgi merŋgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib
merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam quetnjraib.
27 Niŋgi qalie, kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu. Dego
kere e Tamo Aŋgro laŋ qureq na boqnitqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi e nubqab.
28 “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi
koroqab.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

29 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati
koboamqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi
laŋ goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi
iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab.
30 Bati deqa e Tamo Aŋgro bqai. Ijo toqor a laŋ goge dia
brantimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
e qa akamugetqab. E siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na boqnit tamo
uŋgasari kalil naŋgi e nubqab.
31 Yimqa e siŋgila na gul anjamosiy ijo laŋ aŋgro naŋgi
qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi
tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na
koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

32 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam
niŋgi merŋgitqa dena poiŋgwas. Qura baŋga qalsim olo
ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
33 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi
brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqa-
jqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’
34 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji naŋgi kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi bran-
teleŋqas.
35 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa
keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

36 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a
qaliesai. Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego
qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.
37 Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego
kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra
degyoqnqab.

38 Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo
uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib
sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilej.
39 Mandam ya maqosim naŋgi padaltnjrqas naŋgi deqa
qaliesai. Naŋgi laŋa nanari soqneb. Sonabqa gulbe di naŋgoq
di brantej. Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo
uŋgasari naŋgi nanari degsib sqab.
40 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei
laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
41 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei
laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
42 Deqa niŋgi geregere ŋam atiy. E nuŋgo Tamo Koba. E bati
gembu bqai di niŋgi qaliesai.
43 Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal
paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq
qamu bajiŋ tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.
44 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E
bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa
tariŋoqnsib soqniy.”

Tamo yai a kaŋgal tamo bole?

45 Osiqa Yesus a olo marej, “Kaŋgal tamo yai a areqalo
bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal
lanja na endegsi minjqas, ‘Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi
geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa
iŋgi anainjroqnsim soqne.’
46 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim
wau kalil a na aqa kaŋgal tamo yej qaji di kalil keretosim
soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di a tulaŋ arebole-
boleiyqas.
47 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu
yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim
a na taqatetoqnqas.
48 Ariya kaŋgal tamo di a tamo uge sqas di a endegsi are
qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’
49 Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo qudei a ombla
wauo qaji naŋgi laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim wain uyo
tamo qudei naŋgi joqsim koba na iŋgi ti wain ti uyoqnsib
nanarioqnqab.
50 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra
degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a
tulaŋ prugugetqas.
51 Deqa aqa tamo koba a na qalougetosim gisaŋ tamo
naŋgo so sawaq waiyim aiqas. Sawa dia tamo naŋgi tulaŋ
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas.”

25

Duŋgeŋge 10 naŋgo yawo anjam

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a
na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di duŋgeŋge 10 naŋgo kumbra sigitejunu.
E deqa niŋgi saiŋgwai. Tamo bei a uŋa baŋ ojej. A uŋa baŋ
ojqa sawaq gilqa laqnaqa duŋgeŋge 10 naŋgi a ombla gilqa
marsib naŋgo segi segi lam osib walwelosib aisib gamq di a
qa tariŋoqneb.
2 Duŋgeŋge 5 naŋgi nanari. Duŋgeŋge 5 naŋgi powo ti.
3 Duŋgeŋge nanari naŋgo lam miligiq di ya kiñala segi so-
qnej. Naŋgi lam ya bei o ti aiyosai.
4 Duŋgeŋge powo ti naŋgi naŋgo lam osibqa lam ya jaliŋaq
di qamsib o ti aiyeb.
5 Ariya tamo a uŋa baŋ ojqa sawaq urur gilosai. A
sokobaiyej. Deqa duŋgeŋge 10 naŋgi gamq di a qa tariŋosib
sonabqa urŋamnjrnaqa ŋereŋeb.
6 “Ŋereŋesonabqa qolo jige tamo qudei naŋgi maosib mareb,
‘Tamo uŋa baŋ ojqo qaji agi gileqnu. Deqa niŋgi tigelosib
walwelosib gamq di a turoiy.’
7 Onaqa duŋgeŋge 10 naŋgi tigelosib naŋgo lam gereiyeb.
8 Gereiyoqnsibqa duŋgeŋge nanari naŋgi na duŋgeŋge powo
ti naŋgi minjreb, ‘Niŋgi lam ya kiñala egiy. Gago lam ya saiqo
deqa mosoqa laqnu.’
9 Onaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi na kamba minjreb, ‘Lam
ya endi gago segi qa kere. Iga niŋgi qa ti keresai. Deqa niŋgi
olo sumsib nuŋgo segi lam ya awaiyiy.’
10 Onaqa duŋgeŋge nanari 5 naŋgi tigelosib lam ya awaiyqa-
jqa sumeqnabqa tamo di a uŋa baŋ ojqa sawaq giloqnej.
Gileqnaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi nami naŋgo lam gereiyosib
soqneb deqa naŋgi na tamo di dauryosib uŋa baŋ ojqa sawaq
gileb. Gilsib tal miligiq gilekritosib siraŋ kabuteb.
11 “Sokiñalayonaq duŋgeŋge nanari naŋgi tal meq di bran-
tosib maosib tamo di minjeb, ‘O Tamo Koba, iga bonum. Ni
na siraŋme waqtetgime.’
12 Onaqa a na kamba minjrej, ‘E bole merŋgwai. E niŋgi
qaliesai.’ ”
13 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere niŋgi geregere ŋam
atsib soqniy. Di kiyaqa? Ijo bqajqa bati niŋgi qaliesai deqa.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo
bei a sawa isaq gilsiq di soqnej dego kere. A gilqa osiqa aqa

kaŋgal tamo naŋgi koroinjrsiqa naŋgi na aqa silali taqatqa minjrsiq naŋgo baŋq di uratetnjrej.

15 A na aqa kaŋgal tamo naŋgo segi segi siŋgila pegiyetnjr-
siqa naŋgi wau yqajqa kere dego silali pupoiyosiqa enjrej. Bei
5,000 kina yej. Bei 2,000 kina yej. Bei 1,000 kina yej. Osiqa a
sawa isaq gilsiq di soqnej.

16 Sonaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a silali dena wau-
osiqa olo 5,000 kina bei ej.

17 Kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqa
olo 2,000 kina bei ej.

18 Ariya kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai.
A silali di osi gilsiqa mandamq di sub bogsiqa sub miligiq di
ulitonaq soqnej.

19 “Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba a olo puluosi
bosiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi wauqa silali enjrej qaji di met-
njrej. Metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E
nami silali eŋgem qaji dena niŋgi waueb olo silali di osorbiy.’

20 Onaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a na 5,000 kina bei
osi bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino
5,000 kina nami ebem qaji dena e wauonamqa olo 5,000 kina
bei brantej agiende.’

21 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo
bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e wau
gargekoba olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa
ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

22 “Onaqa kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo
koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem
qaji dena e wauonamqa olo 2,000 kina bei brantej agiende.’

23 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni dego kaŋgal tamo
bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e wau
gargekoba olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa
ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

24 “Onaqa kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo
koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni que. E nami qalieem, ni tamo
ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa ni
segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei naŋgi saga yago
breiyeqnab boleeqnaq ni segi na koroiyoqnsim uyeqnum.

25 Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di osi
gilsimqa mandamq di sub bogsim sub miligiq di ulitonam
soqnej agiende.’

26 “Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge.
Ni lola ani. Ni nami qalieem, tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab
melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei naŋgi
saga yago breiyeqnab boleeqnaq e segi na koroiyoqnsim
uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem.

27 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq atosai?
Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto
kobaqo qamu turtosim onum qamu.'
28 Degsi minjsiqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej,
'Niŋgi 1,000 kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa
10,000 kina ejunu qaji di olo yiy.
29 Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo a wau geregere taqato-
qnqas di Qotei na olo wau yimqa a wau gargekoba taqato-
qnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau kiñala
a na taqatejunu qaji di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a
kobotimqa a laŋa sqas.
30 Deqa niŋgi na kaŋgal tamo uge di qalaq di waiyibqa
sawa ambruq di soqnem. Sawa dia naŋgi akamkobaoqnsib
pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.' "

Mondoŋ Tamo Aŋgro a bosim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas

31 Osiqa Yesus a olo marej, "Mondoŋ e Tamo Aŋgro ñam
kobaquja oqai. Osiy laŋ aŋgro kalil naŋgi joqsiy mandamq
aisiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai.
32-33 Awesoqnit sawa bei bei qaji kalil naŋgi bosib ijo ulata-
muq di koroabqa e na naŋgi peginjrqai. E na naŋgi qudei
ijo baŋ woq di ateleŋosiy olo naŋgi qudei ijo baŋ qonaŋq di
ateleŋqai. Wagme taqato tamo naŋgi na kaja ti meme ti naŋgi
peginjreqnub dego kere.
34 Osiy tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi endegsi
minjrqai, 'Ijo Abu a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. Nami
a mandam atej bati deqa a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwajqa gam gereiyetŋgej. Deqa niŋgi ijoq babqa ijo Abu
na niŋgi taqatŋgwas.
35 Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e iŋgi anaibeb. E ya
qarbonaqa niŋgi na e ya anaibeb. E yauŋ tamo sonamqa niŋgi
na e osib nuŋgo talq di gereibeb.
36 E gara saiqoji sonamqa niŋgi na gara tigetbeb. E mai-
bonaqa niŋgi na e taqatbeb. E tonto talq di sonamqa niŋgi na
bosib e gereibeb.'
37 "E na tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi degsi
minjritqa naŋgi e kamba nenembqab, 'O Tamo Koba, bati
gembu ni mammonaqa iga na iŋgi anaimem? Bati gembu ni
ya qarmonaqa iga na ya anaimem?
38 Bati gembu ni yauŋ tamo sonamqa iga ni osim gago talq
di gereimem? Bati gembu ni gara saiqoji sonamqa iga na gara
tigetmem?
39 Bati gembu ni maimonaqa iga na taqatmem? Bati gembu
ni tonto talq di sonamqa iga bosim ni gereimem?'

40 “Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, ‘E
bole merŋgwai. Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi
geregereinjroqneb di agi niŋgi e dego gereiboqneb.’
41 “Ariya e na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji
naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi tamo uŋgasari tulaŋ ugedamu.
Deqa niŋgi jaraiyiy. Jaraiyosib aisib ŋamyuwo gaigai yuejunu
qaji dia soqniy. Satan aqa laŋ aŋgro naŋgi ti dia sqab. Qotei a
nami ŋamyuwo di naŋgi gereiyetnjrej.
42 Deqa niŋgi ŋamyuwo deq aiyiy. Di kiyaqa? E mambonaqa
niŋgi na e iŋgi anaibosai. E ya qarbonaqa niŋgi na e ya
anaibosai.
43 E yauŋ tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di
gereibosai. E gara saiqoji sonamqa niŋgi na gara tigetbosai.
E maibonaqa niŋgi na e taqatbosai. E tonto talq di sonamqa
niŋgi na bosib e gereibosai.’
44 “E na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi
degsi minjritqa naŋgi e kamba nenembqab, ‘O Tamo Koba,
bati gembu ni mammej? Bati gembu ni ya qarmej? Bati
gembu ni yauŋ tamo soqnem? Bati gembu ni gara saiqoji
soqnem? Bati gembu ni maimej? Bati gembu ni tonto talq di
soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi sonamqa iga ni
numsim gereimosai?’
45 “Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, ‘E
bole merŋgwai. Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi
gereinjrosaioqneb di agi niŋgi e dego gereibosaioqneb.’
46 E na naŋgi degsi minjrsiyqa naŋgo awai uge enjrsiy
breinjrit ŋamyuwoq aiqab. Dia naŋgi bati gaigai jaqatiŋ oqnsib
sqab. Ariya tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi
ŋambile gaigai sqab.”

26

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa a na aqa aŋgro
naŋgi endegsi minjrej,
2 “Niŋgi qalie, yori bati koba jojomqo. Bati aiyel unu.
Yori bati di brantimqa Juda tamo kokba naŋgi na e Tamo
Aŋgro ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di atqab. Atibqa naŋgi na
e ŋamburbasq di lubib moiqai.” Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi
minjrej. Yori bati di Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di
padalqa laqnabqa aqaryainjrej deqa olo are qalqajqa bati.
3 Yori bati di jojomej deqa atra tamo kokba ti Israel naŋgo
gate naŋgi ti gilsib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq di
koroeb.
4 Koroosib endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus
lumu na ojsim qalsim moiyotqom?”

5 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo
uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

6 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na
aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej.
7 Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ
boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi
bosiqa Yesus aqa gateq di bilentej.
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa
ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa
ñaŋguiyqo?
9 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu silali kobaquja
yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo
qamu di kere.”
10 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi
kiyaqa uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo.
11 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya
e bati gaigai niŋgi ti sqasai.
12 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa
ijo jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa
gereiyetbqo.
13 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa
kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena
kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

14 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq
gilej. Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
15 A naŋgoq gilsiqa minjrej, “Niŋgi na awai kiye ebibqa e
Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai?” Onaqa naŋgi na meniŋ silali
30 yeb.
16 Yonab a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam
ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

17 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga
merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmon-
amqa ni iŋgi uyqam?”
18 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib qure ambleq
di tamo bei itqab. Itosib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “Ijo bati
jojomqo. Deqa e ijo aŋgro naŋgi koba na ino talq di awoosim
yori bati aqa iŋgi uyqom.” ’ ”
19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi qure miligiq aisib anjam
kalil Yesus na minjrej qaji degsib brantonab dauryosib iŋgi
iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

20-21 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na
aisib tal gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi
endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo
ambleq dena aŋgro bei a tigelosim e osim tamo qudei naŋgo
baŋq di atqas.”
22 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa segi segi
Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?”
23 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di
bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo
baŋq di atqas.
24 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam
degsib e qa neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy
moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas
qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.”
25 Onaqa Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas
qaji a na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo ubtosim
maronum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Od. Anjam agi ni
na maronum.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

26 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa
Yesus a Qotei pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro
naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiy.”
27 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pai-
lyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Niŋgi kalil wain
endi uyiy.
28 Endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo une kobotet-
njrqajqa deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj
nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.
29 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi
gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa ijo Abu a nuŋgo Mandor Koba
soqnimqa e niŋgi koba na awoosiy olo wain bunuj uyqai.”
30 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na
louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

31 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na
minjrej, “Qolo qujai endeqa niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e
uratbosib jaraiqab. Nuŋgo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E na kaja naŋgo mandor qalitqa
kaja naŋgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib
neŋgreŋyeb.
32 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi
qa namoosiy Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib
dia e itbqab.”

33 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.”
34 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Qolo qujai endeqa ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”
35 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa, uŋgum, e ino ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

36 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endi awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”
37 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi Pita koba na joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej.
38 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi minjrej, “E are tulaŋ gulbekobaibqo. Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam atoqniy.”
39 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa Qotei pailyosiq minjej, “O ijo Abu, gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”
40 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita minjej, “Niŋgi e ombla na ŋam sokiñalayqa keresai e?
41 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”
42 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq endegsi pailyej, “O ijo Abu, gam bei saiamqa, uŋgum, ni ino segi areqalo dauryosim marimqa e gulbe endi oqai.”
43 Degsi pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej.
44 Unjrsiqa olo naŋgi uratnjrsiq puluosi gilsiq a nami pailyej qaji degsi olo pailyej.
45 Osiqa a olo aqa aŋgro naŋgo areq aisiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo.
46 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a
na tamo gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa
Yesus aqa areq di branteb. Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo
kokba ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.
48 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na
endegsi minjrej, “E tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib
giliy.”
49 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo
Koba, qolo bole.” Degsi minjsiq kundoqyej.
50 Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O was, ni kumbra kiye
e ebqa bonum ni degye.” Degsi minjnaqa tamo naŋgi di
brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.
51 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra
tamo gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej
grotosiqa dabkala segi gentetej.
52 Onaqa Yesus na aqa aŋgro di minjej, “Ino sebru olo ate.
Tamo kalil sebru na qotqab qaji naŋgi sebru na moreŋqab.
53 Ni que. E ijo Abu minjqai di a na laŋ aŋgro 72,000 naŋgi
qariŋnjrimqa bosib e aqaryaibqab. Ni di qaliesai kiyo?
54 Ariya e ijo Abu degsi minjqasai. Minjqai di aqa anjam
neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqasai. Agi nami
endegsib neŋgreŋyeb, ‘Kristus a moiqas.’ ”
55 Osiqa bati deqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo
tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa
bonub e? E bati gaigai atra tal miligiq di sosimqa Qotei aqa
anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai.
56 Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa medabu o tamo
naŋgo anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu agi brantej.”
Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib
jaraiyeb.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa marsib koroeb

57 Onaqa tamo Yesus ojeb qaji naŋgi na a osib atra tamo gate
aqa ñam Kaiafas aqa talq osi gileb. Dia Juda gate naŋgi ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa
tamo naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo ulatamuq di tigelteb.
58 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus
dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq
di brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are
qalsiq qaja tamo qudei naŋgo ambleq di awesoqnej.
59 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil ko-
roesosibqa naŋgi gisaŋ anjam na Yesus aqa jejamuq di une
qametqa are qalsib anjam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena
naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa.

60 Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej. Deqa naŋgi tamo
gargekoba metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam Yesus aqa je-
jamuq di qameleŋoqneb. Naŋgo ambleq dena tamo aiyel
tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb,
61 "Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, 'E Qotei aqa atra
tal koba endi koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.' "
62 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a
tigelosiqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, "Tamo naŋgi endi
une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni kamba anjam
bei marqasai e?"
63 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, "Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa ñam na e ni nenemmqai, ni Kristus e? Ni Qotei
aqa Ŋiri e? Ni e merbe."
64 Onaqa Yesus na minjej, "Od. Anjam ni maronum di kere.
Ni que. E Tamo Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei
siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na
boqnit niŋgi e nubqab."
65 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ
minjiŋ oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej,
"Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo
bei olo metonam bosim aqa une marqas? Aqa misiliŋ anjam
niŋgi quonub.
66 Deqa niŋgi kiyersib marqab?" Onaqa naŋgi kalil mareb,
"A bole une ti. Deqa qalib moiyem."
67-68 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo
qudei naŋgi tigelosib Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib
baŋ na qaloqneb. Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib ula
poŋyoqnsib minjoqneb, "Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai
na ni lumqo?"

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, "E Yesus qaliesai"

69 Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na aqa
areq bosiqa minjej, "Ni dego Yesus Galili qaji aqa aŋgro bei. Ni
nami a dauryosim laqnem."
70 Onaqa Pita a tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di tulaŋ saidosiq
uŋa di minjej, "Ni anjam merbonum di e qaliesai."
71 Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej.
Sonaqa kaŋgal uŋa bei na Pita unsiqa tamo naŋgi Pita aqa
areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, "Tamo di a dego Yesus
Nasaret qaji aqa aŋgro bei. A nami Yesus dauryosiq laqnej."
72 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidosiq marej, "E tamo di qaliesai
bole sai. E bole maronum."
73 Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei jojom di tigeleso-
qneb qaji naŋgi Pita aqa areq bosib minjeb, "Iga ino anjam

maro na qalieonum, ni Galili qaji tamo. Dena iga poigwo, ni
Yesus aqa aŋgro bei.”
74 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, “E tamo
di qaliesai bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e
lubem.” A degsi marnaqa tuwe anjamej.
75 Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na
minjej qaji, “Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim
marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa
poiyonaqa oqedosiqa tulaŋ akamugetej.

27

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1-2 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti
Israel naŋgo gate naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib
moiqajqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq naŋgi Yesus
aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa baŋq
di ateb.

Judas na aqa segi jejamu qalsiq moiyej

3-4 Atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqa-
jqa anjam keretonabqa Judas a qusiqa olo areqalo bei osiqa
naŋgo areq bosiq minjrej, “E une kobaquja yonum. Tamo e
nuŋgo baŋq di atonum qaji a une saiqoji. Niŋgi a laŋa qalsib
moiyotqab. Deqa meniŋ silali 30 niŋgi na ebeb qaji endi olo
oiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Di gago gulbe
sai. Di ino segi gulbe.”
5 Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiqa atra tal meq di
breiyosiqa aisiq a segi na aqa kakroq di sil waiyosiq gaiŋosiq
moiyej.
6 Onaqa atra tamo kokba naŋgi mareb, “Silali endi tamo
qalib moiqajqa aqa awai. Deqa iga silali endi atra tal aqa silali
ti turtqasai.”
7 Naŋgi degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo
qaji tamo bei aqa mandam mutu bei awaiyeb. Yauŋ tamo
naŋgi moreŋoqnibqa mandam mutu dia subq ateleŋqajqa deqa
awaiyeb.
8 Mandam mutu di “Leŋ Aiyo Qaji Mandam” ñam degsib
waiyeb. Ñam di bini mareqnub.
9-10 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia
a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
“Israel naŋgi Kristus aqa jejamu awaiyqa marsib meniŋ silali
30 atqab. Atsib silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa
mandam mutu bei awaiyqab. Tamo Koba a na anjam degsi
merbqo.” Jeremaia a nami degsi marej.

Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?”

11 Onaqa Yesus a Pailat aqa ulatamuq di tigelonaqa Pailat
na nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus
na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.”
12 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa
anjam di qusib minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus gisaŋyoqnsib aqa
jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb. Onaqa Yesus a torei
mequmej. A anjam bei kamba yala marosai.
13 Deqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Naŋgi une
gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni queqnum e?”
14 Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a
tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

15 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba
brantoqnimqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam
maroqnibqa Pailat na tamo di tonto talq dena uratoqnsim
enjroqnqas.
16 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej.
A leŋ ojo tamo.
17 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq di koroon-
abqa a na nenemnjrej, “E tamo yai tonto talq dena uratosiy
eŋgwai? E Barabas uratosiy eŋgwai kiyo Yesus agi niŋgi Kristus
qa mareqnub qaji a uratosiy eŋgwai kiyo? Niŋgi na merbiy.”
18 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej. Di kiyaqa? A qalieej,
atra tamo kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a ojsib Pailat
aqa baŋq di ateb.
19 Bati di Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di awesonaqa
aqa ŋauŋ na anjam bei pepa mutu kiñalaq di neŋgreŋyosiq
Pailat aqaq qariŋyej. A endegsi neŋgreŋyej, “Yesus aqa je-
jamuq di une saiqoji. Deqa ni a kumbra uge bei yaim.
Qolo e ŋeiobilqeiosim Yesus unonum. Deqa e are tulaŋ gul-
bekobaibqo.”
20 Onaqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na tamo
uŋgasari naŋgo areqalo tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi
Pailat minjibqa a na Barabas uratosim enjrsim olo Yesus
qalim moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
21 Onaqa Pailat na olo tamo uŋgasari naŋgi nenemnjrej, “E
tamo yai uratosiy eŋgwai? Barabas kiyo Yesus kiyo? Niŋgi
na merbiy.” Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Ni Barabas
uratosim ege.”
22 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa
merbonub deqa e Yesus kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub.
‘A Kristus.’ ” Onaqa naŋgi kalil murqumyosib minjeb, “Ni
Yesus osim ŋamburbasq di qame.”
23 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une
kiye yqo deqa a ŋamburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa

naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
a ŋamburbasq di qame.”
24 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa endegsi poiyej,
“Tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam quetbqasai. E naŋgi said-
njrqai di naŋgi ŋiriŋosib qoto tigeltqab.” Pailat a degsi poiyej
deqa a tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di ya bei tabirq di
qamsiqa ya dena aqa baŋ yansosiqa minjrej, “Yesus a moiqas
di nuŋgo une. Di ijo une sai.”
25 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na minjeb, “Di kere. Uŋgum.
Yesus a moiqas di gago une. Di gago aŋgro naŋgo une dego.”
26 Naŋgi Pailat degsib minjnabqa a naŋgo anjam di dau-
ryosiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej.
Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa min-
jrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa
naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib koboonaqa
Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq di qamqajqa
osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

27 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus
osib Rom naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo
kalil naŋgi metnjrnab bosib tal dia koroeb.
28 Koroosib Yesus aqa gara piqtetosib gara jugo olekoba lent
mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus
jigeteb.
29 Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate
tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb.
Osib bu toqoŋ kaneŋo osib Yesus aqa baŋ woq di yonab a
mandor koba bul ojsiq tigelesoqnej. Osib aqa areq di siŋga
pulutosib a gisaŋ na biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo
Mandor Koba, kaiye.”
30 Degsib Yesus minjoqnsib a miselyoqnsib bu toqoŋ eso-
qnej qaji di tatruiyosib dena aqa gateq di qaloqneb.
31 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di
piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di ŋamburbas
atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

32 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq
aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas
yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus
dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure
qaji.
33 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota
di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”

34 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ya ti kial aqa
ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq
ugeiyonaq uratej.
35 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di
qameb. Qamsib Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib
meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na
gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
36 Onaqa Yesus a ŋamburbas goge di gaiŋesonaqa qaja tamo
naŋgi ŋamburbas utruq di awoosib Yesus taqatesoqneb.
37 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib
neŋgreŋyeb, “Tamo endi Yesus. A Juda naŋgo Mandor Koba.”
Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus
aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
38 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib
ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ
qonaŋq di qameb.
39 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi
aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib
gate gaiŋyoqnsib minjoqneb,
40 “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati
qalub qa olo tigeltqai.’ Ni degsi marem deqa ni ino segi jejamu
aqaryaiye. Ni Qotei aqa Ŋiriamqa ni ŋamburbas uratosim
mandamq aiye.”
41-42 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda
gate naŋgi ti dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi
maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryain-
jroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A
Israel naŋgo Mandor Koba boleamqa a ŋamburbas uratosim
mandamq aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’
43 A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatejunum. E
segi Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa anjam di boleamqa Qotei na endego
aqaryaiyem.”
44 Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi
dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi
sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lema
sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei,
O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?”
47 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji
naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “A Elaija meteqnu.”
48 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei
osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa
Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej.

49 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Iga mati tariŋosim
koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim
mandamq atqas kiyo?”
50 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa
ŋambile uratosiq moiyej.
51 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di
gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. Onaqa
miniŋ kobaquja dego dosiq mandam reŋgiŋyonaqa meniŋ
kokba paraparaeleŋeb.
52-53 Bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari gargekoba nami
moreŋeb qaji naŋgo sub waqeleŋonabqa naŋgi olo subq na
tigeleb. Bunuqna Yesus a dego subq na tigelonaqa tamo
uŋgasari naŋgi di Qotei aqa qure koba Jerusalem miligiq gileb.
Gilnabqa tamo gargekoba naŋgi na unjreb.
54 Ariya qaja tamo naŋgi ŋamburbas utruq di Yesus taqate-
soqneb qaji naŋgo gate ombla na miniŋ dosiq mandam
reŋgiŋyonaq meniŋ kokba paraparaeleŋonab unsibqa naŋgi
tulaŋ ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”
55-56 Uŋgasari gargekoba naŋgi isaq di tigelesosib Yesus ko-
qyoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems
Josep wo naŋgo ai. Ariya uŋa bei Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo
ai. Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena
a dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bati Yesus a Galili sawa
uratosiqa a na naŋgi joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

57-58 Onaqa bilaqtonaqa ñoro tamo bei aqa ñam Josep a
Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa
gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A dego Yesus dauryoqnej
qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiqa nenemyej, “Ni e odbimqa
e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na
odyosiqa aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi Yesus aqa
jejamu osib Josep yiy.”
59-60 Onaqa Josep na Yesus aqa jejamu osi gilsiqa gara qat
omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami meniŋ miligiq di
gereiyej qaji dia atej. Atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq
dena sub me getentej. Osiqa olo aiyej.
61 Onaqa Maria Makdala qure qaji wo Maria bei wo bosib
sub areq di awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo naŋgi sub me taqatesoqneb

62 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa
iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba
ti Farisi naŋgi ti Pailat aqa talq gilsib minjeb,

63 “O Tamo Koba, Yesus a gisaŋ tamo. Deqa a moiyo-
saisosiqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e
olo subq na tigelqai.’ A degsi marnaq iga quem.
64 Deqa ni ino qaja tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi gilsib
sub me geregere getentosib taqatesoqnibqa bati qalub kobo-
qas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib
aqa jejamu bajiŋosib gisaŋosib tamo uŋgasari naŋgi minjrqab,
‘Yesus a subq na tigelqo.’ Yimqa naŋgo gisaŋ anjam di tulaŋ
kobaosim Yesus aqa gisaŋ anjam nami marej qaji di tulaŋ
buŋyqas.”
65 Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi nuŋgo segi qaja tamo
qudei joqsib gilibqa naŋgi sub me geregere getentosib
taqatesqab.”
66 Pailat a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na qaja tamo qudei
naŋgi joqsib gilsib minjreb, “Niŋgi na sub me geregere taqate-
soqniy.” Degsib minjrsib meniŋ kobaquja nami sub me
getentesoqnej qaji di olo geregere siŋgilatosib sub meq di
saga waiyeb. Naŋgi degyeb. Di kiyaqa? Yesus aqa aŋgro
naŋgi bunuqna bosib saga olo taqal atqab di tamo kalil naŋgi
poinjrqas, Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa jejamu bajiŋonub.

28

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria
Makdala qure qaji wo Maria bei wo tigelosib Yesus aqa sub
unqajqa gileb.
2 Naŋgi gileqnabqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a laŋ
goge na aisiqa meniŋ kobaquja sub me getentesoqnej qaji
di belbeltosiq qalaq di atsiqa meniŋ quraq di awesoqnej.
Awesonaqa miniŋ kobaquja dej.
3 Laŋ aŋgro di aqa ulatamu kola bul tulaŋ minjalej. Aqa gara
laŋbi bul tulaŋ qat.
4 Onaqa qaja tamo sub me taqatesoqneb qaji naŋgi na laŋ
aŋgro di unsibqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib gindagindaŋosib
mandamq di ululoŋosib tamo moreŋo bul tindaŋesoqneb.
5 Onaqa laŋ aŋgro na uŋa aiyel di minjrej, “Niŋgi ulaaib. E
qalie, niŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub.
6 A endi sosai. A subq na tigelqo. Agi a nami niŋgi endegsi
merŋgej, ‘E subq na tigelqai.’ Deqa niŋgi aiyel bosib sub miligi
uniy. A ŋeioteb qaji lume agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa aŋgro
naŋgi endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq
niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Niŋgi dego Galili sawaq
gilsib dia a itqab.’ O uŋa aiyel, e niŋgi anjam di merŋgwa
bonum.”

8 Onaqa uŋa aiyel di naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Osib naŋgi
olo areboleboleinjrej. Deqa naŋgi subq dena olo puluosib
laŋ aŋgro na anjam minjrej qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi
minjrqajqa gurgur ti aiyeb.
9 Aiyeqnabqa gamq di Yesus a segi naŋgi aiyel turosiqa
minjrej, “Nobqolo bole.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel aqa
areq bosibqa aqa siŋga ojsib a biŋiyeb.
10 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ulaaib. Niŋgi aisib ijo was
naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi Galili sawaq giliy. Gilsib dia
Yesus itqab.’ ”

Qaja tamo naŋgo gisaŋ anjam

11 Uŋa aiyel aiyeqnabqa qaja tamo qudei sub taqatesoqneb
qaji naŋgi tigelosib qure miligiq aiyeb. Aisib kumbra kalil
subq di brantonaq uneb qaji di atra tamo kokba naŋgi sain-
jreb.
12 Sainjrnab qusibqa Juda gate kalil naŋgi metnjrnab bosib
koroosib anjam qosisib qaja tamo naŋgi di silali kobaquja
enjreb. Osib minjreb,
13 “Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsib minjro-
qniy, ‘Iga sub taqatosim ŋereŋesonamqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajiŋosib jaraiyeb.’
14 Yimqa Pailat a nuŋgo anjam di qusim niŋgi qa ŋiriŋamqa
iga na aqa are olo latetosim anjam gereiyonamqa a niŋgi
gulbe bei eŋgwasai.”
15 Onaqa qaja tamo naŋgi silali di osib atra tamo kokba
naŋgo anjam dauryosib Yesus aqa aŋgro naŋgi na aqa jejamu
subq dena bajiŋeb anjam di mare mare laqneb. Laqnab
Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam di queleŋosib
naŋgi kamba saoqneb agi bini saoqnsib unub.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

16 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Galili sawaq gilsib mana
bei Yesus a nami naŋgi deq oqwajqa minjrej qaji deq oqeb.
17 Oqsib dia Yesus itosib a biŋiyosib aqa ñam soqteb. Ariya
naŋgi qudei areqalo aiyelteb.
18 Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiqa minjrej, “Ijo Abu na
siŋgila kalil ijo baŋq di atej deqa e mandam ti laŋ ti taqate-
junum.
19 Deqa niŋgi walwelosib sawa sawa kalil keretoqnsibqa
tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjre minjre laqniy. Yim
naŋgi e daurbqajqa deqa. Niŋgi ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei
aqa Ŋiri ijo segi ñam na ti Mondor Bole aqa ñam na ti naŋgi
yansnjroqniy.
20 O ijo aŋgro, anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di niŋgi
walwelosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Yim naŋgi anjam

di dauryqajqa deqa. Niŋgi quiy. E bati gaigai niŋgi koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnim soqnim diŋo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

1 Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na
saqai.
2 Nami Qotei na aqa Ŋiri Yesus endegsi minjej, “Ni que. E
na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam
gereiyetmqas.
3 A wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi
endegsi minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy.
Aqa gam tingitetiy.’ ” Qotei a nami aqa Ŋiri degsi minjej. On-
aqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam di neŋgreŋyonaq
soqnej.
4-5 Bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej.
Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palon-
tosiq minjroqnej. Tamo uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji
naŋgi ti Jerusalem qureq di soqneb qaji naŋgi ti kalil Jon aqa
areq gileqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi are
bulyibqa Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Amqa e na
niŋgi yansŋgwai.” Degsi minjreqnaqa naŋgi na naŋgo une kalil
babteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.
6 Jon a wadau sawaq di soqnej di a iŋgi iŋgi saiqoji. Deqa
a gara jugo kamel aqa juŋgum na gereiyo qaji di jugoqnsiqa
alalag na siŋgilatosiq laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti
bisim qaq ti uyoqnej.
7 A Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi
endegsi minjroqnej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na
bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti keresai.
Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.
8 E ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa
Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwas.” Jon na tamo
uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

9 Bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq
dena tigelosiqa Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa
Jon na Jordan yaq di yansej.
10 Yansonaqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyon-
aqa laŋ waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ
bulosiq aisiq Yesus aqa jejamuq di awoej.
11 Awoonaqa laŋ goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa
kakro quej. A endegsi minjnaq quej, “Ni ijo Aŋgro qujai. E ni
tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

12-13 Onaqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di
uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus
a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej. Yesus a wagme
juwaŋ naŋgi ti soqneb. Sonabqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi
bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a olo
Galili sawaq aiyej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palonto-
qnej.
15 A endegsi maroqnej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati jojomqo.
Deqa niŋgi are bulyosib Qotei aqa anjam bole nuŋgo areqaloq
di siŋgilatiy.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

16 Osiqa Yesus a Galili ya agu kobaqujaq gilej. Gilsiq alile dia
walweloqnsiqa ŋam atej di Saimon aqa was Andru wo naŋgi
qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrej.
17 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel e daurbiy. Niŋgi qe o qaji
tamo unub deqa niŋgi qe eqnub. Dego kere e wau eŋgitqa
niŋgi olo tamo oqnqab.”
18 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ
uratosib Yesus dauryeb.
19 Onaqa Yesus a olo walwelosiq gilokiñalayosiqa Sebedi aqa
ŋiri Jems aqa was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di kakaŋ
braŋo qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej.
20 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi wau tamo ti qobuŋ miligiq
di sonabqa naŋgi uratnjrsib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

21 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib gilsib
Kaperneam qureq di branteb. Brantosib sonabqa Juda naŋgo
yori batiej. Deqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
22 Aqa anjam palontej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo
naŋgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di
aqa abu. Aqa anjam dena dal anjam qalie tamo naŋgo anjam
tulaŋ buŋyoqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam
di qusib tulaŋ prugeb.
23 Bati di tamo bei mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq
di awesoqnej. Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa minjej,
24 “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum?
Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa Tamo
Boledamu. Ino jejamuq di une bei saiqoji.”
25 Onaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni
medabu getentosim tamo di uratosim ulaŋ.”

26 Degsi minjnaqa mondor uge dena tamo di kunjimyosiqa
tulaŋ leleŋosiqa a uratosiq ulaŋej.
27 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa
naŋgi tulaŋ prugosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo
kiyero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di siŋgila
ti mareqnu. A segi anjam di aqa abu. Agi a na mondor uge
naŋgi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryosib jaraiyeqnub.”
28 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqneb. Osib naŋgi wal-
welosib Galili sawa keretosib Yesus aqa maŋwa deqa saoqn-
sib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Qotei tal uratosib Saimon
Andru wo naŋgo tal gogeteb. Jems Jon wo naŋgi koba na tal
gogeteb.
30 Tal gogetosibqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaq je-
jamu tulaŋ kaŋkaŋyonaqa ŋeiesonaq uneb. Deqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi na Yesus minjeb, “Ni na uŋa di boletqa kere e?”
Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.”
31 Degsi minjrsiqa uŋa maiyej qaji aqa areq gilsiqa baŋ
ojsiqa tigeltej. Tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa
a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

32 Seŋ aiyeqnaqa qure deqaji tamo uŋgasari ma utru segi
segi so qaji naŋgi ti mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti
naŋgo was naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb.
33 Boqnsib Yesus soqnej qaji tal meq di korooqneb.
34 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji
naŋgi boletnjroqnej. Osiqa mondor uge naŋgi dego winjro-
qnej. Mondor uge naŋgi di Yesus qa qalieeb deqa naŋgi aqa
ñam ubtqa mareqnab a na naŋgi saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq di Qotei aqa anjam mare mare laqnej

35 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi
alelnjrsiqa wadau sawaq gilsiqa dia Qotei pailyoqnej.
36-37 Pailyeqnaqa aqa aŋgro naŋgi Saimon koba na a qa
ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Tamo uŋgasari kalil naŋgi ni qa
ŋameqnub.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi tigelabqa iga
qure qureq giloqnsimqa dia Qotei aqa anjam palontoqnsim
tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqom. E wau di yqajqa deqa
mandamq aiyem.”
39 Degsi minjrsiqa walweloqnsiqa qure qure kalil Galili
sawaq di brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilo-
qnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Osiqa

mondor uge uge naŋgi winjreqnaqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgoq dena jaraiyoqneb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

40 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe.”
41 Onaqa Yesus na tamo di aqa yu unsiqa a qa dulosiqa baŋ waiyosiq ojej. Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.”
42 Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.
43 Onaqa Yesus a siŋgila na minjej, “Ni tigelosim gile.
44 Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiye. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”
45 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na boletej deqa a anjam mare mare laqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quekriteb. Deqa Yesus a segitosiqa gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo uŋgasari naŋgi a jujuŋyaib deqa a qure beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa areq beleŋoqneb.

2

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Bati bei Yesus a olo Kaperneam gilsiq di sonaqa qure deqaji naŋgi endegsib queb, “Yesus a gago qureq olo bqo. A talq di unu.”
2 Deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib siraŋmeq di jujuŋonabqa Yesus a Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
3 Onaqa tamo qolqe naŋgi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa qoboiyosib Yesus aqa talq osi beb.
4 Osi bosib ŋam ateb di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi siraŋme juŋonab unjreb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiyej.
5 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej, “O ijo aŋgro, ino une kalil e na kobotetmonum.”
6 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb,

7 “Yesus a kiyaqa anjam degsi marqo? A Qotei misiliŋyqo.
Yai na tamo naŋgo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.”
8 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di
qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa areqalo di onub?
9 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjitqa niŋgi
qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’
anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim ino sapera osim walwel,’ anjam
de kiyo?
10 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum
deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi
poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi degsi
minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej,
11 “E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.”
12 Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa
sapera osiqa tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di wal-
welosiq gilej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa
maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam
soqtosib mareb, “Maŋwa iga endego unonum di kumbra tulaŋ
bei. Tamo bei na maŋwa deqaji bei yeqnaq iga nami unosaio-
qnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe”

13 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi bosib aqa areq di koroonabqa a na Qotei aqa anjam
palonteqnaq naŋgi quoqneb.
14 Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a
takis o talq di awesonaq gilsiq itej. A Alfias aqa ŋiri. A itosiq
minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus
dauryej.
15 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Livai aqa talq
gilsib awoosib iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Une tamo ti
takis o qaji tamo ti gargekoba naŋgi dego koba na Yesus
dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa aŋgro naŋgi ti
iŋgi uyoqneb.
16 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a une tamo ti takis
o qaji tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi minjreb, “Yesus a kiyaqa une tamo ti takis o qaji
tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnub?”
17 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej,
“Tamo ma saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub.
Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub. Tamo
bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji
naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a
marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa
deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

18 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsib qurieŋoqneb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Jon aqa aŋgro naŋgi iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub?”

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.

20 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.

21 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braŋ qelikobaqas.

22 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di kere.”

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

23 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.

24 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib unjrsibqa Yesus minjeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.”

25 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti naŋgi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo?

26 Abiatar a atra tamo gate sonaqa bati deqa Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjrnaq uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?”

27 Osiqa minjrej, “Qotei a yori bati qa are qalsiq tamo naŋgi atosai. A tamo naŋgi qa are qalsiq yori bati atej.

28 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

3

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

1 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo bei baŋ qandamyej qaji a di sonaq unej.

2 Onaqa Farisi naŋgi Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb,
“Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kiyo? Yimqa minjqom,
‘Ni na yori bati grotonum.’ ” Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.
3 Onaqa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni
tigelosim au.”
4 Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus aqa areq gileqnaqa
Yesus na Farisi naŋgi nenemnjrej, “Iga yori bati qa kumbra
bole yqom kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei a padalqa
laqnimqa iga na aqaryaiyonam a bole sqas di kere kiyo iga
na uratonam a padalqas di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi
marqo? Niŋgi na merbiy.” Onaqa Farisi naŋgi kamba olo
anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb.
5 Naŋgo are geteŋnjresoqnej deqa Yesus a naŋgi koqnjrej.
Osiqa naŋgi qa minjiŋ oqetonaqa tamo baŋ qandamyej qaji di
minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq
boleej.
6 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib Herot aqa
wau tamo naŋgi ti koba na koroosib naŋgi kiyersib Yesus qalib
moiqajqa deqa qairoqneb.

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb

7-8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti tigelosib tamo uŋgasari
kalil naŋgi uratnjrsib alile aisib di soqneb. Bati deqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi endegsib queb, “Yesus a
maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.” Degsib qusibqa Yesus dau-
ryosib alile aisib aqaq di korooqneb. Galili sawa naŋgi ti Judia
sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Idumia sawa naŋgi ti
qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti Tair
qure ti Saidon qure ti naŋgi kalil beleŋosib Yesus aqaq di
korooqneb.
9 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qobuŋ
bei atib soqnem. Tamo uŋgasari naŋgi bosib e jujuŋbaib deqa
e qobuŋ gogetosiy di awoqai.” Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ
bei atnab soqnej. Naŋgi degyeb. Di kiyaqa?
10 Yesus a nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjro-
qnej. Deqa tamo ma ti kalil naŋgi aqa areq boqnsibqa naŋgo
baŋ aqa jejamuq di atqa maroqnsib a jujuŋyoqneb.
11 Tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi dego Yesus
aqa areq boqneb. Boqnsibqa mondor uge naŋgi na Yesus un-
oqnsib aqa siŋgaq di siŋga pulutoqnsib leleŋoqnsib minjoqneb,
“Ni Qotei aqa Ŋiri.”
12 Degsib minjeqnabqa a naŋgi siŋgila na saidnjroqnsiq
minjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”

Yesus a tamo 12 naŋgi giltnjrej

13 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi
are qalej, “E na tamo qudei giltnjritqa naŋgi e koba na laqnsi-
bqa ijo wau ojoqnqab.” A degsi are qalsiqa manaq oqsiq dia
tamo qudei naŋgi metnjrnaqa aqa areq beb.
14 Bonabqa a na tamo 12 naŋgi giltnjrej. Naŋgi a ombla
sqajqa deqa ti a na naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa anjam mare
mare laqajqa deqa ti naŋgi giltnjrej.
15 Naŋgi na mondor uge uge tamo uŋgasari naŋgo jejamuq
dena winjrqajqa deqa ti naŋgi giltnjrej.
16 Tamo 12 giltnjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon.
Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej.
17 Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo. Naŋgo ñam bei
Yesus na Boanerges wainjrej. Ñam di aqa damu, “Tamo kola
bul.”
18 Ariya Andru Filip wo. Bei Bartolomyu Matyu wo. Bei
Tomas. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Tadius. Bei Saimon agi
Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.
19 Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu
tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

20 Onaqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi olo bosib korooqneb. Deqa aqa aŋgro naŋgi
ti iŋgi uyqa bati saiinjrej.
21 Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na degsib qusibqa Yesus
oqajqa marsib qure deq gileb. Naŋgi maroqneb, “Yesus a
nanariqo kiyo?”
22 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb
qaji naŋgi Yesus yomuiyoqnsib maroqneb, “Mondor uge
naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila
dena Yesus na mondor uge naŋgi winjreqnu.”
23 Onaqa Yesus a naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa yawo
anjam bei endegsi minjrej, “Satan na aqa segi mondor uge
naŋgi kiyersim winjrqas? Di keresai.
24 Tamo naŋgi qure qujaiq di unub qaji naŋgi segi
poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai.
25 Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib
qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.
26 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi jeutnjrsim
winjrqas di aqa siŋgila koboosim aqa wau uloŋqas.
27 “Tamo bei a tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa
iŋgi iŋgi kalil bajiŋqa keresai. A mati tamo siŋgila di sil na
tontim soqnimqa di aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di
aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.

28 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na
kobotetnjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi misiliŋ anjam mareqnub
une di dego Qotei na kobotetnjrqas.
29 Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na
kobotqasai. Une di tamo aqa jejamuq di gaigai sqas.”
30 Yesus na dal anjam qalie tamo naŋgi anjam degsi minjrej.
Di kiyaqa? Naŋgi maroqneb, “Yesus a mondor uge ti.”

Yesus a marej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”

31 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na bosib tal oqeq
di tigeleb. Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi oqeq di
tigelosib tamo qudei minjreb, “Iga Yesus qa bonum. Deqa
niŋgi a minjib endeq bem.”
32 Onaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di awesoqneb qaji
naŋgi na Yesus minjeb, “Ino was naŋgi ino ai ombla na ni qa
bonub agi oqeq di tigelejunub.”
33 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal
qabe?”
34 Degsi minjrsiqa tamo uŋgasari aqa areq di awesoqneb
qaji naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Niŋgi segi ijo ai ijo was naŋgi.
35 Niŋgi quiy. Tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas di a
ijo was bole. A ijo jaja bole. A ijo ai bole.”

4

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1-2 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi bosib aqaq di koroonabqa a sasalosiqa
qobuŋ bei gogetosiq di awoej. Awoosiqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi alile di sonabqa a na yawo anjam gargekoba minjro-
qnej.
A na yawo anjam bei endegsi minjrej,
3 “Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago
breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa jagwa na saga yago qudei puyonaqa gam
qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.
5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam
di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago
aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq
kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb
qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di
aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei
30. Qudei 60. Qudei 100.”

9 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq
koboonaqa olo endegsi minjrej, “Tamo a dabkala ti sqas di a
ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa a kiñala
qalaq gilsiqa a segi sonaqa aqa aŋgro 12 naŋgi ti tamo qudei
a dauryosib laqneb qaji naŋgi ti aqa areq bosibqa aqa yawo
anjam di aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, “Qotei na
aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo
aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari qala qalaq
di unub qaji naŋgi yawo anjam segi minjroqnqai.
12 Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu unsib
poinjrqasai. Naŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru
quqwasai. Osib poinjrqasai dego. Deqa naŋgi are bulyosib
Qotei aqaq bqa keresai. Deqa Qotei a naŋgo une kobotet-
njrqasai.”

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

13 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Saga
yago qa yawo anjam maronum di aqa utru niŋgi poiŋgosai e?
Dego di niŋgi kiyersib ijo yawo anjam kalil qa poiŋgwas?
14 Tamo a saga yago breiyej di a Qotei aqa anjam breiyej.
15 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari naŋgi bosib
uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei
aqa anjam quqwab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq di
soqnimqa Satan a urur bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei
na naŋgo are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo
yainjrqas.
16 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ
areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
17 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai.
Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei
na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo
areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
18-19 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa
utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusibqa
ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba
qaloqnsib ñoro koba oqnqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa
kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are
miligiq di tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole
atosaieqnub dego kere.

20 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji
di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
qusib naŋgo are miligiq di geregere ojsib siŋgilatqab. Deqa
Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq di saga bul tulaŋ
kobaqas. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100.”

Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na kabutqasai

21 Osiqa Yesus a olo minjrej, “Tamo bei a lam qatrentosim
puloŋamqa guwe na kabutqasai. Bijal surumq di atqasai.
Boleq di gaintim warum suwaŋesqas.
22 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq
atqas. Kumbra kalil kabuejunu qaji di dego Qotei na babtqas.
23 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere
quem.”
24 Osiqa Yesus a olo minjrej, “Anjam niŋgi queqnub qaji
di geregere quoqniy. Niŋgi geregere quoqnqab kere dego
Qotei a kamba powo eŋgoqnqas. Osim olo powo tulaŋ koba
eŋgoqnqas.
25 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo
koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq
di unu qaji di Qotei na olo yaiyim a laŋa sqas.”

Saga yago naŋgi segi oqeleŋeqnub

26 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo
bei a saga yago breiyeqnu dego kere.
27 Tamo di a qolo ŋeioqnsiqa nobqolo a olo tigeloqnsiqa wal-
weleqnu. A kumbra degyeqnaqa saga yago naŋgi segi kokito-
qnsibqa oqeleŋeqnub. Saga yago naŋgi kiyersib oqeleŋeqnub
di tamo a qaliesai.
28 Mandam a segi waueqnaqa saga yago naŋgi kokitoqnsi-
bqa baŋgateqnub. Dena sotoqnsibqa geitoqnsibqa melieqnub.
29 Meli sau bqo deqa tamo di a bosim serie na giŋgeŋyosim
oqas.”

Sis yago qa yawo anjam

30 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di aqa
utru niŋgi geregere poiŋgwajqa deqa yawo anjam bei endegsi
merŋgwai.
31-32 Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di
yagej dego kere. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul.
Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ
kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa wauq di
yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam
qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi
bosib aqa waburq di awoeleŋqab.”

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

33 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba
deqaji minjroqnej. Naŋgi aqa yawo anjam quqwa kere deqa
a degsi minjroqnej.
34 A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjro-
qnej. Olo segitoqnsiqa aqa segi aŋgro naŋgi yawo anjam aqa
utru geregere plaltosiq minjroqnej.

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

35 Onaqa bilaqtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi
minjrej, “Iga gilsim ya agu taqal beiq di brantqom.”
36 Degsi minjrsiqa naŋgi koba na tamo uŋgasari kalil naŋgi
uratnjrsibqa qobuŋ na gileqnabqa tamo qudei naŋgi dego
naŋgo qobuŋ osib Yesus dauryosib giloqneb.
37 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gileqnabqa jagwa tulaŋ
koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ
miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
38 Yesus a nami qobuŋ bunuq di gate kuluŋ atsiqa ŋeisiq
qambumtej. Deqa aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa
areq bosib dudumyosib minjeb, “O Qalie Tamo, iga padalqa
laqnum. Ni deqa are qalosai kiyo?”
39 Onaqa Yesus a tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej,
“Niŋgi laoiy.” Minjrnaqa jagwa laej. Ya dego maninej.
40 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi
kiyaqa ulaosib e qa yala poiŋgosai?”
41 Onaqa aqa aŋgro naŋgi olo tulaŋ ulaugetosib segi segi
maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti min-
jrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

5

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu
taqal beiq di brantosib Gerasa sawaq di tiryeb.
2 Tiryosib Yesus a qobuŋ uratosiq mandamq ainaqa tamo
bei a tamo sub ato sawaq dena brantosiq Yesus aqa areq bej.
Tamo di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji.
3 A bati gaigai tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej. A tamo siŋgila
koba. Tamo bei na a ojqa keresai. Sil kokba na a tontqa
keresai dego.
4 Bati gargekoba tamo qudei naŋgi aqa siŋga ti baŋ ti sil
kokba na tonteqnabqa a olo kukoqyoqnej. Tamo bei na a ojqa
keresai bole sai.
5 A bati gaigai qolo ti qanam ti tamo sub ato sawaq di tulaŋ
leleŋoqnsiqa aqa segi jejamu meniŋ na pupoiyoqnej. A manaq
di dego kumbra di yoqnej.

6-8 Deqa a isaq na ŋam atsiqa Yesus unsiqa urur ti aqa areq
bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutej. Onaqa Yesus na mondor
uge di minjej, “O mondor uge, ni tamo di uratosim ulaŋ.”
Degsi minjnaqa mondor uge dena tulaŋ leleŋosiqa siŋgila na
pailosiq Yesus minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ŋiri, ni
e kiyerbqajqa bonum? E Qotei aqa ñam na ni mermqai, ni e
jaqatiŋ ebaim.”
9 Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?”
Degsi nenemyonaqa minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba.
Iga mondor tulaŋ gargekoba tamo endi aqa jejamuq di
unum.”
10 Osiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “Ni iga sawaq beiq
waigaim.”
11 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia
suwaroqneb.
12 Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga
qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.”
13 Mondor uge naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na naŋgi
odnjrnaqa tamo di uratosibqa bel naŋgo jejamuq gileleŋeb.
Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib
yaq aisib ya uysib moreŋeb. Bel moreŋeb qaji naŋgi sisiyeb
2,000.
14 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di un-
sibqa jaraiyosib qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi
sainjroqnsib laqneb. Gamq di dego sainjroqnsib laqneb.
Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb.
15 Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami
mondor uge ti soqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq
awesonaq uneb. Unsib tulaŋ ulaugeteb. Di kiyaqa? Mondor
uge tulaŋ gargekoba nami tamo di aqa jejamuq di soqneb
deqa.
16 Onaqa tamo naŋgo ŋamdamu na Yesus a mondor uge di
winjrnaq uneb qaji naŋgi bel qa ti mondor uge qa ti tamo
uŋgasari naŋgi sainjrnab queb.
17 Qusibqa Yesus minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa
beiq gile.”
18 Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo
aqaq na Yesus na mondor uge uge winjretej qaji a siŋgila na
pailosiq minjej, “E ni daurmqai.”
19 Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, “Ni olo ino segi qureq
gile. Gilsim Tamo Koba a ni qa dulosiqa kumbra tulaŋ
boledamu emqo deqa ino was naŋgi sainjre.”
20 Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na a kumbra
tulaŋ boledamu yej deqa Dekapolis sawa (ñam di aqa damu,
Qure 10) dia tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej.
Sainjreqnaqa naŋgi aqa anjam quoqnsib tulaŋ prugoqneb.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

21 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq
gilej. Gilsiq qobuŋ tiryonaq mandamq aisiq alile di sonaqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba bosib aqaq di korooqneb.
22-23 Koroosib sonabqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam
Jairus a walwelosiq Yesus unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pu-
lutosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ijo aŋgro
sebiŋ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di
atimqa a olo boleosim ŋambile sqas."
24 Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa a dauryosiq gileqnaqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurn-
jrsib jujuŋosib giloqneb.
25 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji
a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ
aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej.
26 Yu qaŋgra tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab
a jaqatiŋkobaiyoqnej. A ma gereiyo talq giloqnsiqa silali koba
urateqnaqa naŋgi aqa jejamu gereiyeqnabqa a boleosaio-
qnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej.
27-28 Deqa a Yesus aqa ñam qusiqa are qalej, "E aqa gara
mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas." Degsi are qalsiqa
Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq aqa gara
mutu ojej.
29 Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej. Koboonaqa a aqa
segi jejamu qalieosiqa marej, "Bole, ijo ma saiqo."
30 Onaqa Yesus a poiyej, "Siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq
gilqo." Degsi poiyonaqa bulosiq tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba soqneb qaji naŋgi unjrsiqa nenemnjrej, "Yai
na ijo gara ojqo?"
31 Degsi nenemnjrnaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, "Ni
kiyaqa degsi nenemonum? Ni une. Tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub."
32 Onaqa Yesus a uŋa gara mutu ojej qaji di unqajqa ŋam
atoqnej.
33 Onaqa uŋa di a endegsi qalieej, "Ijo ma saiqo deqa Yesus a
e nubqajqa ŋam ateqnu." A degsi qalieosiqa tulaŋ ulaugetosiq
are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulu-
tosiq a segi qa ubtosiq minjej, "E na ino gara mutu ojonum."
34 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni ino areqalo e qa
siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are
lawo na gilsim bole soqnime."

35 Yesus a uŋa degsi minjeqnaqa tamo qudei naŋgi Jairus
aqa talq dena bosibqa gamq di Jairus Yesus wo turosib naŋgi

na Jairus minjeb, “Uŋgum. Ino aŋgro a nami moiqo. Deqa ni
na Qalie Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.”
36 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni
ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatime.”
37-39 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryqa
saidnjrsiqa Jems aqa was Jon wo Pita ombla naŋgi segi joqsiqa
Jairus koba na gilsib aqa talq di branteb. Brantosib Yesus a
ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qatroŋ koba yoqn-
sib akam murqumyeqnab unjrej. Unjrsiqa tal gogetosiqa
minjrej, “Niŋgi kiyaqa qatroŋ koba yoqnsib akameqnub?
Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.”
40 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb,
“Aŋgro a nami moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus
kikiyeb. Onaqa Yesus a naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi sasaloiy.”
Degsi minjrnaqa naŋgi sasalonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji
aqa ai abu osiqa aqa segi aŋgro qalub naŋgi dego joqsiqa aŋgro
aqa warum miligiq gilej.
41 Gilsiq aŋgro aqa baŋ titosiqa minjej, “Talita, kum.” Di
Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O aŋgro, ni tigel.”
42 Degsi minjnaqa aŋgro di a olo ŋambile osiqa urur tigelej.
Tigelosiq walwelej. Aŋgro aqa wausau 12. Onaqa naŋgi kalil
Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb.
43 Onaqa Yesus a naŋgi siŋgila na endegsi minjrej, “Niŋgi
ijo maŋwa endi unonub deqa tamo qudei minjraib.” Osiqa
marej, “Niŋgi aŋgro endi iŋgi anaiyiy.”

6

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

1 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa
aqa segi qure utruq gilej.
2 Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei tal
miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonabqa tigelosiqa
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo
uŋgasari naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maro-
qneb, “Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila ende-
qaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa endeqaji
babteleŋeqnu?
3 Iga qalie, a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa ŋiri. A
Jems na Joses na Judas na Saimon na naŋgo was. Aqa jaja kalil
naŋgi agi iga koba na endi unum.” Tamo uŋgasari naŋgi degsib
yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb.
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa medabu o
qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas
di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji
sqas. Aqa segi talq di dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure

bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam
quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab.”
5 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aqa segi qure utruq di
maŋwa bei yqajqa keresaiiyej. A tamo quja quja segi naŋgo
gateq di aqa baŋ atnaqa naŋgo ma koboej.
6 Aqa segi qure utru naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai
deqa a are gulbeiyej.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

Onaqa Yesus a walwelosiqa qure bei beiq giloqnsiqa Qotei
aqa anjam palontoqnej.
7 Osiqa bati bei a na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa
areq bonabqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq na mondor
uge uge winjroqnqajqa deqa siŋgila enjrej. Osiqa minjrej,
“Niŋgi aiye aiyel giloqnsibqa qure qureq di ijo anjam palon-
toqnsib laqniy.
8 Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Iŋgi uyo bei aib. Nuŋgo qaquŋ
aib. Silali osib gilaib. Toqoŋ segi osib walweliy.
9 Siŋga tatal dego jigsib giliy. Gara jugo aiye aiyel aib.”
10 Osiqa minjrej, “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa
tal qujaiq di soqniy. Dia sosib dena olo tigelosib qure beiq
giloqniy.
11 Tamo bei na niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam
quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo
siŋga tatal tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra
di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ”
12 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa
naŋgi qure qureq giloqnsibqa Qotei aqa anjam palontoqnsib
tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, “Niŋgi are bulyiy.”
13 Osib mondor uge uge naŋgi winjroqnsibqa tamo uŋgasari
naŋgo gateq di goreŋ bilenteqnabqa naŋgo ma saioqnej.

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro qaji”

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa ñam mare mare laqnabqa
Mandor Herot a quej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego
qusib maroqneb, “Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq
olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa endeqaji
babteleŋeqnu.”
15 Onaqa tamo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Elaija olo
bqo.” Onaqa qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Qotei aqa
medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei.”
16 Ariya Herot a segi Yesus aqa ñam qusiqa marej, “Tamo
di a Jon e nami kakro gentetem qaji. A moisiq olo subq na
tigelqo.”
17-18 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq
ej. Deqa Jon yansnjro qaji a na Herot minjoqnej, “Ni ino segi

was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum.”
Jon na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiŋ
oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib Jon
ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb.
19 Bati deqa Herot aqa ŋauŋ a Jon qa tulaŋ ŋiriŋugetej deqa
a na Herot waiŋyosiq minjoqnej, “Ni na Jon qalim moiyem.”
Yeqnaqa Herot na saidyoqnej.
20 Di kiyaqa? A Jon qa ulaoqnej deqa. Deqa a Jon geregere
taqatoqnej. A endegsi qalieej, “Jon a tamo bole. Aqa jejamuq
di une bei saiqoji. A Qotei aqa tamo tiŋtiŋ.” Herot a degsi
qalieosiq deqa a Jon taqatoqnsiqa aqa anjam quoqnej. Quo-
qnsiqa are koba qaloqnej. A Jon aqa anjam quqwajqa tulaŋ
arearetoqnej.
21 Ariya bati bei Herot aqa ŋauŋ a Jon qalim moiqajqa gam
endegsi itej. Herot aqa ŋambabo bationaqa Herot na maruro
atsiqa aqa tamo kokba ti aqa qaja tamo naŋgo gate kokba ti
Galili sawa taqato tamo naŋgi ti metnjrnaq bosib aqa talq di
koroeb.
22 Koroosib iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ
a warum miligiq bosiqa naŋgi lou tuetnjreqnaqa naŋgi a
unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa Herot na aŋgro sebiŋ
di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai.”
23 Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiqa minjej, “Ni ijo ñoro
kalil ambleq na potosim oqajqa marqam emqai. E ijo anjam
di uratqasai bole sai.”
24 Onaqa aŋgro sebiŋ a gilsiqa aqa ai nenemyej, “E iŋgi kiye
qa Herot minjqai?” Onaqa minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa
gate qa mare.”
25 Onaqa a olo urur ti warum miligiq gilsiqa Herot minjej,
“Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.”
26 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are
tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya aqa segi anjam tamo kalil naŋgo
ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiq aŋgro sebiŋ
di saidyqa uratej.
27-28 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyosiqa minjej, “Ni gilsim
Jon aqa kakro gentosim aqa gate osau.” Degsi minjnaqa a
gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentosiqa aqa gate tabirq
di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yej. Yonaqa a na osi gilsiqa
aqa ai yej.
29 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib
Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

30 Bati bei Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi olo aqa areq di
koroosib kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa ti anjam kalil
naŋgi palontoqneb qaji deqa ti Yesus saiyoqneb.

31 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gile be
eqnab Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati saiinjrej.
Deqa a na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi tigeliy. Iga tamo
uŋgasari naŋgi uratnjrsim segitosim wadau sawaq di kiñala
aqaratqom.”
32 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na qobuŋ
gogetosib wadau sawaq gileb.
33 Naŋgi qobuŋ na gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa naŋgo qure qureq na
tigelosib siŋga na gurgurosib gilsib Yesus tiryqajqa sawaq di
namoqna branteb.
34 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami tiryqa sawaq di
tariŋesonab unjrej. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. Deqa Yesus
a naŋgi qa dulosiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej.
35 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa
areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ
aiqo. Qoloqas.
36 Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq
gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab.”
37 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi
minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga kiyersim iŋgi anain-
jrqom? Iga 200 kina qabe na osimqa iŋgi awaiyosim naŋgi
anainjrqom?”
38 Onaqa Yesus na nenemnjrej, “Niŋgi iŋgi gembub unu?
Niŋgi gilsib uniy.” Onaqa naŋgi gilsib unsib minjeb, “Iga bem
5 qe aiyela segi unu.”
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi
qur segi segi yosibqa ñiŋq di awoeleŋoiy.”
40 Onaqa naŋgi kalil dedegsib awoeb. Qudei naŋgi qur segi
segi 100 awoeleŋeb. Qudei naŋgi qur segi segi 50 awoeleŋeb.
41 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge
tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem giŋgeŋyosiqa aqa
aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Bem endi jeisib tamo uŋgasari
naŋgi anainjriy.” Osiqa qe aiyel dego giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro
naŋgi enjrsiqa minjrej, “Qe endi dego jeisib tamo uŋgasari
naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi bem ti qe ti osi gilo-
qnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb.
42 Uynab kalil menetnjrej.
43 Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na
koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.
44 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

45 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi
qobuŋ gogetosib namoosib gilsib Betsaida qureq di tiryosib

soqniy. E na tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”

46 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej.

47-50 Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej. Nobqolo ambru Yesus a ya baŋgaq na walwelosiqa aqa aŋgro naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq naŋgi jojomnjrsiq buŋnjrqa laqnaqa ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgoq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”

51-52 Degsi minjrsiqa qobuŋ gogetonaqa jagwa laej. Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ prugugeteb. Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib utru geregere poinjrosai deqa. Nami Yesus na tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej maŋwa di dego aqa aŋgro naŋgi unsib poinjrosai. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.

Yesus a Genesaret sawaq di ma tamo gargekoba naŋgi boletnjroqnej

53 Ariya Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.

54-55 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa gurgur ti qure qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di ubtosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb. Minjreqnab quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ateleŋoqnsib qoboiyoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋeqnab a na naŋgi boletnjroqnej.

56 A qure kiñilala ti qure kokba ti ga gamq di dego branteqnaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqnsibqa tamo ma ti naŋgi joqoqnsib naŋgo qure ambleq di atoqnsib endegsib minjoqneb, “O Tamo Koba, naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma saioqnqas.” Onaqa Yesus a naŋgi odnjreqnaqa ma tamo kalil naŋgi aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnab naŋgo ma kalil kobooqnej.

7

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb.

2 Koroosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi baŋ yansosaisosib laŋa iŋgi uyeqnab unjreb.

3 Farisi naŋgo kumbra agiende. Bati gaigai naŋgi iŋgi uyqa
oqnsib mati baŋ yanseqnub. Naŋgi baŋ yansqasai di naŋgi
iŋgi uyqasai. Juda kalil naŋgi kumbra degyeqnub. Di naŋgo
moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
4 Naŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena boqnsibqa iŋgi uyqa oqn-
sib mati naŋgo jejamu geregere yanseqnub. Naŋgi naŋgo
jejamu yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Naŋgi kumbra deqaji
gargekoba yeqnub. Naŋgo ya gambaŋ, ya nobu, web dego
mati geregere yanseleŋoqnsib iŋgi uyeqnub. Kumbra di naŋgo
moma naŋgoq dena eleŋosib dauryeqnub.
5 Deqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Yesus nenemyeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo
kumbra gotraŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ
yansosaisosib laŋa uyeqnub.”
6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi
anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu o qaji tamo
Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo naŋgi
di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are
miligi e qa sosai. Isaq di unu.
7 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo
naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub,
“Anjam endi Qotei aqa anjam.” ’
8 Aisaia a anjam degsi neŋgreŋyej. Aqa anjam di bole. Agi
niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo mandam tamo
naŋgo dal anjam dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.”
9 Yesus na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej,
“Niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi
moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
10 Moses a marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere
sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu
naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.’ Moses a degsi marej.
11 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo
iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e
ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem
deqa e ni aqaryaimqasai.” ’
12 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai
abu naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab.
13 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam
gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra
dauryeqnub. Niŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub.”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

14 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo
uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,
“Niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusib poiŋgem.

15 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga
yqasai. Iŋgi uge uge tamo aqa miligiq na oqoqnsiq branteqnu
qaji dena tamo jiga yeqnu.
16 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere
quem."
17 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq ko-
boonaqa a naŋgi uratnjrsiqa tal miligiq gilej. A tal miligiq
gilsiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi na aqa yawo anjam di aqa
utru qa nenemyeb.
18-19 Nenemyonabqa minjrej, "Niŋgi dego ijo yawo anjam di
aqa utru poiŋgosai e? Niŋgi quiy. Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa
aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeqnub. Iŋgi di
tamo aqa are miligiq aiyosai. Aqa bi aniq aiqo koboqo. Deqa
iŋgi dena tamo jiga yqa keresai." Yesus aqa anjam dena a iŋgi
uyo kalil jiga saiqoji qa marej.
20 Osiqa aqa aŋgro naŋgi olo minjrej, "Iŋgi uge uge tamo aqa
miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.
21 Di kiyaqa? Iŋgi uge uge di tamo aqa are miligiq na
branteqnu. Iŋgi uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge
uge, uŋa qa laoqa, bajiŋoqa, tamo qaloqa,
22 was aqa ŋauŋ anjamyoqa, was aqa ñoro qa maulyoqa,
kumbra uge uge yoqa, gisaŋoqa, laŋa laŋa laoqa, was qa
ugeoqa, was yomuiyoqa, aqa segi ñam soqtoqa, nanari kum-
bra yoqa.
23 Kumbra uge uge deqaji tamo aqa are miligiq na branto-
qnsiq dena tamo jiga yeqnu."

Fonisia qure qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

24 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure
naŋgo sawaq gilej. Tamo naŋgi a qa qalieaib deqa a uliosiq
gilej. Gilsiq tal bei gogetosiq sosiqa a uliesqa keresai. Tamo
qudei naŋgi a unsib mareb, "Yesus a gago sawaq bqo. A talq
di unu."
25 Degsib marnabqa uŋa bei a qusiqa aqa aŋgro sebiŋ a
mondor uge ti soqnej deqa a Yesus aqa talq giloqujatosiqa aqa
areq di siŋga pulutej.
26 Uŋa di a Grik qaji. A Juda uŋa sai. A Siria sawaq di
ŋambabej. A Fonisia qure qaji. A Yesus aqa areq di siŋga
pulutosiq a waiŋyoqnsiqa minjoqnej, "Ni na mondor uge di
wiyimqa a ijo aŋgro uratosim ulaŋqas."
27 Onaqa Yesus na minjej, "Iga aŋgro du du naŋgi mati iŋgi
anainjrim uyib menetnjrqas di kumbra bole. Iga aŋgro du du
naŋgo iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra
bolesai."
28 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere
maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du

du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi dego uyeqnub.”

29 Onaqa Yesus na minjej, “O uŋa, ni kere maronum. Ni degsi maronum deqa ni gilime. Mondor uge a ino aŋgro uratosiq ulaŋqo.”

30 Degsi minjnaqa a aqa talq gilsiqa ŋam atej di mondor uge a nami aqa aŋgro uratonaqa a bijalq di ŋeiesonaq unej.

Tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji di Yesus na boletej

31 Onaqa Yesus a Tair qure naŋgo sawa uratosiqa Saidon qure ambleq na walwelosiqa Dekapolis sawaq gilsiqa Galili ya aguq di brantej.

32 Di brantosiq sonaqa tamo qudei na tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji a osi bosibqa Yesus pailyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni ino baŋ aqa gateq di atimqa a boleqas.”

33 Onaqa Yesus a tamo di osiqa tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiq a segi sosiqa aqa baŋ gei aiyel tamo di aqa dabkalaq jigej. Jigsiqa aqa segi maul osiqa tamo di aqa meŋ toŋyetej.

34 Osiqa laŋ tarosiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa jagwa titosiq marej, “Efata.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “Dabkala waqeme.”

35 A degsi marnaqa tamo di aqa dabkala waqej. Aqa meŋ dego boleej. Boleonaqa a anjam bole maroqnej.

36 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kumbra unonub endi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.” Degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam di quetosai. Naŋgi giloqnsibqa Yesus aqa maŋwa deqa mare mare laqneb.

37 Mare mare laqnabqa tamo gargekoba naŋgi quoqnsib tulaŋ prugoqnsib maroqneb, “Maŋwa kalil Yesus a yeqnu qaji di a geregere yeqnu. Agi a na tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgi boletnjreqnaqa naŋgo dabkala olo waqeqnaqa naŋgi anjam queqnub. Tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi dego gereinjreqnaqa naŋgi anjam bole mareqnub.”

8

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi olo aqa areq di korooqneb. Naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej,

2 “Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e naŋgi qa are ugeibqo.

3 Naŋgi qudei isaq na beb. Deqa e naŋgi mam ti suweinjritqa gamq di naŋgi mam na lao uge.”

4 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Sawa endi
wadau. Deqa iga qabe na iŋgi osimqa tamo uŋgasari
gargekoba endi anainjronam kereqas?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa
minjeb, “Bem 7 unu.”
6 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil
mandamq di awoeleŋoiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi kalil man-
damq di awoonabqa Yesus na bem 7 di osiqa Qotei pai-
lyej. Pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa
naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnab
uyoqneb.
7 Qe kiñilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus na qe di osiqa
Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Qe endi dego tamo
uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na qe di osib
tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb.
8 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di
Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 7 di jignab
maqeleŋej.
9 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb 4,000.
Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa
naŋgo qure qureq giloqneb.
10 Naŋgi gileqnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa
koba na qobuŋ gogetosib Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei
grotimqa qusib a ojqajqa deqa a ombla anjam na qoteb.
Osib gisaŋyosib minjeb, “Ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga
unqom.”
12 Degsib Yesus minjnabqa a naŋgi qa are tulaŋ gulbeiy-
onaqa jagwa titosiqa minjrej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji kiyaqa e Qotei aqa maŋwa bei laŋa babtit
niŋgi unqajqa metbeqnub? Niŋgi quiy. E Qotei aqa maŋwa
bei niŋgi osorŋgwasai.”
13 Yesus a Farisi naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiqa olo
qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

14 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa are walnjrej.
Bem qujai bole qujai qobuŋ miligiq di soqnej.
15 Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Niŋgi
geregere ŋam atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo
bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.
Herot aqa bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.”
16 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa
segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo mergwo?”

17 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa nenemnjrej,
“Niŋgi kiyaqa bem osai deqa mareqnub? Kiyaqa niŋgi e qa
poiŋgosai unu? Nuŋgo are geteŋgejunu kiyo?
18 Niŋgi ijo siŋgila unoqnsib unosaibuleqnub. Niŋgi ijo
anjam quoqnsib quosaibuleqnub.
19 E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam
uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba
gembub jignab maqeleŋej?” Onaqa naŋgi na Yesus minjeb,
“Gumba 12.”
20 Onaqa olo minjrej, “Bati bei e bem 7 dego giŋgeŋyosimqa
tamo 4,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto
koroiyosib gumba kokba gembub jignab maqeleŋej?” Onaqa
minjeb, “Gumba 7.”
21 Onaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa poiŋgosai unu?”

Yesus a tamo ŋam qandimyej qaji boletej

22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa koba na qobuŋ
na gilsib Betsaida qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq ain-
abqa tamo qudei na tamo bei ŋam qandimyej qaji a Yesus aqa
areq osi bosib minjeb, “Ni ino baŋ aqa gateq di atimqa a olo
boleosim ŋam poiyqas.”
23 Onaqa Yesus a tamo di aqa baŋ ojsiqa qure polomq osi
gilsiqa aqa ŋamdamuq di misel atetej. Osiqa aqa gateq di aqa
baŋ atsiqa nenemyej, “Ni sawa unqa kere e?”
24 Onaqa a ŋam atsiqa marej, “E tamo naŋgi unjronum naŋgi
ŋamtaŋ bul annjileqnub.”
25 Onaqa Yesus a olo tamo di aqa ŋamdamuq di aqa baŋ at-
naqa a ŋam atej ŋamdamu bole suwaŋej. A sawa kalil geregere
unej.
26 Onaqa Yesus na minjej, “Ni ino talq gilime. Ni qure
miligiq gilaim.”

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

27 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na
walwelosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di brantosib
gamq di Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo
uŋgasari naŋgi e qa kiyersib mareqnub?”
28 Onaqa naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub,
ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei
naŋgi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami
soqneb deqaji bei.”
29 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib
mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Kristus.”
30 Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi
siŋgila na getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di olo tamo
qudei minjraib.”

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

31 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Tamo
Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra
tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib
lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na
tigelqai."
32 Yesus a anjam degsi ubtosiq marnaqa Pita na Yesus osiqa
qalaq gilsiqa ŋiriŋtej.
33 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa Pita
ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei
aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo
dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum."
34 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi ti aqa segi aŋgro
naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, "Tamo bei na
e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa
segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbem.
35 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a
padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are
qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
36 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya
mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim
aqaryaiyqas? Di keresai.
37 Aqa qunuŋ padalqas di a awai kiye atsim dena aqa qunuŋ
olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.
38 E Tamo Aŋgro. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji
naŋgi Qotei torei qoreiyoqnsib une atoqnsib laqnub. Deqa
bini bati endi tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di
mondoŋ e ijo Abu aqa riaŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na
ti bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas."

9

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E
bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji
naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei a siŋgila ti bqas. Bosim naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnim naŋgi unqab."

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

2 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na Jon
na naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di
soqneb. Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb.
3 Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej. Tamo bei na
gara yansqas degsim qatqa keresai.
4-5 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na
anjam maroqneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na
naŋgi aiyel unjrsibqa Pita a Yesus minjej, "O Tamo Koba,

Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba na endi unum di bole-
quja. Deqa ni marimqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei
ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa."
6 Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa Pita a anjam
bei marqa saiiyonaqa anjam di laŋa marej.
7 Onaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa laŋbi miligiq dena
anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, "Endi ijo Aŋgro
qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji. Niŋgi aqa anjam
quetoqniy."
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bulosib ŋam ateb di Yesus a
segi naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Onaqa naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa
Yesus na minjrej, "Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di
ubtosib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy
olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtosib minjroqn-
qab."
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi maro-
qneb, "Yesus a kiyaqa subq na tigelqa marqo? Anjam di aqa
utru iga poigosai." Degsib maroqnsib Yesus aqa anjam di
naŋgo areqaloq di atnab soqnej.
11 Osib naŋgi Yesus minjeb, "Dal anjam qalie tamo naŋgi
mareqnub, 'Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.'
Anjam di kiyaqa degsib mareqnub?"
12 Onaqa Yesus na minjrej, "Naŋgo anjam di bole. Elaija a
namo bosim tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim
soqnim bunuqna Kristus a bqas. Ariya anjam kiye neŋgreŋq
di unu? Anjam agiende. Jeu tamo naŋgi na e Tamo Aŋgro
kumbra uge ebibqa e jaqatiŋ koba oqai.
13 E niŋgi olo merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa gulbe kalil
naŋgi a yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Anjam di nami a qa
neŋgreŋyeb unu."

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na
aisib mana utruq di branteb. Brantosib ŋam ateb di Yesus aqa
aŋgro qudei naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti anjam na
qoteqnab unjreb. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego Yesus
aqa aŋgro naŋgi kaiŋnjresonab unjreb.
15 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa tulaŋ
prugugetosib gurgur ti aqa areq bosib minjeb, "O Tamo Koba,
bilaq bole."
16 Degsib minjnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi nenemnjrej,
"Niŋgi naŋgi ti anjam kiye na qoteqnub?"
17 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei bran-
tosiqa Yesus minjej, "O Qalie Tamo, e ijo aŋgro mel osi bonum

agiende. Ni na a boletqajqa deqa osi bonum. A mondor uge ti. Deqa aqa medabu geteŋyejunu.

18 Mondor uge dena aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa ara gijiriqtoqnsiqa tindaŋeqnu. Oqnsiqa maul aiyeqnu. Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, 'Niŋgi mondor uge di wiyiy.' Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo."

19 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, "Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osi boiy."

20 Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqa aŋgro di qunjimyonaqa a mandamq aisiqa belbelonaqa aqa medabuq na maul aiyoqnej.

21 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa abu nenemyej, "Bati gembub a degesoqnej?" Onaqa minjej, "A aŋgro kiñala qa degesoqnej agi bini unu.

22 Mondor uge na a qalsim moiyotqa oqnsiqa bati gaigai a ŋamyuwoq o yaq waiyeqnu. Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige."

23 Onaqa Yesus na minjej, " 'Kereamqa' degsi merbaim. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra kalil yqa kere."

24 Onaqa tamo dena leleŋosiqa Yesus minjej, "E ni qa ijo areqalo siŋgilatonum. Ariya ijo areqalo olo gulbeibeqnu. Deqa ni na aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni qa siŋgilatqai."

25 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gurgur ti bosib Yesus aqa areq di koroeqnabqa Yesus a naŋgi unjrsiqa mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, "Ni mondor uge. Ni na aŋgro di aqa dabkala getentonum. Ni aqa medabu dego getentonum. Deqa ni aŋgro di uratosim olo aqa jejamuq gilaim."

26 Degsi minjnaqa mondor uge a leleŋkobaosiqa aŋgro di siŋgila na qunjimyosiqa a uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa aŋgro di a moiyobulosiqa ŋeiesonaqa tamo qudei naŋgi unsib mareb, "A moiqo."

27 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa baŋ titonaqa a boleosiq tigelej.

28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, "Iga kiyaqa mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?"

29 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

30 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa
di uratosib Galili sawa ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo
uŋgasari naŋgi a qa qalieaib deqa naŋgi uliosib giloqneb.
31 Giloqnsibqa gamq di Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam
endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsibqa
tamo qudei naŋgo baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai.”
32 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di geregere
poinjrosai. Deqa naŋgi a olo nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

33 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti gilsib Kaperneam qureq
di branteb. Brantosib tal bei gogetosib di sosibqa Yesus na
aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Niŋgi gamq di anjam
kiye na qotoqnab?”
34 Onaqa naŋgi mequmosib soqneb. Di kiyaqa? Naŋgi gamq
di Yesus aqa aŋgro yai a naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa
anjam na qotoqneb.
35 Onaqa Yesus a awoosiqa aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa
aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo bei a ñam ti sqa marsimqa
a mati tamo kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a ñam
ti sqas.”
36 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aŋgro kiñala bei osiqa naŋgo
ambleq di tigeltosiqa olo soqoŋyosiqa naŋgi minjrej,
37 “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji
bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo
a e osim geregereibqas di a na e segi geregereibqasai. A na ijo
Abu e qariŋbej qaji di dego osim geregereiyqas.”

Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai

38 Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni que. Iga
tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa
iga na unsim saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu
deqa.”
39 Onaqa Yesus na minjej, “Niŋgi a saidyaib. A ijo ñam na
maŋwa bei babtqas di a urur olo e misiliŋbqa keresai.
40 Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau
qujai.
41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus dauryeqnu qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim ya tigsim
anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Yimqa aqa awai
bole di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

Niŋgi une torei uratiy

42 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala bei
e qa aqa areqalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di

a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ
kobaquja osim sil na aqa kakroq di tontosim waiyim ya robuq
aiqas di kere.
43-44 Ino baŋ na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di
gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni baŋ geŋo sosimqa
une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ
aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq
waimqas. Ŋamyuwo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas.
45-46 Ino siŋga na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa siŋga
di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni siŋga geŋo sosimqa
une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni
siŋga aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni
ŋamyuwoq waimqas.
47 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa
ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu
qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di Qotei a ino Mandor
Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa
une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas.
48 Ŋamyuwo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuwoq di
tamo naŋgo ambli bati gaigai sqab. Naŋgi moreŋqa keresai.”
49 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo aŋgro kalil naŋgi jaqatiŋ oqn-
sib sqab. Atraiyo iŋgiq di bar atoqnsib ŋamyuwo na koiteqnub
dego kere.
50 “Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara
koboqas di iŋgi kiye na olo qajararatqas? Di keresai. Dego
kere niŋgi bar bul sosibqa nuŋgo was naŋgi koba na geregere
lawo na laqniy.”

10

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Osiqa Yesus a sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan
ya taqal beiq di soqnej. A di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi bosib aqaq di koroonabqa aqa kumbra gaigai yoqnej
qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei
grotimqa qusib naŋgi a ojqajqa deqa laŋa gisaŋyosib endegsib
nenemyeb, “Tamo bei na aqa uŋa uratqa kere e? Gago dal
anjam degsi unu e?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Moses a dal anjam
kiyersi marej?”
4 Onaqa naŋgi na minjeb, “Moses a marej, ‘Tamo bei na
aqa ŋauŋ uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a
uratqas.’ ”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu deqa
Moses a dal anjam degsi neŋgreŋyosiq niŋgi eŋgej.

6 Ariya niŋgi quiy. ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi
kalil ti gereiyosiqa a tamo uŋa wo dego gereinjrej.
7-8 Deqa tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa
ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.’ Qotei aqa anjam
di neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi jejamu qujai
sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai.
9 Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej deqa tamo bei na olo pot-
njraiq.”
10 Osiqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi
aqa areq bosib aqa anjam deqa nenemyeb.
11 Nenemyonabqa minjrej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim
olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo.
12 Uŋa a dego aqa gumbuluŋ uratosimqa olo tamo bei oqas
di a na aqa gumbuluŋ kumbra ugeq waiyqo.”

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du
joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib
Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na
saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq
baib.”
14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi
ŋiriŋtnjrsiqa minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq
beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du
deqaji bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi
taqatnjrqas.
15 E bole merŋgwai. Tamo naŋgi aŋgro du du bul sqasai di
Qotei na naŋgi osim taqatnjrqasai. Deqa a naŋgo Mandor
Koba sqasai dego.”
16 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di soqoŋnjrsiqa aqa baŋ
naŋgo gateq di atetnjrsiqa naŋgi qa Qotei pailyej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

17 Osiqa Yesus a dena tigelosiqa gam dauryosiq gileqnaqa
tamo bei urur ti aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa
nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kumbra bole kiye dauryosiy
dena e ŋambile gaigai sqai?”
18 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa
merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole.
19 Ariya ni Qotei aqa dal anjam qalie. Anjam agiende. ‘Ni
tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu
ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim.
Ni was bei aqa iŋgi iŋgi laŋa gisaŋ na yaiyaim. Ni ino ai
abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam daury-
oqne.’ ”

20 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, “O Qalie Tamo, e aŋgro
kiñala qa dal anjam kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi
unum.”
21 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa qalaiyosiq minjej, “Ni
dal anjam kalil di dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai
ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi
kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim
enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa bunuqna ni
laŋ qureq di awai bole itqam.”
22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gul-
bekobaiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyon-
aqa ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi
minjrej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei
na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq
oqwajqa baŋgi koba.”
24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa tulaŋ
prugeb. Onaqa Yesus na olo minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi quiy.
Tamo uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.
25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere
tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa
tulaŋ baŋgi koba.”
26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa olo
tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam degsi
mergwo deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile
gaigai sqa kere?”
27 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi
segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di
kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
28 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga
gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum.”
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo naŋgi
e qa ti ijo anjam bole qa ti are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo
was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo aŋgro
naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei
na olo tal, was, jaja, ai, aŋgro, wau gargekoba naŋgi enjrqas.
Yimqa jeu tamo naŋgi dego bosib naŋgi gulbe enjroqnqab.
Ariya mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
31 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub
qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba
bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam koba ti sqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

32 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na gam
dauryosib Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus a
namoeqnaqa aqa aŋgro naŋgi bunuqna dauryoqnsibqa are
toŋtoŋnjroqnej. Tamo uŋgasari qudei gam na dauryoqneb qaji
naŋgi dego ulaosib aiyoqneb. Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12
naŋgi segitnjrsiqa a une kiye turqas deqa naŋgi sainjroqnej.
33-34 A na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro.
Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib dal
anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgo baŋq di
e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamu laŋa gisaŋyosib merbqab,
‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’ Naŋgi e degsib gisaŋbosib e olo
ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab.
Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib bu toqoŋ na
e kumbaiŋboqnqab. Osib e ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab.
Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

35 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Yesus
aqa areq bosib minjeb, “O Qalie Tamo, aqo aiyel anjam bei
mermonam ni gago anjam dauryqa kere kiyo?”
36 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel nenemnjrej, “E niŋgi kiy-
erŋgwajqa deqa niŋgi ijoq bonub?”
37 Onaqa naŋgi aiyel na Yesus minjeb, “Mondoŋ ni riaŋ koba
ti laŋ goge na bosim gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni
marimqa aqo aiyel ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqom.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niŋgi merbonub
di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai.
Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. E gulbe koba dego oqai. Gulbe di
tamo naŋgi ya tuqtnjro bul. Jaqatiŋ ti gulbe ti e oqai di niŋgi
aiyel dego oqa kere e?”
39 Onaqa naŋgi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.”
Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai
di niŋgi dego oqab. Gulbe e oqai di niŋgi dego oqab.
40 Ariya tamo yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di
awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo naŋgi
Qotei na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq
di awoqab.”
41 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di Jems Jon wo naŋgi
na anjam di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb.
42 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq
bonabqa minjrej, “Niŋgi qalie, mandor kokba sawa sawa
kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib tamo
uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub.
43 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro
bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem.
Osim a ñam ti sqas.

44 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas.
45 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo uŋgasari garkekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo ŋam qandimo boletej

46 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb. Aiyeqnabqa tamo bei ŋam qandimyej qaji aqa ñam Bartimeus a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej. Bartimeus a Timeus aqa ŋiri.
47 A gam qalaq di awesosiqa anjam endegsi quej, “Yesus Nasaret qaji a beqnu.” A degsi qusiqa tulaŋ leleŋosiq marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
48 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na Bartimeus ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsib minjeqnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
49 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Tamo di metib ijo areq bem.” Onaqa naŋgi na tamo ŋam qandimyej qaji di metosib minjeb, “Ni are siŋgilat. Ni tigel. Yesus a ni metmeqnu.”
50 Degsib minjnab qusiqa aqa gara jugo taqal atsiqa urur tigelosiqa Yesus aqa areq bej.
51 Bonaqa Yesus na nenemyej, “E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.”
52 Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimimqa ni aiye.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej.

11

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb. Qure aiyel di agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,

2 “Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki
bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami
aqa quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di unsib sil
palontosib titosib osi boiy.
3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo,
‘Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?’ Degsi nen-
emŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba a wau ti deqa donki
qa mergwo.’ Yimqa a na donki qariŋyim ijoq bqas.”
4-5 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib
gam jojomq di donki uneb. Donki di tal meq di tontonab
sonaq uneb. Unsib sil palonteqnabqa tamo qudei gamq di
tigelesoqneb qaji naŋgi na naŋgi aiyel nenemnjreb, “Niŋgi
kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?”
6 Onaqa naŋgi aiyel na anjam Yesus a minjrej qaji di tamo
naŋgi di minjrnab odnjrnabqa donki di osib Yesus aqa areq
osi beb.
7 Bosib naŋgo aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di
tunabqa Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di awoej.
8 Awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib
gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam
baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb.
9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa
tamo uŋgasari namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi
ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, “Iga ni qa tulaŋ arebole-
boleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ
geregereimeqnu.
10 Ni gago moma Devit aqa wau osimqa ni kamba gago
Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bonum. Deqa iga Qotei
laŋ goge di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom!” Tamo uŋgasari
naŋgi degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.
11 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantosiqa
atra tal koba miligiq gilej. Gilsiq iŋgi iŋgi kalil atra tal miligiq
di soqnej qaji di koqyoqnej. Osiq bilaqtonaqa a olo atra
tal koba uratosiq aqa segi aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na
puluosib Betani qureq gileb.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai”

12 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib Betani
qure uratosib aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa gamq di Yesus a
mamyej.
13 Onaqa a isaq na ŋam atsiqa qura baŋga ti sonaq unsiqa
aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji.
Geitqa bati sai deqa baŋga segi sonab unej.

14 Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei
a bosim ino gei bei oqasai.” Degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi
queb.

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosi aisib Jerusalem
di branteb. Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam
atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa
dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb. Tamo
qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi binoŋ qariŋyoqnsib
dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar ti jaram ti bilbe-
lyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb.
16 Osiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq di iŋgi iŋgi osi laqneb
qaji naŋgi dego saidnjrsiqa winjrnaq jaraiyeb.
17 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi tamo
uŋgasari kalil naŋgo pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi
unu. Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo
naŋgo tal bulqo.”
18 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi
ti Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ulaosib a qalib
moiqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi
Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej deqa.
19 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na olo
Jerusalem uratosib gileb.

Qura a laosiq moiyej

20 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib gam
dauryosib aiyoqnsib qura di olo uneb utru ti kalil laosiq
moiyej.
21 Onaqa Pita a Yesus aqa anjam nami qura minjej qaji deqa
olo are qalsiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime. Qura
ni ya ŋiriŋtem qaji agi laosiq moiqo.”
22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
23 E bole merŋgwai. Tamo bei a areqalo aiyeltqasai di a
mana kobaquja endi minjqas, ‘Ni tigelosim yuwalq aiye.’ Aqa
are miligiq di a endegsi are qalqas, ‘Bole, mana di a ijo anjam
dauryqas.’ Degsi are qalqas di mana a aqa anjam dauryosim
tigelosim yuwalq aiqas.
24 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqa osibqa
endegsib are qaliy, ‘Iŋgi di Qotei na egwas.’ Degsib are qalsib
pailyqab di a na eŋgwas.
25 Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa anjam
soqnimqa niŋgi na aqa une kobotosib Qotei pailyiy. Yimqa

nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
26 Ariya niŋgi tamo di aqa une kobotetqasai di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

27 Osiqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib olo Jerusalem di branteb. Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb,
28 “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai.
30 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo?”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’
32 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego keresai.” Naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa degsib qaireb. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi maroqneb, “Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
33 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

12

Wain wau qa yawo anjam

1 Yesus na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej.
2 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa wau taqato tamo naŋgoq aisiqa minjrej, ‘Wau

lanja na e qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na
osi gilqai.'
3 Degsi minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab
laŋa puluosiq gilej.
4 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq
ainaqa a dego ojsib aqa gate paratetosib tulaŋ ugeugeiyeb.
5 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa
a dego qalougetosib moiyoteb. Olo kaŋgal tamo gargekoba
naŋgi qariŋnjreqnaqa aiyeqnab qudei ñumougetoqneb. Qudei
moiyotnjroqneb.
6 Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, 'Ijo segi aŋgro qujai
e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di qariŋyit aiqas di naŋgi a
qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.'
7 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa
wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib mareb,
'Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu aqa
iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi
iga na oqom.'
8 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib qalnab moinaqa
aqa jejamu osib wau qalaq di waiyeb.
9 "Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa
wau taqato tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? E niŋgi merŋgwai.
A bosim naŋgi ñumsim moiyotnjrqas. Osim aqa wau di olo
yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na
kamba taqatesqab.
10 "Qotei aqa anjam bei unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai
kiyo? Anjam agiende,
'Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib
taqal waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
11 Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim
mareqnum,
"Tal ai di tulaŋ bolequja." ' "
12 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam di qusib
endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq
di une qametnjrej. Naŋgi degsib qalieosib deqa Yesus ojqa
mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi
Yesus ojqa uratosib jaraiyeb.

"Iga Sisar takis yqom e?"

13-14 Juda tamo kokba naŋgi jaraiyosib Farisi naŋgi ti Herot
aqa wau tamo qudei ti naŋgoq aisib minjreb, "Niŋgi Yesus
aqaq gilsib anjam bei nenemyibqa a anjam grotim iga qusim
ojqom." Degsib minjrsib naŋgi qariŋnjrnab Yesus aqa areq
gilsib minjeb, "O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro

qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum. Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?”

15 Onaqa Yesus a naŋgo gisaŋ anjam di poiyonaqa minjrej, “Kiyaqa niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub? Meniŋ silali bei osi boiy. Osbab e unqai.”

16 Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.”

17 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.” Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

18 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai.” Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb,

19 “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.

20 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji.

21 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa di ej. Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji.

22 Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.

23 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”

24 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu niŋgi poiŋgosai e? Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai e? Od, niŋgi poiŋgosai. Utru deqa niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub.

25 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai. Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.

26 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Moses a nami babtosiq neŋgreŋyej. Di niŋgi

sisiyosai kiyo? Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq endegsi minjej, ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’
27 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Anjam di niŋgi tulaŋ grotonub!”

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

28 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqa Yesus a Sadyusi naŋgi ti anjam na qoteqnab unjrej. Yesus a geregere Sadyusi naŋgi kamba anjam minjrnaqa qusiqa Yesus nenemyej, “Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?”
29 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. ‘O Israel niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Tamo Koba.
30 Deqa ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti ino siŋgila ti kalil a yekritime.’ Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu.
31 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. ‘Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi e na mermonum. Dal anjam deqaji bei saiqoji.”

32 Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni bole maronum. Qotei a segi qujai. Qotei bei saiqoji.
33 Iga a tulaŋ qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago siŋgila ti kalil a yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu gereiyeqnum dego kere gago was naŋgi degsim geregereinjroqnqom di dego kumbra bolequja. Dal anjam aiyel di tulaŋ boledamu. Iga iŋgi iŋgi Qotei atraiyqom di laŋa kiñala. Iga iŋgi bei ŋamyuwo na koitosim Qotei atraiyqom di dego laŋa kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di tulaŋ bolequja.”

34 Dal anjam qalie tamo di a tulaŋ poiyonaqa anjam degsi marnaqa Yesus a qusiqa minjej, “Ni anjam tulaŋ boledamu maronum. Deqa sokiñala Qotei na ni taqatmosim ino Mandor Koba sqas.”

Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

35 Onaqa Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqa Qotei aqa
anjam plaltoqnej. Osiqa tamo uŋgasari naŋgi anjam bei en-
degsi minjrej, “Dal anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa mareqnub,
‘Kristus a Devit aqa ŋiri’?
36 Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi
Mondor Bole na Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a endegsi
marej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq
di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
37 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa
Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yoqneb

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sosibqa Yesus aqa anjam
quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej.
38 Yesus a anjam bei endegsi plaltosiq minjrej, “Niŋgi dal
anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere tenemtoqniy.
Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam so-
qtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara olekokba jugoqnsib
laqnub.
39 Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo
ñam ti naŋgo awo jaramq di awooqnqajqa deqa arebole-
boleinjreqnu.
40 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi
iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na un-
jrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub.
Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas.”

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

41 Osiqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa silali ato qaji
kulum jojomq di awoej. Awoosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
naŋgi boqnsib silali ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo gargekoba
naŋgi boqnsib silali tulaŋ kokba atoqneb.
42 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej.
43 Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa
areq bonabqa minjrej, “E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a
ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa
silali kobaquja atqo.
44 Ñoro tamo naŋgi silali koba ejunub. Naŋgi oto kiñala segi
ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo.”

13

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na atra tal
koba uratosib giloqnsibqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Qalie
Tamo, ni unime. Atra tal endi tulaŋ bolequja. Atra tal walato
qaji meniŋ di tulaŋ boledamu!”
2 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal ni unonum endi
bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ
kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei
meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Osiqa Yesus a Oliv manaq oqsiq atra tal areiyosiq awesonaqa Pita na Jems na Jon na naŋgi qalub Yesus aqa areq bosib
lumu nenemyeb,
4 “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra
tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna
brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy.
Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo uge.
6 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na bosib
tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gisa gisaŋnjroqnqab.
7 “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab.
Niŋgi deqa qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di
brantqas.’ Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa diŋo
bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.
8 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor
qudei naŋgi tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati
branteleŋqas. Kumbra kalil di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ
kiñala eqnu dego kere.
9 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi ojeleŋosib anjam
pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal
miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnsib olo niŋgi joqoqnsib Rom
naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi
tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib
naŋgi minjroqnqab.
10 Sawa sawa kalilq di dego niŋgi ijo anjam bole ubtosib
mare mare laqnibqa tamo uŋgasari naŋgi quoqnqab. Amqa
diŋo bati brantqas.
11 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di
tigeltŋgoqnibqa niŋgi endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba
anjam kiyersi minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na

powo eŋgoqnimqa niŋgi kamba anjam minjroqnqab. Niŋgi
segi na anjam minjrqasai. Mondor Bole na nuŋgo medabu
siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab.
12 Bati deqa kumbra uge endeqaji brantqas. Tamo qudei
na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib qaja tamo naŋgo baŋq
di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo
qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro
qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi jeutnjroqnsib ojoqnsib
qaja tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib
moreŋoqnqab.
13 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo kalil naŋgi niŋgi qa are
tulaŋ ugeinjroqnqas. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib
diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas."

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

14 Osiqa Yesus a olo marej, "Diŋo batiamqa iŋgi tulaŋ
ugedamu a Qotei aqa getento warum miligiq di tigelesoqnim
niŋgi unqab." E Mak. Tamo uŋgasari ijo anjam endi sisiye-
qnub qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim mar-
qab, bole. Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej,
"Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia
sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe.
15 Tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiy-
oqujatebe.
16 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi
torei dena jaraiyoqujatebe.
17 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo
baŋgioqnsib gulbe koba oqab.
18 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy, 'Gulbe di awa bati qa
brantaiq.'
19 Niŋgi degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo
uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami
brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulbe deqaji
brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa
ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.
20 Gulbe di aqa bati Tamo Koba a na truqutqas. A na
truqutqasai di tamo uŋgasari kalil naŋgi padalekritqab. Aqa
segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi padalaib deqa a
na gulbe di aqa bati truqutqas.
21 "Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, 'Niŋgi uniy. Kristus
a bqo agiende' o 'Kristus a bqo agide.' Degsib merŋgibqa niŋgi
naŋgo anjam quetnjraib.
22 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib maroqnqab, 'E Kristus.'
Qudei naŋgi maroqnqab, 'E Qotei aqa medabu o qaji tamo

bole.’ Degsib maroqnsib maŋwa kokba gargekoba babtoqn-
qab. Naŋgo maŋwa dena naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo
niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami
giltnjrej qaji naŋgo areqalo dego niñaqyetnjrqajqa wauoqnqab.
23 Deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Kumbra kalil di
brantosaisonaqa e namoqna merŋgonum.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati
koboamqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai.
25 Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq
aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab.
26 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na
mandamq aiyoqnit tamo uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
27 Yimqa bati deqa e na ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi
sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami
giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

28 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi
merŋgitqa dena geregere poiŋgem. Qura baŋga qalsim olo
ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
29 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi
brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Kristus bqa-
jqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’
30 E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji naŋgi kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi bran-
tqas.
31 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa
keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a
qaliesai. Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego
qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.
33 “Niŋgi ijo bqajqa bati qaliesai deqa niŋgi geregere ŋam
atsib soqniy.
34 Ijo bqajqa bati di tamo bei a sawa isaq gilej dego kere. A
gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgo baŋq di aqa tal ti iŋgi iŋgi ti
uratetnjrsiqa naŋgi wau segi segi enjrej. Aqa kaŋgal tamo bei
minjej, ‘Ni siraŋmeq di tigelesosim geregere ŋam atoqne.’
35 Degsi minjej. Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
Di kiyaqa? Tal lanja a olo bqajqa bati niŋgi qaliesai. A bilaq
kiyo, qolo kiyo, tuwe anjamoqnimqa kiyo, nobqolo kiyo bqas.
36 A boqujatosim niŋgi ŋereŋesoqnib nuŋgaim deqa niŋgi
geregere ŋam atsib soqniy.

37 E anjam merŋgonum qaji endi tamo kalil naŋgi dego
minjreqnum. Ijo anjam agiende, ‘Niŋgi geregere ŋam atsib
soqniy.’ ” Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.

14

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di
aqa ñam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel
naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo
are qalqajqa bati jojomej. Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo
kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti endegsib nenemoqneb,
“Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim moiyotqom?”
2 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo
uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

3 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na
aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej.
Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu
silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa aqa
medabu paratosiqa Yesus aqa gateq di bilentej.
4 Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji naŋgi uŋa
di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di
a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo?
5 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu meniŋ silali 300
yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo
qamu di kere.” Osib naŋgi uŋa di ŋiriŋteb.
6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa uŋa di gulbe
yeqnub? A kumbra bole ebqo.
7 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Deqa
niŋgi na naŋgi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjroqniy.
Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.
8 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa
ijo jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa
gereiyetbqo. A na kumbra di e qa yqa kere agi yqo.
9 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa
kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena
kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

10 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq
gilej. Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. A naŋgoq
gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.”
11 Degsi minjrnaqa naŋgi qusib tulaŋ areboleboleinjrnaqa
minjeb, “Ni Yesus osim gago baŋq di atimqa iga ni silali

emqom.” Degsib minjnabqa a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

12 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim Qotei atraiyqom.” Onaqa bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na endegsib nenemyeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?”

13 Onaqa Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy.

14 Niŋgi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?” ’

15 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi gereiyeleŋoiy.”

16 Onaqa naŋgi aiyel qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil warum dia gereiyeleŋeb.

17-18 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di agi iga koba na iŋgi uyeqnum.”

19 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbekobainjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?”

20 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. A dego ijo aŋgro 12 niŋgi deqaji bei.

21 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei aqa anjam e qa degsib neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

22 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiy.”

23 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa Qotei pai-
lyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi kalil osib uyeb.
24 Onaqa Yesus na minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ.
Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo une kobotetnjrqajqa deqa ijo
leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di
siŋgilatqas.
25 E bole merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy
mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba soqn-
imqa e olo wain bunuj uyqai.”
26 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na
louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

27 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na
minjrej, “Niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab.
Nuŋgo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, ‘E na kaja naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi
segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb.
28 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi
qa namoosiy Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib
dia e itbqab.”
29 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulon-
tosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.”
30 Onaqa Yesus na kamba Pita minjej, “E bole mermqai.
Qolo qujai endeqa ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamoaiyelto-
saisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”
31 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla
moiqa marimqa, uŋgum, e ino ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa
Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

32 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq
di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib
Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endi awesoqniy. E
kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”
33 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Pita na Jems na Jon
na naŋgi segi joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqn-
siqa a are tulaŋ gulbekobaiyej.
34 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi di minjrej, “E are tulaŋ
gulbekobaibqo. Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e
ombla endi sosimqa ŋam atoqniy.”
35-36 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam
quosiqa endegsi pailyej, “O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu,
“O Abu.”) Gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe aqa bati
bqo endi e buŋbosim gilem. Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa

ni marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

37 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita minjej, “O Saimon, ni ŋeiejunum e? Ni ŋam sokiñalayqa keresai e?

38 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”

39-40 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq a nami pailyej qaji degsi olo pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa naŋgi Yesus anjam bei minjqa keresaiinjrej.

41 Olo gilsiq Qotei pailyosiq bosiq aqa aŋgro naŋgi itnjrsiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo.

42 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim une tamo naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

43 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb.

44 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliy.”

45 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi minjsiq kundoqyej.

46 Kundoqyonaqa tamo naŋgi brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei jojom di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej.

48 Onaqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?

49 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej.”

50 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a
uratosib jaraiyeb.

Aŋgro wala bei a yosi ulaŋej

51 Bati deqa aŋgro wala bei a ŋeio gara segi na kabuosiq
Yesus dauryej. Onaqa tamo naŋgi na aŋgro di ojeb.
52 Ojnabqa a ŋeio gara segi naŋgo baŋq di uratosiqa yosi
ulaŋej.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa marsib koroeb

53 Onaqa tamo naŋgi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq
osi gileb. Dia atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti dal anjam
qalie tamo naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo
naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo ulatamuq di tigelteb.
54 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus
dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq
di brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa
are qalsiq qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib
awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqneb.
55 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroe-
sosibqa naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib
anjam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib
moiqajqa deqa. Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej.
56 Deqa naŋgi tamo gargekoba metnjreqnab boqnsib gisaŋ
anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgi anjam laŋa
laŋa maroqneb. Naŋgo anjam di qujaiosai.
57 Onaqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib
Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb,
58 “Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, ‘E atra tal koba
endi tamo na gereiyo qaji di koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo
atra tal bei tamo na gereiyosai qaji di tigeltqai.’ ”
59 Ariya naŋgo anjam di dego qujaiosai. Naŋgi anjam laŋa
laŋa maroqneb.
60 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a
tigelosiqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo naŋgi endi
une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni kamba anjam
bei marqasai e?”
61 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, “Ni Kristus e? Ni
Qotei Goge Koba aqa Ɲiri e? Ni e merbe.”
62 Onaqa Yesus na minjej, “Od. Agi e segi. Ni que. E Tamo
Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu
qaji aqa baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e
nubqab.”

63 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ
minjiŋ oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej,
“Aqa une agi a segi na babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa
tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?
64 Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub. Deqa niŋgi kiyersib
marqab?” Onaqa naŋgi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib
moiyem.”
65 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo
qudei naŋgi tigelosib Yesus miselyoqneb. Osib aqa ŋamdamu
gara na qosetosib baŋ na qaloqnsib minjoqneb, “Ni Kristus
amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?” Onaqa qaja tamo
qudei naŋgi Yesus aqa areq boqnsib a ula poŋyoqneb.

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai”

66-67 Ariya Pita a tal meq di awesosiq ŋam yoreqnaqa atra
tamo gate aqa kaŋgal uŋa bei a bosiqa Pita unsiqa koqyosiq
minjej, “Ni dego Yesus Nasaret qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a
dauryosim laqnem.”
68 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Ni anjam merbonum
di e qaliesai.” Degsi minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di
soqnej.
69 Sonaqa kaŋgal uŋa dena olo Pita unsiqa tamo naŋgi jojom
di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, “Tamo di a dego Yesus aqa
aŋgro bei.”
70 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidej.

Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigele-
soqneb qaji naŋgi Pita koqyosib minjeb, “Ni Galili qaji tamo.
Deqa iga qalieonum, ni Yesus aqa aŋgro bei.”
71 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq marej, “E tamo
di qaliesai bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e
lubem.”
72 A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaqa
Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe
anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E
Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tulaŋ
akamugetej.

15

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda
gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesosibqa
Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq
naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo gate
Pailat aqa baŋq di ateb.

2 Onaqa Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor
Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di
kere.”
3 Onaqa atra tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusib
minjiŋ oqetnjrnaqa aqa jejamuq di une gargekoba qameto-
qneb.
4 Deqa Pailat na olo Yesus minjej, “Naŋgi une gargekoba ino
jejamuq di qameleŋeqnub. Ni kamba anjam bei marqasai e?”
5 Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa Pailat a tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

6 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba
brantoqnimqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam
maroqnibqa Pailat na tamo di tonto talq dena uratoqnsim
enjroqnqas.
7 Bati deqa tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej.
A nami tamo qudei joqsiqa Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei
ñumnab moreŋeb. Deqa a ojsib tonto talq di waiyeb.
8 Waiyonab sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq
gilsibqa a naŋgo yori bati qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo
yqajqa minjeb.
9 Minjnabqa a na nenemnjrej, “E Juda naŋgo Mandor Koba
uratosiy eŋgwai e? Niŋgi na merbiy.”
10 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej? Di kiyaqa? A qalieej,
atra tamo kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a ojsib Pailat
aqa baŋq di ateb.
11 Onaqa atra tamo kokba naŋgi na tamo uŋgasari kalil
naŋgo areqalo tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat
minjibqa a na Barabas uratosim enjrsimqa olo Yesus qalim
moiqajqa deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb.
12 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa
merbonub deqa e Yesus kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub,
‘A Juda naŋgo Mandor Koba.’ ”
13 Onaqa naŋgi kalil murqumyosib minjeb, “Ni a ŋamburbasq
di qame.”
14 Onaqa minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une
kiye yqo deqa a ŋamburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa
naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
a ŋamburbasq di qame.”
15 Onaqa Pailat a naŋgo are latetnjrqa osiqa naŋgo anjam
di dauryosiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi
enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di
atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi
minjrnaqa naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib

koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

16-17 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus baŋ ojsib Rom naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab bosib tal dia koroeb. Koroosib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb.

18 Osib gisaŋ na Yesus biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye!”

19 Degsib Yesus minjoqnsib bu toqoŋ na aqa gateq di qaloqnsib miselyoqnsib aqa areq di siŋga pulutoqneb.

20 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

21 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander Rufus wo naŋgo abu.

22 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”

23 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.

24 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.

25 Seŋ bati 9 onaqa nobqolo naŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb.

26 Qamsib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.

27 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.

28 Kumbra dena Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo uŋgasari naŋgi marqab, ‘Kristus a dego une tamo.’ ”

29 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi
aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib
gate gaiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba
koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni nami degsi
marem.
30 Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim
ŋamburbas uratosim mandamq aiye.”
31 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti dego
Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na
aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai.
32 A maroqnej, ‘E segi Kristus. E Israel naŋgo Mandor Koba.’
Aqa anjam di boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq
aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’ ” Onaqa bajiŋ tamo aiyel
Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ
anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

33 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi
sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej.
34 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi, Eloi, lama
sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei.
O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?”
35 Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji
naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “Niŋgi quiy. A Elaija mete-
qnu.”
36 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei
osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa
Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej. Osiqa
marej, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus
ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kiyo?”
37 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor titosiq aqa
ŋambile uratosiq moiyej.
38 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di
gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.
39 Yesus a degsi mondor titosiq moiyej deqa qaja tamo
naŋgo gate Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a unsiqa marej,
“Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”
40 Uŋgasari qudei naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb.
Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala Joses wo
naŋgo ai. Uŋa bei Salome.
41 Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a
dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa
uratosiqa a na naŋgi qalub uŋgasari qudei ti joqsiqa koba na
Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

42 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa
iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej.
43 Onaqa bilaqtonaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa
jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat nenemyqa gilej. Josep a
Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Aqa kumbra tulaŋ
boledamu. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a qa maroqneb, “A
tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej, “Bunuqna Qotei a
bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are
qaloqnsiq Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. A Pailat aqa talq gilsiqa
aqa areq di tigelej. A ulaosai. Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e
odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
44 Onaqa Pailat a tulaŋ prugugetosiq marej, “Yesus a urur
moiqo e?” Osiqa qaja tamo naŋgo gate a metonaq bonaq
nenemyej, “Yesus a bole moiqo e?”
45 Onaqa minjej, “Od, a moiqo.” Onaqa Pailat a anjam di
qusiqa Josep odyosiq minjej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu
am. Osim subq ate.”
46 Onaqa Josep a gilsiqa gara qat awaiyosiqa Yesus aqa
jejamu ŋamburbasq dena osiqa gara qat na dalaosiq osi gilej.
Osi gilsiqa sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia
atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq dena sub me getentej.
47 Josep na Yesus subq ateqnaqa Maria Makdala qure qaji
wo Maria bei agi Joses aqa ai wo bosib koqyesoqneb.

16

Yesus a olo subq na tigelej

1 Onaqa yori bati koboonaqa Salome na Maria Makdala
qure qaji na Jems aqa ai Maria na naŋgi qalub ŋam so aqa ya
quleq tulaŋ boledamu awaiyeb. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa
jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb.
2-3 Osib nobqolo ambru naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamuq
di liyqajqa deqa subq giloqnsib gamq di segi segi maroqneb,
“Yai na meniŋ kobaquja sub me getentejunu qaji di beltosim
taqal atetgwas?”
4 Degsib maroqnsib gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja
waqosiq taqal di sonaq uneb. Meniŋ di tulaŋ kobaquja.
5 Onaqa naŋgi sub miligiq aisib aŋgro wala bei baŋ woq di
awesonaq unsib ulaugeteb. Aŋgro wala di aqa gara tulaŋ qat.
6 Onaqa aŋgro wala na minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi
Nasaret tamo Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub.
A endi sosai. A subq na tigelqo. Niŋgi bosib sub miligi uniy. A
ŋeioteb qaji lume agi unu.
7 Niŋgi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei
naŋgi Pita ombla endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo.
Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami

niŋgi endegsi merŋgej, “E niŋgi qa namoosiy Galili sawaq gilqai.” Deqa niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.’ ”

8 Onaqa naŋgi qalub tulaŋ ulaugetosib are toŋtoŋnjrnaqa sub uratosib olo puluosib aiyeb. Aiyoqnsibqa gamq di tamo uŋgasari naŋgi turoqnsib anjam bei minjrosaioqneb. Naŋgi laŋa aiyoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

9 Yori bati koboonaqa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelosiqa mati Maria Makdala qure qaji aqaq di brantonaq unej. Maria agi nami Yesus na mondor uge 7 naŋgi aqaq dena winjretej qaji.

10-11 A Yesus unsiqa olo puluosi gilsiq Yesus aqa aŋgro qudei nami Yesus dauryosib laqneb qaji naŋgi are ugeinjrnaqa akameqnabqa itnjrsiqa minjrej, “E Yesus unonum. A ŋambile unu.” Onaqa naŋgi Maria aqa anjam di qunab ugeinjrej. Naŋgi aqa anjam deqa poinjrosai.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi gamq di Yesus uneb

12 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi nañu gam bei dauryosib gileqnabqa Yesus aqa jejamu bulyosiqa naŋgoq di brantonaq uneb.

13 Unsibqa naŋgi olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjreb, “Yesus a gagoq di brantqoqa iga unonum.” Degsib minjrnabqa naŋgi dego qunab ugeinjrej. Naŋgi anjam deqa poinjrosai.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

14 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tal miligiq di awoosib iŋgi uyeqnabqa Yesus a naŋgoq di brantej. A nami subq na tigelonaqa tamo qudei na unsib naŋgi sainjrnab qunab ugeinjrej. Naŋgo are geteŋnjresoqnej. Deqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi ŋiriŋtnjrej.

15 Osiqa minjrej, “Niŋgi tigelosib sawa sawa kalil kereto-qnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi ijo anjam bole minjre minjre laqniy.

16 Tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso oqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Ariya tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di Qotei na naŋgi eleŋqasai. A na naŋgo une qa peginjrsim awai uge enjrqas.

17 Tamo uŋgasari e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi maŋwa gargekoba endeqaji babtoqnqab. Naŋgi ijo ñam na mondor uge uge winjroqnqab. Qotei na naŋgo meŋ bu-lyetnjroqnimqa naŋgi qure utru bei bei naŋgo anjam bunuj maroqnqab.

18 Naŋgi baŋ waiyosib amal uge ojoqnqab. Naŋgi ya isa
koba qaja ti di uyoqnib dena moreŋqasai. Naŋgi ma tamo
naŋgo gateq di baŋ atoqnib naŋgi olo boleoqnqab.”

Yesus a laŋ qureq oqej

19 Tamo Koba Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa
Qotei a Yesus laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej.
20 Onaqa aqa aŋgro naŋgi jaraiyosib sawa sawa kalil kere-
toqnsib Qotei aqa anjam palontoqneb. Palonteqnabqa Tamo
Koba a naŋgi koba na wauoqnsiqa maŋwa gargekoba babto-
qnsiqa dena naŋgo anjam siŋgilatoqnej.

LUK

Luk a anjam endi neŋgreŋyosiq Tiofilus aqaq qariŋyej

1-2 O Tamo Koba Tiofilus, kumbra kalil Qotei a nami gago
ambleq di yoqnej qaji di aqa wau tamo naŋgi unoqnsib
deqa iga saigoqneb. Naŋgo anjam di tamo gargekoba naŋgi
quoqnsib neŋgreŋyoqneb.
3 Deqa e dego anjam di neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa are
qalem. Are qalsimqa anjam aqa damu geregere qalieqajqa
deqa nenemosim laqnem. Nenemosim laqnsimqa anjam di
utruq na neŋgreŋyosim agi inoq qariŋyonum.
4 Deqa ni sisiyosim qalieqam, anjam ni nami mermoqneb
qaji di bole kalil.

Sekaraia aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej

5 Herot a Judia sawa naŋgo mandor sonaqa bati deqa atra
tamo bei aqa ñam Sekaraia a soqnej. A atra tamo Abiya aqa
moma. Sekaraia aqa ŋauŋ a atra tamo gate Aron aqa moma.
Aqa ñam Elisabet.
6 Sekaraia aqa ŋauŋ wo naŋgo kumbra tulaŋ boledamu.
Naŋgi Qotei aqa dal anjam kalil geregere dauryoqnsib so-
qneb. Naŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di une saiqoji.
7 Elisabet aqa miligi ugeej deqa aqa gumbuluŋ wo aŋgro
saiqoji sosibqa qelieb.
8 Bati bei Sekaraia aqa wau qujai naŋgi ti Qotei atraiyqa
marsibqa Jerusalem gileb. 9 Naŋgo ambleq dena tamo bei
giltibqa a Tamo Koba aqa atra tal miligiq gilsim ŋam qaq
koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa deqa Jerusalem gileb.
Gilsib naŋgi tamo yai giltqab di qalieqajqa deqa naŋgi meniŋ
alaŋo bubuŋeb. Meniŋ alaŋonabqa Sekaraia aqa meniŋ na
buŋyej. Deqa naŋgi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq
gilsiqa Qotei atraiyej.
10 Qotei atraiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
atra tal oqeq di koroosib Qotei pailyosib soqneb.
11-12 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiq Sekaraia aqa
ulatamuq di brantosiqa atra bijal ŋam qaq koitoqnej qaji baŋ
woq di tigelonaq unsiqa tulaŋ ulaugetej.
13 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei
a ino pailyo quetmqo. Deqa ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim
aŋgro mel oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam.
14 Aŋgro di a ŋambabimqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi dego a unsibqa tulaŋ areboleblein-
jrqas.

15 Aŋgro di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam koba ti sqas. A
wain ti ya siŋgila ti uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa
Mondor Bole na a siŋgilatoqnqas.
16 Bunuqna a na Israel gargekoba naŋgi are bulyetnjro-
qnim naŋgi naŋgo Tamo Koba Qotei areiyoqnqab.
17 Kristus a bqa laqnimqa Jon a namoosim Qotei aqa med-
abu o tamo Elaija aqa kumbra ti siŋgila ti osim Kristus aqa
gam gereiyetqas. A Kristus aqa gam endegsi gereiyetqas. Abu
naŋgo aŋgro naŋgi ti jeu jeu soqnibqa a na naŋgi are bulyet-
njroqnim naŋgi are qujaitosib sqab. Tamo uŋgasari Qotei aqa
anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi dego a na are bulyetnjroqnim
naŋgi kumbra bole bole dauryoqnqab. Jon na degsim tamo
uŋgasari naŋgo areqalo gereiyetnjrim soqnibqa Tamo Koba a
bqas.”
18 Onaqa Sekaraia na kamba laŋ aŋgro di minjej, “E tulaŋ
qelionum. Ijo ŋauŋ a dego qeliqo. Deqa e kiyersiy qalieqai,
ino anjam di bole?”
19 Onaqa laŋ aŋgro na Sekaraia minjej, “Ijo ñam Gebriel.
E Qotei aqa ulatamuq di tigelejunum. Qotei a segi na e
qariŋbqoqa bosim anjam bole endi ni mermonum.
20 Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini medabu
geteŋmimqa sqam. Bunuqna anjam e ni mermonum qaji
aqa damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam
maroqnqam. Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam
aqa damu kalil brantim ni unqam.” Laŋ aŋgro na degsiqa
Sekaraia minjej.
21 Tamo uŋgasari naŋgi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqa-
jqa deqa tariŋoqneb. Osib maroqneb, “Sekaraia a kiyaqa atra
tal miligiq di sokobaiyqo?”
22 Onaqa Sekaraia a oqedosiqa naŋgi anjam minjrqa yonaq
keresaiiyej. Deqa naŋgi mareb, “Qotei aqa maŋwa bei atra tal
miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a anjam marqa
keresai.” Sekaraia aqa medabu geteŋyej deqa a baŋ na segi
naŋgi anjam minjroqnej.
23 Ariya bunuqna aqa atraiyo wauqa bati koboonaqa a olo
puluosiqa aqa qureq oqej.
24 Bati bei aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej. Deqa a bai 5 aqa
talq di soqnej. A boleq di walwelosaioqnej. Osiqa marej,
25 “Bini Tamo Koba a kumbra tulaŋ boledamu e ebsiqa
tamo uŋgasari naŋgo ŋamgalaq di ijo gulbe kobotetbqo.”

Laŋ aŋgro Gebriel a Maria aqaq di brantej

26 Onaqa bai 5 di koboonaqa Qotei na aqa laŋ aŋgro Gebriel
olo qariŋyonaqa Galili sawa naŋgo qure bei ñam Nasaret deq
aiyej.

27 Aisiq dia duŋgeŋge bei aqa ñam Maria aqaq di brantej.
Tamo bei aqa ñam Josep a na Maria oqajqa saga qameb. Josep
a Mandor Koba Devit aqa moma.
28 Gebriel a Maria aqaq di brantosiqa minjej, “O Maria,
kaiye. Tamo Koba a ni ombla unub. A ni kumbra tulaŋ
boledamu emqo.”
29 Onaqa Maria a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa
are qalej, “Laŋ aŋgro di aqa anjam e poibosai.”
30 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Maria, ni ulaaim. Qotei a ni
qa are tulaŋ boledamuiyqo.
31 Deqa ni gumaŋosim aŋgro mel oqam. Osim aqa ñam Yesus
waiyqam.
32 A ñam tulaŋ kobaquja oqas. Naŋgi a qa maroqnqab, ‘A
Qotei Goge Koba aqa Ŋiri.’ Qotei na a giltimqa a Mandor Koba
sqas. A na aqa moma Devit nami mandor koba soqnej qaji
aqa wau osim a kamba Mandor Koba sqas.
33 Deqa a Jekop aqa moma kalil naŋgo Mandor Koba
sosimqa naŋgi bati gaigai taqatnjroqnqas. Aqa wau di koboqa
keresai.”
34 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, “Kumbra di kiyersi
brantqas? E tamo osaiunum.”
35 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Mondor Bole a inoq aisim
Qotei Goge Koba aqa siŋgila emimqa ni aŋgro oqam. Deqa
naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Qotei aqa Ŋiri.’ A Qotei aqa segi
kumbra ti sqas.
36 “Ni que. Ino gagai Elisabet a dego aŋgro mel oqas. A
qeliosiq gumaŋqo. Naŋgi nami a qa maroqneb, ‘A aŋgro oqa
keresai.’ Ariya bini a gumaŋqo bai 6 gilqo.
37 Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa keresai
di sosai.”
38 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, “E Tamo Koba Qotei
aqa kaŋgal uŋa. Anjam ni e merbonum qaji di Qotei na
dauryosim kumbra degsi ebem.” Onaqa laŋ aŋgro a Maria
uratosiqa gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

39 Bati deqa Maria a tigelosiqa urur ti Sekaraia aqa qureq
oqej. Qure di yambaŋ. A Judia sawaq di unu.
40 Oqsiq Sekaraia aqa talq di brantosiqa Elisabet itosiq
metej, “O gagai Elisabet, kaiye.”
41-42 Metonaqa Elisabet a Maria aqa anjam di qunaqa aŋgro
a Elisabet aqa meneq di anŋilej. Onaqa Mondor Bole a Elisa-
bet aqaq aisiq siŋgila yonaqa a tulaŋ maosiqa Maria minjej,
“Qotei a kumbra tulaŋ boledamu ni emqo. Kumbra deqaji
Qotei a nami uŋgasari qudei naŋgi enjrosaioqnej. Aŋgro ino

meneq di unu qaji a dego Qotei na kumbra tulaŋ boledamu yqo.
43 O Maria, ni ijo Tamo Koba aqa ai. E uŋa kiyero deqa ni ijo
talq bonum?
44 Ni que. Ni e metbonum e ino anjam quonumqa aŋgro ijo
meneq di unu qaji a areboleboleiyqoqa anŋilqo.
45 Tamo Koba a na ni kumbra boledamu emqas anjam di
mermonaqa ni qusim marem, ‘Bole, Qotei aqa anjam di aqa
damu brantqas.’ Ni degsi marem deqa ni tulaŋ arebole-
boleimim sqam.” Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

46 Onaqa Maria a kamba medabu waqtosiqa marej,
“Ijo are na e Tamo Koba aqa ñam soqtosim a biŋiyeqnum.
47 E Qotei qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Agi a na iga padalo
sawaq na eleŋej.
48 E aqa kaŋgal uŋa. E ñam saiqoji. Di uŋgum. Qotei na e
uratbosai. A na e nubsiqa areibqo.
Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi e
qa endegsib maroqnqab, ‘Qotei na Maria kumbra tulaŋ
boledamu yej.’
49 Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na e aqaryaibeqnu.
Qotei aqa ñam getento koba. Une bei aqaq di sosai.
50 Qotei a tamo uŋgasari kalil aqa sorgomq di unub qaji naŋgi
qa tulaŋ duleqnu. Bati endeqa ti bunuq qa ti Qotei a
naŋgi qa duloqnsim sqas.
51 Qotei a wau siŋgila koba yeqnu.
Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji naŋgi
Qotei na olo winjreqnaq jaraiyeqnub.
52 A na mandor kokba naŋgi kobotnjroqnsiqa tamo uŋgasari
naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi olo ñam soqtet-
njreqnu.
53 Tamo uŋgasari mam unub qaji naŋgi Qotei na iŋgi anainjre-
qnaq naŋgi kere na unub.
Ariya tamo uŋgasari iŋgi koba ti unub qaji naŋgi a na uratnjre-
qnaqa naŋgi iŋgi saiinjreqnu.
54-55 A na aqa wau tamo Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
A nami marej, ‘E Israel naŋgi qa gaigai duloqnqai.’
A aqa anjam deqa are qaloqnsiqa agi bini Israel naŋgi
aqaryainjreqnu.
Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru naŋgi minjrej.
Agi a na anjam di Abraham aqa moma kalil naŋgi ti minjrej.”
Maria a medabu waqtosiqa anjam degsi marej.
56 Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboon-
aqa a olo puluosiqa aqa qureq gilej.

Elisabet a aqaratonaq Jon a ŋambabej

57 Onaqa Elisabet aqa bati kereonaqa a aqaratej. Aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej.
58 Ŋambabonaqa aqa qure qujai naŋgi ti aqa leŋ naŋgi ti kalil endegsi poinjrej, “Tamo Koba a Elisabet qa tulaŋ dulosiqa aqa miligi gereiyqoqa aŋgro mel oqo.” Naŋgi degsi poinjrej deqa naŋgi Elisabet koba na areboleboleinjrej.
59-60 Bati 8 koboonaqa naŋgi aŋgro di muluŋ waiyqa marsib koroeb. Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqnabqa aqa ai na saidnjrsiqa minjrej, “Iga aqa ñam Jon waiyqom.”
61 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ñam di ino leŋ naŋgoq di sosai.”
62 Degsi minjsib baŋ na Sekaraia nenemyeb, “Ni ino aŋgro ñam yai waiyqam?”
63 Onaqa a baŋ na minjrej, “Pepa bei osbabqa e aqa ñam neŋgreŋyit niŋgi unqab.” Pepa osi bonabqa endegsi neŋgreŋyej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” Degsi neŋgreŋyonaqa naŋgi kalil tulaŋ prugeb.
64 Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnsiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.
65 Bati deqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusib ulaeb. Ulaosib kumbra deqa mare mare laqnabqa naŋgo anjam di tulaŋ kobaonaqa qure kalil Judia sawaq di so qaji naŋgi quekriteb.
66 Tamo uŋgasari anjam di queb qaji naŋgi kalil maroqneb, “Aŋgro di a tamo kiyero sqas?” Naŋgi degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa siŋgila aŋgro di aqaq di sonaq uneb deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

67 Onaqa Mondor Bole a Jon aqa abu Sekaraia aqaq aisiq siŋgila yonaqa medabu waqtosiqa anjam endegsi marej,
68 “Iga Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi tamo uŋgasari unum deqa a na bosim iga awaigim iga padalqasai.
69 Aqa wau tamo Devit aqa leŋ na tamo siŋgila koba bei ŋambabqas. Qotei na tamo di giltej deqa a na iga eleŋqas.
70 Qotei aqa kumbra deqa nami aqa segi medabu o qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb.
71 Naŋgi anjam endegsib palontoqneb, ‘Qotei a gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Osim tamo kalil iga qa ugeeqnub qaji naŋgo baŋq na dego iga eleŋqas.’ Naŋgi anjam degsib palontoqneb.
72 Qotei a gago moma utru naŋgi qa dulosiqa aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa naŋgi aqaryainjrej.

73 Aqa anjam di a siŋgilatosiq gago moma utru Abraham
minjej.
74 Deqa a na gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋamqa
iga aqa wau ojoqnqom. Iga ulaqasai.
75 Iga bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di aqa segi kumbra bole
tiŋtiŋ dauryoqnqom.
76 O ijo aŋgro Jon, bunuqna ni Qotei Goge Koba aqa medabu
o qaji tamo sqam. Tamo uŋgasari naŋgi degsib ni qa maro-
qnqab. Tamo Koba a bqa laqnimqa ni namoosim aqa gam
gereiyetosim soqnim a bqas.
77-78 Ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi anjam min-
jroqnimqa naŋgi quoqnsib endegsi poinjroqnqas, 'Bole, Qotei
a iga qa dulej deqa a na gago une kobotetgosim iga eleŋqas.'
Gago Qotei a laŋ goge na suwaŋ qariŋyim gagoq bqas.
79 Tamo uŋgasari ambruq di sosib moreŋqa ulaeqnub qaji
naŋgi Qotei na suwantnjroqnqas. Osim a na iga gam osorgo-
qnimqa iga lawo kumbra dauryoqnqom." Sekaraia a anjam
degsi marej.
80 Onaqa Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na
siŋgila yoqnej. A wadau sawaq di sosiqa a na Israel tamo
uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjrqajqa bati qa tariŋoqnej.

2

Maria a aqaratonaqa Yesus a ŋambabej

1 Bati deqa Rom naŋgo mandor koba Sisar Ogastus a marej,
"Iga sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyqom."
2 Degsi marnaqa Kwirinius a Siria sawaq di gate sonaqa
naŋgi na ñam sisiyeb. Naŋgi nami ñam sisiyosaioqneb.
3 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgo ñam ateleŋqajqa
marsibqa naŋgo segi segi qure utruq gileleŋeb.
4 Josep a Nasaret qureq dena tigelosiqa Devit aqa qure
utruq oqej. Nasaret qure a Galili sawaq di unu. Devit aqa
qure utru aqa ñam Betlehem. Betlehem a Judia sawaq di unu.
Josep a deq oqej. Di kiyaqa? A Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa.
5 Maria a Josep aqa ŋauŋ soqnej deqa naŋgi aiyel ombla na
naŋgo ñam atqa marsibqa Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a
gumaŋ ti.
6-7 Naŋgi Betlehem di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a
aŋgro ej. Ŋereŋo tal koba qaji tamo na maqej deqa aqa aŋgro
matu mel ŋambabonaqa gara na dalaosiq makau naŋgo iŋgi uyo
tabirq di ŋeiotej.

Laŋ aŋgro naŋgi na kaja taqato tamo naŋgi
Qotei aqa anjam minjreb

8 Qolo qujai deqa qure qalaq di tamo qudei naŋgo kaja ñiŋ
uyeqnabqa taqatnjresoqneb.

9 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa naŋgo areq
di tigelonaq uneb. Aqa riaŋ na naŋgi suwantnjrnaqa naŋgi
unsib tulaŋ ulaugeteb.
10 Onaqa laŋ aŋgro dena naŋgi minjrej, “Niŋgi ulaaib. E
niŋgi anjam bole merŋgwajqa bonum. Merŋgitqa niŋgi qusib
tulaŋ areboleboleiŋgwas. Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di
unub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqas.
11 Anjam bole agiende. Bini Tamo Koba Kristus a Devit
aqa qure utruq di ŋambabqo. A na qujai tamo uŋgasari naŋgi
eleŋamqa naŋgi padalqasai.
12 Aŋgro mom di gara na dalaosib makau naŋgo iŋgi uyo
tabirq di ŋeiotonub unu. Niŋgi aisib unsib poiŋgwas.”
13 Degsi minjreqnaqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi laŋ
goge na bosib laŋ aŋgro nami bej qaji a ombla tigelosibqa
Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb,
14 “Laŋ goge di Qotei a ñam kobaquja oqo. Mandamq endi
tamo uŋgasari naŋgi lawo na soqnebe. Qotei a naŋgi qa are
tulaŋ boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo naŋgi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aiyeb

15 Laŋ aŋgro naŋgi olo puluosib laŋ qureq oqeqnabqa kaja
taqato tamo naŋgi qairosib mareb, “Iga tigelosim Betlehem
aisim Tamo Koba a iga kumbra deqa mergwo qaji di unqom.”
16 Degsib marsibqa gurgur ti aisib Maria Josep wo naŋgo
aŋgro mom a makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotosib sonab
unjreb. 17 Unjrsibqa aŋgro deqa anjam laŋ aŋgro na minjrej
qaji di kalil ubtosib saoqneb.
18 Saeqnab tamo uŋgasari kalil anjam di queb qaji naŋgi
prugugetosib are koba qaloqneb.
19 Ariya Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq
soqnej.
20 Onaqa kaja taqato tamo naŋgi olo puluosib gileb. Anjam
kalil laŋ aŋgro na minjrnaq queb qaji deqa ti kumbra kalil
naŋgi uneb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei
aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Naŋgi aŋgro aqa ñam Yesus waiyeb

21 Ariya Yesus a ŋambabosiq sonaqa bati 8 kereonaqa a
muluŋ waiyeb. Osib aqa ñam Yesus waiyeb. Ñam di nami laŋ
aŋgro na Maria gumaŋosaisonaq minjej qaji.

Simeon Ana wo naŋgi atra talq di Yesus uneb

22 Juda naŋgo dal anjam bei agiende. Uŋa aŋgrotimqa bati
40 koboamqa naŋgi uŋa aqa jejamu yansetqab. Dal anjam
di Moses a nami marej. Deqa Maria aqa jejamu yansetqa
bati kereonaqa aqa gumbuluŋ wo Jerusalem gilsibqa atra tal

miligiq di Maria aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo Koba
aqa baŋq di ateb.
23 Agi Moses a nami Tamo Koba aqa dal anjam endegsi
neŋgreŋyej, “Aŋgro matu mel ŋambabamqa niŋgi Tamo Koba
Qotei aqa baŋq di atiy. Atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.”
24 Naŋgi aiyel Tamo Koba Qotei aqa dal anjam di dauryosib
wagme bei osib Qotei atraiyeb. Agi dal anjam endegsi unu,
“Binoŋ aiyel kiyo qebari bunuj aiyel kiyo osib Qotei atraiyiy.”

25 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simeon. Aqa
kumbra tulaŋ boledamu. A Qotei aqa sorgomq di geregere
soqnej. Mondor Bole na a siŋgilatonaq soqnej. A endegsi
are qaloqnej, “Bati brantimqa Qotei na Israel tamo uŋgasari
naŋgo are boletetnjrqas.” A degsi are qaloqnsiq deqa bati di
brantqajqa tariŋoqnsiq soqnej.
26 Mondor Bole na nami Simeon minjej, “Ni mati moiqasai.
Ni moiyosaisoqnimqa Tamo Koba a na aqa Kristus qariŋyim
bamqa ni unsim moiqam.”
27 Onaqa bati bei Qotei aqa Mondor na Simeon aqa are
tigeltetonaqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa Maria
Josep wo naŋgi dal anjam dauryosib naŋgo aŋgro Yesus osib
Qotei aqa baŋq di atqa marsibqa atra tal miligiq gileb.
28 Onaqa Simeon a Yesus unsiqa a osiq soqoŋyej. So-
qoŋyosiqa Qotei aqa ñam soqtosiq endegsi pailyej,

29 “O Tamo Koba, e ino wau tamo. Ino anjam ni nami e
merbem qaji di ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.

30 Ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋam naŋgi padalaib
deqa ino Kristus qariŋyem agi e unonum.

31 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di ni kumbra di yqajqa
gam gereiyem.

32 Kristus aqa riaŋ na sawa bei bei qaji naŋgi suwantnjroqn-
qas.

Osim ino segi tamo uŋgasari Israel naŋgi dego suwantnjrimqa
naŋgo ñam kobaqas.”

33 Simeon a Yesus qa anjam degsi marnaqa Yesus aqa ai abu
naŋgi qusib tulaŋ prugeb.
34 Onaqa Simeon a naŋgi aiyel qa Qotei pailyosiqa Yesus
aqa ai Maria minjej, “Ni que. Qotei na aŋgro endi giltej
deqa Israel gargekoba naŋgi uloŋosib padalqab. Gargekoba
dego olo tigelosib ŋambile bole oqab. Aŋgro endi a toqor bul
soqnimqa gargekoba naŋgi na a jeutoqnqab.
35 Deqa gargekoba naŋgo areqalo uliejunu qaji di olo boleq
dqas. Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatiŋ
oqnqam.”

36 Bati deqa Qotei aqa medabu o qaji uŋa bei soqnej aqa ñam
Ana. A Fanuel aqa aŋgro. A Aser aqa moma. A tulaŋ qeliej. A
nami tamo osiqa gumbuluŋ wo wausau 7 soqneb.
37 Aqa gumbuluŋ moinaqa a segi qobul soqnej. Aqa wausau
kalil 84. A qobul sosiqa a bati gaigai qolo ti qanam ti atra tal
miligiq giloqnsiqa iŋgi ti ya ti uratoqnsiqa Qotei pailyoqnej.
A atra tal uratosaioqnej.
38 Simeon a anjam marsiq koboonaqa Ana a bosiqa aŋgro
kiñala di unsiqa Qotei aqa ñam soqtej. Osiqa Jerusalem tamo
uŋgasari kalil Qotei na awainjrqa marsib tariŋoqneb qaji naŋgi
Yesus qa sainjroqnej.

Maria Josep wo naŋgi olo Nasaret qureq gileb

39 Maria Josep wo naŋgi Jerusalem dia Tamo Koba aqa dal
anjam kalil dauryekritosib naŋgi olo puluosib Galili sawaq
gilsib naŋgo segi qure utru Nasaret di soqneb.
40 Di sosibqa naŋgo aŋgro kiñala Yesus a boleoqnsiqa
siŋgilaoqnsiq powo qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are tulaŋ
boleiyoqnej.

Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a Jerusalem aiyej

41 Yesus aqa ai abu naŋgi wausau gaigai Juda naŋgo yori bati
koba ñam Pasova di unqajqa maroqnsib Jerusalem aiyoqneb.
42 Deqa Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a na aqa ai abu
naŋgi daurnjrsiqa yori bati di unqajqa koba na Jerusalem
aiyeb.
43 Aisib yori bati di unsib koboonaqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi puluosib naŋgo segi segi qureq olo gileqnabqa aŋgro
wala Yesus a segi Jerusalem di soqnej. Aqa ai abu naŋgi deqa
qaliesai.
44 Naŋgi are qaleb, “Yesus a tamo qudei naŋgi daurnjrsiqa
nami gilqo kiyo?” Degsib are qalsibqa qanam qujai naŋgi
walwelosib gileb. Gilsib gamq di Yesus unosai deqa naŋgi na
naŋgo segi kadoi naŋgi ti naŋgo segi leŋ naŋgi ti Yesus qa nene
nenemnjroqneb.
45 Onaqa ugeinjrnaqa naŋgi aiyel olo puluosib Jerusalem
aisib dia Yesus qa ŋamoqneb.
46 Bati qalub naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamosib gilsib atra
tal miligiq di ŋam atsib Yesus a di awesonaq uneb. A dal
anjam qalie tamo naŋgo ambleq di awesosiqa naŋgo anjam
quoqnsiqa anjam qudei naŋgi nenemnjroqnej.
47 Aqa powo tulaŋ kobaquja deqa a dal anjam qalie tamo
naŋgi kamba anjam bole bole minjreqnaqa tamo kalil aqa
anjam di quoqneb qaji naŋgi prugoqneb.
48 Onaqa aqa ai abu naŋgi a unsib prugugetosib aqa ai
na minjej, “O ijo aŋgro, ni kiyaqa aqo ino abu wo kumbra

deggonum? Ni que. Aqo aiyel are tulaŋ gulbeigwoqa ni qa
ŋamoqnam.”
49 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa ŋamoqnab? E
ijo Abu aqa talq endi sqai. Niŋgi di qaliesai kiyo?”
50 Onaqa aqa ai abu naŋgi aqa anjam di qusib poinjrosai.
51 Onaqa Yesus a tigelosiqa aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa
Nasaret qureq gileb. Gilsib dia a naŋgo aiyel anjam geregere
dauryoqnsiqa naŋgo sorgomq di soqnej. Aqa kumbra kalil
di aqa ai na unoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa aqa are-
qaloq di atnaq soqnej.
52 Yesus a Nasaret qureq di sosiqa a tamo kobaqujaoqnsiqa
aqa powo dego qelikobaoqnej. Qotei a Yesus qa are boleiy-
oqnej. Tamo uŋgasari naŋgi dego Yesus qa are boleinjroqnej.

3

*Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di Qotei aqa anjam palon-
toqnej*

1-2 Bunuqna Sekaraia aqa ŋiri Jon a wadau sawaq di sonaqa
Qotei na aqa anjam minjnaq quej. Bati deqa Sisar Taiberius a
wausau 15 Rom naŋgo mandor koba soqnej. Pontius Pailat a
Judia sawa naŋgo gate soqnej. Herot a Galili sawa taqatoqnej.
Herot aqa was Filip a Ituria sawa ti Trakonitis sawa ti taqato-
qnej. Lisanias a Abilene sawa taqatoqnej. Anas Kaiafas wo
naŋgi aiyel atra tamo gate soqneb.
3 Jon a sawa kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji deq
giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi
endegsi minjroqnej, “Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi yansŋgwai.
Amqa Qotei a nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.”
4 Jon a kumbra degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o
tamo Aisaia nami neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantej. A Jon
qa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo bei a wadau sawaq di
tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim
minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam
tingitetiy.
5 Botau kalil mororyiy. Mana kokba ti mana kiñilala ti
kalil giŋgeŋnjrsib taqal atiy. Gam kaneŋo kalil tingitiy. Gam
niñaqejunub qaji kalil di dego gereiyiy.
6 Yimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
Qotei na padalo sawaq dena eleŋam unqab.’ ”
7 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Jon na yansnjrqa
marsibqa aqa areq beqnabqa siŋgila na endegsi minjroqnej,
“Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi yai
na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa
ulaosib ijoq bonub?

8 Niŋgi are bulyiy. Osib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib
kumbra bole bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are
bulyonub.’ Osiy niŋgi yansŋgwai. Niŋgi endegsib are qalaib,
‘Abraham a gago moma utru unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo bole.’ Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei
na marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib
Abraham aqa moma brantqab.
9 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej
unu. Deqa ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di Qotei na
tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas.”
10 Jon a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi
na kamba nenemyeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa iga
kumbra kiyeryqom?”
11 Onaqa Jon na minjrej, “Ni gara aiyel soqnimqa bei osim
tamo gara saiqoji di ye. Ni iŋgi uyo soqnimqa qudei osim
tamo iŋgi saiqoji di anaiye.”
12 Onaqa takis o qaji tamo qudei naŋgi Jon na yansnjrqa
marsibqa aqa areq bosib nenemyeb, “O Qalie Tamo, ni mare.
Iga takis o qaji tamo. Deqa iga kumbra kiyeryqom?”
13 Onaqa Jon na minjrej, “Nuŋgo gate kokba naŋgi takis
silali gembub niŋgi oqajqa merŋgonub kere dego oqniy. Silali
bei laŋa goge ataib.”
14 Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Jon aqa areq gilsib nen-
emyeb, “Ni mare. Iga kumbra kiyeryqom?” Onaqa Jon na
minjrej, “Niŋgi tamo naŋgi ugeugeinjraib. Osib naŋgo silali
bajiŋoqnaib. Niŋgi tamo qudei gisaŋ na naŋgo jejamuq di une
qametnjraib. Niŋgi endegsib are qaloqniy, ‘Gago awai iga
eqnum di iga qa kere.’ ”
15 Bati di tamo uŋgasari naŋgi Kristus bqajqa tariŋoqnsib
soqneb. Deqa naŋgi Jon aqa anjam quoqnsib are qaloqneb,
“Jon a Kristus kiyo?”
16 Onaqa Jon a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Tamo
Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo
siŋgila aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo
bolesai. E ya na laŋa yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a
bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi
yansŋgwas.
17 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas.
Osim a bem sum aqa suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu
qaji dia yuekritqab.”
18 Jon na tamo uŋgasari naŋgo are qametnjrqa osiq deqa
anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. A Qotei aqa anjam bole
naŋgi minjroqnej.

Herot na Jon ojsiqa tonto talq di waiyej

19 Bati bei Jon na mandor Herot aqa une qa ŋiriŋtej. Aqa
une agi a na aqa segi was aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Une
deqa ti kumbra uge uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti Jon
na ŋiriŋtej.
20 Deqa Herot a olo kumbra uge bei dego yej. Aqa kumbra
uge bei agiende. A Jon ojsiqa tonto talq di waiyej.
21 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi yanso eqnabqa Yesus
a dego yanso ej. Yanso osiqa bati deqa a tarosiq laŋ goge
koqyosiq Qotei pailyeqnaqa laŋ waqej.
22 Laŋ waqonaqa Mondor Bole a binoŋ bulosiq aisiqa Yesus
aqa jejamuq di awoej. Awoonaqa laŋ goge na Qotei aqa
anjam bei endegsi brantej, “Ni ijo segi aŋgro qujai. E ni tulaŋ
qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil

23 Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Naŋgi
Yesus qa endegsib maroqneb, “A Josep aqa ŋiri.” Yesus aqa
moma naŋgo ñam kalil agi marqai. Josep a Heli aqa ŋiri.
24 Heli a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri. Livai a Melki
aqa ŋiri. Melki a Janai aqa ŋiri. Janai a Josep aqa ŋiri.
25 Josep a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Amos aqa ŋiri. Amos
a Nahum aqa ŋiri. Nahum a Esli aqa ŋiri. Esli a Nagai aqa ŋiri.
26 Nagai a Mat aqa ŋiri. Mat a Matatias aqa ŋiri. Matatias a
Semen aqa ŋiri. Semen a Josek aqa ŋiri. Josek a Joda aqa ŋiri.
27 Joda a Joanan aqa ŋiri. Joanan a Resa aqa ŋiri. Resa a
Serubabel aqa ŋiri. Serubabel a Sealtiel aqa ŋiri. Sealtiel a
Neri aqa ŋiri.
28 Neri a Melki aqa ŋiri. Melki a Adi aqa ŋiri. Adi a Kosam
aqa ŋiri. Kosam a Elmadam aqa ŋiri. Elmadam a Er aqa ŋiri.
29 Er a Josua aqa ŋiri. Josua a Elieser aqa ŋiri. Elieser a Jorim
aqa ŋiri. Jorim a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri.
30 Livai a Simeon aqa ŋiri. Simeon a Juda aqa ŋiri. Juda a
Josep aqa ŋiri. Josep a Jonam aqa ŋiri. Jonam a Eliakim aqa
ŋiri.
31 Eliakim a Melea aqa ŋiri. Melea a Mena aqa ŋiri. Mena a
Matata aqa ŋiri. Matata a Natan aqa ŋiri. Natan a Devit aqa
ŋiri.
32 Devit a Jesi aqa ŋiri. Jesi a Obet aqa ŋiri. Obet a Boas aqa
ŋiri. Boas a Salmon aqa ŋiri. Salmon a Nason aqa ŋiri.
33 Nason a Aminadap aqa ŋiri. Aminadap a Atmin aqa ŋiri.
Atmin a Arni aqa ŋiri. Arni a Hesron aqa ŋiri. Hesron a Peres
aqa ŋiri. Peres a Juda aqa ŋiri.
34 Juda a Jekop aqa ŋiri. Jekop a Aisak aqa ŋiri. Aisak a
Abraham aqa ŋiri. Abraham a Tera aqa ŋiri. Tera a Nahor aqa
ŋiri.

35 Nahor a Seruk aqa ŋiri. Seruk a Reu aqa ŋiri. Reu a Pelek
aqa ŋiri. Pelek a Eber aqa ŋiri. Eber a Sela aqa ŋiri.
36 Sela a Kainan aqa ŋiri. Kainan a Arpaksat aqa ŋiri.
Arpaksat a Siem aqa ŋiri. Siem a Noa aqa ŋiri. Noa a Lamek
aqa ŋiri.
37 Lamek a Metusela aqa ŋiri. Metusela a Enok aqa ŋiri.
Enok a Jaret aqa ŋiri. Jaret a Mahalalel aqa ŋiri. Mahalalel
a Kenan aqa ŋiri.
38 Kenan a Enos aqa ŋiri. Enos a Set aqa ŋiri. Set a Adam aqa
ŋiri. Adam a Qotei aqa ŋiri.

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1-2 Mondor Bole a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan
yaq dena olo pulueqnaqa Mondor na a wadau sawaq osi gilej.
Osi gilsiq uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan
bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej.

Bati deqa Yesus a iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Bati 40
koboonaqa a mamyej.
3 Onaqa Satan na minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil
endi minjrim bem bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo na
segi ŋambile sqasai.’ ”

5 Onaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq
dia Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na
taqatejunub qaji di Yesus osoryej.
6 Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila ti ñoro
ti ni emqai. Sawa sawa kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa
e na tamo bei yqa are soqnim yqai.
7 Deqa ni ijo ulatamuq endi siŋga pulutosim e qa louimqa
sawa sawa kalil di ni emqai.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Nami Qotei aqa anjam bei en-
degsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louo-
qnsimqa aqa sorgomq di soqne.’ ”

9 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem gilsiq atra
tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa
Ŋiriamqa endena prugosim mandamq aiye.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
‘Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’
11 Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ
aŋgro naŋgi bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na
qalqasai.’ ”

12 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam
bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba
Qotei aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
13 Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq
ugeiyonaqa a uratosiq ulaŋej. Bunuqna a na olo Yesus
walawalaiyqa marsiqa tariŋosiq soqnej.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Qotei aqa Mondor aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a
olo puluosiqa Galili sawaq aiyej. Aisiq di sonaqa qure kalilq
di tamo uŋgasari naŋgi a qa saoqnsib laqneb.
15 A bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo
uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnaqa naŋgi quoqnsib
aqa ñam soqtoqneb.

Nasaret qureq di naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

16 Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiyej. Di
aqa qure utru. A dia boleej. Aisiq di sosiqa yori bationaqa aqa
kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Juda naŋgo Qotei tal
miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam sisiyqa osiq tigelej.
17 Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiqa Qotei aqa
medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji mutu
bei itosiq endegsi sisiyej,
18 “Tamo Koba aqa Mondor ijoq di unu deqa a na e gilt-
bosiqa merbej, ‘Ni na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi
ijo anjam bole minjroqne.’ Osiqa a na e qariŋbosiq merbej,
‘Ni na tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji naŋgi bolet-
njroqne. Osim tamo uŋgasari naŋgo segi une na ojejunu qaji
naŋgi gereinjroqne. Osim tamo uŋgasari jeu tamo naŋgi na
ugeugeinjreqnub qaji naŋgi aqaryainjroqne.
19 Osim anjam endegsi palontoqne, “Tamo Koba a na tamo
uŋgasari naŋgi boletnjrqajqa bati brantqo.” ’ ”
20 Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel
kabutosiqa Qotei tal taqato tamo yosiq a olo awoej. Onaqa
tamo uŋgasari kalil Qotei tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus
koqyesoqneb.
21 Onaqa Yesus na naŋgi minjrej, “Qotei aqa anjam e endego
sisiyonum niŋgi quonub qaji di aqa damu agi bini brantqo.”
22 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusib mareb,
“Yesus aqa anjam di bolequja.” Osib olo areqalo kobaiyoqn-
sib maroqneb, “Yesus a Josep aqa ŋiri. Deqa a powo qabe na
osiqa anjam bole endeqaji palontosiq mergeqnu?”
23 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi yawo anjam endegsib
merbqab kiyo, ‘O yu qaŋgra tamo, ni ino segi jejamu gereiye.’
Osib niŋgi endegsib merbqab, ‘Kaperneam qureq di ni maŋwa

babteqnam iga deqa queqnum. Maŋwa kere dego ni ino segi
qure utruq endi babtim iga unqom.' "
24 Osiqa Yesus a olo endegsi minjrej, "E bole merŋgwai.
Qotei aqa medabu o tamo bei aqa segi qure utruq gilsim
anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas.
Deqa a ñam saiqoji sqas.
25 E bole merŋgwai. Elaija aqa bati qa laŋ geteŋesonaqa
wausau qalub bai 6 gilsiq awa bosaioqnej. Deqa sawa sawa
kalilq di naŋgi mam koba eb. Bati deqa Israel sawaq di uŋa
qobul gargekoba soqneb.
26 Sonabqa Qotei na Elaija naŋgoq qariŋyosai. A na Elaija
qariŋyonaqa Saidon sawaq gilsiq Sarefat qureq di uŋa qobul
bei aqaq di segi brantosiq aqaryaiyej.
27 Qotei aqa medabu o tamo Elisa dego aqa bati qa tamo
gargekoba naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi Israel
sawaq di soqneb. Ariya Elisa a naŋgi boletnjrosai. A Siria
sawaq gilsiq dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa
ñam Naman a segi boletej."
28-29 Yesus na tamo uŋgasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji
naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi kalil qusibqa minjiŋ ani
oqetnjrnaqa tigelosib Yesus ojsib tututosib qure qalaq osi
gileb. Naŋgo qure mana goge di soqnej deqa naŋgi Yesus
mana goge dena waiyqa mareb.
30 Onaqa a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

31 Onaqa Yesus a Kaperneam qureq gilej. Qure di Galili
sawaq di unu. Gilsiq di sosiqa yori batieqnaqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.
32 Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. A segi anjam
di aqa Abu. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam di
quoqnsib tulaŋ prugugetoqneb.
33 Yori bati bei tamo mondor uge na ojej qaji a Qotei tal
miligiq di soqnej. Deqa a tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej,
34 "O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum?
Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa segi Ŋiri
bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji."
35 Mondor uge dena Yesus degsi minjnaqa a siŋgila na
ŋiriŋtosiq minjej, "Ni medabu getentosim tamo di uratosim
ulaŋ." Onaqa mondor uge dena tamo di uratqa osiqa tamo
uŋgasari naŋgo ambleq di a waiyonaq mandamq di ŋeiesonaqa
uratosiq ulaŋej. Tamo di aqa jejamu yala ugetosai. A bole
soqnej.
36 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di
unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, "Yesus
a anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di siŋgila ti

mareqnu. Agi a na mondor uge naŋgi anjam minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryoqnsib jaraiyeqnub.”
37 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib olo walwelosib
sawa sawa kalilq di Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

38 Onaqa Yesus a tigelosiqa Qotei tal uratosiq Saimon aqa
ñam bei Pita aqa tal gogetej. Tal gogetosiqa Saimon aqa
mimibe makobaiyonaqa jejamu kaŋkaŋyonaq unej. Deqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Ni a boletime.”
39 Onaqa Yesus a gilsiq uŋa maiyej qaji aqa areq di
tigelosiqa anjam segi minjnaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboej.
Onaqa uŋa a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

40 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari ma utru segi segi so
qaji naŋgo was naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb.
Beqnabqa Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di ateqnaqa naŋgo
ma koboeqnaqa naŋgi jaraiyoqneb.
41 Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa naŋgi
olo tamo uŋgasari naŋgi uratnjroqnsib jaraiyoqneb. Jaraiyoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ɲiri.”
Yeqnabqa Yesus a siŋgila na saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam
ubtosib maraib.” Degsi saidnjroqnej. Di kiyaqa? Naŋgi qalie,
Yesus a Kristus.

Yesus a qure qureq giloqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

42 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alel-
njrsiqa qure di uratosiq wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa
naŋgi a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Ni iga uratgaim.”
43 Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei beiq dego giloqn-
siyqa Qotei aqa anjam bole endegsi minjroqnqai, ‘Niŋgi are
bulyibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.’
Degsi minjroqnqai. Qotei a deqa e qariŋbonaq mandamq
aiyem.”
44 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi urat-
njrsiq gilsiq Judia sawaq di walweloqnsiqa Juda naŋgo Qotei
tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnej.

5

Yesus na Pita minjnaqa a kakaŋ waiyosiq qe ani ej

1 Bati bei Yesus a Genesaret ya agu kobaqujaq gilsiqa alile
dia tigelesonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei
aqa anjam quqwajqa are qalsibqa Yesus aqa areq bosib ko-
roeb.

2 Koroesonabqa Yesus a ŋam atsiqa qobuŋ aiyel alile di
tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji tamo naŋgi qobuŋ dena
mandamq aisib naŋgo kakaŋ yansoqneb.
3 Qobuŋ bei Saimon aqa qobuŋ. Yesus a Saimon aqa qobuŋ
gogetosiq di awoosiqa Saimon minjej, “Qobuŋ tututim kiñala
sasalem.” Onaqa Saimon na qobuŋ tututonaq sasalonaqa
Yesus a qobuŋ miligiq di awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
alile di sonabqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.
4 Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Niŋgi
qobuŋ oyoosib ya robuq oqsib nuŋgo kakaŋ waiyqab qe
oqab.”
5 Onaqa Saimon na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo
waukobaonum gilsiq nebeqo. Iga qe bei yala osai. Di uŋgum.
Ni maronum deqa e kakaŋ olo waiyqai.”
6-7 Onaqa qe o qaji tamo naŋgi ya robuq oqsib kakaŋ olo
waiyosib qe tulaŋ ani eb. Qe ani onabqa naŋgo kakaŋ qe na
maqej deqa braŋqa laqnaqa titqa keresaiinjrej. Deqa naŋgi na
naŋgo was qudei qobuŋ beiq di soqneb qaji naŋgi metnjrnab
bosib koba na kakaŋ titosib qe osib qobuŋ aiyel miligiq di
jugonab maqosib tugwa laqneb.
8 Onaqa Saimon aqa ñam bei Pita a Yesus aqa maŋwa di
unsiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, e
une tamo. Deqa ni e uratbosim gile.”
9 Saimon na Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa was naŋgi
ti qe tulaŋ koba eleŋosib prugugeteb deqa.
10 Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Saimon ombla
wau qujai. Naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ
prugeb. Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni ulaaim. Ni qe o
tamo unum deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo
oqnqam.”
11 Onaqa naŋgi naŋgo qobuŋ alile dia atsib naŋgo ai abu
naŋgi uratnjrsib naŋgo ñoro ti iŋgi iŋgi kalil ti uratosib Yesus
dauryeb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

12 Naŋgi Yesus dauryosib bati bei naŋgi koba na qure beiq
gileb. Dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus
unsiqa aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa mandamq di ŋam
quosiqa Yesus pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa
are soqnim e boletbe. E qalie, ni e boletbqa kere.”
13 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di aqa jejamu
ojej. Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino
jejamu olo boleeme.” Onaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil
mosoosiq aqa jejamu boleej.
14 Onaqa Yesus na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni
tigelosim gile. Ni tamo qudei naŋgi ijo ñam ubtosim minjraim.

Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi
Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo
uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ”
15 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai.
Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulaŋ
kobaosiqa sawa sawa kalil keretej. Deqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa ti a na naŋgo
ma boletetnjrqajqa ti are qalsibqa boqnsib aqa areq di ko-
rooqneb.
16 Ariya bati gargekoba Yesus a tamo uŋgasari naŋgi alel-
njroqnsiq wadau sawaq giloqnsiqa dia a segi sosiq Qotei
pailyoqnej.

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

17-18 Bati bei tamo uŋgasari naŋgi olo koroesonabqa Yesus a
Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati
di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Yesus
aqa areq di awesoqneb. Naŋgi Galili sawa ti Judia sawa ti
naŋgo qure qureq dena beleŋeb. Naŋgi Jerusalem dena dego
beleŋeb. Tamo Koba Qotei aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej
deqa a na tamo uŋgasari naŋgo ma boletetnjrqajqa wauoqnej.
Onaqa tamo qudei naŋgi tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq
di ŋeiotosib Yesus aqa areq di atqa marsibqa qoboiyosib beb.
19 Bosib ŋam ateb di tamo tulaŋ gargekoba siraŋmeq di
jujuŋeb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal
quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib
ura uratonab Yesus aqa areq aiyej.
20 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai
Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Deqa a na
tamo di minjej, “O ijo was, ino une kalil e na kobotetmonum.”
21 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti tal
dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo
areqalo na mareb, “Yesus a Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo
naŋgo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.”
22 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di
qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa degsib are qaleqnub?
23 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi
qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’
anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kiyo?
24 E segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum
deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi
poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a naŋgi degsi
minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, “E ni
mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.”

25 Degsi minjnaqa a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di
tigelosiqa aqa sapera ŋeiesoqnej qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa
ñam soqtosiqa walwelosiq aqa talq gilej.
26 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei aqa maŋwa di
unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib
a biŋiyeb. Osib naŋgi ulaosib mareb, “Maŋwa iga endego
unonum di kumbra bei. Tamo qudei na maŋwa deqaji yeqnab
iga nami unosaioqnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe”

27 Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam
Livai a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Itosiqa minjej, “Ni
e daurbe.”
28 Onaqa a na aqa iŋgi iŋgi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus
dauryej.
29 Osiqa bati bei Livai a maruro atsiqa takis o qaji tamo
tulaŋ gargekoba naŋgi ti Yesus aqa segi aŋgro naŋgi ti tamo
laŋa laŋaj naŋgi ti metnjrnaq bosib koba na awoosib iŋgi
uyoqneb.
30 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib
kumbra di unsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsib minjreb,
“Niŋgi kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na
awoosib iŋgi ti ya ti uyeqnub?”
31 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma
saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti
naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
32 Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo
deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai.
Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq
bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

33 Onaqa Farisi naŋgi na olo Yesus minjeb, “Jon aqa aŋgro
naŋgi bati gaigai iŋgi uratoqnsib qurieŋoqnsib Qotei pailyoqn-
sib unub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego kumbra degyeqnub.
Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub? Agi naŋgi bati
gaigai iŋgi ti ya ti uyoqnsib unub.”
34 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa a kamba yawo
anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa
aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai.
35 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi
qurieŋoqnsib sqab.”
36 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo
bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo
sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di a na
gara jugo bunuj di ugeugeiyqas. Amqa gara sari aqa uno bole-
saiqas. Di kiyaqa? Gara sari ti gara bunuj ti kerekereqasai.

37 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa kere-
sai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej. Deqa a wain
bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa
wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas.
38 A ya nobu bunujq di wain bunuj qamimqa ombla bole
sqab.
39 Tamo bei a wain namij uysimqa a olo wain bunuj uyqa-
sai. Di kiyaqa? A marqas, 'Namij di bole.' "

6

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na
giloqnsibqa aqa aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib baŋ na
ñoqoryoqnsib uye uye giloqneb.
2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi
unjrsib minjreb, "Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati
qa kumbra degyo di getento koba."
3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, "Nami Devit
aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi
buk miligiq di sisiyosai kiyo?
4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem
uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjrnaq uyeb. Bem di
getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej
di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?"
5 Osiqa minjrej, "E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati
taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba."

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

6 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa
Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Qotei tal miligiq di
tamo bei baŋ wo qandamyej qaji a soqnej.
7 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Yesus
koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, "Yesus a yori bati qa tamo di
boletqas kiyo? Yimqa minjqom, 'Ni na yori bati grotonum.' "
Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.
8-9 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa tamo baŋ
qandamyej qaji di minjej, "Ni tigelosim gago ambleq au."
Degsi minjnaqa a tigelosiq naŋgo ambleq bonaqa Yesus na
Farisi naŋgi minjrej, "E niŋgi anjam bei nenemŋgwai. Iga
yori bati qa kumbra bole yqom kiyo kumbra uge yqom kiyo?
Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam bole sqas
di kere kiyo iga a uratonam padalqas di kere kiyo? Dal anjam
a kiyersi marqo?"

10 Yesus na naŋgi kalil degsi minjrsiq koqnjrsiqa tamo baŋ
qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi minjnaqa
aqa baŋ waiyonaq boleej.
11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa kumbra di unsibqa minjiŋ
oqetnjrnaqa naŋgi Yesus kiyeryqajqa deqa qairoqneb.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi giltnjrej

12 Bati deqa Yesus a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej.
Manaq oqsiq dia Qotei pailyeqnaqa nebeej. 13 Nebeonaqa
Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji naŋgi metnjrnaqa
aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena aŋgro 12 giltnjrej.
Naŋgi a ombla sosib aqa anjam mare mare laqajqa deqa
giltnjrej.
14 Naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei
Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Jems. Naŋgi aqa
was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu.
15 Ariya Matyu Tomas wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei
Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.
16 Ariya bei Jems aqa ŋiri Judas. Bei Judas Iskariot agi
bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

17-18 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi di joqsiqa koba na
manaq dena olo aiyeb. Aisib sawa guŋ dia sonabqa tamo
uŋgasari gargekoba a dauryosib laqneb qaji naŋgi bosib aqa
anjam quqwajqa ti a naŋgo ma boletetnjrqajqa ti koroeb.
Tamo uŋgasari laŋa laŋaj gargekoba dego Judia sawa naŋgo
qure qureq dena ti Jerusalem dena ti Tair qure wo Saidon
qure wo naŋgo sawa alile jojom dena ti beleŋeb. Bonabqa
Yesus a tamo kalil mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi
boletnjroqnej.
19 Aqa jejamuq na siŋgila gileqnaqa tamo ma ti kalil naŋgo
ma kobooqnej. Deqa naŋgi kalil aqa jejamuq di naŋgo baŋ
atqa maroqnsib baŋ waiyoqnsib ojoqneb.

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas?

20 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa en-
degsi minjrej,
“Niŋgi bini sougetejunub qaji bunuqna Qotei a nuŋgo Man-
dor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas. Deqa niŋgi tulaŋ arebole-
boleiŋgwas.
21 “Niŋgi bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa
niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
“Niŋgi bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo
kikiqab. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
22-23 “Niŋgi e Tamo Aŋgro daurbeqnub deqa bunuqna
tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnsib misiliŋgoqnsib nuŋgo ñam

ugeugeiyoqnqab. Nami naŋgo moma naŋgi na Qotei aqa
medabu o qaji tamo naŋgi degsib ugeugeinjroqneb. Naŋgi
niŋgi ugeugeiŋgibqa, di uŋgum, niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem.
Niŋgi quiy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge di unu. Bunuqna
niŋgi oqsib awai di itqab.
24 “Ariya niŋgi bini ñoro koba ti unub qaji niŋgi ŋam atoqniy.
Nuŋgo are boletetŋgwajqa iŋgi iŋgi agi niŋgi mandamq endi
ekritonub deqa bunuqna niŋgi gulbe koba oqab.
25 “Niŋgi bini iŋgi qa kere na unub qaji niŋgi dego ŋam
atoqniy. Bunuqna niŋgi mam oqab.
“Niŋgi bini kikieqnub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy.
Bunuqna niŋgi are ugeiŋgim akam ti sqab.
26 “Tamo kalil naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab di uge. Deqa
niŋgi ŋam atoqniy. Nami naŋgo moma naŋgi na dego gisaŋ
anjam maro tamo naŋgo ñam soqtetnjroqneb.

Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa boleoqnsib gereinjroqniy

27 “Niŋgi ijo anjam endi queqnub qaji e na olo endegsi
merŋgwai. Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba
olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib qalaqalain-
jroqniy.
28 Tamo qudei na niŋgi misiliŋgoqnibqa niŋgi kamba olo
naŋgi misiliŋnjraib. Niŋgi anjam bole bole minjroqniy. Tamo
qudei na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi
ugeugeinjraib. Niŋgi naŋgi qa Qotei pailyoqniy.
29 Tamo bei na ula poŋmimqa belosim waliŋe bei osoryimqa
poŋyem. Tamo bei a ino gara jugo yaimimqa ni na saidyaim.
Olo ino gara jugo bei dego ye.
30 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim
a na kamba olo ni emqajqa minjaim.
31 Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa
arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy.
32 “Tamo uŋgasari niŋgi qa boleeqnub qaji naŋgi qa segi
niŋgi kamba boleoqnqab di kumbra bolesai. Dal anjam
gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
33 Tamo uŋgasari niŋgi geregereiŋgeqnub qaji naŋgi segi
niŋgi na kamba geregereinjroqnqab di kumbra bolesai. Dal
anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub.
34 Niŋgi na tamo qudei naŋgi iŋgi bei enjrqa osibqa naŋgi
kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjrsib iŋgi enjrqab di kumbra
tulaŋ bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego
kumbra degyeqnub.
35 Deqa niŋgi ijo anjam endi quiy. Tamo qudei na niŋgi
jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi jeutnjraib. Niŋgi naŋgi
qa boleoqnsib naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib iŋgi bole bole
enjroqnsib naŋgi na kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjroqnaib.

Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei Goge Koba aqa aŋgro
bole sosib awai tulaŋ boledamu oqab. Niŋgi qalie, tamo
uŋgasari kumbra uge uge yoqnsib Qotei biŋiyqa urateqnub
qaji naŋgi di Qotei na kamba kumbra uge uge enjrosaieqnu.
A na naŋgi olo kumbra bole bole enjreqnu. Deqa niŋgi dego
Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti naŋgi
turtnjroqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Niŋgi kumbra
degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro bole sqab.
36 Nuŋgo Abu a tamo naŋgi qa duleqnu deqa niŋgi dego
Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo naŋgi qa duloqniy.

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

37 "Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqa-
sai di Qotei a kamba dego niŋgi peginjgwasai. Niŋgi na tamo
qudei naŋgo jejamuq di une qametnjraib. Yimqa Qotei a
kamba dego nuŋgo jejamuq di une qametŋgwasai. Niŋgi na
tamo naŋgo une kalil taqal atetnjroqniy. Yimqa Qotei a dego
nuŋgo une kalil taqal atetŋgoqnqas.
38 Niŋgi na tamo naŋgi lueinjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy.
Yimqa Qotei a kamba dego niŋgi lueiŋgoqnsim iŋgi
iŋgi eŋgoqnqas. Osim iŋgi iŋgi tulaŋ koba eŋgoqnsim
nuŋgo mogomq di bilentoqnimqa ojqa keresaiiŋgoqnimqa
bileŋoqnsib dobulq aiyoqnqab. Niŋgi tamo naŋgi kumbra
enjroqnqab kere dego Qotei a kamba niŋgi kumbra
eŋgoqnqas." Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.
39 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo
bei ŋam qandimo unu qaji a na tamo bei dego ŋam qandimo
unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa baŋ ojsim ombla
walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab.
40 Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. A kobaqu-
jaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab.
41 "Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu
di unsimqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni
unosai?
42 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa
ni na tentosim ino was minjqam, 'Was, e ino ŋamdamuq di ŋam
ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai'? Kiyaqa ni
degsi minjqam? Kiyaqa ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq
di unu qaji di ni unosai? Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ
kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal waiyosim
ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was
aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete."

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

43 Osiqa Yesus a olo marej, "Ŋam bole naŋgi gei bole ate-
qnub. Naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge
ateqnub. Naŋgi gei bole atosaieqnub.

44 Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena naŋgi
poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di uge.’ Niŋgi maŋ luwit mariŋq
dena qura gei osib uyosaieqnub. Sil luwit mariŋq dena wain
gei osib uyosaieqnub.
45 Dego kere tamo bole naŋgo are miligiq di areqalo bole na
maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge
naŋgo are miligiq di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi
kumbra uge yeqnub. Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are
miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

46 Osiqa Yesus a olo marej, “Kiyaqa niŋgi ‘O Tamo Koba,
O Tamo Koba’ e degsib metboqnsib olo ijo anjam dauryo-
saieqnub?
47-48 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq bosib ijo anjam
qusib dauryqab di naŋgi tal gereiyo tamo bul sqab. Tal
gereiyo tamo di a tal utru atqa osiqa tal ai sub bogeleŋosiq
guma koba aiyeleŋosiq meniŋ iteleŋej. Bunuqna awa koba
bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na
tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa.
49 Ariya tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam qusib olo dauryqa
uratqab di naŋgi tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji
a bul sqas. Tal atnaq sonaqa awa koba bosiqa ya meli dosiqa
tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej.”

7

Yesus na qaja tamo gate bei aqa kaŋgal tamo boletej

1 Yesus a anjam kalil degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi
qunabqa a naŋgi uratnjrsiqa Kaperneam qureq aiyej.
2 Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. Aqa kaŋgal
tamo a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji di makobaiyosiqa moiqa
laqnej.
3 Deqa tamo qudei na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo
Kaperneam endi unu.” Degsi minjnab quej. Qusiqa Juda gate
qudei naŋgi Yesus minjib bosim aqa kaŋgal tamo boletqajqa
deqa qariŋnjrnaq gileb.
4 Gilsib Yesus itosib siŋgila na pailyosib minjeb, “O Tamo
Koba, ni iga uratgaim. Qaja tamo gate di a tamo bolequja.
5 A Juda kalil naŋgi qa tulaŋ boleoqnsiqa gaigai geregerein-
jreqnu. Agi a na gago Qotei tal gereiyej.”
6 Naŋgi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq naŋgi daurn-
jrsiq koba na aiyeb. Aisib tal jojomyqa laqnabqa qaja tamo
gate dena aqa was qudei naŋgi olo qariŋnjrnaq gilsib gamq
di Yesus turosib minjeb, “O Tamo Koba, gago was a marqo,
‘Uŋgum, ni laŋa waukobaaim. E tamo bolesai deqa ni ijo talq
baim.

7 E dego ino areq bqa keresai. Deqa ni anjam segi marimqa
ijo kaŋgal tamo a boleqas.
8 E dego tamo kokba qudei naŋgo sorgomq di unum. Ijo
qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, “Ni gile.”
Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a bqas. Ijo kaŋgal
tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjitqa a ijo anjam
dauryqas.’ ”
9 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa
bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi
minjrej, “E niŋgi endegsi merŋgwai. Qaja tamo gate di a e qa
aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa
areqalo siŋgilato qaji bei unosai.”
10 Onaqa qaja tamo gate aqa was naŋgi a na qariŋnjrej qaji
naŋgi olo puluosib aqa talq gilsib kaŋgal tamo di a boleosiq
sonaq uneb.

Yesus a uŋa qobul bei aqa ŋiri moiyej qaji di olo tigeltej

11 Olo bati bei Yesus a qure beiq aiyej. Qure di aqa ñam
Nain. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus aqa aŋgro ti koba
na aiyeb.
12 Yesus a qure polomq di branteqnaqa tamo bei nami
moiyej qaji a subq atqajqa qoboiyosib giloqneb. Tamo di aqa
ai qobulej. Aqa aŋgro qujai bole qujai agi a segi. Aŋgro di
qoboiyosib gileqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba qure
dia soqneb qaji naŋgi uŋa di koba na walwelosib giloqneb.
13 Onaqa Tamo Koba a uŋa di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa
minjej, “Ni akamaim.”
14 Degsi minjsiq walwelosiqa baŋ waiyosiq kulum aŋgro
jigeb qaji di ojnaqa tamo naŋgi a qoboiyosib giloqneb qaji
tigeleb. Onaqa Yesus na aŋgro moiyej qaji di minjej, “O aŋgro,
e ni mermqai, ni tigel.”
15 Degsi minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej.
Onaqa Yesus na a baŋ ojsiqa osi gilsiqa aqa ai yej.
16 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi
Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei
aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa medabu
o qaji tamo kobaquja a gago ambleq endi brantqo. Qotei na
aqa segi tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tamo di
qariŋyqo bqo.”
17 Yesus a maŋwa di yonaqa tamo uŋgasari naŋgi unsib deqa
mare mare laqnab Judia sawaq di, sawa bei beiq di naŋgi
quekriteb.

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro aiyel naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

18 Jon aqa aŋgro naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa
Jon saiyeb.
19 Saiyonab Jon na aqa aŋgro aiyel naŋgi metnjrnaq aqa
areq bonabqa minjrej, “Niŋgi Tamo Koba aqa areq gilsib en-
degsib nenemyiy, ‘Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa
marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom
kiyo?’ ”
20 Jon na naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa Yesus aqa
areq gilsib minjeb, “Jon yansnjro qaji a na iga qariŋgwoqa
inoq bonum. A ni endegsi nenemmqo, ‘Kristus agi Qotei na
nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga
tamo bei qa tariŋqom kiyo?’ ”
21 Bati deqa Yesus na tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba ma
utru segi segi naŋgi ti tamo naŋgo jejamu mondor uge uge
na ojeleŋo qaji naŋgi ti boletnjroqnej. Tamo ŋam qandimo
gargekoba dego boletnjreqnaqa ŋam poinjroqnej.
22 Deqa Yesus a tamo aiyel Jon na qariŋnjrej qaji naŋgi
di minjrej, “Niŋgi aisib kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa
ti anjam niŋgi queqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy.
Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam
poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi
olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji
naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgo
dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo tigele-
qnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam bole
queqnub.
23 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam
ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”
24 Onaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi Yesus aqa anjam di
qusibqa naŋgi olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa
Yesus na tamo uŋgasari gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi
Jon qa endegsi minjrej, “Niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau
sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na pilete-
qnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai.
25 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb?
Niŋgi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo?
Di dego sai. Tamo gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji
naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub.
26 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb?
Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo?
Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi
merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A na
Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
27 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa
endegsi merbej, ‘Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa

a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon.
Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.
28 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya
tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjro-
qnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ
buŋyejunub.”

29 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi ti takis o qaji tamo naŋgi ti
anjam di qusib mareb, “Bole. Qotei aqa kumbra kalil di bole
tiŋtiŋ.” Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Naŋgi nami are
bulyonab Jon na yansnjrej deqa.
30 Ariya Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Jon na
yansnjrqa urateb deqa naŋgi gam bole Qotei na osornjrej qaji
di qoreiyeb.

31 Onaqa Yesus a olo marej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa
unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai?
32 E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du
bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjre-
qnub, ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge
qa louonumqa niŋgi akamosai.’ ”
33 Osiqa Yesus a olo marej, “Jon yansnjro qaji a bosiqa iŋgi ti
wain ti uratosiq sonaqa niŋgi a qa mareqnub, ‘A mondor uge
ti unu.’
34 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa
niŋgi e nuboqnsib mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani.
A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba
na walweleqnub.’ ”
35 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa siŋga liyoqnej

36 Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej,
“Ni ijo talq bamqa aqo ombla iŋgi uyqom.” Onaqa Yesus a
Saimon odyosiqa aqa talq gilsiqa Saimon ombla awoosib iŋgi
uyoqneb.
37-38 Onaqa sambala uŋa bei qure dia soqnej qaji a anjam
endegsi quej, “Yesus a Saimon aqa talq di sosiqa iŋgi uyeqnu.”
A anjam degsi qusiqa goreŋ jaliŋa quleq ti osiqa Saimon
aqa tal miligiq gilsiq Yesus aqa qoreq na bosiqa aqa siŋga
jojomq di tigelosiq akamej. Akamonaqa aqa ŋam ya Yesus
aqa siŋgaq ainaqa siŋga tombol na awoosiq aqa ŋam ya siŋgaq
aiyej qaji di aqa segi gate baŋga na piyoqnsiqa Yesus aqa
siŋga kundoqyoqnsiqa goreŋ quleq ti dena Yesus aqa siŋga
liyoqnej.

39 Uŋa a kumbra di yonaqa Saimon a unsiqa are qalej,
“Yesus a Qotei aqa medabu o tamo unu qamu uŋa endi bosiq
aqa jejamu ojqo qaji di sambala uŋa a degsi poiyqo qamu.”
40 Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqa minjej,
“Saimon, e ni anjam bei mermqai.” Onaqa Saimon na minjej,
“O Qalie Tamo, ni mare.”
41 Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej,
“Tamo aiyel na tamo bei silali yaiyeb. Bei na 100 kina yaiyej.
Bei na 10 kina yaiyej. Yaiyonabqa minjrej, ‘Bunuqna niŋgi na
kamba silali di olo e ebqab.’
42 Ariya bunuqna naŋgi aiyel na kamba silali di a olo yqa
keresai deqa a na naŋgi aiyel minjrej, ‘Uŋgum, niŋgi na silali
di olo ebaib. Uratiy.’ Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe,
tamo yai a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas? Tamo 100
kina yaiyej qaji a kiyo tamo 10 kina yaiyej qaji a kiyo?”
43 Onaqa Saimon na minjej, “E are qalonum, tamo 100 kina
ej qaji a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas.” Onaqa Yesus
na Saimon minjej, “Ni kere maronum.”
44 Osiq bulosiqa sambala uŋa di areiyosiq Saimon minjej,
“Ni uŋa endi unime. E ino tal miligiq gilonumqa ni ijo siŋga
yansetbosai. Ariya uŋa endi a bosiqa aqa ŋam ya na ijo siŋga
yansetbosiqa aqa gate baŋga na ijo siŋga piyqo.
45 E ino tal miligiq gilonumqa ni e kundoqbosai. Ariya
uŋa endi a bosiqa ijo siŋga kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq
unu.
46 Ni na ijo gate goreŋ na liyosai. Ariya uŋa endi a goreŋ
boledamu quleq ti osi bosiqa dena ijo siŋga liyqo.
47 Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uŋa endi aqa une
tulaŋ gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa
are tulaŋ boledamuiyqo. Ariya e na tamo bei aqa une quja
quja segi kobotetqai di a e qa are bolekiñalayqas.”
48 Osiqa uŋa di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.”
49 Onaqa tamo naŋgi Yesus koba na awoosib iŋgi uyoqneb
qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Yesus a
tamo kiyero deqa a na tamo naŋgo une kobotetnjreqnu?”
50 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ino areqalo e qa
siŋgilatonum deqa Qotei na ni oqo. Deqa ni are lawo na
gilime.”

8

Uŋgasari qudei naŋgi Yesus dauryosib koba na walweloqneb

1 Bati bei Yesus a walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti
dia brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas anjam bole di minjre minjre laqnej.
Tamo 12 Yesus na giltnjrej qaji naŋgi a ti walweloqneb.

2 Uŋgasari qudei nami naŋgo jejamuq dena Yesus na mondor
uge uge winjrej qaji naŋgi ti uŋa qudei nami mainjrnaqa
Yesus na boletnjrej qaji naŋgi ti Yesus dauryosib koba na
walweloqneb. Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji.
Nami mondor uge 7 naŋgi aqa jejamuq di sonabqa Yesus na
winjretej.
3 Uŋa bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ŋauŋ. Kusa a Mandor
Herot aqa tal taqatoqnej qaji. Uŋa bei aqa ñam Susana.
Uŋgasari gargekoba naŋgi dego Yesus dauryoqneb. Naŋgi
naŋgo segi silali na Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi awaiyetnjro-
qneb.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure
kalilq dena bosib Yesus aqa areq di koroonabqa a tigelosiqa
yawo anjam endegsi minjrej,
5 “Tamo bei a saga yago osiq aqa iŋgi wauq di breiyej.
Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa
tamo qudei naŋgi walwelosib saga yago di soseleŋonabqa
qebari naŋgi bosib uyekriteb.
6 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Man-
dam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa
saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb. Onaqa mandam olo
kaŋgraŋonaq saga yago laosib moreŋeb.
7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb
qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai.
8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di
aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateb. 100 dego.”
Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq
koboonaqa a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo a dabkala ti sqas
di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

9 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa
naŋgi anjam aqa utru geregere qalieqajqa deqa Yesus nene-
myeb.
10 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, “Qotei na
aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo
aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari laŋaj naŋgi
yawo anjam segi minjroqnqai. Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di
naŋgi ijo anjam aqa damu unqasai. Naŋgi dab atoqnqab di
naŋgi ijo anjam aqa utru poinjrqasai.”

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

11 Osiqa Yesus a olo marej, “Saga yago qa yawo anjam
maronum di aqa utru e na babtitqa niŋgi quiy. Saga yago di
Qotei aqa anjam.
12 Saga yago qudei gam qalaq aiyeb qaji di aqa utru endegsi
unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib naŋgo are
miligiq di atib soqnimqa Satan a bosim anjam di olo yain-
jrqas. Yim naŋgi Qotei aqa anjam naŋgo areqaloq di siŋgilatqa
keresai. Deqa Qotei a naŋgi eleŋqasai.
13 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ
areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib naŋgo areq atqab.
Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai. Deqa
sokiñala gulbe bei bei naŋgoq bamqa naŋgo areqalo Yesus qa
siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab.
14 Saga yago qudei sil luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam quqwab.
Ariya bunuqna naŋgo segi jejamu qa ulaqajqa ti ñoro koba
oqajqa ti mandam qa iŋgi iŋgi qa areboleboleinjrqajqa ti
kumbra dena anjam bole naŋgo are miligiq di unu qaji di
tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub
dego kere.
15 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji
di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
qusib ojsib dauryoqnqab. Naŋgo are miligi bolequja deqa
naŋgi siŋgila na tigelesosib gulbe qoboiyoqnqab. Saga yago
bole naŋgi gei bole ateleŋeqnub dego kere.”

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim
web na kabutqasai. A bijal surumq di atqasai. Boleq di
gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq
gilsib warum geregere unqab.
17 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas.
Iŋgi iŋgi kalil kabuejunu qaji di dego olo boleq dimqa tamo
uŋgasari naŋgi unsib utru qalieqab.
18 “Deqa niŋgi ijo anjam geregere qusib poiŋgem. Tamo a
powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas.
Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji
di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas. Tamo di a marqas, ‘E
powo ti.’ Di sai. A powo saiqoji.”

Tamo yai naŋgi Yesus aqa was bole? Tamo yai naŋgi Yesus aqa ai bole?

19 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus aqaq
bosib talq di iteb. Itosib tamo uŋgasari gargekoba siraŋmeq di
jujuŋeb deqa naŋgi aqa areq gilqa keresaiinjrej.

20 Deqa tamo qudei na Yesus minjeb, “Ino was naŋgi ino ai
ombla na ni numqa bonub agi oqeq di tigelejunub.”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo uŋgasari Qotei aqa
anjam qusib dauryeqnub qaji naŋgi ijo ai bole. Naŋgi ijo was
bole dego.”

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

22-23 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ bei gogetosibqa
Yesus na minjrej, “Iga ya agu taqal beiq gilqom.” Degsi minjr-
siqa naŋgi koba na qobuŋ na gileqnabqa Yesus a urŋamyonaqa
qobuŋ miligiq di ŋeisiq qambumtej. Onaqa jagwa koba
tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq
aiyeqnaqa ya maqonaqa qobuŋ tugwa laqnej.
24 Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq
bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, iga padalqa
laqnum.” Degsi minjnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa
qutuosiqa tigelej. Tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej,
“Niŋgi laoiy.” Onaqa jagwa ti ya ti laosib tulaŋ maninej.
25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kiyaqa e
qa nuŋgo areqalo siŋgilatosai?” Degsi minjrnaqa naŋgi tulaŋ
ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa
jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Galili sawa uratosib ya
agu ambleq na potosib qobuŋ na gilsib Gerasa sawaq di
tiryeb.
27 Tiryosib Yesus a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei
a bosiqa Yesus itej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji.
A bati gaigai yosi laqnej. A nami koba degsi soqnej. A talq di
ŋeiosaioqnej. A gaigai tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej.
28 Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa bosiq Yesus aqa areq
di siŋga pulutosiqa minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ñiri,
ni e kiyerbqa bonum? E ni endegsi mermqai, ni e jaqatiŋ
ebaim.”
29 Mondor uge dena Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Yesus na
siŋgila na minjoqnej, “Ni tamo di uratosim ulaŋ.” Mondor uge
dena bati gargekoba tamo di aqa jejamu ugeugeiyeteqnaqa
tamo qudei na ojoqnsib sil kokba na aqa siŋga ti baŋ ti
tontoqnsib geregere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor uge dena
sil kokba kukoqyeleŋoqnsiqa tamo di oqnsiqa wadau sawaq
osi giloqnej.
30 Deqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?”
Onaqa minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba.” A na Yesus
degsi minjej. Di kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba tamo
di aqa jejamuq di soqneb deqa.

31 Onaqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus min-
jeb, “Ni iga sub guma kobaq di waigaim.”
32-33 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia
suwaroqneb. Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb,
“Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.” On-
aqa Yesus a mondor uge naŋgi odnjrnaqa naŋgi na tamo di
uratosibqa segi segi bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa
bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib
ya uysib moreŋeb.
34 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di un-
sibqa jaraiyosib qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi
sainjroqnsib laqneb. Gamq di dego sainjroqnsib laqneb.
35 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di unqajqa beb. Bosib
Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami mondor
uge ti sosiq yosi laqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq
Yesus aqa siŋga jojomq di awesonaq uneb. Unsib ulaugeteb.
36 Onaqa tamo naŋgi Yesus aqa maŋwa di uneb qaji naŋgi na
tamo uŋgasari naŋgi sainjreb. Yesus na mondor uge winjrnaq
tamo a boleej deqa sainjreb.
37 Yesus a maŋwa di babtej deqa tamo uŋgasari kalil Gerasa
sawaq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib minjeb, “Ni
iga uratgosim ulaŋ.” Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiqa naŋgi
uratnjrsiq aiyej.
38 Aiqa laqnaqa tamo Yesus na mondor uge winjretej qaji a
siŋgila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.” Onaqa Yesus na
saidyosiq minjej,
39 “Ni olo ino segi qureq gilsim Qotei na kumbra tulaŋ
boledamu emqo deqa naŋgi sainjre.” Onaqa a puluosiq aqa
qureq gilsiq Yesus na kumbra tulaŋ boledamu yej deqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

40 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa Galili sawaq gilej.
Gilsiq qobuŋ tiryonaq mandamq aisiq ŋam atej di tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami bosib a qa tariŋesonab
unjrej. Deqa naŋgi a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej.
41 Onaqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a bosiq
Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “Ni ijo
talq au.”
42 Degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro sebiŋ qujai bole qujai
moiqa laqnej deqa. Aŋgro aqa wausau 12.

Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gile-
qnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel
daurnjrsib jujuŋosib giloqneb.

43 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji
a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di nami bai na unej leŋ
aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej. Tamo gargekoba
naŋgi nami a boletqa yeqnab naŋgi keresaiinjroqnej.
44 Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq
Yesus aqa gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di
koboej.
45 Onaqa Yesus a marej, “Yai na ijo gara ojqo?” Onaqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi saidonabqa Pita na Yesus minjej, “O
Tamo Koba, ni unime. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
ni daurmosib jujuŋmejunub.”
46 Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, bei na ijo
gara ojqoqa siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq aqaq gilqo.”
47 Onaqa uŋa di a are qalej, “E Yesus aqa gara ojonum
ijo ma koboqo di ulitqa keresai.” A degsi are qalsiqa are
toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiq
tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di aqa kumbra yej qaji di
ubtekritej. A Yesus aqa gara ojej deqa ti aqa ma urur koboej
deqa ti ubtej.
48 Onaqa Yesus na minjej, “O uŋa, ni ino areqalo e qa
siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are
lawo na gilsim bole soqnime.”

49 Yesus na uŋa degsi minjeqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq
dena bosiqa Jairus minjej, “Uŋgum. Ino aŋgro nami moiqo.
Deqa ni Qalie Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.”
50 Degsi minjnaqa Yesus a anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni
ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatimqa ino aŋgro a boleosim
ŋambile sqas.”
51 Osiqa Jairus ombla gilsib Jairus aqa talq di branteb.
Brantosib Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi tal gogetqa said-
njrsiqa aŋgro moiyej qaji aqa ai abu aqa aŋgro qalub agi Pita
na Jon na Jems na naŋgi segi joqsiqa tal gogeteb.
52 Tamo uŋgasari kalil naŋgi na aŋgro moiyej qaji a akamko-
batoqneb. Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi akamaib. Aŋgro di a
moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.”
53 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb,
“Aŋgro a nami moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus
kikiyeb.
54 Onaqa Yesus a warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ
ojsiqa soqtosiq minjej, “O Aŋgro, ni tigel.”
55 Degsi minjnaqa a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Onaqa
Yesus na aqa ai abu naŋgi minjrej, “Niŋgi iŋgi osib a anaiyiy.”
56 Aqa ai abu naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib deqa naŋgi
tulaŋ prugugeteb. Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa

endi unonub deqa niŋgi ijo ñam ubtosib tamo qudei minjraib.”

9

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

1 Bati bei Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi koroinjrsiqa siŋgila enjrej. Naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo naŋgo ma kobotetnjrqajqa ti deqa siŋgila enjrej.

2 Osiqa naŋgi qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi giloqnsibqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre laqnsibqa naŋgo ma kobotetnjroqniy.”

3 Osiqa olo minjrej, “Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Toqoŋ ojaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Iŋgi uyo bei osib gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aiye aiyel aib.

4 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dena olo tigeloqnsib qure beiq giloqniy.

5 Tamo naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ”

6 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi tigelosib qure qureq giloqnsibqa Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnsib naŋgo ma kobotetnjroqneb.

Herot a qalieqajqa, “Yesus a tamo yai?”

7 Mandor Herot a maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa quej. Qusiqa areqalo kobaiyej. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo.”

8 Onaqa qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Elaija kiyo olo bqo?” Olo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei. A olo subq na tigelqo.”

9 Ariya Herot a segi marej, “Tamo di a Jon sai. Jon agi e na kakro gentem moiyej koboej. Di tamo yai olo bqo? E a qa anjam gargekoba queqnum.” Herot a degsi marsiqa Yesus unqajqa are qalsiq soqnej.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

10 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi olo bosib aqa areq di koroosibqa kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa saiyosib minjoqneb. Minjnabqa Yesus a qusiqa naŋgi joqsiq qure bei ñam Betsaida gileb.

11 Gileqnabqa tamo uŋgasari naŋgi endegsib queb, “Yesus a Betsaida gileqnu.” Degsib qusibqa Yesus dauryosib gileb.

Dauryosib gileqnabqa unjrsiqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjroqnej. Tamo uŋgasari ma ti so qaji naŋgi dego Yesus dauryosib gileqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.

12 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab. Endi wadau sawa. Iŋgi saiqoji.”

13 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu. Di keresai. Iga aisim iŋgi tulaŋ koba awaiyosim tamo uŋgasari kalil endi naŋgi anainjrqom di dego kereqasai.”

14 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Tamo 5,000 soqneb deqa.

Onaqa Yesus a kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi minjribqa qur segi segi 50 awoeleŋqab.”

15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi minjrnab dedegsib awoeleŋeb.

16 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiqa Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib enjreqnab uyoqneb.

17 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej.

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

18 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti sasalosib naŋgi segi sosibqa Yesus a Qotei pailyoqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib mareqnub?”

19 Onaqa aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei agi subq na tigelqo.”

20 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Qotei aqa Kristus.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

21 Pita a anjam degsi marnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di ubtosib tamo qudei minjraib.”

22 Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie

tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai."
23 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei na
e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim bati
gaigai aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurboqnem.
24 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a
padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile
uratqas di a olo ŋambile bole oqas.
25 Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyosim ariya
mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro dena a kiyersim olo
aqaryaiyqas? Di keresai.
26 E Tamo Aŋgro. Tamo bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas
di mondoŋ e bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas. Bati di
e ijo segi riaŋ na ti ijo Abu aqa riaŋ na ti ijo Abu aqa laŋ aŋgro
naŋgo riaŋ na ti bqai.
27 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi tigele-
junub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei na naŋgi taqatnjr-
sim naŋgo Mandor Koba soqnimqa naŋgi unqab."

Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi mana goge di Yesus aqa jejamu bulyonaq unobeiteb

28 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa bati 8 onaqa a
Qotei pailyqa marsiqa Pita na Jon na Jems na naŋgi qalub
joqsiqa koba na manaq oqeb.
29 Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu
bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq
qatekritej.
30 Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla anjam maro-
qneb. Tamo aiyel di Moses Elaija wo.
31 Naŋgi aiyel riaŋ koba ti Qotei aqa siŋgila ti beb. Bosibqa
Yesus a bunuqna Jerusalem dia aqa wau kobotosim moisim
mandam uratqas anjam deqa Yesus ombla qairoqneb.
32 Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi tulaŋ urŋamnjrnaqa
ŋereŋesoqneb deqa olo qutuosibqa ŋam poinjrnaqa Yesus
aqa riaŋ koba de ti tamo aiyel a ombla tigelesoqneb qaji
naŋgi ti unjreb.
33 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi olo Yesus urateqnabqa Pita
na minjej, "O Tamo Koba, Moses Elaija wo bosib iga koba na
endi unum di bolequja. Deqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom.
Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa." Pita a anjam bei
marqa saiiyonaqa anjam di laŋa marej.
34 Mareqnaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa naŋgi
ulaugeteb.
35 Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq
naŋgi queb, "Endi ijo Aŋgro qujai e segi na giltem qaji. Niŋgi
aqa anjam quetoqniy."

36 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib ŋam ateb
di Yesus a segi naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei
unosai. Bati deqa naŋgi kumbra uneb qaji di ubtosib tamo
qudei naŋgi minjrosaioqneb. Naŋgi mequmosib soqneb.

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

37 Nebeonaqa naŋgi manaq dena olo aisib tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb.
38 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei a
brantosiqa tulaŋ maosiq Yesus minjej, "O Qalie Tamo, ni ijo
aŋgro mel unime. A ijo aŋgro qujai bole qujai.
39 Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiye-
qnaqa a tulaŋ leleŋoqnsiqa aqa medabuq na maul aiye-
qnu. Mondor uge dena a qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulaŋ
ugeugeiyeqnu. A olo uratosaieqnu.
40 Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, 'Niŋgi mondor
uge di wiyiy.' Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresai-
injrqo."
41 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, "Niŋgi tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa
siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo areqalo ti kumbra ti tulaŋ uge. Bati
gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqn-
qai?" Degsi marsiqa aŋgro di aqa abu minjej, "Ino aŋgro mel
di osau."
42 Onaqa osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq
mandamq waiyosiq qunjimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mon-
dor uge di ŋiriŋtosiq wiyonaq aŋgro aqa jejamu uratonaq
boleej. Boleonaqa Yesus na aŋgro di baŋ ojsiq osi gilsiqa aqa
abu yej.
43 Onaqa tamo uŋgasari kalil mana utruq di soqneb qaji
naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugeteb.

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

Tamo uŋgasari naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa
are koba qaleqnabqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
44 "Niŋgi ijo anjam endi geregere quiy. E Tamo Aŋgro. Jeu
tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atqab."
45 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib anjam
aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi poinjrosai. Deqa naŋgi
Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

46 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib aŋgro yai
a naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.
47-48 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa aŋgro kiñala
bei osiqa aqa areq di tigeltosiqa naŋgi osornjrej. Osornjrsiqa

minjrej, “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala end-
eqaji bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.
Tamo a e osim geregereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji
di dego osim geregereiyqas. Nuŋgo ambleq di tamo bei a aqa
segi ñam soqtqa uratqas di tamo dena niŋgi kalil buŋgosim ñam
ti sqas.”

Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai

49 Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. Iga
tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa
iga na unsim saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu
deqa.”
50 Onaqa Yesus na minjej, “Niŋgi a saidyaib. Tamo naŋgi
niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai.”

Samaria tamo naŋgi na Yesus qoreiyeb

51 Onaqa Yesus a mandam uratosim laŋ qureq oqwajqa
bati jojomonaqa a Jerusalem aiqajqa areqalo qujaitosiqa
Jerusalem areiyosiq walwelej.
52-53 Walweloqnsiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaqa
naŋgi namo aisib Samaria naŋgo qure beiq di brantosib Yesus
a di ŋeiqajqa minjrnabqa naŋgi na saideb. Di kiyaqa? A
Jerusalem aiyoqnej deqa.
54 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel Jems Jon wo naŋgi kumbra di
unsibqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni
marimqa iga ŋamyuwo metonam laŋ goge na aisim tamo naŋgi
di koitnjrqas.”
55 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrej.
56 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi joqsiqa koba na qure beiq
aiyeb.

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa mareb

57 Naŋgi gam dauryosib aiyeqnabqa tamo bei na Yesus
minjej, “Ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai.”
58 Onaqa Yesus na minjej, “Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub
miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq
di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni
e daurbqajqa gulbe koba.”
59 Osiqa tamo bei minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa
tamo dena minjej, “O Tamo Koba, ni e odbimqa e mati aisiy ijo
abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di e ni daurmqai.”
60 Onaqa Yesus na minjej, “Uŋgum. Tamo moiyo qaji naŋgi
segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni
sawa sawaq giloqnsimqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre
minjre laqne.”

61 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni
marimqa e mati gilsiy ijo was naŋgi baŋ ojeleŋosiy bosiy ni
daurmqai.”
62 Onaqa Yesus na minjej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di ni mare
mare laqne. Ni que. Tamo bei a kuñi ojsimqa a bulosim qoreq
ŋam atoqnqas di a Qotei aqa wau ojqa keresai.”

10

Tamo 72 naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqneb

1 Bati bei Tamo Koba a na tamo kalil a dauryoqneb qaji
naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena
tamo 72 naŋgi giltnjrej. Naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa
deqa giltnjrej. Giltnjrsiqa naŋgi aiye aiyel namoosib qure
kalil a segi bunuqna walwelosim aiqas qaji naŋgi deq aiqajqa
minjrsiqa qariŋnjrnaq aiyeb.
2 A naŋgi qariŋnjrqa osiqa yawo anjam endegsi minjrej,
“Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli bunuj
otorqajqa wau tamo gargekoba sai. Deqa niŋgi wau lanja
minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq
gilsib iŋgi meli bunuj otoreleŋqab.
3 “Deqa niŋgi aiyiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na
niŋgi qariŋgitqa aisib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqn-
qab.
4 Niŋgi silali osib aiyaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga tatal jigaib.
Niŋgi aiyoqnsibqa gamq di tamo qudei turoqnsibqa naŋgi
anjam bei minjraib.
5 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di
unub qaji naŋgi endegsib minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’
6 Degsib minjroqnibqa lawo tamo bei sqas di a nuŋgo lawo
anjam di oqas. Ariya lawo tamo bei sqasai di nuŋgo lawo
anjam di olo puluosim nuŋgoq bqas.
7 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy.
Olo tal bei bei gogetoqnaib. Naŋgi na niŋgi joqsib iŋgi ti ya ti
anaiŋgoqnibqa uyoqniy. Niŋgi Qotei aqa wau tamo unub deqa
nuŋgo awai agi oqniy.
8 “Niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi joqoqnsib
iŋgi anaiŋgoqnibqa uyoqniy.
9 Niŋgi qure dia sosibqa tamo uŋgasari ma ti unub qaji naŋgi
boletnjroqnsib endegsib minjroqniy, ‘Qotei a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’
10 Ariya niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi
gereiŋgosaiabqa niŋgi naŋgi uratnjrqa oqnsib naŋgo qure am-
bleq di tigeloqnsibqa endegsib minjroqniy,

11 ‘Niŋgi Qotei qoreiyonub deqa nuŋgo qure qa tumbrum
gago siŋga qandratqo qaji agi butuyetŋgonum. Ariya niŋgi
endegsib qalieoiy, Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ O ijo aŋgro, niŋgi degsib minjro-
qniy.
12 E niŋgi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo
une qa peginjrqa batiamqa a na qure deqaji naŋgi tulaŋ
padaltnjrougetqas. A na Sodom qure naŋgi degsim padalt-
njrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.

Tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi mondoŋ tulaŋ padalougetqab

13 “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem
qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu
naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di
awoeb qamu.
14 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo
uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ
padaltŋgougetqas. A na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi
degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.
15 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere
e? Keresai. Qotei na niŋgi breiŋgimqa moiyo qureq aiqab.”
16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Tamo
bei a nuŋgo anjam qusim dauryqas di a ijo anjam dego qusim
dauryqas. Ariya tamo a niŋgi qoreiŋgwas di a na e dego
qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di a na ijo Abu e qariŋbej qaji
di dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qariŋnjrej qaji naŋgi olo aqa areq beb

17 Yesus na tamo 72 naŋgi di qariŋnjrnaq aisib aqa anjam
mare mare laqneb. Onaqa bunuqna naŋgo wau di koboon-
aqa naŋgi olo puluosib Yesus aqa areq bosib areboleboleinjr-
naqa minjeb, “O Tamo Koba, iga ino ñam na mondor uge uge
naŋgi winjreqnamqa naŋgi gago anjam dauryoqnsib jaraiy-
oqneb.”
18 Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur mandamq
aiyeqnu dego kere Satan a urur laŋ goge na uloŋosiq aiyeqnaq
e unonum.
19 Niŋgi quiy. E na Qotei aqa siŋgila niŋgi eŋgonum. Deqa
niŋgi siŋgila di osib amal uge ti degiŋ ti naŋgo siŋgila tentoqn-
sib laqnqab. Gago jeu tamo Satan aqa siŋgila kalil dego niŋgi
na kobotoqnqab. Deqa iŋgi bei na yala niŋgi ugeugeiŋgwa
keresai.
20 Mondor uge naŋgi nuŋgo anjam dauryoqnsib jaraiye-
qnub di bolequja. Ariya niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgaiq.

Qotei a nuŋgo ñam laŋ qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgem.”

Yesus a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

21 Bati deqa Mondor Bole a Yesus aqaq aisiq areqalo siŋgilatetonaqa a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi aŋgro du du bul unub qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.”

22 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, “Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ɲiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.”

23 Yesus a degsi marsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi segi sasalosib a na minjrej, “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem.

24 Niŋgi quiy. Nami mandor kokba ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb.”

Samaria tamo bei a kumbra bole yej

25 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa osiqa endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?”

26 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Dal anjam neŋgreŋq di kiyersi unu? Ni gaigai sisiyeqnum. Deqa ni segi na mare.”

27 Onaqa tamo dena minjej, “Dal anjam endegsi unu, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino siŋgila ti ino areqalo ti kalil a yekritime. Osim ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ ”

28 Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di yoqnqam dena ni ŋambile oqam.”

29 Onaqa tamo di a diqosiq aqa segi powo babtqa are qalsiq deqa olo Yesus nenemyej, “Tamo yai a ijo was unu deqa e na gereiyqai?”

30 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, “Tamo bei a Jerusalem dena tigelosiqa gam dauryosiq Jeriko qureq aiyeqnaqa gamq di bajiŋ tamo qudei naŋgi na a ojsib aqa iŋgi iŋgi kalil yaiyekriteb. Osib aqa gara palontetosib

qalougetonab a moiqa jojomonaqa gam qalaq di a uratosib
jaraiyeb. 31 A gam qalaq di ŋeiesonaqa atra tamo bei a gam
dena walwelosiq gilsiq tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa
uratosiqa gam qala beiq na buŋyosiqa gilej.
32 Onaqa sokiñalayonaq tamo bei a dego gam dena wal-
welosiq gilej. A Livai tamo. A atra tal taqatoqnej qaji. A
gam dena walwelosiq tamo di gam qalaq di ŋeiesonaq un-
siqa a dego tamo di aqaryaiyqa uratosiqa gam qala beiq na
buŋyosiqa walwelosiq gilej.
33-34 "Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam
dena walwelosiq gilej. Gilsiq tamo di unsiqa a qa tulaŋ
dulosiqa aqa areq bosiqa goreŋ ti wain ti osiq aqa jejamu
pupoiyeleŋeb qaji di yanseleŋosiqa qoseleŋetej. Osiqa a soq-
tosiqa aqa donki quraq di atsiqa osi gilsiqa tamo ŋereŋo qaji
talq di gereiyosiq taqatoqnej.
35 Onaqa nebeonaqa Samaria tamo di aqa segi qureq gilqa
osiqa ŋereŋo qaji tal taqato tamo aqa baŋq di silali baŋga qudei
atsiqa minjej, 'Ni silali endena tamo di geregereiyoqne. E
bosiy ino segi silali baŋga gembub ni olo uratqam di ni kamba
emqai.' "
36 Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi
minjsiqa olo minjej, "Tamo qalub naŋgi gam dena walwelosib
gileb. Deqa ni merbe. Tamo yai a tamo gam qalaq di qalnab
ŋeiesoqnej qaji aqa was bole?"
37 Onaqa dal anjam qalie tamo na kamba Yesus minjej,
"Samaria tamo agi tamo deqa dulej qaji di aqa was bole."
Onaqa Yesus na minjej, "Ni kere maronum. Deqa ni gilsim
kumbra degsim yoqne."

Yesus a Marta Maria wo naŋgo talq di soqnej

38 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib
aisib qure beiq di branteb. Qure dia uŋa bei soqnej aqa ñam
Marta. A naŋgi joqsiq koba na aqa tal gogeteb.
39 Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A Tamo Koba
aqa siŋga jojomq di awoosiqa aqa anjam quoqnej.
40 Ariya Marta a naŋgo iŋgi goiyetnjrqa marsiqa wau koba
yoqnej. Osiqa Yesus aqa areq bosiq minjej, "O Tamo Koba,
ijo jaja na e uratbqoqa e segi iŋgi goiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil
gereiyeqnum. A na e yala aqaryaibosai. Deqa ni na minjimqa
a e aqaryaibem."
41 Onaqa Tamo Koba a na kamba Marta minjej, "O Marta,
ni iŋgi iŋgi kalil qa are koba qaleqnum. Ni iŋgi iŋgi deqa are
kobaimaiq.
42 Iŋgi qujai qa are qalqam di kere. Maria a iŋgi qujai di
oqo. Iŋgi di tulaŋ boledamu. Iŋgi di tamo bei na olo yaiyqa
keresai."

11

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

1 Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilsiq dia Qotei pailyosiq
sonaqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Tamo Koba, Jon a nami aqa
aŋgro naŋgi pailyqajqa gam osornjroqnej dego kere ni na iga
dego pailyqajqa gam osorge.”
2 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi
Qotei pailyqa osibqa endegsib pailyoqniy,
‘O Abu, ino ñam tulaŋ getento.
Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
3 Gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
4 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na
kobotetnjreqnum deqa ni kamba gago une kalil dego
kobotetgoqnime.
Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni
iga aqaryaigoqnime.’ ”
5-6 Osiqa Yesus na olo minjrej, “Ino kadoi bei a qolo jige ino
talq bosimqa oqeq di tigelosim mermqas, ‘O kadoi, ijo was a
sawa isaq na walwelosiq ijo talq bqoqa e iŋgi bei anaiyqajqa
di saiqoji. Deqa ni bem qalub ebimqa e anaiyqai.’
7 A degsi mermimqa ni na kamba minjqam, ‘Ni e ŋeio
ŋam gentbaim. E siraŋ qandimtonum. E ijo aŋgro naŋgi ti
ŋeiejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.’
8 Ni na ino kadoi degsi minjimqa a ni tulaŋ waiŋmqas.
Waiŋmimqa ni tigelosim bem yqam. A ino kadoi unu ni deqa
are qalsim bem yqasai. A ni tulaŋ waiŋmqo deqa ni tigelosim
iŋgi keretosim yqam.
9 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei
pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab
di itqab. Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ
waqtetŋgwas.
10 Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo
kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme
kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ waqtetnjreqnu.
11 “Tamo bei aqa aŋgro a mamyim qe qa minjimqa a qe yqas.
A amal uge yqasai.
12 A na tuwe tawel qa minjimqa a tuwe tawel yqas. A degiŋ
yqasai.
13 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo
aŋgro naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi said-
njrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem,
nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi saidŋgosaieqnu.
Niŋgi pailyqab di a na aqa Mondor Bole eŋgwas. A na niŋgi
saidŋgwasai bole sai.”

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu”

14 Onaqa Yesus a tamo bei mondor uge na medabu getentesoqnej qaji di mondor uge wiyetej. Wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maroqnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugeteb.

15 Onaqa tamo qudei naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsib Yesus yomuiyosib maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi winjreqnu.”

16 Onaqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa osib gisaŋyosib minjeb, “Ni Qotei laŋ goge di unu qaji aqa siŋgila bei babtim iga unqom.”

17 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam endegsi minjrej, “Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai.

18 Dego kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab. Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di keresai. Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjreqnu.’

19 Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab? Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub.

20 Ariya e Qotei aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi poiŋgwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’ Niŋgi degsi poiŋgwas.

21 “Tamo siŋgila koba bei a aŋ ti qaja ti ojeleŋosim aqa segi tal geregere taqatqas di aqa iŋgi iŋgi kalil bole sqab.

22 Ariya tamo bei tulaŋ siŋgila koba a bosim tamo di ombla qotsim siŋgilaqas di a na qaja ti aŋ ti tal aqa abu a dena siŋgilaoqnej qaji di yaiyeleŋosim aqa iŋgi iŋgi kalil eleŋqas. Osim iŋgi iŋgi di tamo qudei naŋgo baŋq di olo ateleŋqas.

23 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas.”

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas, ‘E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.’

25-26 A degsi marsimqa aisim tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim

mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal
dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge
namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ ugedamuqas.”

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab?

27 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgo am-
bleq dena uŋa bei a brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej,
“Ino ai agi ni nami ŋambabtmosiqa muŋgum anaimoqnej qaji
a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa tulaŋ bolequja. Deqa a tulaŋ
areboleboleiyim sqas.”

28 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ijo ai a segi arebole-
boleiyqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrim sqab.”

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

29 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa
areq di koroeqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej, “Tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ
ugedamu. Naŋgi gaigai Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa met-
beqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi osornjrqasai.
Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.

30 Agi Jona a segi maŋwa bul sonaqa tamo uŋgasari Ninive
qureq di soqneb qaji naŋgi maŋwa di uneb. Dego kere e Tamo
Aŋgro maŋwa bul soqnit tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji naŋgi maŋwa di unqab.

31 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa ba-
tiamqa uŋa mandor nami guta di sawa taqatoqnej qaji a
tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub
qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa?
Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqa
sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei
Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.

32 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa bati-
amqa Ninive tamo naŋgi dego tigelqab. Tigelosibqa tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtet-
njrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami
Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei
Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.”

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim
tal surumq di atqasai. Kulum miligiq jugwasai. Boleq di
gaintim warum suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq
gilsib warum geregere unqab.

34 Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul. Deqa ino
ŋamdamu boleqas di ino jejamu kalil suwaŋesqas. Ariya ino
ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas.

35 Deqa niŋgi geregere unoqniy. Nuŋgo jejamu suwaŋejunu
qaji di olo ambruo uge.
36 Ino jejamu kalil suwaŋekritqas di taqal bei ambruqa
keresai. Deqa ino jejamu kalil suwaŋoq di soqneme. Lam
puloŋosiq ni suwantmeqnu dego kere.”

Farisi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kumbra uge uge yeqnub

37 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a
Yesus aqa areq bosiq minjej, “Aqo ombla ijo talq gilsim iŋgi
uyqom.” Osiqa naŋgi ombla aqa talq gilsib awoeb.
38 Awoosib Yesus a iŋgi uyqa osiqa a mati baŋ yansosaisosiq
laŋa uyej. Deqa Farisi tamo a Yesus aqa kumbra di unsiqa
tulaŋ prugugetej.
39 Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Niŋgi Farisi nuŋgo kum-
bra uge agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore
segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Di yawo anjam.
Aqa damu agiende. Niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo
are miligi kumbra uge ti bajiŋ kumbra ti dena maqejunu.
40 Niŋgi nanari tamo! Qotei a nuŋgo jejamu gereiyosiqa
nuŋgo are miligi dego gereiyej. Di niŋgi qaliesai kiyo?
41 Deqa iŋgi iŋgi kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di niŋgi
eleŋosib tamo iŋgi saiqoji naŋgi enjroqniy. Niŋgi kumbra
degyibqa nuŋgo iŋgi iŋgi kalil milalesqas.
42 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa?
Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Agi niŋgi lei ti
lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei
atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqa-
jqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryosaieqnub.
Niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala
segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are
bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam
kiñilala dego dauryqa urataib.
43 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa?
Niŋgi Qotei tal miligiq di tamo ñam ti naŋgo awo jaramq
di awoqajqa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Niŋgi koro sawaq
di dego tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgosib baŋ
ojetŋgwajqa deqa areboleboleiŋgeqnu.
44 “O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa?
Niŋgi tamo moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di mariŋ na
kabutqo. Deqa tamo uŋgasari naŋgi quraq na walweloqnqab
di naŋgi qalieqasai.”
45 Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo
bei a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo, ni
Farisi naŋgi anjam degsi minjronum deqa ni gago ñam dego
ugetoiyonum.”

46 Onaqa Yesus na kamba minjej, “O dal anjam qalie tamo,
niŋgi dego tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo
uŋgasari naŋgi gulbe kokba enjreqnab qoboiyoqnsib unub.
Ariya niŋgi na olo naŋgo gulbe di qoboiyetnjrosaieqnub.
47 “Niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Nuŋgo moma
naŋgi nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ñumeqnab
moreŋoqneb. Ariya niŋgi na olo naŋgo sub gereiyeqnub.
48 Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsib marobuleqnub,
‘Gago moma naŋgo kumbra bole.’ Niŋgi degsib marobule-
qnub. Agi nuŋgo moma naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi ñumoqneb. Ariya niŋgi na olo naŋgo sub gereiyeqnub.
49 “Utru deqa Qotei powo koba ti unu qaji a endegsi marej,
‘E ijo medabu o tamo naŋgi ti ijo anjam maro tamo naŋgi ti
qariŋnjritqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgoq
giloqnibqa naŋgi na naŋgi jeutnjroqnsib tulaŋ ugeugeinjro-
qnqab. Osib qudei ñumoqnib moreŋoqnqab.’
50-51 O dal anjam qalie tamo, Qotei a nuŋgo moma naŋgo
une kalil osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo
jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une di agi naŋgi
nami yqajqa utru atsib Kein na Abel qalnaq moiyej. Qotei a
mandam atej bati deqa naŋgi une di yqajqa utru ateb. Dena
bosi bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalnab
moiyej. E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na
osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.
52 “O dal anjam qalie tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab.
Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qalieqajqa gam itqa
mareqnabqa niŋgi na olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi
Qotei qalieqajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi
dego gam di itqa yeqnab niŋgi na olo gam getentetnjreqnub.”
53 Osiqa Yesus a tigelosiqa tal di uratosiq gilej. Bati deqa
dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti a qa minjiŋ
oqetnjrnaqa anjam gargekoba nenemyoqneb.
54 A anjam bei grotimqa naŋgi a ojqajqa deqa anjam
gargekoba nenemyoqnsib a dadauryoqneb.

12

Yesus a Farisi naŋgo kumbra uge qa anjam marej

1 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus un-
qajqa bosib koroosib jujuŋkobaeb. Siŋga waiyosib walwelqa
keresai. Deqa tamo qudei na tamo qudei naŋgo siŋga soset-
njroqneb. Bati deqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi
sasalosib a na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Farisi
naŋgi gisaŋ tamo. Naŋgi anjam maro aiyelteqnub. Bem
tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena
tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.

2 Deqa niŋgi quiy. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq
dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
3 Deqa anjam kalil niŋgi ambruq di mareqnub qaji di
suwaŋamqa tamo naŋgi quqwab. Anjam kalil niŋgi warum
miligiq di mareqnub qaji di tamo naŋgi bijal gogeq di tigelosib
palontqab."

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

4 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Niŋgi
jeu tamo naŋgi ulainjraib. Naŋgi nuŋgo jejamu segi qalsib
moiyotqa kere. Naŋgi niŋgi gulbe bei eŋgwa keresai. Deqa
niŋgi naŋgi ulainjraib.
5 Tamo niŋgi ulaiyqab qaji agi deqa merŋgwai. Qotei a
segi nuŋgo jejamu moiyotosim bunuqna nuŋgo qunuŋ dego
ŋamyuwoq waiyqa kere. Deqa niŋgi a segi ulaiyiy.
6 "Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na
awaiyosaieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. Ariya Qotei
na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na naŋgi
uratnjrosaieqnu.
7 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq
geregere taqateqnu. Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi qebari kalil
naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub."

Iga Yesus aqa ñam marqajqa jemaigwasai

8 Osiqa Yesus a olo marej, "E Tamo Aŋgro. Niŋgi mandam
tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam boleq atsib marqab di mon-
doŋ e na kamba Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo
ñam boleq atsiy marqai.
9 Ariya niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam
marqajqa asgiŋgwas di mondoŋ e kamba dego Qotei aqa laŋ
aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo ñam marqajqa asgibqas.
10 "E Tamo Aŋgro. Tamo bei na e misiliŋbqas une di Qotei na
kobotqas. Ariya tamo bei na Mondor Bole misiliŋyqas une di
Qotei na kobotqasai.
11 "Bunuqna Juda tamo kokba naŋgi niŋgi ojsib naŋgo Qotei
tal miligiq di tigeltŋgosib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam
kiye minjrqajqa deqa are koba qalaib. Rom naŋgo gate ti
naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di dego niŋgi tigeltŋgibqa
niŋgi na kamba anjam minjrqajqa ulaaib.
12 Bati deqa Mondor Bole na areqalo eŋgimqa niŋgi anjam
marqab."

Ñoro tamo qa yawo anjam

13 Onaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgo ambleq
dena tamo bei a tigelosiqa Yesus minjej, "O Qalie Tamo, ni ijo
was minjimqa a na gago abu moiyej qaji aqa ñoro kalil ambleq
na potosim taqal bei ebqas."

14 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo yai na e giltbqo deqa e
nuŋgo gulbe di gereiyqai?”
15 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi ñoro koba oqajqa mamaulŋgaiq. Niŋgi ñoro koba ti sqab
dena niŋgi ŋambile bole oqa keresai. Niŋgi ijo anjam deqa
geregere are qaloqniy.”
16 Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei
soqnej. Aqa wauq di iŋgi tulaŋ koba melioqnej.
17 Deqa a endegsi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo iŋgi tulaŋ koba
melieleŋqo. Deqa e iŋgi di atqajqa tal keresaiibqo.’
18 Osiqa marej, ‘E endegyqai. E ijo tal kalil koŋeleŋosiy olo tal
kokba ateleŋqai. Osiy ijo iŋgi meli kalil tal kokbaq di jugwai.
Ijo ñoro kalil dego dia jugeleŋqai.
19 Jugeleŋosiy marqai, “Ijo iŋgi iŋgi tulaŋ koba agi atonum
unu. Deqa e aqaratosiy laŋa awesqai. Sosiy iŋgi ti ya ti
uyoqnsiy areboleboleiboqnqas. Wausau gargekoba gilqas ijo
iŋgi iŋgi di koboqasai.” ’
20 Tamo di a degsi marnaqa Qotei na minjej, ‘Ni nanari
tamo. Qolo qujai endeqa e ino qunuŋ yaimitqa ni moiqam.
Yimqa iŋgi iŋgi kalil ni na gereiyosim atonum qaji di tamo yai
na olo oqas?’ Qotei na degsi minjej.
21 Dego kere tamo naŋgi ñoro koba koroiyejunub qaji naŋgo
ñoro qoji padalqab. Naŋgi laŋ qure qa ñoro saiqoji unub deqa
naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di sougetesosib moreŋqab.”

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi
mandamq endi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib
endegsib maraib, ‘Iga iŋgi qabe na osim uyqom? Gara qabe
na osim gago jejamu kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib.
23 Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqn-
qab dena segi nuŋgo jejamu bole sqasai.
24 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi
otorosib talq di atosaieqnub. Ariya Qotei na qebari naŋgi iŋgi
anainjreqnu. Niŋgi qalie, qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi
tamo qunuŋ ti. Niŋgi qebari naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
25 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba
qalaib. Niŋgi are koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa
bati olo yala totoryqa keresai. Sai bole sai.
26 Niŋgi wau kiñala deqaji yqa keresai deqa niŋgi kiyaqa iŋgi
qudei qa are koba qaleqnub?
27 “Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub
di niŋgi qaliesai. Naŋgi segi wauosaieqnub. Naŋgo segi wala
gereiyosaieqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami
Solomon a gara wala boledamu jugoqnej. Ariya ŋam so aqa
wala dena Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu.

28 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib
ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu.
Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub
keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa
niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
29 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, 'Iga iŋgi ti ya
ti qabe na osim uyqom?' Niŋgi degsib maraib.
30 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa are
koba qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib. Nuŋgo Abu
a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji oqnsib
sqab.
31 Deqa niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba
sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo
ti gara ti dego eŋgoqnqas."

Niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi oqajqa deqa are qaloqniy

32 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo kaja du du niŋgi ulaaib.
Nuŋgo Abu a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa
areareteqnu.
33 Deqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo ñoro kalil
qariŋyosib silali osib tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi di jeisib en-
jriy. Osib silali jugwajqa quŋ ugeosaieqnu qaji di gereiyosib
laŋ qure qa iŋgi iŋgi eleŋosib di jugeleŋoiy. Iŋgi iŋgi di koboqa
keresai. Bajiŋ tamo naŋgi bosib oqasai. Sisimbiŋ na ugetqa-
sai. Iŋgi iŋgi di gaigai sqas.
34 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego
siŋgilatim sqas."

Kaŋgal tamo bole a tal lanja olo bqajqa bati qa tariŋeqnu

35 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi nuŋgo gara tigeleŋosib
nuŋgo iŋgi iŋgi kalil gereiyosib waŋal qatrentosib ijo bqajqa
bati qa tariŋosib soqniy.
36 Tamo bei a goiyo kobaq dena olo bosim aqa talq di
brantosim siraŋme kindokindoŋamqa aqa kaŋgal tamo naŋgi
a qa tariŋejunub qaji naŋgi siraŋme waqtoqujatqab. Dego kere
niŋgi ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.
37 Tal lanja aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam
atoqnibqa bosim degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa a na naŋgi metnjrim awoeleŋabqa iŋgi anainjroqnqas.
38 A qolo jige kiyo nebeqa laqnimqa kiyo bosim aqa kaŋgal
tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa degsi unjrimqa naŋgi
tulaŋ areboleboleinjrqas.
39 "Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal
paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq
qamu bajiŋ tamo a bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu.

40 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E
bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib e qa
tariŋoqnsib soqniy."

Tamo yai a wau tamo bole?

41 Onaqa Pita na Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni yawo
anjam maronum di iga segi quqwajqa kiyo tamo uŋgasari kalil
naŋgi dego quqwajqa kiyo?"
42 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Kaŋgal tamo yai a areqalo
bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal
lanja na endegsi minjqas, 'Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi
geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa
iŋgi anainjroqne.'
43 Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim
wau kalil a na aqa kaŋgal tamo yej qaji di kalil keretosim
soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di a tulaŋ arebole-
boleiyqas.
44 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a wau boledamu
yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di atim
a na taqatetoqnqas.
45 Ariya kaŋgal tamo di a endegsi are qalqas, 'Ijo tamo koba
a urur bqasai.' Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo ti kaŋgal
uŋa ti naŋgi laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim iŋgi ti wain ti
uyoqnsim nanarioqnqas.
46 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa a kumbra
degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a
tulaŋ prugugetqas. Deqa aqa tamo koba na a qalougetosim
tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo
so sawaq waiyim aiqas.
47 "Tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau di
ye.' Yimqa a geregere qusim ariya a olo asgimosim wau di
yosaiamqa tal lanja na a kumbaiŋyogargekobatqas.
48 Ariya tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, 'Ni wau
di ye.' Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal
lanja na a jiŋga na kumbaiŋyoqujaitqas. Niŋgi quiy. Qotei na
tamo bei wau koba yimqa a wau di ojsim olo wau tulaŋ koba
dego ojeme. Qotei na tamo bei aqa baŋq di wau koba atimqa
a wau di taqatosim olo wau tulaŋ koba dego taqateme."

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjrimqa naŋgi jeu jeu sqab

49 Osiqa Yesus a olo marej, "E ŋamyuwo waiyit mandamq
aiqas. E deqa bem. Deqa e Qotei endegsi pailyeqnum, 'O Abu,
ŋamyuwo di urur puloŋeme.'
50 Niŋgi quiy. E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e
are tulaŋ gulbekobaibeqnu.

51 O ijo aŋgro, niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja
kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa
bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari
naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem.
52 Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5 tal qujaiq di unub
qaji naŋgi ijo ñam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub naŋgi na
tamo aiyel jeutnjroqnqab. Tamo aiyel naŋgi na tamo qalub
jeutnjroqnqab.
53 Abu naŋgi na naŋgo segi aŋgro mel naŋgi jeutnjroqnqab.
Aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Ai
naŋgi na naŋgo segi aŋgro sebiŋ naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro
sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ qeli
naŋgi na naŋgo segi aiŋ yala naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala
naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab.”

*Kumbra bini branteqnu qaji di tamo naŋgi utru poinjro-
saieqnu*

54 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej,
“Seŋ aiyoq dena laŋbi tigelamqa niŋgi unsib marqab, ‘Awa
bqas.’ Degsib marqab awa bqas.
55 Meli jagwa bamqa niŋgi unsib marqab, ‘Sawa kaŋkaŋqas.’
Degsib marqab sawa kaŋkaŋqas.
56 Niŋgi gisaŋ ani. Niŋgi mandam ti laŋ ti unoqnsib geregere
pegiyeqnub. Ariya kiyaqa kumbra bini branteqnu qaji di
niŋgi unoqnsib utru poiŋgosaieqnu?”

*Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi segi aiyel
anjam urur gereiyoqujatiy*

57 Osiqa Yesus a olo marej, “Kumbra bole ti kumbra uge ti
di niŋgi kiyaqa geregere pegiyosaieqnub?
58 Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi ombla wal-
welosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi
aiyel anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni
osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam
gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa
ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja
tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq
di waimqab.
59 Deqa e ni mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai.
Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib
oqedqam.”

13

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

1 Onaqa bati deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib
minjeb, “O Tamo Koba, Galili tamo qudei naŋgi wagme

osib Qotei atraiyeqnabqa Pailat na aqa qaja tamo naŋgi
qariŋnjrnaq gilsib naŋgi ñumnab naŋgo leŋ aisiq wagme naŋgo
leŋ ti tuturej.”
2 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyersib are qalonub?
Galili tamo naŋgi di une gargekoba yoqneb deqa gulbe di
naŋgoq di brantej. Galili tamo qudei naŋgi une gargekoba
yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo?
3 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil
dego padalqab.
4 Jerusalem dia tal olekoba aqa ñam Siloam di puosiqa tamo
18 naŋgi ñumnaq moreŋeb. Deqa niŋgi kiyersib are qalonub?
Tamo 18 moreŋeb qaji naŋgi une gargekoba yoqneb deqa
naŋgi degsib moreŋeb. Tamo qudei Jerusalem di unub qaji
naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub
kiyo?
5 Di sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil
dego padalqab.”

Qura geitosai qaji aqa yawo anjam

6 Osiqa Yesus a yawo anjam bei endegsi marej, “Tamo bei a
aqa wauq di qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq
bej. Bosiq unej qura geitosai.
7 Deqa a na aqa wau taqato tamo minjej, ‘Ni que. Wausau
qalub gilqo e boqnsim ŋam atoqnem qura geitosai. Deqa
uŋgum. Qomsim waiy. A kiyaqa mandam aqa namur laŋa
saitqas?’
8 Onaqa wau taqato tamo na minjej, ‘O Tamo Koba, ni mati
uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na qura utruq di
moror qamsiy namur atsiy unqai.
9 Degyitqa wausau bei qa geitqas kiyo sai kiyo? Saiamqa ni
marim e qomsiy waiyqai.’ ” Yesus a yawo anjam degsi marej.

Yori bati qa Yesus na uŋa bei boletej

10-11 Onaqa yori bationaqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal
miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsiqa
ŋam atej uŋa bei sonaq unej. Uŋa di a maiyej. Mondor uge
na ma yonaqa wausau 18 a groŋosiq laqnej. A tiŋtiŋ tigelqa
keresai.
12 Deqa Yesus na uŋa di unsiq metonaqa aqa areq bonaqa
minjej, “O uŋa, ni que. Endego ino ma di ni uratmqas.”
13 Degsi minjsiqa uŋa aqa jejamuq di baŋ atnaqa aqa ma
koboonaqa a tiŋtiŋ tigelosiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej.
14 Onaqa Qotei tal taqato tamo a Yesus aqa maŋwa di unsiqa
minjiŋ oqetej. Di kiyaqa? Yesus a yori bati qa uŋa di boletej
deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uŋgasari naŋgi
endegsi minjrej, “Bati 6 iga waueqnum. Deqa wau qa bati

segi nuŋgo ma boletqajqa boqniy. Yori bati qa nuŋgo ma
boletqajqa baib.”
15 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjej, “Niŋgi gisaŋ tamo.
Niŋgi yori bati gaigai nuŋgo makau ti donki ti tontonub unub
di sil palontoqnsib joqoqnsib ya anainjreqnub.
16 Ariya uŋa endi a Abraham aqa moma. Satan na ma
yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaqa yori bati qa
aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai.”
17 Yesus a degsi marnaqa aqa jeu tamo kalil naŋgi aqa
anjam di qusibqa jemainjrej. Kumbra kalil Yesus a yoqnej
qaji di tulaŋ bolequja deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tulaŋ
areboleboleinjroqnej.

Sis yago qa yawo anjam

18 Onaqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam
kiye niŋgi merŋgitqa Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi
geregere poiŋgwas?
19 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis
yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsiq
tulaŋ kobaqujaonaqa qebari naŋgi bosib aqa daniq di simi
ateleŋeb.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

20 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam
kiye niŋgi merŋgitqa Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi
geregere poiŋgwas?
21 Od, e qalieonum. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji
sum bul. Uŋa bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem
sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil
tiyekritej.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy

22 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq
qure kokba ti qure kiñilala ti dia Qotei aqa anjam minjre
minjre aiyoqnej.
23 Aiyeqnaqa tamo bei na minjej, “O Tamo Koba, Qotei na
tamo quja quja segi eleŋqas kiyo? Ni iga geregere merge.”
Onaqa Yesus na kamba minjrej,
24 “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy. E niŋgi
merŋgwai. Tamo gargekoba naŋgi siraŋme kiñala miligiq
gilqajqa siŋgilaoqnib ugeinjroqnqas.
25 Tal aqa abu a tigelosim siraŋme kabutimqa niŋgi oqeq
di tigelosibqa siraŋme kindokindoŋosib minjoqnqab, ‘O Tamo
Koba, ni na siraŋme waqtetgime.’ Amqa a na kamba
merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai.’

26 Degsi merŋgimqa niŋgi na minjqab, ‘O Tamo Koba, iga ni
ombla iŋgi ti ya ti uyoqnem. Ni gago qureq di Qotei aqa anjam
plaltosim mergoqnem.’
27 Degsib minjibqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal qabe? E
niŋgi qaliesai. Deqa niŋgi kalil jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo
qaji tamo.’
28 A na niŋgi degsim merŋgsim niŋgi qalaq di breiŋgwas.
Yimqa Abraham, Aisak, Jekop, Qotei aqa medabu o qaji tamo
kalil naŋgi ti Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.
Soqnimqa niŋgi naŋgi unjrsibqa akamkobaoqnsib pailoqnsib
nuŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
29 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na
tauŋ na bebeŋ na ti bosib Qotei aqa siŋgaq di koroeleŋabqa
Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Yimqa
naŋgi Qotei ombla awoosib iŋgi uyoqnqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo qudei bini ñam ti unub qaji naŋgi
mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo qudei bini ñam saiqoji
unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

31 Onaqa bati deqa Farisi qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib
minjeb, “Mandor Herot a ni lumsim moiyotmqa mareqnu.
Deqa ni sawa endi uratosim ulaŋ.”
32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gilsib gisaŋ tamo
Herot a endegsib minjiy, ‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge
uge naŋgi winjroqnsiyqa tamo ma ti naŋgi boletnjroqnqai.
Nebe dego e wau di yoqnqai. Ariya alieb e ijo wau di
kobotqai.” ’ Niŋgi gilsib Herot degsib minjiy.
33 Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya
alieb e Jerusalem di brantqai. E degyqai. Di kiyaqa?
Jerusalem dia qujai jeu tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o
tamo naŋgi ñumeqnab moreŋeqnub. Naŋgi qure beiq di naŋgi
ñumosaieqnub.
34 “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa
medabu o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim
tamo uŋgasari Qotei na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ
na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro naŋgi
tuwe du du bul koroinjrqajqa yeqnam ni saideqnum.
35 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa
a laŋa sqas. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e
nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa
niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam
na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

14

Tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji di Yesus na boletej

1 Yori bati bei Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiqa a ombla
iŋgi uyoqneb. Iŋgi uyeqnabqa tamo qudei tal dia soqneb qaji
naŋgi Yesus koqyoqneb.
2 Yesus aqa areq di tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji a awesoqnej.
3 Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo naŋgi
ti Farisi naŋgi ti endegsi nenemnjrej, “Niŋgi mariy. Yori bati
qa tamo boletqajqa di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?”
4 Onaqa naŋgi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi
mequmesoqneb. Deqa Yesus na tamo di aqa jejamu ojsiqa
aqa ma boletej. Osiqa qariŋyonaq gilej.
5 Onaqa Yesus na Farisi naŋgi olo nenemnjrej, “Nuŋgo aŋgro
kiyo nuŋgo makau kiyo yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa
niŋgi na aqaryaiyosib subq dena osib goge atqab e? Niŋgi na
merbiy.”
6 Onaqa naŋgi na kamba olo anjam bei Yesus minjqa yonab
keresaiinjrej.

Niŋgi na nuŋgo segi ñam soqtaib

7 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo qudei naŋgi iŋgi uyo qa
marsib talq bosib tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoosib
iŋgi uyeqnab unjrej. Deqa a na naŋgi yawo anjam endegsi
minjrej,
8-9 “Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni tamo ñam ti
naŋgo awo jaramq di namo awoaim. Ni tamo ñam ti naŋgo
awo jaramq di awoqam di goiyo lanja na tamo ñam ti bei
metim bam ni mermqas, ‘Ni awo jaram di uratosim tamo endi
yim awoqas.’ Yim ni jemaimim tamo laŋaj naŋgo awo jaramq
di awoqam.
10 Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni tamo
laŋaj naŋgo awo jaramq di awo. Yimqa goiyo lanja na bosim
mermqas, ‘O was, ni bosim tamo ñam ti naŋgo awo jaramq
endi awo.’ Yim tamo kalil iŋgi uyeqnub qaji naŋgo ŋamgalaq
di ni ñam ti sqam.
11 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na
olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq
ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Niŋgi na tamo sougetejunub qaji naŋgi gereinjriy

12 Osiqa Yesus na goiyo lanja minjej, “Ni maruro atsimqa
ino segi was naŋgi ti ino segi kadoi naŋgi ti tamo uŋgasari
ñoro koba ejunub qaji naŋgi ti metnjraim. Ni degyqam di ni
endegsi are qalqam, ‘Naŋgi na kamba maruro atsib e metbib
gilit iŋgi anaibqab.’

13 Ni degyaim. Ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji naŋgi ti
tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo siŋga uge naŋgi ti tamo
ŋam qandimo naŋgi ti metnjrim bab iŋgi anainjre.
14 Amqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Di kiyaqa? Naŋgi ni
kamba iŋgi anaimqa keresai. Deqa mondoŋ tamo bole bole
naŋgi olo subq na tigelo batiamqa Qotei na kamba awai tulaŋ
boledamu ni emqas."

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

15 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla
awoosib iŋgi uyoqneb qaji a qusiqa minjej, "Mondoŋ Qotei na
aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas. Sosimqa a na naŋgi iŋgi anainjrim awoosib koba na iŋgi
uyoqnqab. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab."
16 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam bei endegsi minjej,
"Tamo bei a maruro atqa osiqa tamo gargekoba naŋgi aqa
maruro unqa metnjrej.
17 Aqa maruro bati brantonaqa a na aqa kaŋgal tamo bei
qariŋyonaq gilsiqa tamo naŋgi di minjrej, 'Niŋgi boiy. Iŋgi iŋgi
kalil gereiyosib atonub unu.'
18 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil bqa urateb. Osib minjoqneb,
'Iga bqa keresai.' Bei na minjej, 'E mandam bunuj awaiy-
onum. Di unqajqa aiqai. Deqa ni goiyo lanja minje, "E bqa
keresai." '
19 Bei na minjej, 'E makau bunuj 10 awaiyem. Deqa bini e
naŋgi wau enjrqai. Deqa ni goiyo lanja minje, "E bqa keresai."
'
20 Bei na minjej, 'E bini uŋa bunuj onum. Deqa e dego bqa
keresai.'
21 "Onaqa kaŋgal tamo a olo puluosiq aisiq anjam kalil naŋgi
na minjeb qaji di aqa tamo koba minjnaqa a minjiŋ oqeton-
aqa olo qariŋyosiqa minjej, 'Ni urur gilsimqa gam kokbaq di
gam kiñilalaq di tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti tamo jejamu
lainjro qaji naŋgi ti tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi ti tamo
siŋga ugeinjro qaji naŋgi ti itnjrsimqa joqsim ijo talq boiy.'
22 Onaqa kaŋgal tamo a olo gilsiqa tamo naŋgi di kalil joqsi
bosiqa aqa tamo koba minjej, 'O Tamo Koba, e ino anjam
dauryosim agi naŋgi kalil joqsi bonum. Ariya ino tal tamo na
maqosai unu.'
23 "Onaqa goiyo lanja na olo aqa kaŋgal tamo qariŋyosiqa
minjej, 'Ni gilsim gam kalilq dena ti nañuq dena ti tamo naŋgi
joqsim boiy. Naŋgi kalil babqa ijo tal magwas.
24 E ni mermqai. Tamo naŋgi e nami metnjronum bqa
uratonub qaji naŋgi ijo maruro unqasai.' "

Tamo a Yesus dauryqa marsimqa a mati geregere are qal-
sim Yesus dauryem

25 Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq aiyeqnaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aiyoqneb. Deqa
a bulosiqa naŋgi endegsi minjrej,
26 “Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ŋauŋ,
aqa aŋgro naŋgi, aqa was naŋgi, aqa jaja naŋgi, aqa segi jejamu
dego jeutnjrqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.
27 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e daurbqasai
di a ijo aŋgro sqa keresai.”
28 Osiqa naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a tal atqa osimqa
a mati awoosim tal kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim
aqa silali sisiyqas. Aqa silali kereqas kiyo sai kiyo degsi are
qalqas.
29-30 A mati degsi are qalqasai di a tal aqa utru atsim bati
amble di aqa silali saiamqa tal kobotqa keresaiiyimqa tamo
naŋgi unsib a kikiyosib minjqab, ‘Ni tal aqa utru atem di ni
kobotqa keresai.’ Yim a jemaiyqas.
31 “Mandor bei na mandor bei qoto itqa marsimqa a mati
awoosim geregere endegsi are qalqas, ‘Ijo qaja tamo 10
tausen naŋgi na mandor di aqa qaja tamo 20 tausen naŋgi
ñumsib winjrqa kere kiyo?’
32 A degsi are qalsim marqas, ‘E na mandor di qoto
buŋyqa keresai.’ Degsi marsimqa aqa wau tamo qudei naŋgi
qariŋnjrim gilsib mandor di minjqab, ‘Uŋgum, iga qotqa ura-
tonum.’
33 “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi
iŋgi iŋgi kalil uratqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Bar a bole. Iŋgiq di bar atoqnib
aqa uyo boledamuqas. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi
kiye na olo qajararatqas? Di keresai.
35 Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga bar di mandam
ti bulyonamqa mandam namuryqa keresai. Deqa iga bar di
uratosim waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi
geregere quem.”

15

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

1 Bati bei takis o qaji tamo naŋgi ti une tamo naŋgi ti kalil
Yesus aqa anjam quqwa marsibqa aqa areq bosib koroeb.
2 Koroonabqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Yesus yomuiyosib mareb, “Yesus a une tamo naŋgi joqoqn-
siqa koba na iŋgi uyeqnub.”
3 Degsib marnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa yawo
anjam endegsi minjrej,

4 “Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi ñiŋ uyoqnibqa qujai bei
alelamqa a na kaja 99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di
ŋamosim gilsim itqas.
5 Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboiyqas.
6 Qoboiyosim aisim aqa qureq di brantosim aqa was naŋgi
ti aqa qure qujai naŋgi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Niŋgi
uniy. Ijo kaja alelqo qaji agi olo itonum! Deqa niŋgi e ombla
areboleboleigim sqom!’ ”
7 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are
bulyqas di laŋ goge dia naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.
Tamo 99 naŋgi mareqnub, ‘Iga tamo bole une saiqoji. Deqa
iga are bulyqasai.’ Naŋgi qa laŋ goge dia naŋgi areboleboleinjrqasai. Ariya une tamo qujai a are bulyqas di naŋgi a qa tulaŋ
areboleboleinjrqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

8 Osiqa Yesus a olo marej, “Unja bei aqa meniŋ silali 10
soqnimqa meniŋ silali qujai loumimqa a waŋal qatrentosim
aqa talq di maŋ solsim ŋamosim itqas.
9 Itosim gilsim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti kalil
koroinjrsimqa minjrqas, ‘Ijo meniŋ silali qujai loumqo qaji
agi olo itonum! Deqa niŋgi e ombla areboleboleigim sqom!’ ”
10 Osiqa Yesus a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are
bulyqas di Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Tamo bei aqa ŋiri aiyel qa yawo anjam

11 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb.
12 Bati bei ŋiri yala na aqa abu minjej, ‘O Abu, ni ino ñoro
kalil ambleq na potosim taqal bei e ebe.’ Degsi minjnaqa abu
na aqa ñoro ambleq na potosiqa taqal bei aqa ŋiri yala yej.
Taqal bei aqa ŋiri koba yej.
13 Onaqa bati bei ŋiri yala na aqa ñoro kalil qariŋyosiqa silali
osiq tigelosiqa sawa beiq gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiqa aqa
silali kalil uyekritej.
14 Onaqa sawa dia mam koba aiyej deqa ŋiri yala a iŋgi tulaŋ
saiiyej.
15 Deqa a sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minjej, ‘Ni ijo
bel taqatnjroqnsim iŋgi anainjroqne.’
16 Onaqa a bel naŋgi taqatnjroqnsiqa iŋgi anainjroqnej.
Osiqa are qaloqnej, ‘E mam koba unum. Deqa e endegyqai.
Bel naŋgi iŋgi oto uratoqnibqa di oqnsiy uyoqnitqa dena e
kereoqnqas.’ A degsi are qalsiq soqnej. Di kiyaqa? Tamo bei
na iŋgi anaiyosaioqnej deqa.

17 “Osiqa olo are qalej, ‘E kumbra grotonum deqa e mam
na moiqa laqnum. Ijo abu aqa wau tamo naŋgi iŋgi koba
uyeqnub. E segi qujai mam na moiqa laqnum.
18 Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai, “O Abu, e
Qotei aqa ŋamgalaq di une kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di
dego e une kobaquja atonum.
19 Deqa e ino aŋgro sqa keresai. Deqa ni marimqa e ino wau
tamo sosiy ni wauetmoqnqai.” ’
20 Degsi are qalsiqa tigelosiq aqa abu aqaq olo aiyej.

“Aiyeqnaqa aqa abu ŋam atsiqa isaq di unsiq a qa tulaŋ
dulosiqa urur ti gilsiq a soqoŋyosiqa qalaqalaiyoqnsiqa kun-
doqyoqnej.
21 Onaqa minjej, ‘O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une
kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di dego e une kobaquja
atonum. Deqa e ino aŋgro sqa keresai.’
22 Degsi minjnaqa aqa abu na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi
minjrej, ‘Niŋgi urur ti gilsib gara jugo tulaŋ boledamu olekoba
di osi bosib jigetiy. Baŋriŋ dego osi bosib aqa baŋ duq di
jigetiy. Siŋga tatal dego osib aqa siŋgaq di jigeleŋetiy.
23 Makau meli bunuj didiqo di qalsib goiyiy. Goisib osib
babqa iga koba na uysim areboleboleigim sqom.
24 Iga degyqom. Di kiyaqa? Ijo aŋgro yala a moiyobulosiq
olo ŋambile sosiq bqo deqa. A loumej agi gagoq di olo brantqo.’
Degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam kalil di dauryosib makau
goisib koba na awoosib areboleboleinjrnaq soqneb.

25-26 “Ariya ŋiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal
jojomyosiqa naŋgi areboleboleinjreqnaq lou tueqnab qusiqa
kaŋgal aŋgro bei metonaq aqa areq bonaqa nenemyej, ‘Naŋgi
kiyaqa lou tueqnub?’
27 Degsi nenemyonaqa kaŋgal aŋgro dena minjej, ‘Ino was
yala a olo bqo. Deqa ino abu na makau meli bunuj didiqo
di qalqo naŋgi uyoqnsib areboleboleinjreqnaq lou tueqnub.
Aqa aŋgro a bole sosiq olo brantqo deqa lou tueqnub.’
28 Degsi minjnaq qusiqa ŋiriŋosiq qudalej. Osiqa tal miligiq
gilqa uratej. Deqa aqa abu a talq dena oqedosiqa minjej, ‘O
ijo aŋgro, ni tal miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim iŋgi
uysim areboleboleigim sqom.’
29 Onaqa ŋiri koba a na kamba aqa abu minjej, ‘O Abu, ni
que. E wausau gargekoba ino anjam dauryosim ni wauetmo-
qnem. E ino anjam bei gotraŋyosaioqnem. Ni deqa e qa are
qalsim kaja du bei qalsim goiyosaieqnum. E ijo kadoi naŋgi ti
koba na areboleboleigosaieqnu.
30 Ariya ino aŋgro yala a na ino ñoro osiqa gam qaji uŋa
naŋgi ombla sambalaoqnsiq silali kalil uyekritej. Osiq olo

bqoqa ni a qa tulaŋ areboleboleimqoqa makau meli bunuj didiqo di agi qaletonum.’

31 “Degsi minjnaqa aqa abu na kamba minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gaigai e ombla unum. Ijo iŋgi iŋgi kalil di ino dego.

32 Ariya bini iga maruro atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Ino was a moiyobulosiq olo ŋambile sosiq bqo. A loumej agi gagoq di olo brantqo.’ ”

16

Yesus a ñoro taqato tamo qa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa ñoro kalil aqa wau tamo bei na taqato-qnej. Bati bei tamo qudei na ñoro tamo di minjeb, ‘Ino ñoro taqato tamo a ino ñoro kalil laŋa uyeqnu.’

2 Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq bonaqa minjej, ‘Ni qa anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaqa kumbra degyonum? Deqa ijo ñoro kalil ni uyonum qaji di sisiyosim merbimqa e geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo ñoro olo bunu taqatqasai.’

3 “Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, ‘E kiyerqai? Ijo tamo koba a na e kobotbqa marqo. E siŋgila saiqoji deqa e wau bei yqa keresai. E tamo qudei naŋgi minjrit silali laŋa ebqab di e jemaibqas.

4 Deqa e kiyerqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq dena ñoro osib naŋgi a kamba olo yqajqa minjeb qaji naŋgi di metnjrqai. Metnjrit ijoq babqa ñoro nami eb qaji di e na aguq atitqa naŋgi e qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa ijo tamo koba a na e wibimqa tamo naŋgi dena e osib naŋgo talq di e geregereiboqnqab.’

5 A degsi are qalsiqa tamo kalil nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb qaji naŋgi metnjrnaq bonabqa tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’

6 Onaqa minjej, ‘E goreŋ kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej, ‘Ni olo goreŋ kulum 50 segi neŋgreŋye.’

7 Osiqa tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’ Onaqa minjej, ‘E bem sum aqa quŋ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjej, ‘Ni olo bem sum aqa quŋ 80 segi neŋgreŋye.’

8 “Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisaŋ di poiyonaqa aqa ñam soqtosiq minjej, ‘Ni keretonum.’ Degsi minjej. Di kiyaqa? Ñoro taqato tamo uge di a powo ti sosiq deqa kumbra gisaŋ di yej. Deqa niŋgi quiy. Mandam endeqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji powo koba ti unub.

Ariya suwaŋqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji powo kiñala ti unub.
9 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi mandam qaji ñoro
uge oqnsib dena tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole enjroqnib
naŋgi niŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Yim bunuqna
niŋgi moisib mandam qaji ñoro uge kalil uratibqa Qotei na
niŋgi joqsim tal gaigai sqas qaji dia niŋgi geregereiŋgwas.
10 “Niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqab di niŋgi ñoro qe-
likoba dego geregere taqatqab. Ariya niŋgi ñoro kiñala
geregere taqatqasai di niŋgi ñoro qelikoba dego geregere
taqatqasai.
11 Niŋgi mandam qaji ñoro uge geregere taqatqasai di niŋgi
laŋ qure qaji ñoro dego geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na
laŋ qure qaji ñoro nuŋgo baŋq di atqas? Tamo dego bei sosai.
12 Niŋgi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di niŋgi
nuŋgo segi ñoro dego geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na
ñoro bei nuŋgo baŋq di atqas? Tamo dego bei sosai.
13 “Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa kere-
sai. A tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja
bei jeutqas. Bei aqa anjam dauryosim olo bei qoreiyqas.
Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa
keresai.”

Yesus a dal anjam qa ti Mandor Koba Qotei qa ti anjam palontej

14 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a yomuiyeb.
Farisi naŋgi bati gaigai silali oqnqajqa are koba soqnej. Utru
deqa naŋgi Yesus yomuiyeb.
15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi are qaleqnub, ‘Iga
kumbra bole bole laŋa babaŋ na yoqnim tamo uŋgasari naŋgi
na iga nugoqnsib iga tamo bole qa mergwab.’ Niŋgi degsib
are qaleqnub. Di gisaŋ. Nuŋgo are miligi di Qotei a segi qalie.
Kumbra qudei tamo naŋgi deqa arearetnjreqnu qaji di Qotei
aqa ŋamgalaq di kumbra tulaŋ ugedamu.
16 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji
tamo naŋgo anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon aqa bati
brantej. Jon aqa bati brantej dena bosiq bini ijo anjam maro
tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole palonteqnub. Palonteqnab
tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
17 “Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam
mutu kiñala bei koboqasai bole sai.”

Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa anjam

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim
olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Uŋa

bei dego aqa gumbuluŋ na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas di tamo bunuj dena uŋa di kumbra ugeq waiyqo.”

Ñoro tamo Lasarus wo naŋgo sa anjam

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai gara wala bole jugoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa iŋgi bole bole uyoqnsiq soqnej.
20 Aqa tal meq di tamo bei iŋgi tulaŋ saiqoji aqa ñam Lasarus a bati gaigai awooqnsiq ŋeioqnsiq soqnej. Aqa jejamu kalil yu na ugetej.
21 Deqa a tal meq di awesonaqa ñoro tamo a iŋgi uyeqnaqa ñeŋgi ululoŋeqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leŋ aiyeqnaqa bauŋ naŋgi boqnsib naŋgo meŋ na yu bilgetoqneb.
22 “Bati bei Lasarus a moiyej. Moinaqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib aqa qunuŋ osib Abraham aqa areq di awoteb. Bunuqna ñoro tamo a dego moinaqa subq ateb.
23-24 Subq atnabqa aqa qunuŋ aisiq moiyo qureq di soqnej. Sosiqa jaqatiŋ kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq di sonaq unej. Lasarus a Abraham aqa areq di awesonaq unsiqa tulaŋ maosiqa Abraham minjej, ‘O Abu Abraham, e ŋamyuwoq endi sosimqa tulaŋ kaŋkaŋoqnsim jaqatiŋ koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa Lasarus minjim aqa baŋ gei yaq di tuqtosim bosim ijo meŋq di atimqa kiñala ulilibqas.’
25 “Onaqa Abraham na minjej, ‘O aŋgro, ni are qale. Ni nami mandamq di sosimqa ni iŋgi bole bole uyoqnem. Ariya Lasarus a iŋgi uge uge uyoqnej. Deqa bini Lasarus a sawa boleq endi sosiqa a tulaŋ areboleboleiyeqnu. Ariya ni ŋamyuwoq di sosimqa jaqatiŋ koba eqnum.
26 Ni ŋam atsim une. Ni iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga sub di laqaiosim nuŋgoq bqa keresai. Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa keresai.’
27-28 “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham, ni na Lasarus minjimqa olo puluosim ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5 naŋgi saidnjrimqa naŋgi sawa uge endeq bqasai.’
29 Onaqa Abraham na minjej, ‘Ino was naŋgi Moses aqa dal anjam qalieonub. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam dego qalieonub. Naŋgi anjam di dauryqab di kere.’
30 Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham, di keresai. Ariya tamo moiyej qaji a subq na tigelosim anjam minjrqas di naŋgi qusib are bulyosib dauryqab.’
31 “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo naŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti qusib are bulyqasai di tamo bei a subq na tigelosim naŋgi anjam minjrqas di dego naŋgi qusib are bulyqasai.’ ”

17

Tamo a Yesus aqa aŋgro kiñala bei uneq waiyqas di a tulaŋ padalougetqas

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej,
“Bunuqna tamo qudei na tamo qudei uneq breinjroqnqab.
Bole, kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di
yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
2 Iga tamo deqaji naŋgi ojsim meniŋ kobaquja osim sil na
naŋgo kakroq di tontosim breinjrim ya robuq aiqab di kere.
Yim naŋgi bunuqna aŋgro kiñala bei uneq waiyqasai.
3 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Ino was bei a une bei
atimqa ni na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim
are bulyqas di ni aqa une di torei moiyotime.
4 Ariya a bati qujai qa une 7 ni emoqnsim olo boqnsim ni
mermoqnqas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7
yimqa ni aqa une kalil di torei moiyotime.”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

5 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na minjeb, “O
Tamo Koba, gago areqalo ni qa siŋgilateqnum qaji di ni na olo
kobaqujatime.”
6 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo
e qa siŋgilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas.
Degesqas di niŋgi subar endi minjibqa a nuŋgo anjam dau-
ryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

Yesus a kaŋgal tamo aqa kumbra qa anjam marej

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa kaŋgal tamo
qariŋyonaqa gilsiqa aqa iŋgi wauq di mandam qamsiq bulyej.
Osiqa aqa kaja naŋgi dego taqatnjrej. Ariya a wau di kobo-
timqa aqa tamo koba a na kiyersi minjqas? ‘Ni namo iŋgi uye’
degsi minjqas e? Sai.
8 A minjqas, ‘Ni ijo iŋgi goiyetbosim gara tigsim iŋgi
suweiyosim ebimqa iŋgi ti ya ti uyqai. Uyit menetbimqa bunu
ni kamba iŋgi ti ya ti uyqam.’ A na aqa kaŋgal tamo degsi
minjqas. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
9 Kaŋgal tamo dena aqa tamo koba aqa anjam dauryimqa
a na kamba aqa ñam soqtetqasai. Osim ‘Ni keretonum’ degsi
minjqasai. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa.
10 Dego kere niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosibqa wau kalil
a na niŋgi eŋgoqnqas qaji di yoqniy. Yoqnsib maroqniy, ‘Iga
kaŋgal tamo laŋaj. Deqa wau kalil Qotei na iga egeqnu qaji di
agi yeqnum.’ ”

Yesus a tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi boletnjrej

11 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dau-
ryosiqa Samaria sawa ti Galili sawa ti ambleq na walwelosiq
aiyoqnej.
12-13 Aiyoqnsiq qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10 naŋgo
jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi bosib Yesus itosibqa naŋgi
kiñala isaq di tigelosib tulaŋ maosib minjeb, “O Tamo Koba, ni
iga qa dulosim aqaryaige.”
14 Onaqa Yesus a naŋgi unjrsiqa minjrej, “Niŋgi olo puluosib
aisib nuŋgo jejamu atra tamo naŋgi osornjriy.” Degsi minjr-
naqa naŋgi aiyoqnsibqa gamq di naŋgo yu kalil mosoonaqa
naŋgo jejamu boleonaq uneb.
15 Onaqa naŋgo ambleq dena qujai a segi olo puluosiqa
Yesus aqa areq gilej. A leleŋ ti Qotei aqa ñam soqtoqnsiq
giloqnej.
16 Gilsiq Yesus aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa biŋiyosiq min-
jej, “O Tamo Koba, ni keretosim ijo jejamu boletonum.” Tamo
di a Samaria qaji.
17 Onaqa Yesus a tamo di unsiqa marej, “E na tamo 10 naŋgo
jejamu boletetnjronumqa ariya qujai a segi ijoq bqo. Tamo 9
naŋgi qabi unub?
18 Naŋgi olo ijoq bosai. Naŋgi Qotei aqa ñam soqtosai dego.
Sawa bei qaji tamo endi a segi qujai olo bosiq Qotei aqa ñam
soqtqo.”
19 Yesus a degsi marsiqa tamo di minjej, “Ni tigelosim aiye.
Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa ino jejamu boleqo.”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a laŋ qureq na bqas

20 Bati bei Farisi naŋgi Yesus endegsib nenemyeb, “Bati
gembu Qotei a bosim aqa segi tamo uŋgasari naŋgo Mandor
Koba sosim naŋgi taqatnjrqas?” Onaqa Yesus na minjrej,
“Qotei a Mandor Koba sqajqa bati brantoqnimqa maŋwa bei
namoqna bam niŋgi unqasai.
21 Tamo bei na endegsi merŋgwasai, ‘Niŋgi uniy, Mandor
Koba a bqo agiende,’ o ‘Mandor Koba a bqo agide.’ Degyqasai.
Niŋgi quiy. Bini Qotei a nuŋgo ambleq endi Mandor Koba
unu.”
22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo
Aŋgro. Bati bei brantimqa niŋgi ijo bqajqa bati unqa maroqn-
sib unqasai.
23 Tamo qudei na niŋgi gisaŋgoqnsib merŋgoqnqab, ‘Niŋgi
uniy. Tamo Aŋgro bqo agide,’ o ‘Tamo Aŋgro bqo agiende.’
Degsib merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.
24 Kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu dego kere mon-
doŋ e Tamo Aŋgro brantitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e
nubqab.

25 Ariya e brantosaisoqnitqa tamo uŋgasari bini bati endeqa
unub qaji naŋgi na e qoreibosib jaqatiŋ koba ebqab.
26 “Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb
dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa naŋgi kumbra degy-
oqnqab.
27 Agi Noa aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi ti ya ti
uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq
gilnaqa awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa naŋgi kalil
moreŋekriteb.
28-29 Lot aqa bati qa dego tamo uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti
uyoqnsib iŋgi iŋgi awaiyoqnsib silali oqnsib iŋgi yagoqnsib
tal atoqneb. Naŋgi kumbra degyoqnsib sonabqa Lot a Sodom
qure uratosiq ulaŋeqnaqa ŋamyuwo ti meniŋ puloŋ ti laŋ goge
na awa bul aisiqa Sodom tamo uŋgasari kalil naŋgi padalt-
njrej.
30 Dego kere bunuqna tamo uŋgasari naŋgi kumbra degy-
oqnsib soqnibqa e Tamo Aŋgro brantqai.
31 “Bati deqa tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi
jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib.
Naŋgi jaraiyoqujatebe. Tamo uŋgasari wauq di unub qaji
naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo puluosib qureq
baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
32 Kumbra nami Lot aqa ŋauŋ aqaq di brantej qaji niŋgi
deqa are qaliy.
33 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa areqalo kobaiyqas
di a padalqas. Ariya tamo bei a aqa segi ŋambile uratqas di a
olo ŋambile bole oqas.
34 “E niŋgi endegsi merŋgwai. Ijo bqajqa bati brantimqa
qolo deqa tamo aiyel warum qujaiq di ŋereŋesoqnibqa Qotei
na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
35 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei
laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.
36 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei
laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.” Yesus na aqa aŋgro
naŋgi anjam degsi minjrej.
37 Onaqa naŋgi na kamba nenemyeb, “O Tamo Koba, kum-
bra kalil di sawa qabia brantqas?” Onaqa Yesus a naŋgi yawo
anjam endegsi minjrej, “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji
sawa dia qal naŋgi koroqab.”

18

Iga Qotei pailyqajqa asgigwasai

1-2 Yesus aqa aŋgro naŋgi bati gaigai Qotei pailyoqnib asgin-
jraim deqa a na yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qure beiq
di anjam pegiyo tamo soqnej. Tamo di aqa kumbra bolesai.

A Qotei ulaiyosaioqnej. A tamo uŋgasari naŋgi qa dego are
qalosaioqnej.
3 Qure dia uŋa qobul soqnej. A bati gaigai anjam pegiyo
tamo di aqa areq giloqnsiqa minjoqnej, ‘Tamo bei na e gulbe
ebeqnu. Deqa ni na aqaryaibosim gago aiyel anjam pegiyet-
gimqa tamo dena e olo gulbe ebqasai.’
4 A degsi minjeqnaqa a aqaryaiyqa uratoqnej. Bunuqna
a areqalo bei osiqa marej, ‘Bole, e Qotei ulaiyosaieqnum. E
tamo uŋgasari naŋgi qa are qalosaieqnum.
5 Ariya uŋa qobul di a bati gaigai e waiŋboqnsiqa merbeqnu,
“Ni aqaryaibe.” A merbo gaigai yeqnu deqa uŋgum e aqa
anjam gereiyetqai. E aqa anjam gereiyetqasai di a bati gaigai
ijo areq boqnsim sqas. Yim e tulaŋ asgibo uge.’ ”
6 Osiqa Tamo Koba a olo marej, “Anjam pegiyo tamo uge
aqa anjam marej qaji di niŋgi quiy.
7 Qusib are qaliy. Qotei a tamo bole. A anjam pegiyo
tamo di bul sai. Deqa tamo uŋgasari a na giltnjrej qaji naŋgi
qolo ti qanam ti pailyoqnqab di a naŋgo pailyo qusimqa
tariŋsokobaiyqasai. A naŋgi urur aqaryainjrqas.
8 E niŋgi merŋgwai. Qotei na naŋgi urur aqaryainjroqu-
jatqas. Ariya mondoŋ e Tamo Aŋgro bosiyqa tamo uŋgasari
mandamq endi unub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
soqnib degsi unqai e?”

Farisi tamo bei takis o qaji tamo bei wo naŋgi aiyel Qotei pailyeb

9 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga tamo bole. Iga tamo
qudei naŋgi unub dego sai.” Yesus na tamo deqaji naŋgi yawo
anjam bei endegsi minjrej,
10 “Tamo aiyel naŋgi Qotei pailyqa marsibqa atra tal miligiq
gileb. Bei Farisi tamo. Bei takis o qaji tamo.
11 Naŋgi atra tal miligiq gilsibqa Farisi tamo a namo
tigelosiqa endegsi pailyej, ‘O Qotei, e tamo qudei naŋgi unub
dego sai. E gisaŋ na tamo uŋgasari naŋgi silali yainjro-
saieqnum. E sambala kumbra yosaieqnum. E kumbra uge
bei dego yosaieqnum. E takis o qaji tamo di bul sai.
12 E gaigai ni pailmqa oqnsim iŋgi ti ya ti urateqnum. E ijo
segi iŋgi iŋgi kalil poteleŋoqnsim oto bei ni atraimeqnum.’
13 Farisi tamo a degsiqa Qotei pailyej. Onaqa takis o qaji
tamo a kiñala isaq di tigelesosiqa laŋ goge koqyosim pailyqa-
jqa jemaiyonaqa turuosiqa are soqoŋyosiqa marej, ‘O Qotei, e
une ti. Deqa ni e qa dulosim ijo une kalil kobotetbime.’ Takis
o qaji tamo a degsiqa Qotei pailyej.”
14 Yesus a yawo anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “E
niŋgi merŋgwai. Takis o qaji tamo di aqa une kalil Qotei na
kobotetonaqa a olo puluosiqa aqa talq aiyej. Ariya Farisi

tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a marej, “Aŋgro du du naŋgi ijo areq bqajqa saidnjraib”

15 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du ti aŋgro mom ti joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib.”
16 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aŋgro du du naŋgi di metnjrej. Osiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
17 E bole merŋgwai. Niŋgi aŋgro du du naŋgi bul sqasai di Qotei a niŋgi osim taqatŋgwasai. Deqa a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego.”

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam mareb

18 Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kiyersiyqa ŋambile gaigai sqai?”
19 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole.
20 Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. ‘Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.’ ”
21 Onaqa Juda gate dena olo Yesus minjej, “E aŋgro kiñala qa dal anjam kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi unum.”
22 Degsi minjnaq qusiqa kamba minjej, “Ni dal anjam kalil di dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam.”
23 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are gulbekobaiyej. Di kiyaqa? A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa.

24 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa marej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.

25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere
tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa
tulaŋ baŋgi koba."
26 Onaqa tamo qudei Yesus aqa anjam di queb qaji naŋgi na
minjeb, "Ni anjam degsi maronum deqa tamo yai naŋgi Qotei
na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?"
27 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo naŋgi segi ŋambile
sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa?
Qotei a kumbra kalil yqa kere."
28 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa Pita na minjej, "O Tamo
Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurme-
qnum."
29-30 Onaqa Yesus na minjrej, "E bole merŋgwai. Tamo bei
a Qotei na taqatosim aqa Mandor Koba sqa marsimqa aqa
segi qure, aqa ŋauŋ, aqa was naŋgi, aqa ai abu naŋgi, aqa
aŋgro naŋgi ti kalil uratnjrsim e daurbqas tamo di Qotei na
iŋgi iŋgi gargekoba olo yeleŋqas. Yimqa mondoŋ a ŋambile
gaigai sqas."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

31 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq ko-
boonaqa naŋgi joqsiqa segitnjrsiqa endegsi minjrej, "Niŋgi
quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia anjam kalil
Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami e qa neŋgreŋyeb qaji di
aqa damu brantqas.
32 Agi tamo qudei na e ojqab. E ojsib tamo naŋgi Qotei qalie-
sai qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib
miselboqnsib ugeugeiboqnqab.
33 Osib e kumbaiŋbosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai."
34 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrnaq qusibqa
anjam di aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi geregere poinjro-
sai.

Yesus na tamo bei ŋam qandimyej qaji di boletej

35 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jojomyeqnaqa
tamo bei ŋam qandimyej qaji a gam qalaq di awesosiqa tamo
uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej.
36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib
qatroŋoqnsib aiyeqnab tamo dena qusiqa nenemnjrej, "Niŋgi
kiyaqa qatroŋeqnub?"
37 Onaqa naŋgi na minjeb, "Yesus Nasaret qaji a aiyeqnu."
38 Degsi minjnabqa a tulaŋ leleŋosiqa marej, "O Yesus, Devit
aqa Ŋiri, ni e qa dulame."

39 Onaqa tamo uŋgasari namoeb qaji naŋgi na tamo di
ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsi minjnabqa
a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus
minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.”
40 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej,
“Tamo di osib ijo areq osi boiy.” Onaqa naŋgi na a osib Yesus
aqa areq osi beb. Osi bonabqa nenemyej,
41 “E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa
minjej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa
e ni qa leleŋoqnam.”
42 Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum
deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu olo poimeme.”
43 Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa
Qotei aqa ñam soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej. On-
aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa
naŋgi dego Qotei aqa ñam soqtoqneb.

19

Yesus a Sakius aqa talq gilej

1-3 Onaqa Yesus a aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure
ambleq na walweleqnaqa tamo bei aqa ñam Sakius a Yesus
tamo kiyero degosiq unqajqa dauryej. Sakius a takis o qaji
tamo naŋgo gate. A ñoro koba ti soqnej. A tamo truquyala
deqa a Yesus dauryosiq unqajqa yonaq ugeiyej. Di kiyaqa?
Tamo gargekoba naŋgi na sawa getenteb deqa.
4 Deqa Sakius a urur ti aisiq tamo uŋgasari kalil naŋgi
buŋnjrsiqa namoosiq gam qalaq di ŋam bei oqsiq ŋam atej.
Ŋam atsiqa are qalej, “Yesus a gam endena bamqa e geregere
unqai.”
5 Onaqa Yesus a gam dena walwelosi aisiq ŋam utruq di
tigelosiq tarosiq Sakius unsiqa minjej, “O Sakius, ni man-
damq aiyoqujat. Bini e ino talq di sqai.” 6 Degsi minjnaqa a
qusiqa mandamq aiyoqujatosiqa tulaŋ areboleboleiyonaqa
Yesus osiqa ombla na aqa talq gileb.
7 Gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi di unsib ŋiriŋosib
mareb, “Niŋgi uniy. Yesus a une tamo aqa talq gileqnu.”
8 Onaqa talq di Sakius a tigelosiqa Yesus minjej, “O Tamo
Koba, ni que. E ijo iŋgi iŋgi kalil ambleq na potosiy tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqai. E nami tamo bei gisaŋyosim
silali dala qujai yaiyem kiyo? Degamqa e kamba silali dala
qolqe olo yqai.”
9 Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo uŋgasari
naŋgi minjrej, “Bini Sakius a dego Abraham aqa aŋgro
tiŋtiŋqo. Deqa Qotei na a ti tamo kalil aqa talq endi unub qaji
naŋgi ti eleŋqo.

10 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq
di unub qaji naŋgi ŋamoqnsim eleŋeqnum. E deqa mandamq
aiyem.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

11 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib
are qaleb, “Bini kiyo Qotei a gago Mandor Koba sosim iga
taqatgwajqa bati brantqas?”
12 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Yesus a Jerusalem
jojomyej deqa. Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi
minjrej, “Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilej. Tamo di a
are qalej, ‘E sawa deq gilitqa sawa deqaji naŋgi na e mandor
atqab. Yibqa e olo puluosiy bosiy ijo segi qure qujai naŋgo
mandor sosiy naŋgi taqatnjrqai.’ A degsi are qalsiqa sawa
isaq gilej.
13 A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo 10 naŋgi metnjrnaqa aqa
areq bonabqa naŋgi segi segi 20 kina enjrsiqa minjrej, ‘Silali
endena wauosib silali aqa oto dego oiy. Bunuqna e olo bosiy
unqai.’
14 “Tamo kobaquja a degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di
sonaqa aqa qure qujai naŋgi a qa tulaŋ ugeosib are qaleb, ‘A
gago mandor sqasai.’ Degsib are qalsibqa tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnab sawa deq gilsib sawa deqaji naŋgi minjreb, ‘Tamo
di a gago mandor ataib. A na iga taqatgwajqa iga uratonum.’
15 Ariya sawa deqaji naŋgi na tamo di mandor ateb. Onaqa
bunuqna a olo puluosiq aqa segi qureq aisiqa kaŋgal tamo
naŋgi wau qa silali enjrej qaji naŋgi metnjrej. Metnjrnaqa
naŋgi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali eŋgem qaji
dena niŋgi wauoqneb olo silali di osorbiy.’
16 “Onaqa kaŋgal tamo deqaji bei a bosiqa minjej, ‘O Tamo
Koba, ino 20 kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo 200 kina
brantej agiende.’
17 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo bole-
quja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e qure kokba
10 ino baŋq di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’
18 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej,
‘O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo
100 kina brantej agiende.’
19 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘E qure kokba 5 ino
baŋq di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’
20 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej,
‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 20 kina ebem qaji agi olo
osibetmonum. E gara ñeŋgi na dalaosim atnam soqnej.
21 E kumbra degyem. Di kiyaqa? E ni qa ulaem deqa.
E qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waueqnab

silali branteqnaqa ni segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi
yageqnab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum.'
22 "Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjej, 'Ni kaŋgal
tamo uge. Ino segi anjam dena e ino une ubtosiy ni pegimqai.
Ni nami qalieem, e tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waue-
qnab silali branteqnaqa e segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi
iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Ni
nami e qa degsim qalieem.
23 Deqa ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai?
Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto
kobaqo qamu turtosim onum qamu.'
24 Degsi minjsiqa tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji
naŋgi minjrej, 'Niŋgi aqa 20 kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo
nami wauosiqa 200 kina ej qaji di olo yiy.'
25 Onaqa naŋgi na minjeb, 'O Tamo Koba, a 200 kina ejunu.
Deqa ni kiyaqa 20 kina olo yqa maronum?'
26 "Onaqa tamo koba a na minjrej, 'E niŋgi merŋgwai. Tamo
a wau geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau koba yimqa
a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatqasai
di wau kiñala a na taqatejunu qaji di a olo bunu taqatqasai.
Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas.'
27 Osiqa minjrej, 'Tamo naŋgi e qa jeu ateb qaji naŋgi di
joqsib boiy. Naŋgi e qa mareb, "Tamo di a gago mandor
ataib." Deqa tamo naŋgi di joqsib bosib ijo ulatamuq endi
naŋgi ñumib moreŋqab.' "
28 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa a Jerusalem aiqajqa
gam dauryosiq aiyoqnej.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem aiyej

29-30 Yesus a aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana
utruq di jojomyosiqa aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej,
"Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei
tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami
aqa quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di unsibqa sil
palontosib titosib osib boiy.
31 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo,
'Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?' Degsi nen-
emŋgimqa niŋgi na minjiy, 'Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki
qa mergwo.' "
32 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib
anjam Yesus na minjrej qaji di dauryosib donki di uneb.
33 Unsib sil palonteqnabqa donki aqa abu naŋgi na naŋgi
aiyel nenemnjreb, "Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?"
34 Degsi nenemnjrnabqa naŋgi aiyel na kamba minjreb,
"Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki qa mergwo."

35 Degsi minjrnab odnjrnab naŋgi aiyel donki di osib Yesus
aqa areq osi gileb. Osi gilsib naŋgo segi gara jugo piqtosib
donki aqa quraq di tusib Yesus soqtosib donki aqa quraq di
awoteb.
36 Yesus a donki aqa quraq di awoonaqa donki a walwelosi
aiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo gara jugo piqteleŋosib
gamq di tueleŋoqneb.
37 Onaqa Yesus a Oliv mana utru jojomyeqnaqa aqa aŋgro
gargekoba naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnaqa leleŋoqneb.
Yesus a nami maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqneb deqa
naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb,
38 “Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ
geregereimeqnu. Ni gago Mandor Koba. Iga Qotei Goge
Koba aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom! Laŋ qureq di lawo kumbra
gaigai sqas.”
39 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena Farisi qudei
naŋgi tigelosib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo, ni ino aŋgro
naŋgo medabu getentetnjrime.”
40 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo aŋgro naŋgo medabu geten-
tqab di meniŋ naŋgi tamo bulyosib tulaŋ murqumyoqnsib
Qotei aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa akamej

41 Osiqa Yesus a Jerusalem jojomyosiq unsiqa akamej.
42 Akamosiq marej, “O Jerusalem tamo uŋgasari, bini bati
endeqa niŋgi Qotei aqa kumbra qalieeb qamu niŋgi geregere
lawo na unub qamu. Ariya kumbra di niŋgi qa uliejunu deqa
niŋgi qalieqa keresai.
43-44 Deqa niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo qudei na
bosib niŋgi jeutŋgosib nuŋgo qure koba endi agutibqa niŋgi
jaraiqa keresaiiŋgwas. Amqa naŋgi na niŋgi qoto itŋgosib tulaŋ
ugeugeiŋgosib nuŋgo qure koba endi niñaqyekritqab. Osib
qure aqa meniŋ kalil paraparainjrsib breinjribqa meniŋ bei
meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab. Jeu
tamo naŋgi bosib niŋgi degŋgwab. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi
aqaryaiŋgwajqa bati brantqo di niŋgi poiŋgosai deqa.”

Tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

45 Osiqa Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali
eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.
46 Naŋgi jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa
tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal endi
ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”
47 Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo
uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Bati

deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb.
48 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjroqnej. Deqa Juda gate naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamonab ugeinjrej.

20

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, "Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?"

1-2 Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti bosib nenemyeb, "Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni wau endi yeqnum?"
3 Onaqa Yesus na minjrej, "E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgitqa niŋgi e merbiy.
4 Yai na Jon qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na kiyo? Niŋgi na merbiy."
5 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib maroqneb, "Iga Yesus minjqom, 'Qotei na Jon qariŋyej' degsi minjqom di a iga mergwas, 'Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?'
6 Ariya iga minjqom, 'Tamo bei na Jon qariŋyej' degsi minjqom di tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib bosib iga meniŋ na lugwab. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, 'Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.' "
7 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, "Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga qaliesai."
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi degsib merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai."

Wain wau qa yawo anjam

9 Osiqa Yesus a olo tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej, "Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq dia sokobaiyej.
10 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei qariŋyonaqa wau taqato tamo naŋgoq aisiq minjrej, 'Wau lanja na e qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na osi gilqai.' Degsi minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.

11 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq
ainaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonabqa a laŋa
puluosiq gilej.
12 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq
ainaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonab gilej.
13 Onaqa wau lanja a are qalej, ‘E kiyerqai? E endegyqai.
E ijo segi aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di
qariŋyit aiqas naŋgi aqa anjam quetqab.’
14 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiye-
qnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi qairosib
mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa
abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa
wau endi iga na oqom.’
15 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib wau qalaq osi
gilsib dia qalnab moiyej.
“Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa
wau taqato tamo uge naŋgi di kiyernjrqas?
16 E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim moiyotnjrqas.
Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di
uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.” Yesus na tamo
uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib min-
jeb, “Wau taqato tamo naŋgi kumbra uge di yaib.”
17 Onaqa Yesus na naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Qotei aqa
anjam bei neŋgreŋq di unu. Aqa damu niŋgi poiŋgwo e?
Anjam agiende,

‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib
taqal waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq
di tigeltej unu. Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.’

18 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji
naŋgi di tal ai dena naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di
uloŋosim tamo uŋgasari qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti
torei paraparainjrqas.”
19 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi
ti yawo anjam di qusib endegsib qalieeb, Yesus a yawo an-
jam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej. Naŋgi degsib
qalieosib deqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya
naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus ojqa
uratosib jaraiyeb.

“Iga Sisar takis yqom e?”

20 Ariya atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Yesus koqyesoqneb. Osib endegsib are qaleb, “Iga tamo qudei
qariŋnjrnam naŋgi Yesus aqa areq gilsib gisaŋyosib anjam bei
nenemyibqa a naŋgi tamo bole edegwas. Osim anjam gro-
timqa iga qusim ojsim Rom naŋgo gate aqa baŋq di atqom.”

Naŋgi degsib are qalsibqa tamo qudei qariŋnjrnab naŋgi Yesus aqa areq gileb.
21 Gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum.
22 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?”
23 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej,
24 “Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.”
25 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.”
26 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ pruguge-tosib mequmosib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di naŋgi Yesus gisaŋyib a anjam bei grotqa yonab ugeinjrej.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

27 Onaqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai.”
28 Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.
29 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji.
30 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji.
31 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji.
32 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.
33 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Mandamq endi tamo naŋgi uŋateqnub. Uŋa naŋgi tamoteqnub.

35 Ariya mondoŋ tamo uŋgasari Qotei na subq na tigelqa
giltnjrej qaji naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi tamotqasai.
Naŋgi uŋatqasai.
36 Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab. Qotei na naŋgi subq na
tigeltnjrimqa naŋgi aqa segi aŋgro bole sqab. Deqa naŋgi olo
moreŋqa keresai.
37 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab
anjam di aqa utru Moses a nami babtosiq endegsi neŋgreŋyej,
‘Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di
sosiqa Moses metosiq minjej, “E Abraham aqa Qotei. E Aisak
aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.” ’
38 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei
a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji
naŋgo Qotei. Deqa tamo kalil naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di
ŋambile unub.”
39-40 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi Yesus aqa anjam di
qusibqa naŋgi olo anjam bei nenemyqajqa ulaeb. Deqa naŋgi
na minjeb, “O Qalie Tamo, ino anjam di bole.”

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Yesus a olo naŋgi endegsi minjrej, “Dal anjam
qalie tamo naŋgi kiyaqa mareqnub, ‘Kristus a Devit aqa ŋiri’?
42-43 Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi louqa
buk miligiq di Devit a anjam endegsi neŋgreŋyej,

‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,

“Ni ijo baŋ woq endi awo.

Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq
di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
44 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa
Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub

45 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di queqnabqa
a na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej,
46 “Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere
tenemtoqniy. Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi
na naŋgo ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara jugo
olekokba jugoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo
kokbaq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa
tulaŋ areboleboleinjreqnu.
47 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi
iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na un-
jrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba yeqnub.
Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas.”

21

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

1 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa ŋam atej di ñoro tamo
naŋgi boqnsib silali ato qaji kulumq di silali ateqnab unjro-
qnej.
2 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej. Atnaqa Yesus na unsiqa
aqa aŋgro naŋgi minjrej,
3 "E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji.
Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa silali kobaquja
atqo.
4 Ñoro tamo naŋgi silali koba ti unub. Naŋgi oto kiñala segi
ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo."

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

5 Onaqa Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi atra tal di koqyosibqa
Yesus minjeb, "O Tamo Koba, ni unime. Atra tal walato qaji
meniŋ di tulaŋ boledamu. Qotei atraiyqajqa iŋgi iŋgi ti meniŋ
ti turtosib atra tal endi walateb." Onaqa Yesus na kamba
minjrej,
6 "Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo naŋgi
na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa
taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di
sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab."

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na kamba nenemyeb, "O
Qalie Tamo, bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi
niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna brantim
iga unsim poigwas, 'Bati di jojomqo'?"
8 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi geregere ŋam atoqniy.
Tamo qudei na niŋgi gisaŋgo uge. Bunuqna gisaŋ tamo
gargekoba naŋgi ijo ñam na boqnsib maroqnqab, 'E Kristus.'
Qudei maroqnqab, 'Kristus bqajqa bati agi jojomqo.' Degsib
gisaŋosib maroqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.
9 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab.
Niŋgi deqa qusib ulaaib. Qotei a nami marej, 'Kumbra di
brantqas.' Deqa brantem. Ariya kumbra di brantimqa diŋo
bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas."
10 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, "Bati deqa
sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor kokba qudei
naŋgi dego tigeloqnsibqa mandor kokba qudei naŋgi qoto
itnjroqnqab.

11 Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti ma uge ti mam ti iŋgi saio
bati branteleŋqas. Laŋ goge di maŋwa bei bei brantoqnibqa
tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib ulaugetoqnqab.
12 “Ariya kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi
na bosib niŋgi jeutŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib ojeleŋoqnqab.
Ojeleŋoqnsib anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnsib tonto
talq di breiŋgoqnqab. Osib ijo ñam ugetqa are qaloqnsib
niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo mandor ti naŋgo gate ti naŋgo
ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab.
13 Yimqa gam dena niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi
minjroqnqab.
14 Deqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa nami
are koba qalaib.
15 E segi na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgosiy powo eŋgitqa
niŋgi kamba anjam minjroqnqab. Minjroqnibqa naŋgi nuŋgo
anjam di gotraŋyqa yoqnib ugeinjroqnqas.
16 “Bati deqa nuŋgo ai abu naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti
nuŋgo leŋ naŋgi ti nuŋgo kadoi naŋgi ti tigeloqnsib niŋgi
ojeleŋoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateleŋoqnqab. Osib niŋgi
qudei luŋgoqnib moreŋoqnqab.
17 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi
qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab.
18 Ariya Qotei na niŋgi geregere taqatŋgoqnqas deqa ijo
aŋgro bei padalqasai. Niŋgi kalil bole sqab. Nuŋgo gate baŋga
bei dego ugeqasai.
19 Deqa niŋgi gulbe di qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.
Sosib dena niŋgi ŋambile bole oqab.

Bunuqna qaja tamo naŋgi Jerusalem qure niñaqyqab

20 “Bunuqna qaja tamo naŋgi bosib Jerusalem agutesqab.
Agutesoqnib niŋgi unsibqa endegsib qalieqab, ‘Bole,
Jerusalem padalqajqa bati brantqo.’
21 Bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi
jaraiyosib manaq oqoqujatebe. Tamo uŋgasari Jerusalem di
unub qaji naŋgi qure uratosib jaraiyoqujatebe. Tamo uŋgasari
wauq di, gamq di unub qaji naŋgi olo puluosib qureq baib.
Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
22 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une qa kambat-
njrougetqas. Yimqa aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di
aqa damu brantqas.
23 O aiyo! Bati deqa Qotei aqa minjiŋ Juda naŋgoq aiyimqa
gulbe tulaŋ kobaquja naŋgo mandamq di brantqas. Deqa uŋa
gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib gulbe
gargekoba oqnqab.
24 Jeu tamo naŋgi bosib Juda naŋgi serie na ñumoqnib
moreŋoqnqab. Osib qudei ojeleŋosib joqsib sawa bei beiq di

uratnjroqnqab. Tamo Juda sai naŋgi bosib Jerusalem tulaŋ niñaqyosib siŋgila na taqatesqab. Taqatesoqnib bati Qotei a nami giltej qaji di kereamqa a na naŋgi olo taqal breinjrqas.

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na mandamq aiqas

25 “Bati deqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi ululoŋosib mandamq aiyeleŋqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnqas. Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqnib areqalo niñaqyetnjroqnimqa naŋgi tulaŋ ulaugetoqnqab.
26 Laŋ goge di iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋamqa tamo uŋgasari naŋgi unsib maroqnqab, ‘Bole, gulbe oqa batiqo.’ Naŋgi degsib maroqnsib ulaugetoqnsib ŋam eririqnjroqnqas.
27 Bati deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq aiyoqnit tamo uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab.
28 Kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa niŋgi ulaaib. Niŋgi tigelosib tarosib ŋam atoqniy. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi awaiŋgim niŋgi bole sqajqa bati jojomqo deqa.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

29 Osiqa Yesus a yawo anjam endegsi minjrej, “Niŋgi qura ti ŋam kalil ti unjriy.
30 Ŋam baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’
31 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati jojomqo.’
32 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi branteleŋqas.
33 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Nuŋgo segi jejamu qa iŋgi iŋgi qa areqalo kobaiyoqnaib. Aliem urur bel qaleqnu dego kere bati uge di bosim niŋgi pruqtŋgo uge.
35 Od, bati uge di bosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgoq di brantoqujatqas.
36 Deqa niŋgi gaigai ŋam atoqnsib Qotei pailyoqnsib soqniy. Yimqa Qotei a siŋgila eŋgoqnimqa kumbra kalil branteleŋqas qaji di niŋgi na britosib e Tamo Aŋgro ijo ulatamuq di tigelesqab.” Yesus a degsi marej.

37 Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosiqa
tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjro-
qnej. Qoloeqnaqa a olo qure uratoqnsiqa mana ñam Oliv di
ŋeioqnej.
38 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwa maro-
qnsib nobqolo ambru tigeloqnsibqa atra tal miligiq giloqneb.

22

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa
ñam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi
Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are
qalqajqa yori bati jojomej.
2 Yori bati jojomonaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie
tamo naŋgi ti Yesus qalsib moiyotqajqa gam ŋamoqneb. Di
kiyaqa? Naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjreb deqa.
3 Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiyej. Judas aqa ñam bei
Iskariot. A dego Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei.
4 Satan a Judas aqa miligiq aisiq walawalaiyonaqa
tigelosiqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgi ti
naŋgoq gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.”
5 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni
Yesus osim gago baŋq di atimqa iga ni silali emqom.”
6 Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Di
kere.” Osiqa Judas a gilsiq a na Yesus osim naŋgo baŋq di
atqajqa gam ŋamoqnej. A are qalej, “Yesus a tamo uŋgasari
naŋgi uratnjrsim a segi soqnimqa e na osiy Juda tamo kokba
naŋgo baŋq di atqai.”

Pita Jon wo naŋgi yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyeb

7 Onaqa Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a
nami Israel naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi
ñumeleŋosib siraŋmeq di leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai.
E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a nami Israel naŋgi degsi min-
jrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa
Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim Qotei
atraiyqom.”
8 Onaqa bati deqa Yesus na Pita Jon wo naŋgi minjrej,
“Bini yori bati koba. Deqa niŋgi aiyel aisib gago iŋgi iŋgi
gereiyetgibqa iga koba na iŋgi uyqom.”
9 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal
qabia iŋgi iŋgi gereiyqom?”
10-11 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi
aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya nobu qoboiyosim
giloqnim gamq di itosib dauryiy. Niŋgi a dauryosib tal a
gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, ‘Qalie

Tamo a marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati
aqa iŋgi uyqajqa warum a qabi unu?” ’
12 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi
unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram
ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi
gereiyeleŋoiy.”
13 Onaqa naŋgi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji
degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

14 Onaqa iŋgi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam maro
tamo naŋgi ti koba na awoosib iŋgi uyoqneb.
15 Naŋgi iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, “E
jaqatiŋ osaiunum. Deqa e niŋgi koba na awoosim yori bati
aqa iŋgi uyqajqa tulaŋ areboleboleibqo.
16 E niŋgi merŋgwai. E iŋgi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy
mondoŋ Qotei na niŋgi taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba
soqnimqa iŋgi endi aqa utru e na geregere babtosiy olo
uyqai.”
17 Osiqa a wain osiq gambaŋq di bilentosiqa Qotei pai-
lyosiqa aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi wain gambaŋ
endi osib uyiy.
18 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy
mondoŋ Qotei na niŋgi taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba
soqnimqa e olo uyqai.”
19 Osiqa Yesus a olo Qotei pailyosiqa bem osiq giŋgeŋyosiqa
naŋgi enjrsiqa minjrej, “Endi ijo jejamu. E niŋgi aqaryaiŋgwa
osim deqa eŋgonum. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi
gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.”
20 Onaqa naŋgi bem uynabqa Yesus na olo wain gambaŋ
osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ.
Nuŋgo une kobotqajqa deqa ijo leŋ aisim Qotei aqa anjam
bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas.
21 Ariya niŋgi quiy. Ijo aŋgro bei na e osim tamo qudei naŋgo
baŋq di atqas. Aŋgro di agi iga koba na endego awoosim iŋgi
uyeqnum.
22 E Tamo Aŋgro. Deqa Qotei na nami merbej, ‘Ni moiqam.’
A degsi merbej deqa e aqa anjam di dauryosiy moiqai. Ariya
aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ
padalougetqas.”
23 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaq qusibqa segi
segi maroqneb, “Aŋgro yai a kumbra di yqas?”

Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋosib anjam na qotoqneb

24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib yai a aŋgro
kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb.

25 Onaqa Yesus na minjrej, “Mandor kokba sawa sawa kalil
taqateqnub qaji naŋgi ŋiriŋ na sawa taqateqnub. Yeqnab
tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub,
‘Naŋgi sawa taqato tamo bole.’
26 Ariya kumbra di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro
bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati tamo laŋaj bul
soqnem. Osim a tamo kobaquja sqas. Nuŋgo ambleq di aŋgro
bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem.
Osimqa a ñam ti sqas.
27 Niŋgi are qaliy. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo
awoosiq iŋgi uyeqnu a kiyo? Tamo wauosiq iŋgi suweiyeqnu
a kiyo? Tamo agi awoosiq iŋgi uyeqnu qaji a tamo kobaquja.
Ariya ijo kumbra degsi sosai. E nuŋgo ambleq endi sosim
niŋgi wauetŋgeqnum.
28 “O ijo aŋgro, e gulbe qoboiyeqnam niŋgi e uratbo-
saieqnub. Niŋgi e beterbeqnub.
29 Ijo Abu na e Mandor Koba atej dego kere e kamba niŋgi
mandor ateleŋqai.
30 Osiy mondoŋ e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi koba na
iŋgi ti ya ti uyoqnqom. Yimqa niŋgi awo jaram kokbaq di
awoosib Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi taqat-
njroqnqab.”

Pita a gisaŋoqalubtosim marqas, “E Yesus qaliesai”

31 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo aŋgro kalil Saimon ombla
niŋgi quiy. Satan na niŋgi uneq waiŋgwa marqo. Niŋgi siŋgila
na tigelesosib e daurbqab kiyo e uratbosib jaraiqab kiyo
di Satan a nuŋgo areqalo tenemtosim qalieqajqa deqa niŋgi
uneq waiŋgwa marqo. Agi tamo naŋgi bem sum ñoqoryoqnsib
damu eleŋeqnub dego kere.
32 O Pita, e ni qa gaigai endegsim pailyeqnum, ‘O Abu, ni na
Pita aqa areqalo siŋgilatetimqa a e uratbqasai.’ E ni qa degsim
pailyeqnum. Bole, ni mati uloŋqam. Ariya bunuqna ni olo are
bulyosim ijoq bqam. Bosim ino was naŋgi siŋgilatnjroqnqam.”
33 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na
marimqa aqo ombla tonto talq aisim moreŋqom. E ulaqasai.”
34 Onaqa Yesus na minjej, “O Pita, ni que. Bini tuwe anjamo-
saisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”

Yesus aqa aŋgro naŋgi silali ti qaquŋ ti sebru ti oqab

35 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E niŋgi
nami qariŋgosim merŋgem, ‘Niŋgi gilsib ijo anjam mare mare
laqniy. Niŋgi silali ti gilaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga taqal
jigaib.’ Degsi merŋgonamqa niŋgi iŋgi bei qa truqueb e?”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Sai. Iga iŋgi bei qa truquosai.”

36 Onaqa a na minjrej, “Ariya bini e anjam di beltosiy olo
endegsi merŋgwai. Nuŋgo silali bei soqnim oiy. Nuŋgo qaquŋ
bei soqnim di dego oiy. Niŋgi sebru saiamqa nuŋgo gara jugo
bei qariŋyosib silali osib dena sebru awaiyiy.
37 E niŋgi merŋgwai. Anjam e qa nami neŋgreŋyeb qaji di
aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo uŋgasari naŋgi
marqab, “Kristus a une tamo.” ’ ”
38 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba,
ni unime. Iga sebru aiyel ejunum.” Onaqa Yesus na minjrej,
“Di kere.”

Yesus a Oliv manaq oqsiq dia Qotei pailyej

39 Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa
Jerusalem uratosiq Oliv manaq oqej. Aqa aŋgro naŋgi dego
a dauryosib oqeb.
40 Oqsib nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa aŋgro
naŋgi minjrej, “Niŋgi endegsib pailyiy, ‘O Abu, gulbe bei na
iga uneq waigaiq.’ ”
41 Yesus a degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq kiñala sasalej.
Tamo bei na meniŋ waiyim isaq yala gilqas dego kere a
sasalosiqa siŋga pulutosiq Qotei pailyej.
42 A endegsi pailyej, “O Abu, ni marimqa gulbe endi ijoq
baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo
dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”
43-44 Yesus a degsi siŋgila na Qotei pailyoqnsiqa a are tulaŋ
gulbekobaiyej. Onaqa a ŋeskobaiyosiqa aqa ŋes leŋ ti man-
damq aiyoqnej. Bati deqa laŋ aŋgro bei aisiqa Yesus taqyosiqa
siŋgilatej.
45-46 Yesus a pailyo koboonaqa a olo tigelosiqa aqa aŋgro
naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab
unjrej. Unjrnaqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa ŋereŋejunub? Niŋgi
tigelosib Qotei pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di
gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Yesus a anjam degsi mareqnaqa aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji
bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi joqsiqa Yesus aqa
areq di branteb. Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosiq
kundoqyej.
48 Kundoqyonaqa minjej, “O Judas, e Tamo Aŋgro. Tamo
naŋgi endi e ojqajqa deqa ni na e kundoqbonum e?”
49 Onaqa tamo naŋgi di Yesus ojqa laqnabqa aqa aŋgro naŋgi
unsibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga gago
sebru osim tamo naŋgi di ñumnam moreŋqab.”

50 Degsi minjsibqa aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra
tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa sebru waiyej
grotosiqa dabkala wo segi gentetej.
51 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Kumbra de-
gyaib. Uratiy.” Degsi minjrsiqa tamo di aqa dabkala ojnaqa
olo boleej.
52 Onaqa Yesus na atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo
naŋgi ti Juda gate naŋgi ti minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa
kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e?
53 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na soqnem. Bati
deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Ariya bati uge nuŋgoq
di brantqo deqa niŋgi e ojonub. Endego ambru aqa siŋgila agi
brantqo.”

Pita a marej, “E Yesus qaliesai”

54-55 Onaqa naŋgi Yesus ojsib walwelosib atra tamo gate aqa
talq osi gileb. Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq
na naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiqa atra tamo gate aqa tal meq
di brantej. Brantosiqa qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam
tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi koba na ŋam yoroqnej.
56 Pita a ŋamyuwo areq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na
unsiqa koqyosiq qaja tamo naŋgi minjrej, “Tamo endi Yesus
ombla soqneb.”
57 Onaqa Pita a saidosiq minjej, “Uŋa, e tamo di qaliesai.”
58 Sokiñalayonaq tamo bei na olo Pita unsiqa minjej, “Ni dego
Yesus aqa aŋgro bei.” Onaqa Pita na minjej, “E aqa aŋgro sai.”
59 Olo kiñala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiqa
siŋgila na marej, “Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e
qalieonum, a Yesus ombla soqneb.”
60 Onaqa Pita na minjej, “Ni anjam maronum di e poibosai
bole sai.” Degsi minjnaqa tuwe anjamej.
61-62 Tuwe anjamonaqa Tamo Koba a bulosiqa Pita koqyej.
Koqyonaqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Bini tuwe
anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus
qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tal qalaq
gilsiqa tulaŋ akamugetej.

Naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib baŋ na qaloqneb

63 Tamo Yesus ojeb qaji naŋgi a misiliŋyoqnsibqa baŋ na
qaloqneb.
64 Qaloqnsibqa aqa ŋamdamu gara na qosetosib minjoqneb,
“Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?”
65 Degsib minjoqnsib olo misiliŋ anjam gargekoba minjo-
qneb.

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

66 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda gate naŋgi ti atra
tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti koroosib Yesus
osib tigeltosib nenemyeb,
67 “Ni Kristus amqa geregere merge.” Onaqa a na minjrej,
“E kamba anjam merŋgwai di niŋgi ijo anjam quetbqasai.
68 E anjam bei nenemŋgwai di niŋgi olo anjam merbqasai.
69 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E Tamo Aŋgro. Bini bati
endeqa ti bunuq qa ti e Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ
woq di awesqai.”
70 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na minjeb, “Deqa
ni Qotei aqa Ŋiri e?” Onaqa a na minjrej, “Od. Anjam niŋgi
maronub di kere.”
71 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ minjiŋ
oqetnjrnaqa segi segi maroqneb, “Aqa une agi a segi babtqo
iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim
aqa une marqas?”

23

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

1 Juda tamo kokba naŋgi degsib marsibqa Yesus osi gilsib
Rom naŋgo gate Pailat aqa ulatamuq di tigelteb.
2 Tigeltosib Pailat minjeb, “Iga Yesus uneqnum, a na Juda
tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu. Osiqa naŋgi
mandor koba Sisar takis yqajqa saidnjroqnsiqa minjreqnu,
‘E segi nuŋgo Mandor Koba. E segi Kristus.’ ” Juda tamo kokba
naŋgi degsib Yesus aqa jejamuq di une qameteb.
3 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa Yesus nenemyej, “Ni
Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od.
Anjam ni maronum di kere.”
4 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti minjrej, “E segi are qalonum, Yesus aqa jejamuq di
une bei saiqoji.”
5 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Yesus a tamo
uŋgasari naŋgi kumbra uge dauryqajqa are tigeltetnjreqnu.
Agi a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa dena Judia sawaq
aisiq qure qure kalilq di walweloqnsiqa dena bosiq gago qure
endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej

6 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus
a Galili qaji tamo e?”
7 Degsi nenemnjrnaqa naŋgi na minjeb, “Od, a Galili qaji
tamo.” Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Man-
dor Herot a Galili sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi
unu. Deqa e Yesus qariŋyitqa a Herot aqaq gilimqa a kamba

Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrsiqa Yesus qariŋyonaqa
Herot aqaq gilej.

8 Herot a nami Yesus qa anjam quoqnej deqa a Yesus
itqajqa arearetoqnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq di
maŋwa bei yim unqajqa deqa are qaloqnej. Deqa a Yesus aqa
ulatamu unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.

9 Onaqa a na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nen-
emyeqnaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei
mequmesoqnej.

10 Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
bosib Herot aqa ulatamuq di tigelosib Yesus aqa jejamuq di
une gargekoba qameleŋoqneb.

11 Onaqa Herot aqa qaja tamo qudei naŋgi ti Yesus tulaŋ
ugeugeiyosib misiliŋyoqneb. Osib gara jugo olekoba man-
dor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib jigetosib
qariŋyonab olo Pailat aqaq aiyej.

12 Bati qujai deqa Herot Pailat wo naŋgi jeu turyeb. Nami
naŋgi ombla jeu soqneb.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

13-14 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi
ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bosib
koroonabqa endegsi minjrej, “Niŋgi Yesus osib ijo areq di
tigeltosib merbonub, ‘Tamo endi a tamo uŋgasari naŋgi kum-
bra ugeq breinjreqnu.’ Merbonubqa e segi Yesus geregere
nenemyonum niŋgi quonub. Une kalil niŋgi aqa jejamuq di
qameqnub qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une
bei itosai.

15 Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a
na Yesus olo qariŋyqoqa ijoq bqo. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi Yesus
aqa une bei babtosai. Deqa e a laŋa moiyotqa keresai.

16-17 Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na
kumbaiŋyosib a uratib gilqas.”

18 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa anjam di qusi-
bqa naŋgi tulaŋ murqumyosib minjeb, “Ni Yesus urataim. Ni
a moiyotime. Osim Barabas oqeq atsim iga ege.”

19 Barabas a nami tamo qudei naŋgi joqsiqa Rom naŋgi ti
qotsib tamo qudei ñumeb deqa qaja tamo naŋgi Barabas osib
tonto talq di waiyeb.

20 Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa are soqnej deqa a
na tamo uŋgasari naŋgi olo minjrej, “Niŋgi marib e Yesus uratit
gilqas.”

21 Onaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib min-
joqneb, “Ni Yesus urataim. Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a
ŋamburbasq di qame!”

22 Onaqa olo minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une
kiye yej deqa a ŋamburbasq di qamqai? Niŋgi Yesus aqa une
bei babtosai. Deqa e a laŋa moiyotqa keresai. Deqa e ijo qaja
tamo naŋgi minjrit naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib
gilqas.”
23-24 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib
siŋgila na Pailat saidyoqnsibqa waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
Yesus ŋamburbasq di qame!” Degsib siŋgila na Pailat minje-
qnab naŋgo anjam dena Pailat aqa anjam qalotoqnej. Deqa a
naŋgo anjam di dauryosiqa minjrej, “Di kere. Uŋgum. E na ijo
qaja tamo naŋgi minjrit Yesus osi gilsib ŋamburbasq di qamib
moiqas.”
25 Degsi minjrsiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa
naŋgi enjrej. Osiqa tamo uŋgasari naŋgo areqalo dauryosiqa
Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi na aqa
qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a osib gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

26 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq
Jerusalem aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena
ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa
gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon.
A Sairini qure qaji.
27 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus gam na dau-
ryosib giloqneb. Giloqnsibqa naŋgo ambleq di uŋa qudei
naŋgi are tulaŋ gulbeinjrnaqa Yesus qa akamoqnsib lou ti
giloqneb.
28 Gileqnabqa Yesus a qusiqa bulosiqa naŋgi minjrej, “O
Jerusalem uŋgasari, niŋgi e qa akamaib. Niŋgi nuŋgo aŋgro
naŋgi qa ti niŋgi segi qa ti akamoiy.
29 Niŋgi quiy. Bati bei brantimqa tamo naŋgi endegsib mar-
qab, ‘Uŋa naŋgo miligi ugeej qaji naŋgi ti uŋa aŋgrotosaieqnub
qaji naŋgi ti areboleboleinjrqas. Uŋa aŋgro muŋgum anain-
jrosaieqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjrqas.’ Tamo naŋgi
degsib marqab.
30 Osib mana naŋgi minjrqab, ‘Niŋgi bosib iga kabutgosib
ulitgiy.’
31 O uŋgasari, e ŋam gesgi bul. Tamo naŋgi na e kumbra uge
ebeqnub. Tamo naŋgi di ŋam moiyo bul. Deqa kumbra tulaŋ
ugedamu naŋgoq di brantqas.”
32 Bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di ñumib moreŋqajqa
marsib Yesus koba na joqsib giloqneb.
33 Naŋgi giloqnsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate
Tanu di brantosib dia Yesus ŋamburbasq di qameb. Qamsib
bajiŋ tamo aiyel naŋgi dego ŋamburbasq di ñumeb. Bei Yesus
aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.

34 Yesus a ŋamburbas goge di sosiqa a endegsi pailyej, “O Abu,
ni na tamo naŋgi e gaintbonub qaji naŋgo une di kobotime.
Naŋgi une yonub di naŋgi qaliesai.” Bati deqa qaja tamo naŋgi
Yesus aqa gara eleŋqa marsib giltelenjeb. Osib meniŋ silali
alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas.
Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.
35 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tigelesosib Yesus ko-
qyeqnabqa Juda gate naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib endegsib
maroqneb, “A na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya
a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A maroqnej, ‘E Qotei
aqa Kristus. A na e giltbej.’ Anjam di boleamqa a na aqa segi
jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiyem.”
36-37 Qaja tamo naŋgi dego Yesus degsib misiliŋyoqneb.
Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib minjeb, “Ni
Juda naŋgo Mandor Koba boleamqa ni ino segi jejamu
aqaryaiyosim ŋamburbas urat.”
38 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib
neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.”
39 Onaqa bajiŋ tamo bei ŋamburbasq di qameb qaji a na
Yesus misiliŋyosiqa minjej, “Ni Kristus amqa ni ino segi jejamu
aqaryaiyosim aqo aiyel dego aqaryaige.”
40 Onaqa bajiŋ tamo bei na aqa anjam di qusiqa ŋiriŋtosiq
minjej, “Gulbe Yesus a oqo endi ni dego onum. Deqa ni kiyaqa
Qotei ulaiyosai?
41 Aqo aiyel une tamo. Deqa iga kere moreŋqom. Ariya
Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.”
42 Osiqa Yesus minjej, “O Yesus, mondoŋ ni olo bosim
Mandor Koba sosimqa ni e qa are qalsim e ame.”
43 Onaqa Yesus na minjej, “Bini qujai ni e ombla laŋ qureq
di sqom. E bole mermonum.”

Yesus a moiyej

44-45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambru-
osi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej. Bati qujai deqa gara
kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq
aisiq poaiyelej.
46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “O Abu, e na ijo
qunuŋ osim ino baŋq di atonum.” Degsi marsiqa mondor
titosiq moiyej.
47 Onaqa qaja tamo naŋgo gate a Yesus degsi mondor titosiq
moiyej di unsiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa marej, “Bole, Yesus
aqa jejamuq di une bei saiqoji.”
48 Onaqa tamo uŋgasari kalil Yesus unqa beleŋeb qaji naŋgi
dego Yesus degsi moiyej di unsibqa a qa are tulaŋ gulbein-
jrnaqa are soqoŋyeb. Osib jaraiyosib naŋgo segi segi talq
gileleŋeb.

49 Yesus aqa kadoi kalil naŋgi ti uŋgasari qudei nami Yesus
dauryosib Galili sawa uratosib Jerusalem beleŋeb qaji naŋgi
ti isaq di tigelesosibqa Yesus a ŋamburbasq di gaiŋosiq moinaq
koqyoqneb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

50 Tamo bei aqa ñam Josep a soqnej. A Juda naŋgo gate bei.
A Arimatea qure qaji. Arimatea a Judia sawaq di unu. Josep
a tamo bolequja. Aqa kumbra tulaŋ boledamu.
51 A endegsi are qaloqnej, “Bunuqna Qotei a bosim gago
Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq
Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. Juda gate kokba naŋgi Yesus qalib
moiqajqa anjam qoseb bati deqa Josep a naŋgi koba na anjam
qososai. A naŋgo anjam di uratoqnej.
52 Tamo di a Pailat aqa areq bosiq nenemyej, “Ni e odbimqa
e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
53 Onaqa Pailat na odyonaqa gilsiq Yesus aqa jejamu
ŋamburbasq dena osiq gara qat na dalaosiq osi gilsiq sub bei
nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atej. Sub di bunuj.
Sub dia nami tamo bei jugosaioqneb.
54 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa
iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej.
55 Bati di uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawaq
dena beleŋeb qaji naŋgi Josep koba na subq gileb. Gilsib Josep
na Yesus subq atnaq uneb.
56 Unsib olo puluosib naŋgo talq aisib ŋam so aqa ya quleq
tulaŋ boledamu di gereiyosib atnab soqnej. Ŋam so aqa ya di
Yesus aqa jejamuq di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. Onaqa
yori bati brantonaqa naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosib
wau getentosib aqaratosib soqneb.

24

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru uŋgasari
naŋgi olo tigelosib ŋam so aqa ya quleq boledamu nami
gereiyeb qaji di osib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq
gileb.
2 Naŋgi gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja sub me getente-
soqnej qaji di waqosiq taqal di sonaq uneb.
3 Unsib sub miligiq aiyeb di naŋgi Tamo Koba Yesus aqa
jejamu unosai.
4-5 Deqa naŋgi are tulaŋ kobainjrej. Onaqa tamo aiyel naŋgi
brantosib uŋgasari naŋgo areq di tigelesonab unjrsib tulaŋ
ulaugetosib turuosib mandamq di ŋam queb. Tamo aiyel di
naŋgo gara tulaŋ minjalo. Onaqa naŋgi na uŋgasari naŋgi

minjreb, “Niŋgi kiyaqa tamo moiyo sawaq endi tamo ŋambile
unu qaji a qa ŋameqnub?
6 Yesus a endi sosai. A olo subq na tigelqo. Nami a Galili
sawaq di sosiqa bati deqa a na niŋgi endegsi merŋgej, ‘E olo
subq na tigelqai.’ Niŋgi aqa anjam deqa olo are walŋgwo kiyo?
7 Agi a niŋgi endegsi merŋgej, ‘E Tamo Aŋgro ojsibqa une
tamo naŋgo baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa
e olo subq na tigelqai.’ ”
8-9 Onaqa uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam deqa olo are
qalsibqa subq dena puluosib aisib anjam kalil tamo aiyel
na minjreb qaji di Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti
sainjreb. 10 Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Bei
Joana. Bei Maria. A Jems aqa ai. Uŋgasari qudei dego tamo
aiyel naŋgo anjam di qusib aisib Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi sainjreb.
11 Sainjrnab qunab ugeinjrnaq mareb, “Uŋgasari naŋgo an-
jam di laŋa sa anjam.”
12 Onaqa Pita a tigelosiqa urur ti gilsiq sub miligiq di tirosiq
ŋam atej di Yesus dalaeb qaji gara di segi sonaq unej. Unsiqa
olo puluosiq aqa talq aisiq kumbra deqa are koba qaloqnej.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Emeus gamq di Yesus tureb

13 Bati qujai deqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Jerusalem
uratosib qure bei aqa ñam Emeus deq giloqneb. Jerusalem
dena tigelosib Emeus qureq gilqajqa kiñala isaq 11 kilomita
dego.
14 Naŋgi aiyel giloqnsibqa kumbra kalil jeu tamo naŋgi na
Yesus yoqneb qaji deqa ombla maroqnsib giloqneb.
15 Gileqnabqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi koba
na walwelosib giloqneb.
16 Naŋgi Yesus uneb ariya naŋgi a qa poinjrosai.
17 Deqa a na naŋgi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niŋgi an-
jam kiye maroqnsib gileqnub?” Degsi nenemnjrnaqa naŋgi
tigeleb. Yesus a moiyej deqa naŋgi aiyel ulatamu tulaŋ ugein-
jrej.
18 Onaqa bei aqa ñam Kliopas a na kamba Yesus minjej,
“Tamo gargekoba naŋgi Jerusalem endi unub. Ni segi kiyo
kumbra brantej qaji deqa qaliesai?”
19 Onaqa Yesus na kamba nenemnjrej, “Kumbra kiye bran-
tej?”
Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Kumbra kalil Nasaret tamo
Yesus aqaq di brantej qaji iga deqa mareqnum. A Qotei aqa
medabu o qaji tamo bole soqnej. A Qotei ti tamo uŋgasari
kalil ti naŋgo ŋamdamuq di maŋwa kokba yoqnej. Osiqa anjam
siŋgila ti dego maroqnej.

20 Ariya a kumbra degyeqnaqa gago gate naŋgi ti atra tamo
kokba ti naŋgi na a ojsib Rom naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa
naŋgi na a osib tigeltosib minjeb, ‘Ni une tamo. Deqa ni
moiqam.’ Degsib minjsib a osib ŋamburbasq di qalnab moiyej.
21 Iga are qalem, ‘Yesus a na qujai iga Israel tamo uŋgasari
awaigim iga bole sqom.’

“Anjam bei dego unu. Yesus a moiyej bati qalub gilqo.
22-23 Yqoqa nobqolo ambru gago uŋgasari qudei naŋgi Yesus
aqa subq gilonub naŋgi aqa jejamu unosai. Dena puluosib
bosib iga mergonub, ‘Iga subq di laŋ aŋgro qudei unjronumqa
naŋgi na mergonub, “Yesus a subq na tigelqo. Deqa a ŋambile
unu.” ’ Uŋgasari naŋgi na iga degsi mergonubqa iga tulaŋ
prugugetonum.
24 Tamo qudei naŋgi iga koba na sonam naŋgi dego subq
gilonub. Gilsib kumbra kalil uŋgasari naŋgi na unsib saigonub
qaji di unonub. Ariya naŋgi Yesus aqa jejamu unosai.”

25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo tulaŋ
truquiŋgwo. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam nami
maroqneb qaji di niŋgi poiŋgosai.
26 Anjam agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim laŋ
qureq oqimqa Qotei na ñam kobaquja yqas.”
27 Osiqa Yesus a segi qa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di
naŋgi sainjrej. A Qotei aqa medabu o tamo kalil naŋgi Moses
ombla naŋgo anjam neŋgreŋq di so qaji dena utru atsiq anjam
geregere plaltosiq minjroqnej.

28-29 Ariya naŋgi qalub koba na walwelosib qure naŋgi gilqa
mareb qaji di jojomyosib Yesus a naŋgi uratnjrsim gam bei
dauryqa laqnaqa naŋgi aiyel na saidyosib minjeb, “Ni iga
uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba na sqom.” Degsi
minjnabqa a naŋgi aiyel daurnjrsiqa naŋgo tal gogetosib koba
na soqneb.
30 Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesus a bem osiq Qotei
pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa naŋgi aiyel anainjrej.
31 Anainjrnaqa bati deqa naŋgi Yesus qa poinjrnaqa mareb,
“Bole, tamo endi Yesus.” Degsib marnabqa Yesus a naŋgo
ambleq na loumosiq ulaŋej.
32 Ulaŋonaq naŋgi mareb, “Bole, aqo aiyel gamq di wal-
weleqnamqa Yesus a Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di
aqa utru geregere plaltosiq mergeqnaqa iga quoqnsim tulaŋ
arearetgoqnaj.”

33 Naŋgi aiyel degsib marsib bati qujai deqa naŋgi tigelosib
olo puluosib Jerusalem aisib Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo
qudei ti koroesonab itnjreb.

34 Onaqa naŋgi na naŋgi aiyel endegsib minjreb, “Tamo
Koba a bole subq na tigelqo. Agi a subq na tigelosiq Saimon
aqaq di brantqoqa a bole unqo.”
35 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kamba anjam kalil gamq
di Yesus na minjrej qaji deqa ti a na bem giŋgeŋyosiq anainjr-
naqa naŋgi a qa poinjrej deqa ti naŋgi sainjreb.

Yesus aqa aŋgro naŋgi a uneb

36 Degsib sainjreqnabqa Yesus a segi naŋgo ambleq di bran-
tosiq minjrej, “Niŋgi are lawo soqniy.”
37 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil ulaosib tulaŋ prugugetosib
are qaleb, “Iga buga bei unonum kiyo?”
38 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyaqa e buga qa marsib
ulaosib prugonub?
39 Endi e di. Niŋgi ijo baŋ bile unsib ijo siŋga unsib baŋ
waiyosib ijo jejamu ojsib poiŋgwas, e damu ti tanu ti. Buga
a damu ti tanu ti saiqoji.”
40-41 Yesus na naŋgi degsi minjrsiqa aqa baŋ ti siŋga ti naŋgi
osornjrnaqa naŋgi unsib tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa
naŋgi olo areqalo aiyeltoqnsib are koba qaloqneb. Yeqnaqa
Yesus na minjrej, “Niŋgi iŋgi bei unu e?”
42-43 Onaqa naŋgi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei
Yesus yonab osiq naŋgo ŋamdamuq di uyej.
44 Uysiqa minjrej, “E nami niŋgi koba na sosimqa endegsi
merŋgoqnem, ‘Dal anjam kalil Moses a e qa neŋgreŋyej qaji di
aqa damu brantqas. Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo
naŋgi e qa neŋgreŋyeb qaji di dego aqa damu brantqas. Anjam
kalil louqa buk miligiq di e qa neŋgreŋyeb qaji di dego aqa
damu brantqas.’ E nami niŋgi degsi merŋgoqnem.”
45 Osiqa Yesus a naŋgo areqalo waqtetnjrnaqa naŋgi Qotei
aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere poinjrej.
46 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Kristus a jaqatiŋ koba osim
moisim bati qalub koboamqa a olo subq na tigelqas anjam di
neŋgreŋq di unu.
47-48 Deqa ijo anjam maro tamo naŋgi sawa sawa kalilq
giloqnsibqa dia ijo anjam palontoqnqab. Palontoqnib tamo
uŋgasari naŋgi quoqnsib are bulyoqnqab. Yimqa Qotei a
ijo ñam na naŋgo une kobotetnjroqnqas. O ijo aŋgro, niŋgi
segi ijo anjam maro tamo unub deqa kumbra kalil e nami
nuŋgo ŋamdamuq di yoqnem qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi
sainjroqniy. Niŋgi Jerusalem endia wau di utru atsib laqniy.
49 Niŋgi quiy. Mondor Bole ijo Abu a nami nuŋgoq qariŋyqa
marej qaji di e na qariŋyit nuŋgoq bqas. Deqa niŋgi qure endia
tariŋoqniy. Tariŋosib soqnibqa laŋ goge na Qotei aqa siŋgila
nuŋgoq bqas.”

Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej

50 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa Jerusalem
uratosib Betani qureq gileb. Gilsib dia aqa baŋ soqtosiqa
naŋgi qa pailyej.
51 Pailyeqnaqa Qotei na a metonaq naŋgi uratnjrsiqa laŋ
qureq oqej.
52 A laŋ qureq oqeqnaqa naŋgi siŋga pulutosibqa a qa
louosib tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo puluosib
Jerusalem aiyeb.
53 Aisib bati gaigai atra tal miligiq di sosibqa Qotei aqa ñam
soqtoqneb.

JON

Qotei a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej

1 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil brantosaisonabqa Anjam a
soqnej. Anjam a Qotei ombla soqneb. Anjam a segi Qotei.
2 Tulaŋ nami Anjam a Qotei ombla soqneb.
3 Anjam a siŋgila ti soqnej. Siŋgila dena Qotei na iŋgi iŋgi
kalil gereiyej. Iŋgi bei gam bei na brantosai. Iŋgi iŋgi kalil
branteleŋeb qaji di Anjam a segi na gereiyej.
4 Anjam a segi ŋambile qa utru. Ŋambile di puloŋ bul. Ŋambile
dena tamo uŋgasari naŋgi suwantnjreqnu.
5 Puloŋ di ambruq di suwaŋeqnu. Ambru na puloŋ di
mosotqa keresai.
6 Tamo bei brantej aqa ñam Jon. Qotei na a qariŋyonaq bej.
7 A bosiqa puloŋ qa anjam palontoqnej. Di kiyaqa? Tamo
uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam qusib puloŋ qa naŋgo areqalo
siŋgilatqajqa deqa.
8 Jon a puloŋ sai. A puloŋ qa anjam palontqajqa bej.
9 Puloŋ di puloŋ bole. A mandamq aisiqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi suwantnjreqnu.
10 Anjam a mandamq di soqnej. Aqa siŋgila na Qotei a
mandam atej. Ariya tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji
naŋgi a qa poinjrosai.
11 A aqa segi qure utruq ainaqa aqa leŋ qujai naŋgi a
areiyosai.
12 Ariya tamo uŋgasari a areiyosib aqa ñam qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi a na giltnjrnaqa naŋgi Qotei aqa aŋgro
tiŋtiŋ branteb.
13 Ai abu na ŋambabtnjro qaji naŋgoq dena naŋgi Qotei aqa
aŋgro brantosai. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Qotei aqa aŋgro
brantosai. Tamo bei aqa areqalo na dego naŋgi Qotei aqa
aŋgro brantosai. Qotei a segi na marnaqa naŋgi aqa aŋgro
tiŋtiŋ branteb.
14 Anjam di a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej. Son-
aqa iga aqa ñam koba ti aqa siŋgila koba ti unem. A segi qujai
Qotei aqa Ŋiri. A iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. A segi anjam
bole qa utru.
15 A qa nami Jon a anjam palontoqnsiqa endegsi leleŋoqnej,
“E nami maroqnem, ‘Tamo di a ijo qoreq na bqas. E
ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ
buŋbejunu.’ ”
16 Qotei aqa Ŋiri a iga kalil qa are tulaŋ boleiyeqnu. Aqa
kumbra dena a na iga tulaŋ geregereigeqnu.

17 Bole, nami Qotei a Moses aqa wau na iga dal anjam egej.
Ariya Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are boleiyosiqa
anjam bole egej.
18 Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai. Qotei aqa Ŋiri a
na qujai iga Qotei osorgej. Qotei aqa Ŋiri a segi Qotei. A aqa
Abu aqa areq di sosiq beteryejunu.

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

19 Bati bei Juda tamo kokba naŋgi na atra tamo ti Livai naŋgi
ti qariŋnjrnabqa Jerusalem qure uratosib Jon aqa areq gilsib
nenemyeb, “Ni tamo yai?”
20 Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiqa minjrej, “E
Kristus sai.”
21 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Deqa ni tamo yai? Ni
Elaija kiyo?” Onaqa a na minjrej, “Sai.” Onaqa naŋgi na olo
nenemyeb, “Ni Qotei aqa medabu o tamo iga a qa tariŋeqnum
qaji tamo de kiyo?” Onaqa a na kamba minjrej, “Sai. E a sai.”
22 Deqa olo nenemyeb, “Ni tamo yai? Ni segi qa kiyersi
mareqnum di geregere mergimqa iga olo aisim tamo naŋgi
iga qariŋgonub qaji di minjrqom.”
23 Onaqa Jon na minjrej, “Nami Qotei aqa medabu o qaji
tamo Aisaia a anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a wadau
sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas,
“Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy.” ’ Aisaia a nami anjam
degsi neŋgreŋyej. Gam gereiyqa tamo agi e segi.”
24 Tamo naŋgi di Farisi naŋgi na qariŋnjrnab Jon aqaq gileb.
25 Deqa naŋgi olo Jon nenemyeb, “Ni Kristus sai. Ni Elaija
sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaqa
tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum?”
26 Onaqa Jon na kamba minjrej, “E ya na naŋgi yansnjre-
qnum. Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei unu. Niŋgi a qa
qaliesai.
27 A ijo qoreq na bqas. A ñam ti unu. E ñam saiqoji. Deqa e
na a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.”
28 Jon a Betani qureq di naŋgi anjam degsi minjroqnej.
Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo
uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

29 Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa
unsiq marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A
na qujai tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une
kobotetnjrqas.
30 E tamo deqa nami endegsi merŋgoqnem, ‘A ijo qoreq na
bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ
buŋbejunu.’

31 E nami a qa qaliesai. Ariya Israel naŋgi a qa qalieqajqa
deqa e bosim ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum.”
32 Jon a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, “Qotei aqa Mon-
dor a laŋ qure uratosiq binoŋ bulosiq mandamq aisiqa Yesus
aqa gateq di awoonaq e unem.
33 E nami Yesus qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na tamo
uŋgasari naŋgi yansnjrqajqa qariŋbej qaji a na merbej, ‘Ijo
Mondor Bole a aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni
unqam. A na qujai Mondor aqa siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi
yansnjroqnqas.’
34 Qotei na e degsi merbonaqa e tamo di unsim marem,
‘Bole, a Qotei aqa Ŋiri.’ ”

Tamo qalub naŋgi Yesus dauryeb

35-36 Olo nebeonaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi ti koba na
tigelesonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa Jon na unsiqa
naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du.”
37 Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel Jon dauryqa uratosib olo
Yesus dauryosib gileb.
38 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel a dauryosib beqn-
abqa unjrsiqa nenemnjrej, “Niŋgi aiyel kiyaqa e daurbe-
qnub?” Onaqa minjeb, “Rabai, ni tal qabia unum?” Ñam
“Rabai” di Hibru anjam. Gago anjam, “Qalie Tamo Koba.”
39 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi bosib ijo tal
uniy.” Onaqa naŋgi Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji
di uneb. Unsib seŋ bati 4 onaq bilaqtej deqa naŋgi a ombla
soqneb.
40 Tamo aiyel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei
aqa ñam Andru. A Saimon Pita aqa was.
41 A Yesus uratosiq walwelosiq aqa was Saimon itosiq min-
jej, “Iga Mesaia unonum.” Ñam “Mesaia” di Hibru anjam.
Gago anjam, “Kristus.”
42 Degsi minjsiqa Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej.
Onaqa Yesus na Saimon unsiqa minjej, “Ni Saimon. Ni Jon
aqa ŋiri. Bunuqna ino ñam Sifas mermoqnqab.” Ñam “Sifas”
di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Meniŋ.”

Yesus a Filip Nataniel wo naŋgi metnjrej

43 Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiqa tamo bei
aqa ñam Filip itosiq minjej, “Ni e daurbe.”
44 Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru Pita wo naŋgo qure
utru.
45 Onaqa Filip a aisiqa tamo bei aqa ñam Nataniel itosiq
minjej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses marsiq dal anjamq
di neŋgreŋyej qaji a unonum. Qotei aqa medabu o qaji tamo

naŋgi dego a qa maroqnsib neŋgreŋyoqneb. Tamo di Yesus Nasaret qure qaji. A Josep aqa ŋiri.”

46 Onaqa Nataniel na kamba Filip minjej, “Nasaret di qure kiñala. Di qure kobaquja sai. Tamo bole bei a qure dena brantqa kere kiyo?” Onaqa Filip na minjej, “Ni bosim tamo di unime.”

47 Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiqa a qa marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisaŋ anjam marosaieqnu.”

48 Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiyersi e qa qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Filip a ni metmosaisonaqa ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.”

49 Onaqa Nataniel a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa e poibqo, ni Qotei aqa Ŋiri. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.”

50 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi ubtosim mermonumqa ni qusim ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Di ijo siŋgila kiñala segi e babtonum. Bunuqna e ijo siŋgila kokba babtoqnit ni unoqnqam.”

51 Osiqa naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi quiy. E bole merŋgwai. E segi Tamo Aŋgro. Deqa bunuqna laŋ waqamqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ijo jejamuq na laŋ qureq oqoqnsib olo mandamq aiyoqnib niŋgi unjrqab.”

2

Tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej

1 Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi koroosib iŋgi goiyeb. Anjam qariŋyonab Yesus aqa ai a koro deq gilej.

2 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti dego metnjrnab koro deq gileb.

3 Koroosib iŋgi uyeqnabqa wain saiinjrnaqa Yesus aqa ai na minjej, “Naŋgi wain saiinjrqo.”

4 Onaqa Yesus na minjej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati brantosaiunu.”

5 Onaqa aqa ai na kaŋgal tamo naŋgi endegsi minjrej, “Yesus a anjam kiye merŋgimqa di dauryiy.”

6 Tal dia ya nobu 6 kokba meniŋ na gereiyo qaji ateleŋonab soqneb. Juda naŋgi Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib naŋgo baŋ ti jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di ateleŋonab soqneb. Ya nobu quja quja 100 lita.

7 Ariya Yesus na kaŋgal tamo naŋgi minjrej, “Ya nobu di maqteleŋiy.” Onaqa naŋgi ya nobuq di ya qameleŋonab maqej.

8 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ya bei tigsib osi gilsib goiyo
lanja a yiy.” Onaqa kaŋgal tamo naŋgi Yesus aqa anjam di
dauryosib ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yeb.
9 Ya di Yesus na bulyonaq wain babej. Wain babonaqa
goiyo lanja a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bolequja.”
Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kaŋgal tamo ya tigeb qaji
naŋgi segi qalie. Onaqa goiyo lanja a na tamo uŋa baŋ ojej
qaji di metonaq aqa areq bonaq minjej,
10 “Bati gaigai tamo naŋgi iŋgi goiyoqnsib wain qaqatiŋ
bole namo tamo naŋgi anainjreqnab uyeqnub. Uyeqnab
olo bunu wain qaqatiŋ bolesai di anainjreqnub. Ariya ni
degyosai. Ni wain qaqatiŋ bole tentosim namo wain qaqatiŋ
bolesai anainjronum uyonub olo bunu wain qaqatiŋ bole
anainjronum.”
11 Yesus a Kana qureq di maŋwa di babtej. Kana qure agi
Galili sawaq di unu. A nami maŋwa bei babtosaioqnej. Bati
di qujai a na maŋwa babtqa utru atej. Maŋwa dena a na aqa
segi ñam koba ti aqa siŋgila koba ti boleq atej. Onaqa aqa aŋgro
naŋgi maŋwa di unsibqa a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
12 Ariya uŋa baŋ ojqa bati di koboonaqa Yesus aqa was
naŋgi ti aqa aŋgro naŋgi ti aqa ai koba na Kana qure uratosib
Kaperneam qureq gileb. Gilsib dia bati qudei soqneb.

Tamo naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

13 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa
naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomonaqa
Yesus a Jerusalem aiyej.
14 Aisiq atra tal kobaquja miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di
tamo naŋgi na makau ti kaja ti binoŋ ti qariŋyeqnabqa tamo
qudei na awaiyeqnab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi
naŋgo awo jaramq di awesosib silali pileqnabqa naŋgi dego
Yesus na unjrej.
15 Unjrsiqa rauŋga osiq dena toqoŋ gereiyosiq ganiŋyoqnsiq
naŋgi kalil naŋgo kaja ti naŋgo makau ti winjrnaqa atra
tal uratosib jaraiyeb. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi dego
winjrsiq naŋgo awo jaram bilbelyosiq silali bimbleŋyetnjrej.
16 Osiqa tamo naŋgi binoŋ qariŋyoqnsibqa dena silali oqneb
qaji naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi binoŋ di eleŋosib jaraiyiy.
Niŋgi na ijo Abu aqa tal endi iŋgi qariŋyo tal bulyaib.”
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa
Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji deqa olo are qaleb.
Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, “O Abu, e ino tal qa tulaŋ
arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa siŋgilaeqnum.”
18 Yesus na tamo naŋgi di winjrnaqa Juda tamo kokba naŋgi
unsibqa deqa nenemyeb, “Ni maŋwa kiye babtim dena iga
poigwas, ni Qotei aqa ñam na kumbra endi yeqnum?”

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi na atra tal
kobaquja endi koŋgrontibqa bati qalub qa e olo tigeltqai.”
20 Onaqa naŋgi na minjeb, “Atra tal endi gereiyeqnab
wausau 46 koboej. Ni kiyaqa bati qalub qa olo tigeltqa
maronum? Keresai.”
21 Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu sigitosiqa
yawo anjam marej.
22 Deqa bunuqna a subq na tigelonaqa aqa aŋgro naŋgi
aqa anjam deqa olo are qalsibqa Qotei aqa anjam nami
neŋgreŋyeb qaji deqa poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb.

Yesus a tamo kalil naŋgo kumbra qa qalie bole

23 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa
naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa
Yesus a Jerusalem di sosiqa maŋwa babteqnaqa tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi unoqnsib aqa ñam qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb.
24 Ariya Yesus a naŋgi areinjrosai. A tamo kalil naŋgi qa
qalie bole.
25 A powo bei qa truquosaieqnu. Deqa tamo bei na tamo
naŋgi qa ubtosim Yesus minjaiq. A segi tamo naŋgo areqalo
qalie bole.

3

Nikodemus a qolo Yesus ombla anjam qaireb

1 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A
Farisi tamo. A Juda naŋgo gate bei.
2 A qolo Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba,
iga qalieonum, ni powo tamo bole. Ni Qotei aqaq na bem.
Qotei a ni siŋgila emosai qamu maŋwa ni yeqnum qaji di ni
babtqa keresai qamu.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo
bei a aŋgro mom bunuj bulosim ŋambabqasai di Qotei na a
taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa
keresai.”
4 Onaqa Nikodemus na nenemyej, “Tamo a qeliqo di
a kiyersim olo aqa ai miligiq aisim aŋgro mom bulosim
ŋambabqas?”
5 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo bei
a ya na ti Qotei aqa Mondor na ti aŋgro mom bunuj bulosim
ŋambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai.
6 Niŋgi nuŋgo ai abu naŋgo jejamuq dena ŋambabeqnub deqa
niŋgi mandam tamo unub. Ariya Qotei aqa Mondor na tamo
bei ŋambabtqas di a mondor ti sqas.

7 E ni mermonum, ‘Niŋgi aŋgro mom bunuj bulosib
ŋambaboiy.’ Ni ijo anjam di qusim prugugetaim.
8 Jagwa a segi puyoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa ni aqa
anjam ato queqnum. Ariya a qabe na kiyo boqnsiq qabiteqnu
di ni qaliesai. Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na
aŋgro mom bunuj bulosib ŋambabeqnub qaji naŋgi kere dego.”
9 Onaqa Nikodemus na olo Yesus nenemyej, “Kumbra di
kiyersi brantqas?”
10 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Israel naŋgo qalie
tamo koba. Ni kiyaqa ijo anjam endeqa poimosai?
11 E bole mermqai. Anjam iga qalieonum qaji deqa mare-
qnum. Kumbra iga uneqnum qaji deqa saeqnum. Ariya niŋgi
gago anjam endi ojosaieqnub.
12 Endego e mandam qa anjam merŋgonumqa niŋgi qusib
nuŋgo areqaloq di siŋgilatosai. Deqa e laŋ qure qa anjam dego
merŋgit niŋgi kiyersib nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab?
13 Tamo bei a laŋ qureq oqosai. E Tamo Aŋgro e segi qujai
laŋ qureq dena mandamq aiyem.
14 Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa a amal sigitosiq so-
qtosiqa gaintej. Dego kere e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbqab.
15 Amqa tamo kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi
ŋambile gaigai sqab.
16 “Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na tamo uŋgasari kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq deqa
aqa segi Ŋiri qujai di naŋgi enjrej. A endegsi are qalej, ‘Tamo
uŋgasari naŋgi ijo Aŋgro qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi
padalqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab.’ Qotei a degsi are
qalsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai naŋgi enjrej.
17 Qotei a tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo
une qa peginjrqa marsiq aqa Ŋiri qariŋyosai. A naŋgi eleŋam
naŋgi padalaib deqa osiq aqa Ŋiri qariŋyonaq mandamq aiyej.
18 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgi Qotei na peginjrqasai. Ariya tamo uŋgasari Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi Qotei na peginjrqas.
Di kiyaqa? Naŋgi aqa segi Ŋiri qujai aqa ñam qa naŋgo areqalo
siŋgilatosai deqa.
19 Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrqas di aqa utru
agiende. Puloŋ a mandamq ainaqa naŋgi ambru qa arearet-
njroqnej. Naŋgi puloŋ qa arearetnjrosaioqnej. Di kiyaqa?
Naŋgi kumbra uge yoqneb deqa.
20 Tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi puloŋ
jeuteqnub. Naŋgo kumbra uge di puloŋ na boleq ataim deqa
naŋgi puloŋ aqaq bosaieqnub.
21 Ariya tamo uŋgasari anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi
puloŋ aqaq beqnub. Boqnsib wau bole bole yeqnabqa tamo

naŋgi unoqnsib mareqnub, ‘Bole, naŋgi Qotei aqa siŋgila na wau di yeqnub.’ ”

Jon yansnjro qaji a Yesus qa anjam palontoqnej

22 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib dia sosibqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.

23 Jon yansnjro qaji a Ainon qureq di sosiqa a dego tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ainon qure di Salim qure jo-jomq di unu. Dia ya koba soqnej deqa tamo uŋgasari naŋgi Jon aqa areq beqnabqa a na yansnjroqnej.

24 Herot na Jon tonto talq di waiyosaisoqnej deqa Jon a kumbra di yoqnej.

25 Bati bei Jon aqa aŋgro qudei naŋgi Juda tamo bei ti jejamu yanso kumbra qa anjam na qotoqneb.

26 Osib naŋgi Jon aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, nami tamo ni ombla Jordan ya taqal beiq di sosibqa ni a qa anjam maroqnem qaji bini tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq gileqnabqa a na yansnjreqnu. Naŋgi inoq bosaieqnub.”

27 Onaqa Jon na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga iŋgi bei egwasai di iga iŋgi bei oqa keresai.

28 Niŋgi segi ijo anjam bei quoqneb. Agi e merŋgoqnem, ‘E Kristus sai. Qotei na e namoqna qariŋbonaq e Kristus bqajqa gam gereiyetem.’

29 Tamo uŋa baŋ ojqas qaji a segi na uŋa di oqas. Aqa was a laŋa qalaq di tigelesosimqa tamo uŋa baŋ ojqo qaji aqa anjam quoqnqas. Qusimqa tulaŋ areboleboleiyqas. Dego kere e bini tulaŋ areboleboleibqo.

30 Kristus aqa ñam tulaŋ kobaqas. Ijo ñam aguq aiqas.” Jon na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.

31 Tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi mandam endeqa kumbra yoqnsib anjam mareqnub. Ariya tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

32 Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a na babtosiq mareqnu. Ariya mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam di ojosaieqnub.

33 Tamo uŋgasari Yesus aqa anjam di ojeqnub qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib mareqnub, “Bole, Qotei a anjam bole qa utru.” Naŋgi degsib mareqnub.

34 Tamo Qotei na qariŋyej qaji a Qotei aqa anjam babtosiq mareqnu. Di kiyaqa? Qotei na aqa Mondor a torei yekritej deqa. A na aqa Mondor potosiq taqal bei segi Yesus yosai.

35 Abu na aqa segi Ŋiri qalaqalaiyeqnu deqa a na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej.

36 Tamo uŋgasari Qotei aqa Ɲiri qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Ariya tamo
uŋgasari Qotei aqa Ɲiri aqa anjam dauryqa urateqnub qaji
naŋgi ŋambile itqasai. Qotei aqa minjiŋ naŋgoq di sqas.

4

Yesus a Samaria uŋa bei wo anjam maroqneb

1-3 Farisi naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jon buŋyosiqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba yansnjreqnaqa naŋgi a dauryeqnub. Jon a tamo gargekoba yansnjrosaieqnu.” Farisi naŋgi
degsib queb. Bole, Yesus a segi na tamo uŋgasari naŋgi
yansnjrosaioqnej. Aqa aŋgro naŋgi na yansnjroqneb. Tamo
Koba Yesus a qalieej, Farisi naŋgi degsib queb. Deqa a Judia
sawa uratosiqa olo Galili sawaq gilej.

4 A gam dauryosiqa Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq gilej.

5 Gilsiq Samaria naŋgo qure kiñala bei aqa ñam Sikar di
brantej. Qure qalaq di mandam mutu bei soqnej. Mandam
mutu di Jekop a nami aqa ŋiri Josep yej.

6 Ya uyqajqa sub dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami bogej
qaji. Yesus a walwelosiq qanam jige seŋ bati 12 onaqa aqa
jejamu asgiyonaqa aqaratqa osiqa ya sub qalaq di awoej.

7-8 Onaqa aqa aŋgro naŋgi iŋgi awaiyqa marsib qure miligiq
aiyeb. Aiyeqnabqa Samaria uŋa bei a ya tugwajqa bej.
Bonaqa Yesus na minjej, “Ya gambaŋ tigsim e anaibe.”

9 Onaqa Samaria uŋa dena Yesus kamba minjej, “Ni Juda
tamo. E Samaria uŋa. Deqa ni kiyaqa e merbonum, ‘Ya
gambaŋ tigsim e anaibe’?” Uŋa na degsiqa Yesus minjej.
Di kiyaqa? Juda naŋgi Samaria naŋgi ti koba na anjam
marosaieqnub.

10 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni iŋgi bole Qotei na laŋa
emqajqa di qalieosim qamu tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa
mermqo qaji a qa poimqo qamu ni e merbimqa ŋambile gaigai
sqajqa ya anaimonum qamu.”

11 Onaqa uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni ya tugwajqa
gambaŋ saiqoji. Ya sub endi tulaŋ guma koba. Deqa ni qabe
na ŋambile gaigai sqajqa ya di oqam?

12 Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago
moma naŋgi enjrej. A sub endena ya uyoqnej. Aqa aŋgro
naŋgi ti aqa makau ti aqa kaja ti naŋgi dego sub endena ya
uyoqneb. Ni na gago moma utru Jekop buŋyqam kiyo?”

13 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo naŋgi sub endena
ya uyoqnqab di naŋgi olo bunu ya qarnjroqnqas.

14 Ariya e na tamo naŋgi ya anainjrqai di naŋgi bunu ya
qarnjrqasai. Ya e na anainjrqai di naŋgi uyibqa naŋgo are
miligiq di ya ani bul polyoqnimqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.”
15 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ya
di anaibimqa e olo ya qarboqnqasai. Amqa e olo bosiy sub
endena ya tugoqnqasai.”

16 Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluŋ
metosim niŋgi ombla endeq boiy.”
17 Onaqa uŋa na minjej, “E gumbuluŋ saiqoji.” Onaqa Yesus
na minjej, “Ni gumbuluŋ saiqoji di kere maronum.
18 Ni nami gumbuluŋ 5 osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini
ombla unum qaji di ino gumbuluŋ sai. Deqa ino anjam di
bole.”
19 Onaqa uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni anjam di
ubtosim merbonum deqa e poibqo, ni Qotei aqa medabu o
qaji tamo bole.
20 Gago moma naŋgi nami manaq endi korooqnsib Qotei
qa louoqneb. Ariya Juda naŋgi mareqnub, ‘Qotei qa louqajqa
sawa qujai agi Jerusalem.’ ”

21 Onaqa Yesus na olo minjej, “O uŋa, e ni anjam bei mermit
ni qusim poimeme. Anjam agiende. Bati bei brantimqa
manaq endi niŋgi Abu qa louoqnqasai. Jerusalem dia dego
niŋgi Abu qa louoqnqasai.
22 Niŋgi Samaria qaji. Deqa niŋgi Abu qa loueqnub qaji a
qa geregere poiŋgosai. Ariya iga Juda qaji. Deqa iga Abu qa
loueqnum qaji a qa geregere poigeqnu. Di kiyaqa? Abu na
tamo uŋgasari naŋgi eleŋqajqa utru agi Juda iga segi.
23 Ariya bati bei brantimqa tamo naŋgi Mondor na ti anjam
bole na ti Abu qa louoqnqab. Osib naŋgo lou dena naŋgi
Abu qa bole louoqnqab. Yim Abu a naŋgi qa tulaŋ arebole-
boleiyqas. Bati di agi brantqo.
24 Qotei a segi Mondor. Deqa tamo naŋgi Qotei qa louqa
oqnsib Mondor na ti anjam bole na ti louoqnqab di naŋgi
Qotei qa bole louoqnqab.”
25 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “E qalie, Mesaia a bqas.”
“Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” Osiqa Yesus
minjej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil ubtosim
mergekritqas.”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla
anjam mareqnum.”

27 Yesus a uŋa degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi olo qureq
na bosibqa a uŋa de wo anjam mareqnab unsibqa tulaŋ
prugugeteb. Ariya naŋgi Yesus nenemyosai, “Ni kiyaqa uŋa
de wo anjam mareqnub?” Degyosai.

28 Onaqa uŋa dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq
aisiqa tamo uŋgasari naŋgi minjrej,
29 “Niŋgi bosib tamo di uniy. E kumbra nami yoqnem qaji
di a na ubtekritqo. Tamo di a Kristus kiyo?”
30 Degsi minjrnaqa naŋgi qure uratosib Yesus unqajqa beb.
31 Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Qalie
Tamo Koba, ni bosim iŋgi uye.”
32 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo iŋgi uyo bei unu di niŋgi
qaliesai.”
33 Onaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi
maroqneb, “Tamo bei na iŋgi bei osi bosiq anaiyqo kiyo?”
34 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei e qariŋbej qaji aqa are-
qalo e dauryosiy aqa wau kobotqai. Ijo iŋgi uyo bole agide.
35 “Niŋgi mareqnub, ‘Bai qolqe koboeqnaqa iŋgi melieqnu.’
Niŋgi degsib mareqnub. Ariya e na niŋgi yawo anjam bei
endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi wauq di ŋam atsib iŋgi meliosiq
unu di unqab.
36 Tamo iŋgi meli gentoqnsib koroiyeqnub qaji naŋgi awai
eqnub. Naŋgo awai agi naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa tamo
naŋgi iŋgi yageqnub qaji ti tamo naŋgi iŋgi meli genteqnub
qaji ti koba na areboleboleinjrqas.
37 Deqa anjam endi bole, ‘Tamo bei na iŋgi yagwas. Olo
tamo bei na iŋgi meli gentqas.’
38 E niŋgi qariŋgonumqa gilsib wau niŋgi na wauosai qaji
dena iŋgi eleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi nami waukobaeb.
Ariya niŋgi laŋa gilsib iŋgi eleŋeqnub.”
39 Uŋa dena Samaria tamo uŋgasari gargekoba qure dia
soqneb qaji naŋgi Yesus qa sainjrnaq qusibqa Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateb. Di kiyaqa? Uŋa na minjrej, “Kumbra kalil e
nami yoqnem qaji di tamo dena ubtekritqo.”
40 Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq bosib minjeb, “Ni
gago qureq endi iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a
bati aiyel naŋgo qureq di soqnej.
41 Sosiqa Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi aqa anjam quoqnsib poinjreqnaqa a qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
42 Deqa naŋgi na uŋa di minjeb, “Ni Yesus qa anjam merg-
onam qusim gago areqaloq di siŋgilatem. Siŋgilatosim son-
amqa a segi na olo anjam mergwo qusim turtosim gago are-
qalo a qa torei siŋgilatonum. Osim deqa iga endegsi poigwo,
‘Bole, Yesus a na qujai tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji
naŋgi eleŋqas.’ ”

Yesus na Rom naŋgo tamo gate aqa ŋiri boletej

43 Onaqa bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqa
walwelosiq Galili sawaq gilej.

44 A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o qaji
tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di
naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a qure dia ñam
saiqoji sqas.”
45 Yesus a Galili sawaq di brantonaqa tamo uŋgasari sawa
dia soqneb qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa?
Nami Juda naŋgo yori bati koba qa Yesus a Jerusalem dia
maŋwa babteqnaq naŋgi unoqneb deqa.
46 Ariya Yesus a olo Kana qureq aiyej. Qure di agi Galili
sawaq di unu. Qure dia nami Yesus a ya bulyonaqa wain
babej. Aisiq di sonaqa Kaperneam qureq di Rom naŋgo
mandor aqa tamo gate bei aqa ŋiri makobaiyonaq ŋeiesoqnej.
47 Deqa tamo gate di Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq
Galili sawaq di soqnej di qusiqa walwelosiq aqa areq aisiq
pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro a moiqa laqnu.
Deqa ni bosim a boletime.”
48 Onaqa Yesus na tamo di minjej, “Niŋgi ijo maŋwa bei
nuŋgo ŋamdamu na unqasai di niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqasai.”
49 Onaqa tamo dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni
boqujat. Ijo aŋgro a moiyo uge.”
50 Onaqa Yesus na minjej, “Ni gile. Endego ino aŋgro a
boleqo ŋambile unu. A moiqasai.” Onaqa a Yesus aqa anjam
di qusiqa bole qa marsiq gilej.
51 A gileqnaqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi aqa talq dena
bosib gamq di turosib minjeb, “Ino aŋgro a boleosiq ŋambile
unu.”
52 Onaqa a na nenemnjrej, “Seŋ bati gembu a boleqo?”
Onaqa minjeb, “Ya qanam seŋ bosiq iŋgi uyo bati tiŋyonaqa
aqa jejamu kaŋkaŋ koboonaqa a boleej.”
53 Degsi minjnabqa a qalieej, seŋ bati deqa tiŋtiŋ Yesus na
minjej, “Endego ino aŋgro a boleqo ŋambile unu. A moiqasai.”
A degsi qalieosiq deqa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej. Tamo
kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi dego Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateb.
54 Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosiqa
bati deqa a maŋwa di yej. A nami Galili sawaq di maŋwa bei
yosaioqnej. Aqa maŋwa qujai nami yej qaji agi a ya bulyonaq
wain babej.

5

Yesus a ma tamo bei boletej

1 Bati bei Yesus a Juda naŋgo yori bati koba unqa marsiqa
Jerusalem aiyej.

2 Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja naŋgo
siraŋme qalaq di soqnej. Ya kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru
anjam na mareqnub. Ya kuru areqsi jagwa oqajqa tal kiñilala
5 soqneb.
3 Tal dia tamo ma ti, tamo ŋam qandimo, tamo siŋga uge,
tamo jejamu lainjro qaji tulaŋ gargekoba soqneb. Naŋgi ya
anŋilqajqa tariŋoqneb.
4 Bati qudei Tamo Koba aqa laŋ aŋgro ya kuru miligiq
aiyoqnsiqa ya enteqnaqa anŋiloqnej. Ya anŋiloqnimqa tamo
a namo yaq aiqas qaji aqa ma koboqas. Utru deqa naŋgi ya
anŋilqajqa tariŋoqneb.
5 Ariya bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a dia
tariŋoqnej.
6 Onaqa Yesus na tamo di ŋeiesonaq unsiqa a bati olekoba
ma de ti soqnej di qalieosiqa nenemyej, “Ni boleqajqa are unu
e?”
7 Onaqa minjej, “O Tamo Koba, ya anŋiloqnimqa tamo yai na
e aqaryaibosim urur yaq osi aiqas? Tamo dego bei sosai. E
aiqa yeqnam ma tamo qudei naŋgi e buŋboqnsib namo yaq
aiyeqnub.”
8 Onaqa Yesus na minjej, “Ni tigelosim ino sapera
qoboiyosim walwel.”
9 Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a
tigeloqujatosiq aqa sapera qoboiyosiqa walwelosiq gilej.

Bati di Juda naŋgo yori bati.

10 Deqa Juda tamo kokba naŋgi na tamo boleej qaji di unsib
minjeb, “Bini yori bati. Iga wauqa getento. Deqa ni ino sapera
qoboiyaim.”
11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo e boletbqo qaji a na
merbqo, ‘Ni ino sapera qoboiyosim walwel.’ ”
12 Degsi minjrnaqa naŋgi na nenemyeb, “Tamo yai na ni
mermqo, ‘Ni ino sapera qoboiyosim walwel’?”
13 Onaqa a na minjrej, “Tamo e boletbqo qaji aqa ñam di e
qaliesai.” A naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba
sonab Yesus a naŋgo ambleq na ulaŋej.

14 Onaqa nebeonaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tamo di
itosiq minjej, “Ni que. E ni boletmonum deqa ni olo une bei
ataim. Gulbe kobaquja bei ino jejamuq di olo branto uge.”
15 Onaqa tamo di aisiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej,
“Tamo e boletbej qaji agi Yesus.”

16 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus ugeugeiyqajqa
maroqneb. Di kiyaqa? A maŋwa di yori bati qa yoqnej deqa.
17 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo Abu a nami gaigai
wauoqnej agi bini wauoqnsiq unu. Deqa e dego waueqnum.”

18 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qalib moiqajqa torei siŋgilaoqneb. Di kiyaqa? A yori bati segi gentosai. A dego marej, “Qotei a ijo Abu.” Aqa anjam dena a segi qa marej, “Aqo Qotei wo ombla kerekere.”

Yesus a Qotei aqa Ɲiri

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ɲiri. E ijo segi areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na yeqnaq e uneqnum qaji di e dego yeqnum.
20 E ijo Abu aqa Ɲiri. Deqa a na e qalaqalaiboqnsiqa kumbra kalil a yeqnu qaji di e olo osorbeqnu. Bunuqna a kumbra tulaŋ siŋgila kokba dego osorboqnqas. Yim niŋgi unsib tulaŋ prugwab.
21 Ijo Abu na tamo moreŋo qaji naŋgi olo ŋambile enjroqnsiqa subq na tigeltnjreqnu. Deqa e Qotei aqa Ɲiri e kamba dego ijo segi areqalo na tamo naŋgi ŋambile enjreqnum.
22 Ijo Abu na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjrosaieqnu. Wau di a na e ebej. E Qotei aqa Ɲiri deqa e na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjreqnum.
23 E wau di yeqnum. Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgi ijo ñam soqtetboqnqajqa deqa. Agi naŋgi ijo Abu aqa ñam soqteqnub dego kere. Tamo a ijo ñam soqtetbosaieqnu di a ijo Abu e qariŋbej qaji aqa ñam dego soqtosaieqnu.
24 “E bole merŋgwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qariŋbej qaji a qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa pegiyqasai. A moiyo gam uratosim olo ŋambile oqas.
25 “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ɲiri. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi ijo kakro qusib ŋambile oqab. Bati di agi brantqo.
26 Ijo Abu a segi ŋambile qa utru. E aqa Ɲiri. A na e siŋgila ebej deqa e dego ŋambile qa utru.
27 E Tamo Aŋgro unum deqa ijo Abu na e siŋgila ebej. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjreqnum.
28 Niŋgi ijo anjam di qusib tulaŋ prugaib. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari kalil subq di unub qaji naŋgi ijo kakro quqwab.
29 Qusib olo sub uratosib tigelqab. Tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi tigelosib ŋambile sqab. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi tigelabqa e na naŋgi peginjrsiy padaltnjrqai.”

Tamo qudei na Yesus aqa ñam ubteqnub

30 Osiqa Yesus a olo marej, “E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai. Ijo Abu na e anjam merbeqnaq quoqnsim tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnum. E kumbra tiŋtiŋ na naŋgi

peginjreqnum. E ijo segi areqalo dauryosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo dauryeqnum.

31 “E segi na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai di tamo naŋgi bole qa maraib.
32 Tamo bei unu agi Qotei. A dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiq mareqnu. E qalieonum, anjam a mareqnu qaji di bole.
33 “Niŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Jon aqaq gilnabqa a anjam bole ubtosiq minjroqnej.
34 Bole, mandam tamo bei na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtqa keresai. Ariya Qotei na niŋgi eleŋqajqa deqa e niŋgi Jon qa merŋgonum.
35 Jon a ŋam puloŋ bul sosiqa tamo uŋgasari naŋgi suwantnjreqnaqa niŋgi aqa suwaŋoq di sokiñalayoqnsib arebole-boleiŋgoqnej.

36 “Ijo anjam e ubtosim mareqnum qaji di anjam kobaquja. Anjam dena Jon aqa anjam tulaŋ buŋyejunu. Di kiyaqa? Wau kalil ijo Abu na ebej qaji di e yeqnam tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib endegsi poinjreqnu, bole, ijo Abu na e qariŋbonaq bem.
37 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e qa anjam ubtosiq mareqnu. Ariya niŋgi aqa kakro nami quosaioqneb. Aqa ulatamu dego niŋgi nami unosaioqneb.
38 Qotei aqa anjam dego nuŋgo are miligiq di sosai. Tamo Qotei na qariŋyonaq mandamq aiyej qaji aqa anjam niŋgi nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub.

39 “Bole, niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsib peleiyeqnub. Niŋgi are qaleqnub, anjam dena niŋgi ŋambile gaigai sqab. Ariya anjam di e ubtosiq mareqnu.
40 Niŋgi kiyaqa ŋambile oqajqa are qaloqnsib olo ijoq bqajqa urateqnub?

41 “E mandam tamo naŋgoq dena ñam koba osaieqnum.
42 Ariya e niŋgi qa qalieonum. Nuŋgo are miligiq di niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub.
43 E ijo Abu aqa ñam na bonamqa niŋgi ijo anjam osai. Tamo bei aqa segi ñam na bqas di niŋgi aqa anjam oqujatqab.
44 Niŋgi nuŋgo segi was naŋgoq dena ñam koba oqajqa are qaleqnub. Ariya niŋgi Qotei aqaq dena ñam koba oqajqa are qalosaieqnub. Qotei agi a segi qujai Qotei bole. Niŋgi kumbra degyeqnub deqa niŋgi kiyersib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqab? Di keresai.
45 “E ijo Abu aqa ŋamdamuq di nuŋgo une qa merŋgwai edegaib. Nuŋgo une qa merŋgwajqa tamo qujai agi Moses. Niŋgi are qaleqnub, Moses a na niŋgi aqaryaiŋgwas. Di sai.

46 Niŋgi Moses aqa anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub
qamu ijo anjam dego nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub qamu.
Di kiyaqa? Moses a nami e qa anjam neŋgreŋyej.
47 Niŋgi Moses aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji di nuŋgo
areqaloq di siŋgilatosaieqnub deqa niŋgi kiyersib ijo anjam
dego nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab? Di keresai."

6

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di
yuwal bul tulaŋ kobaquja. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias
ya agu.
2 Yesus a tamo mainjro qaji naŋgoq di maŋwa babteqnaqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unoqneb. Deqa a ya agu
taqal beiq gileqnaqa naŋgi a dauryosib giloqneb.
3 Bati di Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na manaq
oqsibqa mana goge dia awesoqneb.
4 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa
naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej.
5 Deqa Yesus a ŋam atsiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba a
dauryosib aqa areq beqnabqa unjrsiqa Filip nenemyej, "Iga
qabe na iŋgi awaiyosim tamo uŋgasari kalil di anainjronam
kereqas?"
6 Filip a kamba Yesus kiyersi minjim quqwajqa deqa Yesus
na laŋa nenemyej. Yesus a kumbra kiye yqas di a segi nami
qalieej.
7 Onaqa Filip na kamba Yesus minjej, "Tamo uŋgasari naŋgi
di tulaŋ gargekoba. Iga 200 kina osim dena iŋgi awaiyosim
iŋgi kiñala kiñala anainjrqom di tulaŋ kereqasai."
8 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Andru di Saimon Pita aqa was
a na Yesus minjej,
9 "Aŋgro wala bei unu. A bem 5 qe kiñilala aiyel ojejunu. Iŋgi
di dego tamo uŋgasari gargekoba endi anainjrqom di tulaŋ
kereqasai."
10 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi na
tamo uŋgasari kalil naŋgi minjribqa mandamq di awoeleŋeb."
Sawa dia ñiŋ koba soqnej deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na
tamo uŋgasari minjrnabqa kalil ñiŋq di awoeleŋeb. Tamo
awoeleŋeb qaji sisiyeb 5,000.
11 Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa
tamo uŋgasari awoeleŋeb qaji naŋgi jeisi anainjreqnaq uy-
oqneb. Uynab kalil menetnjrej.
12 Menetnjrnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Niŋgi
iŋgi oto kalil koroiyiy. Oto bei urataib."

13 Degsi minjrnaqa naŋgi bem 5 aqa oto kalil tamo uŋgasari
naŋgi urateleŋeb qaji di koroiyosib gumba kokba 12 di jignab
maqeleŋej.
14 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di
unsib maroqneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei
na qariŋyim mandamq aiqajqa marej qaji agi a di.”
15 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa endegsi qalieej,
“Naŋgi bosib e ojsib e naŋgo Mandor Koba atqajqa are qale-
qnub.” A degsi qalieosiq deqa a sawa di uratosiqa a segi
manaq oqsiq di soqnej.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

16 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi alile aiyeb.
17 Alile aisib qobuŋ bei gogetosib qobuŋ suweiyosib gileb.
Naŋgi mareb, “Iga ya agu taqal beiq gilsim Kaperneam qureq
di tiryqom.” Naŋgi degsib marsib gileb. Qoloonaqa Yesus a
naŋgoq bosaisoqnej.
18 Naŋgi ya agu ambleq di gileqnabqa jagwa koba tigelosiqa
ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej.
19 Naŋgi 5 o 6 kilomita oyoosib gileqnabqa Yesus a ya
baŋgaq na walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobuŋ
jojomyonaqa ŋam ateb di a ya baŋgaq na walwelosiq beqnaqa
unsib ulakobaeb.
20 Deqa a na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.”
21 Degsi minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa a metonab
qobuŋ gogetej. Onaqa qobuŋ a ururosiq sawa naŋgi gilqajqa
mareb qaji di tiryej.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa ŋamoqneb

22 Nebeonaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi ya agu taqal beiq
di soqneb. Naŋgi qalie, ya bilaq qobuŋ qujai segi dia tiryosiq
soqnej. Yesus aqa aŋgro naŋgi qobuŋ di gogetosib gileb. Yesus
a naŋgi koba na qobuŋ di gogetosai.
23 Ariya tamo uŋgasari naŋgi alile di sonabqa qobuŋ qudei
Taiberias qureq dena beb. Bosib sawa Tamo Koba Yesus a
pailyosiq naŋgi iŋgi anainjrej qaji sawa jojomq di tiryeb.
24 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti di sosai. Tamo uŋgasari naŋgi
degsi unsibqa qobuŋ di gogetosib gilsib Kaperneam qureq di
Yesus qa ŋamoqneb.

Yesus a segi ŋambile qa bem uyo bole

25 Ariya naŋgi ya agu taqal beiq di Yesus itosib nenemyeb,
“O Qalie Tamo Koba, ni seŋ bati gembu endeq bem?”
26 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E
maŋwa babteqnam niŋgi unoqneb niŋgi deqa are qalsib e qa
ŋamosai. E niŋgi bem anaiŋgonam uynab menetŋgej niŋgi deqa
are qalsib e qa ŋameqnub.

27 Jejamu qa iŋgi a koboqas. Niŋgi iŋgi deqa wauaib. Ŋambile
gaigai sqajqa iŋgi deqa niŋgi wauoqniy. Iŋgi di e na niŋgi
anaiŋgit uyqab. E Tamo Aŋgro. Ijo Abu Qotei na e giltbej.”
28 Onaqa naŋgi na kamba Yesus nenemyeb, “Iga Qotei aqa
wau kiye yoqnqom?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa wau agi merŋgwai.
Niŋgi tamo Qotei na qariŋyej qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
Tamo di agi e segi.”
30-31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo nene-
myeb, “Ni maŋwa kiye babtim iga unsim ni qa gago areqalo
siŋgilatqom? Nami gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa
bem uyoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, ‘Moses a
laŋ qure qa bem tamo uŋgasari naŋgi anainjreqnaq uyoqneb.’
Deqa ni wau kiye yim iga unsim ni qa poigim gago areqalo ni
qa siŋgilatqom?”
32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Bem
Moses na tamo uŋgasari naŋgi anainjrej qaji di laŋ qure qa
bem bolesai. Bem Ijo Abu na niŋgi anaiŋgoqnqas qaji di laŋ
qure qa bem bole.
33 Bem di Qotei aqa segi bem. Bem di laŋ qureq dena
mandamq aisiq tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi
ŋambile enjreqnu.”
34 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, bati gaigai
bem di anaigoqne.”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “E segi ŋambile qa bem uyo bole.
Deqa tamo bei a ijoq bqas di a bunu mamyqasai. Tamo bei a
e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a bunu ya qaryqasai dego.
36 “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na e nubeqnub. Ariya niŋgi e qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. E nami degsi merŋgem.
37 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari kalil Qotei na e ebej qaji naŋgi
ijoq boqnqab. Tamo uŋgasari ijoq bqab qaji naŋgi di e na olo
winjrqa keresai.
38 E ijo segi areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim
mandamq aiyosai. Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo dauryqa-
jqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq aiyem.
39 Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari a
na ebej qaji bei e uratit padalqasai. E naŋgi kalil diŋo bati qa
olo subq na tigeltnjrqai.
40 Od, ijo Abu aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil e
nuboqnsib e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile
gaigai sqab. Diŋo bati qa e na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai.
E Qotei aqa Ŋiri unum deqa e kumbra di yqai.”
41 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa
ugeosib yomuoqneb. Di kiyaqa? A marej, “E segi bem bole
laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji.”

42 Naŋgi a qa yomuoqnsib maroqneb, “Tamo di Yesus. A
Josep aqa ŋiri. Aqa ai abu naŋgi qa iga qalie bole. A kiyaqa
marqo, ‘E laŋ qure uratosim mandamq aiyem’?”

43 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa laŋa laŋa
ŋiriŋoqnaib.
44 Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqa keresai. Ijo Abu e
qariŋbej qaji a na tamo bei aqa are tigeltetim ijoq bqas. Yim
diŋo bati qa e na olo subq na tigeltqai.
45 Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam en-
degsib neŋgreŋyeb, ‘Qotei na tamo kalil naŋgi anjam plaltosim
minjroqnqas.’ Anjam degsib neŋgreŋyeb. Deqa tamo kalil
ijo Abu aqa anjam quoqnsib a qa poinjreqnu qaji naŋgi ijoq
boqnqab.

46 “Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bole sai. E segi
qujai ijo Abu aqa ulatamu unem. Agi e nami Qotei aqaq dena
mandamq aiyem.
47 E bole merŋgwai. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a
ŋambile gaigai sqas.
48 E segi ŋambile qa bem uyo bole.
49 Nami nuŋgo moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem
uyoqneb. Bunuqna naŋgi kalil moreŋekriteb.
50 Ariya e segi qujai bem bole laŋ qure uratosim mandamq
aiyem qaji. Tamo uŋgasari naŋgi bem di uyqab di naŋgi
moreŋqasai.
51 E segi ŋambile qa bem bole laŋ qure uratosim mandamq
aiyem qaji. Tamo bei a bem di uyqas di a ŋambile gaigai
sqas. Bem di agi ijo jejamu. E na tamo uŋgasari mandamq
endi unub qaji naŋgi ijo jejamu anainjrit uyqab. Uysib naŋgi
ŋambile sqab.”

52 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi
anjam na qotoqnsib maroqneb, “Tamo di a kiyersim aqa
jejamu iga anaigim uyqom?”

53 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E
Tamo Aŋgro. Deqa niŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqasai di niŋgi
ŋambile sqasai.
54 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ŋambile
gaigai sqab. Deqa diŋo bati qa e na naŋgi olo subq na
tigeltnjrqai.
55 Ijo jejamu di iŋgi uyo bole. Ijo leŋ di ya uyo bole.
56 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi e
beterbesqab. E dego naŋgi beternjresqai.
57 Ijo Abu ŋambile unu qaji a na e qariŋbej deqa aqa siŋgila
na e dego ŋambile unum. Dego kere tamo naŋgi ijo jejamu ti
ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ijo siŋgila na ŋambile sqab.

58 E segi bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji.
Nuŋgo moma naŋgi nami bem uyoqneb dego sai. Naŋgi bem
uyoqnsib olo moreŋoqneb. E segi bem uyo bole. Deqa tamo
naŋgi bem bole di uyqab di naŋgi moreŋqasai. Naŋgi ŋambile
gaigai sqab."
59 Yesus a Kaperneam qureq Juda naŋgo Qotei tal miligiq
di sosiqa Qotei aqa anjam di palontosiq tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnej.

Yesus a segi ŋambile gaigai sqajqa utru

60 Onaqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di qusibqa naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, "An-
jam di gulbe koba. Tamo yai naŋgi anjam di poinjrqa kere?"
61 Degsib maroqnsib Yesus qa yomueqnabqa di qalieosiqa
minjrej, "Ijo anjam dena nuŋgo areqalo ugetetŋgwoqa niŋgi ijo
ñam ulontonub e?
62 E Tamo Aŋgro. Qure e nami soqnem qaji deq olo oqo-
qnitqa niŋgi e nubsibqa kiyersib are qalqab?
63 Qotei aqa Mondor a segi na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile
enjreqnu. Nuŋgo jejamu na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Ijo
anjam kalil e niŋgi merŋgeqnum qaji endi Mondor aqa anjam.
Anjam dena niŋgi ŋambile oqab.
64 Ariya niŋgi qudei e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub."
Yesus a naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo yai naŋgi a qa
naŋgo areqalo siŋgilatqasai di a nami qalieej. Bunuqna aqa
aŋgro bei na a osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas di dego a
nami qalieej.
65 Osiqa minjrej, "Utru deqa e niŋgi merŋgonum, 'Qotei na
tamo bei aqa are tigeltetqasai di a ijoq bqa keresai.' "

66 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari gargekoba a
nami dauryoqneb qaji naŋgi a dauryqa uratosib jaraiyeb.
67 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi nenemnjrej, "Niŋgi
dego e uratbosib jaraiqab e?"

68 Onaqa Saimon Pita na minjej, "O Tamo Koba, iga ni
uratmosim tamo yai aqaq gilqom? Tamo dego bei sosai. Ni
segi qujai ŋambile gaigai sqajqa anjam mergeqnum.
69 Iga ni qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi qalieonum,
Qotei aqa segi Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai."

70 Onaqa Yesus na minjrej, "E segi na ijo aŋgro 12 niŋgi
giltŋgem. Ariya nuŋgo ambleq di aŋgro bei a mondor uge ti
unu."
71 Yesus a Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas a qa degsi marej.
Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas. A na bunuqna
Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

7

Yesus a Jerusalem aiyej

1 Bati bei Yesus a Judia sawaq di laqajqa uratosiq walwelosiq Galili sawaq di laqnej. Di kiyaqa? Juda tamo kokba naŋgi a qalib moiqajqa maroqneb deqa.

2 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa utru agiende. Juda naŋgo moma naŋgi nami jagwa oqajqa tal gereiyoqnsib osi laqneb.

3 Deqa Yesus aqa was naŋgi na minjeb, “Ni Galili sawaq endi saim. Ni tigelosim Judia sawaq aiye. Aisim dia ino maŋwa babtoqnimqa ino aŋgro naŋgi unoqnqab.

4 Ni ino maŋwa boleq atqajqa are soqnim ni uli na yaim. Ni tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di yoqne.”

5 Yesus aqa was naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa naŋgi degsib misiliŋ anjam minjeb.

6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo bati kereosaiunu. Ariya bati kalil di nuŋgo bati.

7 Mandam tamo naŋgi niŋgi jeutŋgwa keresai. Ariya naŋgi e jeutbeqnub. Di kiyaqa? E naŋgo kumbra uge uge babtetnjreqnum deqa.

8 Niŋgi segi aisib yori bati di uniy. Ijo bati kereosai unu deqa e aiqasai.”

9 Yesus na aqa was naŋgi degsi minjrsiqa a Galili sawaq di soqnej.

10 Ariya aqa was naŋgi yori bati di unqajqa ainabqa a dego aiyej. A boleq di aiyosai. Tamo naŋgi a unaib deqa a loumosiq aiyej.

11 Yori bati di brantonaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib maroqneb, “Yesus a qabi unu?”

12 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi segi segi ŋiriŋoqnsib anjam laŋa laŋa Yesus qa maroqneb. Qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a tamo bolequja.” Qudei naŋgi maroqneb, “Sai. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.”

13 Naŋgi degsib maroqneb. Ariya naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus qa boleq di anjam marosaioqneb.

14 Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiqa atra tal miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.

15 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Yesus aqa powo kobaquja di qabe na osiqa anjam mareqnu? A nami skul beiq gilosai.”

16 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam e mareqnum
endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa
anjam.
17 Tamo bei a Qotei aqa areqalo dauryqajqa are soqnimqa
anjam e mareqnum qaji endi aqa utru a geregere poiyqas.
Osim qalieqas, ijo anjam endi Qotei aqaq na bej. E ijo segi
areqalo na marosaieqnum. A degsim qalieqas.
18 Tamo bei aqa segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi
ñam soqtqa osim deqa anjam marqas. Ariya e Qotei aqa ñam
soqtqa are qaleqnum. Agi a na e qariŋbej. Deqa e tamo bole.
E gisaŋ tamo sai.
19 “Nami Moses na niŋgi dal anjam eŋgej. Ariya niŋgi dal
anjam di dauryosaieqnub. Kiyaqa niŋgi e lubsib moiyotbqa
mareqnub?”
20 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb,
“Mondor uge inoq di unu. Yai na ni lumsim moiyotmqa
mareqnu?”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E maŋwa qujai babtem
deqa niŋgi kalil prugugeteqnub.
22 Ariya niŋgi are qaliy. Moses a niŋgi muluŋ eŋgej deqa
nuŋgo aŋgro mel naŋgo muluŋ waiyqa bati bosiq yori bati
tiŋtiŋeqnu di niŋgi yori bati qa naŋgi muluŋ breinjreqnub.
Bole, Moses a muluŋ qa utru sai. Nuŋgo moma naŋgi muluŋ
qa utru.
23 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa maroqnsib yori bati
qa nuŋgo aŋgro mel naŋgi muluŋ breinjreqnub. Ariya e yori
bati qa tamo qujai aqa jejamu boletonamqa niŋgi unsibqa
kiyaqa e qa ŋiriŋeqnub?
24 Niŋgi laŋa ŋamdamu na ijo kumbra tenemtaib. Geregere
ijo kumbra tenemtosib bole qa maroqniy.”

Yesus a tamo yai?

25 Bati deqa tamo uŋgasari qudei Jerusalem di soqneb qaji
naŋgi segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a kiyo Juda gate
naŋgi na qalib moiqajqa laqnub?
26 Niŋgi uniy. A boleq di anjam palonteqnaqa naŋgi a anjam
bei minjosaieqnub. Naŋgi qalie kiyo, a Kristus?
27 Kristus a qabe na bqas di tamo bei a qalieqasai. Ariya
tamo endi aqa qure utru di iga qalie bole.”
28 Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa a leleŋosiqa Qotei
aqa anjam palontosiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi e qa qalie e? E qabe na bem di dego niŋgi qalie e? Ariya
e ijo segi areqalo na bosai. Ijo Abu na e qariŋbonaq bem. Ijo
Abu a segi anjam bole qa utru. Niŋgi a qa qaliesai.
29 E a qa qalie bole. E aqaq na bem. A na e qariŋbej.”

30 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusi-
bqa naŋgi a ojsib tonto talq di waiyqa maroqneb. Ariya a ojqa
bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai.
31 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb. Osib maroqneb, “Tamo endi a maŋwa
gargekoba babteqnu. Kristus a bosim tamo endi buŋyqa
keresai.”

Farisi naŋgi Yesus ojqa mareb

32 Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa anjam degsib mareqnab
Farisi naŋgi qusibqa atra tamo kokba ti koroosib qaja tamo
qudei qariŋnjrnab Yesus ojqa gileb.
33 Deqa Yesus a endegsi marej, “E niŋgi koba na
sokiñalayosiy ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo oqwai.
34 Oqitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi
oqwa keresai.”
35 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi segi segi maroqneb, “Yesus
a qabitimqa iga a unqasai? A Grik naŋgo sawaq oqsim dia
Juda tamo qudei ti sosib Grik naŋgi anjam plaltosim minjro-
qnqas kiyo?
36 A marqo, ‘Niŋgi e qa ŋamqab di niŋgi e nubqasai. Qure e
sqai di niŋgi oqwa keresai.’ Utru kiyaqa a degsi marqo?”

Yesus a ŋambile gaigai sqajqa ya qa marej

37 Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja
brantonaqa Yesus a tigelosiqa leleŋosiq marej, “Tamo bei a ya
qaryimqa ijoq bosim ya uyem.
38 Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di aqa are miligiq
na ŋambile gaigai sqajqa ya oqoqnsim ya ani bul polyoqnqas.
Nami Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu.”
39 Yesus a ya qa marej di a Mondor Bole sigitosiqa yawo
anjam marej. A laŋ qureq oqosaisosiq deqa a ñam koba
osaisoqnej. Deqa bati di tamo naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi Mondor Bole di osaisoqneb.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam qusib poaiyeleb

40 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa anjam di
qusib maroqneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei
na qariŋyim bqajqa marej qaji agi a endi.”
41 Onaqa qudei maroqneb, “Tamo endi a bole Kristus.”
Onaqa qudei maroqneb, “Sai. Kristus a bqas di a Galili sawaq
dena bqasai.
42 Kristus a Devit aqa leŋ na ŋambabosim aqa qure utru Betle-
hem dena bqas. Nami Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb
unu.”
43 Tamo uŋgasari naŋgi degsib Yesus qa anjam tititosib
ŋiriŋosib poaiyeleb.

44 Osib naŋgi qudei Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na
a ojosai.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

45 Onaqa qaja tamo naŋgi olo puluosib atra tamo kokba ti
Farisi ti naŋgoq ainabqa minjreb, “Niŋgi kiyaqa Yesus ojsib osi
bosai?”
46 Onaqa qaja tamo naŋgi na kamba minjreb, “Iga Yesus aqa
anjam quonum di anjam bolequja maroqnaj. Tamo bei nami
anjam deqaji marosaioqnej. Deqa iga a ojosai.”
47 Onaqa Farisi naŋgi na minjreb, “Yesus a niŋgi dego
gisaŋgwo e?
48 Niŋgi uniy. Juda gate bei Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai.
Farisi tamo bei dego Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai. Sai bole
sai.
49 Ariya tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi dal anjam qalie-
sai deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo
uŋgasari naŋgi di Qotei na torei qoreinjrim padalqab.”
50 Onaqa Juda gate Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq
anjam minjej qaji a Farisi naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
51 “Gago dal anjam kiyersi unu? Iga tamo bei laŋa ojsim aqa
une qa pegiyqom e? Sai. Gago dal anjam degsi sosai. Iga mati
aqa anjam qusim aqa kumbra geregere qalieqom.”
52 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, “Ni dego Galili qaji
tamo kiyo? Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di geregere
peleiye. Peleiyim endegsi poimqas, Qotei aqa medabu o qaji
tamo bei a Galili sawaq dena bqasai.”

Uŋa bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

53 Onaqa koro koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
jaraiyosibqa naŋgo segi segi talq gileleŋeb.

8

1 Ariya Yesus a Oliv manaq oqej.
2 Nobqolo ambru a olo tigelosiqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq
di sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq beqnabqa a
awoosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
3 Ariya uŋa bei a tamo bei wo une ateqnab tamo qudei na
uneb. Unsibqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti
minjrnab qusibqa uŋa di ojsib osi bosib tamo uŋgasari naŋgo
ŋamdamuq di tigelteb.
4 Osib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, uŋa endi a tamo
bei wo une ateqnab tamo qudei na unjronub.
5 Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Uŋa
bei a tamo bei wo une atibqa meniŋ na a qalib moiyem.’ Deqa
ni kiyersi marqam?”

6 Naŋgi Yesus degsib nenemyeb. Di kiyaqa? Naŋgi a laŋa are
qametib a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa. Onaqa
Yesus a kamba naŋgi anjam bei minjrosai. A mana qamsiq
turuosiqa baŋ gei na mandamq di neŋgreŋyoqnej.
7 Onaqa naŋgi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a
tigelosiqa minjrej, “Nuŋgo ambleq di tamo bei une saiqoji unu
kiyo? Soqnimqa niŋgi na minjib a namo meniŋ osim uŋa di
qalem.”
8 Osiqa olo turuosiqa mandamq di neŋgreŋyoqnej.
9 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi oqe-
dosib jaraiyeb. Tamo qeli naŋgi namoosib jaraiyonab qudei
bunueb. Osib naŋgi kalil Yesus uratonab a segi soqnej. Uŋa di
a Yesus aqa ulatamuq di tigelesoqnej.
10 Onaqa Yesus a olo tigelosiqa uŋa di minjej, “Uŋa, tamo
naŋgi qabitonub? Ni unime. Tamo bei na ino une qa olo ni
mermosai.”
11 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, tamo bei
na ijo une qa olo merbosai.” Onaqa Yesus na minjej, “E dego
ino une qa mermqasai. Deqa ni gile. Olo une bei ataim.”

Yesus a puloŋ bulosiq tamo naŋgi suwantnjreqnu

12 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej,
“E mandamq endi puloŋ bul unum. Tamo a e daurbqas di a
ambruq di walwelqasai. A suwaŋoq di walweloqnsim ŋambile
gaigai sqas.”
13 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib minjeb, “Ni
segi ino kumbra ti ino wau ti ubtosim mareqnum. Deqa iga
bole qa marqasai.”
14 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E segi ijo kumbra ti ijo
wau ti ubtosiy marqai di niŋgi bole qa marqa kere. Di kiyaqa?
E qabe na bem di e segi qalie bole. E puluosiy olo qabitqai di
dego e qalie. Ariya e qabe na bem di niŋgi qaliesai. E puluosiy
olo qabitqai di dego niŋgi qaliesai.
15 Niŋgi mandam qa kumbra na tamo naŋgi peginjreqnub.
E tamo naŋgi peginjrosaieqnum.
16 Ariya e tamo naŋgi peginjrqai di e kumbra tiŋtiŋ na
peginjrqai. Di kiyaqa? E segi na tamo naŋgi peginjro-
saieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a ombla na tamo naŋgi
peginjreqnum.
17 Nuŋgo dal anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo
aiyel naŋgi anjam qujai marqab di naŋgo anjam bole bran-
tqas.’
18 Deqa e segi ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum.
Ijo Abu e qariŋbej qaji a dego e ombla ijo kumbra ti ijo wau ti
ubtosim mareqnum.”

19 Onaqa Farisi naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ino Abu a qabi
unu?”
Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa qaliesai deqa
niŋgi ijo Abu qa dego qaliesai. Niŋgi e qa qalie qamu niŋgi ijo
Abu qa dego qalie qamu.”
20 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa anjam degsi plaltosiq
marej. A silali ato qaji warum jojomq di awesoqnej. Warum
dia tamo naŋgi Qotei atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus
ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai.

Yesus a marej, “Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai”

21 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej,
“E niŋgi uratŋgitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Niŋgi nuŋgo
une ti sosib moreŋqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai.”
22 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi
endegsib maroqneb, “Yesus a kiyaqa marqo, ‘Qure e oqwai
di niŋgi oqwa keresai’? A na aqa segi jejamu qalim moiqas
kiyo?”
23 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Niŋgi mandam endena
branteb. E laŋ goge na bem. Niŋgi mandam qaji tamo. E
mandam qaji tamo sai.
24 Deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Osib poiŋgem, e
segi qujai gaigai degsi unum. Niŋgi degyqasai di niŋgi nuŋgo
une ti sosib moreŋqab. Agi e nami niŋgi degsi merŋgonum.”
25 Onaqa naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni tamo yai?” Onaqa
Yesus na minjrej, “E nami ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim
merŋgoqnsim agi bini merŋgeqnum.
26 E anjam gargekoba merŋgsiy nuŋgo une qa pegiŋgwajqa
ijo areqaloq di unu. Ariya ijo Abu e qariŋbej qaji a anjam bole
qa utru. Deqa anjam kalil a na merbeqnu qaji di e quoqnsim
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi minjreqnum.”
Yesus a naŋgi degsi minjrej.
27 Juda naŋgi qaliesai, Yesus a Abu qa naŋgi minjrej.
28 Deqa a na olo minjrej, “Niŋgi e Tamo Aŋgro soqtbosib
gaintbibqa bati deqa niŋgi poiŋgwas, e segi qujai gaigai degsi
unum. Osib qalieqab, e ijo segi areqalo na kumbra bei
yosaieqnum. Anjam kalil ijo Abu na merbeqnaq queqnum
qaji di segi e mareqnum.
29 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e ombla sosiqa taqbejunu. E
gaigai kumbra kalil a tulaŋ areareteqnu qaji di dauryeqnum.
Deqa a na e uratbosaieqnu.”
30 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qusi-
bqa naŋgi gargekoba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

*Yesus na iga aqaryaigimqa gago une na iga taqatgwa kere-
sai*

31 Juda naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi
a na endegsi minjrej, “Niŋgi ijo anjam siŋgila na dauryoqniy.
Niŋgi degyqab di niŋgi ijo aŋgro tiŋtiŋ sqab.
32 Sosibqa niŋgi anjam bole geregere qalieqab. Yimqa
anjam bole dena niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi bei na niŋgi ojsim
taqatŋgwa keresai.”
33 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga Abraham aqa moma.
Iga nami tamo bei aqa kaŋgal tamo sosai. Deqa ni kiyaqa
mergonum, ‘Iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai’?”
34 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo
kalil une yeqnub qaji naŋgi une aqa kaŋgal tamo bul unub.
35 Kaŋgal tamo naŋgi laŋa wau tamo unub deqa naŋgi abu
saiqoji. Ariya aŋgro naŋgi abu ti unub deqa naŋgi gaigai naŋgo
abu ombla sqab.
36 E Qotei aqa Ŋiri deqa e Abu ti unum. Deqa e na niŋgi
aqaryaiŋgitqa nuŋgo une na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai
bole sai.
37 “E qalie, niŋgi Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam
nuŋgo are miligiq di sosai. Utru deqa niŋgi e lubsib moiyotbqa
mareqnub.
38 Kumbra kalil ijo Abu na e osorbeqnu qaji deqa e sae-
qnum. Niŋgi dego kumbra kalil nuŋgo abu na osorŋgeqnu qaji
di dauryeqnub.”
39 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba
minjeb, “Gago abu bole agi Abraham.” Onaqa Yesus na min-
jrej, “Niŋgi Abraham aqa aŋgro unub qamu kumbra Abraham
a yoqnej qaji di niŋgi dego dauryeqnub qamu.
40 Ariya niŋgi dauryosaieqnub. Anjam bole kalil Qotei na
e merbeqnaq queqnum qaji di e niŋgi olo merŋgeqnam niŋgi
e lubsib moiyotbqa mareqnub. Abraham a kumbra deqaji
yosaioqnej.
41 Niŋgi nuŋgo abu aqa kumbra dauryeqnub.” Onaqa naŋgi
na minjeb, “Gago ai naŋgi laŋa laŋa laosib iga ŋambabtgosai.
Gago Abu qujai agi Qotei.”
42 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nuŋgo Abu qamu niŋgi e
qalaqalaibonub qamu. Di kiyaqa? E Qotei aqaq na bem deqa.
E ijo segi areqalo na bosai. Qotei na e qariŋbonaq bem.
43 “Kiyaqa niŋgi ijo anjam endi poiŋgosai? E merŋgwai. Niŋgi
ijo anjam quqwa keresai deqa.
44 Niŋgi nuŋgo abu Satan aqa aŋgro sosib aqa areqalo dau-
ryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Satan a nami leŋ ojo tamo soqnej
agi a bini degsi unu. A kumbra bole dauryosaieqnu. A
kumbra bole dauryqajqa torei urateqnu. A gisaŋ tamo. A
anjam marqas di a gisaŋ anjam segi marqas. A gisaŋ anjam
qa utru. A gisaŋ anjam kalil qa abu.

45 Ariya e anjam bole palonteqnam niŋgi ijo anjam nuŋgo
areqaloq di siŋgilatosaieqnub.
46 Niŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub e? E anjam
bole maritqa niŋgi kiyaqa ijo anjam nuŋgo areqaloq di
siŋgilatqasai?
47 Tamo uŋgasari Qotei aqaq na beb qaji naŋgi aqa anjam
queqnub. Niŋgi Qotei aqaq na bosai deqa niŋgi aqa anjam
quosaieqnub."

Yesus a segi qujai gaigai degsi unu

48 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb,
"Iga bole maronum, ni Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq
di unu."
49 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Mondor uge ijoq di
sosai. E ijo Abu aqa ñam soqteqnam niŋgi na olo ijo ñam
ugetetbeqnub.
50 E ijo segi ñam soqtqa are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na
ijo ñam soqtetbqa are qaleqnu. Agi a na qujai nuŋgo une qa
niŋgi peginŋgeqnu.
51 E bole merŋgwai. Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas
di a moiqa keresai. Sai bole sai."

52 Onaqa Juda naŋgi na minjeb, "Endego iga qalieonum,
mondor uge inoq di unu. Abraham a moiyej. Qotei aqa
medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego moreŋekriteb. Ariya ni
maronum, 'Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a moiqa
keresai.'
53 Ni gago moma utru Abraham buŋyqam kiyo? A moiyej.
Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego moreŋeb. Deqa
ni segi qa kiyersi marqam?"

54 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E ijo segi ñam soqte-
qnum qamu e laŋa soqteqnum qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam
soqtetbeqnu. Agi niŋgi a qa mareqnub, 'A gago Qotei.'
55 Niŋgi a qa qaliesai. E segi a qa qalie. E a qa qaliesai degsi
marqai di e niŋgi bul gisaŋ tamo sqai. E a qa qalieosim deqa
agi aqa anjam dauryeqnum.

56 "Nuŋgo moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati
unqa marsiqa areboleboleiyonaq soqnej. A unsiqa tulaŋ
areboleboleiyej."
57 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb,
"Ino wausau 50 osaiunu. Ni Abraham unem e?"
58 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. Abra-
ham a ŋambabosaisonaqa e segi qujai gaigai degsi unum."

59 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjr-
naqa meniŋ eleŋosib Yesus meniŋ na qalsib moiyotqa yonab
a loumosiq atra tal uratosiq ulaŋej.

9

Yesus a tamo ŋam qandimo boletej

1 Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq di tamo bei ai miligiq
na ŋam qandimo ŋambabej qaji di awesonaq unej.
2 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na nenemyeb, “O Qalie Tamo
Koba, yai aqa une na tamo di a ŋam qandimo ŋambabej? Aqa
segi une na kiyo aqa ai abu naŋgo une na kiyo?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa une na
sai. Aqa ai abu naŋgo une na sai dego. A ŋam qandimo
ŋambabej di aqa utru agiende. Qotei na a boletimqa tamo
uŋgasari naŋgi Qotei aqa wau unsib aqa ñam soqtqab. 4 Sawa
suwaŋesoqnimqa ijo Abu e qariŋbej qaji aqa wau yoqnqom.
Ambruamqa tamo naŋgi wauqa keresai.
5 E mandamq endi sosimqa e mandam endeqa puloŋ bul
unum.”
6 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa mandamq di
miselosiq aqa misel mandam ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo
di aqa ŋamdamuq di atej.
7 Atsiqa qariŋyosiq minjej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di
yal.” “Siloam” di Hibru anjam. Aqa damu, “Qariŋyqo.” Onaqa
tamo di a gilsiq yalonaqa ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa
unsiqa olo puluosi bej.
8 Bonaqa aqa qure qujai naŋgi ti tamo naŋgi a nami ŋam
qandimo sosiqa silali qa ŋilnjroqnej qaji naŋgi ti a unsibqa
mareb, “Tamo nami silali qa ŋilgoqnej qaji agiende kiyo?”
9 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Od, agi a qujai.” Onaqa
tamo qudei naŋgi mareb, “A sai. Endi tamo bei. Aqa ulatamu
tamo ŋam qandimo aqa ulatamu bul.” Onaqa a segi na
minjrej, “Agi e segi.”
10 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na nenemyeb, “Ni ŋamdamu
kiyersi poimqoqa sawa unonum?”
11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a
na jagi gereiyosiq ijo ŋamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim
Siloam yaq di yal.’ Degsi merbqoqa e gilsim yalonumqa ŋam
poibqoqa sawa unonum.”
12 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na olo nenemyeb, “Tamo ni
boletmqo qaji a qabi unu?” Onaqa a na minjrej, “A qabitqo
kiyo di e qaliesai.”
13 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na tamo nami ŋam qandimye-
soqnej qaji di osib Farisi naŋgoq osi gileb.
14 Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di boletej di Juda naŋgo
yori bati.
15 Deqa Farisi naŋgi na tamo di endegsib nenemyeb, “Ni
ŋamdamu kiyersi poimqoqa sawa unonum?” Onaqa a na
minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a jagi misel ti bulyosiq

ijo ŋamdamuq di atqoqa e yalonum ŋam poibqoqa sawa un-
onum.”
16 Onaqa Farisi qudei naŋgi mareb, “Yesus a yori bati grotqo
deqa iga qalieonum, Qotei na a qariŋyosai.” Ariya Farisi
qudei naŋgi mareb, “Sai. Une tamo a kiyersim maŋwa deqaji
babtqas?” Farisi naŋgi anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb.
17 Onaqa naŋgi na tamo di olo nenemyeb, “Yesus a ino
ŋamdamu boletqo deqa ni a qa kiyersi are qalonum?” Onaqa a
na minjrej, “E are qalonum, a Qotei aqa medabu o qaji tamo
bole.”
18 Tamo di a nami ŋam qandimo sosiqa olo ŋam poiyej deqa
Juda tamo kokba naŋgi areqalo kobaiyeb. Osib aqa ai abu
naŋgi metnjrnab beb.
19 Bonabqa endegsib nenemnjreb, “Tamo endi nuŋgo aŋgro
e? A bole ŋam qandimo ŋambabej e? Boleamqa niŋgi na
mergibqa iga quqwom. A kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa
uneqnu?”
20 Onaqa aqa ai abu naŋgi na kamba minjreb, “Di bole, a
gago aŋgro. A ŋam qandimo ŋambabej di iga qalie.
21 Ariya a kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu di iga
qaliesai. Tamo yai na aqa ŋamdamu boletqo di dego iga qalie-
sai. A tamo boleqo. A segi nenemyibqa a segi na marqas.”
22 Aqa ai abu naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib
deqa anjam degsib minjreb. Juda tamo kokba naŋgi nami
maroqneb, “Tamo bei a marqas, ‘Yesus a bole Kristus,’ degsi
marimqa tamo di iga taqal waiyonam a bunu olo Qotei tal
miligiq gilqasai.”
23 Deqa naŋgi aiyel Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib min-
jreb, “A tamo boleqo. A segi nenemyiy.”
24 Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di Farisi
naŋgi na olo metonab bonaq minjeb, “Ni Qotei aqa ñam
soqtosim anjam bole merge. Iga qalieonum, Yesus a une
tamo. Ni degsi merge.”
25 Onaqa a na kamba minjrej, “A une tamo kiyo sai kiyo di
e qaliesai. Ariya e nami ŋam qandimo soqnem bini e olo ŋam
poibqoqa sawa uneqnum di e qalieonum.”
26 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Yesus a ni kiyermqo? A
kiyersi ino ŋamdamu boletqoqa ni sawa uneqnum?”
27 Onaqa a na kamba minjrej, “E nami merŋgonum niŋgi ijo
anjam quetbosai. Kiyaqa ololo merŋgit quqwab? Niŋgi dego
Yesus aqa aŋgro sqajqa are unu e?”
28 Onaqa Farisi naŋgi na tamo di misiliŋyosib minjeb, “Ni
Yesus aqa aŋgro. Iga Moses aqa aŋgro.
29 Iga qalie, Qotei a bole Moses anjam minjoqnej. Ariya
Yesus a qabe na kiyo bej di iga qaliesai.”

30 Onaqa tamo dena kamba minjrej, “E nuŋgo anjam di
quonum ugeibqo. Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a qabe na kiyo bej
di iga qaliesai.’ Ariya Yesus a ijo ŋamdamu boletqoqa e sawa
uneqnum.
31 Iga qalie, tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi Qotei pai-
lyqab di a naŋgo pailyo quqwasai. Ariya tamo naŋgi Qotei qa
ulaoqnsib aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi pailyqab di a
naŋgo pailyo quqwas.
32 Tamo ai miligiq na ŋam qandimo ŋambabo qaji di tamo bei
na nami boletonaq iga quosaioqnem.
33 Qotei na Yesus qariŋyosai qamu a maŋwa bei babtqa
keresai qamu.”
34 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, “Une aqa kumbra
inoq di beterejunu. Ni une ti sosim ŋambabem agi bini ni degsi
unum. Deqa ni Qotei aqa anjam iga mergaim.” Degsib min-
jsib a taqal waiyosib a olo Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Farisi naŋgi tamo ŋam qandimo bul unub

35 Farisi naŋgi na tamo di taqal waiyonab Yesus a di qusiqa
a qa ŋamosiq itosiq nenemyej, “Ni Tamo Aŋgro qa ino areqalo
siŋgilatonum e?”
36 Onaqa a na kamba Yesus minjej, “O Tamo Koba, Tamo
Aŋgro di yai? Ni merbimqa e qusiy ijo areqalo a qa siŋgilatqai.”
37 Onaqa Yesus na minjej, “Ni na Tamo Aŋgro agi itonum.
Endego aqo ombla anjam mareqnum.”
38 Onaqa a na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, e ni qa ijo
areqalo siŋgilatonum.” A degsi Yesus minjsiqa aqa areq di siŋga
pulutosiqa a biŋiyej.
39 Onaqa Yesus a marej, “E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa-
jqa deqa mandamq aiyem. Deqa tamo ŋam qandimo unub
qaji naŋgi olo ŋamdamu bole atoqnqab. Tamo ŋamdamu bole
ateqnub qaji naŋgi olo ŋam qandimnjresqas.”
40 Onaqa Farisi qudei Yesus aqa jojomq di tigelesoqneb
qaji naŋgi aqa anjam di qusib nenemyeb, “Iga dego ŋam
qandimgejunu kiyo?”
41 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi ŋam
qandimŋgejunu qamu niŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya
niŋgi mareqnub, ‘Iga ŋamdamu bole ateqnum.’ Dego di niŋgi
une ti unub.”

10

Yesus a kaja naŋgo mandor bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a kaja
naŋgo jeŋ miligiq gilqa osimqa a siraŋmeq na gilqa uratosim
qalaq na jeŋ prugosim miligiq gilqas di a bajiŋ tamo.

2 Tamo a siraŋmeq na jeŋ miligiq gilqas di a kaja naŋgo
mandor bole.
3 Deqa siraŋme taqato tamo na siraŋ waqtetoqnim miligiq
giloqnsim aqa segi kaja naŋgo ñam metnjroqnqas. Metnjro-
qnim naŋgi aqa kakro qusib boqnib joqsim oqedoqnqas.
4 A na aqa segi kaja kalil naŋgi joqsim oqedoqnsim a naŋgi
qa namoosim giloqnimqa naŋgi aqa kakro qa poinjrim deqa
naŋgi a dauryoqnqab.
5 Tamo laŋaj bei na naŋgi metnjrqas di naŋgi aqa kakro
qalieqasai deqa naŋgi a dauryqasai. Naŋgi a uratosib
jaraiqab.”
6 Yesus na yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib utru
poinjrosai.
7 Deqa Yesus a damu ubtosiqa endegsi minjrej, “E bole
merŋgwai. Kaja naŋgi di ijo segi tamo uŋgasari naŋgi sigitnjre-
junub. Jeŋ miligiq gilqajqa siraŋme agi e segi.
8 Anjam plalto tamo kalil e bosaisonam nami beb qaji naŋgi
bajiŋ tamo bul. Deqa kaja naŋgi naŋgo medabu dauryosaio-
qneb.
9 E segi siraŋme. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq na jeŋ miligiq
giloqnqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Amqa naŋgi miligiq gile
oqede oqnsib iŋgi bole uyoqnqab.
10 “Niŋgi qalie, bajiŋ tamo naŋgi kaja bajiŋosib ugeugein-
jrsib ñumqajqa deqa beqnub. Ariya e degyqa bosai. E na kaja
naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile tulaŋ boledamu oqajqa e
deqa bem.
11 E kaja naŋgo mandor bole. Mandor bole aqa kumbra
agiende. A kaja naŋgi aqaryainjrqa marsimqa aqa segi
ŋambile uratosim moiqas.
12 Ariya tamo laŋaj aqa kumbra degosai. A silali qa segi
wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqatnjrqasai. A kaja
naŋgo mandor bolesai. Kaja naŋgi aqa sai. Deqa bauŋ juwaŋ
bamqa unsim kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas. Yimqa bauŋ
juwaŋ na kaja qudei ñumim kalil segisegiosib jaraiqab.
13 A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqat-
njrqasai. A kaja naŋgi qa are qalosai. Bauŋ juwaŋ bamqa a
kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas.
14 “E kaja naŋgo mandor bole. E ijo segi kaja naŋgi qa qalie
bole. Ijo segi kaja naŋgi e qa dego qalie bole.
15 Ijo Abu a e qa qalie bole. E ijo Abu qa qalie bole. Dego kere
e ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Naŋgi dego e qa qalie bole.
Deqa e na ijo kaja naŋgi aqaryainjrqa marsiy ijo segi ŋambile
uratosiy moiqai.
16 Ijo kaja qudei dego jeŋ oqeq di unub. Naŋgi jeŋ miligiq
di sosai. Deqa e naŋgi dego joqsiy bosiy ijo kaja jeŋ miligiq

di unub qaji naŋgi ti turtnjrsiy jeŋ qujaiq di breinjrit naŋgi
mandor qujai ti sqab. Sosib ijo medabu quoqnqab.
17 Ijo Abu na e tulaŋ qalaqalaibeqnu. Di kiyaqa? E ijo segi
ŋambile uratosiy moisiy olo subq na tigelqai.
18 Tamo bei na ijo ŋambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo
na ijo ŋambile uratosiy moiqai. E siŋgila ti unum deqa e na ijo
ŋambile uratqa kere. Osiy olo ijo ŋambile oqa kere. Ijo Abu a
nami merbej, 'Ni degye.' Deqa e degyqai."

19 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam deqa ŋiriŋosib
poaiyeleb.
20 Osib naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, "Yesus a mon-
dor uge ti unu deqa a tulaŋ nanariqo. Kiyaqa niŋgi aqa anjam
queteqnub?"
21 Onaqa naŋgi qudei maroqneb, "Tamo a mondor uge ti
sqas di a anjam bole deqaji marqa keresai. Mondor uge na
tamo ŋam qandimo boletqa kere e? Sai."

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

22 Nami Juda naŋgo moma naŋgi atra tal bunuj siraŋ
waqteb. Deqa olo are qalqajqa yori bati Jerusalem dia bran-
tej. Bati di ulili aiqa bati.
23 Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tal me ñam Solomon
dia walweloqnej.
24 Walweleqnaqa Juda tamo kokba naŋgi aqa areq di ko-
roosib minjeb, "Bati gembub koboamqa ni na ino kumbra
ti ino wau ti ubtosim geregere mergwam? Ni Kristus amqa
geregere merge."
25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E nami niŋgi merŋgem,
'E Kristus.' Merŋgonam niŋgi qunab ugeiŋgej. Wau kalil e ijo
Abu aqa ñam na yeqnum qaji di niŋgi geregere tenemtoqniy.
Tenemtosib endegsi poiŋgwas, bole, e Qotei aqa Ŋiri.
26 Niŋgi ijo kaja sai deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub.
27 Ijo kaja naŋgi ijo medabu queqnub. E naŋgi qa qalie bole.
Naŋgi e daurbeqnub.
28 E naŋgi ŋambile enjreqnum deqa naŋgi ŋambile gaigai
sqab. Naŋgi padalqasai. Sai bole sai. Tamo bei na naŋgi ijo
baŋq dena yaibqa keresai.
29 Ijo Abu na naŋgi e ebej. A segi qujai iŋgi iŋgi kalil tulaŋ
buŋnjrejunu. Deqa tamo bei na ijo kaja naŋgi ijo Abu aqa baŋq
dena yaiyqa keresai bole sai.
30 Aqo ijo Abu wo tamo qujai."

31 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusi-
bqa naŋgi a qalib moiqajqa marsib meniŋ eleŋeb.

32 Osib Yesus qalqa laqnab endegsi minjrej, “E na Abu aqa
wau bole gargekoba niŋgi osorŋgoqnem. Wau bole kiye qa
niŋgi e lubsib moiyotbqa meniŋ eleŋonub?”
33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na kamba endegsib min-
jeb, “Wau bole bei qa iga ni meniŋ na lumqasai. Ni Qotei
misiliŋyonum deqa lumqom. Agi ni segi qa maronum, ni
Qotei. Ni degsi maraim. Ni mandam tamo. Deqa ni lumqom.”
34 Onaqa Yesus na kamba naŋgi minjrej, “Nuŋgo dal anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E niŋgi merŋgonum, “Niŋgi
qotei.” ’
35 Agi Qotei na tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi qotei.’ A
na naŋgi degsi minjrej. Niŋgi qalie, iga Qotei aqa neŋgreŋ bei
gentqa keresai.
36 Abu a segi na e giltbosiqa qariŋbonaq mandamq aiyem
deqa e maronum, ‘E Qotei aqa Ŋiri.’ E degsi maronum deqa
niŋgi kiyaqa merbonub, ‘Ni Qotei misiliŋyonum’?
37 “E ijo Abu aqa wau yosaiotqa niŋgi ijo anjam quetbaib.
38 Ariya e Abu aqa wau yitqa niŋgi ijo anjam quib ugeiŋgim
olo ijo wau unsib dena geregere poiŋgem, bole, Abu na e
beterbesonaqa e kamba Abu beteryejunum.”
39 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a
naŋgi qa loumosiq ulaŋej.
40 Ulaŋosiqa olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiqa Jon na
nami tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej qaji sawaq di soqnej.
41 Sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaq giloqnsib
segi segi maroqneb, “Jon a maŋwa bei babtosaioqnej. Ariya
anjam kalil Jon a Yesus qa maroqnej qaji di bole.”
42 Naŋgi degsib maroqneb deqa Yesus a sawa dia sonaqa
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

11

Lasarus a makobaiyosiq moiyej

1 Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure
utru Betani. Qure di Maria aqa jaja Marta wo naŋgo qure
utru.
2 Maria agi bunuqna Tamo Koba Yesus aqa siŋgaq di goreŋ
bilentosiq aqa gate baŋga na piyej qaji a di. Aqa jaja Lasarus
a maiyej.
3 Deqa Maria Marta wo naŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab
Yesus aqaq gilsib minjeb, “O Tamo Koba, tamo ni tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji a maiyqo.”
4 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Ma di
moiqajqa ma sai. A maiyqo di aqa utru agiende. Qotei aqa
siŋgila boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib Qotei aqa ñam

soqtqajqa deqa a ma di oqo. E Qotei aqa Ŋiri dego ñam koba oqai.”
5 Yesus a Marta aqa jaja Maria wo naŋgi aiyel qalaqalain-
jrej. A Lasarus dego qalaqalaiyej.
6 Lasarus a maiyej anjam di qusiqa quosaibulosiqa sawa a
soqnej qaji dia bati aiyel olo soqnej.
7 Sosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Iga olo Judia sawaq
aiqom.”
8 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami
yala Juda naŋgi meniŋ na ni lumqa mareb. Di ni olo deq
aiqam e?”
9 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Seŋ oqsiq qanam jigeqo
sawa suwaŋqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa kere. Maŋgalqasai.
10 Ariya seŋ aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo naŋgi
walwelqa keresai. Maŋgalqab.”
11 Yesus a anjam degsi marsiqa olo minjrej, “Gago was
Lasarus a ŋeiejunu. E aisiy dudumyqai.”
12 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa
minjeb, “O Tamo Koba, a ŋeiejunu degam aqa ma saiqas.”
13 Naŋgi Lasarus a bole ŋeiejunu edegeb. Di sai. A bole
moiyej. Yesus a Lasarus aqa moiyo sigitosiqa ŋeio qa marej.
14 Deqa a na ubtosiq minjrej, “Lasarus a bole moiyej.
15 Niŋgi ijo siŋgila unsib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa
deqa e aqaq aiyosaisonam a moiyej. E niŋgi qa are qalsim
kumbra degyem. E ijo kumbra deqa areboleboleibeqnu.
Niŋgi tigelab iga Lasarus aqaq aiqom.”
16 Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa aŋgro
qudei naŋgi minjrej, “Uŋgum. Iga kalil aisim Yesus a koba na
moiqom.”

Yesus a marej, “E segi subq na tigelo qa utru”

17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na aisib Betani qure
jojomyosib anjam endegsib queb, “Lasarus a nami moiyej
subq ateb. Bati qolqe koboqo.”
18 Betani qure di Jerusalem jojom. Kilomita qalub.
19 Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Betani qureq
bosib Marta Maria wo naŋgo jaja moiyej deqa are latetnjrqa-
jqa koroosib soqneb.
20 Onaqa Marta a anjam endegsi quej, “Yesus a beqnu.” A
degsi qusiqa walwelosiqa gamq di Yesus turqajqa gilej. Maria
a talq di awesoqnej.
21 Marta a gilsiq gamq di Yesus turosiq minjej, “O Tamo
Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu.
22 E qalieonum, ni iŋgi kiye qa Qotei pailyqam a ni emqas.”
23 Onaqa Yesus na Marta minjej, “Ino jaja a olo subq na
tigelqas.”

24 Onaqa Marta na kamba minjej, “E qalie, diŋo bati qa
tamo uŋgasari kalil naŋgi subq na tigelabqa ijo jaja dego ombla
tigelqab.”
25 Onaqa Yesus na minjej, “E segi subq na tigelo qa utru. E
segi ŋambile sqajqa utru. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatosim
moiqas di uŋgum. A ŋambile sqas.
26 Tamo kalil ŋambile sosib e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi olo bunu moiqasai. O Marta, ni ijo anjam di qusim
ino areqaloq di siŋgilatonum e?”
27 Onaqa Marta na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba. E
qalieonum, ni Kristus, Qotei aqa Ŋiri. Ni qujai Qotei na
qariŋmonaqa mandamq aiyem qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo
siŋgilatonum.”

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

28 Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa jaja
Maria metonaq aqa areq bonaq ombla sasalosibqa minjej,
“Qalie Tamo Koba a bqo. A ni qa marqo.”
29 Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigeloqu-
jatosiq Yesus unqa gilej.
30 Yesus a qure miligiq aiyosaisoqnej. A Marta wo anjam
mareb qaji sawaq di soqnej.
31 Sonaqa Juda tamo uŋgasari talq di Maria are latetoqneb
qaji naŋgi Maria a tigeloqujatosiq tal uratosiq gileqnaqa un-
sib are qaleb, “A Lasarus aqa subq di akamtqajqa gileqnu
kiyo.” Naŋgi degsib are qalsib tigelosib Maria dauryosib
gileb.
32 Maria a gilsiq Yesus soqnej qaji sawaq di brantosiqa
Yesus unsiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo
Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu.”
33 Onaqa Yesus a Juda tamo uŋgasari Maria dauryosib beb
qaji naŋgi Maria ombla akamoqneb di unsiqa naŋgi qa are
gulbeiyonaqa nenemnjrej,
34 “Niŋgi Lasarus qabia subq ateb?” Onaqa naŋgi na minjeb,
“O Tamo Koba, ni bosim aqa sub une.”
35 Degsi minjnabqa Yesus a dego akamej.
36 A akamonaqa Juda naŋgi di unsibqa mareb, “Niŋgi uniy.
Yesus a Lasarus tulaŋ qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.”
37 Onaqa naŋgi qudei Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a
nami tamo ŋam qandimo boletej. A kiyaqa Lasarus boletosai?
Yim a moiqasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

38 Onaqa Yesus a naŋgo yomu anjam di qusiqa are gul-
beiyonaqa walwelosiq Lasarus aqa subq gilej. Sub di mana

miligiq di bogeb. Lasarus nami subq atsib meniŋ kobaquja
na sub me getenteb.
39 Deqa Yesus na tamo qudei minjrej, “Niŋgi meniŋ
kobaquja di taqal atiy.” Onaqa tamo moiyej qaji aqa jaja
Marta na Yesus minjej, “O Tamo Koba, a nami moiyej bati
qolqe gilqo. Iga meniŋ taqal atqom di aqa qusa quleqwas.”
40 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E nami mermonum, ni e
qa ino areqalo siŋgilatqam di ni Qotei aqa siŋgila unqam.”
41 Degsi minjnaqa naŋgi meniŋ kobaquja di taqal atnabqa
Yesus a laŋ goge tarosiqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni ijo
pail endi quonum deqa e ni qa tulaŋ areboleboleibqo.
42 E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum. Ariya tamo
uŋgasari ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi e qa naŋgo are-
qalo siŋgilatqajqa deqa e ni pailmonum. Yim naŋgi qalieqab,
ni na e qariŋbonam bem.”
43 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a tulaŋ maosiq
marej, “O Lasarus, ni subq dena tigelosim au.”
44 Degsi marnaqa tamo moiyej qaji a subq dena tigelosiq
oqedej. Aqa siŋga ti baŋ ti ulatamu ti nami gara na dalaeb.
Deqa Yesus na minjrej, “Aqa gara di pambloŋyib walwelosim
gilem.”

*Juda tamo kokba naŋgi koroosib Yesus qalib moiqajqa maro-
qneb*

45 Bati deqa Juda tamo uŋgasari Maria aqa are latetqa beb
qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi gargekoba Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
46 Ariya naŋgi qudei tigelosib Farisi naŋgoq gilsib kumbra
Yesus yej qaji deqa sainjreb.
47 Sainjrnab qusibqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba
ti metnjrnab naŋgo areq bosib koba na koroosib mareb, “Iga
kiyerqom? Yesus a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.
48 Iga a uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo uŋgasari
kalil naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab. Yim Rom naŋgi
bosib gago atra tal niñaqyosib iga dego kobotgwab.”
49 Wausau deqa tamo bei aqa ñam Kaiafas a Juda naŋgo atra
tamo gate soqnej. Deqa a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,
“Niŋgi tulaŋ nanarionub. Anjam laŋa laŋa mareqnub.
50 Niŋgi are qaliy. Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
moiqas di kere. Amqa iga padalqasai.”
51 Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau
deqa atra tamo gate soqnej deqa a Qotei aqa medabu osiqa
anjam di marej. Yesus a Juda naŋgi qa moiqas anjam di
ubtosiq marej.
52 Bole, Yesus a Juda naŋgi segi qa moiqasai. Qotei aqa aŋgro
kalil sawa bei beiq di unub qaji naŋgi qa ti moiqas. Moisim

naŋgi kalil koroinjrimqa naŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqab.
Kaiafas a anjam di ubtosiq marej.
53 Bati qujai deqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqa-
jqa anjam gereiyqa utru ateb.
54 Yesus a di qalieosiq deqa a Juda naŋgo ambleq di wal-
welosaioqnej. A segitosiqa qure kiñala bei wadau sawa jojom
deq gilsiqa aqa aŋgro naŋgi koba na dia soqneb. Qure di aqa
ñam Efraim.
55 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa
naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej. Yori
bati jojomonaqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgo qure qureq
dena tigelosib yori bati di unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda
naŋgo kumbra agiende. Yori bati di brantosaisoqnimqa naŋgi
Jerusalem bosib naŋgo segi jejamu yansosib yori bati qa
tariŋqab. Utru deqa naŋgi Jerusalem beb.
56 Ariya naŋgi Jerusalem bosib Yesus qa ŋamoqneb.
Ŋamoqnsib atra tal miligiq bosib segi segi maroqneb, “Niŋgi
kiyersib are qalonub? Yesus a yori bati unqajqa Jerusalem
bqas kiyo sai kiyo?”
57 Naŋgi degsib maroqneb. Di kiyaqa? Atra tamo kokba ti
Farisi ti naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi nami endegsib minjreb,
“Tamo bei a Yesus qabi soqnimqa unsim bosim iga mergim
iga na ojqom.”

12

Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu Yesus aqa siŋgaq di bilentej

1 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Bati 6 amqa
brantqas. Deqa Yesus a tigelosiqa Betani qureq gilej. Qure
di Lasarus agi Yesus na subq na tigeltej qaji aqa qure utru.
2 Gilnaqa qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi a unsibqa are-
boleboleinjrnaqa iŋgi goiyeteb. Marta a iŋgi suweiyosiq
Lasarus Yesus wo tamo qudei ti metnjrnaq bosib koba na
awoosib iŋgi uyoqneb.
3 Onaqa Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu silali
kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus
aqa siŋgaq di bilentosiqa aqa segi gate baŋga na piyetej.
Onaqa goreŋ aqa quleq na tal keretej.
4 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Judas Iskariot agi bunuqna
Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji a Maria aqa
kumbra di unsiqa ŋiriŋosiq marej,
5 “A kiyaqa goreŋ di qariŋyosiq meniŋ silali 300 osiq dena
tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrosai?”
6 Judas a tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi qa are qalsiq anjam
di marosai. A bajiŋ tamo. A Yesus aqa aŋgro naŋgo silali

jugwajqa quŋ taqatoqnej. Deqa naŋgi quŋ miligiq di silali ateqnab a na olo bajiŋoqnej. A deqa are qalsiq anjam di marej.
7 Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, “Uŋa di urat. A goreŋ di ojesoqnem. A ijo jejamu subq atqajqa are qalsiq nami gereiyqo.
8 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.”

Atra tamo kokba naŋgi Lasarus qalsib moiyotqa maroqneb

9 Juda tulaŋ gargekoba naŋgi qalieeb, Yesus a Betani qureq gilsiq di soqnej. Deqa naŋgi a unqa beleŋeb. Naŋgi Yesus segi unqajqa bosai. Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej deqa naŋgi a dego unqa beb.
10 Atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiyotqa qairoqneb.
11 Di kiyaqa? Yesus a Lasarus subq na tigeltonaqa Juda gargekoba naŋgi atra tamo kokba naŋgi uratnjrsib olo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem bej

12 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi yori bati unqajqa marsib Jerusalem beleŋeb. Beleŋosib nebeonaqa naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jerusalem bqas.”
13 Naŋgi degsib qusib deqa naŋgi tuwom baŋga eleŋosib Yesus gamq di turqajqa aiyeb. Aisib Yesus beqnaqa unsib tulaŋ leleŋoqnsib endegsib minjoqneb, “Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.”
14 Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu,
15 “O Saion tamo uŋgasari, niŋgi ulaaib. Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a donki bunuj quraq di awoosiq beqnu.”
16 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai. Bunuqna Yesus a moisiq ñam koba onaqa naŋgi anjam deqa olo are qalsib endegsib mareb, “Bole, anjam di Yesus qa neŋgreŋyeb deqa tamo uŋgasari naŋgi leleŋoqnsib a biŋiyoqneb.”
17 Ariya tamo uŋgasari Yesus a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq uneb qaji naŋgi maŋwa deqa saoqnsib laqneb.
18 Laqnab tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quoqneb. Deqa Yesus a donki bunuj quraq di awoosiq Jerusalem beqnaqa naŋgi a gamq di turqajqa aiyeleŋeb.
19 Ainabqa Farisi naŋgi na unjrsibqa segi segi maroqneb, “Iga Yesus siŋgila na saidyeqnamqa keresaiigeqnu. Niŋgi uniy. Tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryeqnub.”

Grik tamo qudei naŋgi Filip minjeb, “Iga Yesus unqom”

20 Tamo uŋgasari Qotei louqa marsib yori bati unqajqa
Jerusalem aiyeleŋeb qaji naŋgo ambleq di Grik tamo qudei
soqneb.
21 Grik tamo naŋgi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaqa? Filip
a dego Grik tamo. Filip aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili
sawaq di unu. Naŋgi Filip aqaq di brantosib nenemyeb, “O
gago was, iga Yesus unqa kere e?”
22 Onaqa Filip a aisiqa naŋgo anjam di Andru minjsiqa
Andru ombla gilsib olo Yesus minjeb.
23 Minjnab qusiqa naŋgi kamba minjrej, “E Tamo Aŋgro.
Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo.
24 E bole merŋgwai. Kurgus yago breiyibqa mandamq aisim
moiqasai di a laŋa sqas. Moiqas di a olo qoqi oqsim gei
gargekoba ateleŋqas.
25 Dego kere tamo bei na aqa segi ŋambile tulaŋ
qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya a mandamq endi aqa
segi ŋambile qoreiyqas di a ŋambile gaigai sqas.
26 Tamo bei na e wauetbqa osimqa a e daurbem. Yimqa
qure e sqai di a dego e ombla sqom. A ijo wau yoqnqas di ijo
Abu na a ñam kobaquja yqas.”

Jeu tamo naŋgi na Yesus soqtosib goge gaintqab

27 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, “Endego e are
tulaŋ gulbekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kiyo, ‘O
ijo Abu, ni na marimqa bati uge endi ijoq baiq’? Uŋgum, e
degsi pailyqasai. Bati uge endi branteme. E deqa mandamq
aiyem.
28 O ijo Abu, ni na ino ñam tulaŋ kobaqujatime.” Yesus a
degsi marnaqa laŋ goge dena anjam endegsi brantej, “E ijo
ñam kobaqujatonum. Ololo kobaqujatqai.”
29 Anjam degsi brantonaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq
di tigelesoqneb qaji naŋgi qusibqa segi segi maroqneb, “Kola
anjam atqo kiyo?” Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Sai. Laŋ
aŋgro bei na Yesus anjam minjqo.”
30 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niŋgi quonub
qaji di e aqaryaibqajqa brantosai. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa
brantqo.
31 Niŋgi quiy. Qotei na tamo uŋgasari mandamq endi unub
qaji naŋgi peginjrqajqa bati bqo. A na mandam endeqa gate
koba Satan taqal waiyqajqa bati dego bqo.
32 E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo
naŋgi na e soqtbosib goge gaintbqab. Yimqa bati deqa e na
tamo uŋgasari kalil naŋgi are tigeltetnjritqa ijoq bqab.”
33 Yesus a aqa segi moiqajqa gam boleq atqa osiqa deqa
degsi marej.

34 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb,
“Kristus a bati gaigai sqas. Dal anjam nami degsib marnab
iga quem. Deqa ni kiyaqa maronum, ‘E Tamo Aŋgro soqtbosib
goge gaintbqab’? Tamo Aŋgro di tamo yai?”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “Puloŋ a nuŋgo ambleq di
sokiñalayosim niŋgi olo uratŋgwas. Deqa niŋgi puloŋ ti sosib
puloŋq na laqniy. Yimqa niŋgi ambruiŋgwasai. Tamo ambruq
na laqnu qaji a qabiteqnu kiyo di a qalieqasai.
36 Niŋgi puloŋ ti sosib puloŋ qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
Niŋgi degyqab di niŋgi puloŋ aqa aŋgro sqab.”

Juda tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi
uratnjrnaq naŋgi a olo unosai.
37 A Qotei aqa maŋwa gargekoba naŋgo ŋamdamuq di yeq-
naqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib ariya naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaioqneb.
38 Naŋgi kumbra di yeb deqa anjam bei Qotei aqa medabu o
tamo Aisaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi
marej, “O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa
aqa areqaloq di siŋgilatqo? Tamo yai a Tamo Koba aqa siŋgila
unsiq poiyqo? Tamo dego bei sosai.” Aisaia a nami anjam
degsi marej.
39 Deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa keresai.
Utru deqa Aisaia a anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej,
40 “Qotei a naŋgo ŋamdamu getentetnjrej. A naŋgo are miligi
dego getentetnjrej. Deqa naŋgi naŋgo ŋamdamu na Qotei aqa
kumbra bei unqa keresai. Naŋgi naŋgo are miligiq na Qotei
aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa naŋgi are bulyosib
ijoq bqa keresai. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.”
41 Aisaia a nami Yesus aqa siŋgila unsiq deqa anjam degsi
marej.
42 Bole, Juda gate gargekoba naŋgi are bulyosib Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateb. Ariya naŋgi Farisi naŋgi ulainjrsib
deqa naŋgi boleq di Yesus aqa ñam marosaioqneb. Naŋgi are
qaleb, “Iga boleq di Yesus aqa ñam marqom di Farisi naŋgi iga
Qotei tal miligiq gilqa saidgwab.”
43 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei na naŋgo
ñam soqtqajqa arearetnjrosaioqnej. Tamo naŋgi na naŋgo
ñam soqtqajqa deqa arearetnjroqnej.

Yesus aqa anjam a tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas

44 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa
areqalo siŋgilatqas di a e qa segi aqa areqalo siŋgilatqasai. Ijo
Abu e qariŋbej qaji a qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.
45 Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e qariŋbej qaji di dego
unqas.
46 E puloŋ bulosim mandamq aiyem. Deqa tamo uŋgasari
kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ambruq di
sqasai.
47 Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e na
a pegiyqasai. E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa bosai. E naŋgi
eleŋqajqa bem.
48 Tamo uŋgasari naŋgi e qoreibosib ijo anjam quqwa
uratqab di naŋgi peginjrqajqa tamo bei unu. Anjam e mare-
qnum qaji a segi tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi pegin-
jrqas. Diŋo batiamqa anjam dena naŋgi peginjrqas.
49 E ijo segi areqalo na anjam marosaieqnum. Ijo Abu e
qariŋbej qaji a na anjam merbeqnaqa quoqnsim agi mare-
qnum.
50 E qalieonum, ijo Abu aqa anjam di ŋambile gaigai sqajqa
anjam. Deqa anjam kalil e mareqnum qaji di ijo Abu na e
merbeqnaq quoqnsim agi mareqnum.”

13

Yesus na aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjrej

1 Juda naŋgo yori bati koba jojomonaqa Yesus a endegsi
qalieej, “E mandamq endi so bati koboqo. E moisiy ijo
Abu aqaq olo oqwa bati brantqo.” Yesus na aqa segi aŋgro
mandamq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqnsiq gilsi
gilsiq aqa moiqa bati itej.
2 Deqa a naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqneb. Di bilaq. Iŋgi
uyeqnabqa Satan a Judas Iskariot aqaq aiyej. Aisiqa Judas na
Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqajqa deqa are tigeltetej.
Judas a Saimon Iskariot aqa ŋiri.
3 Yesus a qalieej, aqa Abu na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di
ateleŋej. A Qotei aqaq na bej puluosim Qotei aqaq olo oqwas
di dego qalieej.
4 Deqa a aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a
tigelosiqa aqa gara olekoba piqtosiq jejamu piyo qaji gara
osiqa tigej.
5 Tigsiqa kaŋgal tamo bulosiqa tabirq di ya qamsiq aqa
aŋgro naŋgo siŋga yansetnjroqnsiqa jejamu piyo qaji gara
dena piyetnjroqnej.
6 Osiqa Pita aqa siŋga yansetqa laqnaqa minjej, “O Tamo
Koba, ni ijo siŋga yansetbqam e?”

7 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Kumbra e endego
yeqnum endi ni utru poimosai unu. Bunuqna ni poimqas.”
8 Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, “Ni ijo siŋga yansqa-
sai. Sai bole sai.” Onaqa Yesus na minjej, “E ni yansmqasai di
ni e ombla sqa keresai.”
9 Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni ijo siŋga
segi yansaim. Ijo baŋ ti gate ti dego yansetbe.”
10 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo a yalqo a olo yalqasai. Aqa
siŋga segi yansqas di kere. Dena a torei milalo sqas. Niŋgi
milalo unub. Ariya niŋgi kalil milalo sosai.”
11 Yesus a qalieej, aqa aŋgro bei agi Judas a na Yesus osim
jeu tamo naŋgo baŋq di atqas. Deqa a na minjrej, “Niŋgi kalil
milalo sosai.”
12 Yesus a naŋgo siŋga yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara
olekoba olo jigsiqa awoosiq nenemnjrej, “Kumbra e endego
niŋgi eŋgonum qaji di niŋgi utru poiŋgwo e?
13 Niŋgi e merbeqnub, ‘O Qalie Tamo Koba. O gago Tamo
Koba.’ Niŋgi kere e merbeqnub. Agi e segi qujai.
14 E nuŋgo Tamo Koba. E nuŋgo Qalie Tamo Koba dego.
Ariya e nuŋgo siŋga yansetŋgonum deqa niŋgi dego segi segi
qa kumbra degyoqniy.
15 Kumbra e endego niŋgi osorŋgonum qaji di niŋgi kamba
dego degsib yoqniy.
16 E bole merŋgwai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa
keresai. Tamo a wau qa gilqas di a na tamo a qariŋyqo qaji di
buŋyqa keresai.
17 Kumbra e yeqnum endi aqa utru niŋgi poiŋgim dauryiy.
Yimqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
18 “Ijo anjam endi e niŋgi kalil qa marosai. E na niŋgi
giltŋgem deqa e niŋgi qa qalie bole. Ariya Qotei aqa anjam
bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas. Anjam
agiende, ‘Tamo e ombla bem quiq di tuqtosim uyqas qaji a na
e jeutbqas.’
19 Kumbra di brantosaisonaqa e nami merŋgonum. Deqa
kumbra di brantimqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib
marqab, ‘Bole, Yesus a segi qujai gaigai degsi unu.’
20 E bole merŋgwai. Tamo bei na tamo uŋgasari e
qariŋnjronum qaji naŋgi osim geregereinjrqas di a e dego
osim gereibqas. A e osim gereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej
qaji a dego osim gereiyqas.”

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

21 Yesus a degsi marsiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa olo
marej, “E bole merŋgwai. Ijo aŋgro bei na e osim jeu tamo
naŋgo baŋq di atqas.”

22 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi kokoqoqneb. Yesus
a aŋgro yai qa degsi marej di naŋgi qaliesai deqa naŋgi degy-
oqneb.
23 Yesus aqa aŋgro bei agi Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej
qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej.
24 Deqa Saimon Pita a baŋ na aŋgro di minjej, “Ni na Yesus
nenemyimqa a aŋgro yai qa degsi marqo di mermqas.”
25 Onaqa aŋgro dena Yesus beteryosiqa nenemyej, “O Tamo
Koba, ni aŋgro yai qa degsi maronum?”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Aŋgro e endego bem osiy quiq
di tuqtosiy anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di
atqas.” Degsi minjsiqa bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskariot
aqa ŋiri Judas anaiyej.
27 Anaiyonaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na
minjej, “Ni kumbra yqam qaji di endego yoqujat.”
28 Yesus a Judas degsi minjnaqa aqa aŋgro kalil awesoqneb
qaji naŋgi qusibqa Yesus na Judas kiyaqa anjam di minjej
naŋgi deqa poinjrosai.
29 Judas a naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej deqa naŋgi
qudei are qaleb, Judas a gilsim yori bati aqa iŋgi iŋgi awaiyqa-
jqa deqa kiyo Yesus na degsi minjej. Naŋgi qudei are qaleb,
Judas a gilsim iŋgi awaiyosim tamo sougetejunub qaji naŋgi
anainjrqas.
30 Onaqa Judas a bem di uysiqa warum uratosiq oqedej. Di
qolo.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi dal anjam bunuj enjrej

31 Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo
Aŋgro ñam koba oqai. E ñam koba otqa Qotei a dego ñam koba
oqas.
32 Qotei a ñam koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A
urur ñam koba ebqas.
33 O ijo aŋgro niŋgi quiy. E niŋgi koba na sokiñalayosiy
uratŋgitqa niŋgi e qa ŋamoqnqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa
keresai. E nami Juda tamo kokba naŋgi degsi minjroqnem agi
bini niŋgi dego olo merŋgonum.
34 Endego e dal anjam bunuj eŋgwai. Dal anjam bunuj
agiende. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. E
niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi kamba dego segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
35 Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnibqa tamo
kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnsib dena qalieoqnqab,
niŋgi ijo aŋgro bole.”

Yesus na Pita minjej, “Ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai’ ”

36 Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni
qabitqam?” Onaqa Yesus na minjej, “Qure e oqwai di ni mati
oqwa keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq oqwam.”
37 Onaqa Pita na olo Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaqa
e bini ni daurmqa keresai? Ni marimqa e ni qa ijo ŋambile
uratosiy moiqai.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni e qa ino ŋambile
uratosim moiqam e? E bole mermqai. Tuwe anjamosaisoqn-
imqa ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”

14

Iga Qotei aqaq oqwajqa gam agi Yesus a segi qujai

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi are gulbeiŋgaiq. Niŋgi Qotei
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub ariya niŋgi e qa dego nuŋgo
areqalo siŋgilatoqniy.
2 Ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nuŋgo
segi segi warum gereiyetŋgwai. Ijo anjam di bolesai qamu e
niŋgi merŋgosai qamu.
3 E nuŋgo segi segi warum gereiyetŋgsiy olo bosiy niŋgi
joqsiy qure e sqai di niŋgi dego e ombla sqab.
4 Qure e sqai deq oqwajqa gam di niŋgi qalie.”
5 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Tamo Koba, qure ni
oqwam di iga qaliesai. Deqa iga kiyersim qure deq oqwajqa
gam qalieqom?”
6 Onaqa Yesus na minjej, “E segi gam. E segi anjam bole qa
utru. E segi ŋambile qa utru dego. Tamo bei a gam bei na ijo
Abu aqaq oqwa keresai. Ijo Abu aqaq oqwajqa gam agi e segi
qujai.
7 Niŋgi e qa qalieonub qamu niŋgi ijo Abu qa dego
qalieonub qamu. Agi endego niŋgi ijo Abu qa qalieqa utru
atonub. Osib niŋgi a unonub.”
8 Onaqa Filip na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ino Abu
osorgimqa di iga qa kereqas.”
9 Onaqa Yesus na minjej, “O Filip, e bati olekoba niŋgi koba
na soqnem. Ni e qa qalieosai unum e? Tamo a e nubqo di a ijo
Abu dego unqo. Deqa ni kiyaqa e merbonum, ‘Ni na ino Abu
iga osorge’?
10 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu di ni
poimosai kiyo? Anjam e na niŋgi merŋgeqnum qaji endi ijo
segi areqalo na merŋgosai. Ijo Abu na e beterbesosiqa aqa
wau ojeqnu.
11 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu. Niŋgi ijo
anjam di qusib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Saiamqa wau
kalil e nuŋgo ŋamdamuq di yeqnum qaji di niŋgi unsib e qa
nuŋgo areqalo siŋgilatiy.

12 “E bole merŋgwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas
di wau kalil e yeqnum qaji a dego yoqnqas. Osim ijo wau di
buŋyosim wau tulaŋ kokba yoqnqas. Di kiyaqa? E ijo Abu
aqaq olo oqwai deqa.
13 E Qotei aqa Ŋiri unum deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa
Qotei pailyqab di e na iŋgi di eŋgwai. Yim dena ijo Abu a ñam
koba oqas.
14 Niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab di e na iŋgi di
eŋgwai.”

Yesus a aqa Abu minjim a na aqa Mondor Bole qariŋyqas

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi e qalaqalaibqab di niŋgi
ijo anjam dauryoqnqab.
16 Amqa e ijo Abu minjitqa a na Aqaryaiŋgo Tamo qariŋyim
nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas. Osim a bati gaigai niŋgi koba na
sqas.
17 Aqaryaiŋgo Tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo
uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi Mondor di oqa kere-
sai. Naŋgi a unosaieqnub. Naŋgi a qa qaliesai dego. Ariya
niŋgi a qa qalie. A niŋgi koba na unub. Bunuqna a bosim
nuŋgo are miligiq di sqas.
18 “E niŋgi mandum aŋgro bul uratŋgwasai. E nuŋgoq olo
bqai.
19 Sokiñala tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi
e olo nubqasai. Ariya niŋgi e nubqab. E ŋambile unum deqa
niŋgi dego ŋambile sqab.
20 Sosibqa bati deqa niŋgi endegsib qalieqab, e na ijo
Abu beteryesonam niŋgi kamba e beterbesonab e niŋgi
beterŋgejunum.
21 Niŋgi quiy. Tamo bei na e qalaqalaibqas di a ijo dal anjam
dego qusim dauryoqnqas. Yim ijo Abu na kamba tamo di
qalaqalaiyqas. E na dego tamo di qalaqalaiyoqnsiy aqaq di
brantoqnsiyqa e segi qa babtoqnqai.”
22 Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi
nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaqa ni tamo uŋgasari kalil man-
damq endi unub qaji naŋgoq di brantqa saidosim gago segiq
di brantoqnsim ni segi qa babtoqnqam?”
23 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo bei na e qalaqalaibqas
di a ijo anjam dauryoqnqas. Yim ijo Abu na kamba tamo di
qalaqalaiyimqa aqo ijo Abu wo aqaq bosim a ombla gaigai
sqom.
24 Tamo bei a e qalaqalaibqasai di a ijo anjam dauryqasai.
Anjam e na niŋgi merŋgeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam
endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa anjam.
25 “Anjam endi e niŋgi koba na sosim merŋgeqnum.

26 Bunuqna Aqaryaiŋgo Tamo a nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas.
A Mondor Bole. Ijo Abu na a qariŋyim ijo ñam na bosim anjam
kalil niŋgi merŋgekritqas. Osim nuŋgo areqalo tigeltetŋgimqa
anjam kalil e niŋgi merŋgeqnum qaji deqa olo are qaloqnqab.
27 "E niŋgi uratŋgwa osiy nuŋgo are latetŋgwai. E segi are
lawo unum deqa e nuŋgo are latetŋgwai. Mandam tamo
bei na degsim nuŋgo are latetŋgwa keresai. Deqa niŋgi are
gulbeiŋgaiq. Osib ulaaib.
28 E niŋgi endegsim merŋgonum quonub, 'E niŋgi uratŋgsiy
olo nuŋgoq bqai.' Niŋgi e qalaqalaibonub qamu niŋgi ijo
anjam deqa areboleboleiŋgwo qamu. Di kiyaqa? E ijo Abu
aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu agi a na e tulaŋ buŋbejunu.
29 E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi merŋgonum.
Deqa bunuqna e ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo
torei siŋgilatqab.
30 "Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. A na e
gulbe bei ebqa keresai. Deqa e olo anjam olekoba totoryosiy
merŋgwasai.
31 Ijo are koba endegsi unu. Mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi qalieqab, e ijo Abu qalaqalaiyeqnum deqa anjam a
na merbeqnu qaji di e dauryeqnum. Ariya niŋgi tigelab iga
gilqom."

15

Yesus a wain ŋamtaŋ bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, "E segi wain ŋamtaŋ bole. Ijo Abu
a wain wau qa lanja.
2 Ijo dani qudei naŋgi gei bole atqasai di ijo Abu na
naŋgi giŋgeŋnjrsim taqal breinjrqas. Ijo dani naŋgi gei bole
ateleŋqab di ijo Abu na gereinjrimqa naŋgi olo gei koba
ateleŋqab.
3 Anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji dena niŋgi gereiŋgej
koboej.
4 Niŋgi e beterbesoqniy. Yimqa e dego niŋgi beterŋgesqai.
Ŋam dani a segi sqas di a geitqa keresai. Qoboq di beteresqas
di a geitqas. Dego kere niŋgi e beterbesqasai di niŋgi gei bole
atqa keresai.
5 "E segi wain ŋamtaŋ bole. Niŋgi ijo dani bul. Tamo bei
a e beterbesqas di e dego a beteryesqai. Yimqa a gei koba
ateleŋqas. Niŋgi e uratbqab di niŋgi wau bei yqa keresai.
6 Tamo bei a e beterbesqasai di a ŋam dani uge bul
giŋgeŋyosib taqal breiyib kaŋgraŋamqa koroiyosib ŋamyuwoq
di breiyib yugwas.
7 "Niŋgi e beterbesosib ijo anjam nuŋgoq di soqnimqa niŋgi
iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.

8 Niŋgi gei koba ateleŋosib ijo aŋgro bole soqniy. Yimqa ijo
Abu aqa ñam tulaŋ kobaqas.
9 Ijo Abu na e qalaqalaibeqnu dego kere e na niŋgi
qalaqalaiŋgeqnum. Deqa niŋgi gaigai ijo qalaqalaiyo kumbraq
di soqniy.
10 Niŋgi ijo dal anjam kalil dauryoqnqab di niŋgi ijo
qalaqalaiyo kumbraq di sqab. E ijo Abu aqa dal anjam dau-
ryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo kumbraq di unum dego kere.
11 E segi areboleboleibeqnu deqa niŋgi dego arebole-
boleiŋgoqnem. Ijo arebolebole di nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnem.
Utru deqa e na anjam endi niŋgi merŋgonum.
12 Ijo dal anjam agiende. E na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego
kere niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy.
13 Qalaqalaiyo kumbra tulaŋ bolequja bei agiende. Tamo
bei na aqa was naŋgi aqaryainjrqa osimqa aqa segi ŋambile
uratosim moiqas. Qalaqalaiyo kumbra dena qalaqalaiyo
kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
14 Niŋgi ijo anjam kalil e na merŋgeqnum qaji endi dauryqab
di niŋgi ijo segi was bole sqab.
15 Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e
ubtosim niŋgi merŋgeqnum. Deqa e niŋgi 'was' merŋgeqnum. E
niŋgi 'kaŋgal tamo' merŋgosaieqnum. Kaŋgal tamo a aqa tamo
koba aqa wau qaliesai.
16 "Niŋgi na e giltbosai. E na niŋgi giltŋgem. Osim niŋgi wau
eŋgem. Niŋgi gilsib gei koba ateleŋoqnibqa nuŋgo gei gaigai
sqajqa deqa e na niŋgi wau eŋgem. Deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi
bei qa ijo Abu pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas.
17 E na niŋgi dal anjam endegsi merŋgwai. Niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqniy."

Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na
Yesus aqa aŋgro naŋgi jeutnjreqnub

18 Osiqa Yesus a olo marej, "Mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, naŋgi
namoqna e dego jeutboqneb.
19 Niŋgi mandam qaji tamo unub qamu mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qamu. Agi naŋgi na
naŋgo segi was naŋgi qalaqalainjreqnub dego kere. Ariya
niŋgi mandam qaji tamo sai. E na niŋgi giltŋgem deqa niŋgi
mandam qaji kumbra urateb. Utru deqa mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub.
20 E nami merŋgonum, kaŋgal tamo na aqa tamo koba
buŋyqa keresai. Niŋgi anjam deqa are qaliy. Jeu tamo
naŋgi na e ugeugeiboqneb dego kere naŋgi na niŋgi
ugeugeiŋgoqnqab. Naŋgi ijo anjam dauryoqneb qamu naŋgi
nuŋgo anjam dego dauryeqnub qamu.

21 Ariya naŋgi ijo Abu e qariŋbej qaji a qa qaliesai. Deqa
naŋgi niŋgi ugeugeiŋgoqnqab. Di kiyaqa? Niŋgi ijo ñam ejunub
deqa.
22 “E bosim naŋgi anjam minjrosai qamu naŋgi une saiqoji
unub qamu. Ariya e naŋgi anjam minjrem deqa naŋgi naŋgo
une ulitqa gam saiqoji.
23 Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas.
24 E maŋwa qudei tamo bei na nami yosaioqnej qaji di naŋgo
ambleq di babtosai qamu naŋgi une saiqoji unub qamu.
Ariya e naŋgo ambleq di maŋwa qudei babteqnamqa naŋgi
unoqnsib aqo ijo Abu wo jeutgeqnub.
25 Naŋgo kumbra dena dal anjam bei neŋgreŋq di unu qaji
di aqa damu brantej. Anjam agiende, ‘Tamo naŋgi e laŋa
jeutbeqnub.’
26 “Aqaryaiŋgo Tamo a ijo Abu ombla unub. E na a qariŋyit
nuŋgoq bqas. A anjam bole qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena
bqas. Bosim ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim marqas.
27 Niŋgi dego ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosib marqab. Di
kiyaqa? Nami e ijo wau utru atem bati deqa niŋgi e ombla
sosib ijo wau unoqneb dena bosi bosib agi bini niŋgi e ombla
unum.

16

1 “Niŋgi ijo ñam uratosib uloŋaib deqa e na anjam endi
merŋgeqnum.
2 Bunuqna jeu tamo naŋgi na niŋgi taqal breiŋgosib niŋgi olo
Qotei tal miligiq gilqa saidŋgwab. Osib bati bei bamqa naŋgi
na niŋgi moiyotŋgoqnqab. Osib endegsib are qaloqnqab, ‘Iga
Qotei aqa wau ojeqnum deqa iga na naŋgi moiyotnjreqnum.’
3 O ijo aŋgro, jeu tamo naŋgi aqo ijo Abu wo qa qaliesai deqa
naŋgi niŋgi degŋgwab.
4 Naŋgi niŋgi degŋgibqa niŋgi ijo anjam e bini merŋgeqnum
qaji endeqa olo are qaliy.”

Yesus a Mondor Bole qa anjam marej

Osiqa Yesus a olo marej, “Nami e niŋgi koba na soqnem bati
deqa e na anjam endi niŋgi merŋgosaioqnem.
5 Sokiñala e niŋgi uratŋgsiy ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo
oqwai deqa bini e anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Ariya niŋgi
kamba e nenembosaieqnub, ‘Ni qabitqam?’ degbosai.
6 E niŋgi anjam endi merŋgeqnum deqa niŋgi are gul-
beiŋgeqnu.
7 E bole merŋgwai. E niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqwasai di
Aqaryaiŋgo Tamo agi Mondor Bole a nuŋgoq bqasai. Utru
deqa e niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqsiy Mondor qariŋyitqa a
nuŋgoq bqas.

8 Bosimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtet-
njroqnim naŋgi poinjroqnqas. Kumbra bole qa utru dego a na
osornjroqnim naŋgi qalieoqnqab. Qotei a tamo uŋgasari naŋgi
peginjrqas kumbra di dego naŋgi qalieqajqa deqa Mondor na
naŋgi osornjroqnqas.
9 A na mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjro-
qnqas. Di kiyaqa? Naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub
deqa.
10 Kumbra bole qa utru dego a na naŋgi osornjroqnqas. Di
kiyaqa? E ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e olo nubqasai.
11 Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas kumbra di dego
Mondor na naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa? Qotei na man-
dam endeqa gate koba Satan pegiyosim ŋamyuwoq waiyqas.
12 "E anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa ijo areqaloq di
unu. Bini e merŋgwasai. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo na ojqa
keresai deqa.
13 Ariya anjam bole qa Mondor a bosimqa nuŋgo areqalo
gereiyetŋgimqa niŋgi anjam bole kalil poiŋgekritqas. Aqa segi
areqalo na anjam merŋgwasai. A anjam quoqnsim di segi
niŋgi merŋgoqnqas. Osim kumbra mondoŋ branteleŋqas qaji
di dego ubtoqnsim merŋgoqnqas.
14 A ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas. Kumbra dena a na
ijo ñam koba ti ijo siŋgila koba ti boleq atqas.
15 Ijo Abu aqa iŋgi iŋgi kalil di ijo iŋgi iŋgi dego. Deqa e
niŋgi merŋgonum, Qotei aqa Mondor na ijo anjam osim niŋgi
merŋgoqnqas."

Yesus aqa aŋgro naŋgi are gulbeinjrimqa
olo bunuqna naŋgi areboleboleinjrqas

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo
sokiñala niŋgi e nubqab."
17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi maroqneb, "Yesus
a marqo, 'Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e
nubqab.' A dego marqo, 'E ijo Abu aqaq olo oqwai.' A kiyaqa
degsi marqo?"
18 Naŋgi degsib maroqnsib olo maroqneb, "Yesus a kiyaqa
marqo, 'Sokiñala'? Anjam di aqa utru iga poigosai."
19 Naŋgi Yesus aqa anjam deqa nenemyqa laqnab di
qalieosiqa endegsi minjrej, "E niŋgi merŋgonum, 'Sokiñala
niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab.' Ijo anjam di
aqa utru niŋgi poiŋgosai deqa niŋgi segi segi qaireqnub.
20 O ijo aŋgro, e bole merŋgwai. Niŋgi akam ti sosib are
tulaŋ gulbeiŋgwas. Amqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi
areboleboleinjrqas. Ariya nuŋgo are gulbe di olo koboamqa
niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.

21 Uŋa a aŋgro oqajqa batieqnaqa aqa jejamu tulaŋ
jaqatiŋyeqnaqa a are gulbekobaiyeqnu. Ariya a aŋgro osim
aqa jaqatiŋ koboamqa a aqa jaqatiŋ deqa olo are qalqasai. A
aŋgro osim deqa tulaŋ areboleboleiyqas.
22 Dego kere bini niŋgi are gulbeiŋgwo. Ariya bunuqna e
niŋgi olo niŋgitqa niŋgi are gulbe di uratosib tulaŋ arebole-
boleiŋgwas. Nuŋgo arebolebole di tamo bei na olo yaiŋgwa
keresai.
23 Bati deqa niŋgi olo e anjam bei nenembqasai. E bole
merŋgwai. Niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Abu pailyqab di a na
iŋgi di eŋgwas.
24 Niŋgi nami ijo ñam na Qotei pailyosaioqneb. Ariya bini
niŋgi iŋgi bei oqajqa are soqnimqa niŋgi ijo ñam na Qotei pai-
lyoqniy. Osib deqa niŋgi iŋgi di osib tulaŋ areboleboleiŋgwas.”

Yesus a mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosiq tigelejunu

25 Osiqa Yesus a olo marej, “E niŋgi yawo anjam
merŋgoqnam. Bunuqna e olo yawo anjam bei niŋgi
merŋgwasai. Anjam aqa damu geregere plaltosiy ijo Abu
qa merŋgoqnqai.
26 Bati deqa e segi niŋgi qa Abu pailyqasai. Niŋgi ijo ñam na
Abu pailyoqnqab.
27 Ijo Abu a segi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi e
qalaqalaiboqnsib e Qotei aqaq na bem degsi poiŋgeqnu deqa.
28 Nami e ijo Abu aqaq na bosim mandamq aiyem. Sokiñala
e olo mandam uratosiy aqaq olo oqwai.”

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib minjeb,
“Od, endego ni boleq di anjam ubtosim mergonum. Ni yawo
anjam mergosai.
30 Deqa bini iga poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum.
Deqa iga ni anjam bei nenemmqasai. Ni namoqna gago
nenem qalieonum. Utru deqa iga ni qa gago areqalo
siŋgilatosim maronum, bole, ni Qotei aqaq na bem.”

31 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatonub e? Di keretonub.
32 Niŋgi quiy. Bati bei bqas agi bqo. Sokiñala jeu tamo
naŋgi na niŋgi teteiŋgibqa niŋgi kalil segisegiosib nuŋgo qureq
jaraiqab. Jaraiyibqa e segi sqai. Bole, e segi sqasai. Ijo Abu a
e ombla sqom.
33 E anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi na
e beterbosib are lawo sqajqa deqa. Bole, niŋgi mandamq
endi gulbe koba oqnqab. Di uŋgum. E segi na mandam
endeqa siŋgila kalil gotraŋyosim tigelejunum. Deqa niŋgi are
siŋgilatosib soqniy.”

17

Yesus a aqa aŋgro naŋgi qa pailyej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa laŋ goge tarosiqa
Qotei endegsi pailyej, “O Abu, bati brantqo. E ino segi Aŋgro
qujai unum deqa ni ijo ñam kobaqujatimqa e kamba dego ino
ñam kobaqujatqai.
2 Ni e siŋgila ebem. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari kalil
naŋgi taqatnjroqnqai. Osiy tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi
ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.
3 Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo e na ŋambile
enjreqnum qaji naŋgi ni qa bole qalieeqnub. Agi ni segi Qotei
bole. Naŋgi e Yesus Kristus qa dego bole qalieeqnub. Agi
ni na e qariŋbonam mandamq aiyem. Ŋambile gaigai sqajqa
kumbra agide.
4-5 “O Abu, e mandamq endi ino ñam koba ti ino siŋgila koba
ti babtoqnem. Osim wau kalil ni na ebem qaji di yekritem.
Nami mandam a brantosaisonaqa e ni ombla ñam koba ti
soqnem. Ñam di ni na olo ebimqa aqo ombla ñam koba ti
sqom.
6 “Tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi di e na ino ñam osorn-
jroqnem. Deqa naŋgi ino anjam dauryoqneb. Naŋgi ino segi
tamo soqneb deqa ni na naŋgi mandamq endena eleŋosim e
ebem.
7 Bini naŋgi qalieonub, iŋgi iŋgi kalil ni na e ebem qaji di
inoq dena branteb.
8 Naŋgi degsib qalieonub. Di kiyaqa? Anjam kalil ni na e
merbem qaji di e kamba naŋgi minjrnam naŋgi queb. Qusib
ni na e qariŋbonam bem anjam di naŋgo areqaloq di siŋgilateb.
Osib endegsi poinjrej, e inoq dena bem.
9 “E naŋgi qa ni pailmonum. E mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi qa ni pailmosai. Tamo ni na ebem qaji naŋgi qa segi e
ni pailmonum. Di kiyaqa? Naŋgi ino tamo unub deqa.
10 Ijo tamo kalil naŋgi di ino dego. Ino tamo kalil naŋgi di ijo
dego. Naŋgoq dena e ñam kobaquja eqnum.
11 “E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endi olo sqasai. Ariya
tamo ni na ebem qaji naŋgi mandamq endi sqab. O Abu,
ino kumbra kalil tulaŋ boledamu. Ni segi qujai une saiqoji.
Ino ñam koba ni na ebem qaji ñam dena ni na ijo tamo naŋgi
taqatnjroqnime. Amqa aqo aiyel are qujaitosim unum dego
kere naŋgi kamba are qujaitosib sqab.
12 E naŋgi koba na sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem
qaji ñam dena naŋgi taqatnjroqnem. Deqa ijo aŋgro bei
padalosai. Aŋgro qujai agi ni nami padalqajqa giltem qaji a
segi padalqas. A padalamqa ino anjam neŋgreŋq di unu qaji
di aqa damu brantqas.

13 E olo inoq bqai. Ijo segi arebolebole tulaŋ kobaosim tamo
ni na ebem qaji naŋgoq di gaigai sqajqa deqa e mandamq endi
sosimqa anjam endi mareqnum.
14 “E na naŋgi ino anjam minjroqnem. Utru deqa mandam
qaji tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi man-
dam qaji tamo sai. Agi e dego mandam qaji tamo sai.
15 Ni na naŋgi joqsim naŋgi mandam uratosib laŋ qureq
oqwajqa deqa e ni pailmosai. Naŋgi mandamq endi soqnib
ni na naŋgi taqatnjroqnim tamo uge Satan na naŋgi ugeugein-
jraim deqa e ni pailmonum.
16 Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi e dego mandam qaji
tamo sai.
17 Ino anjam kalil bole. Ni ino anjam bole di naŋgi minjro-
qne. Yimqa anjam di naŋgo are miligiq di wauoqnimqa naŋgi
ino segi tamo tiŋtiŋ sqab.
18 Nami ni na e qariŋbonam mandamq aisim tamo uŋgasari
naŋgo ambleq di soqnem. Deqa e kamba tamo ni na ebem qaji
naŋgi qariŋnjritqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq
di sqab.
19 E naŋgi qa are qalsiy ijo segi jejamu ni emekritqai. Ijo
kumbra dena naŋgi ino segi tamo tiŋtiŋ sosib ino anjam bole
dauryoqnqab.
20 “E ijo aŋgro 11 naŋgi qa segi ni pailmosai. Bunuqna naŋgi
ijo anjam mare mare laqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
naŋgo anjam quoqnsib e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab. E
naŋgi qa dego ni pailmonum.
21 O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel
are qujaitosim unum. Ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego
aqo aiyel koba na are qujaitosim sqajqa deqa e ni pailmonum.
Yimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qalieqab, ni na e
qariŋbonam bem.
22 Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ñam koba ni na ebem qaji
di e kamba olo ijo segi tamo uŋgasari naŋgi enjrem. Di kiyaqa?
Naŋgi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqajqa deqa.
23 E ijo segi tamo uŋgasari naŋgoq di unum. Ni ijoq di
unum. Kumbra dena naŋgi kalil dego aqo aiyel koba na
are qujaitosim sqom. Soqnimqa mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi na naŋgi unjrsibqa qalieqab, ni na e qariŋbonam bem.
Osib qalieqab, ni e qalaqalaibeqnum dego kere ni ijo segi
tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjreqnum.
24 “O Abu, tamo uŋgasari ni na ebem qaji qure e sqai di naŋgi
dego e ombla qure dia sqom. E deqa ni pailmonum. Naŋgi e
ombla sosibqa ñam koba ni na ebem qaji di unqajqa deqa ti e
ni pailmonum. Nami ni mandam atosaisosimqa ñam koba di
e ebem. Di kiyaqa? Ni na e qalaqalaiboqnem deqa.

25 O Abu, ino kumbra kalil tulaŋ bole tiŋtiŋ. Mandam qaji
tamo uŋgasari naŋgi ni qa qaliesai. Ariya e ni qa qalie bole.
Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi dego ni qa qalie bole. Deqa naŋgi
qalieonub, ni na e qariŋbonam bem.
26 E ino ñam naŋgi osornjroqnem. Naŋgi olo osorn-
jrqai. Yimqa ni na e qalaqalaibeqnum dego kere naŋgi ino
qalaqalaiyo kumbraq di sqab. Amqa e segi naŋgi koba na
sqom."

18

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

1 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a na aqa aŋgro
naŋgi joqsiqa koba na walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq
aisib nañu agu beiq di soqneb.
2 Bati gaigai Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na nañu agu dia
korooqneb. Deqa Yesus aqa aŋgro Judas agi Yesus osim jeu
tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a nañu agu di qaliesoqnej.
3 Deqa a na qaja tamo gargekoba naŋgi waŋal ti lam ti sebru
ti eleŋonab joqsiqa nañu agu deq gileb. Atra tamo kokba ti
Farisi ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa gileb. Rom
naŋgo qaja tamo qudei dego naŋgi koba na gileb.
4 Gulbe kalil Yesus aqaq di brantqas qaji di a nami qalieso-
qnej. Deqa qaja tamo naŋgi aqaq bonabqa a naŋgo areq aisiqa
nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?"
5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Iga Yesus Nasaret qaji a
qa bonum." Onaqa Yesus na minjrej, "E agiende." Judas agi
Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di atej qaji a naŋgi koba na
tigelesoqneb.
6 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa qore na ulu-
loŋosib ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?"
Onaqa naŋgi na minjeb, "Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum."
8 Onaqa Yesus na minjrej, "E nami merŋgonum, e agiende.
Niŋgi e qa bonub di e segi ojiy. Ijo aŋgro naŋgi uratnjrib gileb."
9 Yesus a naŋgi degsi minjrej deqa aqa anjam bei nami
marej qaji di aqa damu brantej. Agi a nami endegsi marej,
"O Abu, tamo naŋgi ni na ebem qaji bei e uratit padalqasai."
10 Onaqa jeu tamo naŋgi Yesus ojeqnab Saimon Pita na
aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di
qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. Kaŋgal tamo
di aqa ñam Malkus.
11 Onaqa Yesus na Pita minjej, "Ino sebru olo ate. E jaqatiŋ
koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Di uyqai. Ijo Abu na
merbej, 'Ni jaqatiŋ di oqam.' "

Qaja tamo naŋgi Yesus ojsib Anas aqa talq osib aiyeb

12 Onaqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate koba a ombla na
Yesus ojsib aqa baŋ tonteteb.
13 Osib Kaiafas aqa sou Anas aqa talq osib aiyeb. Kaiafas a
wausau deqa Juda naŋgo atra tamo gate soqnej.
14 Agi a nami Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Tamo qujai a
tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas di kere.”

Pita a marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

15 Qaja tamo naŋgi Yesus osi aiyeqnabqa Saimon Pita a
qoreq na Yesus dauryosiq aiyej. Yesus aqa aŋgro bei dego a
dauryosiq aiyej. Aŋgro di atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus
dauryosiq torei jeŋ miligiq gilsiq atra tamo gate aqa talq di
brantej.
16 Ariya Pita a siraŋme qala oqeq di tigelesoqnej. Onaqa
Yesus aqa aŋgro agi atra tamo gate a qaliesoqnej qaji a na
siraŋme taqato uŋa minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na
jeŋ miligiq gilsib tal qalaq di tigelesoqneb.
17 Onaqa siraŋme taqato uŋa a na Pita nenemyej, “Ni Yesus
aqa aŋgro kiyo?” Onaqa Pita na kamba minjej, “Eo. E aqa
aŋgro sai.”
18 Kaŋgal tamo naŋgi ti tal taqato tamo naŋgi ti yornjrnaqa
ŋam tuŋguyosib ŋamyuwo areq di tigelesosib ŋam yoroqneb.
Onaqa Pita a dego bosiq naŋgi koba na tigelesosib ŋam yoro-
qneb.

Atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej

19 Bati deqa atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nen-
emyoqnej. Yesus aqa aŋgro naŋgi qa ti aqa anjam a na tamo
uŋgasari naŋgi minjroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej.
20 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E boleq di tamo uŋgasari
naŋgi anjam minjroqnem. E bati gaigai Qotei tal miligiq di,
atra tal miligiq di, Juda naŋgo koro sawaq di anjam palonto-
qnsim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaioqnem.
21 Deqa ni kiyaqa e nenemkobaibeqnum? Tamo uŋgasari
ijo anjam quoqneb qaji naŋgi segi nenemnjrimqa naŋgi na
mermqab. E anjam minjroqnem qaji di naŋgi qalie.”
22 Yesus a atra tamo gate degsi minjnaqa qaja tamo bei
Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a baŋ lubtosiqa Yesus aqa
ulatamuq di qalej. Osiqa minjej, “Ni kiyaqa atra tamo gate
aqa medabu ojonum?”
23 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E anjam maronum endi
gisaŋamqa ubtosim merbe. Ariya ijo anjam boleamqa ni
kiyaqa e lubonum?”
24 Onaqa Anas na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Yesus osib
atra tamo gate Kaiafas aqaq gileb. Yesus aqa baŋ tonto qorbi
sonaq osi gileb.

Pita a olo marej, "E Yesus aqa aŋgro sai"

25 Saimon Pita a ŋamyuwo areq di tigelesosiq ŋam yoreqnaqa
tamo qudei na minjeb, "Ni dego Yesus aqa aŋgro bei kiyo?"
Onaqa Pita a saidosiq minjrej, "Eo. E aqa aŋgro sai."
26 Onaqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei na Pita minjej,
"E ni kiyo Yesus ombla nañu aguq di sonam numonum?"
Tamo di agi Pita na tamo dabkala gentetej qaji aqa was.
27 Onaqa Pita a olo saidosiq minjej, "Di e sai." Pita a degsi
gisaŋoqalubtonaqa tuwe anjamej.

Juda tamo kokba naŋgi na Yesus osib Pailat aqa talq gileb

28 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba naŋgi
na Kaiafas aqa talq dena Yesus osib Rom naŋgo mandor Pailat
aqa tal kobaqujaq gileb. Naŋgi tal miligiq gilosai. Naŋgi
endegsib are qaleb, "Pailat a Juda tamo sai. A sawa bei qaji
tamo. Deqa iga aqa tal miligiq gilqa getento. Gago dal anjam
degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une ti sqom. Deqa
gago yori bati koba brantimqa iga iŋgi uyqa keresaiigwas."
Naŋgi degsib are qalsib deqa naŋgi Pailat aqa tal miligiq
gilosai.
29 Naŋgi oqeq di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq
naŋgoq di brantej. Brantosiqa nenemnjrej, "Tamo endi aqa
une kiye qa niŋgi a osib ijoq bonub?"
30 Onaqa naŋgi na Pailat minjeb, "Tamo endi a kumbra uge
yosai qamu iga inoq osi bosai qamu."
31 Onaqa Pailat na olo minjrej, "Niŋgi a olo osi aisib nuŋgo
segi dal anjam na aqa une qa pegiyiy." Onaqa naŋgi na kamba
Pailat minjeb, "Iga Juda tamo. Deqa iga na tamo moiyotqa
keresai."
32 Naŋgi Pailat degsib minjeb deqa anjam bei Yesus a nami
marej qaji di aqa damu brantej. Agi Yesus a gam kiye na
moiqas di a segi nami ubtej.
33 Onaqa Pailat a olo puluosiqa aqa tal miligiq gilsiq aqa
qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib aqa areq beb.
Bonabqa Pailat na nenemyej, "Ni Juda naŋgo Mandor Koba
e?"
34 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni ino segi areqalo na
anjam di merbonum kiyo tamo qudei na e qa saimonub
qusim anjam di merbonum kiyo? Ni e merbe."
35 Onaqa Pailat na olo minjej, "E Juda tamo e? Sai. Ni que.
Ino segi leŋ agi Juda naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na ni
osib ijoq bonub. Deqa ni merbe. Ni une kiye yonum deqa ni
osi bonub?"
36 Onaqa Yesus na minjej, "E mandam qaji mandor sosai.
Degsi so qamu Juda naŋgi na e ojeqnab ijo wau tamo naŋgi
ŋiriŋosib qoto itnjreb qamu."

37 Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor e?”
Onaqa Yesus na minjej, “Od, ni kere merbonum. E mandor. E
anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim ŋambabem. Tamo
kalil anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi ijo anjam queqnub.”
38 Onaqa Pailat na nenemyej, “Anjam bole di kiye?”

Juda naŋgi na Pailat minjeb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!”

Pailat a degsi marsiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba
naŋgoq gilsiqa minjrej, “E tamo endi aqa jejamuq di une bei
unosai.
39 Deqa e nuŋgo kumbra bei dauryqai. Wausau gaigai
nuŋgo yori bati koba branteqnaqa e na tamo qujai tonto talq
dena uratoqnsim eŋgeqnum. Deqa niŋgi na merbiy. Wausau
endeqa e tamo yai uratosiy eŋgwai? E Juda naŋgo mandor
endi uratosiy eŋgwai e?”
40 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi olo tulaŋ saidosib minjeb,
“Ni a uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas a uratim oqedem.”
Naŋgi Pailat degsib minjeb. Barabas a leŋ ojo tamo.

19

1 Onaqa Pailat a Yesus osiqa aqa qaja tamo naŋgo baŋq di
atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi
minjrnaqa naŋgi na Yesus osib bu toqoŋ na kumbaiŋyeb.
2 Kumbaiŋyosib koboonaqa naŋgi na sil luwit osib lulu-
mosib dena mandor kokba naŋgo gate tatal bul gereiyosib
aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib gara jugo
olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei
osib Yesus jigeteb. A segi qa Mandor Koba maroqnej deqa
naŋgi na kumbra degyeb.
3 Osib naŋgi Yesus aqa areq bosib a misiliŋyoqnsib gisaŋ na
biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.”
Naŋgi degsib Yesus misiliŋyoqnsib baŋ lubtosib aqa ulatamuq
di qaloqneb.
4 Onaqa Pailat a olo aqa talq dena oqedosiqa Juda tamo
kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi uniy. E Yesus aqa jejamuq di une
bei yala unosai bole sai. Niŋgi di qalieqajqa deqa e Yesus olo
nuŋgoq osi bonum.”
5 Degsi minjrnaqa Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na
gereiyosib aqa gateq di ateteb qaji de ti gara lent a jigeteb qaji
de ti qorbi oqedej. Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi tamo endi
uniy.”
6 Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti naŋgo qaja tamo naŋgi
ti Yesus unsibqa naŋgi murqumyoqnsib Pailat waiŋyoqnsib
minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di
qame!” Onaqa Pailat na minjrej, “Niŋgi segi na Yesus osib
ŋamburbasq di qamiy. E aqa jejamuq di une bei unosai.”

7 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo Pailat minjeb, “Yesus
a segi qa marqo, ‘E Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa une deqa a moiyem.
Gago dal anjam degsi unu.”
8 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa a tulaŋ ulaugetej.
9 Osiqa a olo Yesus osiq tal miligiq gilsiqa nenemyej, “Ni
sawa qabe qaji? Ni e merbe.” Onaqa Yesus a mequmesoqnej.
A na kamba anjam bei Pailat minjosai.
10 Deqa Pailat na olo minjej, “Ni anjam bei merbqasai e?
Ni que. E tamo kobaquja. Deqa e ni uratmit ni gilqam. E
ni uratmqasai di ni ŋamburbasq di gaiŋosim moiqam. Ni degsi
poimosai e?”
11 Onaqa Yesus na Pailat minjej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji
a na ni siŋgila emosai qamu ni e gulbe bei ebqa keresai qamu.
Deqa ino une kiñala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino baŋq
di atqo qaji aqa une kobaquja.”
12 Yesus na Pailat degsi minjnaq qusiqa olo oqedosiqa Juda
tamo kokba naŋgi minjrej, “Uŋgum. E Yesus uratit gilqas.”
A naŋgi degsi minjreqnaqa naŋgi na olo tulaŋ saidoqnsib
murqumyoqnsib minjoqneb, “Ni Yesus uratim gilaiq. Ni a
uratqam di ni mandor koba Sisar aqa wau tamo bolesai.
Yesus a marqo, ‘E segi mandor koba.’ A degsi marqo deqa a
na Sisar jeu atqo.”
13 Naŋgi na Pailat degsib minjeqnab qusiqa a olo Yesus osiq
oqedosiqa aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai
tamo naŋgo une qa peginjrqa oqnsiq dia awooqnej. Jaram so
qaji sawa di aqa ñam Meniŋ Bijal. Hibru anjam na “Gabata”
mareqnub.
14 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati
aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Seŋ bati 12 onaq
qanam jigeej. Deqa Pailat na Yesus osiqa Juda tamo kokba
naŋgi minjrej, “Niŋgi nuŋgo mandor koba uniy.”
15 Onaqa naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “Ni a taqal
waiy! Osim ŋamburbasq di qame!” Onaqa Pailat na nen-
emnjrej, “E nuŋgo mandor koba osiy ŋamburbasq di qamqai
e?” Onaqa atra tamo kokba naŋgi na kamba minjeb, “Gago
mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar.”
16 Onaqa Pailat a naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiq
naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi na Yesus osib ŋamburbasq
di qamiy.”

Yesus a ŋamburbasq di gaiŋej

17 Pailat a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa qaja
tamo naŋgi Yesus osib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas
atetosib a baŋ ojsib Jerusalem uratosib osi gilsib sawa agu
kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di branteb. Ñam di Hibru
anjam na “Golgota” mareqnub.

18 Di brantosib Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Tamo aiyel
dego ŋamburbasq di qameleŋeb. Yesus a ambleq di tigeltosib
tamo bei aqa baŋ qonaŋq di tigelteb. Bei aqa baŋ woq di
tigelteb.
19 Onaqa Pailat a anjam bei neŋgreŋyosiq ŋamburbas mutu
gogeq di atej. A endegsi neŋgreŋyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda
naŋgo Mandor Koba.”
20 Sawa agu Yesus ŋamburbasq di gainteb qaji di Jerusalem
jojom. Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gile beoqn-
sib anjam Pailat na neŋgreŋyej qaji di sisiyoqneb. Anjam di
Hibru anjam na ti Rom naŋgo anjam na ti Grik naŋgo anjam
na ti turtosiq neŋgreŋyej.
21 Onaqa Juda naŋgo atra tamo kokba naŋgi na Pailat
minjeb, “ ‘Yesus a Juda naŋgo Mandor Koba’ anjam degsi
neŋgreŋyaim. ‘A marej, “E Juda naŋgo Mandor Koba,” ’ anjam
degsi neŋgreŋye.”
22 Onaqa Pailat na minjrej, “Uŋgum. E anjam neŋgreŋyonum
degesoqnem.”
23 Ariya qaja tamo naŋgi na Yesus ŋamburbasq di qamsibqa
aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Gilteleŋosib tumbol qolqe
ateb. Aqa gara jugo olekoba di gara baŋga qujai na gereiyeb.
Gara baŋga bei na totoryosai. Gara di tulaŋ boledamu.
24 Deqa qaja tamo naŋgi segi segi qairosib mareb, “Iga gara
di bumbraŋyqasai. Iga meniŋ silali alaŋonam tamo yai aqa
meniŋ na buŋnjrqas a na gara di oqas.” Degsib marsib meniŋ
silali alaŋeb. Naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei
neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantej. Anjam agiende,
“Naŋgi ijo gara eleŋqa marsib gilteleŋqab. Gilteleŋosib meniŋ
silali alaŋqab.”
25 Yesus aqa ai wo aqa ai yala wo ŋamburbas utruq di
tigelesoqneb. Maria Makdala qure qaji wo Klopas aqa ŋauŋ
Maria wo naŋgi aiyel dego bosib koba na tigelesoqneb.
26 Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa aŋgro agi a tulaŋ
qalaqalaiyoqnej qaji de wo ŋamburbas utruq di tigelesonab
unjrsiqa aqa ai metosiq minjej, “O ai, di ino aŋgro.”
27 Osiqa aŋgro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa
aŋgro dena Yesus aqa ai osiqa aqa segi talq di ombla sosibqa
taqatoqnej.

Yesus a moiyej

28 Yesus a qalieej, wau kalil aqa Abu na yej qaji di kobotej.
Osiqa marej, “E ya qarbqo.” A degsi marej. Di kiyaqa? Qotei
aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantqajqa
deqa.
29 Onaqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa gara
ñeŋgi bei osib wain isa kobaq di tuqteb. Tuqtosib ŋamtaŋ

bei aqa dani osib mutuq di gara ñeŋgi qosisib osib Yesus anaiyqajqa soqtosib aqa medabuq di ateb. Wain di ya nobu bei ŋamburbas utruq di nami atnab soqnej qaji dena tigsib Yesus anaiyeb.

30 Onaqa Yesus a wain isa koba di uysiqa marej, “Bini e ijo wau kobotonum.” Degsi marsiqa aqa gate gulaiŋosiqa mondor titosiq moiyej.

Qaja tamo bei na Yesus aqa jar baŋgaq di qamej

31 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Nebe yori bati. Deqa Juda naŋgi mareb, “Iga yori bati qa tamo naŋgi ŋamburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib naŋgi Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni ino qaja tamo naŋgi minjrimqa gilsib tamo ŋamburbasq di gaiŋejunub qaji naŋgo siŋga gentetnjribqa urur moreŋabqa osib subq atqab.”

32 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa odosiq aqa qaja tamo qudei qariŋnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na ŋamburbasq di gaiŋesoqneb qaji naŋgo siŋga gentetnjreb.

33 Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiyej. Deqa naŋgi aqa siŋga gentosai.

34 Onaqa qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar baŋgaq di qamnaq leŋ ti ya ti aiyej.

35 Naŋgi kumbra di yonabqa e ijo segi ŋamdamu na unem. E kumbra deqa saoqnsim laqnum. E segi qalieonum, ijo anjam bole. Deqa niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.

36 Qaja tamo naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Naŋgi aqa tanu bei gentqasai.”

37 Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi qaja na aqa jar baŋgaq di qamsibqa a ko-qyesqab.”

Tamo aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub bunujq di ateb

38 Onaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A Yesus dauryoqnej qaji. A Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsiq deqa uliosiq Yesus dauryoqnej. A boleq di dauryosaioqnej. Ariya a Pailat aqa areq gilsiqa nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej.

39 Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombla na Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiqa ŋam so aqa ya quleq ti utru aiyela

turtosiq gereiyosiq osi gilej. Ŋam so aqa ya di aqa gulbe 30 kilogram.

40 Onaqa naŋgi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara boledamu
na dalaosib ŋam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda
naŋgi na tamo subq atqa oqnsib degyeqnub.

41 Sawa Yesus ŋamburbasq di qameb qaji qalaq di nañu agu
bei soqnej. Nañu agu dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami
tamo bei atosaisoqneb.

42 Sub di isaq di sosai. A jojom di soqnej. Juda naŋgo yori
bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyqa bati brantej deqa naŋgi aiyel
na Yesus aqa jejamu osib sub miligiq di jugeb.

20

Yesus a subq na tigelej

1 Yesus a subq di sonaq yori batiej. Olo nebeonaqa nobqolo
ambru Maria Makdala qure qaji a tigelosiqa Yesus aqa subq
gilej. Gilsiq ŋam atej meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di
waqosiq taqal di sonaq unej.

2 Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus
aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo naŋgi aiyel
itnjrsiqa minjrej, “Gago Tamo Koba aqa jejamu subq dena
osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di iga qaliesai.”

3 Degsi minjrnaqa Pita aŋgro de wo naŋgi anjam di qusibqa
Yesus aqa sub unqajqa gileb.

4 Naŋgi aiyel gurgurosib giloqnsib aŋgro dena Pita
buŋyosiqa namoosi gilsiq subq di brantej.

5 Osiq sub meq di tigelosiqa miligi tirosiq gara Yesus dalaeb
qaji di sonaq unej. A sub miligiq aiyosai.

6 Onaqa Saimon Pita a bunuqna bosiq torei sub miligiq
aiyej. Aisiq a dego gara Yesus dalaeb qaji di unej.

7 Gara mutu bei Yesus aqa gate qoseteb qaji di lubosiq taqal
beiq di sonaq unej. Gara mutu di gara qudei ti turtosiq sosai.
A segiq di soqnej.

8 Onaqa aŋgro namo subq di brantej qaji a dego sub miligiq
aiyej. Aisiq gara di unsiq marej, “Bole.”

9 Bati deqa naŋgi aiyel Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so
qaji di aqa utru geregere poinjrosaisoqnej. Anjam agiende,
“Kristus a olo subq na tigelqas.”

10 Ariya naŋgi olo puluosib naŋgo qureq aiyeb.

Maria Makdala qaji a Yesus unej

11 Onaqa Maria a sub qalaq di tigelesosiqa akamoqnej.
Akamoqnsiqa sub miligi tirej.

12 Tirosiqa laŋ aŋgro aiyel sub miligiq di sonab unjrej. Naŋgi
gara qat jigsib Yesus ŋeioteb qaji lumeq di awesoqneb. Bei
gateqsi bei siŋgaqsi awesoqneb.

13 Awesosibqa Maria minjeb, “Unₐ, ni kiyaqa akame-
qnum?” Onaqa minjrej, “Naŋgi ijo Tamo Koba osib jaraiy-
onub. Qabia kiyo atonub di e qaliesai.”
14 Maria a naŋgi degsi minjrsiq bulosiqa aqa qoreq di Yesus
a tigelesonaq unej. A qaliesai, di Yesus.
15 Onaqa Yesus na Maria minjej, “O unₐ, ni kiyaqa akame-
qnum? Ni yai unqa bonum?” Onaqa Maria a are qalej, “Tamo
endi a nañu agu taqateqnu kiyo?” Degsi are qalsiq minjej, “Ni
na kiyo ijo Tamo Koba osim sawa qabia atonum di merbimqa
e gilsiy oqai.”
16 Onaqa Yesus na minjej, “O Maria.” Degsi minjnaqa Maria
a Yesus qa poiyonaqa areiyosiq minjej, “O Rabonai.” Di Hibru
anjam. Aqa damu, “O Qalie Tamo Koba.”
17 Onaqa Yesus na Maria minjej, “E ijo Abu aqaq oqo-
saiunum deqa ni e ojaim. Ni ijo was naŋgoq gilsim endegsi
minjre, ‘Yesus a marqo, “E ijo Abu aqaq olo oqwai. Ijo Abu agi
nuŋgo Abu dego. Ijo Qotei agi nuŋgo Qotei dego.” ’ Ni gilsim
naŋgi degsi minjre.”
18 Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiqa
gilsiq Yesus aqa aŋgro naŋgi itnjrsiqa minjrej, “E gago Tamo
Koba a unonum.” Osiqa anjam kalil Yesus na minjej qaji di
olo naŋgi sainjrej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi na a uneb

19 Yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tal
bei gogetosib siraŋme kalil qandimteleŋosib warum miligiq di
soqneb. Naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa degyeb.
Onaqa bati qujai deqa Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo
ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi are lawo
soqniy.”
20 Osiqa aqa baŋ ti jar baŋga ti naŋgi osornjrej. Onaqa naŋgi
kalil Tamo Koba a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej.
21 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Niŋgi are lawo soqniy. Ijo
Abu na e qariŋbej dego kere e niŋgi qariŋgeqnum.”
22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa aqa
mondor puynjrsiqa minjrej, “Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole
oiy.
23 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqab di Qotei
a dego naŋgo une kobotetnjrqas. Ariya niŋgi tamo uŋgasari
naŋgo une kobotetnjrqasai di Qotei a dego naŋgo une kobotet-
njrqasai.”

Tomas a Yesus unej

24 Yesus a naŋgoq di brantej di Tomas a naŋgi koba na sosai.
Tomas a Yesus aqa aŋgro 12 deqaji bei. Aqa ñam bei Didimus.

25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi gilsib Tomas itosib minjeb,
“Iga gago Tamo Koba a unonum.” Degsi minjnabqa a naŋgo
anjam di qunaq ugeiyonaq minjrej, “E ijo ŋamdamu na Yesus
aqa baŋ bile tutu na qameb qaji pirigi di unsiy ojqai di e
marqai, ‘Bole.’ E aqa jar baŋga qaja na qameb qaji pirigi di
dego unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E unqasai di e bole qa
marqasai.”
26 Ariya bati 7 koboonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi olo tal
miligiq di soqneb. Tomas a dego naŋgi koba na soqneb.
Siraŋme kalil qandimesonabqa Yesus a tal miligiq di bran-
tosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi
are lawo soqniy.”
27 Osiqa Tomas minjej, “O Tomas, ni ino baŋ gei na ijo baŋ
bile qameb qaji pirigi ojsim unime. Ino baŋ waiyosim ijo jar
baŋga qameb qaji pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim. Areqalo
qujaitosim e qa ino areqalo siŋgilat.”
28 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Yesus, ni ijo Tamo Koba.
Ni ijo Qotei dego.”
29 Onaqa Yesus na olo Tomas minjej, “Ni ino ŋamdamu na
e nubsim deqa ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Ariya tamo
uŋgasari naŋgo ŋamdamu na e nubosaieqnub qaji naŋgi e qa
naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Jon a anjam endi neŋgreŋyej di aqa utru

30 Yesus a Qotei aqa maŋwa tulaŋ gargekoba aqa aŋgro
naŋgo ŋamdamuq di yoqnej. E aqa maŋwa quja quja segi buk
miligiq endi neŋgreŋyonum.
31 E anjam endi neŋgreŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi sisiyosib
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib a bole Kristus Qotei aqa
Ŋiri degsi poiŋgwajqa deqa. Osib niŋgi Yesus aqa ñam na
ŋambile gaigai sqajqa deqa.

21

Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi na Yesus uneb

1 Onaqa bati bei Yesus a Taiberias ya agu qalaq di sosiqa aqa
aŋgro naŋgoq di olo brantej. E deqa kiñala saqai.
2 Ya agu qalaq di Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi soqneb. Aŋgro bei
Saimon Pita. Bei Tomas aqa ñam bei Didimus. Bei Nataniel.
Nataniel aqa qure utru Kana. Kana a Galili sawaq di unu.
Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi dego ya agu qalaq di soqneb. Ariya
Yesus aqa aŋgro aiyel dego naŋgi koba na soqneb.
3 Onaqa Saimon Pita na naŋgi minjrej, “E qe oqajqa deqa
kakaŋ waiyqa aiyeqnum.” Onaqa naŋgi na minjeb, “Iga
kalil koba na aiqom.” Degsi minjsib naŋgi koba na aisib
qobuŋ gogetosib ya robuq oqsib kakaŋ waiyoqneb. Di qolo.
Waiyeqnab nebeej. Naŋgi qe bei osai bole sai.

4 Nobqolo ambru naŋgi qobuŋ miligiq di sosib ŋam ateb
Yesus a alile di tigelesonaq uneb. Naŋgi qaliesai, di Yesus.
5 Deqa a na nenemnjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi qe onub e?”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Eo. Iga qe osai.”
6 Onaqa minjrej, “Niŋgi qobuŋ aqa qala bei baŋ woq di
kakaŋ waiyiy. Waiyosib niŋgi qe oqab.” Onaqa naŋgi Yesus
aqa anjam di dauryosib baŋ woq di kakaŋ waiyeb qe tulaŋ
ani eb. Qe di tulaŋ gargekoba deqa naŋgi na soqtosib qobuŋ
goge di atqa keresaiinjrej.
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a
na Pita minjej, “Tamo di gago Tamo Koba.” Onaqa Saimon
Pita a anjam di qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej qaji di
olo jigsiqa qobuŋ dena prugosiq yaq aisiq qawaiŋosiq Yesus
aqa areq gilej.
8 Yesus aqa aŋgro qobuŋ miligiq di soqneb qaji naŋgi alile
jojom 100 mita. Deqa kakaŋ qe na maqesonaq naŋgi qobuŋ
na titosib aisib alile di tiryeb.
9 Alile di tiryosib ŋam ateb di Yesus a nami ŋam tuŋguyosiq
qe koitonaq ŋamyuwoq di sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq
uneb.
10 Deqa Yesus na minjrej, “Niŋgi qe onub di qudei osi boiy.”
11 Onaqa Pita a olo qobuŋ gogetosiqa kakaŋ qe ti titosiq alile
di atej. Qe di kokba. Qe kalil sisiyeb 153. Di qe gargekoba.
Ariya kakaŋ yala braŋosai.
12 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bosib iŋgi uyiy.” Aŋgro bei
na yala nenemyosai, “Ni tamo yai?” Degosai. Naŋgi qalie, di
naŋgo Tamo Koba.
13 Onaqa Yesus a ŋamyuwo jojomyosiqa bem ti qe ti di osiq
naŋgi anainjronaq uyeb.
14 Yesus a subq na tigelosiqa aqa aŋgro naŋgoq di bran-
toaiyeltej. Bini qalubqo.

Yesus na Pita minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime”

15 Naŋgi iŋgi uynab koboonaqa Yesus na Saimon Pita nen-
emyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni ijo aŋgro kalil naŋgi
buŋnjrsimqa ni segi e tulaŋ qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita
na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaime-
qnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni ijo kaja du du naŋgi
gereinjrime.”
16 Osiqa olo Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e
tulaŋ qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo
Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na
minjej, “Ni ijo kaja naŋgi taqatnjrime.”
17 Osiqa olo nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e
qalaqalaibeqnum e?” Yesus na Pita anjam di nenemy-
oqalubtej deqa Pita a are gulbeiyonaq minjej, “O Tamo

Koba, ni kumbra kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum, e ni
qalaqalaimeqnum." Onaqa Yesus na olo minjej, "Ni ijo kaja
naŋgi gereinjrime.
18 "O Pita, e bole mermqai. Ni aŋgro wala sosimqa ni ino
segi areqalo dauryoqnsim sawa ni gilqajqa are soqnej qaji
deq giloqnem. Ariya bunuqna ni qeliosimqa ino baŋ aiyel
soqtim tamo bei na ni tontmosim sawa ni gilqajqa asgimqas
qaji deq osi gilqas."
19 Pita aqa moiqajqa gam di Yesus na ubtosiqa degsi minjej.
Pita a gam dena moiyim Qotei aqa ñam goge oqwas. Pita a di
qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osiqa Pita minjej, "Ni
e daurbe."

Anjam getento

20 Osiqa Yesus a Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiqa
aŋgro Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a naŋgi aiyel daurn-
jreqnaq unej. Aŋgro di agi nami Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na
iŋgi uyoqnsibqa a Yesus beteryosiq nenemyej, "O Tamo Koba,
aŋgro yai na ni osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas?"
21 Deqa Pita a aŋgro di unsiqa Yesus nenemyej, "O Tamo
Koba, bunuqna ino aŋgro di a kumbra kiye turqas?"
22 Onaqa Yesus na Pita minjej, "Aŋgro di a moiyosaisoqn-
imqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim. Di
ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe."
23 Yesus na Pita degsi minjej. Deqa aŋgro di a moiqasai
anjam di sawa sawaq gileqnaqa Kristen was kalil naŋgi quo-
qneb. Aŋgro di a moiqasai Yesus na Pita degsi minjosai. A
na minjej, "Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi
minjitqa ni deqa are koba qalaim."
24 Yesus aqa aŋgro di agi e segi. E na anjam endi
neŋgreŋyonum. E ijo segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra kalil
endi unsim deqa neŋgreŋyonum. Iga qalieonum, ijo anjam
endi bole.
25 Yesus a mandamq endi sosiqa a kumbra tulaŋ gargekoba
yoqnej. Deqa e are qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa
neŋgreŋyqom di buk tulaŋ tumbol kobaosim sawa sawa kalilq
di maqosim sawa atqa keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NAŊGI

Yesus na aqa Mondor qariŋyim aqa aŋgro naŋgoq aiqas

1 O Tiofilus, e nami anjam bei neŋgreŋyosim inoq qariŋyem.
Kumbra kalil Yesus a yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo
uŋgasari naŋgi minjroqnej qaji deqa ti utruq na neŋgreŋyem.
2 Neŋgreŋyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej
di patem. Yesus a laŋ qureq oqosaisosiqa aqa segi aŋgro
giltnjrej qaji naŋgi koroinjrnaqa Mondor Bole na aqa medabu
siŋgilatetonaqa minjrej, “Niŋgi ijo wau ojoqnsib ijo anjam
mare mare laqniy.”
3 Yesus a jaqatiŋ osiq moisiq olo ŋambile sosiqa aqa aŋgro
naŋgoq di brantoqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi
unoqneb. Unoqnsib maroqneb, “Bole.” Bati 40 qa a naŋgoq
di brantoqnej. Brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo
Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas anjam di minjroqnej.
4 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi di olo koroinjr-
siqa minjrej, “Niŋgi Jerusalem urataib. Ijo Abu aqa Mondor
niŋgi nami eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy. E nami
niŋgi deqa merŋgoqnem.
5 Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya
bati qudei koboamqa e Mondor Bole aqa siŋgila na niŋgi
yansŋgwai.”
6 Onaqa bati bei Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi koroinjrnaqa
naŋgi na endegsib nenemyeb, “O Tamo Koba, bini bati end-
eqa kiyo ni na Rom naŋgo siŋgila kobotosim iga Israel tamo
uŋgasari siŋgila egimqa iga kamba mandam endi taqatqom?”
7 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bati di qalieqa maraib. Di
nuŋgo wau sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati di giltej unu.
8 Ariya Mondor Bole a nuŋgoq bamqa niŋgi siŋgila osib e qa
anjam mare mare laqniy. Niŋgi Jerusalem endia, Judia sawaq
di, Samaria sawaq di, sawa sawa kalil keretosib e qa anjam
mare mare laqniy.”

Yesus a laŋ qureq oqej

9 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa a man-
dam uratosiq laŋ goge oqeqnaqa naŋgi a koqyesoqneb. On-
aqa laŋbi na a kabutonaqa naŋgi a olo unosai.
10-11 Naŋgi laŋ goge tarosib ŋam ateqnabqa tamo aiyel gara
qat jigeb qaji naŋgi bosib naŋgo areq di tigelosib minjreb, “O
Galili tamo, niŋgi kiyaqa laŋ goge tarosib ŋam ateqnub? Yesus

a niŋgi uratŋgsiqa laŋ goge oqeqnaq niŋgi unonub mondoŋ a degsim olo bqas.”

Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

12-13 Mana naŋgi soqneb qaji aqa ñam Oliv mana. Mana di Jerusalem jojomq di unu. Naŋgi dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib naŋgo warum bei gogeqsi naŋgi gaigai soqneb qaji deq gileb. Yesus aqa aŋgro warum deq gileb qaji naŋgo ñam agiende. Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfius aqa ŋiri Jems, Jems bei aqa ŋiri Judas, Saimon agi nami Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi di warum deq gileb.

14 Naŋgi ti uŋgasari qudei ti Yesus aqa was naŋgi ti aqa ai Maria dego naŋgi koba na gaigai warum dia korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.

15 Bati bei tamo uŋgasari 120 Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi koroosib sonabqa Pita a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej,

16-17 “O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa agi brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaq qusiqa neŋgreŋyonaq soqnej. A Judas qa neŋgreŋyej. Judas agi iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem. Niŋgi qalie, bunuqna a na jeu tamo naŋgi gam osornjrnaqa Yesus ojeb.” Pita a naŋgi anjam degsi minjrej.

18 Judas aqa kumbra tulaŋ uge. Aqa kumbra uge agiende. Juda tamo kokba naŋgi na a silali yonabqa Yesus osiqa naŋgo baŋq di atej. A silali di osiqa mandam taqal bei awaiyej. Awaiyosiqa a mandam dia uloŋosiqa aqa mene paraonaqa bi bileŋej.

19 Bunuqna tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi deqa qusibqa mandam di aqa ñam “Akeldama” waiyeb. Di naŋgo segi anjam na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, “Leŋ Aiqajqa Mandam.”

20 Ariya Pita a olo marej, “Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi neŋgreŋyej, ‘Aqa tal laŋa sqas. Tamo bei na olo aqa tal oqasai.’ Osiqa olo Judas qa endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei na kamba aqa wau ojqas.’

21 “Deqa ijo was niŋgi quiy. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojqom. Iga nami Tamo Koba Yesus dauryosim laqnamqa bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltqom.

22 Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosi bosiq Qotei a Yesus yaigosiqa laŋ qureq oqej. Bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltonamqa a

iga ti Yesus aqa wau ojqom. Ojsimqa Yesus a moisiq olo subq
na tigelej deqa mare mare laqnqom.”
23 Pita a naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na tamo aiyel
giltnjreb. Josep Matias wo giltnjreb. Josep aqa ñam bei
Barsabas. Aqa ñam bei Jastas.
24 Naŋgi aiyel giltnjrsibqa endegsib pailyeb, “O Tamo Koba,
ni tamo kalil naŋgo areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai
giltqam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa
wau ojqas.
25 Judas a wau di uratosiqa moisiq sawa uge ni nami a
aiqajqa giltem qaji deq aiyej.”
26 Naŋgi degsib pailyosib koboonaqa tamo yai na kamba
Judas aqa wau ojqas deqa marsibqa meniŋ silali alaŋeb.
Alaŋonabqa Matias aqa meniŋ na buŋyej. Deqa naŋgi Matias
giltonabqa a Yesus aqa anjam maro tamo 11 naŋgi koba na
sosib wauoqneb.

2

Qotei aqa Mondor a mandamq aiyej

1-2 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba ñam Pentikos di brantej.
Juda naŋgo moma naŋgi nami iŋgi meli bunuj otoreleŋeb.
Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi tal qujaiq di koroosib soqneb. Sonabqa laŋ
goge na jagwa koba anjam ato bulosiq tal naŋgi awesoqneb
qaji deq aiyej. Aisiq tal keretej.
3 Onaqa iŋgi bei a ŋam puloŋ bulosiqa aisiq segi segiosiqa
naŋgo gateq di awoeleŋonaq uneb.
4 Bati deqa Mondor Bole a naŋgo segi segi are miligiq aisiq
meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo
anjam mareleŋoqneb.
5 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba sawa sawa kalilq di
ŋambabeb qaji naŋgi Jerusalem di soqneb. Naŋgi kalil Qotei qa
louoqneb qaji.
6-7 Jagwa koba di anjam ato bulonaqa naŋgi kalil queb.
Qusibqa maŋwa di unqajqa bosib koroeb. Koroosib naŋgo
segi segi qure utru anjam Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na
mareqnab qusibqa prugugetoqneb. Osib maroqneb, “Tamo
uŋgasari kalil endi Galili qaji.
8 Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru anjam mareqnab
iga queqnum?
9 Iga qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapa-
dosia, Pontus, Esia qaji.
10 Iga qudei Frigia, Pamfilia, Isip qaji. Iga qudei Libia sawa
agi Sairini sawa jojom deqaji. Iga qudei Rom qaji.

11 Iga qudei Juda tamo tiŋtiŋ. Iga qudei Juda naŋgo lou
dauryqa marsim naŋgo miligiq aiyem. Iga qudei Krit. Iga
qudei Arebia qaji. Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru
anjam na Qotei aqa maŋwa kalil qa saeqnab iga queqnum?”
12 Juda kalil naŋgi anjam degsib marsibqa prugugetoqnsib
segi segi maroqneb, “Endi kumbra kiyero?”
13 Onaqa naŋgi qudei yomuoqnsib maroqneb, “Naŋgi wain
bunuj uysib deqa nanariosib anjam laŋa laŋa mareqnub.”

Pita a anjam palontej

14 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Pita ombla tigelosibqa
Pita na aqa medabu waqtosiqa endegsi marej, “Niŋgi Juda ti
tamo kalil Jerusalem endi unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi
qusib poiŋgem.
15 Niŋgi maronub, ‘Tamo uŋgasari naŋgi di wain uysib na-
narionub.’ Di sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai.
16 Maŋwa niŋgi bini unonub qaji endeqa Qotei aqa medabu
o tamo Joel a nami marej. Agi a endegsi marej,
17 ‘Qotei a marqo, “Diŋo bati jojomoqnimqa e na ijo Mondor
qariŋyitqa tamo uŋgasari kalil naŋgoq aiqas. Aisim nuŋgo
aŋgro mel ti nuŋgo aŋgro sebiŋ ti naŋgi siŋgila enjrimqa naŋgi
ijo medabu osib anjam maroqnqab. Nuŋgo aŋgro wala naŋgi
ti nuŋgo tamo bole bole naŋgi ti areqalo waqtetnjroqnimqa
ŋeio buloqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqnqab.
18 Bati deqa e na ijo Mondor qariŋyitqa ijo wau tamo ti
ijo wau uŋa ti naŋgoq aisim siŋgila enjroqnimqa naŋgi ijo
medabu osib anjam maroqnqab.
19 Laŋ goge dia e maŋwa gargekoba yoqnqai. Mandamq di
dego maŋwa gargekoba yoqnqai. Leŋ ti ŋamyuwo ti qurem
koba ti qariŋyit mandamq aiqas.
20 Seŋ ambruqas. Bai lentosim leŋ bulqas. Amqa Tamo
Koba a riaŋ koba ti siŋgila koba ti bqas.
21 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Tamo Koba aqa
ñam metosib pailyibqa a na naŋgo pailyo qusim naŋgi kalil
eleŋamqa naŋgi so bole gaigai sqab.” ’ Qotei aqa medabu o
qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.
22 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi ijo anjam endi quiy.
Niŋgi qalie, Qotei a Yesus Nasaret qaji aqa siŋgila na maŋwa
gargekoba nuŋgo ambleq di yoqnej. A degyoqnej. Di kiyaqa?
Niŋgi poiŋgwajqa, Qotei na a qariŋyonaq bej.
23 Bunuqna Qotei na Yesus olo osiq nuŋgo baŋq di atej.
A nami kumbra degyqa marsiq aqa segi areqalo dauryosiq
degyej. Degyonaqa niŋgi na Yesus ojsib tamo uge naŋgo baŋq
di atnabqa naŋgi a osib ŋamburbasq di qalnab moiyej. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi segi na Yesus qalsib moiyoteb.

24 Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiqa moiyo aqa
gulbe kobotej. Deqa moiyo na Yesus a olo ojqa keresai.
25 Agi Devit a nami Yesus qa endegsi marej,
‘Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq e uneqnum.
A ijo baŋ woq di unu deqa e padalqasai.
26 Deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu. E arebolebole na anjam
mareqnum.
O Qotei, iŋgi bole bole ni na e ebqajqa marem qaji di e oqajqa
tariŋoqnsim unum.
27 Ni ijo qunuŋ uratim moiyo qureq aiqasai.
Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu dego
subq di uratim qusaqasai.
28 Ŋambile sqajqa gam di ni na e osorbeqnum.
Ni e ombla sqam deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.’
Devit a nami anjam degsi marej.
29 “O ijo was, e bole merŋgwai. Gago moma Devit a moinaqa
subq ateb. Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum.
30-31 Nami Qotei na Devit minjej, ‘Mondoŋ ino moma naŋgi
paraosibqa leŋ dena tamo bei a ŋambabqas. Amqa e na tamo
di giltitqa ni mandor koba unum dego kere a kamba ino sawa
osim Mandor Koba sqas.’ Qotei a nami Devit anjam degsi
minjsiqa aqa anjam di siŋgilatosiqa olo minjej, ‘E ijo anjam di
uratqasai. E dauryqai.’ Devit a Qotei aqa medabu o tamo so-
qnej deqa kumbra Qotei na mondoŋ yqas qaji di Devit a nami
qalieej. Osiqa Kristus qa endegsi marej, ‘Bunuqna a subq na
tigelqas.’ Osiqa olo marej, ‘Qotei na Kristus moiyo qureq di
uratqasai. Aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.’
32 O ijo was, Yesus qujai di Qotei a subq na tigeltonaqa
iga kalil ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare
laqnum.
33 A laŋ qureq oqsiq ñam kobaquja osiq Qotei aqa baŋ woq
di awoej. Osiqa Mondor Bole niŋgi nami eŋgwa marej qaji
di aqa Abu aqaq dena yaiyosiqa qariŋyqo aiqoqa niŋgi unsib
nuŋgo dabkala na dego quonub.
34 Devit a subq na tigelosiq laŋ qureq oqosai. Ariya a Kristus
qa endegsi marej,
‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
35 Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sor-
gomq di atitqa ni na naŋgi taqatnjrqam.” ’
Devit a nami Kristus qa degsi marej.
36 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil endegsi poiŋgem.
Yesus agi niŋgi na ŋamburbasq di qalnab moiyej qaji a Qotei na
olo giltosiqa a gago Tamo Koba Kristus ñam waiyej.”

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyosib yanso eb

37 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pita aqa anjam di qunabqa
anjam dena naŋgo are qametnjrej. Deqa naŋgi na Yesus aqa
aŋgro naŋgi Pita ombla minjreb, “O gago was niŋgi na mergiy.
Iga kiyeronamqa Qotei na iga eleŋamqa iga padalqasai?”
38 Onaqa Pita na kamba minjrej, “Niŋgi segi segi are bu-
lyosib Qotei aqaq boiy. Babqa iga Yesus Kristus aqa ñam
na niŋgi yansŋgonam Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.
Osim aqa Mondor Bole niŋgi laŋa eŋgwas. Awai saiqoji.
39 Qotei a nami marej, ‘E na niŋgi ti nuŋgo aŋgro ti tamo kalil
isa isaq di unub qaji naŋgi ti ijo Mondor eŋgwai.’ Qotei a nami
degsi marej. Deqa niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a aqa
anjam di uratqasai. Tamo uŋgasari kalil a na metnjrim aqaq
bqab qaji naŋgi aqa Mondor enjrqas.”
40 Pita a anjam deqaji gargekoba siŋgila na naŋgi minjro-
qnej. Osiqa olo endegsi minjrej, “Tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji naŋgi kumbra uge uge yoqnsib laqnub.
Niŋgi naŋgi ti Qotei na padaltŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam
atoqniy.”
41 Pita a anjam degsi marnaqa bati deqa tamo uŋgasari 3,000
naŋgi aqa anjam di qusib naŋgo are miligiq di ateb. Osib
naŋgi yanso eb. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa
naŋgi tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb
qaji naŋgo miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi are qujaitoqnsib soqneb

42 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi
bati gaigai aqa anjam maro tamo naŋgo anjam quoqnsib
dauryoqneb. Naŋgi are qujaitoqnsib bem gentoqnsib uyoqn-
sibqa Qotei pailyoqnsib soqneb.
43 Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di siŋgila
enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yoqneb. Yeqnab Yesus
aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa di unoqnsib Qotei aqa
ñam soqtoqneb.
44 Tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb
qaji naŋgi bati gaigai korooqnsibqa are qujaitoqnsib soqneb.
Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi
qa jei jeiyoqneb.
45 Naŋgo mandam ti iŋgi iŋgi ti qariŋyeleŋeqnab tamo qudei
na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb.
46-47 Naŋgi bati gaigai are qujaitoqnsib sosibqa atra tal
miligiq di korooqnsib louoqneb. Naŋgo segi segi talq di dego
korooqnsibqa bem gentoqnsib uyoqneb. Naŋgi arebolebole
ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na iŋgi uy-
oqneb. Degyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi naŋgo kumbra
di unoqnsib naŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai

tamo uŋgasari qudei naŋgi are bulyeqnab Tamo Koba a na naŋgi eleŋeqnaqa naŋgi boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyoqnsib koba na soqneb.

3

Pita Jon wo naŋgi na tamo siŋga qandamo boleteb

1-2 Bati gaigai bilaq seŋ keliŋteqnaqa Juda tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Pailyo bati bei Pita Jon wo naŋgi aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gilqa laqnabqa tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo ŋambabej qaji a atra tal siraŋme jojomq di awesoqnej. Bati gaigai aqa was naŋgi a qoboiyoqnsib boqnsib siraŋme jojomq di ateqnabqa awooqnsiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq gileqnabqa silali qa ŋilnjroqnej. Siraŋme di aqa ñam Siraŋme Boledamu.

3 Bati deqa Pita Jon wo naŋgi atra tal miligiq gilqa laqnabqa unjrsiqa silali qa ŋilnjrej.

4 Onaqa naŋgi aiyel na tamo di koqyosibqa Pita na minjej, “Ni aqo nige.”

5 Degsi minjnaqa a are qalej, “Naŋgi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa naŋgi aiyel koqnjresoqnej.

6 Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo iŋgi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’ ”

7-8 Degsi minjsiqa aqa baŋ woq di ojsiq tigeltonaqa aqa siŋga tombol siŋgilaonab tigeloqujatosiq walwelej. Osiqa Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulaŋ areboleboleiyeqnaqa pruprugoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej.

9-10 A degyeqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo siŋga qandamo bati gaigai atra tal siraŋme jojomq di awooqnsiqa silali qa ŋileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq di anjam palontej

11 Tamo di a Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiq laqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unoqnsib are koba qaloqneb. Deqa naŋgi gurgur ti bosib atra tal meq di Pita Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.

12 Tamo uŋgasari naŋgi bosib koroeqnab Pita a naŋgi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Niŋgi kiyaqa aqo aiyel nugsibqa endegsib mareqnub, ‘Naŋgo segi siŋgila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonub walwelqo’? Niŋgi degsib maraib.

13 Qotei aqa wau tamo Yesus aqa siŋgila na tamo di boleosiq
walwelqo. Qotei a Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil
naŋgi ti naŋgo Qotei. A na Yesus laŋ qureq osi oqsiq ñam
kobaquja yej. Yesus qujai di niŋgi na osib jeu tamo naŋgo baŋq
di ateb. Onaqa Pailat a olo Yesus tonto talq dena oqeq atqajqa
marnaqa niŋgi na saideb.
14 Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji.
Ariya niŋgi na Yesus qoreiyosib saidosib Pailat minjeb, 'Tonto
tamo bei oqeq atsim ege.' Niŋgi na Pailat degsib minjnabqa
a nuŋgo anjam di dauryosiqa leŋ ojo tamo osiqa oqeq atsiq
eŋgej.
15 Ariya Yesus a segi ŋambile qa utru. Di niŋgi na qalnab
moiyej. Moinaqa Qotei na olo subq na tigeltonaqa iga gago
ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
16 Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga
aqa ñam na tamo siŋga qandamo di boletonum a siŋgilaqo.
Tamo siŋga qandamo di niŋgi qalie. Niŋgi gaigai a unoqneb.
Yesus a segi na aqo aiyel siŋgila egwoqa a qa gago areqalo
siŋgilatosim tamo di boletonumqa nuŋgo ŋamdamuq di wal-
welqo.

17 "O gago was, e qalieonum, niŋgi ti nuŋgo gate naŋgi ti une
kobaquja ateb di niŋgi poiŋgosai.
18 Niŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo
kalil naŋgo anjam nami maroqneb qaji di aqa damu Qotei na
babtej. Agi Qotei na naŋgo medabu siŋgilatetnjreqnaqa naŋgi
endegsib maroqneb, 'Qotei aqa Kristus a jaqatiŋ koba osim
moiqas.'

19-20 "Deqa ijo was kalil, niŋgi are bulyosib Tamo Koba aqaq
boiy. Babqa a na nuŋgo une kobotetŋgsim niŋgi siŋgila bunuj
eŋgwas. Osim mondoŋ a na Yesus olo qariŋyim nuŋgoq bqas.
Tamo di agi Kristus Qotei a nami niŋgi qa osiq giltej qaji.
21 A laŋ qureq oqej di unu. A di soqnimqa Qotei na mandam
bunuj ti laŋ bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei
a nami aqa kumbra deqa anjam marej. Osiqa aqa anjam
di aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjreqnaqa naŋgi na
neŋgreŋyoqneb.

22 "Nami Moses a Yesus qa endegsi marej, 'Mondoŋ Tamo
Koba Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq
dena tigeltimqa a anjam merŋgoqnqas. Anjam merŋgoqnimqa
niŋgi aqa anjam kalil qusib dauryoqniy.
23 Tamo uŋgasari kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji naŋgi
Qotei na ñumim moreŋqab. Deqa naŋgi olo Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgo ambleq di sqasai.' Moses a nami Yesus qa degsi
marej.

24 Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego nami
Yesus qa anjam degsib maroqneb. Agi Samuel a utru atsiqa
a Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa Yesus qa anjam maroqnej.
Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna
branteleŋeb qaji naŋgi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa
anjam maroqneb.
25 "Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa aqa medabu o qaji tamo
naŋgi qariŋnjreqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami
nuŋgo moma utru naŋgi ti koba na anjam qosisibqa Abraham
endegsi minjej, 'Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa leŋ
dena tamo bei ŋambabqas. Ŋambabosim tamo uŋgasari sawa
sawa kalilq di unub qaji naŋgi boletnjrqas.' Qotei a niŋgi
eleŋqa osiq deqa anjam di Abraham minjej.
26 Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus a qariŋyonaq nuŋgoq
aiyej. Qotei a are qalej, a Yesus qariŋyim a niŋgi kalil bo-
letŋgimqa niŋgi nuŋgo kumbra uge uge kalil uratqab. Qotei a
degsi are qalsiq Yesus qariŋyonaq nuŋgoq aiyej."

4

Naŋgi na Pita Jon wo ojeleŋosib tonto talq di breinjreb

1-3 Pita Jon wo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
minjreqnabqa atra tamo naŋgi ti Sadyusi naŋgi ti atra tal
taqato tamo naŋgo gate ombla na tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa
bosib naŋgi aiyel ojeleŋosib tonto talq di breinjreb. Di kiyaqa?
Naŋgi aiyel maroqneb, "Yesus a moisiq olo subq na tigelej
deqa tamo kalil naŋgi dego moisib olo subq na tigelqab."
Deqa naŋgi aiyel tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa naŋgi
aiyel tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej.
4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa
anjam quoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Naŋgi
kalil turteb 5,000.

Pita Jon wo naŋgi Juda gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeleb

5 Nebeonaqa Juda naŋgo tamo kokba ti gate naŋgi ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti Jerusalem di koroeb.
6 Atra tamo gate Anas aqa leŋ kalil naŋgi ti dego koroeb. Bei
Kaiafas. Bei Jon. Bei Aleksanda.
7 Koroosib Pita Jon wo naŋgi metnjrnab bonab naŋgo am-
bleq di tigeltnjreb. Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji
a dego osi bosib tigelteb. Osib Pita Jon wo nenemnjreb, "Niŋgi
siŋgila qabe na osib tamo endi boleteb? Niŋgi yai aqa ñam na
boleteb?"
8-9 Onaqa Mondor Bole a Pita aqa miligiq aisiq medabu
siŋgilatetonaqa a na naŋgi endegsi minjrej, "O Israel tamo
kokba ti gate niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Aqo aiyel na
tamo siŋga qandamo endi boletem deqa niŋgi iga osib nuŋgo

ŋamdamuq di tigeltgonub. Tamo endi a kiyersi boleej deqa niŋgi qalieqa osib nenemgonub.

10 Deqa niŋgi ti Israel tamo uŋgasari kalil ti ijo anjam endi qusib poiŋgem. Nasaret tamo Yesus Kristus agi niŋgi na ŋamburbasq di qalnab Qotei a olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi a boleqo. Boleosiq nuŋgo ulatamuq endi tigelesonaq niŋgi unonub.

11 Yesus a tal ai bul. Niŋgi tal gereiyo qaji tamo bul. Niŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na olo tal ai di osiqa tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu.

12 Niŋgi quiy. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga eleŋqasai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga eleŋqas. Amqa iga padalqasai. Iga eleŋqajqa tamo bei saiqoji. Sawa bei beiq di Qotei na tamo bei iga osorgosai bole sai.”

13 Pita Jon wo naŋgi siŋgila na anjam di maroqneb naŋgi ulaosai. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Naŋgi qalieeb, naŋgi aiyel nami skul beiq gilosai. Naŋgi tamo laŋaj. Degsib qalieosib poinjrej, naŋgi aiyel nami Yesus ombla laqneb.

14 Tamo siŋga qandamyonaq olo boleej qaji a Pita Jon wo naŋgo areq di tigelesonaq Juda tamo kokba naŋgi unsibqa anjam bei kamba marqa keresaiinjrej.

15 Deqa naŋgi na Pita Jon wo minjrnabqa taqal beiq gilnabqa naŋgi segi qairosib mareb,

16 “Iga naŋgi aiyel kiyernjrqom? Naŋgi aiyel maŋwa kobaquja yonubqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil naŋgi quekritonub. Deqa iga gisaŋ qa marqa keresai.

17 Uŋgum, iga na naŋgi aiyel Yesus aqa ñam mare mare laqajqa saidnjrqom. Yimqa naŋgo anjam kobaqasai.”

18 Juda tamo kokba naŋgi degsib qairosib naŋgi aiyel olo metnjrnab bonabqa siŋgila na saidnjrsib minjreb, “Niŋgi aiyel olo Yesus aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiy.”

19 Onaqa Pita Jon wo naŋgi na kamba minjreb, “Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim olo nuŋgo anjam dauryqom di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole e? Niŋgi segi mariy.

20 Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Qotei aqa maŋwa kalil gago ŋamdamu na unoqnem qaji deqa iga mare mare laqnqom. Aqa anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga mare mare laqnqom. Iga uratqa keresai.”

21 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo naŋgi aiyel Yesus aqa ñam marqajqa siŋgila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Naŋgi aiyel na tamo siŋga qandamo boletonabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unsibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tamo uŋgasari naŋgi

ulainjreb. Naŋgi naŋgo aiyel jejamuq di une bei babtosai deqa naŋgi ñumqa keresai. Utru deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib naŋgi aiyel uratnjrnab gileb.

22 Tamo siŋga qandamo naŋgi aiyel na boleteb qaji di aqa wausau 40.

Yesus aqa wau tamo naŋgi Qotei pailyeb

23 Juda tamo kokba naŋgi na naŋgi aiyel uratnjrnab gilsib tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgoq di branteb. Brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo gate ti naŋgi na minjreb qaji deqa sainjreb.

24 Sainjrnab qusibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa naŋgi kalil medabu qujaitosib Qotei endegsib pailyeb, “O Tamo Koba, ni na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti atem unub.

25 Nami ni na Mondor Bole qariŋyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa endegsi marej,

‘Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi minjiŋ oqetnjreqnu?

Kiyaqa naŋgo areqalo tulaŋ nanarieqnaq naŋgi Qotei ti qotqajqa qaireqnub?

26 Sawa bei beiq di mandor kokba naŋgi tigeloqnsib Kristus qalib moiqajqa deqa siŋgilaeqnub.

Gate kokba naŋgi na Tamo Koba aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnub.’

27 “O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat wo Israel naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a ugeugeiyqa marsibqa anjam kereteb.

28 O Qotei, ni nami marem, ‘Naŋgi Yesus qalib moiqas.’ Ino anjam di agi naŋgi dauryosib Yesus qalnab moiyej. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Yesus qalosai. Ino siŋgila na ti ino areqalo na ti naŋgi Yesus qalnab moiyej.

29 O Tamo Koba, Juda tamo kokba naŋgi minjiŋ oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo unum. Deqa ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino anjam maroqnqom. Iga ulaqasai.

30 Ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo uŋgasari naŋgi boletnjroqnqom. Osim ino maŋwa kokba babtoqnqom.”

31 Naŋgi degsib Qotei pailyosib koboonaqa tal naŋgi koroesoqneb qaji di reŋgiŋej. Onaqa Mondor Bole aisiqa naŋgi siŋgila enjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Naŋgi ulaosai.

Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqneb

32 Bati deqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are qujaitoqnsib soqneb. Tamo bei na aqa iŋgi iŋgi saiaosiq aqa segi qa marosaioqnej. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb.

33 Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi aqa wau ojoqneb. A subq na tigelej anjam di naŋgi mare mare laqneb. Naŋgo anjam di siŋgila ti. Naŋgi mare mare laqnab Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnej.

34-35 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil iŋgi kere soqneb. Bei a iŋgi qa truquosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi naŋgo segi mandam ti tal ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjroqneb. Enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di ateqnab naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb.

36 Naŋgo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are siŋgilatetnjro qaji.” Barnabas a Livai aqa leŋ. A Saiprus nui qaji.

37 Aqa mandam bei soqnej di tamo qudei na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

5

Ananaias aqa ŋauŋ Safaira wo naŋgi Qotei gisaŋyeb

1-2 Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ŋauŋ aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiqa aqa ŋauŋ wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto bei osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

3 Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaqa Satan a ino are miligiq aiqoqa ni Mondor Bole a gisaŋyonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaqa oto bei ino segi qa marsim ulitonum?

4 Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kiye yqa osim ye. Ni kiyaqa gisaŋosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum’? Ni kiyaqa kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ino gisaŋ anjam di ni na tamo naŋgi minjrosai. Ni Qotei gisaŋyqa osim minjonum.”

5-6 Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moiyoqujatosiq mandamq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Subq

atnabqa tamo uŋgasari kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb.

7 Sokiñalayonaq Ananaias aqa ŋauŋ bej. Aqa gumbuluŋ moiyej di a qaliesai.

8 A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbuluŋ wo nuŋgo mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali eŋgonub qaji agi ino gumbuluŋ na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.”

9 Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbuluŋ wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Niŋgi are qalonub, Tamo Koba aqa Mondor a nuŋgo kumbra di unqasai. Degosib niŋgi yonub. Ni que. Aŋgro wala ino gumbuluŋ subq atonub qaji naŋgi bosib siraŋmeq di tigelonub. Naŋgi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.”

10 Degsi minjnaqa a dego moiyoqujatosiq Pita aqa siŋgaq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib a moiyej di unsib qoboiyosib gilsib aqa gumbuluŋ aqa areq di subq ateb.

11 Onaqa tamo uŋgasari kalil kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Kristen kalil naŋgi dego ulaugeteb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi maŋwa gargekoba babtoqneb

12 Bati deqa Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yeqnabqa tamo uŋgasari naŋgi unoqneb. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are qujaitoqnsibqa atra tal meq di korooqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.

13 Jerusalem dia tamo uŋgasari laŋa laŋaj kalil naŋgi na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo ñam soqtetnjroqnsibqa naŋgi ti koba na koroqajqa ulaoqneb.

14 Tamo ti uŋa ti tulaŋ gargekoba naŋgi Tamo Koba Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

15 Kobaoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ŋeiotnjroqnsib qoboinjroqnsib gam qalaq di ateleŋoqneb. Di kiyaqa? Pita a gam na walwelosim giloqnimqa aqa seŋ qunuŋ na naŋgi waburtnjroqnimqa naŋgo ma kobooqnqajqa deqa.

16 Qure kiñilala kalil Jerusalem jojomq di soqneb qaji dena dego tamo mainjro qaji naŋgi ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti joqsib boqneb. Joqsib beqnab naŋgi kalil boleoqneb.

Laŋ aŋgro na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena oqeq atej

17-18 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi kumbra degyeqnabqa atra tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi naŋgi ti koba na unsib minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi ojeleŋosib tonto talq di breinjrnab soqneb.

19 Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa tonto tal siraŋme waqtosiq naŋgi joqsiq oqedeb. Oqedonabqa laŋ aŋgro na minjrej,

20 "Niŋgi gilsib atra tal miligiq di tigelosib tamo uŋgasari naŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam palontosib minjroqniy."

21 Onaqa naŋgi laŋ aŋgro aqa anjam di dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

Bati deqa atra tamo gate aqa wau qujai ti naŋgi na Juda tamo kokba ti Israel tamo gate ti naŋgi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam keretosib naŋgo qaja tamo naŋgi minjreb, "Niŋgi aisib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena joqsib boiy."

22 Onaqa qaja tamo naŋgi aisib tonto talq di brantosib ŋam ateb Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sosai. Naŋgi degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba naŋgi minjreb,

23 "Iga aiyonum di tonto tal siraŋme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo naŋgi aŋ ti siraŋmeq di tigelenab. Ariya iga siraŋ waqtosim miligiq gilonum di iga tamo bei unosai."

24 Degsib minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, "Tamo naŋgi di kiyersib tonto tal uratosib jaraiyonub?"

25 Onaqa tamo bei bosiqa naŋgi minjrej, "Niŋgi quiy. Tamo niŋgi na tonto talq di breinjreb qaji naŋgi atra tal miligiq di sosibqa anjam plalteqnab tamo uŋgasari naŋgi queqnub."

26 Degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na atra tal miligiq gileb. Gilsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sonab unjrsib ojeleŋosib joqsib gileb. Siŋgila na ojsib gilosai. Lawo na joqsib gileb. Tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib meniŋ osib naŋgi ñumaib deqa ulaosib lawo na joqsib gileb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi aqa anjam marqajqa ulaosai

27 Joqsib gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigelonabqa atra tamo gate na naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej,

28 “Niŋgi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga siŋgila na
saidŋgem. Di niŋgi na olo mare mare laqnabqa tamo uŋgasari
kalil Jerusalem endi unub qaji naŋgi quekriteqnub. Di segi
sai. Niŋgi gago jejamuq di une qamoqnsib mareqnub, iga na
Yesus ŋamburbasq di qalnam moiyej.”
29 Atra tamo gate na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
degsi minjrnaqa naŋgi Pita ombla na kamba minjeb, “Iga
Qotei aqa anjam segi dauryqom di kere. Iga tamo naŋgo
anjam dauryqasai.
30 Di bole, niŋgi na Yesus ŋamburbasq di qalnab moiyej.
Moinaqa gago moma utru naŋgo Qotei na olo subq na tigeltej.
31 Yesus qujai di Qotei na laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq
di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga
eleŋamqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo
uŋgasari are bulyetgoqnsiqa gago une kobotetgeqnu.
32 Iga gago segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra di unoqnem
deqa mare mare laqnum. Mondor Bole a dego Yesus aqa
kumbra di ubtosiq mareqnu. Mondor di agi Qotei na tamo
uŋgasari aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi enjreqnu.”

Gamaliel a Juda tamo kokba naŋgi dalnjrej

33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam maro
tamo naŋgo anjam di qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi
ñumib moreŋqajqa maroqneb.
34 Onaqa naŋgo ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam
Gamaliel a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo
kalil naŋgi bati gaigai a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A
tigelosiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi mati tamo
naŋgi endi minjrib taqal beiq gileb.”
35 Onaqa naŋgi taqal beiq gilnabqa Gamaliel na olo Juda
tamo kokba naŋgi minjrej, “O Israel tamo, niŋgi na tamo naŋgi
endi gulbe enjrqa osibqa mati geregere are qaliy.
36 Niŋgi qalie, nami yala tamo bei aqa ñam Teudas a
tigelosiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, ‘E tamo
kobaquja.’ Degsi mareqnaqa tamo 400 a dauryoqneb. Onaqa
Rom naŋgi na bosib a qalnab moinaqa tamo kalil a daury-
oqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyonab aqa wau koboej.
37 Bunuqna tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyo bati qa Galili
qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiqa Rom naŋgi
ti qotqajqa maroqnsiqa tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa
naŋgi a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na a qalnab moinaqa
tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyeb.
38 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo naŋgi endi uratnjrib naŋgo
wau yoqnebe. Naŋgi naŋgo segi areqalo na wau endi tigeltqab
di naŋgo wau koboqas.

39 Ariya naŋgi Qotei aqa areqalo na wau endi tigeltqab di niŋgi na naŋgi kobotnjrqa keresai. Niŋgi naŋgi ñumqab di niŋgi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam di dauryosib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ñumqa urateb.

40 Osib naŋgi metnjrnabqa naŋgi olo bonabqa bu toqoŋ na naŋgi kumbaiŋnjrsib naŋgi Yesus aqa ñam olo marqajqa siŋgila na saidnjrsib naŋgi uratnjreb.

41 Onaqa naŋgi koro sawa di uratosib gileb. Qotei a are qalej, naŋgi Yesus aqa ñam qa jaqatiŋ ti jemai ti oqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrnaq gileb.

42 Naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosaioqneb. Naŋgi bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq di, tamo uŋgasari naŋgo segi segi talq di naŋgi anjam endegsib maroqneb, “Yesus a bole Kristus.”

6

Tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau ojqajqa giltnjreb

1 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Juda qudei naŋgi Grik qaji. Deqa naŋgi Grik anjam qalie. Juda qudei naŋgi Hibru qaji. Deqa naŋgi Hibru anjam qalie. Bati bei Grik qaji Juda naŋgi tigelosib Hibru qaji Juda naŋgi qa ŋiriŋeb. Di kiyaqa? Iŋgi jeiyo batieqnaqa Hibru qaji Juda naŋgi na Grik qaji Juda naŋgo uŋa qobul naŋgi uratnjroqnsib naŋgo segi uŋa qobul naŋgi iŋgi jeisib enjroqneb.

2 Deqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi na tamo uŋgasari kalil Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum. Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim iŋgi jei jeiyoqnqasai.

3 Deqa ijo was, niŋgi tamo 7 nuŋgo ambleq dena giltnjriy. Tamo endeqaji giltnjriy. Naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosiqa naŋgi siŋgilatnjreqnu. Naŋgi powo koba ti unub. Niŋgi tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa naŋgi na iŋgi jeiyetŋgoqnqab.

4 Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa iga bati gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago wau bole agide.”

5 Onaqa Kristen naŋgi kalil anjam di qusib odosib tamo 7 naŋgi giltnjreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa siŋgilatoqnej. A areqalo aiyeltosaioqnej. Mondor Bole a Stiven aqa are miligiq aiyoqnsiqa siŋgilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei Timon. Bei

Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A Juda
tamo sai. A nami Jerusalem bosiqa Juda naŋgo lou dauryqa
marsiq naŋgo miligiq aiyej.
6 Kristen naŋgi na tamo 7 naŋgi di giltnjrsib Yesus aqa an-
jam maro tamo naŋgo ulatamuq di tigeltnjrnab naŋgo gateq
di baŋ atsib naŋgi qa Qotei pailyeb.
7 Bati deqa Qotei aqa anjam tulaŋ kobaoqnej. Jerusalem dia
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb. Atra tamo gargekoba naŋgi dego Qotei aqa
anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Stiven a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

8 Qotei a Stiven qa are tulaŋ boleiyoqnsiq a siŋgila yeqnaqa
a na tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgo
ŋamdamuq di maŋwa gargekoba yoqnej.
9 Onaqa bati bei Juda tamo qudei naŋgi tigelosib Stiven
ombla anjam na qotoqneb. Tamo naŋgi di Juda naŋgo Qotei
tal beiq di gaigai louoqneb. Naŋgi nami kaŋgal tamo sosibqa
olo bunuqna naŋgo segi wau ojoqneb deqa naŋgi Qotei tal
dia louoqneb. Qotei tal di aqa ñam endegsib waiyeb, “Tamo
Naŋgo Segi Wau Ojo Qaji Naŋgo Qotei Tal.” Tamo naŋgi di
Stiven ombla anjam na qotoqneb. Naŋgi nami Sairini qure ti
Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawaq dena ti beleŋeb.
10 Naŋgi Stiven ombla anjam na qoteqnab Qotei aqa Mon-
dor na Stiven powo koba yoqnej deqa naŋgi aqa anjam
qalotqa keresai.
11 Deqa naŋgi lumu na tamo qudei naŋgi metnjrnab bonab
minjreb, “Niŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyiy.” Degyosib
silali enjreb. Silali enjrnab naŋgi gisaŋosib mareb, “Stiven a
Moses Qotei wo qa misiliŋ anjam mareqnaq iga quoqnem.”
12 Naŋgi anjam degsib marnabqa Juda tamo uŋgasari naŋgi
ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti qusibqa
Stiven qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojeb. A ojsib koro sawaq osi
gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelteb.
13 Tigeltosib tamo qudei naŋgi dego osi bonab naŋgi Stiven
aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb, “Tamo endi a bati gaigai
Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misiliŋ
anjam mareqnu.
14 Bati bei a endegsi marnaq iga quem, ‘Nasaret tamo Yesus
a na atra tal endi niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami
egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj egwas.’ ”
15 Onaqa tamo kalil koro sawaq di awesoqneb qaji naŋgi
Stiven koqyoqneb. Koqyoqnsib aqa ulatamu laŋ aŋgro aqa
ulatamu bulonaq uneb.

7

Stiven a Qotei aqa anjam plaltej

1 Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Naŋgo anjam
maronub di bole e?”
2-3 Onaqa Stiven a kamba marej, “O ijo was ijo abu ti niŋgi
ijo anjam endi quiy. Nami gago moma utru Abraham a
Mesopotemia sawaq di sosiqa Haran qureq gilosaisonaqa
gago Qotei laŋ qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di
brantosiqa minjej, ‘O Abraham, ni ino sawa ti ino was naŋgi ti
uratnjrsimqa mandam mutu bei e na osormitqa deq gilime.’
4 Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiqa Kaldia
sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa
abu moinaqa Qotei na a qariŋyonaq mandam mutu iga bini
unum qaji endeq bosiq soqnej.
5 Sonaqa Qotei na mandam mutu endi a yosai. A aŋgro
saiqoji sonaqa Qotei na minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma
kalil ŋambabqab qaji naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.’
6 Osiqa minjej, ‘Mati ino moma kalil naŋgi sawa beiq di
yauŋ tamo soqnibqa sawa deqaji tamo naŋgi na wau koba
enjroqnsib ugeugeinjroqnibqa wausau 400 gilqas.
7 Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo naŋgi peginjrsiy
ñumitqa ino moma naŋgi sawa di uratosib bosib mandam
mutu endia sosib e qa louoqnqab.’ Qotei na nami Abraham
degsi minjej.
8 Osiqa Abraham ombla anjam qosisiqa minjej, ‘Ni mu-
luŋ unqam.’ Degsi minjnaqa Abraham aqa aŋgro Aisak a
ŋambabonaqa bati 8 qa muluŋ waiyej. Bunuqna Aisak aqa
aŋgro Jekop a ŋambabej. Olo bunuqna Jekop aqa aŋgro 12 naŋgi
dego ŋambabeb. Di gago moma utru 12.
9-10 “Onaqa bati bei Jekop aqa aŋgro 11 naŋgi naŋgo was
Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atnabqa
naŋgi na silali enjrsib Josep osi sumsib Isip sawaq di uratonab
soqnej. Josep a Isip sawaq di gulbe ti sonaqa Qotei na
aqaryaiyoqnsiqa geregereiyoqnej. Osiqa Josep powo koba
yeqnaqa Isip naŋgo mandor a di unoqnsiqa Josep qa are
boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, ‘Ni gate koba
sosim Isip sawa taqatqam.’ Degsi minjej deqa Josep a Isip
sawa taqatoqnej. A mandor aqa tal dego taqatoqnej.
11 “Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti naŋgi mam koba
osib gulbe kobaquja iteb. Gago moma utru naŋgi dego iŋgi
saiinjrej.
12 Onaqa Jekop a endegsi quej, ‘Isip sawaq di iŋgi unu.’
Qusiqa gago moma utru naŋgi qariŋnjrnaq iŋgi awaiyqajqa
Isip sumeb. Sumsib iŋgi awaiyosib olo puluosib beb.

13 Bunuqna Jekop na gago moma utru naŋgi olo iŋgi
awaiyqa qariŋnjrnaq Isip sumeb. Sumsib naŋgo was Josep aqa
ulatamuq di tigelonab a segi qa babtonaq naŋgi a qa poinjrej.
Josep a aqa abu qa ti aqa was naŋgi qa ti dego babtonaq Isip
naŋgo mandor a naŋgi qa poinjrej.
14 Deqa Josep na aqa was naŋgi olo qariŋnjrnaq aisib Josep
aqa leŋ kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti
uŋa ti kalil turtonab 75.
15 Bati deqa Jekop a Isip sumsiqa dia sosiq moiyej. Gago
moma utru naŋgi dego dia moreŋeb.
16 Onaqa naŋgo qusa osi bosib Sekem qureq di subq
ateleŋeb. Sub di nami Abraham a Hamor aqa aŋgro naŋgoq
dena awaiyej.
17 “Ariya Israel naŋgi Isip uratosib mandam mutu iga bini
unum qaji endeq bqajqa bati jojomej. Bati jojomonaqa Israel
naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Agi nami Qotei na Abraham minjej,
‘Bunuqna e na ni ti ino moma naŋgi ti mandam mutu endi
eŋgwai.’
18 Bati deqa Isip naŋgo mandor bei tigelej. A Josep qa
poiyosai.
19 Deqa a na gago moma naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiq ugeugein-
jroqnej. Naŋgo aŋgro ŋambabeqnab a na naŋgi minjreqnaq osi
giloqnsib nañuq di uratnjreqnab moreŋoqneb.
20 Bati deqa Moses a ŋambabej. Qotei a Moses qa are tulaŋ
boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa ai abu naŋgo talq
di a ulitosib geregereiyoqneb.
21 Bunuqna naŋgi Moses osib yaq di uratonab sonaqa Isip
naŋgo mandor aqa aŋgro sebiŋ na itosiq aqa segi qa marsiq a
boletonaq tamo kobaqujaej.
22 A Isip naŋgo skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa
a tamo siŋgila koba soqnej. A siŋgila na wauoqnsiqa anjam
maroqnej.
23-24 “Moses aqa wausau 40 kereonaqa a na aqa was Israel
naŋgi unjrqajqa marsiqa gilsiq naŋgoq di brantej. Branton-
aqa Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqa a
kamba Israel tamo di aqaryaiyosiq Isip tamo qalnaq moiyej.
25 Osiqa are qalej, ‘Ijo was Israel naŋgi ijo kumbra di unsib
endegsi poinjrqas, “Bole, Qotei a Moses giltimqa a na iga
joqsim Isip sawa uratqom.” ’ Naŋgi degsi poinjrosai.
26 Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel
qoteqnab unjrsiqa naŋgi aiyel potnjrsiq minjrej, ‘Niŋgi aiyel
was wo. Kiyaqa niŋgi qoteqnub?’
27 Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na
tigelosiqa Moses aqa baŋ gotraŋyetosiqa minjej, ‘Yai na ni gago
gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?

28 Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiyej degsim e olo lubsim
moiyotbqam e?'
29 Onaqa Moses a anjam di qusiqa a ulaŋosiq gilsiq Mid-
ian sawaq di yauŋej. Di sosiqa uŋa osiqa aŋgro mel aiyel
ŋambabtnjrej.

30 "A di sosiqa wausau 40 koboonaqa Sainai mana aqa
wadau sawaq di ŋam luwit yusiq puloŋeqnaqa Qotei aqa laŋ
aŋgro bei ŋam puloŋq di sonaq unej.
31-32 Unsiqa are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa ŋam
luwit utruq gilej. Gilnaqa ŋam puloŋ miligiq di Tamo Koba a
na anjam endegsi minjej, 'O Moses, e ino moma naŋgo Qotei.
E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.'
Degsi minjnaqa Moses a qusiqa ulaugetosiq gindagindaŋej.
Osiqa ŋam puloŋ di unqa uratosiqa turuej.
33 Onaqa Tamo Koba a na olo minjej, 'Mandam mutu kiñala
ni tigelejunum endi getento koba. Deqa ino siŋga tatal piqt.
34 Ni que. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi Isip sawaq di gulbe
koba ti sonab e unjreqnum. Naŋgi akamkobaeqnab e que-
qnum. Deqa e na naŋgi Isip naŋgo mandor aqa baŋq dena
eleŋqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni
qariŋmitqa Isip aiqam.' Qotei na Moses degsi minjej.

35 "O ijo was, Moses qujai di nami Israel naŋgi na qoreiyosib
minjeb, 'Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago
une gereiyqa bonum?' Agi a qujai Qotei na gate koba atsiqa
qariŋyonaqa a Israel naŋgoq aisiqa aqaryainjrej. Laŋ aŋgro
ŋam luwitq di sosiqa Moses aqaq di brantej qaji a Moses
siŋgilatonaq a kumbra di yej.
36 Moses qujai dena Isip aisiq dia maŋwa gargekoba yoqnej.
Osiqa Israel naŋgi joqsiqa Isip uratosib gilsib wadau sawaq
di, Yuwal Lentq di Moses na maŋwa gargekoba yeqnaqa
wausau 40 koboej.
37 Moses qujai dena Israel naŋgi minjrej, 'Bunuqna Qotei
na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq dena
tigeltimqa a na niŋgi anjam merŋgoqnqas.'
38 Moses qujai dena Israel naŋgi joqsiq wadau sawaq di
korooqneb. Di gago moma naŋgi. Moses qujai di Sainai
manaq oqsiq dia laŋ aŋgro bei na anjam minjnaqa a ombla
soqneb. Sosibqa Moses a anjam ŋambile unu qaji di Qotei aqaq
dena yaiyosiqa gago moma naŋgi enjrej.

39 "Ariya Moses a Sainai mana goge di sonaqa gago moma
naŋgi na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyosib olo pulu-
osib Isip aiqajqa maroqneb.
40 Osib atra tamo gate Aron endegsib minjeb, 'Ni gago qotei
qudei gereiyetgimqa naŋgi na iga joqsib puluosim Isip olo

aiqom. Moses agi iga Isip dena joqsi bej qaji bini a qabitqo
kiyo di iga qaliesai.' Naŋgi na Aron degsib minjeb.
41 Minjsib bati deqa naŋgi na makau sigitosib aqa sulum
gereiyosib gisaŋ qotei di atraiyosib areboleboleinjroqnej.
42 Naŋgi kumbra degyeb deqa Qotei na naŋgi qoreinjrnaqa
naŋgi seŋ ti bai ti bongar ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra
deqa Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi bunuqna endegsib
neŋgreŋyeb, 'O Israel tamo uŋgasari, niŋgi wausau 40 wadau
sawaq di sosibqa makau ti kaja ti ñumoqnsib gisaŋ qotei naŋgi
atrainjroqneb. Niŋgi e atraibosaioqneb.
43 Niŋgi gisaŋ qotei Molek aqa tal ti gisaŋ qotei Refan aqa
bongar ti sigitosib naŋgo sulum gereiyosib wadau sawaq
di osi laqnsib naŋgi biŋinjroqneb. Nuŋgo une deqa e niŋgi
wiŋgitqa niŋgi sawa endi uratosib Babilon qure taqal beiq
gilsib di sqab.' Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam
degsib neŋgreŋyeb.
44 "Gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa Qotei aqa
tal gara na gereiyo qaji di osi laqneb. Tal di Qotei na nami
sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei na
aqa anjam bole babtoqnej.
45 Bunuqna gago moma naŋgi tal di onabqa Josua na naŋgi
joqsi bosiqa mandam mutu endia soqneb. Sonabqa Qotei
a Josua minjnaqa a na sawa bei bei qaji naŋgi winjrnaq
jaraiyonabqa Qotei a gago moma naŋgi mandam mutu endi
enjrej. Bati deqa gago moma naŋgi Qotei aqa tal di osi bosib
mandam mutu endia atnab soqnej gilsi gilsiq Devit aqa batiej.
46 Qotei a Devit qa are boleiyonaq soqnej deqa Devit a
endegsi pailyej, 'O Jekop aqa Qotei, ni e odbimqa e ni sqajqa
tal kobaquja gereiyetmqai.'
47 Ariya a tal gereiyosai. Bunuqna Devit aqa ŋiri Solomon a
na tal di Qotei gereiyetej.
48 "O was niŋgi quiy. Qotei Goge Koba a tal tamo na gereiyo
qaji dia sqasai. Aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam
endegsi marej,
49 'Tamo Koba a marqo, "Laŋ qure a ijo awo jaram koba.
Mandam a ijo siŋga atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal niŋgi na
gereiyetbqa keresai. E aqaratqajqa sawa bei sosai.
50 E ijo segi baŋ na iŋgi iŋgi kalil di gereiyem unu." ' "
51 Stiven a anjam kalil di marekritosiq olo Juda tamo kokba
naŋgi siŋgila na endegsi minjrej, "Niŋgi anjam gotraŋyo ani
tamo. Nuŋgo are Qotei aqaq di sosai. Niŋgi sawa bei bei qaji
naŋgi bul. Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urateqnub. Niŋgi
bati gaigai Mondor Bole aqa anjam dego quqwa urateqnub.
Nuŋgo moma naŋgi kumbra deqaji yoqneb agi niŋgi na olo
yeqnub.

52 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na nuŋgo moma
naŋgi anjam endegsib minjroqneb, ‘Kumbra Bole Yeqnu Qaji
Tamo a bqas.’ Degsib minjreqnab naŋgi quqwa uratoqneb.
Osib Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi ugeugeinjro-
qnsib ñumoqneb. Bei uratosaioqneb. Ariya tamo di a bonaqa
niŋgi na nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di dauryosib agi
tamo di ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na
qalnab moiyej. Tamo di agi Yesus.
53 Moses a laŋ aŋgro naŋgo baŋq dena dal anjam yainjrej.
Dal anjam di niŋgi na osib olo dauryqa urateqnub.” Stiven a
Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrej.

Naŋgi Stiven meniŋ na qalsib moiyoteb

54 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Stiven aqa anjam di qunab
are qametnjrnaqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa qalagei anjam
atoqnej.
55 Bati qujai deqa Mondor Bole na Stiven siŋgila yonaqa a
laŋ goge tarosiqa Qotei aqa riaŋ koba unej. Unsiqa Yesus a
dego Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq unej.
56 Osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi quiy. Laŋ
waqwoqa Tamo Aŋgro a Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq e
unonum.”
57 Stiven a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di
quqwa uratosib tulaŋ murqumyosib naŋgo dabkala baŋ na
getentosib gurgur ti gilsib siŋgila na Stiven ojeb.
58 Ojsib meniŋ na qalib moiqajqa titosib qure polomq osi
gileb. Osi gilsib meniŋ na qaloqneb. Tamo naŋgi nami
Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyeb qaji naŋgi na naŋgo gara
jugo piqteleŋosib aŋgro wala bei aqa ñam Sol aqa siŋgaq di
koroiyeb.
59 Tamo kalil naŋgi meniŋ na Stiven qaleqnabqa a moiqa
osiqa endegsi pailyej, “O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunuŋ
ame.”
60 Degsi pailyosiqa siŋga tombol na awoosiq tulaŋ maosiq
marej, “O Tamo Koba, naŋgi e lubonub naŋgo une deqa ni na
kambatnjraime.” A degsi pailyosiqa moiyej.

8

1-2 Naŋgi Stiven qalnab moinaqa Sol a di unsiqa tulaŋ are-
boleboleiyej. Osiqa marej, “Keretosib Stiven qalnub moiqo.”
Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji naŋgi
Stiven moiyej deqa akamkobaoqnsib bosib aqa jejamu osib
subq ateb.

Sol a Kristen naŋgi ugeugeinjroqnej

Bati deqa Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgi Kristen
naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa ugeugeinjroqneb. Deqa Kristen

naŋgi segi segi jaraiyosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqneb. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi segi Jerusalem di soqneb. Naŋgi jaraiyosai.

3 Sol a dego Kristen naŋgi qa minjiŋ oqeqnaqa ugeugeinjroqnej. A naŋgo segi segi talq giloqnsiqa tamo ti uŋa ti ojeleŋoqnsiqa naŋgi joqoqnsiq aiyoqnsiqa tonto talq di breinjroqnej.

Samaria qureq di naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb

4 Yesus aqa tamo uŋgasari jaraiyeb qaji naŋgi sawa bei beiq di Qotei aqa anjam bole palontoqnsib laqneb.

5 Filip a Samaria naŋgo qure kobaqujaq gilsiq dia naŋgi Kristus aqa anjam minjroqnej.

6 Minjroqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqnsib Filip aqa anjam dauryoqneb.

7 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge naŋgi naŋgo jejamu uratoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib jaraiyoqneb. Tamo uŋgasari jejamu lainjro qaji ti siŋga qandamnjro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej.

8 Deqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

9 Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargekoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, “E tamo kobaquja.” Degyeqnaqa tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi a ulaiyoqnsibqa biŋiyoqneb.

10 Deqa tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil qure dia soqneb qaji naŋgi Saimon aqa anjam quoqnsib dauryoqneb. Osib aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo endi a siŋgila koba. A Qotei aqa siŋgila na waueqnu.”

11 Naŋgi degyoqneb. Di kiyaqa? Saimon a nami quñam qaloqnsiq maŋwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi yonaq yonaq naŋgi a unoqnsib biŋiyoqneb.

12 Ariya Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Filip a palontoqnsiqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnej. Laqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Degyeqnabqa Filip na naŋgi yansnjroqnej.

13 Onaqa Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa siŋgilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej. Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqa Qotei na Filip aqa baŋ na maŋwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqa tulaŋ prugoqnej.

14-15 Bati deqa Samaria tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Deqa Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji
naŋgi degsi qusibqa Pita Jon wo qariŋnjrnab Samaria naŋgoq
gileb. Gilsib Samaria naŋgi qa endegsib Qotei pailyeb, “O Abu,
ni na Samaria naŋgi ino Mondor Bole enjrime.” Degsib Qotei
pailyeb.
16 Di kiyaqa? Bati di Qotei aqa Mondor naŋgoq aiyosaiso-
qnej deqa. Naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb.
17 Ariya naŋgi aiyel Samaria naŋgi qa pailyoqnsibqa naŋgo
gateq di baŋ ateqnab naŋgi Qotei aqa Mondor oqneb.
18 Pita Jon wo naŋgi degyeqnabqa Saimon a unsiqa silali osi
bosiqa naŋgi aiyel silali enjrqa osiqa minjrej,
19 “Niŋgi e dego siŋgila ebibqa e kamba tamo qudei naŋgo
gateq di baŋ atoqnitqa naŋgi Mondor Bole oqnqab.”
20 Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Qotei aqa siŋgila endi a
na iga laŋa egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na
awaiyqa maraim. Ni kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali
qoji padalqam.
21 Ino are miligi Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla
wau endi ojqa keresai.
22-23 E ni numonum ino are miligi tulaŋ uge. Ino kumbra
uge dena ni siŋgila na ojejunu. Deqa ni are bulyosim ino
kumbra uge di urat. Osim Tamo Koba pailyimqa a ino are uge
di taqal waiyetmqas. Yim a ni qa olo are boleiyqas.”
24 Onaqa Saimon na minjrej, “Niŋgi segi aiyel e qa Tamo
Koba pailyiy. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”
25 Ariya Pita Jon wo naŋgi qure dia Tamo Koba aqa anjam
bole palontoqnsib aqa kumbra kalil qa saoqneb. Osib bati bei
olo puluosib Jerusalem aiyoqnsib Samaria naŋgo qure qure
kalilq di brantoqnsib Yesus aqa anjam bole minjre minjre
aiyeqnab quoqneb.

Filip a Itiopia tamo bei itosiq Yesus qa saiyoqnej

26 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Filip aqaq aisiqa
minjej, “Ni tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiye-
junu deq aiye.” Gam di wadau sawaq di unu.
27 Onaqa Filip a laŋ aŋgro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam
deq aiyej. Aisiq ŋam atej di Itiopia tamo bei a Qotei louqajqa
Jerusalem gilsiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo aiyeqnaqa
gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia naŋgo
mandor aqa ñoro taqatoqnej. Mandor di aqa ñam Kandasi. A
uŋa. Aqa ñoro ti silali ti kalil tamo dena taqatoqnej.
28 Aqa karis goge di awoosiqa Qotei aqa medabu o tamo
Aisaia aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di sisiyoqnsiq aiyoqnej.
29 Onaqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jo-
jomye.”

30 Degsi minjnaqa Filip a ururosiq karis jojomyosiqa tamo
di a Aisaia aqa anjam sisiyeqnaqa qusiqa nenemyej, “Ni
anjam sisiyeqnum di aqa damu poimqo e?”
31 Onaqa tamo dena minjej, “E kiyersiy anjam endi aqa
damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim
merbimqa e poibqas.” Osiqa Filip metonaqa a karis goge-
tosiqa ombla awoeb.
32 Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja
du bul qalib moiqajqa osi gileb. Kaja naŋgi juŋgum joqetnjre-
qnab mequmosib unub dego kere a mequmesoqnej.
33 Naŋgi a tulaŋ ugeugeiyosib gisaŋ anjam gargekoba aqa
jejamuq di laŋa qametoqneb. Deqa a mandamq endi olo
sqasai. A aŋgro saiqoji unu deqa tamo qudei na aqa aŋgro bei
qa marqa keresai.”
34 Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni
e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo aqa anjam endi yai qa
neŋgreŋyej? A segi qa kiyo tamo bei qa kiyo neŋgreŋyej?”
35 Onaqa Filip a anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam
qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej.
36 Onaqa naŋgi gam dauryosib aiyoqnsib gam qalaq di ya
bei sonaq unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya
agide. Iŋgi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.”
37 Onaqa Filip na minjej, “Ni are bulyosim ino areqalo kalil
Yesus qa siŋgilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa minjej, “E ijo
areqalo Yesus Kristus qa siŋgilatosim poibqo, a Qotei aqa Ŋiri.”
38 Degsi minjsiqa aqa karis tigeltosiq naŋgi aiyel mandamq
aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej.
39 Onaqa naŋgi aiyel yaq dena tigelonabqa Tamo Koba aqa
Mondor na Filip loumtosiq osi gilsiqa sawa beiq di atnaqa
Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulaŋ
areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aiyej.
40 Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqn-
siqa qure qureq di Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

9

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

1 Bati deqa Sol na tamo uŋgasari Tamo Koba Yesus dau-
ryoqneb qaji naŋgi ugeugeinjrsim moiyotnjrqajqa siŋgila na
maroqnej. Deqa a atra tamo gate aqaq gilsiqa minjej,
2 “Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy
Damaskus qureq di Juda tamo kokba naŋgi enjrqai. En-
jritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari
Damaskus qureq di Yesus aqa gam dauryeqnub qaji naŋgi
tontnjrsiy joqsiy Jerusalem bqai.”

3-4 Degsi minjnaqa anjam di neŋgreŋyosiq yonaqa walwelosi
gilsiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq di puloŋ siŋgila
koba minjal ti laŋ goge na aqaq aisiq tulaŋ riaŋonaqa a
uloŋosiq mandamq di ŋeiej. Ŋeiesosiqa Yesus aqa kakro quej.
Yesus na minjej, “O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?”
5 Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba, ni yai?” Onaqa
minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum.
6 Deqa ni tigelosim Damaskus qureq gile. Gilsim dia tamo
bei itqam. A na ni wau kiye yqam di mermqas.”
7 Onaqa tamo naŋgi Sol ombla walweloqneb qaji naŋgi
Yesus aqa kakro qusib ŋam ateb naŋgi tamo bei unosai. Deqa
naŋgi ulaosib mequmosib laŋa tigelesoqneb.
8 Onaqa Sol a mandamq dena tigelosiqa ŋam plaltej a sawa
unqa keresai. Deqa naŋgi a babaŋyosib Damaskus qureq osi
gileb.
9 Sol a bati qalub ŋam qandimyonaq soqnej. Deqa a iŋgi bei
uyosai. A ya uyosai dego.
10 Damaskus qureq di tamo bei aqa ñam Ananaias a soqnej.
A Yesus dauryoqnej qaji. Tamo Koba a na aqa areqalo
waqtetosiqa ŋeiobilqei na minjej, “O Ananaias.” Onaqa minjej,
“Tamo Koba, e agiende.”
11 Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Ni tigelosimqa gam
bei aqa ñam Tiŋtiŋ di dauryosim gilsim Judas aqa talq di
brantqam. Tarsus tamo bei aqa ñam Sol a dia pailyoqnsiq unu
di unqam.
12 E na Sol aqa areqalo waqtetonumqa a ŋeiobilqei na kum-
bra endegsi unqo. Tamo bei aqa ñam Ananaias a bosim Sol
aqaq di baŋ atimqa ŋam poiyim sawa unqas.”
13-14 Onaqa Ananaias na kamba minjej, “O Tamo Koba, Sol a
Jerusalem dia ino tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjreqnu.
Atra tamo kokba naŋgi na a qariŋyonab Damaskus qure endeq
bej. A qure endia tamo uŋgasari ino ñam metoqnsib pailme-
qnub qaji naŋgi tontnjrsim joqsim Jerusalem aiqajqa deqa
bej. Tamo gargekoba naŋgi degsib mareqnab e queqnum.”
15 Onaqa Tamo Koba a na Ananaias minjej, “Ni ijo anjam
dauryosim Sol aqaq gile. Sol a ijo wau tamo. E na a giltem
deqa a ijo ñam osi walwelosim sawa sawa kalilq di tamo
uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi ti mandor kokba ti Israel
naŋgi ti ijo ñam ubtosim minjroqnqas.
16 A ijo ñam qa gulbe gargekoba itoqnqas. Gulbe di e na
osoryoqnit itoqnqas.”
17 Onaqa Ananaias na minjej, “Od, Tamo Koba, e ino anjam
dauryqai.” Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di goge-
tosiqa Sol aqaq di baŋ atsiqa minjej, “O ijo was Sol, Tamo
Koba Yesus agi gamq di a segi qa babtonaq ni unem qaji a

na e endegsi merbqo, ‘Ni gilsim Sol boletimqa aqa ŋamdamu olo poiyqas. Yimqa Mondor Bole a Sol aqa are miligiq aisim a siŋgilatqas.’ O Sol, Yesus na e degsi merbosiqa qariŋbqoqa agi e inoq bonum.”

18 Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa iŋgi bei qe gajige bul Sol aqa ŋamdamuq dena uloŋonaq ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej.

19-20 Yansonaqa a iŋgi uynaqa jejamu siŋgilaej.

Sol a Damaskus qureq di maroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri”

Sol a bati qudei Damaskus qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koba na korooqneb. A Juda naŋgo Qotei tal dego miligiq giloqnsiqa naŋgi endegsi minjroqnej, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.”

21 Yeqnaqa tamo uŋgasari aqa anjam quoqneb qaji naŋgi tulaŋ prugoqnsib maroqneb, “Niŋgi uniy. Sol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu. A nami Jerusalem dia tamo uŋgasari Yesus aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Damaskus endia dego naŋgi tontnjrsim atra tamo kokba naŋgoq olo joqsim aiqajqa bej.” Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib tulaŋ prugoqneb.

22 Sol a siŋgila na Qotei aqa wau yeqnaqa aqa siŋgila ti powo ti tulaŋ kobaoqnej. Deqa a Qotei aqa anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qariŋyej qaji.” Degsi mareqnaqa Juda tamo kokba Damaskus di soqneb qaji naŋgi aqa anjam qalotqa keresaiinjroqnej.

Juda tamo kokba naŋgi Sol qalsib moiyotqajqa maroqneb

23 Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba naŋgi koroosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyotqom.”

24-25 Naŋgi degsib marsibqa Sol a ulaŋaim deqa naŋgi qolo ti qanam ti qure aqa siraŋme kalil taqatesoqneb. Taqatesonabqa tamo uŋgasari Sol dauryoqneb qaji naŋgi na qolo a osib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na gumba tontosib goge na ura uratonab jeŋ qalaq aiyej.

Sol a Jerusalem aisiq di soqnej

26 Bunuqna Sol a walwelosiqa Jerusalem di brantosiq tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgoq gilsiqa minjrej, “E niŋgi koba na Qotei aqa wau ojqom.” Degsi minjrnaqa naŋgi a ulaiyosib saidyeb. Di kiyaqa? A Yesus dauryoqnej di naŋgi poinjrosai deqa.

27 Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgoq gilsiqa Sol a nami gamq di Tamo Koba unnaqa anjam minjej qaji deqa naŋgi sainjrej. Sol a Damaskus dia

Yesus aqa ñam na anjam mare mare laqnej a ulaosaioqnej
deqa ti Barnabas na naŋgi sainjrej.
28 Deqa naŋgi Sol osib koba na soqneb. Sosibqa Sol a
Jerusalem dia Tamo Koba aqa ñam na anjam mare mare
laqnej. A ulaosaioqnej.
29 Bati bei Sol a Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneb.
Tamo naŋgi di Grik anjam maro qaji. Naŋgi Sol ombla anjam
na qotsibqa naŋgi a qa ugeosib mareb, “Iga Sol qalsim moiy-
otqom.”
30 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi deqa qusibqa Sol
osib Sisaria qureq osi gileb. Gilsib dena Sol qariŋyonabqa
Tarsus qureq gilej.
31 Bati deqa Judia sawaq di, Galili sawaq di, Samaria
sawaq di dego tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb
qaji naŋgi geregere lawo na soqneb. Naŋgi bati gaigai
Tamo Koba aqa sorgomq di sonabqa Mondor Bole na are
siŋgilatetnjroqnej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are buly-
oqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobao-
qneb.

Pita na Ainias boletej

32 Ariya Pita a sawa bei beiq di laqnsiqa gilsiq Lida qureq
di brantej. Brantosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari qure dia
soqneb qaji naŋgi itnjrej.
33-34 Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyonaq
soqnej. Wausau 8 a bijalq di ŋeiesoqnej. Onaqa Pita na
unsiqa minjej, “Ainias, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa
ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi minjnaqa aqa jejamu
siŋgilaonaq a tigelej.
35 Onaqa tamo uŋgasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti
dia soqneb qaji naŋgi tamo di boleonaq unsibqa naŋgi are
bulyosib Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Pita na Tabita tigeltej

36 Jopa qureq di uŋa bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dau-
ryoqnej qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A uŋa bolequja.
A gaigai kumbra tulaŋ bolequja yoqnsiqa tamo uŋgasari iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi lueinjroqnsiq iŋgi anainjroqnej.
37 Bati bei a maiyosiq moiyej. Moinaqa uŋa qudei na aqa
jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej.
38 Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq di tamo
uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi Pita a Lida qureq di
soqnej di qusibqa tamo aiyel qariŋnjrnab aisib Pita minjeb,
“Ni urur au. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom.”
39 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi daurnjrsiqa koba na gilsib
Jopa qureq di branteb. Brantonabqa naŋgi Pita osib uŋa

moiyej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa uŋa qobul kalil naŋgi Pita aqa areq di koroosib akamoqneb. Osib gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas a naŋgi koba na sosibqa gereiyeleŋej qaji di Pita osoryeb.

40 Onaqa Pita a naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil oqediy.” Degsi minjrnaqa naŋgi oqedonab siŋga pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaqa uŋa moiyej qaji aqa areq gilsiqa minjej, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a ŋam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej.

41 Onaqa Pita na aqa baŋ ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uŋa qobul naŋgi ti metnjrnaqa naŋgi warum miligiq bosib Tabita uneb a ŋambile soqnej.

42 Onaqa Jopa qureq di tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa deqa qusibqa naŋgi gargekoba Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

43 Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di a ombla soqneb.

10

Laŋ aŋgro bei na Kornilius anjam minjej

1 Sisaria qureq di tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Rom tamo. A qaja tamo naŋgo gate. A na qaja tamo 100 naŋgi taqatnjroqnej. Qaja tamo naŋgi di Itali sawa qaji.

2 Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa a naŋgi silali qa aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej.

3 Ariya bati bei seŋ keliŋtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ŋeio bulosiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei aqaq bonaq unej. Unnaqa laŋ aŋgro dena minjej, “O Kornilius.”

4 Onaqa Kornilius na laŋ aŋgro di koqyosiqa tulaŋ ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaqa ijoq bonum?”

Onaqa laŋ aŋgro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.

5 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas.

6 A tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

7 Laŋ aŋgro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulaŋonaqa Kornilius na aqa kaŋgal tamo aiyel metnjrnaqa aqa

areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej. Qaja
tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai
Kornilius ombla sosiqa wauetoqnej.
8 Onaqa Kornilius na anjam kalil laŋ aŋgro a marej qaji di
naŋgi qalub minjrsiqa qariŋnjrnaq Jopa qureq aiyeb.

Pita a ŋeio bulej

9 Naŋgi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo
nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jojomyeqnabqa bati qu-
jai deqa Pita a Qotei pailyqa osiqa warum bei gogeqsi deq
oqej. Di qanam jige.
10-11 Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaqa uŋa qudei
naŋgi minjrnaqa iŋgi goiyeteb. Iŋgi goiyeqnabqa Qotei na Pita
aqa areqalo waqtetonaqa a ŋeio bulej. A ŋeio bulosiqa laŋ
waqonaq iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di
ojeleŋosib laŋ goge dena ura uratonab aiyeqnaq unej.
12 Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel ti bauŋ
ti amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej.
13 Unjrsiqa kakro bei quej. A marej, “Pita, ni tigelosim
wagme bei qalsim uye.”
14 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme
uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme deqaji uyqajqa
di getento koba.”
15 Osiqa Pita a kakro di olo quej. A marej, “Iŋgi iŋgi e jiga
saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.”
16 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa olo torei oqej.
17 Ŋeio di aqa utru Pita a poiyosai. Deqa a are koba qalsiq
soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qariŋnjrej qaji naŋgi
Jopa qureq di brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenem-
njreb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsib nenemnjrnabqa
naŋgi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa naŋgi
walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb.
18 Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi
unu e?”
19 Pita a ŋeio deqa are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na
minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub.
20 Deqa ni tigelosim naŋgi daurnjrsim gile. Ni are gul-
beimaiq. E na naŋgi qariŋnjronum bonub.”
21 Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq naŋgo areq di
brantosiq minjrej, “Niŋgi tamo ŋameqnub qaji agi e di. Niŋgi
kiyaqa bonub?”
22 Onaqa naŋgi na minjeb, “Qaja tamo gate aqa ñam Ko-
rnilius a tamo bolequja. A Qotei aqa sorgomq di sosiqa
kumbra bole dauryeqnu. Juda kalil naŋgi a qa mareqnub,
‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa laŋ aŋgro
bei a Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei

naŋgi qariŋnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei
mermim quqwam.' "
23 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa naŋgi joqsiqa tal
a soqnej qaji dia koba na soqneb. Ŋereŋosib nebeonaqa
Pita a naŋgi koba na tigelosib gileb. Jopa tamo qudei Yesus
dauryoqneb qaji naŋgi dego koba na gileb.

Pita a Kornilius aqa talq gilej

24 Naŋgi gilsib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeon-
aqa naŋgi tigelosib gilsib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a
naŋgi qa tariŋoqnsiq ŋam atoqnej. A na aqa tamo si naŋgi ti aqa
segi leŋ naŋgi ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tariŋoqneb.
25 Onaqa Pita a gilsiqa Kornilius aqa talq di brantej. Bran-
tosiqa tal gogetonaqa Kornilius a bosiqa Pita aqa siŋgaq di
siŋga pulutosiqa a biŋiyej.
26 Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej, "Ni tigel. Ni e
biŋibaim. Aqo ombla mandam tamo."
27 Degsi minjsiqa naŋgi ombla anjam qairosib warum bei
miligiq gileb. Warum miligiq di tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi koroesonab unjrej.
28 Unjrsiqa minjrej, "Niŋgi qalie, e Juda tamo. Niŋgi Juda
tamo sai. Niŋgi sawa bei qaji. Deqa gago Juda kumbra
agiende. Iga nuŋgo tal gogetqajqa getento koba. Iga niŋgi
koba na laqajqa dego getento koba. Moses aqa dal anjam
nami degsi neŋgreŋyej unu. Ariya Qotei na e endegsi merbej,
'Sawa bei bei qaji naŋgi ijo ŋamgalaq di tamo uge edegaim.'
Qotei na e degsi merbej.
29 Deqa niŋgi e qa anjam qariŋyonab e nuŋgo anjam
gotraŋyosai. E nuŋgo anjam dauryosim bosim nuŋgo tal
gogetonum. Deqa niŋgi merbiy, niŋgi kiyaqa e qa anjam
qariŋyeb?"
30-31 Onaqa Kornilius na Pita minjej, "Ya ya endi bati
qolqe gilqo seŋ bati kere endego seŋ keliŋtonaqa e pailyeq-
namqa tamo bei gara tulaŋ qat jigsiqa bosiq ijo ulatamuq
di tigelosiqa merbej, 'O Kornilius, Qotei a gaigai ino pailyo
queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi
aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni
qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.
32 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa
qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab.
A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. A tamo bei
wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon
aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.'
33 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e tamo qudei naŋgi urur
qariŋnjrnam Jopa qureq aisib inoq di branteb. Brantonabqa
ni na naŋgi daurnjrsim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa tulaŋ

areboleboleibqo. Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa ŋamgalaq di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba a na ni mermej qaji di mergimqa iga quqwom." Kornilius na Pita degsi minjej.

Pita a anjam bole palontej

34 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, "Endego e qalieonum, Qotei a tamo qudei bole qa maroqnsiq olo tamo qudei uge qa marosaieqnu. Aqa ŋamgalaq di tamo kalil kerekere unub.
35 Deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa sorgomq di unub qaji naŋgi Qotei na tulaŋ areinjreqnu.
36 Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qariŋyonaqa Israel naŋgo segiq aiyej. Anjam bole di aqa damu endegsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei ti ombla jeu atoqnsib sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil naŋgo Tamo Koba.
37 Niŋgi qalie, Jon a bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yanso qa anjam minjroqnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa walweloqnsiqa Judia sawa naŋgo qure kalil keretoqnsiq wauoqnej.
38 Qotei na aqa Mondor Bole ti aqa siŋgila ti Yesus yonaqa a walweloqnsiqa kumbra bole bole yoqnej. Yoqnsiqa tamo uŋgasari Satan na ugetnjro qaji naŋgi kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a siŋgila ti wauoqnej.
39 Yesus a Juda naŋgo sawa ti Jerusalem qure ti dia maŋwa gargekoba yeqnaqa iga gago ŋamdamu na unoqnem. Iga deqa bini saoqnsim laqnum. Ariya naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qalsib moiyoteb.
40 Bati qalub koboonaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqa gago ŋamdamuq di branteqnaqa iga unoqnem.
41 A Juda kalil naŋgo ŋamdamuq di brantosaioqnej. Iga Qotei na aqa anjam mare mare laqajqa giltgej qaji gagoq di segi brantoqnej. Agi a subq na tigelosiqa iga koba na awooqnsimqa iŋgi ti ya ti uyoqnem.
42 A na mergej, 'E segi qujai Qotei na giltbej qaji. Deqa mondoŋ e na tamo ŋambile so qaji ti tamo moreŋo qaji ti naŋgi peginjrqai. Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi e qa degsib minjroqniy.' Yesus na iga degsi mergej.
43 O ijo was, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi nami endegsib maroqneb, 'Qotei na tamo uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi aqa ñam na naŋgo une kobotetnjrqas.' "

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor Bole enjrej

44-46 Pita a anjam degsi mareqnaqa bati qujai deqa Mondor
Bole aisiqa tamo kalil Pita aqa anjam quoqneb qaji naŋgo
meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam
poinjrnaqa mareleŋoqneb. Maroqnsib Qotei aqa ñam soqte-
qnabqa Juda Kristen Pita koba na beb qaji naŋgi di qusibqa
tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Bati di Qotei na sawa bei bei qaji
naŋgi dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi
marej,
47 "Iga Juda tamo unum. Iga nami Qotei aqa Mondor em.
Dego kere bini sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor onub.
Deqa tamo bei na iga naŋgi yansnjrqajqa saidgwa keresai."
48 Osiqa naŋgi minjrej, "Niŋgi Yesus Kristus aqa ñam na
yanso oiy." Degsi minjrnaqa naŋgi na yanso osib Pita minjeb,
"Ni bati qudei iga koba na endi sqom." Degsi minjnabqa a
naŋgi koba na soqneb.

11

Pita a Jerusalem aiyej

1 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Yesus aqa tamo
uŋgasari kalil Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti anjam
endegsib queb, "Sawa bei bei qaji naŋgi dego Qotei aqa anjam
osib naŋgo areqaloq di siŋgilateb."
2 Onaqa bati bei Pita a Jerusalem aisiq di sonaqa Juda tamo
qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi na Pita ŋiriŋtosib minjeb,
3 "Sawa bei bei qaji naŋgi muluŋ unosaieqnub. Deqa ni
kiyaqa naŋgo tal gogetosim naŋgi ti awoosim iŋgi uyoqnem?"
4 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa utruq na anjam
endegsi sainjrej,
5 "E Jopa qureq di pailyeqnamqa Qotei na ijo areqalo
waqtetbonaqa e ŋeio bulem. E ŋeio bulosimqa iŋgi bei gara
kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge na
ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem.
6 Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi
segi unjrem. Wagme juwaŋ ti amal ti bagu ti qebari ti gara
miligiq di sonab unjrem.
7 Unjrsimqa kakro bei quem. A merbej, 'O Pita, ni tigelosim
wagme bei qalsim uye.'
8 Onaqa e marem, 'O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge
uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme uge deqaji uyqajqa
di getento koba.'
9 Onaqa kakro di a olo laŋ goge na brantej. A marej, 'Iŋgi
iŋgi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.'
10 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa wagme kalil gara ti olo
torei goge oqej.

11 “Bati qujai deqa tamo qalub naŋgi bosib e soqnem qaji
tal meq di tigeleb. Tamo bei na naŋgi Sisaria qureq dena
qariŋnjrnaq ijoq beb.
12 Bonab Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim naŋgi
qalub daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq.’ Degsi merbonaqa
e tigelosim naŋgi qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6 agi
endia tigelejunub qaji naŋgi koba na gilem. Gilsim Sisaria
qureq di brantosim tamo di aqa tal gogetem.
13-14 Gogetonamqa tamo dena iga endegsi saigej, ‘Laŋ aŋgro
bei a bosiqa ijo talq endi tigelesonaq e unem. Unnamqa
merbej, “Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq
aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A
itosib osib babqa a na ni Qotei aqa anjam mermimqa anjam
dena Qotei na ni oqas. Osim tamo uŋgasari kalil ni ombla tal
qujaiq endi unub qaji naŋgi dego eleŋqas.” ’
15 O ijo was, tamo dena iga degsi saigonaqa e kamba anjam
marqa yeqnamqa Mondor Bole a tamo kalil tal dia koroeso-
qneb qaji naŋgoq aiyej. Mondor a nami iga Juda gagoq aiyej
dego kere naŋgoq aiyej.
16 Naŋgoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba aqa anjam nami
marej qaji deqa olo are qalem. Agi a endegsi marej, ‘Jon a ya
na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya e Mondor Bole
aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai.’
17 O ijo was niŋgi quiy. Iga nami Tamo Koba Yesus Kristus
qa gago areqalo siŋgilatonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga
egej. Bini sawa bei bei qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnabqa Qotei na aqa Mondor naŋgi enjreqnu. Deqa
Qotei aqa wau di e na getentqa keresai.”

18 Onaqa Juda tamo Pita ŋiriŋteb qaji naŋgi aqa anjam di
qunabqa naŋgo ŋiriŋ koboej. Deqa naŋgi Qotei aqa ñam
soqtosib mareb, “Bole, Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi dego
are bulyetnjreqnu. Deqa naŋgi dego ŋambile gaigai sqab.”

Antiok qureq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyoqneb

19 Ariya Juda tamo Stiven qaleb qaji naŋgi na Kristen naŋgi
ugeugeinjreqnab segi segi jaraiyosib Fonisia sawa ti Saiprus
nui ti Antiok qure ti deq gileleŋeb. Gilsib dia Qotei aqa anjam
mare mare laqneb. Laqnsibqa Juda naŋgi segi Qotei aqa
anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam
minjrosaioqneb.
20 Ariya Kristen qudei naŋgi Saiprus ti Sairini ti dena
tigelosib Antiok qureq aisib Grik naŋgi dego Tamo Koba Yesus
aqa anjam bole minjroqneb.

21 Kristen naŋgi di Tamo Koba aqa siŋgila ti wauoqneb deqa
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib are bulyoqneb.
22 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb
qaji naŋgi kumbra deqa qusibqa Barnabas qariŋyonab Antiok
gilej.
23 Antiok gilsiqa Qotei a Grik naŋgi qa dego are boleiyoqn-
siqa aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
Deqa a na naŋgi kalil are siŋgilatetnjroqnsiqa minjroqnej,
“Niŋgi Tamo Koba a gaigai dauryoqnsib soqniy.”
24 Barnabas a tamo bolequja. Mondor Bole aqaq di sonaqa
a siŋgila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Tamo Koba Yesus qa
siŋgilatosiq soqnej. Deqa a Yesus aqa anjam mareqnaqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib Yesus aqaq boqneb.
25 Ariya bati bei Barnabas a Sol ŋamqajqa marsiq Tarsus
qureq gilej.
26 Gilsiq Sol ŋamosiq itosiq ombla puluosib Antiok olo aiyeb.
Aisib dia wausau qujai Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koba
na wauoqneb. Wauoqnsibqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi Qotei aqa anjam minjroqneb. Antiok dia tamo uŋgasari
Yesus dauryoqneb qaji naŋgo ñam Kristen wainjreb.
27 Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei naŋgi
Jerusalem dena walwelosib Antiok beb.
28 Bei aqa ñam Agabus. Naŋgi Antiok bonabqa Qotei aqa
Mondor na Agabus medabu siŋgilatetonaqa a tigelosiqa marej,
“Sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba oqab.” Agabus a degsi
marej. Mam di bunuqna Mandor Koba Klodius aqa bati qa
brantej.
29 Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi Agabus aqa anjam di
qusibqa naŋgi naŋgo segi segi silali soqnej di koroiyeb. Ko-
roiyosib naŋgo Kristen was Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi
aqaryainjrqa marsib silali qariŋyonab naŋgoq aiyej.
30 Silali di naŋgi Barnabas Sol wo enjrnabqa naŋgi na osi
aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji naŋgo baŋq di
ateb.

12

Herot na Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

1 Bati deqa Mandor Herot na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei
naŋgi ojeleŋosiqa ugeugeinjroqnej.
2 Osiqa a na qaja tamo bei qariŋyonaqa gilsiq Jon aqa was
Jems serie na qalnaq moiyej.
3 A degyonaqa Juda tamo kokba naŋgi areboleboleinjrej
di qalieosiq deqa Pita dego ojej. Bati di Bem Tiyosai Qaji
Uyqajqa Yori Bati Koba.

4 Herot a Pita ojsiqa tonto talq di waiyosiqa qaja tamo 16
naŋgi minjrnaqa naŋgi Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi
are qalej, “Yori bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita osiy
Juda naŋgo ulatamuq di tigeltqai.”
5 Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi
siŋgila na Pita qa pailyoqneb.

Laŋ aŋgro bei a bosiqa Pita tonto talq dena oqeq atej

6 Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda naŋgo
ulatamuq di tigeltqai.” Qolo deqa qaja tamo aiyel na Pita osib
tonto tal miligiq di warum beiq waiyosib ambletosib sil kokba
aiyel na tontonab ŋeiesoqnej. Qaja tamo qudei naŋgi tonto tal
siraŋme jojomq di tigelesosib taqatoqneb.
7 Onaqa qolo qujai deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei
a warum miligiq di brantoqujatej. Aqa riaŋ na warum di
tulaŋ suwantej. Onaqa laŋ aŋgro dena Pita jar baŋgaq di
kontosiqa dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni tigeloqujat.”
Degsi minjnaqa sil kokba aiyel Pita aqa baŋ qoseb qaji di
pambloŋosib uloŋeb.
8 Onaqa laŋ aŋgro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino
siŋga tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara
jugo dego jigsim e daurbe.”
9 Degsi minjnaqa Pita a warum di uratosiq laŋ aŋgro dau-
ryosiq gilej. Laŋ aŋgro a bole Pita oqeq atej di Pita a poiyosai.
A are qalej, “E ŋeiobilqeionum kiyo?”
10 Naŋgi walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej
qaji di buŋyosib gilsib olo qaja tamo bei buŋyosib siraŋme
kobaquja ain na gereiyo qaji di brantonab siraŋ a segi waqon-
aqa naŋgi aiyel oqedeb. Siraŋme di tonto talq dena oqedosim
qureq aiqajqa siraŋme. Naŋgi siraŋme dena oqedosib gam
dauryosib giloqnsib laŋ aŋgro na Pita uratosiq ulaŋej.
11 Onaqa Pita a poiyonaqa marej, “Bole. Endego e
qalieonum, Juda naŋgi e lubqa laqnabqa Tamo Koba a na aqa
laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq e aqaryaibosiqa Herot aqa baŋq
dena e oqo.”
12 Pita a degsi poiyonaqa walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei
Mak aqa ai Maria aqa talq di brantej. Tal miligiq di Kristen
gargekoba naŋgi koroesosib Pita qa pailyoqneb.
13-14 Onaqa Pita a tal meq di brantosiqa siraŋmeq di tigelosiq
kindokindoŋosiq maeqnaqa kaŋgal uŋa bei aqa ñam Roda a
bosiqa siraŋ waqtqa osiqa Pita aqa kakro qusiq tulaŋ are-
boleboleiyej. Onaqa a siraŋ waqtqa uratosiqa olo urur ti
warum miligiq gilsiqa naŋgi minjrej, “Pita bqo agi tal meq di
tigelejunu!”
15 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ni nanarionum. Di Pita sai.”
Degsi minjnabqa a tulaŋ siŋgilaosiqa minjrej, “E nanariosai. E

bole maronum. Pita a bqo aqa kakro quonum.” Onaqa naŋgi
na minjeb, “Di Pita sai. Di aqa laŋ aŋgro kiyo?”
16 Onaqa Pita a siraŋmeq di tigelesosiqa kindokindoŋeqnaqa
naŋgi kalil bosib siraŋ waqtosib Pita unsib tulaŋ prugeb.
17 Onaqa Pita a aqa baŋ soqtonaqa naŋgi kirionabqa Tamo
Koba a na tonto talq dena oqeq atej deqa naŋgi sainjrej.
Osiqa minjrej, “Niŋgi gilsib Yesus aqa tamo uŋgasari kalil Jems
ombla endegsib minjriy, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’ ” Pita
a naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq tal beiq gilej.
18 Nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi
ŋam ateb Pita a tonto talq di sosai. Naŋgi degsi unsibqa tulaŋ
ulaugetosib are koba qaloqnsib maroqneb, “Pita a qabitqo?”
19 Onaqa Herot na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej,
“Niŋgi tonto talq gilsib Pita osib boiy.” Degsi minjrnaqa
naŋgi tonto talq gilsib Pita qa ŋamonab ugeinjrej. Ugein-
jrnaqa olo puluosib aisib Herot minjeb, “Pita a tonto talq
di sosai.” Degsib Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo
tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi nenemnjrnaqa minjeb,
“Pita a qabitqo kiyo di iga qaliesai.” Naŋgi degsib Herot
minjnabqa a na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Naŋgi
Pita geregere taqatosai deqa niŋgi na naŋgi ñumib moreŋqab.”
Osiqa bunuqna Herot a Judia sawa uratosiqa Sisaria qureq
gilsiq di soqnej.

Herot a moiyej

20 Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi qa
ŋiriŋugetej. Deqa tamo uŋgasari qure aiyel dia soqneb qaji
naŋgi koroosib mareb, “Iga tamo qudei qariŋnjrimqa naŋgi
Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab. Yim aqa ŋiriŋ
koboqas.” Naŋgi degsib marsib tamo qudei qariŋnjrnabqa
naŋgi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa
ñam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa
iga a ombla qairqom. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Sawa kalil
Herot a taqatoqnej qaji naŋgoq dena Tair ti Saidon ti naŋgi na
iŋgi awaiyoqneb. Utru deqa naŋgi Herot aqa ŋiriŋ kobotqajqa
mareb. Onaqa Blastus a naŋgo anjam di qusiqa gilsiq Herot
minjej.
21 Minjnaqa Herot a qusiqa odosiqa naŋgi koba na qairqa-
jqa bati atej. Bati brantonaqa naŋgi koroonabqa Herot a
naŋgi anjam bei minjrqa osiqa mandor kokba naŋgo wala
gaigai jigeqnub deqaji bei jigsiqa aqa awo jaram kobaq di
awoosiq naŋgi anjam minjroqnej.
22 Minjreqnaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa leleŋosib maro-
qneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a
anjam degsi mareqnu.”

23 Herot a Qotei bole aqa ñam soqtosai. A aqa segi ñam
soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro
bei urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na
uynab a moiyej.
24 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa qure
qure kalil keretoqnej.
25 Onaqa Barnabas Sol wo naŋgi Jerusalem dia naŋgo wau
kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba
na Antiok qureq gileb.

13

Antiok qureq di Kristen naŋgi na Barnabas Sol wo giltnjreb

1 Antiok dia Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa
anjam plalto tamo naŋgi ti Kristen naŋgo ambleq di soqneb.
Naŋgo ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei
Niger. Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Mandor
Herot ombla tal qujaiq di aŋgro kiñilala sosib boleeb. Bei Sol.
2 Naŋgi Tamo Koba a qa louoqnsib iŋgi ti ya ti uratosib
sonabqa Mondor Bole na naŋgi minjrej, “Niŋgi Barnabas Sol
wo naŋgi aiyel giltnjrsib qariŋnjribqa naŋgi gilsib wau e na
enjronum qaji di ojqab.”
3 Onaqa naŋgi iŋgi ti ya ti uratosib pailyosib naŋgo aiyel
gateq di baŋ atsib qariŋnjrnab gileb.

Saiprus nuiq di Barnabas Sol wo naŋgi Yesus aqa anjam bole maroqneb

4 Mondor Bole na naŋgi aiyel qariŋnjrnaq gilsib Selusia
qureq di brantosib dia qobuŋ bei gogetosib qobuŋ na gilsib
Saiprus nuiq di branteb. 5 Brantosib Salamis qureq di tiryosib
dena naŋgi siŋga na walweloqnsib Juda naŋgo Qotei tal qudei
miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon
aqa ñam bei Mak a naŋgi aiyel daurnjrsiq aqaryainjroqnej.
6 Naŋgi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib Pafos qureq di
branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb.
A Juda tamo. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa
endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
7-8 Rom naŋgo gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a Pafos
qureq di soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq
laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. A na Barnabas
Sol wo naŋgi metnjrnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam
minjoqneb. Onaqa Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a
are qalej, “E na Barnabas Sol wo naŋgo anjam gegentoqnqai.
Sergius Paulus a Yesus qa aqa areqalo siŋgilato uge.”
9-10 Sol aqa ñam bei Pol. Mondor Bole a Pol aqa miligiq
aisiq siŋgila yonaqa a na Elimas koqyosiq minjej, “Ni Satan
aqa aŋgro. Ni kumbra bole kalil jeutosim laqnum. Ni gisaŋ

anjam marqajqa ino areqaloq di maqejunu. Ni gisaŋ kumbra yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnum. Ni Tamo Koba aqa anjam bole beltoqnsimqa olo gisaŋ anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni uratqa keresai.

11 Deqa ni que. Endego Tamo Koba aqa siŋgila inoq aiyimqa ni ŋamdamu geteŋmimqa bati gargekoba yala seŋ unqasai.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei naŋgi metnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “Niŋgi ijo baŋ ojsib e gam osorbiy.”

12 Sergius Paulus a Tamo Koba aqa siŋgila di unsiqa Qotei aqa anjam Pol Barnabas wo naŋgi maroqneb qaji di poiyon-aqa tulaŋ prugosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.

Pol a Pisidia sawaq di Qotei aqa anjam palontej

13 Onaqa tamo naŋgi Pol dauryosib laqneb qaji naŋgi a koba na Pafos qure uratosib qobuŋ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a naŋgi uratnjrsiqa olo puluosiq Jerusalem aiyej.

14-15 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Perga qure uratosib siŋga na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa naŋgi Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba naŋgi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib koboonaqa naŋgi na Pol Barn-abas wo minjreb, “O gago was aiyel, niŋgi gagoq bonub deqa tamo uŋgasari naŋgo are siŋgilatetnjrqajqa anjam bei soqnim tigelosib mariy.”

16 Onaqa Pol a tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari naŋgi kirionabqa endegsi minjrej, “O Israel niŋgi ti tamo uŋgasari kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy.

17 Qotei a nami gago moma naŋgi giltnjrnaqa naŋgi Isip sawaq di tulaŋ gargekobaonabqa Qotei a siŋgila na naŋgi joqsiqa Isip uratosib gileb. Gago moma naŋgi di agi Israel.

18 Naŋgi gilsib wausau 40 wadau sawaq di sonabqa Qotei a naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnej.

19 Osiqa Kenan sawaq di qure kokba 7 padaltnjrsiqa naŋgo mandam pupoiyoqnsiq gago moma naŋgi enjroqnej. Qotei a naŋgi degnjroqnsiq bosi bosiq wausau 450 koboej.

20 Di koboonaqa Qotei a gago moma qudei naŋgi giltnjrsiqa gate kokba atsiqa siŋgila enjreqnaqa siŋgila dena naŋgi na Is-rael tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqneb. Degsib yonab yonab Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.

21 “Onaqa Israel naŋgi na Samuel minjeb, ‘Ni na tamo bei giltimqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.’ Degsib Samuel minjnabqa a na Kis aqa ŋiri Sol giltonaqa a Israel

naŋgo mandor koba soqnej. Sol a Benjamin aqa leŋ. A Israel naŋgo mandor koba sonaqa wausau 40 koboej.
22 Onaqa Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a
kamba Israel naŋgo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa
endegsi marej, ‘E Jesi aqa ŋiri Devit unonum, aqa kumbra
tulaŋ boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulaŋ arearetbeqnu.
E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnqas.’
23 O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei a nami marej
qaji di a segi dauryosiqa Devit aqa leŋ naŋgoq dena tamo bei
giltosiqa qariŋyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus.
A iga padalo sawaq na eleŋqajqa deqa Qotei na qariŋyonaq bej.
24 “Yesus na aqa wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna
bosiqa Israel naŋgi endegsi minjroqnej, ‘Niŋgi are bulyibqa
e na niŋgi yansŋgwai.’
25 Osiqa aqa wau kobotqa osiqa olo endegsi maroqnej,
‘Niŋgi e qa kiyersib mareqnub? E nami merŋgem, e Kristus
sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam
saiqoji. E tamo laŋaj. Deqa e na Kristus kaŋgalyqajqa e tamo
bolesai.’ Jon a degsi maroqnej.
26 “O Abraham aqa moma niŋgi ti tamo kalil Qotei aqa
sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Niŋgi kalil
ijo was. Qotei a iga padalo sawaq na eleŋqas anjam di a na
qariŋyonaq gagoq bej.
27 Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgo gate ti naŋgi
na Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Di kiyaqa? Yesus
a bole Kristus di naŋgi poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu
o tamo naŋgo anjam yori bati gaigai sisiyeqnub qaji di aqa
damu dego naŋgi poinjrosai. Utru deqa naŋgi na Yesus qalib
moiqajqa anjam qoseb. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei aqa
medabu o tamo naŋgo anjam keretosib yeb.
28 Naŋgi Yesus aqa une bei babtosai. Naŋgi a moiyotqajqa
utru saiqoji. Deqa naŋgi laŋa aqa jejamuq di une qamsib
Pailat minjeb, ‘Yesus a une ti deqa ni a ŋamburbasq di gaint.’
Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di
atnaqa naŋgi a qalnab moiyej.
29 Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami
neŋgreŋyeb qaji di Juda naŋgi keretosib yosib agi Yesus qalsib
moiyoteb. Moiyotosib ŋamburbasq dena osib subq ateb.
30-31 Onaqa Qotei na olo Yesus subq na tigeltonaqa a
tigelosiqa tamo naŋgi nami a ombla Galili sawa uratosib
Jerusalem aiyeb qaji naŋgo ŋamdamuq di bati gargekoba bran-
teqnaqa naŋgi unoqneb. Deqa bini naŋgi Yesus qa anjam
saoqnsib laqnabqa Juda tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub.
32 “Nami Qotei na gago moma naŋgi anjam bole endegsi
minjrej, ‘E na Kristus qariŋyit bosim tamo uŋgasari naŋgi

eleŋqas.’ Qotei aqa anjam bole di bini aqo Barnabas wo na niŋgi merŋgeqnum.
33 Qotei na anjam bole di aqa damu babtqa osiq deqa Yesus
olo subq na tigeltej. Gago moma naŋgo leŋ agi iga. Deqa
Yesus a gagoq bej. Devit a nami louqa buk miligiq di Yesus
qa endegsi neŋgreŋyej,
‘Ni ijo aŋgro bole.
Bini e ni ŋambabtmonum.’
Devit a lou namba 2q di anjam di neŋgreŋyej.
34 Bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na subq na tigeltej deqa
Yesus a olo moiqasai. Aqa jejamu subq di qusaqasai dego. Agi
Qotei a nami marej, ‘E nami Devit boletem dego kere e niŋgi
boletŋgwai. E bole merŋgonum.’
35 Deqa niŋgi quiy. Nami Devit a Qotei minjej, ‘Ni ino segi
aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu subq di uratim
qusaqasai.’ Devit a degsi Qotei minjsiqa louqa buk miligiq di
neŋgreŋyej.
36 Niŋgi qalie, Devit a mandamq di sosiqa a Qotei aqa areqalo
dauryoqnej. A moinaqa aqa jejamu subq ateb. Aqa moma
naŋgi nami subq ateleŋeb a dego degsib subq ateb. Onaqa aqa
jejamu subq di qusaej.
37 Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji aqa jejamu qusao-
sai. Tamo di agi Yesus.
38 O ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem. Yesus qujai di aqa ñam na
Qotei a nuŋgo une kobotetŋgwas. E Yesus qujai deqa anjam
plaltoqnsim niŋgi merŋgeqnum.
39 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena Qotei a
nuŋgo une kobotetŋgwasai. A niŋgi tamo bole qa merŋgwasai
dego. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgi segi Qotei na une kobotetnjroqnsiq naŋgi tamo bole qa
minjreqnu.
40 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei aqa medabu o tamo
naŋgo anjam naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu nuŋgoq
bo uge. Agi naŋgi endegsib maroqneb,
41 ‘O ijo anjam misiliŋyo qaji tamo, nuŋgo bati qa e na maŋwa
bei babtitqa niŋgi di unsib tulaŋ prugwab. Tamo bei na
maŋwa deqa saiŋgwas di niŋgi bole qa marqasai. Deqa niŋgi
padalougetqab.’ ” Pol a anjam degsi marej.
42 Onaqa lou koboonaqa Pol Barnabas wo naŋgi Qotei talq
dena oqedonabqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, “Yori bati
bei niŋgi bosib anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom.”
43 Tamo uŋgasari naŋgi jaraiyeqnabqa naŋgo ambleq di Juda
gargekoba naŋgi na Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb. Sawa
bei bei qaji qudei nami Qotei aqa sorgomq di sqa marsib Juda
naŋgo miligiq aiyeb qaji naŋgi dego Pol Barnabas wo naŋgi

daurnjreb. Deqa naŋgi aiyel na naŋgo are siŋgilatetnjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi geregere ojesoqniy.”

44 Onaqa yori bati bei tamo uŋgasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji naŋgi Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb.

45 Onaqa Juda naŋgi na naŋgi unjrsib are ugeinjrej. Deqa Pol a anjam mareqnaqa naŋgi na aqa anjam gegentoqnsib a misiliŋyoqneb.

46 Yeqnab Pol Barnabas wo naŋgi na Juda naŋgi siŋgila na endegsib minjreb, “Qotei na aqo Barnabas wo qariŋgosiq mergej, ‘Niŋgi namoqna Juda naŋgi segi ijo anjam minjroqniy.’ Mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam niŋgi Juda segi namoqna merŋgeqnum. Merŋgeqnamqa niŋgi na gago anjam gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi nuŋgo segi jejamuq di une atoqnsib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam urateqnub. Deqa niŋgi quiy. Bini aqo aiyel niŋgi uratŋgsimqa sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnsim Qotei aqa anjam naŋgi minjroqnqom.

47 Iga degyqom. Di kiyaqa? Tamo Koba a nami iga endegsi mergej, ‘E ni qariŋmitqa ni puloŋ bul sosim sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnqam. Giloqnsim laŋ utru qolqeq di tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjroqnim e na naŋgi eleŋqai.’ ”

48 Onaqa sawa bei bei qaji naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa Tamo Koba aqa anjam biŋiyoqneb. Deqa qure dia tamo uŋgasari Qotei na nami ŋambile gaigai sqajqa giltnjrej qaji naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

49 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaosiqa sawa di keretej.

50 Onaqa Juda naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa uŋa kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti qure deqa gate kokba ti naŋgo are ugetetnjreb. Are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol Barnabas wo naŋgi ugeugeinjrsib naŋgi aiyel qure dia sqajqa siŋgila na saidnjrsib winjrnab jaraiyeb.

51 Deqa naŋgi aiyel naŋgo siŋga tumbrum butuyosib qure di urateb. Juda naŋgi naŋgo segi une qalieqajqa deqa naŋgi aiyel kumbra di yeb. Yosib Aikoniam qureq aiyeb.

52 Bati deqa Antiok qureq di Mondor Bole a tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo are miligiq aiyoqnsiqa naŋgi siŋgilatnjreqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

14

Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam qureq di Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam dia Juda naŋgo Qotei tal
miligiq gileb. Gilnabqa tamo uŋgasari naŋgi koroesonabqa
tigelosib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Minjreqn-
abqa naŋgo aiyel anjam dena tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
Juda ti Grik ti are qametnjrnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb.
2 Onaqa Juda qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam
quqwa uratosib Grik qudei naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi
Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi qa ugeosib misiliŋnjroqneb.
3 Deqa naŋgi aiyel Aikoniam qureq di sokobaiyosib Tamo
Koba a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu anjam di mare
mare laqneb. Naŋgi aiyel ulaosai. Tamo Koba a na naŋgi
aiyel siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yoqneb.
Yeqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi maŋwa di unoqnsib
endegsi poinjroqnej, “Bole, naŋgo aiyel anjam di Qotei aqa
anjam.”
4 Onaqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi poeleŋosib qudei
naŋgi Juda naŋgi daurnjrsib olo qudei naŋgi Pol Barnabas wo
naŋgi daurnjreb.
5 Deqa Grik qudei ti Juda qudei ti naŋgo gate naŋgi ti
endegsib are qaleb, “Iga na naŋgi aiyel ugeugeinjrsim meniŋ
na ñumsim moiyotnjrqom.”
6 Onaqa naŋgo areqalo di Pol Barnabas wo naŋgi qalieosib
jaraiyosib Likonia sawa naŋgo qure aiyel Listra ti Derbe ti deq
aiyeb. Aisib sawa bei jojom di dego branteb.
7 Brantosib dia Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi Likonia sawaq di Yesus aqa anjam bole maroqneb

8 Listra qureq di tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo
ŋambabej qaji a soqnej. A nami walwelosaioqnej. Aqa siŋga
siŋgila saiqoji. Awogaigaisoqnej.
9 Bati deqa Pol a Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo di a
quoqnej. Onaqa Pol na tamo di koqyosiqa aqa areqalo unej
aqa areqalo qujai Qotei na a boletbqa kere.
10 Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigelosim
walwel.” Minjnaqa a tigeloqujatosiq walwelej.
11 Pol a kumbra di yonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi unsibqa naŋgo segi Likonia anjam na leleŋoqnsib maro-
qneb, “Niŋgi uniy. Gago qotei naŋgi tamo bulyosib gagoq
bonub.”
12 Naŋgi degsib leleŋoqnsib Barnabas minjeb, “Ni gago qotei
Sus.” Pol a Qotei aqa anjam plaltoqnej deqa naŋgi a minjeb,
“Ni gago qotei Hermes.”
13 Qure polomq di naŋgo qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa
atra tamo a makau qudei osiq ŋam so na walatnjrsiqa Pol

Barnabas wo naŋgi aiyel atrainjrqa marsiqa tamo uŋgasari gargekoba joqsiq naŋgi koba na qure polomq gileb.

14 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas Pol wo naŋgi deqa qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa naŋgo segi gara bumbraŋyosib gurgur ti tamo uŋgasari naŋgo ambleq aisib leleŋosib minjreb,

15 "O tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo, niŋgi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei kalil endi torei uratnjrsib Qotei ŋambile so qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa. Qotei agi a na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyej.

16 Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi uratnjreq-naqa naŋgi naŋgo segi areqalo dauryoqnsib laqneb.

17 Bati deqa Qotei a niŋgi qa uliosaioqnej. Niŋgi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai niŋgi geregereiŋgoqnej. A laŋ goge na awa eŋgeqnaqa iŋgi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa niŋgi uyoqnsib areboleboleiŋgoqnej."

18 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pol Barnabas wo naŋgo anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, "Niŋgi gago qotei." Degsib minjroqnsib naŋgi aiyel atrainjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnab naŋgi na saidnjroqneb.

19 Onaqa Juda tamo qudei naŋgi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjrnabqa naŋgi tigelosib Pol meniŋ na qaleb. Osib a giriŋyosib gilsib qure qalaq di ateb. Naŋgi are qaleb, "A moiqo."

20 Onaqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Pol aqa areq gilsib Pol a mandamq di ŋeiesonaq a kaiŋyesonabqa tigelosiqa olo qure miligiq gilej. Nebeonaqa a Barnabas osiqa ombla walwelosib Derbe qureq aiyeb.

Pol Barnabas wo naŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjreb

21 Naŋgi aiyel Derbe qureq aisib dia Yesus aqa anjam bole plalteqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus daury-oqneb. Onaqa bunuqna naŋgi aiyel olo puluosib qure kalil naŋgi nami laqneb qaji deq olo giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneb.

22 Naŋgi aiyel degsib giloqnsibqa tamo uŋgasari nami Yesus dauryoqneb qaji naŋgi siŋgilatnjroqnsib minjroqneb, "Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib soqniy. Niŋgi gulbe gargekoba iteleŋqab di uŋgum. Gulbe di nuŋgoq boqnibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas."

23 Qure kalilq di naŋgi aiyel na Kristen gate ateleŋoqneb. Osib iŋgi ti ya ti uratoqnsib Kristen gate naŋgi qa pailyoqneb.

Osib naŋgi joqsib Tamo Koba agi nami a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji aqa baŋq di atoqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi olo Antiok qureq aiyeb

24 Bunuqna Barnabas Pol wo naŋgi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib Pamfilia sawaq di branteb.
25 Brantosib Perga qureq aisib dia Yesus aqa anjam palontoqnsib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia qureq aiyeb.
26 Aisib dena qobuŋ gogetosib aisib Antiok qure agi nami naŋgi dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Kristen naŋgi koroosib naŋgi aiyel qa pailyosib qariŋnjrnab gileb. Qotei a naŋgi aiyel qa are boleiyim naŋgi aiyel siŋgila na wauoqnqajqa deqa pailyeb. Ariya naŋgi aiyel wau di kobotosib qure deq olo aiyeb.
27 Aisib Kristen naŋgi koroinjrsibqa wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego gam waqtetnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.”
28 Naŋgi aiyel Antiok qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koba na sokobaiyeb.

15

Kristen naŋgi Jerusalem di koroeb

1 Bati bei tamo qudei naŋgi Judia sawaq dena walwelosib Antiok qureq gilsib dia Kristen naŋgi endegsib minjreb, “Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryosib muluŋ uniy. Yimqa Qotei a niŋgi eleŋqas. Niŋgi muluŋ unqasai di Qotei a niŋgi eleŋqasai.”
2 Degsib minjrnabqa Pol Barnabas wo naŋgi qusibqa tamo naŋgi di ŋiriŋtnjrsib naŋgi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen kalil naŋgi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti naŋgi qariŋnjrim Jerusalem aiqab. Aisib dia Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti koba na anjam di gereiyqab.”
3 Naŋgi degsib anjam keretosib naŋgi qariŋnjrnab aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab naŋgi kalil quoqnsib tulaŋ areboleboleinjroqnej.
4 Naŋgi aisib Jerusalem di brantonabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen kalil ti naŋgo gate ti naŋgi na minjreb, “Niŋgi kere bonub.” Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi tigelosib wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjreb.

5 Sainjrnabqa Farisi tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi qusibqa tigelosib mareb, “Sawa bei bei
qaji naŋgi gago miligiq aiqa osibqa naŋgi mati muluŋ unsib
Moses aqa dal anjam dauryqab di kere.”

6-7 Naŋgi degsib marnabqa Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi ti Kristen gate naŋgi ti anjam di gereiyqa koroeb.
Koroosib anjam gargekoba mareleŋoqneb. Onaqa Pita a
tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, “O ijo was kalil niŋgi qalie,
Qotei a nami nuŋgo ambleq dena e giltbej. E na sawa bei bei
qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjroqnitqa naŋgi quoqnsib
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa giltbej.

8 Qotei a tamo kalil naŋgo areqalo qalie. A na aqa Mondor
Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji naŋgi enjreqnu.
Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei bei qaji
naŋgi dego eleŋqajqa are qaleqnu.

9 Qotei a gam bei na iga Juda eleŋoqnsiq olo gam bei na
sawa bei bei qaji naŋgi eleŋosaieqnu. Naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub gam dena qujai Qotei na naŋgo are
miligi yansetnjreqnu.

10 Deqa niŋgi kiyaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeqnub qaji
naŋgi gulbe koba enjreqnub? Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei
aqa areqalo ugeteteqnub. Gulbe di nami gago moma naŋgi
qoboiyqa keresai. Bini iga dego qoboiyqa keresai.

11 Iga endegsi poigeqnu, Tamo Koba Yesus a iga ti sawa bei
bei qaji naŋgi qa ti are boleiyeqnu kumbra dena qujai Qotei
na iga kalil eleŋeqnu.”

12 Pita a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam
di qusibqa naŋgi mequmesoqneb. Onaqa Barnabas Pol
wo naŋgi kamba tigelosib Qotei na nami naŋgi aiyel
siŋgilatnjreqnaqa naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di
maŋwa gargekoba yoqneb deqa naŋgi sainjrnab queb.

13 Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqa marej, “O
ijo was, niŋgi e na anjam bei merŋgit quiy.

14 Saimon a mergwo, ‘Qotei a sawa bei bei qaji naŋgo am-
bleq dena aqa segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa osiq giltnjrej.’

15 Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgo anjam ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo
bei a anjam endegsi neŋgreŋyej,

16 ‘Tamo Koba a marqo, “Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal
uloŋej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa iŋgi iŋgi kalil ugeeleŋeb qaji
di dego bunuj ateleŋqai.

17 Amqa sawa bei bei qaji naŋgi e itbqa maroqnsib ijoq
boqnqab. E na naŋgi giltnjritqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari
sqab.”

18 Tamo Koba aqa anjam di a nami babtej agi bini olo
babtoqnsiq mareqnu.'
19 "Deqa ijo was, e ijo areqalo endegsi merŋgwai. Sawa bei
bei qaji naŋgi are bulyoqnsib Qotei aqaq boqnibqa iga naŋgi
gulbe bei enjrqasai.
20 Iga anjam truquyala segi neŋgreŋyosim naŋgoq
qariŋyqom. Anjam agiende. 'Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro
qaji iŋgi uyoqnaib. Niŋgi sambala kumbra yoqnaib. Wagme
sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di niŋgi uyoqnaib.
Wagme leŋ ti dego uyoqnaib.' Iga anjam truquyala di segi
neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyqom.
21 Iga qalie, nami koba Juda naŋgi Moses aqa dal anjam
qure qureq di palontoqneb agi bini palontoqnsib unub. Yori
bati gaigai naŋgi naŋgo Qotei tal kalil miligiq di Moses aqa dal
anjam sisiyeqnub."

Kristen naŋgi anjam neŋgreŋyosib
sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyeb

22 Jems a anjam degsi marnaqa Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil ti naŋgo gate ti naŋgo
ambleq dena tamo aiyel giltnjreb. Tamo aiyel di qariŋnjrib Pol
Barnabas wo naŋgi daurnjrsib Antiok qureq gilqajqa deqa
giltnjreb. Tamo aiyel giltnjreb qaji naŋgo ñam Judas aqa ñam
bei Barsabas naŋgi Sailas wo. Naŋgi aiyel Kristen gate soqneb.
23 Naŋgi qariŋnjrqa osibqa anjam truquyala endegsib
neŋgreŋyosib naŋgo baŋq di ateb,
"O was niŋgi kaiye. Iga Yesus aqa anjam maro tamo iga ti
Kristen gate ti anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
Niŋgi Antiok qure ti Siria sawa ti Silisia sawa ti di unub. Niŋgi
sawa bei bei qaji.
24 Iga nami quem, tamo qudei naŋgi gago ambleq na
tigelosib nuŋgoq gilsib naŋgo segi areqalo na anjam bei
merŋgeb. Merŋgsib anjam dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeb.
Tamo naŋgi di iga na qariŋnjrosai.
25 Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel
giltnjrsimqa nuŋgoq qariŋnjronum. Naŋgo ñam Judas Sailas
wo. Iga na naŋgi ti gago Kristen was bole aiyel Barnabas Pol
wo naŋgi ti nuŋgoq qariŋnjronum.
26 Barnabas Pol wo naŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa
ñam siŋgila na ojsib waueqnub. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel
ñumib moreŋqajqa mareqnab naŋgi ulaosaieqnub.
27 Deqa iga naŋgi aiyel Judas Sailas wo koba na nuŋgoq
qariŋnjronum. Judas Sailas wo naŋgi na gago anjam
neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi olo merŋgib quqwab.
28 O was niŋgi quiy. Iga Mondor Bole ombla areqalo qu-
jaitosim anjam endi qosonum. Niŋgi gago anjam truquyala

endi segi qusib dauryqab di kereqas. Iga niŋgi gulbe koba eŋgwasai. Gago anjam truquyala agiende.
29 Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib. Niŋgi kumbra di segi dauryqab di niŋgi geregere sqab. Koboqo." Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam di neŋgreŋyeb.
30 Neŋgreŋyosib tamo qolqe naŋgo baŋq di atsib naŋgi qariŋnjrnab gileb. Gilsib Antiok di brantosib Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koroinjrsibqa anjam neŋgreŋyeb qaji di enjreb.
31 Onaqa naŋgi kalil anjam di sisiyosib anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
32 Judas Sailas wo naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo soqneb deqa naŋgi aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi minjrnab qunabqa anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrej.
33-34 Naŋgi aiyel bati qudei Antiok di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "O gago was aiyel niŋgi olo aiyiy." Degsib minjrsib qariŋnjrnabqa naŋgi aisib Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgoq di olo branteb.
35 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Antiok di sosibqa Kristen qudei ti koba na wauoqnsibqa Tamo Koba aqa anjam plaltoqnsib tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi ŋiriŋkobaosib poeb

36 Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, "Aqo aiyel nami qure qureq di Tamo Koba aqa anjam palontoqnem qaji deq olo gilsimqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi unjrqom. Naŋgi kiyersib unub kiyo di unjrqom."
37 Onaqa Barnabas na Pol minjej, "Di kere. Iga Jon olo osim koba na gilqom." Jon aqa ñam bei Mak.
38 Onaqa Pol a siŋgila na Barnabas saidyoqnej, "Eo. Mak a nami iga koba na wauqa gilnamqa Pamfilia sawaq di a na iga uratgosiq Jerusalem aiyej deqa iga a olo osi gilqasai."
39 Pol na Barnabas degsi saidyeqnaqa naŋgi aiyel anjam titosib ŋiriŋkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobuŋ na Saiprus nuiq gileb.
40 Ariya Pol a Sailas osiqa ombla gilqa laqnabqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "Tamo Koba a niŋgi qa are boleiyeme." Osib naŋgi aiyel qariŋnjrnab gileb.
41 Naŋgi aiyel gilsib Siria sawa ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure qureq di brantoqnsibqa Kristen naŋgi itnjroqnsib Qotei aqa anjam minjroqnsib siŋgilatnjroqneb.

16

Timoti a Pol dauryej

1 Onaqa bati bei Pol a walwelosiq Derbe qureq di brantej.
Dena tigelosiq Listra qureq gilej. Dia tamo bei soqnej aqa ñam
Timoti. A Yesus dauryoqnej qaji. Aqa ai a Juda uŋa. A Yesus
qa aqa areqalo siŋgilatej qaji. Timoti aqa abu a Grik tamo.
2 Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari
naŋgi maroqneb, "Timoti a tamo bolequja."
3 Sawa dia Juda naŋgi qalieeb, Timoti aqa abu a Grik tamo.
Deqa Pol a Timoti osiqa a ombla wauqa marsiqa muluŋ
waiyej.
4 Bati bei naŋgi aiyel Sailas koba na gilsib qure qureq di
walweloqneb. Walweloqnsibqa Jerusalem dia anjam qoseb
qaji di Kristen naŋgi qusib dauryqajqa deqa minjroqnsib
laqneb. Anjam di Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate
naŋgi ti qoseb.
5 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi siŋgilatnjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari
gargekoba are bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab
naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej

6 Bati bei Pol na Sailas na Timoti na naŋgi qalub walwelosib
Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare
mare giloqneb. Naŋgi Esia sawaq di Yesus aqa anjam marqa
laqnabqa Mondor Bole na naŋgi saidnjrej.
7-8 Deqa naŋgi walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena
Bitinia sawaq gilqa laqnabqa Yesus aqa Mondor na naŋgi olo
saidnjrnaqa naŋgi Misia sawa amble potosib sumsib torei
Troas qureq di branteb.
9 Naŋgi Troas di sosibqa qolo Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia
tamo bei unej. Masedonia tamo di a Pol aqa ulatamuq di
tigelosiq minjej, "Ni Masedonia bosim iga aqaryaige." 10 Pol a
ŋeio degsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq sumem.
Iga endegsi poigej, "Qotei na iga metgwo deqa iga Masedonia
sawaq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole minjro-
qnqom."

Lidia a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

11 Onaqa iga Troas qureq dena qobuŋ gogetosim Samotres
nui tiŋyosim sumem. Sumsim nui di buŋyosim nebeonaqa
Neapolis qureq di tiryem.
12 Dena iga siŋga na walwelosim Filipai qureq di brantem.
Qure di nami Rom naŋgi bosib awoeb qaji. Qure di Masedo-
nia naŋgo qure kobaquja. Iga sumsim bati gargekoba yala
qure dia soqnem.
13 Onaqa Juda naŋgo yori bationaqa iga qure polomq aisim
ya qala beiq di brantem. Iga are qalem, "Ya qalaq di Juda

naŋgo pailyo sawa unu kiyo?” Degosim aiyem. Aisim uŋgasari qudei dia koroesonab naŋgi itnjrsimqa naŋgi koba na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem.

14 Naŋgo ambleq di uŋa bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qariŋyeqnaqa tamo naŋgi na awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa louoqnej qaji. A ya qalaq di sonaqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a Pol aqa anjam qusiq poiyonaqa are bulyej.

15 Deqa tamo uŋgasari Lidia aqa talq di soqneb qaji naŋgi Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga mergej, “E Tamo Koba a qa ijo areqalo siŋgilatonum niŋgi bole edegosib bosib ijo talq endi iga koba na sqom.” Lidia a tulaŋ siŋgilaej deqa iga aqa talq di a koba na soqnem.

Filipai qureq di Pol Sailas wo naŋgi tonto talq di breinjreb

16 Onaqa bati bei iga olo pailyo sawaq aiyeqnamqa kaŋgal uŋa bei bosiqa gamq di iga itgej. Uŋa di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna branteleŋqas qaji di ubtosiq minjeqnaqa a kamba tamo qudei naŋgi minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi quoqnsib silali koba yeqnab osi giloqnsiqa aqa tamo kokba naŋgo baŋq di atoqnej.

17 Iga Pol koba na aiyeqnamqa uŋa di a iga daurgoqnsiqa tulaŋ leleŋoqnsiqa maroqnej, “Tamo naŋgi di Qotei Goge Koba aqa wau tamo. Naŋgi anjam palontoqnsib Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋqajqa gam osorŋgeqnub.”

18 Bati gargekoba uŋa dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Deqa bati bei Pol a uŋa deqa minjiŋ oqnaqa bulosiqa mondor uge di minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni uŋa di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena uŋa di uratosiq ulaŋej.

19-20 Pol a kumbra degyej deqa uŋa di aqa tamo kokba naŋgi silali oqajqa gam saiinjrej. Gam sainjrnaqa di unsibqa Pol Sailas wo naŋgi ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsibqa Rom gate naŋgi endegsib minjreb, “Tamo aiyel naŋgi dena iga tamo uŋgasari qure endia unum qaji gulbe koba egeqnub. Naŋgi aiyel Juda tamo.

21 Naŋgi aiyel kumbra osorgeqnub qaji di iga Rom tamo na dauryqajqa getento koba.”

22 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di une qametnjroqneb. Onaqa Rom gate naŋgi na naŋgi aiyel ojsib qaja tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na osib gara bumbraŋyetnjrsib bu toqoŋ na kumbaiŋnjreb.

23 Naŋgi kumbaiŋnjro gargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na naŋgi aiyel siŋgila na tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.”
24 Degsib minjnabqa a naŋgi aiyel joqsiqa tonto tal miligiq di warum beiq di breinjrsiq ŋamtaŋ kobaquja na naŋgo siŋga gitantetnjrej.
25 Onaqa qolo jige Pol Sailas wo naŋgi tonto tal miligiq di Qotei pailyoqnsib loueqnabqa tamo naŋgi tonto talq di soqneb qaji naŋgi quoqneb.
26 Bati qujai deqa miminŋ koba dosiqa siŋgila na tonto tal reŋgiŋyonaqa siraŋme kalil waqeleŋeb. Sil kokba kalil tamo naŋgi tontnjreb qaji di pambloŋeleŋeb.
27-28 Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqa ŋam atej di siraŋme kalil waqeleŋesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil naŋgi jaraiyonub.” Degsi are qalsiqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa yonaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi unum. Iga jaraiyosai.”
29-30 Pol a degsi tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei naŋgi metnjrnaq waŋal osi bonab warum suwaŋej. Onaqa a tulaŋ ulaugetosiq gindagindaŋosiq urur ti warum miligiq gilsiq Pol Sailas wo naŋgo siŋgaq di ŋam quosiq ŋeiej. Dena tigelosiqa naŋgi aiyel joqsiq oqedosiq nenemnjrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kiye yitqa Qotei na e oqas?”
31 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo siŋgilatime. Yimqa Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji naŋgi ti eleŋqas.”
32 Degsi minjsibqa Tamo Koba aqa anjam plalteqnabqa a quoqnej. Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi dego quoqneb.
33 Onaqa qolo deqa tonto tal taqato tamo a na naŋgi aiyel yu qosetnjrsiqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi koba na yanso eb.
34 Onaqa a na naŋgi aiyel joqsiqa aqa talq gilsib dia iŋgi anainjrej. Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Naŋgi are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa.
35 Ariya nebeonaqa Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi qariŋnjrnab aisib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di oqeq atim naŋgi sumeb.”
36 Onaqa a naŋgo anjam di qusiqa Pol minjej, “Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei qariŋnjronub bosib e endegsib merbonub, ‘Ni na naŋgi aiyel oqeq atim naŋgi sumeb.’ Naŋgi e degsib merbonub. Deqa niŋgi aiyel are lawo sumiy.”
37 Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Aqo aiyel Rom tamo. Gate naŋgi na gago une bole babtosai.

Naŋgi aqo aiyel laŋa ojsib tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di kumbaiŋgosib tonto talq endi waigeb. Bini naŋgi lumu na iga olo oqeq atib sumqajqa maronub. Deqa iga sumqasai. Naŋgi segi bosib iga tonto talq endena oqeq atib sumqom."

38 Onaqa qaja tamo naŋgi olo gilsib Rom gate naŋgi Pol aqa anjam di minjrnabqa qusib ulaeb. Di kiyaqa? Pol Sailas wo naŋgi Rom tamo deqa.

39 Deqa Rom gate naŋgi Pol Sailas wo naŋgo are latetnjrqa marsibqa tonto talq aisib minjreb, "Bole, iga grotonum." Degsib minjrsibqa siraŋ waqtetnjrsib joqsib oqedeb. Oqedosib naŋgi aiyel minjreb, "Niŋgi qure endi uratosib sumiy."

40 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel tonto tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq gileb. Gilsib dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na naŋgo are siŋgilatetnjreb. Osib naŋgi uratnjrsib qure di uratosib sumeb.

17

Tesalonaika naŋgi na Pol Sailas wo ojqa mareb

1 Pol aqa wau qujai naŋgi ti sumsib Amfipolis qureq di brantosib dena walwelosib Apolonia qureq sumeb. Dena tigelosib sumsib Tesalonaika qureq di branteb. Dia Juda naŋgo Qotei tal bei soqnej.

2 Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiqa yori bati qalub qa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di plaltoqnsiqa Juda tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej.

3 Pol a anjam geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, "Qotei aqa anjam nami neŋgreŋyeb qaji di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim olo subq na tigelqas." Osiqa minjroqnej, "Yesus agi e niŋgi a qa merŋgeqnum qaji a bole Kristus."

4 Pol a naŋgi anjam degsi minjreqnaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas wo daurnjreb. Grik tamo gargekoba Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti uŋa kokba qudei ti naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas wo daurnjreb.

5 Onaqa Juda naŋgi Pol Sailas wo naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa tamo uge qudei iŋgi qariŋyo sawaq dena joqsib tamo uŋgasari kalil naŋgo are ugetetnjreb. Osib Pol Sailas wo ojqa marsib tamo bei aqa ñam Jeson aqa talq gurgur ti gileb. Naŋgi aiyel tal dia ŋereŋoqneb. Gilsib naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib naŋgi aiyel qa ŋamoqneb.

6-7 Ŋamonab ugeinjrnaq naŋgi Jeson laŋa ojsib Yesus aqa tamo uŋgasari qudei dego ojeleŋosib giriŋnjrsib aisib qure deqa gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsib

leleŋosib endegsib maroqneb, “Pol Sailas wo qure qureq di tamo uŋgasari naŋgo areqalo niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi naŋgi gago qure endeq bonabqa Jeson na naŋgi joqsiqa aqa talq di gereinjrej unub. Tamo aiyel dena gago mandor koba Sisar aqa dal anjam gotraŋyoqnsib mareqnub, ‘Mandor koba bei unu aqa ñam Yesus.’ Naŋgi aiyel degsib mareqnub.”

8 Juda naŋgi na anjam di Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di qametnjrnabqa qure deqa gate kokba ti tamo uŋgasari gargekoba ti naŋgi qusibqa naŋgi aiyel qa minjiŋ oqetnjrej.

9 Onaqa qure deqa gate kokba naŋgi na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei Jeson a ti minjreb, “Naŋgo aiyel une di niŋgi na awaiyosib silali atibqa iga niŋgi uratŋgnam gilqab.” Onaqa naŋgi silali atnabqa gate kokba naŋgi na naŋgi uratnjrnab gileb.

Pol Sailas wo Beria qureq di Qotei aqa anjam maroqneb

10 Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo uŋgasari Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi na Pol Sailas wo qariŋnjrnab walwelosib sumsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

11 Juda tamo uŋgasari Beria di soqneb qaji naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai naŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di geregere peleiyoqneb. Pol Sailas wo naŋgo anjam bole kiyo sai kiyo di naŋgi qalieqa marsib deqa naŋgo aiyel anjam ti Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji de ti geregere tenemtoqneb.

12 Deqa qure dia Juda gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Grik tamo uŋgasari kokba qudei dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

13 Onaqa Juda naŋgi Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi Pol a Beria qureq sumsiq dia dego Qotei aqa anjam palontoqnej di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa mareb, “Iga Pol qalqom.” Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjreb.

14 Degyonabqa Kristen naŋgi na Pol qariŋyonab alile aiyej. Ariya Sailas Timoti wo naŋgi aiyosai. Naŋgi Beria di soqneb.

15 Tamo naŋgi Pol suweiyeb qaji naŋgi a osib koba na torei Atens qureq sumeb. Sumsib Atens qureq di naŋgi Pol uratosib olo puluqa laqnabqa Pol na minjrej, “Niŋgi oqsib Sailas Timoti wo minjrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

16 Onaqa Pol a Atens qureq di Sailas Timoti wo naŋgi qa
tariŋesosiqa qure ambleq di walweloqnsiqa gisaŋ qotei naŋgo
sulum gargekoba unoqnsiqa are tulaŋ gulbekobaiyoqnej.
17 Deqa a bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa
Juda naŋgi ti Grik naŋgi Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti Yesus
aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens naŋgo koro sawaq di
dego a bati gaigai tigeloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
anjam plaltosiq minjroqnej.
18 Bati bei Grik naŋgo qalie tamo qudei Atens di soqneb qaji
naŋgi Pol ombla anjam na qotoqneb. Qudei naŋgi qalie tamo
koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Qudei naŋgi skul
bei aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a naŋgi endegsi min-
jroqnej, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondoŋ
tamo kalil naŋgi dego subq na tigelqab.” Pol a naŋgi degsi
minjroqnej deqa naŋgi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi
segi maroqneb, “Pol a anjam laŋa laŋa mareqnu. A anjam
kiyersi mergwajqa bqo?” Qudei naŋgi maroqneb, “Pol a qure
bei naŋgo qotei qa mergeqnu kiyo?”
19 Naŋgi degsib maroqnsib Pol osib naŋgo koro sawa aqa
ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib naŋgo ambleq di
tigeltosib minjeb, “Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa
utru geregere mergimqa iga qusim qalieqom.
20 Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga
anjam deqaji nami quosaioqnem. Deqa ni na anjam aqa utru
geregere mergimqa iga qalieqom.”
21 Bati gaigai Atens naŋgi ti tamo uŋgasari sawa bei beiq na
Atens beleŋeb qaji naŋgi ti korooqnsibqa anjam bunu bunuj
maroqneb.
22 Deqa Pol a naŋgo koro sawa ambleq di tigelosiqa minjrej,
“O Atens tamo uŋgasari, e unonum, niŋgi qotei gargekoba
louetnjreqnub.
23 E nuŋgo qure ambleq di walweloqnsimqa nuŋgo louqa-
jqa iŋgi iŋgi kalil uneleŋosim gilsim atra bijal bei unonum.
Atra bijal di aqa quraq di anjam endegsi neŋgreŋyonab sonaq
unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei iga qaliesai qaji aqa atra
bijal.’ O Atens tamo uŋgasari niŋgi ijo anjam endi quiy. E Qotei
niŋgi qaliesai qaji di ubtosiy merŋgwai. A Qotei bole. Niŋgi a
qa qaliesai. Niŋgi a qa laŋa loueqnub.
24 “Qotei di a laŋ ti mandam ti iŋgi iŋgi kalil dego
gereiyeleŋej. A segi qujai laŋ qa ti mandam qa ti Tamo Koba.
Deqa atra tal tamo na gereiyo qaji Qotei a dia sqasai.
25 Iga mandam tamo unum deqa iga na Qotei aqaryaiyosim
iŋgi bei yqa keresai. A iŋgi bei qa truquosaieqnu. A segi iŋgi
iŋgi kalil naŋgo utru. A segi na iga ŋambile egeqnu. Iŋgi iŋgi
kalil dego a segi na iga egeqnu.

26-27 Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyonaqa aqa
moma naŋgi paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na
tamo uŋgasari naŋgo segi segi sqajqa bati ateleŋej. Naŋgo segi
segi sqajqa mandam beli dego ateleŋej. A degyej. Di kiyaqa?
Tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamosib ŋamosib itqajqa deqa. O
Atens tamo uŋgasari niŋgi quiy. Qotei a isaq di sosai. A nuŋgo
jojomq di unu.
28 A segi na iga ŋambile egeqnaqa iga bole sosim walwele-
qnum. Nuŋgo segi powo tamo qudei naŋgi nami deqa are
qalsib endegsib mareb, 'Iga dego Qotei aqa aŋgro.'
29 Di bole. Iga Qotei aqa aŋgro. Deqa niŋgi quiy. Qotei
a sulum bul sai. Tamo naŋgi gol na silva na meniŋ na ti
sulum gereiyeqnub. Naŋgo segi baŋ na ti qalie na ti sulum
di gereiyeqnub. Qotei a sulum deqaji bul unu niŋgi edegaib.
30 "Nami tamo uŋgasari naŋgi nanari soqneb. Naŋgi Qotei
qaliesai. Deqa naŋgi gisaŋ qotei naŋgo sulum gereinjroqnsib
biŋinjroqneb. Bati di Qotei a naŋgo kumbra di unoqnsiqa un-
osaibuloqnsiqa naŋgi kambatnjrosaioqnej. Ariya bini Qotei
na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi endegsi
minjreqnu, 'Niŋgi are bulyiy.'
31 Qotei a bati atej unu. Bati di brantimqa a na tamo uŋgasari
kalil naŋgo une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti
aqa Ŋiri Yesus Kristus giltej qaji aqa wau na ti naŋgo une qa
peginjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi degsib qalieqajqa deqa Qotei
na Yesus subq na tigeltej."
32 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelo qa anjam di
qusibqa naŋgi qudei Pol kikiyeb. Ariya naŋgi qudei na Pol
minjeb, "Anjam di bunuqna ni na olo mergim iga quqwom."
33 Onaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa gilej.
34 Tamo qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam
Dionisius. A koro sawa deqaji gate koba. Uŋa bei aqa ñam
Damaris. Tamo uŋgasari qudei dego naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb.

18

Pol a Korin qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

1 Onaqa bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq
Korin qureq gilej.
2 Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa
qure utru Pontus. Nami yala Akwila aqa ŋauŋ Prisila wo Itali
sawa uratosib Korin beb. Rom naŋgo mandor koba Klodius
a marej, "Juda naŋgi Rom qureq endi sqasai. Kalil jaraiqab."
Deqa naŋgi aiyel Itali sawa uratosib Korin qureq beb. Bosib
Korin di sonabqa Pol a gilsiq naŋgi itnjrej.

3 Pol a naŋgi ti silali wau qujai. Deqa naŋgi koba na Korin
di sosibqa silali qa wauoqneb. Naŋgo silali wau di naŋgi gara
na tal gereiyoqneb.
4 Yori bati gaigai Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqn-
siqa Juda ti Grik ti naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjro-
qnej. Aqa anjam dena naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq anjam minjroqnej.
5 Onaqa bati bei Sailas Timoti wo naŋgi Masedonia sawa
uratosib gilsib Korin dia Pol itosib naŋgi koba na soqneb.
Deqa Pol na aqa silali wau uratosiqa Qotei aqa anjam qa
segi wauoqnej. Osiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa
naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnej, “Yesus a bole Kristus
Qotei na qariŋyej qaji.”
6 Degsi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di quoqnsib go-
traŋyoqnsib a misiliŋyoqneb. Deqa Pol na aqa segi gara jugo
tumbrum butuyosiqa minjrej, “Niŋgi padalqab di nuŋgo segi
une na padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e niŋgi uratŋgsiy
tamo Juda sai naŋgoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam minjroqn-
qai.”
7 Pol na Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgo Qotei talq dena
oqedosiq tamo bei aqa ñam Titius Jastus aqa talq di soqnej.
Titius a Qotei qa louoqnej qaji. Aqa tal di Juda naŋgo Qotei tal
jojomq di soqnej.
8 Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa ñam Krispus a ti tamo
uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi ti Pol
aqa anjam qusib Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
Korin tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego Pol aqa anjam
qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso eb.
9 Bati bei qolo Pol a ŋeio bulosiqa Tamo Koba Yesus un-
naqa minjej, “O Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino
medabu waqtoqnsimqa boleq di ijo anjam mare mare laqne.
Mequmaim.
10 E ni ombla sqai deqa tamo bei na ni ugeugeimqasai. Qure
endia ijo segi tamo uŋgasari gargekoba unub.”
11 Onaqa Pol a anjam di dauryosiqa Korin dia wausau qujai
bai 6 sosiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq
minjroqnej.
12 Ariya Rom naŋgo gate koba Galio a Akaia sawa taqateson-
aqa bati deqa Korin dia Juda naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa
a ojsib koro sawaq osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di
tigelteb.
13 Tigeltosib Galio minjeb, “Tamo endena iga Juda gago dal
anjam gotraŋyoqnsiqa Qotei louqajqa gam bei osorgeqnu.”
14 Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na
getentosiqa Juda naŋgi minjrej, “O Juda tamo uŋgasari niŋgi

quiy. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kiyo tamo bei qalim moiyimqa kiyo niŋgi a ojsib bosib ijo ulatamuq endi tigeltqab di e nuŋgo anjam quqwai.

15 Ariya niŋgi nuŋgo segi dal anjam qa ti nuŋgo segi moma naŋgo ñam qa ti maronub deqa e nuŋgo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Niŋgi segi na gereiyiy."

16-17 Galio a awo jaramq di awesosiqa Juda naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi winjrej. Onaqa Juda naŋgi naŋgo Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram namoq di qalougeteb. Qaleqnab Galio a di unsiqa a deqa yala are qalosai. Unsiq unosaibulej.

Pol a Jerusalem olo aisiq dena Antiok qureq gilej

18 Pol a bati gargekoba yala Korin di soqnej. Sosiqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa Prisila Akwila wo naŋgi joqsiqa koba na Siria sawaq aiqa marsib qobuŋ gogeteb. Naŋgi qobuŋ gogetqa yosib Pol a mati Senkria qureq di Juda naŋgo kumbra dauryosiqa aqa segi gate baŋga ti me juŋgum ti gentej. Nami a bati qudei Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate baŋga ti me juŋgum ti uratonaq soqnej.

19-21 Ariya naŋgi Senkria qureq di qobuŋ gogetosib aisib Efesus qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa naŋgi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Onaqa naŋgi Pol aqa anjam qusib minjeb, "Ni bati qudei iga koba na endi sqom." Minjnabqa a na naŋgi saidnjrsiqa aiqa osiqa minjrej, "Qotei na odbimqa bunuqna e nuŋgoq olo bqai." Degsi minjrsiqa a qobuŋ gogetosiq aiyej. A na Prisila Akwila wo naŋgi Efesus qureq di uratnjrsiq aiyej.

22 Pol a aisiqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobuŋ uratosiqa siŋga na walwelosi aisiq Jerusalem di brantej. Brantosiqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa naŋgi olo uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.

23 Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosiqa dena walwelosiq Galesia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiqa naŋgo qure kalilq di brantoqnsiqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjroqnsiqa Qotei aqa anjam na siŋgilatnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq di Qotei aqa anjam plaltoqnej

24 Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos a Efesus qureq bosiq dia wauoqnej. Aqa qure utru Aleksandria. A Qotei aqa anjam maro tamo. A Qotei aqa anjam tulaŋ qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di geregere plaltoqnej.

25 Tamo qudei na nami Tamo Koba aqa gam Apolos osoryeb
deqa a siŋgila na Yesus aqa anjam plaltoqnej. A Jon yansnjro
qaji aqa wau qa segi qalieej.
26 Deqa bati bei a Juda naŋgo Qotei tal miligiq di siŋgila
na anjam palonteqnaqa Prisila Akwila wo naŋgi aqa anjam
qusibqa a osib qalaq gilsibqa Qotei aqa gam bole geregere
osoryonab a poiyej.
27 Onaqa bunuqna Apolos a marej, "E Akaia sawaq gilqai."
A degsi marnaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Efesus qureq di
soqneb qaji naŋgi na odyosib minjeb, "Di kere. Ni gilime."
Degsib minjsibqa anjam bei neŋgreŋyosib Apolos yonab a na
osi gilsiqa Yesus aqa tamo uŋgasari Akaia sawaq di soqneb
qaji naŋgi enjrej. Endegsib neŋgreŋyeb, "O gago was niŋgi
quiy. Apolos a nuŋgoq bqo. Deqa niŋgi a osib geregereiyiy."
Ariya Apolos a Akaia sawaq di sosiqa a na tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Qotei aqa anjam
minjreqnaqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Qotei a nami
naŋgi eleŋqa marsiq deqa naŋgi qa are boleiyej. Gam dena
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
28 Apolos a tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di Juda naŋgo
anjam siŋgila na gotraŋyoqnej. A Qotei aqa anjam neŋgreŋq di
so qaji dena naŋgi endegsi osornjrej, Yesus a bole Kristus.

19

Pol a Efesus qureq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Apolos a Korin di sonaqa Pol a Esia sawa yambaŋ naŋgo
qure qureq di walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq
di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi sonab
itnjrsiqa endegsi nenemnjrej, "Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib bati deqa niŋgi Mondor Bole eb e?" Onaqa naŋgi
na saideb, "Eo. Mondor Bole unu kiyo sai kiyo di iga nami
quosaioqnem." 3 Onaqa Pol na olo nenemnjrej, "Niŋgi anjam
kiye qusib yanso eb?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Jon yansnjro
qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em."
4 Onaqa Pol na olo minjrej, "Jon na tamo uŋgasari naŋgi en-
degsi minjroqnej, 'Niŋgi are bulyibqa e na yansŋgwai.' Osiqa
minjroqnej, 'Niŋgi tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nuŋgo
areqalo siŋgilatiy.' Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej
qaji agi Yesus."
5 Onaqa naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo
Koba Yesus aqa ñam na yanso eb.
6 Yanso onabqa Pol a naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa Mon-
dor Bole naŋgoq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa bati qujai deqa
naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb. Osib
naŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontoqneb.

7 Bati deqa tamo 12 naŋgi Mondor eb.
8 Pol a bai qalub Efesus dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Juda naŋgi geregere poinjrqajqa deqa Pol a siŋgila na minjroqnej.
9 Degyeqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa urateb. Osib ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji di misiliŋyosib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, "Yesus aqa gam di uge." Deqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi segi joqsiqa tamo bei aqa ñam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnej.
10 Pol a wausau aiyel degyoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil Esia sawaq di soqneb qaji Juda ti Grik ti naŋgi Tamo Koba aqa anjam quoqneb.

Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi mondor uge naŋgi winjrqajqa wauoqneb

11 Qotei a Pol aqa baŋ na maŋwa gargekoba babtoqnej.
12 Deqa tamo qudei na naŋgo gara ñeŋgi oqnsib Pol aqa jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji naŋgo jejamuq di ateqnab naŋgo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji naŋgo jejamuq di dego gara ñeŋgi ateqnab mondor uge naŋgi jaraiyoqneb.
13 Juda tamo qudei naŋgi dego sawa sawaq di walweloqnsibqa mondor uge naŋgi winjrib jaraiqajqa wauoqneb. Naŋgi silali oqajqa deqa marsib wau di yoqneb. Onaqa bati bei naŋgi qudei Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsib minjeb, "Iga Yesus agi Pol a deqa anjam palonteqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di uratosim ulaŋ."
14 Juda naŋgo atra tamo koba Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi kumbra di degyeb.
15 Degyonabqa mondor uge na naŋgi kamba minjrej, "E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya niŋgi tal qabe?"
16 Onaqa tamo mondor uge ti so qaji a siŋgila na prugosiq naŋgo qawarq di awoosiq naŋgi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqa naŋgo gara bumbraŋyetnjrnaqa naŋgi tal uratosib yosi jaraiyeb.
17 Onaqa tamo uŋgasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusibqa ulaugeteb. Osib naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulaŋ soqtoqneb.
18 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa naŋgi boqnsib naŋgo kumbra

uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di ubtoqneb.
19 Tamo uŋgasari gargekoba quñam qaloqneb qaji naŋgi dego boqnsib naŋgo quñam qalo qaji buk kalil koroiyoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di koiteleŋoqneb. Buk di nami silali na awaiyo qaji. Awai sisiyeb 50,000 kina.
20 Naŋgi kumbra degyeb deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqneb.

Efesus naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa murqumyoqneb

21 Efesus qureq di Pol a Qotei aqa wau yoqnsiq koboonaqa Qotei aqa Mondor na Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem di brantqai.” Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai.”
22 Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti Erastus wo naŋgi qariŋnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiqa naŋgi aiyel namoqna qariŋnjrnaq gileb.
23 Bati deqa Efesus dia tamo qudei naŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji deqa ŋiriŋkobaoqneb.
24 Naŋgo ŋiriŋ aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demitrius a silva oqnsiq dena iŋgi iŋgi gereiyoqnej. A na gisaŋ qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereiyoqnej. Gereiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi awaiyeqnabqa tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi a ti dena silali koba oqneb.
25 Bati bei Demitrius a na aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei wau deqaji yoqneb qaji naŋgi ti koroinjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. Gago wau endena iga silali koba eqnum.
26 Ariya Pol a gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu. A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgo are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, ‘Tamo naŋgi baŋ na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di gisaŋ qotei.’ Yeqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryoqnsib qotei Artemis qoreiyoqnsib Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnub. Pol aqa kumbra di niŋgi uneqnub. Aqa anjam dego niŋgi queqnub. Aqa kumbra di a Efesus endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu.
27 Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi uloŋqas. Di segi sai. Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Niŋgi qalie, Esia sawaq endi tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa loueqnub. Sawa sawa kalilq di dego tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam

soqteqnub. Pol aqa anjam mareqnu qaji dena Artemis aqa
ñam koba di torei ulontqas.”

28 Onaqa sulum gereiyo tamo naŋgi anjam di qusib minjiŋ
ani oqetnjrnaqa tulaŋ murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus
gago qotei Artemis a qotei kobaquja.”
29 Naŋgi degsib murqumyeqnabqa tamo uŋgasari kalil Efe-
sus di soqneb qaji naŋgi qusibqa naŋgi dego murqumyoqneb.
Osib Masedonia tamo aiyel Pol dauryosib beb qaji agi Gaius
Aristarkus wo naŋgi ojeb. Ojsib naŋgi aiyel giriŋnjrsib qure
deqa gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib gur-
gurosib koro sawaq joqsib gileb.
30 Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo uŋgasari naŋgo are latet-
njrqa marsiqa naŋgo ambleq aiqa laqnaqa tamo uŋgasari
Yesus dauryeb qaji naŋgi na saidyeb.
31 Rom tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji naŋgi
Pol qalieeb deqa naŋgi dego anjam qariŋyosib minjeb, “Ni
koro sawa miligiq gilaim.”

32 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koro sawaq di
koroosib murqumyoqneb. Utru kiye qa naŋgi bosib koroeb
di naŋgi qaliesai. Utru bei bei qa maroqnsibqa laŋa laŋa
murqumyoqneb.
33 Onaqa Juda qudei naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo are
latetnjrqa marsib Juda tamo bei aqa ñam Aleksander osib
koro sawa ambleq di atnabqa tamo uŋgasari naŋgi a unsib
mareb, “Tamo di aqa une qa kiyo iga bosim koroonum?”
Onaqa Aleksander a tamo uŋgasari naŋgi anjam bei minjrqa
osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtej.
34 Baŋ soqtonaqa naŋgi kiriosai. Naŋgi poinjrej, Aleksander
a Juda tamo. Deqa naŋgi kalil olo murqumyoqnsib maro-
qneb, “Efesus gago qotei Artemis a qotei kobaquja.” Naŋgi
anjam qujai di tulaŋ waiŋoqnsib sokobaiyeb.

35 Onaqa Efesus naŋgo gate bei a kamba tamo uŋgasari naŋgi
anjam minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa
baŋ soqtonaqa naŋgi kirieleŋonabqa minjrej, “O Efesus tamo
uŋgasari niŋgi quiy. Efesus endia niŋgi na qotei koba Artemis
aqa atra tal taqateqnub. Artemis aqa sulum nami laŋ goge
na uloŋosiq mandamq aiyej qaji di dego niŋgi na taqateqnub.
Tamo uŋgasari kalil naŋgi di qalie.
36 Deqa tamo bei na anjam di gotraŋyqa keresai. O ijo was,
niŋgi grotosib une bei yaib deqa niŋgi mati lawo na sosib
geregere are qaliy.
37 Tamo aiyel Gaius Aristarkus wo naŋgi une saiqoji. Niŋgi
na naŋgi laŋa joqsib bonub. Naŋgi gago atra talq dena iŋgi bei
bajiŋosai. Naŋgi gago qotei Artemis aqa ñam misiliŋyosai dego.

38 Deqa Demitrius aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei qa
anjam bei soqnimqa joqsib Rom gate kokba naŋgo ulatamuq
di tigeltnjrsib anjam marqab.
39 Niŋgi dego tamo qudei qa anjam bei soqnimqa bati atibqa
Rom gate kokba naŋgi koroosib nuŋgo anjam gereiyqab.
40 Bini iga laŋa ŋiriŋ tigeltonum utru saiqoji. Deqa Rom
gate kokba naŋgi bosib koro endeqa utru nenemgibqa iga na
kamba anjam bei minjrqa keresaiigo uge."
41 Tamo gate dena tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjr-
siqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.

20

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

1 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo murqumyo koboonaqa Pol
na Kristen naŋgi metnjrnaqa aqa areq di koroonabqa naŋgi
siŋgilatnjrej. Osiqa naŋgi uratnjrsiqa Masedonia sawaq gilej.
2 Gilsiq sawa dia walweloqnsiqa Kristen naŋgi itnjroqnsiqa
Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej. Minjreqnaqa aqa
anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Onaqa a sumsiq Grik naŋgo
sawaq di brantej.
3 Brantosiqa sawa dia bai qalub sosiqa dena qobuŋ na Siria
sawaq aiqa laqnaqa Juda tamo qudei na Pol qalsib moiyotqa
mareqnab qusiqa endegsi are qalej, "E olo puluosiy siŋga na
Masedonia sawaq oqsiy dena Siria sawaq aiqai."
4-5 A degsi are qalsiqa tigelosiq Masedonia sawaq oqwa
osiqa tamo qudei naŋgi joqsiqa koba na oqeb. Tamo di naŋgo
ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa ŋiri. A Beria qure
qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus Sekundus wo. Bei
Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia tamo aiyel Tikikus
Trofimas wo. Tamo kalil naŋgi di Pol ombla Masedonia
sawaq oqsib dia iga Pol koba na uratgosib namo aisib Troas
qureq di branteb. Brantosib dia iga qa tariŋoqneb.
6 Onaqa Juda naŋgo bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa
iga Filipai qureq di qobuŋ bei gogetosim qobuŋ na aisim bati
5 koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo naŋgi
iga qa tariŋoqneb qaji naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na
soqnem.

Yutikus a uloŋosiq moinaqa Pol na olo tigeltej

7 Onaqa Juda naŋgo yori bati koboonaqa nebeonaq qolo
iga Kristen naŋgi koroinjrsimqa naŋgi koba na bem gentosim
uyoqnem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam min-
jroqnej. A anjam olekoba mareqnaq qolo jigeej. Di kiyaqa?
Nebeamqa a naŋgi uratnjrsim aiqas.
8 Naŋgi koroesonabqa warum goge dia waŋal gargekoba
pumbloŋoqneb.

9 Aŋgro wala bei aqa ñam Yutikus a siraŋme kiñala dadaŋ gogeqsi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulaŋ olekoba mareqnaqa Yutikus a urŋamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena uloŋosiq mandamq aiyej. Onaqa naŋgi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiyej.

10 Pol a dego mandamq aisiqa aŋgro wala di soqoŋyej. Soqoŋyonaqa a olo ŋambile ej. Deqa Pol na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, "Niŋgi are gulbeiŋgaiq. A ŋambile unu."

11 Pol a naŋgi degsi minjrsiqa olo warum gogeq oqsiq dia bem giŋgeŋyonaqa naŋgi uyeb. Uynabqa Pol na olo anjam olekoba naŋgi minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, "O ijo was niŋgi quiy. E aiyeqnum. Deqa niŋgi bole soqniy."

12 Aŋgro wala di a ŋambile soqnej deqa aqa was naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa a osib naŋgo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq aiyej

13 Ariya iga na Pol uratosim namoosim qobuŋ bei gogetosim aisim Asos qureq di tiryem. Di kiyaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, "Niŋgi namooiy. E bunuqna siŋga na walwelosiy aisiy Asos qureq di niŋgi itŋgwai. Osiy dena niŋgi koba na qobuŋ gogetosim aiqom." Pol a iga degsi mergej deqa iga namo qobuŋ na aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa tariŋoqnem.

14 Bunuqna Pol a Asos qureq bosiq dia iga itgonaqa iga koba na qobuŋ gogetosim aisim Mitilini qureq di tiryem.

15 Nebeonaqa iga dena qobuŋ na aisim Kios nui qalaq di tigelosim ŋereŋem. Olo nebeonaqa iga qobuŋ na aisim Samos nui qalaq di tigelosim ŋeiem. Olo nebeonaqa iga aisim Miletus qureq di tiryem.

16 Pol na iga endegsi mergej, "Iga Efesus qure buŋyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim di soqnimqa Juda naŋgo iŋgi meli bunuj otoro bati ñam Pentikos di brantim unqom. E Esia sawaq endi bati olekoba sqasai." Pol na iga degsi mergej.

Pol a Efesus naŋgo Kristen gate naŋgi anjam minjrej

17-19 Iga Miletus qureq di tiryonamqa Pol na tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi siŋga na gilsib Efesus di brantosib Kristen gate naŋgi endegsi minjreb, "Niŋgi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroabqa a na niŋgi anjam bei merŋgwas." Onaqa Kristen gate naŋgi tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na naŋgi anjam endegsi minjrej,

"O Kristen gate niŋgi quiy. E Esia sawaq di branto ŋasiti e nuŋgoq bosim niŋgi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai

Tamo Koba aqa anjam niŋgi merŋgoqnem. E ijo segi ñam soqtqajqa are qalosaioqnem. Ijo kumbra di niŋgi qalie. E niŋgi koba na sosimqa gulbe gargekoba itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda naŋgi na e lubsib moiyotbqa mareqnab dena e are gulbekobaiboqnej.

20 Niŋgi qalie, e bati gaigai nuŋgo koro sawaq di, nuŋgo segi segi talq di are siŋgilatetŋgwajqa anjam merŋgoqnem. E anjam deqaji niŋgi merŋgwajqa uratosaioqnem.

21 E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.’ E degsi minjroqnem.

22 Deqa niŋgi quiy. Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltetbej deqa e Jerusalem aiyeqnum. Dia kumbra kiye ijoq di brantqas di e qaliesai.

23 E qure qureq di laqnamqa Mondor Bole na e endegsi merbeqnu, ‘Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulbe koba oqam.’ Deqa e qalieonum, kumbra di ijoq bqas.

24 “Di uŋgum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo Koba Yesus na ebej qaji di e yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di endegsi unu. E siŋgila na Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnqai. Yesus aqa anjam bole di aqa damu agiende. Qotei a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu.

25 “Deqa niŋgi quiy. E nami nuŋgo ambleq di sosimqa anjam endegsi palontoqnem, ‘Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.’ Ariya bini e qalieonum, e niŋgi uratŋgitqa niŋgi ijo ulatamu olo unqasai.

26-27 Bati e nuŋgo ambleq di sosimqa e Qotei aqa areqalo kalil ubtosim niŋgi merŋgekritem. E wau di uratosaioqnem. Deqa tamo bei a nuŋgo ambleq di padalqas di ijo une na sai.

28 O Kristen gate, niŋgi nuŋgo segi segi so geregere taqatosib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi dego geregere taqatnjroqniy. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi di kaja du du bul. Qotei na aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgi awainjrej. Deqa niŋgi naŋgo gate bole sosibqa naŋgi geregere taqatnjroqniy. Wau di Mondor Bole na niŋgi eŋgej.

29 E qalie, e niŋgi uratŋgitqa gisaŋ anjam maro tamo qudei naŋgi nuŋgo ambleq aisib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqab. Bauŋ juwaŋ na kaja naŋgi ugeugeinjreqnub dego kere.

30 Nuŋgo ambleq dena dego tamo qudei naŋgi tigelosib Qotei aqa anjam bole olo bubulyoqnsibqa gisaŋ anjam maroqnqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari Yesus dauryeqnub qaji naŋgi qusibqa Qotei aqa anjam bole ulontosib

olo gisaŋ tamo naŋgi di daurnjrqajqa deqa.
31 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib ijo anjam e bati
gaigai niŋgi merŋgoqnem qaji deqa are qaloqniy. Agi wausau
qalub e niŋgi koba na sosimqa qolo ti qanam ti Qotei aqa
anjam niŋgi merŋgoqnsim akamoqnem. E wau di uratosaio-
qnem. Niŋgi ijo anjam deqa geregere are qaloqniy.
32 "Bini e niŋgi Qotei aqa baŋq di atitqa a na niŋgi geregere
taqatŋgwas. Qotei a niŋgi qa are boleiyej anjam di niŋgi siŋgila
na ojesoqnibqa anjam dena niŋgi siŋgilatŋgwas. Amqa iŋgi
bole bole Qotei a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa
marej qaji di niŋgi oqab.
33 "E silali qa ti gara qa ti tamo bei ŋilyosaioqnem.
34 Niŋgi qalie, e iŋgi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqn-
sim ijo iŋgi awaiyoqnem. Osim tamo naŋgi e koba na soqnem
qaji naŋgi dego iŋgi anainjroqnem.
35 Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi
segi unoqneb. Kumbra di niŋgi dauryosib yoqniy. Kum-
bra agiende. Niŋgi waukobaoqnsibqa tamo uŋgasari siŋgila
saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjroqniy. Niŋgi Tamo Koba
Yesus aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsib degsib
wauoqniy. Agi Yesus a segi nami endegsi marej, 'Tamo bei na
tamo bei iŋgi yqas di tamo iŋgi oqas qaji a areboleboleiyqas.
Ariya tamo dena iŋgi yqas qaji a olo tulaŋ areboleboleiyqas.' "
36 Pol na Efesus Kristen gate naŋgi anjam degsi minjrsiq
koboonaqa siŋga pulutosiqa naŋgi koba na Qotei pailyeb.
37 Pailyo koboonaqa gate naŋgi akamkobaoqnsib Pol so-
qoŋyosib kundoqyoqneb.
38 Pol na minjrej, "Niŋgi ijo ulatamu olo unqasai." Aqa
anjam deqa naŋgi are tulaŋ gulbeinjrej. Onaqa naŋgi na
iga suweigonab iga alile aisim naŋgi uratnjrsim qobuŋ goge-
tosim aiyem.

21

Pol a qobuŋ na Jerusalem aiyoqnej

1 Iga qobuŋ na aisim Kos nui buŋyosim nebeonaqa Rodes
nuiq di tiryonam olo nebeej. Nebeonaqa iga Rodes nui
uratosim aisim Patara qureq di tiryem.
2 Dia qobuŋ bei Fonisia sawaq aiqa laqnaqa iga qobuŋ di
gogetosim aiyem.
3 Iga qobuŋ na aisim Saiprus nui jojomyosim baŋ qonaŋq
waiyosim buŋyosim aiyem. Aisim Siria sawa buŋyosim Tair
qureq di tiryem. Tiryonamqa tamo qobuŋq di wauo qaji
naŋgi na iŋgi iŋgi kalil waŋgarosib mandamq di ateleŋeb.
4 Qure dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati
7 naŋgi koba na soqnem. Sonamqa Qotei aqa Mondor na

anjam ubtosiqa naŋgi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem dia gulbe koba itqas.” Degsi minjrnaq qusibqa Pol waiŋyoqneb, “Ni Jerusalem aiyaim.” Onaqa Pol na kamba minjroqnej, “Sai. E Jerusalem aiqai.”

5 Onaqa bati 7 koboonaqa iga Pol koba na qure di uratosim qobuŋ gogetqa marsim alile aiyem. Yesus aqa tamo kalil naŋgo uŋa ti aŋgro ti naŋgi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na siŋga pulutosim Qotei pailyem.

6 Pailyo koboonaqa iga naŋgi baŋ ojsimqa minjrem, “Niŋgi bole soqniy.” Onaqa naŋgi na iga mergeb, “Niŋgi aiyiy.” Degsib mergonab iga qobuŋ gogetonamqa naŋgi olo puluosib naŋgo qureq gileb.

Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a anjam bei Pol minjej

7 Ariya iga qobuŋ na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati qujai naŋgi koba na soqnem.

8 Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo Filip aqa tal gogetosimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem dia tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau enjreb deqaji bei agi Filip.

9 Filip aqa aŋgro sebiŋ qolqe naŋgi a ombla soqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji uŋa.

10 Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej.

11 Bosiqa Pol aqa alalag yaiyosiqa qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol aqa alalag osiq aqa segi baŋ ti siŋga ti alalag dena qosej. Osiqa mergej, “Mondor Bole na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem dia Juda naŋgi na tamo alalag endi tigeqnu qaji aqa siŋga ti baŋ ti endegsib qosqab. Qosisib a osi gilsib tamo Juda sai naŋgo baŋq di atibqa naŋgi na a ugeugeiyqab.’ ”

12 Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa tamo uŋgasari qudei qure dia soqneb qaji naŋgi iga ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiyaim.”

13 Onaqa Pol na iga mergej, “Niŋgi kiyaqa akamoqnsib are gulbetetbeqnub? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq di waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqai di kere. E gulbe di uratqasai. E itqai.”

14 Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem, “Uŋgum. Pol a Tamo Koba aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiyem.”

Pol a Jerusalem di brantej

15 Bati qudei koboonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago
iŋgi iŋgi kalil gereiyosim tigelosim aiyem.
16 Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji
naŋgi na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem di brantem.
Brantosim naŋgi na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq di
uratgeb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a
nami koba Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus.
17 Iga Jerusalem di brantonamqa Yesus aqa tamo uŋgasari
dia soqneb qaji naŋgi na iga nugsibqa tulaŋ areboleboleinjr-
naqa iga osib geregereigeb.
18-19 Nebeonaqa iga Pol dauryosim Jems unqajqa gilem.
Gilsim Kristen gate kalil naŋgi Jems koba na koroesonabqa
Pol a naŋgi kaiyeinjrej. Osiqa wau kalil Qotei a Pol aqa baŋ
na sawa bei beiq di tamo uŋgasari naŋgo ambleq di yoqnej qaji
deqa naŋgi sainjrej.

Kristen gate naŋgi na Pol minjeb, "Ni atra tal miligiq gile"

20 Onaqa Kristen gate naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ
areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Osib Pol
minjeb, "O gago was Pol, ni qalie, Juda tulaŋ gargekoba naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Naŋgi Moses aqa dal
anjam dauryqajqa dego siŋgilaeqnub.
21 Deqa tamo qudei na Juda naŋgi endegsib minjreqnub,
'Pol na Juda tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi
Moses aqa dal anjam dauryqa saidnjreqnu. Osiqa naŋgi
endegsi minjreqnu, "Nuŋgo aŋgro naŋgi muluŋ breinjraib.
Kumbra kalil Moses a nami niŋgi dauryqa merŋgej qaji di
uratiy." ' O Pol, tamo qudei na Juda naŋgi degsib minjreqnub.
22 Juda naŋgi quqwab, ni Jerusalem bonum. Deqa iga
kiyerqom?
23 Od, iga qalieonum. Iga ni endegsi mermim ni degye.
Gago ambleq endi Juda tamo qolqe unub. Naŋgi nami gago
Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib naŋgo gate baŋga
ti me juŋgum ti urateb unub.
24 Deqa ni naŋgi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqa-
jqa kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dau-
ryosib yiy. Osim wagme awaiyetnjrimqa naŋgi na Qotei
atraiyosib naŋgo gate baŋga ti me juŋgum ti joqwab. Ni de-
gyimqa Juda tamo kalil naŋgi ino kumbra di unsib endegsib
qalieqab, 'Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo qaji
tamo. Anjam naŋgi a qa mareqnub qaji di bolesai.'
25 Ariya Pol, ni qalie, iga nami anjam bei neŋgreŋyosim sawa
bei bei qaji naŋgoq qariŋyem. Naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji. Iga anjam endegsim qariŋyem, 'Niŋgi gisaŋ
qotei atrainjro qaji iŋgi bei uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib.
Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib.

Sambala kumbra dego yoqnaib.’ Iga nami anjam degsim qosisim neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyem.”
26 Onaqa Pol na tamo qolqe naŋgi di joqsiqa nebeonaqa atra tal miligiq gilsiq une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yeb. Osiqa atra tamo naŋgi minjrej, “Une kobotqajqa bati koboamqa iga gago segi segi wagme osim Qotei atraiyqom.”

Juda tamo qudei naŋgi atra tal miligiq di Pol ojeb

27-28 Une kobotqajqa bati 7 di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleŋeb qaji naŋgi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa a ojeb. Ojsib leleŋoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo ugetetnjrqa marsibqa Pol aqa jejamuq di une qamsib minjreb, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil bosib iga aqaryaigiy. Pol a sawa sawa kalilq di iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra tal qa ti misiliŋ anjam mareqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub. Di segi sai. A dego Grik tamo qudei naŋgi joqoqnsiqa koba na atra tal miligiq gileqnub. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal ugeteqnu.”
29 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol ombla Jerusalem dia laqnabqa unjrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.”
30 Onaqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa gurgur ti koroosib Pol ojeb. Ojsib giriŋyosib atra tal oqeq atsib atra tal aqa siraŋme kalil kabuteleŋeb.

Rom qaja tamo naŋgi bosib Pol olo eb

31 Onaqa naŋgi Pol moiyotqa marsibqa baŋ na qaloqneb. Qaleqnabqa Rom qaja tamo naŋgo gate koba a anjam endegsi quej, “Jerusalem endia tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjreqnu.”
32 A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei naŋgo gate naŋgi ti joqsiqa gurgurosib tamo uŋgasari naŋgo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb.
33 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a bosiqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Sil siŋgila kokba aiyel osi bosib a tontiy.” Onaqa naŋgi bosib Pol tontonabqa qaja tamo naŋgo gate koba a na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kiye yqo deqa niŋgi a qaloqnab?”
34 A naŋgi degsi nenemnjrnaqa naŋgi olo leleŋkobaoqnsib anjam utru segi segi mareleŋoqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Naŋgi degsib mareleŋoqnsib ariya naŋgi Pol aqa une geregere ubtosib marqa keresai. Deqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osib naŋgo ŋeio talq osi gileb.

35-36 Osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal jojomyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Niŋgi na Pol qalsib moiyotiy.” Naŋgi degsib maroqneb deqa qaja tamo naŋgi na Pol soqtosib naŋgo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol a tigelosiqa Yesus aqa anjam palontej

37 Naŋgi Pol osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal gogeq di atqa laqnabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo naŋgo gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e?

38 E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.”

39 Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. Deqa ni mare. E na tamo uŋgasari kalil endi anjam bei minjrqa kere e?”

40 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na Pol odyonaqa tetaq di tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi kiri kirionabqa Hibru anjam na endegsi minjrej,

22

1 “O ijo was ti ijo abu ti e kamba anjam bei merŋgit quiy.”

2 Pol a Hibru anjam na naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi torei kiri kiriosib sonab olo endegsi minjrej,

3 “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E dia ŋambabonam ijo ai abu naŋgi na e Jerusalem osi bonabqa e endia tamo kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq di soqnem. Sonamqa Gamaliel na gago moma naŋgo dal anjam geregere plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Agi bini niŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaeqnub dego kere.

4 E na tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgi moiyotnjrqa maroqnsim naŋgi tulaŋ ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim tonto talq di breinjroqnem.

5 Niŋgi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti naŋgi nenemnjribqa ijo kumbra deqa niŋgi saiŋgwab. Agi e atra tamo gate endegsi minjem, ‘Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda gate kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ojeleŋosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjrqai.’ E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

6-7 “Deqa e walwelosi gilsim Damaskus jojomyeqnamqa
qanam jige puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aisiq ijo
ulatamuq di tulaŋ riaŋonaqa e uloŋosim mandamq di ŋeiem.
Ŋeiesosim kakro bei brantonaq quem. A endegsi merbej, ‘O
Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?’
8 Onaqa e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa
merbej, ‘E Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum.’
9 Tamo e ombla soqneb qaji naŋgi dego puloŋ di uneb. Ariya
anjam Yesus na merbej qaji di naŋgi poinjrosai.
10 “Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e wau
kiye yqai?’ Onaqa Tamo Koba a na merbej, ‘Ni tigelosim
Damaskus gilsim dia tamo bei itqam. Wau e ni emqai qaji di
a na ubtosim mermqas.’
11 Puloŋ di tulaŋ riaŋosiq ŋam qamotbonaqa e ŋam ambrui-
bonaqa ŋam atqa keresai. Deqa tamo naŋgi e ombla soqneb
qaji naŋgi ijo baŋ ojsib e babaŋbosib Damaskus osi gileb.
12 “Damaskus dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A
Qotei aqa dal anjam dauryoqnej qaji. Juda tamo uŋgasari
kalil Damaskus di soqneb qaji naŋgi a qa maroqneb, ‘A tamo
bolequja.’
13 E Damaskus gilsim di sonamqa Ananaias na e itbosiqa
ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O ijo was Sol, ino ŋamdamu olo
poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai deqa ijo ŋamdamu
poibonaqa e olo ŋam atsim Ananaias aqa ulatamu unem.
14 Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma naŋgo Qotei
a ni giltmqo. Ni aqa areqalo qalieosim Yesus unsim aqa
medabuq na anjam bei quqwajqa deqa ni giltmqo. Yesus a
kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu qaji tamo.
15 Deqa ni aqa anjam mare mare laqnsimqa kumbra ni
unem qaji ti anjam ni quem qaji deqa ti tamo uŋgasari kalil
naŋgi sainjroqne.
16 Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim yanso ame. Osim
Yesus aqa ñam metosim pailye. Yimqa Qotei na ino une kalil
kobotetmqas.’ Ananaias na e degsi merbej.

Pol a nami sawa bei bei qaji naŋgoq gilej deqa saej

17-18 “Bati bei e olo Jerusalem bosimqa atra tal miligiq
di Qotei pailyoqnsimqa e ŋeio bulosim Yesus unem. Yesus
unnamqa merbej, ‘Ni Jerusalem endia ijo anjam maroqnqam
di Juda naŋgi ni quetmoqnqasai. Deqa ni Jerusalem endi
saim. Ni urur tigelosim Jerusalem uratosim gile.’
19-20 Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, Juda
naŋgi qalie, nami e naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsimqa
tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb qaji naŋgi
ojeleŋoqnsim toqoŋ na ñumoqnsim tonto talq di breinjroqnem.
Naŋgi ino wau tamo Stiven meniŋ na qaleqnabqa e jojom di

tigelosim tamo naŋgi a qaloqneb qaji naŋgo gara jugo taqatesosim endegsi minjroqnem, “Niŋgi keretosib Stiven qalonub moiqo.” Ijo kumbra di Juda naŋgi qalie.’

21 Onaqa Yesus na e olo merbej, ‘Ni gile. E ni qariŋmitqa ni sawa isaq gilsim dia sawa bei bei qaji naŋgi ijo anjam minjroqnqam.’ ”

Pol a na qaja tamo naŋgi minjrej, “E Rom tamo”

22 Pol a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnsiq a sawa bei bei qaji naŋgoq gilqa marnaqa anjam qujai di naŋgi qusib minjiŋ ani oqetnjrnaqa tulaŋ leleŋoqnsib maroqneb, “Pol a qalib moiyem. Tamo deqaji mandamq endi olo saiq.”

23 Naŋgi degsib maroqnsib murqumyoqnsib naŋgo gara jugo piqteleŋosib naŋgo baŋ na wi ramboiyoqnsib breiyeqnab goge oqoqnej.

24 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol osib nuŋgo ŋeio tal miligiq di bu toqoŋ na kumbaiŋyiy. Kumbaiŋyosib nenemyibqa aqa une kiye qa tamo uŋgasari naŋgi murqumyoqnsib a qalib moiqajqa mareqnub di a na geregere merbimqa e quqwai.”

25 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol sil na tontosib kumbaiŋyqa laqnabqa a na qaja tamo gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom tamo. Deqa niŋgi ijo une mati qalieosaiosib e laŋa kumbaiŋbqab di kumbra bole kiyo?”

26 Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo naŋgo gate koba aqa areq gilsiqa nenemyej, “Pol a Rom tamo. Deqa ni a kiyeryqam?”

27 Degsi nenemyonaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minjej, “Ni merbe, ni bole Rom tamo e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom tamo.”

28 Degsi minjnaqa qaja tamo naŋgo gate koba dena olo Pol minjej, “E silali kobaquja waiyonamqa deqa naŋgi na e Rom tamo ateb.” Onaqa Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai abu naŋgi Rom qaji deqa e Rom tamo tiŋtiŋ.”

29 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol aqa anjam di qusib a kumbaiŋyqa urateb. Qaja tamo naŋgo gate koba a dego Pol aqa anjam di qusiq a ulaej. Di kiyaqa? A na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a Juda tamo kokba naŋgi anjam minjrej

30 Onaqa nebeonaqa Juda naŋgi na une kiye Pol aqa jejamuq di qametoqneb di qaja tamo naŋgo gate koba a qalieqa marsiqa Pol osiq sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi metnjrnaq bosib koroonabqa Pol osiqa naŋgo ulatamuq di tigeltej.

23

1 Onaqa Pol a Juda tamo kokba naŋgi koqnjrsiqa endegsi
minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E nami Qotei aqa ŋamgalaq di
kumbra bole bole yoqnem agi bini yoqnsim unum. Deqa e
are gulbe saiqoji.”
2 Onaqa atra tamo gate aqa ñam Ananaias a Pol aqa anjam
di qusiqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
minjrej, “Niŋgi Pol aqa medabuq di qaliy.”
3 Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas.
Ni ŋamtaŋ babaŋq di ŋam qaq na limo bul. Deqa ino uno
boledamu ariya ino are miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal
anjam dauryosim ijo une qalieqajqa tigeltbonum. Osim ni
olo Moses aqa dal anjam gotraŋyosim naŋgi ijo medabuq di
lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”
4 Onaqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaqa Qotei aqa atra tamo
gate degsi misiliŋyonum?”
5 Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O ijo was, tamo endi
a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi
Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi
nuŋgo gate koba a anjam uge minjaib.’ ”
6 Juda tamo kokba awesoqneb qaji naŋgo ambleq di Sadyusi
tamo ti Farisi tamo ti soqneb. Pol a di qalieosiq deqa leleŋosiq
minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E Farisi tamo. Ijo abu a dego
Farisi tamo. Deqa e endegsi are qalonum, tamo kalil moreŋo
qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. E anjam deqa ijo
areqalo tulaŋ siŋgilateqnum. Anjam deqa qujai naŋgi na e ojsib
nuŋgo ŋamdamuq di tigeltbonub.”
7 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi
poeleŋosib ŋiriŋkobaeb.
8 Di kiyaqa? Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji
naŋgi olo subq na tigelqasai. Laŋ aŋgro saiqoji. Mondor dego
saiqoji.” Ariya Farisi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji
naŋgi subq na tigelqab. Laŋ aŋgro unub. Mondor naŋgi dego
unub.”
9 Deqa naŋgi kalil poeleŋosib ŋiriŋkobaosib murqumyoqneb.
Onaqa Farisi naŋgo dal anjam qalie tamo qudei naŋgi
tigelosib siŋgila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a
une saiqoji. Mondor bei na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo anjam
minjqoqa a degsi marqo.”
10 Naŋgi degsib marnabqa qoto anjam tulaŋ kobaej. Onaqa
qaja tamo naŋgo gate koba a di unsiqa are qalej, “Naŋgi Pol
aqa jejamu tulaŋ ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq
aqa qaja tamo naŋgi metnjrnaqa bosib Juda naŋgo baŋq dena
Pol yainjrsib naŋgo ŋeio talq olo osi gileb.

11 Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaqa Tamo Koba a
bosiqa Pol aqa areq di tigelosiq minjej, “Ni are siŋgilatime.
Ulaaim. Ni Jerusalem endia ijo anjam siŋgila na mareqnum
dego kere ni Rom gilsim dia ijo anjam minjroqnqam.”

Juda tamo qudei naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qoseb

12 Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei naŋgi koroosibqa
are qujaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiy-
otqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai
bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati
uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti
ya ti uyqom.”

13 Juda tamo 40 naŋgi anjam degsib qoseb.

14 Osib Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgoq gilsib
minjreb, “Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiy-
otqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai
bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati
uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti
ya ti uyqom. Iga anjam degsi qosonum.

15 Deqa niŋgi ti Juda tamo kokba kalil naŋgi ti endegyiy.
Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a minjiy, ‘Ni Pol osau.
Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa
une qalieqom.’ Niŋgi na qaja tamo naŋgo gate koba a degsib
minjibqa a Pol osi bosim nuŋgoq di brantosaisoqnimqa gamq
di iga Pol qalsim moiyotqom.”

16 Onaqa Pol aqa jaja aqa ŋiri a naŋgo anjam di qusiqa
tigeloqujatosiq qaja tamo naŋgo ŋeio talq gilsiqa anjam di Pol
minjej.

17 Minjnaq qusiqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq
bonaq minjej, “Ni aŋgro wala endi osim nuŋgo gate koba aqa
areq osi aiyimqa a na anjam bei minjqas.”

18 Onaqa qaja tamo gate dena aŋgro wala di osiqa aqa
gate koba aqa areq osi aisiqa minjej, “Tonto tamo Pol a na e
merbqo, ‘Ni aŋgro wala endi osi aiye.’ Degbqo deqa agi ino
areq osi bonum. A ni anjam bei mermqas.”

19 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aŋgro wala di
baŋ titosiqa kiñala sasalosiqa nenemyej, “Ni anjam kiye mer-
bqam?”

20 Onaqa minjej, “Juda tamo kokba naŋgi anjam bei kereteb.
Naŋgi na ni endegsib mermqab, ‘Nebe ni Pol gagoq osau.
Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une
qalieqom.’ Naŋgi ni degsib mermqab.

21 Deqa ni naŋgo anjam di quetnjraim. Tamo 40 naŋgi an-
jam endegsib qosisib maronub, ‘Iga Pol qalsim moiyotqom.
Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai.
Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai.

Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom.’ Naŋgi anjam degsib qosonub. Deqa bini naŋgi gamq di tariŋeqnub. Ni na Pol osi aiyoqnimqa gamq di naŋgi Pol qalsib moiyotqab.”

22 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a aŋgro wala aqa anjam di qusiqa minjej, “Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent.”

Naŋgi na Pol qariŋyonabqa Rom naŋgo gate Feliks aqaq gilej

23 Osiqa a na aqa qaja tamo gate aiyel naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, “Niŋgi na qaja tamo 200 siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja tamo 200 aŋ osi laqnub qaji naŋgi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji naŋgi ti minjribqa naŋgi bini qolo seŋ bati 9 Pol osib Sisaria qureq gilqab. Niŋgi na endegsib minjriy, ‘Nuŋgo walwelqajqa iŋgi iŋgi gereiyosib soqniy.’ ”

24 Osiqa olo naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge di awoamqa niŋgi na geregere taqatosib osi gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa talq di brantiy.” Qaja tamo naŋgo gate koba a na naŋgi aiyel degsi minjrej.

25 Osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej,

26 “O Gate Koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo naŋgo gate koba. Ijo anjam endi ni sisiyqajqa deqa e neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. O kaiye.

27 Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda naŋgi na a ojsib moiyotqa laqnabqa e ijo qaja tamo naŋgi ti aisim Juda naŋgo baŋq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom tamo. Deqa e na a aqaryaiyosim naŋgo baŋq dena yainjrem.

28 Naŋgi Pol aqa jejamuq di une kiye qametoqneb di e qalieqa osimqa Pol osi aisim Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltem.

29 Tigeltonamqa naŋgi anjam gargekoba mareleŋeqnabqa e qusimqa endegsi poibej, Juda tamo kokba naŋgi naŋgo segi dal anjam qa maroqnsib deqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb. Naŋgi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na a laŋa moiyotqa keresai. Tonto talq di laŋa waiyqa keresai dego. E degsi poibej.

30 Ariya bini e quonum, naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qosonub. E di qusim deqa agi Pol inoq qariŋyonum. E na tamo naŋgi Pol aqa jejamuq di une qameteqnub qaji naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi Sisaria qureq gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une geregere minjib a quqwas.’ ”

31 Qaja tamo naŋgo gate koba a anjam degsi neŋgreŋyej. Onaqa aqa qaja tamo naŋgi aqa medabu dauryosib qolo Pol osib Antipatris qureq osi gilsib dia ŋereŋeb.

32 Nebeonaqa qaja tamo siŋga na walwelo qaji naŋgi ti qaja
tamo aŋ osi laqneb qaji naŋgi ti Antipatris qureq dena olo
puluosib Jerusalem aisib naŋgo ŋeio talq di soqneb. Onaqa
qaja tamo hos na walwelo qaji naŋgi segi Pol suweiyosib torei
Sisaria qureq osi gileb.
33 Osi gilsibqa naŋgo gate koba aqa anjam neŋgreŋyej qaji di
Feliks yosib Pol osib aqa ulatamuq di tigelteb.
34 Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqa Pol nenemyej, “Ni
sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minjej, “E Silisia sawa qaji.”
35 Degsi minjnaqa Feliks na olo minjej, “Tamo naŋgi ino
jejamuq di une qameqnub qaji naŋgi babqa e ino anjam
geregere quqwai.” Osiqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi
na Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiyosib taqatoqneb.

24

Juda naŋgi Pol aqa jejamuq di une qametoqneb

1 Bati 5 koboonaqa atra tamo gate Ananaias a ti Juda gate
qudei ti naŋgo anjam taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti
Sisaria qureq gileb. Gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosibqa
Pol aqa jejamuq di une qametoqneb.
2 Onaqa Feliks na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa
ulatamuq di tigelesonaqa Tertulus a Pol aqa jejamuq di une
qametqa osiqa Feliks minjej, “O Gate Koba Feliks, ni gago
sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga
qoto saiqoji. Ni iga geregere aqaryaigoqnsimqa gago gulbe
kalil kobotetgeqnum.
3 Deqa iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnaqa ino ñam soqte-
qnum.
4 “E anjam olekoba ni mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni
gago anjam truquyala endi que.
5 Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge
yoqnsiqa Juda tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji
naŋgo ambleq di qoto tigelteqnu. Osiqa naŋgi pupoinjro-
qnsiqa minjreqnu, ‘Niŋgi gago Juda kumbra uratosib olo
Nasaret tamo a dauryiy.’
6-7 A na gago atra tal dego ugeteqnu. Deqa iga a ojsim gago
segi dal anjam na aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo
naŋgo gate koba Lisias a bosiqa gago anjam gentosiqa gago
baŋq dena Pol siŋgila na yaigej.
8 Yaigosiqa mergej, ‘Niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa gilsib
Rom naŋgo gate Feliks aqa ulatamuq di mariy.’ Deqa iga
bosim ino ulatamuq endi Pol aqa une agi mermonum. Deqa
Gate Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa une kalil iga
aqa jejamuq di qameqnum qaji di bole kiyo sai kiyo di a segi

na mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.

9 Onaqa Juda tamo kalil naŋgi tigelosib Tertulus aqa anjam di siŋgilatosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

10 Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa osiq aqa baŋ soqtosiq Pol metonaqa a kamba tigelosiqa Feliks minjej, “E qalieonum, ni wausau gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai.

11 Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiyem. E aiyem bati 12 gilqo. Ni segi na Juda naŋgi nenemnjrimqa degsib mermqab.

12 E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem. Qoto tigeltosaioqnem dego. E qoto bei tigelteqnam Juda naŋgi e nubosai. E atra talq di, Juda naŋgo Qotei talq di, qure ambleq di dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem.

13 Deqa une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Naŋgi ijo une bei ubtosib marqa keresai.

14 “Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda naŋgi endegsib mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj dena tamo uŋgasari naŋgi poeleŋeqnub.’ O Gate Feliks, gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma naŋgo Qotei qa loueqnum. Osim Moses aqa dal anjam kalil qa ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam kalil nami neŋgreŋyoqneb qaji deqa ti ijo areqalo siŋgilateqnum.

15 Mondoŋ Qotei na tamo bole ti tamo uge ti naŋgi olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo siŋgilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariŋoqnsim unum. Juda naŋgi dego degyeqnub.

16 E subq na tigelo bati qa tariŋeqnum deqa e bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di, tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnsim laqnum. Deqa e are gulbe saiqoji unum.

17 “E sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqnsim wausau qudei koboonaqa agi ya ya endi e Jerusalem aiyem. E silali qudei osi aisim Juda Kristen naŋgi mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei dego osim Qotei atraiyem.

18 Bati deqa e atra tal miligiq gilsim dia une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di dauryosim yeqnamqa Juda naŋgi na e nubeb. E tamo uŋgasari gargekoba joqsim atra tal miligiq gilosai. Osim qoto bei tigeltosai dego.

19 Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena Jerusalem aiyeb qaji naŋgi na e ojeb. Deqa tamo naŋgi di e qa anjam bei soqnimqa bosib ino ulatamuq endi tigelosib ijo une marqab.

20 Naŋgi bqasai di ni na Juda tamo agi endia tigelejunub qaji naŋgi nenemnjre. Nenemnjrimqa e Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelesonam une kiye ijo jejamuq di iteb di ni mermqab.
21 Bole, ijo anjam qujai endeqa naŋgi na ijo jejamuq di une qametbeb. E naŋgo ulatamuq di tigelosim leleŋosim endegsi minjrem, 'Tamo kalil moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai niŋgi na e tigeltbonub.' " Pol a Feliks degsi minjej.
22 Feliks a nami tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgo kumbra qalieej. Deqa a na Juda naŋgi endegsi minjrej, "Nuŋgo anjam di mati soqnem. Qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bamqa niŋgi olo anjam di maribqa e qusiy gereiyqai."
23 Osiqa qaja tamo gate bei minjej, "Ni na Pol osim tonto talq di waiyosim taqatesoqne. A gulbe bei yaim. Aqa was naŋgi a unqa bosib iŋgi iŋgi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na saidnjraim."

Pol a tonto talq di sonaqa wausau aiyel koboej

24 Bati qudei koboonaqa Feliks aqa ŋauŋ Drusila wo tonto talq di brantosibqa Feliks na Pol metonaq aqa areq bej. Drusila a Juda uŋa. Pol a bosiqa tamo naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa kumbra qa Feliks minjnaq quej.
25 Kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa ti tamo naŋgo segi segi so geregere taqatqajqa ti Qotei na mondoŋ tamo naŋgo une qa peginjrqajqa ti Pol na Feliks minjnaq quej. Qusiqa ulaosiq Pol minjej, "Ni mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy ni metmit bosim anjam di olo plaltim e quqwai."
26 Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa metoqnej. Aqa anjam quqwajqa deqa segi metosaioqnej. A endegsi are qaloqnej, "E Pol metit a bosim silali ebimqa e tonto talq dena a uratqajqa deqa kiyo merbqas?" Osiq deqa metoqnej.
27 Wausau aiyel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uratonaqa tamo bei aqa ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau osiqa Judia sawa taqatesoqnej. Feliks na Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa a Pol tonto talq di uratonaq soqnej.

25

Pol a marej, "E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai"

1 Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub koboonaqa a dena tigelosiqa Jerusalem aiyej.
2-3 Aisiq di sonaqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa jejamuq di olo une qamoqneb. Osib Festus minjeb, "Ni anjam qariŋyim

qaja tamo naŋgi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem osi beb. Osbab gago are boleqas.” Naŋgi degsib Festus minjeb. Di kiyaqa? Naŋgi nami anjam endegsib qoseb, “Qaja tamo naŋgi Pol osi boqnibqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom.”

4 Onaqa Festus na kamba minjrej, “Pol a Sisaria dia tonto talq di unu. Bati qudei koboamqa e segi olo Sisaria gilqai.

5 Deqa niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa niŋgi na tamo ñam ti qudei giltnjrib naŋgi e daurbosib koba na Sisaria gilqom. Gilsim dia naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib Pol aqa une bei ubtosib merbib e quqwai.”

6 Festus a bati 8 o 10 Jerusalem di sosiqa olo puluosiq Sisaria gilej. Juda tamo qudei naŋgi a dauryosib gileb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram kobaq di awoosiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol osi boiy.” Minjrnaqa naŋgi na Pol osi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelteb.

7 Onaqa Juda tamo Festus dauryosib Jerusalem dena beb qaji naŋgi Pol kalilyosib Festus aqa ulatamuq di tigelosib une gargekoba Pol aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgo anjam di utru saiqoji.

8 Onaqa Pol a kamba marej, “E Juda gago dal anjam bei gotraŋyosaioqnem. E gago atra tal qa anjam uge bei marosaioqnem. E Rom naŋgo mandor koba Sisar a dego kumbra uge bei yosaioqnem. Deqa e une saiqoji.”

9 Pol a degsi marnaqa Festus a Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa Pol endegsi nenemyej, “Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?”

10 Onaqa Pol na minjej, “E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda naŋgi qa une bei yosai.

11 Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa uŋgum e moiqai. Ariya une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesaiamqa tamo bei na e laŋa osim naŋgo baŋq di atqa keresai. Deqa e Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.”

12 Pol na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa Rom tamo kokba qudei naŋgi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiqa Pol minjej, “Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqa maronum deqa e ni qariŋmitqa Sisar aqaq gilqam.”

Festus na Agripa nenemyej, “Ni Pol kiyeryqam?”

13 Onaqa bati qudei koboonaqa Rom naŋgo mandor bei aqa ñam Agripa aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aiyeb.

14 Aisib bati gargekoba yala Sisaria di sonabqa Festus na Agripa minjej, “Tamo bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu.

15 Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda gate naŋgi ti atra tamo
kokba ti naŋgi na Pol aqa jejamuq di une qamsib endegsib
merbeb, ‘Ni Pol aqa une qa marsim ojsim ino qaja tamo naŋgo
baŋq di atimqa naŋgi na qalib moiyem.’
16 Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa
ojsim qaja tamo naŋgo baŋq di atqa keresai. Rom gago
kumbra degsi sosai. Tamo qudei naŋgi tamo bei qa anjam
soqnimqa naŋgi mati aqa une ubtib qusimqa a kamba aqa
anjam marqas di kere.’

17 “E na Juda naŋgi degsi minjrnamqa naŋgi e daurbosib
Sisaria beb. E tariŋosai. Nebeonaqa naŋgi koroesonabqa e
ijo awo jaramq di awoosim ijo qaja tamo naŋgi minjrnamqa
naŋgi Pol osi bosib ijo ulatamuq di tigelteb.
18 Onaqa Juda naŋgi tigelosib Pol aqa jejamuq di une
gargekoba qameleŋoqneb. E nami are qalem, naŋgi une kokba
Pol aqa jejamuq di qamqab. Naŋgi degyosai.
19 Naŋgi naŋgo segi louqa kumbra qa ŋiriŋoqnsib Pol ombla
anjam titoqneb. Osib tamo bei qa dego anjam titoqneb. Pol a
maroqnej, ‘Tamo di a moiyej olo ŋambile unu. Aqa ñam Yesus.’
20 Onaqa e naŋgo anjam deqa utru itqa yonam keresaii-
bonaqa Pol nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq
di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?’
21 E degsi Pol nenemyonamqa a saidosiq merbej, ‘E mati
tonto talq endi sqai. Sosiy bunuqna e Mandor Koba Sisar aqa
ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol
na e degsi merbonaqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrem, ‘Niŋgi
Pol osib tonto talq di waiyosib taqatesoqniy. Bunuqna e Pol
qariŋyitqa Sisar aqaq gilqas.’ ”
22 Festus a Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego
Pol aqa anjam quqwai.” Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa
anjam quqwam.”

23 Nebeonaqa Agripa Bernaisi wo gara wala boledamu
jigsib koro sawaq beb. Qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo
ñam ti kalil naŋgi dego bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa
Festus na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osi bosib
Agripa aqa ulatamuq di tigelteb.
24 Tigeltonab Festus na Agripa minjej, “O Mandor Agripa,
Pol agi osi bonub. Ni unime. Niŋgi koroonub qaji dego Pol
uniy. E Jerusalem di sonamqa Juda kalil naŋgi murqumy-
oqnsib endegsib merboqneb, ‘Pol a moiyem. A olo mandamq
endi saiq.’ Naŋgi bosib Sisaria endia dego anjam degsib
merboqneb.
25 E Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai deqa e a
laŋa moiyotqa keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba

Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyet-
bqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qariŋmitqa Rom
gilqam.’
26 O Mandor Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai.
Deqa e a qa anjam kiye neŋgreŋyit gago Tamo Koba Sisar aqaq
gilqas? Laŋa qariŋyqai di Sisar a ŋiriŋqas. Deqa e Pol osi bosim
ino ulatamuq endi tigeltonum. Ni segi na Pol nenemyimqa
aqa une bei babtim niŋgi kalil qusib merbibqa une deqa
neŋgreŋyit Sisar aqaq gilqas.
27 E are qalonum, tamo a une saiqoji soqnimqa e laŋa
qariŋyit Sisar aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

26

Pol a Agripa aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

1 Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam
marimqa e quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa baŋ soq-
tosiqa endegsi marej,
2 “O Mandor Agripa, bini e ino ulatamuq endi tigelejunum.
Une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai.
Deqa e na kamba ijo anjam marit ni que. Yim e arebole-
boleibqas.
3 Gago Juda kumbra kalil di ni qalie. Iga gaigai anjam
titeqnum qaji di ni dego qalie. Deqa ni ijo anjam endi quime.
Ni asgimaiq.
4 “Juda kalil naŋgi e qa qalie unub. E aŋgro wala qa Judia
sawa ti Jerusalem qure ti dia soqnem.
5 Naŋgi nami koba ijo kumbra qaliesoqneb. Naŋgi ni degsi
mermqa are soqnimqa mermqab. Naŋgi qalie, e aŋgro wala
qa Farisi naŋgo ambleq di sosimqa naŋgo kumbra daury-
oqnem. Farisi naŋgo kumbra di siŋgila koba. Kumbra dena
gago Juda kumbra kalil tulaŋ buŋyejunu.
6 Bini e iŋgi bole bole Qotei a nami gago moma naŋgi enjrqa
marej qaji di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e ino
ulatamuq endi tigelejunum.
7 Gago moma naŋgi di agi Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma.
Naŋgi e ti koba na iŋgi bole bole di oqajqa tariŋoqnsim qolo ti
qanam Qotei qa loueqnum. O Mandor Agripa, utru deqa Juda
naŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub.
8 Kiyaqa niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, ‘Qotei na tamo
moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqasai’?
9 “Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiy-
oqnsim jeutosim laqnem.
10 E Jerusalem dia kumbra uge di yoqnem. Atra tamo
kokba naŋgi na e odbeqnabqa e Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
ojeleŋoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Osim Juda gate

naŋgi koba na areqalo qujaitosim maroqnem, ‘Naŋgi ñumsib moiyotnjriy.’
11 E bati gargekoba Juda naŋgo Qotei tal kalil miligiq gilo-
qnsimqa dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim
ugeugeinjroqnem. E endegsi are qaloqnem, ‘E naŋgi jaqatiŋ
koba enjritqa naŋgi ulaosib Yesus qoreiyosib aqa ñam mis-
iliŋyqab.’ Degsi are qaloqnsim naŋgi ugeugeinjroqnem. E
naŋgi qa minjiŋ ani oqetbeqnaqa naŋgi daurnjroqnsimqa
qure isa isaq giloqnsim dia naŋgi itnjroqnsim ugeugeinjro-
qnem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

12-13 “O Mandor Agripa, e degyeqnamqa bati bei atra tamo
kokba naŋgi na e qariŋbonabqa Damaskus qureq gilem. E
gileqnamqa qanam jige puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge
na ijoq ainaq unem. A tulaŋ riaŋosiqa tamo e koba na
walweloqnem qaji naŋgi ti iga suwantgej. Aqa riaŋ di seŋ ti
keresai. Riaŋ dena seŋ aqa riaŋ tulaŋ buŋyej.
14 Suwantgonaqa iga kalil ululoŋosim mandamq di ŋereŋem.
E ŋeiesosimqa tamo bei aqa kakro quem. A Hibru anjam na
e endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum? Ni e
ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum.
Ni qaja na ino jejamu qoruyqam dego kere.’
15 Onaqa e na minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa a na
merbej, ‘E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji.
16 Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo
sosimqa kumbra ni bini unonum qaji ti kumbra bunuqna
osormoqnqai qaji ti deqa mare mare laqnqam.
17 Bunuqna e ni qariŋmitqa ni Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji
naŋgi ti naŋgoq giloqnqam. Deqa ni naŋgi qa ulaaim. E ni
taqatmesoqnitqa naŋgi ni moiyotmqasai.
18 Ni naŋgoq giloqnsim ijo anjam minjroqnimqa naŋgi e qa
poinjroqnim ambru uratosib suwaŋoq boqnqab. Ni na naŋgi
are bulyetnjroqnimqa naŋgi Satan aqa siŋgila uratosib Qotei
aqaq boqnqab. Amqa e na naŋgo une kalil kobotetnjritqa
iŋgi bole bole e nami enjrqa marem qaji di naŋgi oqab. E na
naŋgi ti tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi ti Qotei aqa segi kumbra boleq di ateleŋit sqab.’

Pol a nami Qotei aqa anjam palontoqnej a deqa Agripa saiyej

19 “Deqa Mandor Agripa, laŋ goge dena puloŋ ainaqa e un-
simqa anjam Yesus na merbej qaji di dauryem. E gotraŋyosai.
20 E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq
gilem. Gilsim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei
aqaq boiy. Bosib kumbra bole bole yoqnibqa tamo uŋgasari

naŋgi na niŋgi nuŋgsib merŋgwab, “Bole, niŋgi are bulyonub.”
’ E Jerusalem dia, Judia sawaq di, sawa bei beiq di dego tamo
uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnem.
21 Utru deqa Juda tamo qudei na atra tal miligiq di e ojsib
moiyotbqa maroqneb.
22 Ariya naŋgi e moiyotbosai. Qotei na e taqatboqnej deqa
bini e ino ulatamuq endi tigelosimqa ni ti tamo kokba ti tamo
laŋaj ti Qotei aqa anjam palontosim merŋgeqnum. E anjam
bei palontosaieqnum. Nami Moses a ti Qotei aqa medabu o
tamo naŋgi ti kumbra bunuqna branteleŋqas qaji di ubtosib
maroqneb. Naŋgo anjam di segi e bini palonteqnum.
23 Naŋgo anjam di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ
koba osim moiqas. Osim a tamo kalil qa namoosim subq
na tigelosim Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti anjam
minjroqnimqa naŋgi suwaŋoq boqnqab.”

Pol na Agripa minjej, “Ni Kristus qa ino areqalo siŋgilat”

24 Pol a anjam degsi mareqnaqa Festus na aqa anjam
gentosiqa leleŋosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie
kobaquja dena ni tulaŋ nanaritmqo.”
25 Onaqa Pol na minjej, “O Gate Koba Festus, e nanariosai.
Ijo anjam endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum.
26 Mandor Agripa a ijo anjam endi aqa utru nami qalieosiq
soqnej. Deqa e na minjqa ulaosai. Yesus aqa kumbra kalil
endi uli na brantosaioqnej. A boleq di unu.
27 O Mandor Agripa, ni kiyersi are qalonum? Qotei aqa
medabu o tamo naŋgo anjam nami neŋgreŋyeb qaji di bole e?
Od, e qalieonum, ni maronum, di bole.”

28 Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “E sokiñala Kristen tamo
brantqai ni degsi are qalonum e?”
29 Onaqa Pol na minjej, “Ni sokiñala Kristen tamo brantqam
di kere. Sokobaiyosim Kristen tamo brantqam di kere. Ariya
e na Qotei endegsi pailyeqnum, ‘O Abu, tamo bini ijo anjam
queqnub qaji naŋgi ti Mandor Agripa a ti naŋgi e unum degsib
soqnebe. Ariya e sil na tontbeb unum naŋgi degsib sqajqa e
ni pailmosai.’ ”

30-31 Onaqa Agripa Bernaisi wo tamo kalil awesoqneb qaji
naŋgi ti Festus koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqe-
dosib endegsib qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une
kobaquja bei unosai bole sai. Deqa iga a qalsim moiyotqa
keresai. A tonto talq di waiyqa keresai dego.”
32 Naŋgi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, “Pol a
Sisar aqa ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a
tonto talq dena uratonum oqedqo qamu.”

27

Pol a qobuŋ na Rom qureq giloqnej

1 Onaqa iga qobuŋ na Itali sawaq gilqajqa anjam qosisib Pol
tamo qudei ti tonto talq dena joqsib qaja tamo naŋgo gate bei
aqa ñam Julius aqa baŋq di ateb. Julius a Rom tamo. 2 A na iga
Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa Adramitium qure naŋgo
qobuŋ bei Esia sawaq gilqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim
koba na gilem. Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa
qure utru Tesalonaika agi Masedonia sawaq di unu. Qobuŋ di
yuwal qala qalaq na dauryosim qunduŋ kalil aiqa mareb.
3 Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiry-
onamqa Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobuŋ uratosiq
aqa Kristen was qudei naŋgi itnjrnaqa naŋgi na iŋgi iŋgi qa
aqaryaiyeb.
4 Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na
gotraŋgonaqa iga Saiprus nui taqyosim gilem.
5 Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di
brantosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq
di brantosim Maira qureq di tiryem.
6 Dia Julius a Aleksandria qure naŋgo qobuŋ bei Itali sawaq
gilqa laqnaqa unsiqa a na iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti
joqsiqa qobuŋ di gogetem.
7 Gogetosim jiŋga na gileqnamqa bati gargekoba koboej.
Onaqa jagwa na gotraŋgonaqa iga siŋgila na gilsim Nidas
qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotraŋgonaqa iga gilqa
keresaiigonaqa qobuŋ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam
Salmone di tiŋyosim oqem.
8 Oqsim luwi di buŋyosimqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi
waukobaosib oqsib Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq
na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduŋ Boledamu di
Lasea qure jojom di brantem.
9-10 Iga bati gargekoba uratem deqa Juda naŋgo qurieŋo
bati koboej. Yuwal ugeqa batiej deqa Pol na tamo qobuŋq di
wauo qaji naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E qalieonum,
iga qobuŋ na gilqom di iga gulbe koba itqom. Qobuŋ aqa iŋgi
iŋgi gargekoba loumqas. Qobuŋ dego tugwas. Qobuŋ a segi
sai. Iga tamo kalil dego padalqom.”
11 Pol a naŋgi degsi minjrnaqa qobuŋ kuñi ojo tamo wo
qobuŋ aqa abu wo naŋgi aiyel na Pol aqa anjam di dauryqa
uratosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam dauryqa
uratosiqa naŋgo aiyel anjam taqyej.
12 Deqa iga qobuŋ na gilem. Qunduŋ iga soqnem qaji di
jagwa bati qa qobuŋ beterqajqa qunduŋ bolesai. Deqa tamo
gargekoba naŋgi mareb, “Jagwa bati brantqa jojomqo deqa
iga qunduŋ endi uratosim gilsim Finiks qunduŋq di jagwa

bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beterqajqa qunduŋ bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

13 Onaqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi mareb, “Jagwa endena iga puygim gilsim Finiks qunduŋq di tiryqom.” Degsib marsib anka titosib qobuŋ miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem.

14-15 Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotraŋgonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej.

16-17 Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq di otosim sonamqa nui dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala laej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib qobuŋ du soqtosibqa qobuŋ ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobuŋ du uloŋaim deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobuŋ ani yuwal na paraparaaim deqa sil na kaiŋyosib siŋgilateb. Qobuŋ ururosim Afrika sawa jojomyosim dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobuŋ rer qalnab aiyej. Naŋgi degyeb deqa jagwa na segi osi laqnej.

18 Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulaŋ kobaosiq iga gotraŋgonaqa yuwal ugeonaqa qobuŋ tuqepratej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi iŋgi iŋgi qudei breinjrnabqa yuwalq aiyeb.

19 Olo nebeonaqa naŋgi qobuŋ aqa parara ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aiyeb.

20 Bati gargekoba iga seŋ ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa siŋgila koba boqnsiqa iga gotraŋgoqnej deqa gago areqalo namij di iga uratosim marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

21 Bati gargekoba tamo qobuŋq di so qaji naŋgi iŋgi uyosai. Deqa Pol a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “O tamo niŋgi quiy. E nami merŋgem, niŋgi Krit nui uratosib gilaib. Niŋgi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulbe koba itonum. Niŋgi uniy. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba loumeleŋqo.

22 Deqa e niŋgi olo endegsi merŋgwai. Niŋgi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobuŋ segi padalqas.

23-24 Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa laŋ aŋgro bei bosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombla qobuŋ na gileqnub qaji naŋgi dego Qotei na taqatnjrim naŋgi padalqasai.’ Laŋ aŋgro na e degsi merbej.

25 Deqa niŋgi ulaaib. E qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim degyqas.

26 Ariya niŋgi quiy. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum
gogetim qobuŋ a ojotqas.”
27 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq
di otosim sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Yori aiyel ko-
boonaqa qolo jige yuwal a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq
tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi qusibqa are qaleb, “Iga nui
bei jojomyonum kiyo?”
28 Naŋgi degsib are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa
deqa sil waiyonab ainaq uneb di tarag yala, 40 mita. Dena iga
gilokiñalayosimqa naŋgi olo sil waiyosib uneb di tulaŋ taragej,
30 mita.
29 Degsib unsibqa are qaleb, “Iga gilsim nuiq di sargum
gogetim qobuŋ a ojotqas.” Degsib are qalsibqa ulaosib
mareb, “Iga anka waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsib
marsibqa qobuŋ bunuq dena anka qolqe waiyonab yuwalq
aiyej. Onaqa naŋgi endegsib waiŋoqneb, “Urur suwaŋeme.”
30 Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsib are
qaleb, “Iga qobuŋ uratosim qobuŋ du na jaraiqom.” Naŋgi
degsib are qalsibqa gisaŋosib tamo naŋgi minjreb, “Iga qobuŋ
namoq dena anka waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli
na osib qobuŋ ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiyej.
31 Degyeqnabqa Pol a di unsiqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo
gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo qobuŋq di wauo
qaji naŋgi jaraiqa mareqnub. Naŋgi jaraiqab di niŋgi kalil
padalqab.”
32 Onaqa qaja tamo naŋgi qobuŋ du aqa sil gentonabqa
jagwa na osi ulaŋej.
33 Nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi iŋgi uyiy. Bati olekoba niŋgi iŋgi uyosai. Nuŋgo are
ŋeiosai dego. Agi yori aiyel gilqo.
34 Deqa e siŋgila na endegsi merŋgwai, niŋgi iŋgi uysib dena
niŋgi siŋgilaqab. Osib niŋgi kalil bole sqab. Bei padalqasai.”
35 Pol na tamo kalil naŋgi degsi minjrsiqa bem bei osiq
naŋgo ulatamuq di Qotei pailyosiqa bem gentosiq uyej.
36 Degonaqa tamo kalil naŋgi areboleboleinjrnaqa naŋgi
kamba dego bem eleŋosib uyeb.
37 Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji kalil 276.
38 Tamo kalil naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa qobuŋ otqa-
jqa marsibqa bem sum osib waiyeleŋonabqa yuwalq aiyej.

Qobuŋ paraparaej

39 Onaqa nebeonaqa naŋgi ŋam atsib mandam bei uneb.
Naŋgi mandam di poinjrosai. Naŋgi qunduŋ bei dego uneb.
Qunduŋ di aqa alile bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga
alile dia qobuŋ tiryqom.”

40 Degsib are qalsibqa anka nami waiyeb qaji sil serie na giŋgeŋyosibqa anka yuwalq di uratelenjeb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi ojsib rer giryosib alile di tiryqajqa aiyeb.
41 Aisib qobuŋ namoq sargum bei gogetosiq dia ojotonaq soqnej. Onaqa yuwal kokbayosiqa qobuŋ bunuq di qalnaqa paraparaej.
42 Onaqa qaja tamo naŋgi mareb, “Tonto tamo naŋgi qawaiŋosib jaraiyaib deqa iga na ñumnam moreŋqab.”
43 Degsib marnabqa naŋgo gate Julius a are qalej, “Naŋgi Pol dego qalib moiyaim deqa e na naŋgi saidnjrqai.” Degsi are qalsiqa naŋgi minjrej, “Tonto tamo naŋgi ñumaib.” Osiqa tamo qawaiŋo qalie naŋgi minjrej, “Niŋgi namo prugosib yuwalq aisib qawaiŋosib alile di patiy.”
44 Osiqa tamo qawaiŋo qaliesai qaji naŋgi minjrej, “Qobuŋ paraparaqo qaji aqa sarqei niŋgi na eleŋosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patiy.” A degsi minjrnaqa naŋgi degyosib iga kalil koba na alile dia geregere pateleŋem.

28

Pol a Malta nuiq di soqnej

1 Iga kalil alile dia patonamqa nui di aqa ñam Malta degsi mergonab quem.
2 Onaqa tamo uŋgasari nui dia soqneb qaji naŋgi kumbra tulaŋ boledamu dauryosib iga geregereigeb. Osib awa boqnej deqa iga yorgonaqa ŋam tuŋguyosib mergeb, “Niŋgi bosib ŋamyuwo areq endi awooiy.” Degsib mergonabqa iga ŋamyuwo areq di awoonam jejamu kaŋkaŋgej.
3 Onaqa Pol a ŋam koroiyosiqa ŋamyuwoq di atnaqa amal uge ŋam miligiq di soqnej qaji kaŋkaŋyonaqa oqedosiqa Pol aqa baŋq di uñiyosiqa gaiŋesoqnej.
4 Onaqa nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi amal uge Pol aqa baŋq di uñiyosiq gaiŋesonaqa unsibqa segi segi maroqneb, “Tamo endi a leŋ ojo tamo kiyo? A yuwalq di moiyosai deqa gago qotei na a kambatosiqa amal uge qariŋyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas.”
5 Onaqa Pol na aqa baŋ butuyonaqa amal uloŋosiqa ŋamyuwoq ainaqa Pol a bole soqnej. Aqa jejamu yala gulbe bei osai.
6 Onaqa naŋgi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu suŋyqas kiyo a moisim uloŋoqujatqas kiyo degsib marsibqa tariŋkobaeb. Tariŋonab tariŋonab Pol aqa jejamuq di gulbe bei brantosai. Deqa naŋgi areqalo bei osib mareb, “Tamo endi a qotei bei.”
7 Nui deqaji tamo bei aqa ñam Publius a soqnej. A tamo kobaquja. A na nui di taqatoqnej. Aqa tal jojom di soqnej

deqa a na iga joqsiqa aqa talq gilsiqa dia bati qalub iga
geregereigoqnej.
8 Iga aqa talq di sonamqa aqa abu makobaiyonaqa
ŋeiesoqnej. Aqa jejamu tulaŋ kaŋkaŋyosiqa bi mormantej.
Deqa Pol na aqa areq gilsiqa Qotei pailyosiq aqa jejamuq di
baŋ atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej.
9 A degyonaqa nui deqaji tamo uŋgasari mainjrej qaji naŋgi
qusibqa Pol aqa areq beqnabqa a na naŋgi kalil boletnjro-
qnej.
10 Ariya nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi na iga geregereigo-
qnsib kumbra tulaŋ boledamu egoqneb. Bunuqna iga nui di
uratqa laqnamqa iŋgi iŋgi kalil iga saiigeleŋej qaji di naŋgi na
olo egeleŋonab gago iŋgi iŋgi kereej.

Pol a Rom qureq di brantej

11 Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboonaqa iga qobuŋ
bei gogetosim gilem. Qobuŋ di jagwa bati qa nui dia beterosiq
soqnej. Qobuŋ di Aleksandria qure qaji. Qobuŋ aqa namoq di
qotei bei aqa ñam Sus aqa aŋgro aiyel naŋgo sulum gereiyosib
atnab soqnej.
12 Iga qobuŋ na gilsim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati
qalub di soqnem.
13 Dena qobuŋ na gilsim Regium qureq di tiryosim ŋeiem.
Nebeonaqa jagwa guta na bonaqa iga qobuŋ na gileqnam
qoloej. Olo nebeonaq iga gilsim Puteoli qureq di tiryem.
14 Dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrem.
Itnjrnamqa naŋgi na metgonabqa iga bati 7 naŋgi koba na so-
qnem. Sosimqa naŋgi olo uratnjrsimqa siŋga na walwelosim
Rom qureq di brantqa marsim gilem.
15 Rom dia Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi iga beq-
nam qusibqa gamq di iga turqajqa marsib walwelosib aiyeb.
Naŋgi aiyeqnabqa iga giloqnsim gam qalaq di qure ñam Apius
Iŋgi Qariŋyo Qure dia naŋgi qudei turem. Olo gilsimqa qure
ñam Ŋereŋo Tal Qalub dia naŋgi qudei turem. Turosim unjr-
simqa Pol a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei biŋiyosiqa aqa are
siŋgilakobaiyej.
16 Ariya iga gilsim Rom di brantem. Brantonam Rom naŋgo
gate naŋgi odonabqa Pol a aqa segi talq di soqnej. Qaja tamo
qujai na a taqatoqnej.

Pol a Rom dia Yesus aqa anjam bole maroqnej

17 Bati qalub koboonaqa Pol na Juda tamo gate naŋgi met-
njrnaqa bosib aqa areq di koroonab minjrej, “O ijo was niŋgi
quiy. Jerusalem dia Juda naŋgi e laŋa ojsib Rom naŋgo baŋq
di atnab naŋgi na e tonto talq di waibeb. E Juda gago kumbra

bei ugeugeiyosaioqnem. Gago moma naŋgo kumbra bei dego
gotraŋyosaioqnem.
18 Deqa e Rom gate kokba naŋgo ulatamuq di tigelosim ijo
anjam marnamqa naŋgi qusibqa ariya naŋgi une kobaquja
bei ijo jejamuq di unosai. Deqa naŋgi e laŋa moiyotbqa
uratosib tonto talq dena e uratim oqedqajqa mareb.
19 Marnabqa Juda naŋgi na Rom gate kokba naŋgo anjam
di gotraŋyeb. Deqa e gam bei saiqoji. E marem, 'E Sisar
aqa ulatamuq di tigelqai. Yim a ijo anjam quqwas.' E degsi
marem. Ariya e Juda naŋgi qa anjam bei yala sosai.
20 O ijo was, e niŋgi nuŋgsiy ijo anjam merŋgwajqa deqa
metŋgonum. E iŋgi bole bole Qotei a nami Israel gago moma
naŋgi enjrqa marej qaji di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru
deqa e sil kokba endena tontbonub." Pol a degsiqa Juda tamo
gate naŋgi minjrej.

21 Onaqa naŋgi na Pol minjeb, "Judia sawaq di tamo qudei
naŋgi ni qa anjam bei neŋgreŋyosib gagoq qariŋyosai. Juda
tamo bei na bosiq ni qa anjam uge bei mergosai dego.
22 Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga
qalieonum, sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi mare-
qnub, 'Yesus aqa gam bunuj di uge. Gam dena tamo uŋgasari
naŋgi poeleŋeqnub.' " Juda tamo gate naŋgi na Pol degsib
minjeb.

23 Ariya naŋgi olo koroqajqa bati ateb. Koro bati di bran-
tonaqa Juda gargekoba naŋgi nobqolo bosib Pol aqa talq di
koroeb. Koroonabqa Pol a tigelosiqa anjam utru atsiq anjam
olekoba naŋgi minjreqnaq gilsiq bilaqtej. Qotei na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas
anjam di aqa utru plaltosiqa minjroqnej. Moses aqa dal
anjam na ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam na ti
anjam mutu quja quja eleŋoqnsiqa naŋgo are qametnjrimqa
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa siŋgila na
minjroqnej.
24 Minjreqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib
mareb, "Anjam di bole." Onaqa naŋgi qudei Pol aqa anjam
qusib quosaibulosib mareb, "Anjam di bolesai."
25 Naŋgi degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqn-
abqa Pol na anjam qujai endegsi minjrej, "Mondor Bole a kere
Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa medabuq na gago moma
naŋgi anjam endegsi minjroqnej,
26 'Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgoqnqasai.
Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego
poiŋgoqnqasai.' Agi Qotei na Aisaia minjej, 'Ni naŋgoq
giloqnsimqa anjam degsi minjroqne.

27 O Aisaia, tamo uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu.
Naŋgo dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi
ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra unqa
keresai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqa
keresai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai dego. Deqa e na
naŋgi boletnjrqasai.' Qotei na Aisaia degsi minjej."
28-29 Osiqa Pol a olo Juda naŋgi minjrej, "O ijo was niŋgi
endegsi poiŋgem. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋqa mar-
siqa anjam qariŋyonaqa naŋgoq gilej. Naŋgi qusib dauryqab."
30 Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel
soqnej. Sonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unqajqa beqnabqa
a na naŋgi kalil joqoqnsiqa aqa talq di koba na awooqnsib
qairoqneb.
31 Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiqa
naŋgi sainjroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam
plaltosiq sainjroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaio-
qnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaioqnej.

ROM

Pol a Yesus aqa wau tamo

1 E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. A na e metbej deqa
e Qotei aqa anjam bole mare mare laqnum. E wau di yqajqa
deqa a na e giltbej.
2 Tulaŋ nami Qotei a marej, “Ijo anjam bole di aqa damu
bunuqna brantqas.” Onaqa Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi anjam bole di neŋgreŋyonab soqnej. Neŋgreŋ di Qotei
aqa segi neŋgreŋ.
3 Qotei aqa anjam bole di aqa segi Ɲiri aqa anjam. Aqa Ɲiri
a tamo bulyosiqa Devit aqa leŋ na ŋambabej.
4 Onaqa bunuqna Qotei na a subq na tigeltej. Tigeltonaqa
bati deqa aqa Mondor Bole na iga endegsi osorgej, Yesus a
Qotei aqa Ɲiri siŋgila koba. A gago Tamo Koba Yesus Kristus.
5 Yesus aqa siŋgila na Qotei a iga qa are boleiyej. Osiqa Yesus
aqa ñam na iga wau egej. Deqa iga aqa anjam maro tamo
unum. Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa anjam dauryqajqa
deqa are qalsiq wau egej.
6 Niŋgi dego Yesus Kristus na metŋgej deqa niŋgi aqa anjam
dauryeqnub.
7 Qotei na niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnu. A na niŋgi metŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari unub. O ijo was, e anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo
naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a marej, “E Rom Kristen naŋgi unjrqai”

8 E mati niŋgi anjam bei merŋgwai. Niŋgi Yesus Kristus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi niŋgi qa saoqnsib laqnabqa sawa sawa kalilq di naŋgi
queqnub. E deqa are qaloqnsim Yesus Kristus aqa ñam na ijo
Qotei minjeqnum, “Keretonum.”
9 E ijo are miligi siŋgilatosim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim
aqa Ɲiri aqa anjam bole palontoqnsim laqnum. Qotei a segi
qalie, bati gaigai e pailyqa oqnsim niŋgi qa are qaleqnum.
10 E gaigai niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Qotei, ni na
merbimqa e gam itosiy aisiy Rom Kristen naŋgi unjrqai.”
11 O ijo was, e niŋgi nuŋgwajqa are koba qaleqnum. Di
kiyaqa? E Mondor aqa anjam niŋgi merŋgitqa dena nuŋgo are
siŋgilatetŋgwajqa deqa.
12 Ijo are koba endegsi unu. E nuŋgoq bosiy niŋgi Yesus qa
nuŋgo areqalo siŋgilateqnub di unsiyqa dena ijo are siŋgilatqai.

Niŋgi dego e Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum di unsibqa dena nuŋgo are siŋgilatqab. Gam dena iga kalil koba na gago are siŋgilatoqnsim sqom.

13 O was niŋgi endegsib qalieoiy. Bati gargekoba e bosiy niŋgi nuŋgwajqa are qaleqnum. Ariya e nuŋgoq bqajqa gam gaigai geteŋeqnu. Ijo are koba endegsi unu. Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgo ambleq di e waueqnamqa naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub dego kere e nuŋgo ambleq di wauoqnitqa tamo qudei naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab.

14 E na Grik tamo naŋgi ti yauŋ tamo naŋgi ti powo tamo naŋgi ti nanari tamo naŋgi ti Yesus aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau ebej.

15 Deqa niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi dego e na Yesus aqa anjam bole merŋgoqnit quqwajqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa siŋgila ti unu

16 E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaqa? Anjam bole di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena Qotei na tamo kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi padalqa gamq na eleŋeqnu. A matiq Juda naŋgi eleŋeqnu. Osiqa sawa bei bei qaji naŋgi dego eleŋeqnu.

17 Anjam bole dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam osorgej. Gam agiende. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Gam bei saiqoji. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab.”

Tamo uŋgasari kalil naŋgi na Qotei qoreiyeqnub

18 Iga qalie, Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa minjiŋ boleq ateqnu. A na tamo uŋgasari kalil a qoreiyoqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnu. Naŋgo kumbra uge dena naŋgi Qotei aqa anjam bole tenteqnub.

19 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa kumbra qalie bole. Qotei a segi na naŋgi aqa kumbra osornjreqnu. Ariya naŋgi olo Qotei qoreiyeqnub deqa a na naŋgi awai uge enjreqnu.

20 Qotei a nami mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyonaq sonaq aqa maŋwa di tamo uŋgasari naŋgi unoqneb dena bosi bosiq agi bini naŋgi uneqnub. Gam dena naŋgi Qotei aqa kumbra uliejunu qaji di qalieonub. Aqa kumbra utru ti aqa siŋgila gaigai sqas qaji deqa ti naŋgi qalie bole. Deqa tamo bei a marqa keresai, “E Qotei qaliesai deqa e une saiqoji.”

21 Naŋgi Qotei qa qalie unub. Ariya naŋgi aqa ñam soqtqa uratoqnsib a biŋiyqa asginjreqnu. A segi Qotei bole naŋgi

deqa are qalosaieqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi nanaritnjroqnsiq naŋgo areqalo getentetnjreqnu. Deqa naŋgi ambruq di laqnub.

22 Naŋgi diqoqnsib mareqnub, “Iga powo koba ti unum.” Di gisaŋ. Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib unub.

23 Sosibqa Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyoqnsib a qa louqajqa uratoqnsib olo beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti naŋgo sulum gereiyoqnsib naŋgi qa loueqnub.

Tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yeqnub

24 Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnqajqa are prugnjreqnu. Kumbra dena naŋgi na naŋgo segi jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnub.

25 Tamo uŋgasari deqaji naŋgi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo beloqnsib gisaŋ anjam segi dauryeqnub. Deqa naŋgi Qotei qoreiyoqnsib iŋgi iŋgi kalil a na gereinjrej qaji di biŋinjroqnsib naŋgo sorgomq di unub. O ijo was, Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

26 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi jemai kumbra tulaŋ uge uge yoqnqajqa are prugnjreqnu. Naŋgo jemai kumbra agiende. Uŋgasari naŋgi tamo ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa uŋa bei bei wo ŋereŋeqnub.

27 Tamo naŋgi dego uŋa ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa tamo bei bei wo ŋereŋqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Naŋgi jemai kumbra di yeqnub deqa Qotei a naŋgi kambatnjroqnsiqa naŋgo jejamuq di awai tulaŋ ugedamu enjreqnu.

28 Naŋgi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnub deqa Qotei na naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnsib kumbra uge uge yeqnub.

29 Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yqajqa torei urateqnub. Naŋgi ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi tamo qudei iŋgi koba ti unub qaji naŋgi qa are ugeinjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi ñumoqnsib moiyotnjreqnub. Naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib gisaŋ anjam mareqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi laŋa yainjreqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjreqnub. Kumbra kalil di naŋgoq di tulaŋ koba unu. Naŋgi yomueqnub.

30 Naŋgi gisaŋ na tamo naŋgo ñam ugetetnjreqnub. Naŋgi Qotei jeuteqnub. Naŋgi diqoqnsib laqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Naŋgi kumbra uge uge bunuj babteleŋeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo medabu gotraŋyeqnub.

31 Naŋgi areqalo bole ti sosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi anjam
bei dauryqa maroqnsib olo dauryqa urateqnub. Naŋgi tamo
qudei naŋgi qalaqalainjrosaieqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi
qa dulosaieqnub.
32 Qotei aqa dal anjam endegsi unu, “Tamo uŋgasari kumbra
uge deqaji yeqnub qaji naŋgi ñumib moreŋebe.” Dal anjam
degsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa dal anjam
qalie bole. Ariya naŋgi olo gotraŋyoqnsib kumbra uge uge
yeqnub. Di segi sai. Tamo uŋgasari naŋgi dena tamo qudei
naŋgi kumbra uge uge deqaji yeqnab unjroqnsib naŋgo ñam
soqtetnjroqnsib minjreqnub, “Keretonub. Niŋgi kumbra de-
gyoqniy.”

2

Qotei a une tamo naŋgi awai uge enjrqas

1 O tamo, ni que. Ni une saiqoji unum ni degsi marqa
keresai. Kumbra uge uge tamo uŋgasari naŋgi yeqnub qaji di
ni segi dego yeqnum. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq
di une qametnjreqnum di ni segi dego ino jejamuq di une
qameqnum.
2 Iga qalie, tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi
Qotei na kamba peginjrsim awai uge enjrqas. Qotei a kere
naŋgi awai uge enjrqas.
3 Ni na tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo
jejamuq di une qametnjreqnum ariya kumbra naŋgi yeqnub
qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiyersi are qalonum?
Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrsim awai uge enjrqas
ariya a ni awai uge emqasai. Ni degsi are qalonum kiyo? Di
sai.
4 Ni que. Qotei a gaigai kumbra tulaŋ boledamu ni emoqn-
siqa a ni qa tariŋsokobaiyeqnu. A urur ni awai uge emosaieqnu.
Qotei aqa kumbra bole di ni unsim olo uge qa marsim go-
traŋyqam e? Degaim. Qotei a ni are bulyqajqa deqa are
qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kiyo?
5 Ariya ino are miligi geteŋejunu deqa ni are bulyosai. Ino
kumbra dena ni ino awai uge tumbol ateqnum. Deqa mon-
doŋ diŋo batiamqa Qotei a kumbra tiŋtiŋ na tamo uŋgasari
naŋgi peginjrsim aqa minjiŋ boleq atsimqa a na naŋgi ni
ombla awai tulaŋ ugedamu eŋgwas.
6 Ni qalie, diŋo bati qa Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgo
kumbra kambatosim awai segi segi enjrqas.
7 Tamo uŋgasari qudei naŋgi siŋgila na tigeloqnsib kumbra
bole bole yoqnsib laŋ qure qa gam itqajqa waukobaeqnub.
Osib naŋgi laŋ qureq di ñam koba oqajqa ti so bole gaigai

sqajqa ti tulaŋ siŋgilaeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab.

8 Ariya tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib anjam bole gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di awai ugedamu enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas.

9 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa mondoŋ naŋgi gulbe koba ti jaqatiŋ koba ti oqab. Matiq Juda naŋgi oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi dego oqab.

10 Ariya tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi Qotei na aqaryainjrimqa naŋgi laŋ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so bole gaigai sqab. Matiq a Juda naŋgi aqaryainjrqas. Bunuqna a sawa bei bei qaji naŋgi dego aqaryainjrqas.

11 Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub. Deqa a naŋgo ñam qa are qalsim naŋgi peginjrqasai.

12 Niŋgi quiy. Tamo qudei naŋgi dal anjam qaliesai. Di uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa naŋgi kalil padalqab. Tamo qudei naŋgi dal anjam qalie unub. Di dego uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa Qotei na naŋgi peginjrqas. A dal anjam aqa wau na naŋgi peginjrqas.

13 Tamo naŋgi dal anjam laŋa queqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bolesai. Tamo naŋgi dal anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqab.

14 Bole, sawa bei bei qaji naŋgi dal anjam qaliesai. Ariya naŋgi naŋgo segi areqalo na dal anjam mutu qudei dauryeqnub. Dena iga poigwo, dal anjam a naŋgo areqaloq di nami sosiq wauoqnej.

15-16 Qotei a naŋgo are miligiq di dal anjam neŋgreŋyobulej deqa naŋgi kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa naŋgo areqalo qudei na naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di uge.” Osim naŋgo areqalo qudei na olo naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di bole.” Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo kumbra kalil naŋgo are miligiq di uliejunu qaji di boleq atekritosim dena naŋgi peginjrqas. A Kristus Yesus aqa wau na naŋgi peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji aqa damu degsi unu.

Juda tamo naŋgi are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa iga kere unum”

17 O Juda tamo, niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai.” Osib niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa tamo unum.

18 Iga Qotei aqa areqalo qalieonum. Qotei na aqa dal anjam
iga osorgej deqa iga kumbra bole kalil qa tulaŋ arearetge-
qnu.”
19-20 Osib niŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam qalie
unum deqa iga powo bole ti anjam bole ti ejunum. Deqa
iga na tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji naŋgi gam
osornjreqnum. Iga na tamo uŋgasari ambruq di unub qaji
naŋgi suwantnjreqnum. Iga na tamo uŋgasari powo saiqoji
unub qaji naŋgi powo enjreqnum. Iga na tamo uŋgasari aŋgro
kiñilala bulosib nanarieqnub qaji naŋgi Qotei aqa anjam aqa
damu osornjreqnum.”
21 O Juda tamo, kiyaqa niŋgi gaigai dal anjam plaltoqnsib
ariya niŋgi olo dal anjam di dauryosaieqnub? Niŋgi mare-
qnub, “Bajiŋaib.” Ariya niŋgi olo bajiŋeqnub.
22 Niŋgi mareqnub, “Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaib.”
Ariya niŋgi olo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub. Niŋgi
gisaŋ qotei naŋgi qa asgiŋgeqnu. Ariya niŋgi olo gisaŋ qotei
naŋgo atra talq dena sulum bajiŋeqnub.
23 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib mareqnub, “Iga Qotei
aqa dal anjam qalie bole.” Ariya niŋgi olo dal anjam di
gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam ugete-
qnub.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami niŋgi qa endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Nuŋgo kumbra uge di sawa bei bei qaji
naŋgi unoqnsib Qotei aqa ñam misiliŋyeqnub.”

Tamo yai a Juda tamo bole?

25 Bole, ni muluŋ aiqa marsim ni mati dal anjam dauryoqn-
qam di kere. Ariya ni dal anjam gotraŋyoqnsim laŋa muluŋ
aiqam di keresai. Ino kumbra dena ni tamo muluŋ aiyosai
qaji naŋgi bulqam.
26 Deqa tamo bei muluŋ aiyosai qaji a dal anjam dauryoqn-
qas di a tamo muluŋ aiyeqnub qaji naŋgi bul sqas.
27 Bole, niŋgi Juda tamo unub deqa niŋgi dal anjam
ejunub. Niŋgi muluŋ dego aiyeqnub. Ariya niŋgi dal an-
jam gotraŋyqab di tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi na
merŋgwab, “Niŋgi une ti.” Naŋgi na degsib merŋgwab. Di
kiyaqa? Naŋgi dal anjam dauryeqnub deqa. Naŋgi muluŋ
aiyosai di uŋgum.
28 Tamo bei a laŋa babaŋ na Juda tamo sqas di a Juda tamo
bolesai. Aqa jejamu segi osim muluŋ aiqas di aqa muluŋ
bolesai.
29 Tamo a aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda tamo
bole. A aqa are miligiq na muluŋ aiqas di aqa muluŋ bole. A
na aqa jejamu laŋa osim dal anjam dauryqas di keresai. Qotei
aqa Mondor na a siŋgila yimqa aqa are miligiq na a muluŋ

bole aiqas di kere. Tamo di a Qotei aqa ŋamgalaq di ñam ti sqas.
A mandam tamo naŋgo ŋamgalaq di ñam ti sqasai.

3

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo naŋgi peginjrqas

1 O ijo was, niŋgi kamba e merbqab kiyo, “O Pol, ni degsi
maronum deqa uŋgum, iga Juda tamo unum di laŋa. Iga
muluŋ aiyem di dego laŋa.” O was niŋgi e degsib merbaib.
2 Niŋgi quiy. Qotei a Juda naŋgo baŋq di iŋgi bole bole atej.
Iŋgi bole bei agiende. A na Juda naŋgi aqa anjam taqatqa osiq
wau enjrej.
3 Bole, Juda qudei naŋgi Qotei aqa anjam di naŋgo areqaloq
di siŋgilatosaieqnub. Osib aqa anjam di dauryosaieqnub. Deqa
iga endegsi marqom kiyo, “Qotei a dego aqa segi anjam di
dauryosaieqnu”?
4 O ijo was, iga degsi marqasai bole sai. Iga endegsi mar-
qom, “Tamo kalil naŋgi gisaŋ tamo. Qotei a segi qujai gisaŋ
tamo sai. A anjam bole gaigai maroqnsiq a olo uratosaieqnu.”
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, ino anjam kalil bole.
Deqa tamo qudei na ni pegimqa laqnibqa ni olo naŋgi tulaŋ
buŋnjrsim ni une saiqoji sqam.”
5-6 Deqa ijo was, niŋgi kamba olo e endegsib merbqab kiyo,
“O Pol, ni marobulonum, ‘Iga kumbra uge yoqnqom gam
dena Qotei aqa segi kumbra bole olo brantoqnqas.’ O Pol,
ni degsi marobulonum deqa iga kamba marqom, ‘Degwas di
Qotei a kiyaqa gago une qa ŋiriŋosim awai uge egwas? Qotei
aqa kumbra di uge.’ Degsi marqom e?” O ijo was, iga degsi
marqasai bole sai. Qotei a gaigai kumbra bole segi yeqnu. A
kumbra bole yosai qamu a kiyersim tamo uŋgasari kalil naŋgi
peginjrqas? Di keresai. Nuŋgo areqalo di mandam tamo
naŋgo areqalo.
7 Ariya niŋgi olo e endegsib merbqab kiyo, “O Pol, ni marob-
ulonum, ‘Iga gisaŋ anjam maroqnimqa gam dena Qotei aqa
anjam bole olo brantoqnim aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.’ O
Pol, ni degsi marobulonum deqa iga kamba marqom, ‘Deg-
was di Qotei a kiyaqa iga une tamo qa mergsim awai uge
egwas?’ ” O ijo was, nuŋgo anjam di tulaŋ uge.
8 Anjam uge deqaji tamo qudei naŋgi mare mare laqnub.
Agi naŋgi endegsib mareqnub, “Uŋgum, iga kumbra uge uge
yoqnqom. Yim gam dena kumbra bole olo brantoqnqas. Pol a
anjam degsi palonteqnu.” O ijo was, tamo qudei naŋgi degsib
iga yomuigosib mareqnub. Di gisaŋ koba. Naŋgo kumbra uge
dena Qotei na naŋgi awai ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai

9 Deqa iga kiyersi marqom? Iga Juda tamo unum deqa iga
na tamo kalil naŋgi buŋnjreqnum degsi marqom e? Iga degsi
marqasai. E nami merŋgonum, iga Juda ti Grik ti kalil une na
kabutgejunu.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bole bei sosai.
Qujai bei a Qotei aqa kumbra bole dauryosaieqnu.
Tamo dego bei sosai.
11 Tamo qujai bei a Qotei qa poiyosaieqnu.
Qujai bei a Qotei itqa are qalosaieqnu. Tamo dego bei sosai.
12 Tamo kalil naŋgi gam bole uratekriteqnub.
Naŋgi kalil tamo uge.
Qujai bei a kumbra bole dauryosaieqnu. Sai bole sai.
13 Naŋgi kalil anjam uge mareleŋeqnub.
Tamo moiyo qaji sub waqesonaq tamo naŋgo jejamu sub
miligiq di qusaeqnu
dego kere tamo kalil naŋgo medabu na anjam tulaŋ uge uge
mareqnub.
Naŋgi gisaŋ anjam koba mareleŋeqnub.
Amal uge na tamo uñinjreqnub dego kere tamo kalil naŋgo
medabu na tamo naŋgi tulaŋ ugetnjreqnub.
14 Osib gaigai naŋgo medabu na tamo naŋgi qa anjam uge
maroqnsib naŋgi qa are ugeinjreqnu.
15 Naŋgi bati gaigai tamo ñumsib moiyotnjrqajqa urur ti gile-
qnub.
16 Naŋgi na tamo naŋgi ugeugeinjrqajqa are qaloqnsib gulbe
koba enjreqnub.
17 Naŋgi lawo kumbra qaliesai.
18 Naŋgi Qotei yala ulaiyosaieqnub.”
O ijo was, Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb unu.
19 Iga qalie, Moses a tamo uŋgasari dal anjam ejunub qaji
naŋgi qa are qalsiq dal anjam neŋgreŋyej. Deqa tamo bei a
endegsi marqa keresai, “E tamo bole. E une saiqoji.” A degsi
marqa keresai. Iga tamo uŋgasari kalil mandamq endi unum
qaji iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti unum.
20 Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Sai bole sai. Dal
anjam na gago une iga osorgeqnu. Di segi.

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole sqom

21 O ijo was, iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqajqa gam
bei unu. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Qotei na
gam bei babtosiq iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq
dal anjamq di neŋgreŋyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil
naŋgi dego gam deqa marsib anjam neŋgreŋyeb.

22 Gam agiende. Tamo uŋgasari kalil Yesus Kristus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na tamo bole une saiqoji
qa minjreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji.
23 Iga kalil une ateqnum deqa iga laŋ qureq oqsim dia Qotei
itqa keresai.
24 Iga degsi unum deqa Qotei na iga aqaryaigwa osiqa iga qa
are boleiyosiq Kristus Yesus qariŋyonaqa a bosiq iga awaigej.
Gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di
gago segi kumbra bole na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau
na iga laŋa awaigej.
25 Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qariŋyim bosim
moiyim aqa leŋ aisim tamo uŋgasari kalil a qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgo une taqal waiyosim Qotei aqa minjiŋ
kobotqas. Wau dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa
mergeqnu. Aqa wau di a na boleq atsiq iga osorgej. Nami
Qotei a tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyoqnej. Deqa a naŋgo une
qa naŋgi urur kambatnjrosaioqnej.
26 Ariya bini bati endi Qotei na iga endegsi osorgeqnu, a
gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. A na tamo uŋgasari Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi tamo bole une saiqoji
qa minjreqnu di a laŋa minjrosaieqnu. A Yesus aqa wau
na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Dena iga
qalieonum, a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.
27 Deqa tamo yai na aqa segi ñam soqtqa kere? Tamo dego
bei sosai. Iga gago segi ñam soqtqajqa kumbra di torei koboej.
Gam kiye na kumbra di koboej? Iga dal anjam dauryqom
gam dena sai. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena
qujai iga gago ñam soqtqajqa kumbra di koboej.
28 Bini iga qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom
gam dena qujai iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji sqom. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai.
29 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a Juda naŋgo segi Qotei
e? A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei sai e? Di sai. A sawa bei bei
qaji naŋgo Qotei dego.
30 Qotei a segi qujai Qotei bole. Deqa muluŋ aiyo qaji tamo
naŋgi ti muluŋ aiyosaieqnub qaji tamo naŋgi ti Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di Qotei a naŋgi kalil turtnjrsim tamo bole
une saiqoji qa minjrqas.
31 Iga maronum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga
tamo bole une saiqoji sqom. Gago anjam dena iga dal anjam
ugeteqnum e? Sai. Iga dal anjam olo siŋgilateqnum.

4

Abraham a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej

1 Abraham a iga bul mandam tamo. A gago moma utru.
Deqa iga a qa kiyersi marqom?
2 Abraham a wau bole yoqnej gam dena a Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole soqnej iga degsi marqom e? Sai. Iga
degsi maronum qamu Abraham a aqa segi ñam soqtqa kere
qamu.
3 Ariya Qotei aqa anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam
agiende. “Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena
Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.”
4 Iga qalie, tamo a wauqas di a awai oqas. A laŋa awai
oqasai. A wauosim dena awai oqas.
5 Ariya tamo bei a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa
marsimqa a kiyerqas? E marqai. A wauosaiosim Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatqas. A degyqas di Qotei na a tamo bole
une saiqoji qa minjqas. Iga qalie, Qotei na tamo naŋgi a
qoreiyeqnub qaji naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu.
6 Tamo naŋgi di wau bole yeqnub kiyo sai kiyo di uŋgum.
Qotei a naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Yeqnaqa
naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Devit a nami anjam deqaji
marej.
7 Agi a endegsi marej,
“Qotei a tamo naŋgo kumbra uge qa are walyimqa
naŋgo une kobotetnjrqas di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 Tamo Koba a tamo naŋgo une qa olo bunu are qalqasai di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.”
9 Deqa iga kiyersi marqom? Tamo muluŋ aiyo qaji naŋgi
segi areboleboleinjrqas e? Tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji
naŋgi dego areboleboleinjrqas e? Od. Naŋgi kalil koba na
areboleboleinjrqas. Agi iga mareqnum, Abraham a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une
saiqoji qa minjej.
10 Ariya Abraham a kiyersi sonaqa Qotei na a tamo bole
une saiqoji qa minjej? A nami muluŋ aiyej kiyo a muluŋ
aiyosaisoqnej kiyo? Od, Abraham a muluŋ aiyosaisonaqa
Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
11 A muluŋ aiyosaisoqnej bati deqa a Qotei qa aqa areqalo
siŋgilatej. Deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
Osiqa a toqor bei yej. Toqor di agi Qotei na Abraham muluŋ
waiyej. Deqa iga endegsi qalieonum, Abraham a tamo kalil
muluŋ aiyosaiosib naŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji
naŋgo moma matu.
12 A tamo naŋgi muluŋ aiyeqnub qaji naŋgo moma matu
dego. Ariya tamo naŋgi naŋgo jejamu laŋa oqnsib muluŋ
aiyeqnub qaji a naŋgo moma matu sai. Tamo naŋgi muluŋ

aiyoqnsib olo Abraham aqa kumbra dego dauryeqnub qaji a naŋgo moma matu bole. Gago moma matu Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiyosaisosiqa Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.

Tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole oqab

13 Nami Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti endegsi minjrej, "E niŋgi mandam kalil eŋgwai." Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei a anjam di marosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei a anjam di marej. Osiqa Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.

14 Tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej qamu iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di laŋa uloŋej qamu. Qotei aqa anjam marej qaji di dego laŋa uloŋej qamu.

15 Iga qalie, dal anjam unu deqa tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnabqa Qotei a naŋgo une deqa minjiŋ oqeteqnu. Dal anjam sosai qamu iga na tamo naŋgi endegsi minjrqa keresai qamu, "Niŋgi dal anjam gotraŋyeqnub."

16 Qotei a Abraham qa ti aqa moma bunuqna branteqnub qaji naŋgi qa ti are boleiyosiq iŋgi bole bole naŋgi enjrqa marej. Deqa tamo naŋgi Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole di oqab. Tamo naŋgi dal anjam ejunub qaji naŋgi segi iŋgi di oqasai. Tamo kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego iŋgi di oqab. Abraham a iga kalil gago moma matu.

17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "O Abraham, e ni giltmem deqa ni tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu sqam." O ijo was niŋgi quiy. Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu. Qotei qujai di tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu. A segi na marnaqa iŋgi iŋgi kalil nami sosai qaji di branteleŋej.

18 Qotei a kiyersim aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di dauryqas di Abraham a poiyosai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq marej, "Bole, Qotei na aqa anjam di dauryqas." Aqa kumbra dena a tamo uŋgasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu brantej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, "Ino moma naŋgi tulaŋ gargekobaqab."

19 Abraham a aŋgro saiqoji soqnej. Aqa wausau 100. Deqa aqa siŋgila koboej. Aqa ŋauŋ Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa a aŋgrotqa keresai. Abraham a di qalieosiq ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatqa uratosai.

20 Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq soqnej.
A areqalo aiyeltosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq aqa
ñam soqtoqnej.
21 A endegsi qalieej, “Bole, anjam Qotei na nami merbej qaji
di a dauryqa kere.”
22 Abraham a degsi Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa
Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
23 Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu. Anjam agiende,
“Qotei na Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.” Anjam
di Abraham qa segi neŋgreŋyosai.
24 Iga kalil qa dego anjam di neŋgreŋyeb. Iga dego Qotei qa
gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une
saiqoji qa mergeqnu. Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq
na tigeltej qaji a qa gago areqalo siŋgilateqnum.
25 Qotei a Yesus uratonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab
moiyej. Qotei na Yesus degyej. Di kiyaqa? A gago une
kobotetgwajqa deqa. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na
tigeltosiq gam dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

5

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

1 Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na
iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus
Kristus a jeu kobotej deqa iga Qotei ombla are qujaitosim
unum.
2 Yesus na gam waqtetgonaqa iga a qa gago areqalo
siŋgilatem. Bati deqa Qotei a iga qa are boleiyej. Qotei aqa
kumbra di iga bini ojsim tigelejunum. Deqa iga Qotei na laŋ
qureq joqsim oqsim dia iga a ombla sqajqa tariŋeqnum. Iga
deqa tulaŋ areboleboleigeqnu.
3 Iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulbe eqnum deqa
ti areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulbe dena
iga siŋgilatgeqnaqa iga siŋgila na tigelejunum.
4 Iga siŋgila na tigelejunum deqa iga gulbe di
gotraŋyeqnamqa Qotei na iga nugoqnsiq iga qa tulaŋ
areareteqnu. Gago kumbra dena iga Qotei na laŋ qureq
joqsim oqwajqa tariŋoqnsim unum.
5 Ariya iga laŋa tariŋosaieqnum. Qotei na aqa Mondor Bole
iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are
miligiq di atej unu.
6 Iga nami Qotei qoreiyo qaji tamo soqnem deqa iga gago
segi jejamu aqaryaiyqa keresai. Iga degsi sonamqa Kristus a
iga qa moiyej. Qotei a bati giltonaqa a iga qa moiyej.

7 Bole, iga mandam tamo unum deqa iga na tamo bole bei
aqaryaiyqa osim a qa moiqasai. Tamo tulaŋ boledamu bei
soqnim a qa kiyo iga moiqom.
8 Ariya Kristus a iga bul sai. Iga une tamo sonamqa a iga
qa moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgej, a iga tulaŋ
qalaqalaigeqnu.
9 Kristus a moinaqa aqa leŋ aiyej deqa Qotei a iga tamo bole
une saiqoji qa mergej. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ
Qotei a Kristus aqa wau dena iga torei eleŋqas. Amqa aqa
minjiŋ oqwa batiamqa iga so bole sqom.
10 Iga Qotei ti jeu sonamqa aqa Ŋiri a jeu kobotqa marsiq
moiyej deqa bini iga Qotei ombla geregere unum. Deqa iga
bole qalieonum, Yesus aqa ŋambile na Qotei a iga torei eleŋqas.
11 Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus
aqa siŋgila na iga Qotei ombla geregere unum deqa iga tulaŋ
areboleboleigoqnqas.

Adam a moiyo qa utru, Yesus a ŋambile qa utru

12 Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena tamo
uŋgasari kalil naŋgi dego une eleŋeb. Adam a une ti soqnej
deqa a moiyej. Tamo uŋgasari kalil naŋgi dego une atoqnsib
moreŋoqneb.
13 Dal anjam a bosaisonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi une
atoqnsib laqneb. Dal anjam sosai deqa Qotei a naŋgo une
geregere ubtosaioqnej.
14 Adam a soqnej dena bosi bosiq Moses aqa bati qa tamo
uŋgasari kalil naŋgi moreŋoqneb. Bole, dal anjam qujai Adam
na gotraŋyej qaji di tamo bei na gotraŋyosai. Adam a segi na
gotraŋyej. Ariya moiyo na naŋgi kalil ojesoqnej.
Adam a Kristus bunuqna bqas qaji a sigitej.
15 Niŋgi quiy. Qotei a iga qa are boleiyosiq Yesus egej aqa
kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Tamo
qujai Adam a une atej deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
moreŋoqneb. Ariya Qotei a olo tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
qa are tulaŋ boleiyosiq tamo qujai Yesus Kristus enjrej. Qotei
aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.
16 Qotei na iga Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti
ombla kerekere sai. Adam a une qujai yej deqa Qotei na tamo
uŋgasari naŋgi peginjrsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjrej.
Ariya tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yoqneb deqa Qotei
a olo naŋgi qa are boleiyosiq Yesus enjrej. Osiqa naŋgi tamo
bole une saiqoji qa minjrej.
17 Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam gotraŋyej deqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋeqnub. Ariya tamo qujai
Yesus Kristus aqa wau na tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa are
boleiyeqnu qaji naŋgi ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab.

Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na tamo bole une saiqoji qa
minjreqnu. Qotei aqa kumbra dena Adam aqa kumbra tulaŋ
buŋyejunu.
18 Deqa niŋgi quiy. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej.
Aqa kumbra dena Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgi pegin-
jroqnsiqa naŋgo jejamuq di une qametnjreqnu. Dego kere
tamo qujai Kristus a kumbra bole yej. Aqa kumbra dena
Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo bole une saiqoji qa
minjroqnsiqa ŋambile enjreqnu.
19 Tamo qujai Adam a Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa
kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego une eleŋeb.
Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam dauryej. Aqa
kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi tamo bole une
saiqoji sqab.
20 Dal anjam a bonaqa tamo uŋgasari naŋgo une kobaonaqa
naŋgi dal anjam gotraŋyoqneb. Naŋgo une kobaej bati deqa
Qotei a olo naŋgi qa are tulaŋ boleiyej.
21 Une aqa kumbra na moiyo babtosiqa iga siŋgila na taqat-
gesoqnej. Ariya bini Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu
kumbra dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnsiqa iga
tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile
gaigai sqom.

6

Iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem

1 Ariya iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom kiyo,
“Uŋgum, iga une gargekoba yoqnqom. Yim dena Qotei a iga
qa are tulaŋ boleiyoqnqas.” Iga degsi marqom kiyo?
2 Sai bole sai. Iga moiyobulosim une aqa kumbra uratem.
Deqa iga olo une yoqnqom e? Sai.
3 Iga Kristus Yesus beteryosim aqa ñam na yanso em. Kum-
bra dena iga a koba na moiyobulem. Niŋgi di qaliesai kiyo?
4 Iga yanso osim dena iga Kristus beteryosim a koba na
moiyobulem. Deqa Abu na iga Kristus koba na subq atobulej.
Osiqa aqa siŋgila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej.
Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj osim kumbra bole dauryoqn-
qom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

5 Kristus a moiyej deqa iga a beteryosim a ti moiyobulem. A
olo subq na tigelej dego kere iga kamba a beteryosim olo subq
na tigelqom.
6 Iga qalie, une aqa siŋgila a gago jejamuq di waueqnu.
Siŋgila di koboqajqa deqa gago areqalo namij a Kristus ombla

ŋamburbasq di moiyej. Deqa bini iga olo une aqa kaŋgal tamo
bul sqasai.
7 Iga moiyo tamo bulem deqa une na iga olo ojqa keresai.
8 Od, iga Kristus ombla moiyobulem deqa iga qalieonum,
iga a ombla olo ŋambile sqom.
9 Iga qalie, Kristus a subq na tigelej deqa a olo bunu moiqa
keresai. Moiyo na a olo taqatqa keresai.
10 A bati qujai qa moiyej. Aqa kumbra dena a na une aqa
siŋgila kobotej. Ariya bini a olo ŋambile unu di a Qotei ombla
ŋambile unub.
11 Dego kere niŋgi endegsib are qaliy. Niŋgi moiyobuleb
deqa niŋgi olo une aqa kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi Kristus
Yesus beteryosib Qotei ombla ŋambile unub.
12 Deqa une a nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo
saidyiy. Niŋgi degyqab di niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge
uge dauryoqnqasai. Nuŋgo jejamu agi bunuqna moiqas.
13 Une a nuŋgo siŋga ti baŋ ti taqatqa laqnimqa niŋgi na
olo saidyiy. Niŋgi degyqab di niŋgi kumbra uge uge daury-
oqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib ŋambile unub deqa
niŋgi nuŋgo segi jejamu ti baŋ ti siŋga ti Qotei yibqa a segi na
taqatqas. Yim dena niŋgi kumbra bole dauryoqnqab.
14 Une na niŋgi olo taqatŋgwasai. Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam
aqa sorgomq di sosai. Qotei a niŋgi qa are boleiyej kumbra di
aqa sorgomq di niŋgi unub.

Iga kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unum

15 Od, iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a iga qa
are boleiyej kumbra di aqa sorgomq di iga unum. Deqa iga
kiyerqom? Iga une yoqnqom e? Sai bole sai.
16 Niŋgi qalie, niŋgi nuŋgo segi jejamu osib tamo bei yosib
aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi aqa kaŋgal tamo sqab. Dego
kere niŋgi une dauryoqnqab di niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul
sqab. Osib niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo
sosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi tamo bole une saiqoji
sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Bole, nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Son-
abqa bunuqna Qotei na niŋgi anjam bole merŋgonaq qusibqa
nuŋgo are miligiq na dauryoqneb. Qotei a degyej deqa iga na
a tulaŋ biŋiyoqnqom.
18 Nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa
Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi kumbra bole aqa
kaŋgal tamo bul unub.
19 O ijo was, e mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi yawo
anjam merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi ijo anjam endi geregere
poiŋgosai deqa. Nami niŋgi na nuŋgo siŋga ti baŋ ti naŋgi
odnjreqnabqa naŋgi kumbra jiga ti kumbra uge ti naŋgo

kaŋgal tamo bul sosibqa niŋgi kumbra ugeq breiŋgoqneb.
Ariya bini niŋgi na olo nuŋgo siŋga ti baŋ ti minjribqa naŋgi
kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul soqnebe. Yim gam dena
Qotei na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi daury-
oqnqab.
20 Nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Bati deqa
niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul sosai.
21 Kumbra uge uge niŋgi nami yoqneb qaji dena niŋgi
aqaryaiŋgosaioqneb. Agi bini niŋgi kumbra deqa jemaiŋgeqnu.
Kumbra dena tamo naŋgi moiyo gam tureqnub.
22 Ariya nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq
sonabqa Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi Qotei
aqa segi kaŋgal tamo unub. Deqa niŋgi iŋgi boledamu oqab.
Iŋgi boledamu agiende. Qotei na niŋgi aqa segi kumbra boleq
di atimqa niŋgi dauryoqnqab. Osib niŋgi ŋambile gaigai sqab.
23 Une na aqa kaŋgal tamo naŋgi awai enjreqnu. Awai
agiende. Naŋgi moreŋeqnub. Ariya Qotei na iga iŋgi boledamu
laŋa egeqnu. Iŋgi boledamu di agi iga ŋambile gaigai sqom.
Ŋambile di iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na
oqom.

7

Iga kumbra bunuj dauryoqnqom

1 O ijo was, niŋgi dal anjam qalie unub deqa e na endegsi
merŋgwai. Niŋgi qalie, tamo a moiyosaisoqnimqa dal anjam
na a taqatoqnqas. A moiyimqa dal anjam na a olo taqatqasai.
2 Deqa uŋa bei a tamo ti soqnimqa aqa tamo a moiyo-
saisoqnim a tamo bei ombla sqa keresai. Dal anjam na
getentejunu. Aqa tamo moiyimqa di a na olo tamo bei oqa
kere. Dal anjam na getentosai.
3 Deqa aqa tamo soqnim a tamo bei ombla sqas di iga
endegsi marqom, a sambala uŋa. Aqa tamo moiyimqa a na
olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai. Deqa a na
tamo bei oqas di a sambala uŋa sqasai.
4 Deqa ijo was niŋgi quiy. Niŋgi Kristus aqa jejamu
beteryosib a ombla moreŋeb deqa niŋgi olo dal anjam aqa
sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei agi Kristus subq na tigelej
qaji aqa segi tamo uŋgasari unub. Deqa iga kumbra bole bole
Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqom.
5 Nami iga areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem. Bati
deqa dal anjam na gago baŋq di gago siŋgaq di gago jejamuq di
areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une atoqnem. Osim kumbra
dena iga moiyo gam turoqnem.
6 Dal anjam na iga tonto talq di breigobulonaq soqnem.
Ariya bini iga Kristus ombla moiyobulejunum deqa iga olo

dal anjam aqa kaŋgal tamo bul sosai. Iga Qotei waueteqnum. Iga dal anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa are qalsim Qotei wauetosaieqnum. Mondor na kumbra bunuj iga osorgej deqa iga Qotei waueteqnum.

Gago une na iga moiyotgej

7 E maronum, dal anjam a gago areqalo uge uge tigelteq-
naqa iga une atoqnem. Deqa iga kiyersi marqom? Dal anjam
a une tamo bulej e? Sai bole sai. Dal anjam na ijo une e
osorbeqnu. Osorbosai qamu e une poibosai qamu. Dal anjam
a marej, “Ni ino was aqa iŋgi iŋgi qa mamaulmaiq.” Degsi
marosai qamu mamaul kumbra di uge e degsi poibosai qamu.
8 Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiqa ijo are miligiq
di mamaul kumbra gargekoba babteleŋoqnej. Dal anjam
bosai qamu une a moiyo bulosiq uliejunu qamu.
9 Nami e Qotei aqa dal anjam qalieosaisosimqa bati deqa
e ŋambile soqnem. Ariya bunuqna Qotei aqa dal anjam ijoq
bonaqa ijo une a ŋambile so bulosiq tigelej.
10 Onaqa dena e moiyem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo
naŋgi ŋambile enjrqajqa. Ariya e dal anjam dena ŋambile osai.
Dal anjam na e moiyotbej.
11 Di kiyaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e
gisaŋbej. Kumbra dena une na e moiyotbej.
12 Deqa iga dal anjam qa kiyersi marqom? Iga endegsi
marqom. Dal anjam a bole. A Qotei aqa segi dal anjam. A
Qotei aqaq na bej. Dal anjam mutu kalil di Qotei aqa segi
anjam. Anjam di bole tiŋtiŋ kalil.
13 Deqa e kiyersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq
moiyotbej degsi marqai e? Sai bole sai. Une na e moiyotbej.
Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e moiyotbej. Dal anjam
na une aqa kumbra boleq atnaqa iga unsim qalieem, bole,
une a tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

14 Iga qalie, dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej.
Ariya e areqalo namijq di unum deqa une na e tonto talq di
waibobulej unum.
15 Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra
bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e olo yosaieqnum. Ariya
kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum.
16 Kumbra uge e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu.
Ijo kumbra dena ijo areqalo babteqnu. Ijo areqalo agiende,
Qotei aqa dal anjam a bolequja.
17 Deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum.
Une ijo miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yobuleqnu.

18 E qalieonum, ijo miligiq di iŋgi bole bei sosai. E ijo
areqalo namij qa maronum. Bole, e kumbra bole yqajqa
arearetbeqnu. Ariya e kumbra bole di yosaieqnum.
19 Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yo-
saieqnum. Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e
olo yeqnum.
20 Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo
yeqnum deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yo-
saieqnum. Une ijo miligiq di unu qaji a na kumbra uge di
yeqnu.
21 Deqa e kumbra endeqaji uneqnum. E kumbra bole yqa-
jqa arearetbeqnaqa kumbra uge na olo gam getentetbeqnu.
22 Bole, ijo miligiq di e Qotei aqa dal anjam qa tulaŋ arearet-
beqnu.
23 Ariya e kumbra endeqaji uneqnum. Une a ijo baŋq di ijo
siŋgaq di ijo jejamuq di wauoqnsiqa Qotei aqa dal anjam ijo
areqaloq di unu qaji di qoto iteqnu. Une di siŋgila koba. Deqa
a na e tonto talq di waibobuloqnsiqa ijo baŋ ti ijo siŋga ti ijo
jejamu ti di siŋgila na taqateqnu.
24 Gulbe dena e tulaŋ ugetbeqnu! Deqa tamo yai na
aqaryaibimqa e ijo jejamu moiqas qaji endi olo uratqai?
25 Od, e qalieonum. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau
na Qotei na aqaryaibimqa e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e
Qotei tulaŋ biŋiyoqnsiy sqai. Bole, e ijo segi areqalo na Qotei
aqa dal anjam dauryeqnum. Ariya e ijo areqalo namij na une
aqa kumbra dauryeqnum.

8

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole iga egej

1 O ijo was kalil, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa Qotei
na gago jejamuq di olo une qametgwasai. Deqa iga awai uge
oqasai.
2 Ŋambile qa Mondor a Kristus Yesus aqa wau na niŋgi
aqaryaiŋgej deqa une ti moiyo ti na niŋgi olo taqatŋgwa kere-
sai.
3 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus qariŋyonaqa a une tamo
bulosiqa gago une kobotqa bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei
a gago une aqa awai uge atsiqa dena une aqa siŋgila kobotej.
Iga gago areqalo namij na dal anjam dauryqa keresai deqa
Qotei na iga degsi aqaryaigej.
4 Deqa bini iga gago jejamu qa areqalo namij na walwelo-
saieqnum. Iga Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walwele-
qnum. Osim dena iga dal anjam aqa kumbra bole geregere
dauryoqnsim kereteqnum.

5 Tamo naŋgi areqalo namij aqa kumbra na walweleqnub
qaji naŋgi areqalo namij dauryeqnub. Ariya tamo naŋgi
Mondor aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi Mondor aqa
areqalo dauryeqnub.
6 Tamo naŋgi areqalo namij dauryoqnqab di naŋgi
moreŋqab. Ariya tamo naŋgi Mondor aqa areqalo
dauryoqnqab di naŋgi lawo na ŋambile sqab.
7 Tamo naŋgi areqalo namij dauryeqnub qaji naŋgi Qotei ti
jeu atoqnsib unub. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa dal anjam aqa
sorgomq di sosai deqa. Naŋgi dal anjam dauryqa keresai bole
sai.
8 Tamo naŋgi areqalo namij na walweleqnub qaji naŋgi
kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqa keresai.
9 Ariya niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelo-
saieqnub. Qotei aqa Mondor a nuŋgo are miligiq di unu deqa
niŋgi Mondor aqa kumbra na walweleqnub. Tamo a Kristus
aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa tamo sqa keresai.
10 Niŋgi une ti unub deqa nuŋgo jejamu moiqas. Ariya
Kristus a nuŋgo are miligiq di unu deqa niŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Mondor na
niŋgi ŋambile eŋgwas.
11 Qotei na aqa Ɲiri Kristus Yesus subq na tigeltej. Qotei
aqa Mondor a nuŋgo are miligiq di unu deqa Qotei na nuŋgo
jejamu moiqas qaji di dego subq na tigeltosim niŋgi ŋambile
eŋgwas. Di Mondor aqa siŋgila na niŋgi ŋambile eŋgwas.

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

12 Deqa ijo was, iga areqalo namij aqa kumbra na wal-
welqasai.
13 Niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelqab di niŋgi
moreŋqab. Ariya niŋgi Mondor aqa siŋgila na nuŋgo jejamu
aqa kumbra moiyotqab di niŋgi ŋambile sqab.
14 Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa Mondor na gam osornjreq-
naq walweleqnub qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
15 Qotei na niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqajqa marsiq aqa Mon-
dor niŋgi eŋgosai. Niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqab di niŋgi ulaqab.
Qotei na niŋgi aqa segi aŋgro tiŋtiŋ sqajqa marsiq aqa Mondor
niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi endegsib Qotei meteqnub, “O ni gago
Abu.”
16 Mondor a segi gago are miligiq di waueqnu deqa iga en-
degsi boleq di mareqnum, “Bole, iga Qotei aqa aŋgro unum.”
17 Iga Qotei aqa aŋgro unum deqa mondoŋ iŋgi bole bole
Qotei a nami iga egwa marej qaji di egwas. Iŋgi di gago was
Kristus a ejunu. Kristus a iŋgi di osaisosiqa jaqatiŋ qoboiyej.
Deqa iga dego jaqatiŋ qoboiyoqnqom. Qoboiyosim mondoŋ
iga a ombla iŋgi di osim so bole gaigai sqom.

Mondoŋ Qotei na iga so bole egwas

18 Mondoŋ Qotei na so bole di babtosim iga egwas. E are
qalonum, so bole de ti jaqatiŋ iga bini eqnum qaji de ti ombla
kerekere sai. So bole dena gago jaqatiŋ kalil tulaŋ buŋyesqas.
19 Mondoŋ Qotei na aqa segi aŋgro naŋgi babteleŋqas. Naŋgi
babtqajqa bati di Qotei a nami atej. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a
gereiyeleŋej qaji naŋgi na bati di unqajqa deqa tariŋoqnsib
ŋam atoqnsib endegsib nenemeqnub, “Bati gembu bati di
brantqas?”
20 Bini iŋgi iŋgi kalil naŋgi di ugeosib unub. Naŋgo segi
areqalo na naŋgi ugeosai. Qotei a segi na naŋgi ugetnjrej.
Deqa kumbra bole bole Qotei na mondoŋ naŋgi enjrqas qaji
deqa tariŋoqnsib unub.
21 Qotei na iŋgi iŋgi kalil di naŋgi ugetnjrsiq tonto talq di
breinjrobulej unub. Ariya mondoŋ bati Qotei a nami atej qaji
di brantimqa a na iŋgi iŋgi kalil di olo boletnjrimqa naŋgi aqa
aŋgro naŋgi ti koba na tulaŋ bole sqab.
22 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi
jaqatiŋ koba obuloqnsib akam ti unub. Naŋgi nami jaqatiŋ
oqneb agi bini oqnsib unub. Uŋa a aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu
dego kere.
23 Iŋgi iŋgi kalil di naŋgi segi akamosai. Iga Qotei aqa
Mondor ejunum qaji iga dego jaqatiŋ oqnsim akamoqnsim
unum. Qotei na aqa Mondor iga egej deqa iga qalieonum, a
olo so tulaŋ boledamu dego iga egwas. Osim mondoŋ a boleq
di mergwas, “Niŋgi ijo aŋgro kalil.” Iga bati di brantqajqa
deqa tariŋoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na gago
jejamu bulyetgosim jejamu bunuj egwas.
24 Qotei a iga eleŋej deqa bini iga jejamu bunuj di oqajqa
tariŋoqnsim unum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Iga jejamu
bunuj di osaiunum deqa. Tamo bei a iŋgi bole bei oqas di a
kiyaqa iŋgi deqa olo tariŋqas?
25 Iga qalie, iga jejamu bunuj di osaiunum deqa iga mondoŋ
oqom. Deqa bini iga gulbe qoboiyoqnsim tariŋoqnsim unum.
26 Iga siŋgila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor na iga
aqaryaigeqnu. Iga iŋgi kiye qa pailyqajqa di iga geregere
qaliesai. Iga pailyqajqa medabu gulbeigeqnaqa gago are
miligiq na akamoqnsim pailyeqnum. Deqa Mondor a segi na
iga aqaryaigwa osiqa iga qa pailyeqnu.
27 Qotei agi tamo naŋgo are miligi uneqnu qaji a Mondor
aqa areqalo qalieeqnu. Deqa a na Mondor minjeqnaq quo-
qnsiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa pailyeqnu.
28 Iga qalieonum, tamo kalil Qotei qalaqalaiyeqnub qaji
naŋgi Qotei na geregereinjreqnu. A nami naŋgi eleŋqa osiq

metnjrej deqa kumbra bei na naŋgi ugetnjrqa keresai. Kumbra kalil naŋgoq di branteqnu qaji dena naŋgi olo boletnjreqnu.

29 Tamo kalil Qotei a nami naŋgi qa qalieej qaji naŋgi di a na giltnjrej dego. Naŋgi aqa Ŋiri Yesus a bulosib aqa segi kumbra bole dauryqajqa deqa osiq naŋgi giltnjrej. Gam dena Yesus a Qotei aqa aŋgro gargekoba naŋgo was matu sqas.

30 Ariya tamo kalil Qotei na giltnjrej qaji naŋgi di a na metnjrej dego. Tamo kalil a na metnjrej qaji naŋgi di a na tamo bole une saiqoji qa minjrej dego. Tamo kalil a na tamo bole une saiqoji qa minjrej qaji naŋgi di a na aqa segi so bole enjrej dego.

Gulbe bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

31 O ijo was, Qotei na kumbra bole kalil di babteqnu deqa iga kiyersi marqom? Qotei na iga areigeqnu deqa tamo yai na iga olo jeutgwas? Tamo dego bei sosai.

32 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus getentosai. A na Yesus qariŋyonaq iga kalil qa bosiq moiyej. A na aqa segi Ŋiri iga egej deqa iga qalieonum, a na iŋgi bole kalil dego iga egoqnqas.

33 Qotei na iga giltgej deqa tamo yai na gago jejamuq di olo une qametgwas? Tamo dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

34 Deqa tamo yai na mergimqa iga gago une aqa awai uge olo oqom? Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa iga qa Qotei pailyeqnu.

35 Kristus a segi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa tamo yai na Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga qalaqalaigwasai? Tamo dego bei sosai. O ijo was, iga gulbe osimqa kiyo, jaqatiŋ osimqa kiyo, tamo qudei na iga ugeugeigibqa kiyo, iga mam koba osimqa kiyo, gara saigimqa kiyo, kumbra uge bei na ugetgimqa kiyo, qoto bei gagoq di brantimqa kiyo Kristus a deqa iga qalaqalaigwasai e? Sai.

36 Bole, iŋgi uge uge di gagoq di brantoqnqab. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“O Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum
deqa bati gaigai jeu tamo naŋgi na iga lugoqnsib moiyotgeqnub.
Naŋgi iga kaja du du bul edegosib iga lugwajqa laqnub.”

37 Kristus na iga qalaqalaigej deqa iŋgi uge uge kalil di gagoq di brantoqnqas di uŋgum. A na gaigai iga siŋgilatgeqnaqa iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum.

38-39 Od, Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa e endegsi ijo are siŋgilatosim qalieonum, iŋgi bei na Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Moiyo ti ŋambile ti laŋ aŋgro

naŋgi ti mondor siŋgila naŋgi ti iŋgi iŋgi bini unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi bunuqna branteleŋqab qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi siŋgila ejunub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi laŋ goge di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi mandam sorgomq di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi Qotei na gereiyeleŋej qaji naŋgi ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa siŋgila na Qotei na gaigai iga qalaqalaigoqnsim sqas.

9

Pol a Israel naŋgi qa are gulbeiyoqnej

1 E Kristus aqa tamo unum deqa e niŋgi anjam bole merŋgeqnum. E gisaŋ anjam merŋgosaieqnum. Mondor Bole
na e areqalo ebeqnu deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole.
2 E gaigai are tulaŋ gulbeibeqnaqa are koba qaleqnum.
3 Osim endegsi pailyeqnum, “O Kristus, ni na e torei taqal
waibosim ijo was agi Jekop aqa moma naŋgi olo kamba
eleŋame.” E degsi pailyeqnum.
4 Ijo was naŋgi di Israel tamo unub. Qotei na naŋgi aqa segi
aŋgro qa giltnjrej. A na louqajqa kumbra ti aqa segi riaŋ ti aqa
anjam nami siŋgilatej qaji de ti aqa dal anjam ti naŋgi enjrej.
Osiqa minjrej, “Mondoŋ e na niŋgi iŋgi bole bole eŋgwai.”
5 Naŋgo moma utru naŋgi ñam koba ti soqneb. Naŋgoq dena
Kristus a ŋambabej. Kristus a segi Qotei. A iŋgi iŋgi kalil naŋgo
gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Qotei a Israel naŋgoq di kumbra kiye yej?

6 Qotei a nami ijo was naŋgi di iŋgi bole bole enjrqa marej.
Ariya a na iŋgi di naŋgi enjrosai. Deqa iga endegsi marqom
kiyo, “Qotei aqa anjam uloŋej”? Eo, iga degsi marqasai. Tamo
kalil Israel naŋgo leŋ na ŋambabeb qaji naŋgi Israel tamo tiŋtiŋ
sai.
7 Bole, naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Ariya naŋgi
kalil Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ sai. Qotei a nami Abraham
minjej, “Ino aŋgro mel Aisak aqa leŋ na qujai ino aŋgro tiŋtiŋ
naŋgi brantqab.”
8 Anjam di aqa utru agiende. Tamo naŋgo ai abu na naŋgi
ŋambabtnjrqab dena naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqasai.
Tamo naŋgi Qotei aqa anjam nami marej qaji di naŋgo are-
qaloq di siŋgilatqab dena qujai naŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ
brantqab.
9 Agi Qotei na Abraham anjam endegsi minjej, “Bati e nami
atem qaji di brantimqa e olo inoq botqa ino ŋauŋ Sara a aŋgro
mel oqas.”
10 Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a aqaratonaqa aqa
aŋgro mel aiyel Eso Jekop wo naŋgi ŋambabeb. Naŋgo abu agi
gago moma utru Aisak.

11-12 Ariya Qotei na aŋgro mel qujai segi giltej. A aŋgro di
aqa kumbra bole bei qa are qalsiq giltosai. A segi na metosiq
giltej. Deqa iga qalieonum, Qotei a gaigai aqa segi areqalo
dauryoqnsiq tamo naŋgi giltnjreqnu. Deqa Rebeka aqa aŋgro
aiyel naŋgi di ŋambabosaisosib kumbra bole ti kumbra uge ti
yosaisonabqa Qotei na Rebeka endegsi minjej, “Aŋgro namo
ŋambabqas qaji a na aŋgro bunu ŋambabqas qaji aqa sorgomq
di sosim a kaŋgalyoqnqas.”
13 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“E Jekop qalaqalaiyeqnum. E Eso qalaqalaiyosaieqnum.”
14 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi
marqom e? Sai. Iga degsi marqasai bole sai.
15 Agi Qotei a nami Moses endegsi minjej, “E tamo bei qa
are boleibqa marsiy are boleibqas. E tamo bei qa dulqajqa
are soqnim dulqai.”
16 Deqa ijo was niŋgi quiy. Qotei a tamo bei giltqas di a aqa
segi areqalo na tamo deqa dulosim giltqas. A na tamo di aqa
kumbra bole ti aqa are bole ti deqa osim giltqasai.
17 Agi a nami Isip naŋgo mandor koba a qa dulqa uratosiqa
endegsi minjej, “E ijo siŋgila kobaquja ni osormitqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi unsib sawa sawa kalilq di ijo ñam mare
mare laqnqab. Utru deqa e ni mandor koba atem.” Qotei aqa
anjam di nami neŋgreŋyeb unu.
18 Deqa ijo was, iga endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa
dulqa are soqnim a tamo deqa dulqas. Ariya a tamo bei aqa
areqalo getentqa are soqnim a getentqas.
19 Ariya niŋgi e endegsib merbqab, “Qotei a kumbra de-
gyeqnu deqa a kiyaqa olo iga une ti qa mergeqnu? Qotei a
gaigai aqa segi areqalo dauryeqnu deqa tamo yai a Qotei aqa
areqalo di olo uratqa kere? Tamo dego bei sosai.”
20 O tamo, ni tamo kiyero deqa ni Qotei degsi ŋiriŋtqam?
Tamo bei a web gereiyim web na tigelosim endegsi minjqas
kiyo, “Ni kiyaqa e degsi gereibonum?” A degsi minjqa keresai.
21 Web gereiyo tamo a aqa segi areqalo na mandam oŋgol
aiyel osimqa web aiyel gereiyqas. Web bei tulaŋ boledamu
gereiyqas. Di iŋgi goiqajqa. Ariya web bei bolesai laŋa wau
qudei qa gereiyqas. Web gereiyo tamo a degyqas di a kumbra
uge yqo e? Sai. A kumbra bole yqo.
22 Qotei a dego kumbra di yeqnu. Agi a na aqa minjiŋ
boleq ateqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi aqa siŋgila
qalieqajqa deqa. Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa minjiŋ
oqeteqnu qaji naŋgi padalqa gamq di unub. Ariya a na naŋgi
urur padaltnjrosaieqnu. A naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu.
23 A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari a naŋgi qa
duleqnu qaji naŋgi aqa so bole qalieqajqa deqa. Aqa so bole di

tulaŋ boledamu. Naŋgi aqa so bole di oqajqa deqa a na nami giltnjrej.
24 Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi di agi iga. A na iga metgej. A Juda naŋgo segiq dena iga metgosai. A sawa bei bei qaji naŋgoq dena dego iga metgej.
25 Agi Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej, “Tamo nami ijo tamo sosai qaji naŋgi di e na olo minjrqai, ‘Niŋgi ijo segi tamo unub.’ Tamo nami e na qalaqalainjrosaioqnem qaji naŋgi di e na olo qalaqalainjrqai.
26 E nami sawa bei bei qaji naŋgi endegsi minjrem, ‘Niŋgi ijo tamo sai.’ Ariya bunuqna e na naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi ijo segi aŋgro unub. Agi e Qotei ŋambile unum qaji.’ ”

27 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa are qalsiq anjam endegsi marej, “Israel naŋgo moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaqab. Ariya naŋgo ambleq dena Qotei a tamo quja quja segi eleŋqas.
28 Od, Tamo Koba a na mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi urur ŋolawotnjrqas.”
29 Aisaia a anjam bei dego endegsi marej, “Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na iga quja quja uratgonaq iga bole soqnem. A na iga padaltgosai. Padaltgej qamu iga Sodom ti Gomora ti bulosim kalil padalekritem qamu.”

Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

30 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa gam ŋamosaioqneb. Ariya naŋgi gam di iteb. Gam agiende. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam dena naŋgi tamo bole une saiqoji unub.
31 Ariya Israel naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa waukobaoqneb. Naŋgi are qaloqneb, “Gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” Ariya naŋgi dal anjam dauryoqneb gam dena naŋgi tamo bole une saiqoji sosai.
32 Di kiyaqa? Naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa marsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urateb deqa. Naŋgi maroqneb, “Iga segi waukobaosim dena iga tamo bole une saiqoji sqom.” Naŋgi degsib maroqnsib tal ai utru quraqyoqnsib maŋgaloqneb.
33 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E na tal ai utru bei osiy tal siŋgilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas. Tal ai utru di tamo naŋgi quraqyosib maŋgalqab. Ariya tamo naŋgi tal ai utru deqa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”

10

Israel naŋgi Qotei aqa kumbra qaliesai

1 O ijo was, e Israel naŋgi qa are koba qaloqnsim endegsi
pailyeqnum, “O Qotei, ni na Israel naŋgi eleŋame.”
2 E qalieonum, Israel naŋgi Qotei qa tulaŋ siŋgilaeqnub.
Ariya naŋgi powo na degyosaieqnub.
3 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa
gam qaliesai. Deqa naŋgi naŋgo segi siŋgila na tamo bole une
saiqoji sqajqa waueqnub. Naŋgi Qotei aqa gam na tamo bole
une saiqoji sqajqa urateqnub.
4 Iga qalie, Kristus a Moses aqa dal anjam kalil keretekritej.
Deqa tamo uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole
une saiqoji unub.
5 Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqa marsibqa dal anjam
dauryeqnub. Moses a nami naŋgi qa osiqa anjam endegsi
neŋgreŋyej, “Tamo a dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas
di a ŋambile sqas.” Moses a anjam degsi neŋgreŋyej.
6 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.
Deqa Moses a naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi
nuŋgo segi are miligiq na endegsib maraib, ‘Yai a laŋ qureq
oqsim Kristus osim mandamq osi aiqas?’ ”
7 Moses a olo anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi
endegsib maraib, ‘Yai a moiyo qureq aisim Kristus olo subq
na tigeltqas?’ ”
8 Anjam di aqa utru agiende, “Qotei aqa anjam a jojom di
unu. A isaq di sosai. A nuŋgo medabuq di unu. A nuŋgo are
miligiq di dego unu.” O ijo was, tamo naŋgo areqalo Yesus qa
siŋgilatqajqa anjam di agi iga mare mare laqnum.
9 Deqa niŋgi nuŋgo medabu waqtosib Yesus a segi qujai
Tamo Koba unu degsib boleq di mariy. Osib Qotei a Yesus
subq na olo tigeltej anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgilatiy.
Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Gago are miligiq na iga Yesus qa gago areqalo
siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa
mergeqnu. Gago medabu na iga Yesus aqa ñam soqtoqnsim
boleq di mareqnum deqa Qotei na iga eleŋeqnu.
11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi
jemainjrqasai.”
12 Od, iga Juda ti Grik ti kalil kerekere unum. Kristus a
gago kalil qa Tamo Koba. Deqa a na tamo kalil a metoqnsib
pailyeqnub qaji naŋgi tulaŋ geregereinjreqnu.

13 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil Tamo
Koba aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi a na eleŋqas.”
14 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai
di naŋgi kiyersib a metosib pailyqab? Naŋgi aqa anjam
quqwasai di naŋgi kiyersib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab?
Anjam palonto tamo naŋgi Kristus aqa anjam palontqasai di
tamo naŋgi kiyersib aqa anjam quqwab?
15 Kristus na anjam palonto tamo naŋgi qariŋnjrqasai di
naŋgi kiyersib aqa anjam palontqab? Di keresai kalil. Ariya
anjam palonto tamo naŋgi agi beqnub. Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Anjam palonto tamo
naŋgi anjam bole osi beqnabqa tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ
areboleboleinjreqnu.”

Israel naŋgi Qotei aqa anjam bole dauryosaieqnub

16 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam bole di
dauryeqnub e? Sai. Agi Aisaia a nami endegsi marej, “O
Tamo Koba, tamo quja quja segi gago anjam naŋgo areqaloq
di siŋgilateqnub.”
17 Deqa ijo was, iga qalieonum, iga gago dabkala na
Qotei aqa anjam quqwom gam dena iga gago areqaloq di
siŋgilatqom. Anjam iga queqnum qaji di agi Kristus aqa
medabuq na branteqnu.
18 Ariya e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi Kristus
aqa anjam bole di nami quosai kiyo? Sai. Naŋgi quoqneb. Agi
neŋgreŋ endegsi unu, “Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa
kalil keretonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi quoqneb.”
19 Deqa e niŋgi olo nenemŋgwai. Israel naŋgi anjam di aqa
utru poinjrosai kiyo? Sai. Naŋgi poinjrej. Agi Moses a nami
Qotei aqa anjam bei endegsi marej, “Sawa bei bei qaji naŋgi
ñam saiqoji unub. Naŋgi tamo bolesai. Naŋgi e qa qaliesai
dego. Ariya e na naŋgi eleŋqai. Osiy ijo kumbra dena e na
Israel naŋgo are ugetetnjrit naŋgi ŋiriŋqab.”
20 Aisaia a dego nami sawa bei bei qaji naŋgi qa osiq
Qotei aqa anjam endegsi siŋgila na marej, “Tamo naŋgi e qa
ŋamosaioqneb qaji naŋgi e itbeb. Tamo naŋgi e qa marosaio-
qneb qaji naŋgi e nubeb.”
21 Ariya Aisaia a olo Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa
endegsi marej, “E bati gaigai naŋgi qa tariŋoqnsim metnjreq-
nam naŋgi olo diqoqnsib ijo anjam gotraŋyeqnub.”

11

*Qotei a tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba urat-
njreqnu*

1 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na aqa segi tamo
uŋgasari agi Israel naŋgi qoreinjrej e? Sai. E dego Israel tamo.
E Abraham aqa moma. E Benjamin aqa leŋ na ŋambabem.
2 Qotei na Israel naŋgi qoreinjrosai. Naŋgi aqa segi tamo
uŋgasari unub. A nami naŋgi qa qalieosiq giltnjrej. Agi Elaija
aqa anjam bei neŋgreŋq di unu. Aqa anjam di niŋgi qaliesai
kiyo? Elaija a Israel naŋgo kumbra uge qa are qalsiq endegsi
Qotei pailyej,
3 "O Tamo Koba, naŋgi na ino medabu o qaji tamo naŋgi
ñumeleŋoqnsib ino atra bijal niñaqyeqnub. E segi qujai ni
daurmeqnum deqa naŋgi na e lubqa laqnub." Elaija a Qotei
degsi pailyej.
4 Onaqa Qotei na kamba Elaija kiyersi minjej? A endegsi
minjej, "Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 naŋgi dego e
daurbeqnub. Naŋgi siŋga pulutosib gisaŋ qotei Bal a qa
louosaieqnub." Qotei na Elaija degsi minjej.
5 Dego kere bini Qotei a Israel tamo quja quja segi eleŋoqnsiq
olo gargekoba uratnjreqnu. Tamo naŋgi a na eleŋeqnu qaji di
a naŋgi qa are boleiyonaq giltnjrej.
6 A naŋgo wau bole bei qa are qalsiq naŋgi giltnjrosai. Naŋgi
wau bole yonab a deqa are qalsiq naŋgi giltnjrej qamu a naŋgi
qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋej qamu.
7 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel
naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa waueqnab ugeinjroqnej.
Ariya Qotei na Israel naŋgi qudei aqa segi qa marsiq giltnjrej.
Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Israel
naŋgi gargekoba Qotei na olo areqalo getentetnjroqnej.
8 Naŋgi qa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Qotei
na naŋgi nanaritnjrsiqa naŋgo ŋamdamu ti dabkala ti torei
getentetnjrej. Naŋgi nami degsib soqneb bosiq agi bini degsib
unub."
9 Devit a dego naŋgi qa osiqa endegsi marej,
"Naŋgi iŋgi uyqa korooqnibqa gulbe gargekoba naŋgoq di
brantoqnsim kakaŋ bul naŋgi kabutnjroqnqas.
Osim sil bul naŋgo kakro qaiŋyetnjrsim naŋgi uneq brein-
jrim naŋgo siŋga meniŋq di taŋyosib ululoŋosib awai
ugedamu oqnqab.
10 Naŋgo ŋamdamu dego geteŋnjrim sawa unqajqa keresaiin-
jrim sqab.
Soqnib Qotei na naŋgo qore tanu pulutetnjrim naŋgi tingiqa
keresai. Naŋgi gaigai degsib sqab."

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi olo eleŋeqnu

11 Deqa ijo was, e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi
ululoŋeb deqa naŋgi torei padalqab e? Sai bole sai. Israel
naŋgi Qotei qoreiyeb deqa Qotei a olo sawa bei bei qaji naŋgi

eleŋeqnu. Israel naŋgi Qotei aqa kumbra di unsibqa are ugeinjrim aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu.

12 Israel naŋgi Qotei qoreiyeb gam dena Qotei na olo tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi so bole enjreqnu. Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam urateb gam dena Qotei na olo sawa bei bei qaji naŋgi so bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Israel naŋgi olo puluosib Qotei aqaq babqa gam dena Qotei na naŋgi ti sawa bei bei qaji kalil naŋgi ti so tulaŋ boledamu enjrqas.

13 O sawa bei bei qaji niŋgi e na anjam endegsi merŋgit quiy. Qotei na e qariŋbej deqa e nuŋgo ambleq di waueqnum. E ijo wau deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.

14 Ijo are koba endegsi unu. E na ijo was Israel naŋgo areqalo tigeltetnjritqa kumbra bole bole Qotei a niŋgi eŋgeqnu qaji di naŋgi dego oqajqa maribqa Qotei na naŋgi qudei eleŋqas.

15 Qotei na Israel naŋgi walinjrej gam dena a na olo tamo uŋgasari gargekoba mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋosiq jeu kobotej. Deqa iga bole qalieonum, Qotei na Israel naŋgi eleŋqas gam dena a na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi olo subq na tigeltnjrqas.

16 Iga bem sum oqnsim dena bem gereiyoqnsim potoqnsim taqal bei Qotei atraiyeqnum. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Ŋam aqa jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa ŋam aqa dani di dego Qotei aqa segi dani.

17 Israel naŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani bul unub. Dani qudei Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi sawa bei bei qaji unub deqa niŋgi nañu qaji oliv aqa dani bul unub. Dani di Qotei na olo eleŋosiqa ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertnjrej unub. Dani di agi niŋgi segi. Dani Qotei na giŋgeŋnjrsiq breinjrej qaji naŋgo sawa di agi niŋgi na olo eb. Deqa bini niŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani naŋgi ti namur bole oqnsib unub.

18 Deqa niŋgi diqosib endegsib are qalaib, “Iga na ŋam oliv qure qaji aqa dani qudei naŋgi buŋnjreqnum.” Niŋgi diqwab di niŋgi mati endegsib are qaliy. Ŋam oliv aqa jirim a na niŋgi namur eŋgeqnu. Niŋgi na jirim di namur yosaieqnub.

19 Ariya niŋgi na kamba e endegsib merbqab, “Qotei na dani qudei giŋgeŋnjrsiq naŋgi breinjrsiqa olo iga osiqa naŋgo limeq di iga betertgej unum.”

20 Nuŋgo anjam di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa utru agiende. Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi olo eleŋej. Di

nuŋgo segi wau bole bei na sai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam
soqtaib. Niŋgi ulaoiy.
21 Niŋgi are qaliy. Ŋam oliv qure qaji aqa dani di Qotei na
giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib
diqwab di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.
22 Niŋgi geregere are qaliy. Qotei na tamo qudei naŋgi
kumbra bole enjreqnu. Osiqa olo tamo qudei naŋgi gulbe
enjreqnu. Tamo naŋgi Qotei qoreiyosib uloŋeb qaji naŋgi
di a na gulbe enjreqnu. Ariya niŋgi Qotei aqa kumbra bole
geregere ojqab di a na kumbra bole di niŋgi eŋgoqnqas. Saiqas
di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.
23 Dani qudei naŋgi nami ŋam oliv qure qaji di sonab Qotei
na naŋgi giŋgeŋnjrsiq breinjrej. Ariya naŋgi are bulyosib Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi olo joqsim ŋam oliv
qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei na naŋgi olo betertnjrqa
kere.
24 Niŋgi qalie, nami niŋgi nañu qaji oliv aqa dani soqneb.
Sonabqa Qotei na niŋgi dena giŋgeŋgosiqa joqsi bosiq ŋam oliv
qure qaji aqa qoboq di betertŋgej. Ŋam oliv qure qaji di nuŋgo
ŋam utru tiŋtiŋ sai. Deqa iga bole qalieonum, bunuqna Qotei
na ŋam oliv qure qaji aqa segi dani naŋgi olo joqsim bosim
naŋgo segi limeq di betertnjrqas.

Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
are boleiyosim eleŋqajqa are koba unu

25 O ijo was kalil, niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga
powo koba ti unum.” Niŋgi degaib. E uli anjam bei merŋgwai.
Israel gargekoba naŋgo areqalo geteŋnjrejunu. Naŋgi degsib
soqnib sawa bei bei qaji tamo uŋgasari Qotei na nami giltnjrej
naŋgi di kalil eleŋekritosim kereamqa bati deqa a na Israel
naŋgo areqalo olo waqtetnjrqas.
26 Gam dena Qotei na Israel kalil naŋgi eleŋqas. Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Aqaryaiŋgo
Tamo Koba a Jerusalem dena tigelosim bosim Jekop aqa
moma kalil naŋgi are bulyetnjrim naŋgi ijo anjam go-
traŋyqajqa kumbra di olo uratqab.
27 Yimqa bati deqa e naŋgi koba na anjam qosisiy dena
naŋgo une kalil kobotetnjrqai.” Qotei aqa anjam nami degsib
neŋgreŋyeb.
28 Israel naŋgi Yesus aqa anjam bole qoreiyeqnub deqa
naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib unub. Deqa Qotei na naŋgi
kamba uratnjroqnsiq olo niŋgi sawa bei bei qaji tamo uŋgasari
eleŋeqnu. Nami Qotei na Israel naŋgi giltnjrsiqa qalaqalain-
jrej. A naŋgo moma utru naŋgi qa are qalsiq kumbra degyej.
29 Iga qalie, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi metnjrsim iŋgi bole
bole enjrqas di a bunuqna aqa kumbra di olo uratqa keresai.

30 O sawa bei bei qaji niŋgi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Ariya bini Israel naŋgi kamba Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Gam dena Qotei a olo niŋgi qa duleqnu.
31 Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub deqa Qotei a niŋgi qa duleqnu. Gam dena bunuqna Qotei a Israel naŋgi qa kamba dego olo dulqas.
32 Qotei na iga kalil aqa anjam gotraŋyqajqa kumbraq di breigonaqa iga tonto talq di sobulem. Qotei a degyej. Di kiyaqa? A iga kalil qa olo dulqajqa deqa.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

33 O ijo was, Qotei aqa areqalo ti powo ti kalil tulaŋ bolequja. Di tulaŋ guma koba dego. Deqa iga na Qotei aqa areqalo ti powo ti di aqa utru geregere ubtosim marqa keresai. Aqa kumbra kalil dego iga dauryosim itqa keresai.
34 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere?
35 Tamo yai na Qotei iŋgi bei yqas? Yosim Qotei na kamba olo yqajqa minjqas? Tamo dego bei sosai.”
36 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi iŋgi kalil ateleŋej. A iŋgi iŋgi kalil qa utru. Iŋgi iŋgi kalil di aqa segi. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

12

Niŋgi nuŋgo jejamu osib Qotei atraiyiy

1 O ijo was kalil, Qotei a iga qa dulej deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi jejamu ŋambile unu qaji di osib Qotei atraiyiy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole unub deqa niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei qa bole louoqnqab.
2 Niŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryosib walwelaib. Qotei a areqalo bunuj eŋgimqa niŋgi tamo bunuj sosib dena niŋgi Qotei aqa areqalo geregere qalieoiy. Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji de ti kumbra tulaŋ bolequja de ti keretosib dauryoqniy.

Wau segi segi Qotei na niŋgi eŋgej qaji di yoqniy

3 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Osib nuŋgo was qudei naŋgi buŋnjrqa are qalaib. Niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra geregere tenemtoqniy. Qotei na niŋgi segi segi siŋgila eŋgej deqa niŋgi siŋgila di osib Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib wauoqniy.

4 Niŋgi qalie, iga kalil jejamu qujai. Gago jejamu miligiq di
baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti unub. Naŋgi kalil wau
qujai yosaieqnub. Naŋgi wau segi segi yeqnub.
5 Dego kere iga tamo uŋgasari gargekoba unum. Iga kalil
Kristus aqa jejamu qujai. Deqa iga segi segi kalil jejamu
qujaiq di turtejunum.
6 Qotei a iga qa are boleiyonaq siŋgila segi segi egej. A na
tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib aqa medabu osib anjam palontoqnebe.
7 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo
Kristen was naŋgi aqaryainjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi
siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa anjam plaltoqnebe.
8 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kris-
ten was naŋgi siŋgilatnjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi siŋgila
enjrej deqa naŋgi silali iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo uŋgasari iŋgi
qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqnebe. A na tamo qudei naŋgi
siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa wau geregere taqatoqnebe. A
na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi arebolebole na
tamo uŋgasari naŋgi qa duloqnebe.

Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjroqniy

9 O ijo was niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi bole qalaqalainjro-
qniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgi qalaqalainjraib. Niŋgi kumbra uge
kalil torei uratekritosib kumbra bole segi beteryosib yoqniy.
10 Niŋgi gaigai Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo was
tiŋtiŋ edegosib naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam
tentoqnsib Kristen was naŋgo ñam olo soqtoqniy.
11 Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei aqa wau ojoqniy. Qotei aqa
Mondor a nuŋgoq aiyoqnsim are tigeltetŋgoqnim niŋgi Tamo
Koba aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy.
12 Mondoŋ Qotei na niŋgi laŋ qureq osi oqwas. Niŋgi
deq oqwajqa tariŋoqnsib areboleboleiŋgoqneme. Osib gulbe
nuŋgoq boqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib qoboiyoqniy.
Osib gaigai Qotei pailyoqniy.
13 Qotei aqa segi tamo uŋgasari qudei naŋgi iŋgi iŋgi qa
truquoqnibqa niŋgi na naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo laŋaj
naŋgi dego nuŋgo meq boqnibqa naŋgi oqnsib geregereinjro-
qniy.
14 Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa di uŋgum, niŋgi
kamba olo Qotei na naŋgi aqaryainjrqa marsib pailyoqniy.
Qotei na naŋgi ugetnjrqajqa deqa pailyaib.
15 Kristen was qudei naŋgi areboleboleinjrimqa niŋgi naŋgi
koba na areboleboleiŋgeme. Kristen was qudei naŋgi akamo-
qnibqa niŋgi naŋgi koba na akamoiy.
16 Niŋgi segi segi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Niŋgi
nuŋgo segi ñam soqtqa are qalaib. Niŋgi tamo ñam saiqoji

naŋgi koba na laqniy. Niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga powo koba ti unum.” Niŋgi degaib.

17 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi kumbra uge enjraib. Niŋgi tamo kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole segi yoqniy.

18 Niŋgi ŋiriŋ ti qoto ti uratiy. Gam soqnimqa niŋgi gaigai tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na soqniy.

19 O ijo was bole, tamo qudei na niŋgi gulbe eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi gulbe enjraib. Uratosib naŋgi Qotei aqa baŋq di atibqa a segi naŋgi qa ŋiriŋosim gulbe enjrqas. Agi Tamo Koba aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Une kambatqajqa wau di ijo segi wau. E segi na tamo naŋgo une qa naŋgi kambatnjrqai.

20 Deqa ino jeu tamo bei a mamyimqa ni a gereiyosim iŋgi anaiye. A ya qaryimqa dego gereiyosim ya anaiye. Ni a degyimqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaiyqas.”

21 O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai. Kumbra uge bei na ni ojqa laqnim ni segi siŋgilaosim kumbra bole dauryosim dena ni kumbra uge buŋyosim gotraŋyqam.

13

Niŋgi sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di soqniy

1 Niŋgi kalil sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Iga qalie, mandor naŋgi laŋa wauosai. Qotei a segi na naŋgi wau enjreqnaqa naŋgi sawa taqateqnub. Qotei a segi na naŋgi ateleŋej unub.

2 Deqa tamo naŋgi mandor naŋgo anjam gotraŋyqab di naŋgi Qotei aqa anjam dego gotraŋyonub. Tamo naŋgi degyqab di naŋgi awai uge oqab.

3 Mandor naŋgi wau ojeqnub di tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa deqa waueqnub. Mandor naŋgi na tamo kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa deqa wauosai. Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi mandor naŋgi qa ulaqasai. Naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab.

4 Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub. Naŋgo wau qujai agi naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgoqnsib geregereiŋgeqnub. Ariya niŋgi kumbra uge uge yoqnqab di niŋgi naŋgi qa ulaqab. Niŋgi qalie, mandor naŋgi sebru ojejunub. Naŋgi sebru laŋa ojosai. Naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi sebru dena tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnub.

5 Deqa iga mandor naŋgo sorgomq di geregere sqom. Iga
awai uge oqa uratosim deqa naŋgo anjam dauryqom. Deqa
segi sai. Iga gago are miligiq di qalieonum, kumbra di bole.
Osim deqa ti iga mandor naŋgo anjam dauryqom.
6 Utru deqa niŋgi takis waiyeqnub. Mandor naŋgi Qotei
aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi gaigai siŋgila na wau
taqateqnub.
7 Deqa niŋgi na mandor naŋgo iŋgi iŋgi olo enjroqniy. Osib
takis o qaji tamo naŋgo baŋq di takis atoqniy. Od, niŋgi tamo
kokba kalil naŋgo sorgomq di geregere sosibqa naŋgo anjam
quoqnsib kumbra bole bole osornjroqniy. Osib naŋgo ñam
soqtoqniy.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy

8 Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qudei ejunub di nuŋgoq di
sokobaiyaiq. A qa kamba olo yiy. Ariya kumbra bole bei
nuŋgoq di gaigai soqneme. Kumbra agiende. Niŋgi segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Tamo a qalaqalaiyo kumbra
dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.
9 Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Niŋgi tamo bei
qalsib moiyotaib. Niŋgi bajiŋaib. Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qa
mamaulŋgaiq. Niŋgi was bei aqa uŋa jejamu ojetaib.” Anjam
bei dego unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jejamu gereiye-
qnum dego kere ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.”
O ijo was, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu.
10 Tamo bei na tamo bei qalaqalaiyqas di a na tamo di
kumbra uge bei yqa keresai. Deqa a qalaqalaiyo kumbra
dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.

Niŋgi kumbra bole dauryosib walweloqniy

11 Niŋgi kumbra degyoqniy. Bati iga bini unum qaji endi
niŋgi qalie. Niŋgi ŋeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati
agi brantqo. Niŋgi qalie, Qotei na iga eleŋqajqa bati isaq yala
sonaqa iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem. Ariya bini
Qotei na iga eleŋqajqa bati jojomqo.
12 Qolo koboeqnaqa sawa suwaŋqa laqnu. Deqa iga ambru
qaji kumbra kalil uratosim suwaŋ qaji kumbraq di sosim qoto
qa gara bul jugwom.
13 Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole
tiŋtiŋ na walweloqnqom. Deqa iga diqoqnsim alaŋkobaoqnsim
ya uge uyoqnsim nanarioqnqasai. Iga sambala kumbra dego
yoqnqajqa are pruggoqnim kumbra uge jigat yoqnqasai. Iga
laŋa laŋa ŋiriŋoqnsim tamo qudei naŋgi qa are ugeigoqnqasai.
14 Niŋgi Tamo Koba Yesus Kristus beteryosib a gara bul
jigsib soqniy. Sosib deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo
namij dauryoqnaib.

14

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi peginjraib

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgo areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa niŋgi naŋgo
kumbra pegiyosib uge qa minjraib. Osib naŋgi koba na anjam
na qotaib. Niŋgi naŋgi osib gereinjriy.
2 Naŋgo areqalo kiñala siŋgilaosai unu deqa naŋgi damu
uyosaieqnub. Kalil getenteqnub. Ariya tamo uŋgasari qudei
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi qalie, naŋgi
iŋgi kalil uyqa kere. Osib naŋgi iŋgi kalil uyeqnub. Naŋgi iŋgi
bei getentosaieqnub.
3 Deqa niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji
naŋgi na olo tamo uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi uge
qa minjraib. Tamo uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi na
kamba dego tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji naŋgi uge
qa minjraib. Qotei na naŋgi kalil eleŋej.
4 Ni tamo kiyero deqa ni tamo bei aqa kaŋgal tamo a uge qa
minjqam? A wau bole yqas kiyo aqa wau uloŋqas kiyo di aqa
wau qa gate a segi na pegiyqas. E are qalonum, kaŋgal tamo
di a wau bole yqa kere. Tamo Koba Qotei na a siŋgila yimqa a
wau bole yqas.
5 Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba.
Bati qudei bati laŋaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati
kalil kerekere unub.” O ijo was, niŋgi segi segi nuŋgo areqalo
geregere tenemtosib areqalo bole ti soqniy.
6 Tamo qudei naŋgi yori bati kokba uneqnub di naŋgi Tamo
Koba a qa are qaloqnsib deqa uneqnub. Tamo qudei naŋgi
iŋgi kalil uyeqnub di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib
deqa uyeqnub. Naŋgi iŋgi uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib
uyeqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi qudei getenteqnub. Di naŋgi
Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa getenteqnub. Naŋgi iŋgi
getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqnub.
7 Iga qalie, tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo ŋambile di
ijo segi ŋambile. E segi na taqatejunum. E moiqai di e segi na
marsiy moiqai.” A degsi marqa keresai.
8 Iga ŋambile sqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim ŋambile
sqom. Iga moiqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim moiqom.
Deqa iga ŋambile sqom kiyo iga moiqom kiyo di iga Tamo Koba
aqa segi tamo uŋgasari sqom.
9 Kristus a dego moisiq olo ŋambile osiq subq na tigelej.
Deqa a tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti
naŋgo Tamo Koba gaigai sqas.
10 Niŋgi kiyaqa nuŋgo Kristen was naŋgo kumbra pegiyoqn-
sib uge qa minjreqnub? Osib naŋgi misiliŋnjreqnub? Niŋgi

qalie, mondoŋ iga kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelamqa a na iga pegigwas.

11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E segi Tamo Koba. E ŋambile gaigai unum. Mondoŋ tamo uŋgasari kalil naŋgi ijoq bosib ijo areq di siŋga pulutosib naŋgo medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni segi Qotei.’ ”

12 Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, diŋo bati qa iga segi segi kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosim minjnam a quqwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra ugeq breinjraib

13 Deqa iga gago Kristen was naŋgi uge qa minjrqasai. Osim naŋgi uneq breinjrqasai.

14 Tamo Koba Yesus na e powo ebej deqa e qalieonum, iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiyeleŋej qaji di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen was bei a endegsi are qalqas, “Iŋgi di jigat.” A degsi are qalsim deqa a iŋgi di getentqas.

15 Ariya a iŋgi di getentimqa niŋgi olo iŋgi di uyib nuŋgsimqa a are gulbeiyqas. Nuŋgo kumbra dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra uratosib nuŋgo Kristen was aqa are gulbetetqab. Kristus a nuŋgo was di qalaqalaiyosiq moiyej deqa niŋgi nuŋgo iŋgi uyo qa osib a ugeugeiyaib.

16 Niŋgi mareqnub, “Iga iŋgi di uyqom di kumbra bole.” Di niŋgi kere mareqnub. Ariya nuŋgo kumbra bole di Kristen was qudei naŋgi unsib olo uge qa marqab di keresai. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.

17 Mondor Bole na aqaryaigimqa iga kumbra bole ti lawo kumbra ti arebolebole ti sqom gam dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas. Iga iŋgi ti ya ti uyoqnqom gam dena sai.

18 Tamo naŋgi ijo anjam deqa are qalsib Kristus aqa wau ojqab di Qotei a naŋgi qa tulaŋ arearetoqnqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgi unjrsib marqab, “Naŋgi tamo bole.”

19 Deqa iga kalil lawo na sosim gago Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom.

20 Niŋgi iŋgi uyo na Qotei aqa wau ugetaib. Bole, niŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Ariya niŋgi iŋgi bei uysib dena nuŋgo Kristen was bei uneq waiyqab di kumbra uge.

21 Niŋgi damu ti wain ti uysibqa kiyo kumbra bei ysibqa kiyo dena nuŋgo was bei uneq waiyqab di kumbra uge. Deqa niŋgi kumbra di uratiy.

22 Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi qalie, niŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Ariya nuŋgo qalie di nuŋgo are miligiq di ulitib soqnem. Yim Qotei a segi unqas. Niŋgi

iŋgi bei uyqa marsib are gulbeiŋgwasai di niŋgi arebolebole na uyiy.
23 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a iŋgi bei uyqa osim are gulbeiyim uyqas di a une ti sqas. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu ariya a iŋgi di uyqa osim are gulbeiyim uyqas di a une atqas.

15

Niŋgi Kristus aqa kumbra dauryoqniy

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa iga siŋgila ti unum qaji iga na naŋgi aqaryainjroqnsim naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnqom. Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai.
2 Iga gago Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsim siŋgilatnjroqnqom.
3 Iga qalie, Kristus a dego aqa segi jejamu aqaryaiyosaioqnej. A nami endegsi Qotei pailyej, “O Abu, tamo qudei ni qa anjam uge mareqnub qaji naŋgi e qa dego anjam uge mareqnub.” Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu.
4 Qotei aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di iga Qotei aqa gam osorgwajqa deqa osib neŋgreŋyeb. Anjam dena gago are siŋgilatetgim iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei na mondoŋ iga eleŋqajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Utru deqa neŋgreŋyeb.
5 Qotei a segi na gago are siŋgilatetgoqnsiq aqaryaigeqnaqa iga siŋgila na tigeleqnum. Deqa a na marimqa niŋgi kalil koba na Kristus Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo qujaitosib soqniy.
6 Sosib niŋgi kalil medabu qujaitoqnsib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqniy.

Kristus na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti aqaryainjrej

7 Kristus a niŋgi qa areboleboleiyonaq niŋgi gereiŋgej dego kere niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa areboleboleiŋgim gereinjroqniy. Yim nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqniy.
8 E endegsi marqai. Kristus a Juda naŋgi qa are qalsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam kalil bole. A nami Juda naŋgo moma utru naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej. Anjam di siŋgilatqajqa deqa Kristus a wauoqnej.
9 Kristus a sawa bei bei qaji naŋgi qa dego wauoqnej. Qotei a naŋgi qa dulej aqa kumbra di naŋgi qalieosib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Kristus aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“E sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ino ñam soqtoqnqai.
E ino ñam soqtqa oqnsiy ni qa louoqnqai.”

10 Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji niŋgi ti Qotei
aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koba na areboleboleiŋgim
soqniy.”
11 Anjam bei dego unu,
“O sawa bei bei qaji kalil,
niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy.
Od, niŋgi kalil aqa ñam soqtoqniy.”
12 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi
marej, “Mondoŋ Devit aqa abu Jesi aqa moma naŋgoq dena
mandor kobaquja bei brantqas. Brantosim a na sawa bei bei
qaji kalil naŋgi taqatnjroqnqas. Naŋgi a bosim boletnjrqajqa
deqa are qalsib tariŋoqnsib sqab.”
13 O ijo was, Qotei a nami iga iŋgi bole bole egwajqa marej
deqa iga tariŋoqnsim unum. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub deqa a na niŋgi tulaŋ keretŋgimqa niŋgi arebole-
bole ti are lawo na ti soqniy. Amqa Mondor Bole na niŋgi
siŋgilatŋgimqa niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami eŋgwa marej
qaji deqa tariŋoqnsib soqniy.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulaŋ areboleboleiyoqnej

14 O ijo was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, niŋgi
kumbra bole gaigai yeqnub. Niŋgi powo koba ti unub deqa
niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi gam bole osornjreqnub.
15 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e anjam
siŋgila endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi ijo anjam
endeqa are walŋgaim deqa e neŋgreŋyonum.
16 E Kristus Yesus aqa wau tamo unum deqa e sawa bei bei
qaji naŋgo ambleq di wauoqnsim Qotei aqa anjam bole naŋgi
minjre minjre laqnum. E naŋgi joqsiy Qotei aqa ulatamuq
di atrainjrobulitqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqajqa
deqa e waueqnum. Mondor Bole na naŋgi siŋgilatnjrimqa
naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib dauryqajqa deqa
ti e naŋgi qa waueqnum.
17 Aqo Kristus Yesus wo ombla waueqnum deqa e Qotei aqa
wau yqajqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
18-19 Kristus a nami ijo medabu na ti ijo baŋ na ti wau
yoqnej. Wau deqa segi e niŋgi saiŋgwai. E wau bei qa niŋgi
saiŋgwasai. Kristus na e siŋgila ebeqnaqa e maŋwa gargekoba
yoqnem. Qotei aqa Mondor na dego e siŋgilatbeqnaqa e wauo-
qnem. Kristus a kumbra kalil di yoqnej. Di kiyaqa? A na sawa
bei bei qaji naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi Qotei aqa anjam
dauryqajqa deqa. E Jerusalem dia wau utru atsim Kristus aqa
anjam bole mare mare laqnsim gilsim torei Ilirikum sawaq di
diŋtem.
20 E are qalem, e na tamo uŋgasari Kristus aqa ñam qaliesai
qaji naŋgo sawaq di Qotei aqa anjam bole palontoqnqai. Tal

ai utru tamo bei na tigeltej qaji gogeq di e olo tal atqasai. E degsi are qalem.

21 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi neŋgreŋq di unu, “Tamo uŋgasari Kristus aqa ñam nami quosai qaji naŋgi a unqab. Tamo uŋgasari aqa anjam nami quosai qaji naŋgi qusib a qa poinjrqas.”

Pol a Rom Kristen naŋgi unjrsim dena Spen sawaq gilqas

22 O ijo was, e Qotei aqa wau di ojeqnum deqa e nuŋgoq bqajqa gam geteŋejunu. Deqa e nuŋgoq bqa yeqnam keresai-ibeqnu.

23 Wausau gargekoba e niŋgi nuŋgwajqa are qaloqnem. Ariya bini e sawa endia wau bei saiqoji.

24 Deqa e Spen sawaq gilqa osiy e mati nuŋgoq bosiy nuŋgsiy niŋgi ti koba na sokiñalayitqa niŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq gilqai.

25 Ariya e mati Jerusalem aisiy dia Juda Kristen naŋgi unjrsiy aqaryainjrqai. Naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub.

26 Naŋgi qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub deqa Kristen was Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub qaji naŋgi na naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu.

27 Naŋgi naŋgo segi areqalo na silali di koroiyeb. Juda Kristen naŋgi na naŋgi Qotei aqa anjam qa aqaryainjreqnub deqa naŋgi na kamba olo Juda Kristen naŋgi jejamu qa iŋgi iŋgi qa aqaryainjreqnub. Naŋgo wau bole agide.

28 Deqa e mati silali koroiyqajqa wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy aisiy bunuqna e Spen sawaq gilqa osiy e nuŋgoq bosiy nuŋgwai.

29 E qalieonum. E nuŋgoq bqai di e Kristus aqa kumbra bole kalil ijoq di maqejunu qaji di osi bosiy niŋgi osorŋgitqa dena niŋgi siŋgilaqab.

30 O ijo was niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e koba na Qotei pailyqajqa waukobaoqnqom. Od, niŋgi e qa Qotei pailyoqniy.

31 Yim Qotei na e aqaryaibosim anjam gotraŋyo tamo Judia sawaq di unub qaji naŋgo baŋq dena e olo oqas. E Qotei aqa segi tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qa silali koroiyeqnum. Niŋgi Qotei pailyibqa a na naŋgo are tigeltet-njrimqa naŋgi ijo wau deqa tulaŋ areboleboleinjrqas.

32 Qotei na marim e nuŋgoq bosiy nuŋgsiy dena e arebole-boleibqas. Osiy niŋgi koba na aqaratosim dena e siŋgila oqai.

33 Qotei a are lawo qa utru. A niŋgi kalil koba na soqnebe. Bole.

16

Pol a kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyej

1 Niŋgi gago jaja Fibi osib gereiyoqniy. A na Kristen tamo uŋgasari Senkria qureq di unub qaji naŋgi qa waukobaeqnu.

2 Niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib Fibi qalaqalaiyoqniy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi kumbra bole dauryosib Fibi qalaqalaiyoqniy. Fibi a gulbe ti soqnimqa kiyo iŋgi bei qa truquamqa kiyo niŋgi na aqaryaiyiy. A nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaiboqnej. Deqa niŋgi a urataib. A kamba dego aqaryaiyiy.

3 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila Akwila wo naŋgi aiyel minjriy. Naŋgi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum.

4 Nami jeu tamo naŋgi na e lubqa laqnab naŋgi aiyel moiqa ulaosai. Naŋgi e aqaryaibeb. Deqa e naŋgi aiyel minjreqnum, “Keretonub.” E segi sai. Kristen tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego naŋgi aiyel minjreqnub, “Keretonub.”

5 Ariya niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo uŋgasari kalil Prisila Akwila wo naŋgo talq di loueqnub qaji naŋgi dego minjriy.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Esia sawa qaji. Tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo siŋgilatej.

6 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiy. A niŋgi aqaryaiŋgwa maroqnsiq waukobaoqnej.

7 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus Junias wo naŋgi aiyel dego minjriy. Naŋgi aiyel ijo leŋ naŋgi. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel e ombla ojeleŋosib tonto talq di breigonab soqnem. Qotei na naŋgi aiyel wau enjrej deqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Deqa naŋgi aiyel dego ñam ti. E are bulyosaisonam naŋgi aiyel namoqna are bulyosib Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

8 Ariya niŋgi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiy. E Tamo Koba aqa ñam na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

9 Niŋgi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A iga ti koba na Kristus aqa wau ojeqnum. Niŋgi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

10 Niŋgi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiy. Iga qalieonum, a bole Kristus dauryeqnu.

Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy.

11 Osib Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo leŋ.
Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus aqa tal qujai naŋgi ti dego minjriy. Naŋgi Tamo Koba aqa tamo bole unub.
12 Niŋgi Trifina Trifosa wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Naŋgi aiyel Tamo Koba a qa waukobaeqnub.
Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Tamo Koba aqa wau siŋgila na ojeqnu.
13 Niŋgi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiy. A tamo bolequja sosiq Tamo Koba dauryeqnu. Niŋgi aqa ai dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo ai bul.
14 Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas naŋgi minjriy. Osib Kristen was kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi dego minjriy.
15 Osib Filologus Julia wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy. Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimpas na ariya Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti minjriy.
16 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.
Kristus aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

Tamo qudei na Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub

17 O ijo was, nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam niŋgi nami qusib dauryeb qaji di gotraŋyoqnsib olo bubulyeqnub. Osib Kristen naŋgi potoaiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi tamo deqaji naŋgi qa geregere ŋam atoqnsib naŋgi qoreinjriy.
18 Tamo deqaji naŋgi gago Tamo Koba Kristus aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib gisa gisaŋnjroqnsib naŋgi nanaritnjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di kumbra bole ti kumbra uge ti geregere pegiyosaieqnub.
19 O ijo was, e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam geregere dauryeqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa queqnub. Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra bole yqajqa geregere poiŋgoqnim kumbra uge yqajqa nanariosib soqniy.
20 Qotei a are lawo qa utru. Sokiñala a na Satan ojsim osi bosim nuŋgo siŋgaq di atim niŋgi na sosqab.
Gago Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.

Tamo qudei na kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyeb

21 Timoti a e ombla wauo qaji. A na niŋgi kaiyeiŋgwo. Lusius
na Jeson na Sosipater na naŋgi qalub dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
Naŋgi qalub ijo leŋ naŋgi.
22 Ijo ñam Tertius. E Pol aqa medabuq na anjam kalil endi
osim ijo segi baŋ na neŋgreŋyonum. E dego Tamo Koba aqa
ñam na niŋgi kaiyeiŋgonum.
23 Gaius a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A na e osiqa aqa segi talq
di e gereibeqnu. Osiqa Kristen tamo uŋgasari kalil qure endia
loueqnub qaji naŋgi dego gereinjreqnu.
Erastus Kwartus wo naŋgi aiyel dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
Erastus a Korin qure naŋgo silali taqateqnu qaji tamo.
Kwartus a gago Kristen was.
24 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are
boleiyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

25 Yesus Kristus aqa anjam bole e mare mare laqnum qaji
dena Qotei na niŋgi torei siŋgilatŋgwa kere. Tulaŋ nami
Kristus aqa anjam bole di uliesoqnej.
26 Ariya bini Qotei na anjam di boleq ateqnu. Qotei ŋambile
gaigai unu qaji a marnaqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi
anjam di neŋgreŋyonab soqnej. Sonaqa iga na olo osim tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre
laqnum. Deqa naŋgi uli anjam di quoqnsib poinjreqnu. Qotei
na anjam di boleq ateqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari sawa
bei beiq di unub qaji naŋgi anjam di qusib naŋgo areqaloq di
siŋgilatosib dauryqajqa deqa.
27 Qotei qujai di a powo koba ti unu. Deqa iga bati gaigai
Yesus Kristus aqa wau na Qotei aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu

1-2 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e metbosiqa wau di ebej. O ijo was kalil, aqo gago was Sostenes wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus na niŋgi eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Qotei na niŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqa marsiqa niŋgi giltŋgej. Osiqa Kristen kalil qure qureq di gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam meteqnub qaji naŋgi dego giltnjrej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen kalil naŋgo Tamo Koba.

3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa are qaloqnsiq Qotei biŋiyeqnu

4 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Deqa e bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim ijo Qotei biŋiyeqnum.

5-6 Kristus aqa anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Niŋgi Kristus beteryejunub deqa Qotei na nuŋgo kumbra kalil qa ti nuŋgo anjam maro qa ti nuŋgo powo qa ti niŋgi tulaŋ keretŋgej.

7 Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a mondoŋ brantim unqajqa tariŋoqnsib unub. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila ejunub deqa niŋgi siŋgila bei qa truquosaieqnub.

8 Yesus Kristus a niŋgi gaigai siŋgilatŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na brantim niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab.

9 Yesus Kristus a Qotei aqa Ŋiri. A gago Tamo Koba. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus beteryosib a ombla are qujaitosib unub. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai.

Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib pupoeqnub

10 Ariya ijo was kalil, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil anjam qujai maroqniy. Niŋgi anjam bei bei qa ŋiriŋosib pupoeleŋaib. Niŋgi areqalo qujaitosib koba na geregere soqniy.

11 Tamo naŋgi Kloe aqa talq di unub qaji naŋgi na e endegsib merbonab quem, “Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qoteqnub.”

12 O ijo was kalil, niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agiende. Niŋgi qudei mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.”

Niŋgi qudei mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” Niŋgi
qudei mareqnub, “E Pita dauryo qaji tamo.” Ariya niŋgi qudei
mareqnub, “E Kristus dauryo qaji tamo.” Niŋgi anjam na
qoteqnub qaji nuŋgo utru agide.
13 Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Kristus a segi
poeleŋosiq tamo gargekobaej kiyo? E Pol e segi niŋgi qa
ŋamburbasq di moiyem kiyo? Niŋgi ijo ñam na yanso eb kiyo?
Di sai.
14 E nami nuŋgo ambleq di sosim e tamo qudei naŋgi
yansnjrosaioqnem. E ijo kumbra deqa are qaloqnsim Qotei
biŋiyeqnum. Od, Krispus Gaius wo naŋgi aiyel e na yansnjrem.
15 Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E Pol aqa ñam
na yanso em.”
16 Bole, tamo naŋgi Stefanas aqa talq di unub qaji naŋgi
dego e na yansnjrem. Ariya e tamo qudei naŋgi dego
yansnjrem kiyo di e poibosai.
17 Kristus na e tamo naŋgi yansnjrqa marsiq e qariŋbosai. E
aqa anjam bole palontqajqa osiq e qariŋbej. Deqa e mandam
tamo naŋgo powo na Kristus aqa anjam palontosaieqnum. E
degyeqnum qamu Kristus a ŋamburbasq di moiyej di a laŋa
moiyej qamu.

Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu

18 Tamo naŋgi padalqa gamq di unub qaji naŋgi mareqnub,
“Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di nanari anjam.”
Naŋgi degsib mareqnub. Ariya iga Qotei na eleŋeqnu qaji iga
mareqnum, “Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di Qotei
aqa siŋgila ti unu.”
19 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Powo tamo naŋgo powo e na taqal atetnjrqai. Qalie tamo
naŋgo qalie dego e na kobotetnjrqai.”
20 O ijo was kalil, powo tamo ti dal anjam qalie tamo ti naŋgi
qa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Naŋgi mandam
qaji powo ejunub deqa Qotei na naŋgi olo nanaritnjreqnu.
Od, tamo naŋgi anjam na qotqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi
di Qotei na olo nanaritnjreqnu.
21 Mandam tamo naŋgo powo na naŋgi Qotei qalieqa kere-
sai. Qotei na aqa segi powo na gam getentetnjrej deqa naŋgi
a qa qalieqa keresai. Naŋgi a qa qalieqajqa gam bei a na
osornjrej. Gam agiende. Anjam iga palonteqnum qaji di tamo
naŋgi qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di Qotei na
naŋgi eleŋqas. Gam dena qujai naŋgi Qotei qa qalieqab. Ariya
tamo qudei naŋgi anjam di quoqnsib mareqnub, “Di nanari
anjam.”
22 Agi Juda naŋgi Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa mareqnub.
Grik naŋgi mandam qaji powo oqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.

23 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di iga palontoqnsim
laqnam Juda naŋgi quoqnsib uge qa mareqnub. Grik naŋgi
anjam di quoqnsib nanari qa mareqnub.
24 Ariya tamo uŋgasari Qotei na metnjrej qaji di Juda ti Grik
ti naŋgi qalie, Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu.
25 Mandam tamo naŋgi mareqnub, “Anjam di nanari an-
jam.” Di sai. Anjam di Qotei aqa powo ti unu. Anjam dena
mandam tamo naŋgo powo tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo
naŋgi mareqnub, “Anjam di siŋgila saiqoji.” Di sai. Anjam
di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena mandam tamo naŋgo
siŋgila tulaŋ buŋyejunu.
26 O ijo was niŋgi are qaliy. Qotei na niŋgi metŋgej bati deqa
niŋgi gargekoba mandam qaji powo saiqoji soqneb. Niŋgi
gargekoba siŋgila saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba ñam saiqoji
soqneb.
27 Tamo qudei naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa naŋgi
mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi nanari tamo.”
Yeqnab nanari tamo naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi
di jemai enjreqnub. Tamo siŋgila ti unub qaji naŋgi mare-
qnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi siŋgila saiqoji unub.”
Yeqnab tamo siŋgila saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo
naŋgi di jemai enjreqnub.
28 Tamo ñam ti unub qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei
na giltnjrej qaji naŋgi ñam saiqoji unub.” Yeqnab tamo ñam
saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di ñam aguq
atetnjreqnub.
29 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bei na
aqa segi ñam soqtqa keresai.
30 Qotei a segi na niŋgi Kristus Yesus aqa baŋq di atej. Deqa
Kristus aqa wau na iga Qotei aqa powo ejunum. Kristus aqa
wau na iga tamo bole tiŋtiŋ unum. Aqa wau na iga Qotei aqa
segi kumbra boleq di sosim walweleqnum. Aqa wau na Qotei
a gago uneq na iga awaigej deqa gago une na iga olo taqatgwa
keresai.
31 Utru deqa iga gago segi ñam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a ñam
bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi soqteme.”

2

Korin Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub

1 O ijo was kalil, e nami nuŋgoq bosim Qotei aqa anjam
palontoqnsim merŋgoqnem bati deqa e mandam qaji powo na
anjam palontosaioqnem. E anjam kokba laŋa laŋa palonto-
saioqnem.

2 E endegsi are qaloqnem. E nuŋgo ambleq di sosiy Yesus
Kristus aqa anjam segi merŋgoqnqai. A ŋamburbasq di moiyej
anjam di segi niŋgi merŋgoqnqai. E degsi are qaloqnem.
3 E nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa e siŋgila saiqoji
soqnem. Deqa e ulaugetoqnsim ginda gindaŋoqnem.
4 Anjam e palontoqnem qaji di e Qotei aqa Mondor aqa
siŋgila na palontoqnem. E mandam qaji powo na anjam
palontit niŋgi qusib are bulyqajqa deqa are qalosaioqnem.
5 Deqa niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb di mandam
tamo naŋgo powo na sai. Di Qotei aqa siŋgila na.

Qotei aqa Mondor na iga powo bole egeqnu

6 Bole, Kristen qudei naŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa
siŋgila ti unub. Deqa iga naŋgi anjam minjreqnam naŋgi
powo bole eqnub. Powo di mandam qaji powo sai. Tamo
kokba padalqa gamq di unub qaji naŋgo powo sai dego.
7 Di Qotei aqa segi powo nami ulitesoqnej qaji. Powo di
iga ubtoqnsim mareqnum. Powo di aqa utru agiende. Tulaŋ
nami Qotei na iga laŋ qureq oqwajqa gam gereiyetgej.
8 Powo di mandam qaji tamo kokba naŋgi poinjrosaieqnu.
Naŋgi poinjrej qamu naŋgi na Tamo Koba laŋ qureq di unu
qaji a osib ŋamburbasq di qamosai qamu.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgo ŋamdamu na laŋ qure qa iŋgi iŋgi unosaieqnub.
Naŋgo dabkala na iŋgi iŋgi deqa quosaieqnub. Naŋgo are-
qaloq di iŋgi iŋgi di yala sosai. Iŋgi iŋgi di Qotei na tamo
uŋgasari a tulaŋ qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi segi gereiyetnjrej
unu. Deqa naŋgi oqsib oqab.”
10 O ijo was kalil, anjam di nami uliesonaqa Qotei aqa
Mondor na babtosiq iga mergej. Qotei aqa areqalo uliejunu
qaji di Mondor a segi qalie. Qalie kalil agi Mondor aqaq di
unu.
11 Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Tamo
aqa mondor aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo
qalie. Dego kere tamo bei a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai.
Qotei aqa Mondor a segi Qotei aqa areqalo qalie.
12 O ijo was kalil, iga mandam qaji mondor osai. Iga
Mondor agi Qotei aqaq na bej qaji di em. Deqa laŋ qure qa
iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga qalie. Mondor na iŋgi iŋgi
di iga osorgeqnu.
13 Iga iŋgi iŋgi deqa anjam mare mare laqnum. Iga mandam
qaji tamo naŋgo powo na anjam marosaieqnum. Mondor
na iga powo egeqnaqa iga anjam mareqnum. Mondor aqa
anjam di iga na tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi
minjreqnum.

14 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi laŋ
qure qa iŋgi iŋgi di oqa keresai. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub,
“Iŋgi iŋgi di nanari tamo naŋgo iŋgi.” O ijo was kalil, iŋgi
iŋgi di iga Mondor aqaq na eleŋeqnum. Deqa tamo uŋgasari
Mondor ti sosai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa poinjrqa keresai.
Tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi segi iŋgi iŋgi deqa
poinjrqa kere.
15 Od, tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi iŋgi iŋgi kalil
geregere pegiyeqnub. Ariya tamo uŋgasari naŋgi di mandam
tamo bei na peginjrqa keresai.
16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam
osoryqa kere? Tamo dego bei sosai.” Ariya iga Kristus aqa
areqalo ejunum.

3

Pol Apolos wo naŋgi Qotei aqa wau tamo bole

1 O ijo was kalil, e nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa niŋgi
Kristus aqa kumbra geregere qalieosaisoqneb. Niŋgi aŋgro
mom bul soqneb. E na tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor
dauryeqnub qaji naŋgi anjam damu ti minjreqnum. Ariya
niŋgi areqalo namij dauryoqneb deqa e na anjam damu ti
niŋgi merŋgwa yeqnam ugeiboqnej.
2 Niŋgi aŋgro mom bul soqneb deqa niŋgi damu uyqa kere-
sai. Deqa e niŋgi damu anaiŋgosaioqnem. E niŋgi muŋgum
anaiŋgoqnem. Agi bini niŋgi damu uyqa keresai unub.
3 Niŋgi areqalo namij dauryoqnsib unub. Agi niŋgi nuŋgo
Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnaqa koba na anjam na
qotoqnsib laqnub. Nuŋgo kumbra di jejamu qa kumbra uge.
Di mandam tamo naŋgo kumbra.
4 Agi niŋgi qudei mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi
qudei mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” O ijo was kalil,
nuŋgo kumbra di mandam tamo naŋgo kumbra.
5 Apolos a tamo kiyero? E Pol e segi tamo kiyero? Aqo aiyel
Qotei aqa wau tamo segi. Tamo Koba a na aqo aiyel wau segi
segi egej. Deqa iga aqa anjam niŋgi merŋgonam qusib Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateb.
6 E wauq di iŋgi yagonam Apolos a iŋgiq di ya atej. Ariya
Qotei a segi na iŋgi boletej.
7 Deqa tamo iŋgi yageqnu qaji a ñam saiqoji unu. Tamo iŋgiq
di ya ateqnu qaji a dego ñam saiqoji unu. Ariya Qotei iŋgi
boleteqnu qaji a segi ñam koba ti unu.
8 Tamo iŋgi yageqnu qaji wo tamo iŋgiq di ya ateqnu qaji wo
naŋgi aiyel ombla Qotei aqa wau ojeqnub. Mondoŋ Qotei na
naŋgo wau segi segi pegiyosim awai enjrqas.

9 Aqo aiyel Qotei ombla wau ojeqnum. Qotei aqa iŋgi wau
agi niŋgi.

Qotei aqa wau tamo naŋgi tal gereiyo qaji tamo bul

Niŋgi Qotei aqa tal bul unub.
10 Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa e tal gereiyo
qaji tamo bul unum. E tal gereiyqajqa qalie bole deqa e tal
aqa utru atem. E tal aqa utru atem deqa tamo qudei naŋgi olo
tal ai gogeq di tal ateqnub. Deqa e naŋgi endegsi minjreqnum,
“Niŋgi tal geregere atoqniy.”
11 O ijo was niŋgi qalie, Qotei na Yesus Kristus osiq a tal ai
tuma qaji bul tigeltej unu. Deqa tamo qudei na olo tal ai tuma
qaji bei ataib. Yesus a segi qujai tal ai tuma qaji bole.
12 Ariya tamo naŋgi tal ai gogeq di tal atqa oqnsib gol na ti
silva na ti meniŋ naimyo na ti ŋamtaŋ na ti liki na ti iŋgi ñeŋgi
aqa sau na ti tal ateqnub.
13 Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjro batiamqa a
ŋamyuwo bulosim tamo kalil naŋgo wau segi segi boleq atsim
pegiyosim naŋgo wau bole kiyo uge kiyo di unqas.
14 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yugwasai deqa
naŋgi awai bole oqab.
15 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yueleŋqas deqa
naŋgo wau kalil torei loumqas. Ariya tamo naŋgi di padalqa-
sai. Naŋgi ŋamyuwoq di padalqa jojomoqnib Qotei na naŋgi
dena olo eleŋqas.

Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub

16 Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub. Qotei aqa Mondor a
nuŋgo ambleq di unu. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Qotei aqa atra tal di agi niŋgi. Deqa tamo bei na atra tal
di ugeugeiyqas di Qotei na kamba tamo di ugeugeiyqas.

Iga tamo naŋgo ñam soqtqasai

18 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Niŋgi qudei mandam
qaji powo ti sosib endegsib are qaleqnub kiyo, “E powo koba
ti unum”? Di sai. Niŋgi endegsib mariy, “Bole, e nanari tamo.”
Degsib marib Qotei na olo powo eŋgimqa dena niŋgi powo
bole oqab.
19 Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di nanari tamo unub. Agi Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi mandam
tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi kumbra uge uge yeqnub.
Yeqnab Qotei a kamba naŋgi padaltnjreqnu.”
20 Anjam bei dego unu,
“Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgo
areqalo Tamo Koba a segi qalie.

A qalie, naŋgo areqalo di uge deqa naŋgi wau bei bei yeqnab
ugeinjreqnu.”
21 Deqa niŋgi na mandam tamo naŋgo ñam soqtoqnaib. Iŋgi
iŋgi kalil di nuŋgo.
22 Apolos, Pita, e Pol, mandam, ŋambile, moiyo, iŋgi iŋgi kalil
bini unub qaji ti iŋgi iŋgi kalil bunuqna branteleŋqab qaji ti di
nuŋgo.
23 Ariya niŋgi Kristus aqa. Kristus a Qotei aqa.

4

Qotei a segi na aqa wau tamo naŋgi peginjreqnu

1 O ijo was kalil, aqo Apolos wo iga Kristus aqa wau tamo.
Iga Qotei aqa wau taqateqnum. Gago wau agiende. Iga Qotei
aqa uli anjam mare mare laqnum. Niŋgi iga qa degsib are
qaloqniy.
2 Niŋgi qalie, wau taqato tamo a na wau lanja aqa medabu
dauryoqnqas. Dego kere e Qotei aqa medabu dauryeqnum.
3 Deqa anjam pegiyo tamo bei na kiyo niŋgi na kiyo ijo
kumbra pegiyqab di uŋgum. E deqa yala are qalqasai. E segi
dego ijo kumbra pegiyosaieqnum.
4 Ijo kumbra uge bei unu kiyo di e geregere poibosai. Ariya
e une saiqoji unum degsi marqa keresai. Tamo Koba a segi na
e pegibqas.
5 Pegiyo bati brantosaiunu deqa niŋgi na tamo qudei naŋgi
peginjroqnaib. Niŋgi mati tariŋesoqnibqa mondoŋ Tamo Koba
a bosimqa a segi na iŋgi iŋgi kalil ambruq di uliejunub qaji di
suwaŋoq di atqas. Osim tamo kalil naŋgo areqalo dego boleq
atqas. Yim bati deqa Qotei a gago segi segi kumbra unsim bole
kiyo sai kiyo deqa mergwas.

Korin Kristen naŋgi naŋgo segi ñam soqteqnub

6 O ijo was kalil, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na
niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq
di unu qaji de ti olo anjam qudei ti turtosib diqoqnaib deqa.
Osib tamo qudei naŋgo ñam soqtoqnsib olo tamo qudei naŋgo
ñam aguq atoqnaib deqa.
7 Niŋgi gate kokba unub e? Sai. Nuŋgo iŋgi bole kiye Qotei
na niŋgi eŋgosai? Nuŋgo iŋgi iŋgi kalil agi Qotei na niŋgi eŋgej.
Deqa niŋgi kiyaqa mareqnub, “Iga gago segi siŋgila na iŋgi iŋgi
kalil di ejunum”? Niŋgi kiyaqa nuŋgo segi ñam soqteqnub?
8 Agi niŋgi are qaleqnub, “Iga iŋgi iŋgi kalil kere na unum.
Iga ñoro koba ejunum. Deqa iga na Pol Apolos wo naŋgi
aiyel buŋnjrsimqa iga segi mandor kokba bulonum.” O was
niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi mandor kokba bulonub qamu
e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqoqa Apolos ombla na niŋgi
beterŋgosim niŋgi koba na mandor kokba bulonum qamu.

9 Ijo areqalo agiende. Iga Yesus aqa anjam maro tamo
unum deqa Qotei na gago ñam tulaŋ aguq atej. Deqa iga tamo
uge naŋgi bulonum. Tamo uge naŋgi agi anjam pegiyo tamo
a na une ti qa minjroqnsiq moiyotnjreqnu. Od, a na mandam
tamo ti laŋ aŋgro ti naŋgo ŋamgalaq di naŋgi moiyotnjreqnu. O
ijo was kalil, iga tamo uge naŋgi di bulonum.
10 Iga Kristus aqa ñam osi laqnum deqa iga nanari tamo
bulonum. Ariya niŋgi powo ti sosib deqa niŋgi Kristus qa
qalie bole. Iga siŋgila saiqoji unum. Ariya niŋgi siŋgila ti unub.
Iga ñam saiqoji unum. Ariya niŋgi ñam ti unub.
11 Iga nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara
bolesai. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnub. Iga tal saiqoji.
12 Iga ŋes na ti gago segi baŋ na ti wauoqnsim unum.
Tamo qudei na iga misiliŋgeqnab iga kamba olo naŋgi qa
pailyeqnum. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnab iga gulbe di
qoboiyeqnum.
13 Tamo qudei na iga yomuigeqnab iga kamba olo naŋgi
anjam bole minjreqnum. Iga tamo sougetejunub qaji naŋgi
bulonum. Iga tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di iŋgi tulaŋ
jigat bulosim unum. Iga nami degsi soqnem agi bini unum.

Pol na Korin Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi ijo kumbra dauryiy"

14 O ijo was, niŋgi ijo anjam endi sisiyosib jemaiŋgwajqa e
deqa neŋgreŋyosai. E nuŋgo areqalo tingitetŋgwajqa deqa osim
anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi ijo aŋgro bole. E niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnum.
15 Nuŋgo abu qujai agi e segi. Nuŋgo abu gargekoba sai.
Tamo 10,000 naŋgi na Kristus aqa kumbra niŋgi osorŋgoqnqab
di uŋgum. E qujai Kristus Yesus aqa anjam bole niŋgi
merŋgonam qusib are bulyeb. Dena e nuŋgo abuem.
16 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi ijo kumbra kalil
dauryoqniy.
17 Utru deqa e Timoti qariŋyonum a nuŋgoq bqo. E nami
Tamo Koba aqa anjam Timoti minjnam a are bulyej. Deqa a
ijo aŋgro bole. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A nuŋgoq bosim
ijo kumbra qa niŋgi saiŋgim quqwab. Ijo kumbra agiende. E
Kristus beteryesosim a dauryeqnum. Ijo kumbra di e na sawa
sawa kalilq di Kristen naŋgi osornjreqnum.
18 Ariya niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, "Pol a gagoq
bqasai." Osib niŋgi diqoqnsib laqnub.
19 O was niŋgi degaib. Tamo Koba a na odbimqa e nuŋgoq
urur boqujatqai. Tamo naŋgi diqoqnsib laqnub qaji naŋgo
siŋgila qabe na eqnub di unqajqa bqai. E naŋgo anjam maro
laŋa quqwajqa bqasai.

20 Niŋgi qalie, Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatge-
qnu. A laŋa anjam maro na iga taqatgosaieqnu. A siŋgila na
iga taqatgeqnu.
21 Nuŋgo are kiyersiq unu? E nuŋgoq bosiy ŋiriŋtŋgosiy tin-
gitŋgwai kiyo e bosiy niŋgi qalaqalaiŋgosiy lawo na gereiŋgwai
kiyo? Niŋgi segi mariy.

5

Sambala kumbra a Korin Kristen naŋgo ambleq di unu

1 O ijo was kalil, e anjam bei endegsi quem. Nuŋgo ambleq
di tamo bei a sambala kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra
di tulaŋ ugedamu. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi
sambala kumbra deqaji yosaieqnub. Aqa sambala kumbra
agiende. A na aqa abu aqa ŋauŋ oqnsiq ombla sambalaeqnub.
2 Niŋgi aqa sambala kumbra deqa are ugeiŋgosaieqnu, Niŋgi
akamosaieqnub. Niŋgi diqoqnsib laqnub. Niŋgi are ugeiŋgej
qamu niŋgi tamo di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyeb
qamu.
3 E niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are
miligiq di unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. Deqa e sambala
tamo di aqa une qa pegiyonum koboqo.
4 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus
aqa ñam na korooiy. Yim koroq di e niŋgi ti sobulitqa Tamo
Koba Yesus aqa siŋgila dego nuŋgoq di sqas.
5 Niŋgi koroesosibqa tamo di ojsib Satan aqa baŋq di atibqa
Satan na a osim aqa jejamu gulbe yqas. Yim mondoŋ Tamo
Koba Yesus a bqajqa batiamqa Qotei na tamo di aqa qunuŋ
olo oqas.

Pol na Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi tamo uge di wiyiy"

6 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqteqnub di kumbra bolesai. Niŋgi
qalie, tamo naŋgi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab bem
tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu.
7 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem tiyeqnu qaji sum namij
di taqal atiy. Osib dena niŋgi olo bem bunuj bulosib sum
saiqoji sqab. E qalieonum, niŋgi sum saiqoji unub koboqo. Di
kiyaqa? Jeu tamo naŋgi na Kristus qalnab a kaja du bulosiq
gago une qa moisiq aqa leŋ aiyej. Juda naŋgo yori bati koba
qa naŋgi Yesus degyeb.
8 Deqa iga yori bati koba di unqom. Unsim bem tiyeqnu
qaji sum namij di taqal atsim olo bem bunuj sum saiqoji unu
qaji di oqom. Sum namij di kumbra uge ti une ti sigitejunu.
Bem bunuj sum saiqoji unu qaji di are bole ti anjam bole ti
sigitejunu.
9 E nami anjam endegsi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem,
"Niŋgi sambala tamo naŋgi koba na laqnaib."

10 O ijo was, e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgi qa niŋgi
degsi merŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqnqa kere. Tamo
sambalaeqnub qaji naŋgi ti tamo ñoro qa maulnjreqnu qaji
naŋgi ti tamo gisaŋ na silali eqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ
qotei qa loueqnub qaji naŋgi ti niŋgi naŋgi koba na laqajqa
e deqa niŋgi saidŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqasai di niŋgi
torei mandam uratqab. Di keresai.
11 Ariya tamo bei a marqas, “E nuŋgo Kristen was bole.”
Osim a olo sambala kumbra yqas kiyo, tamo bei aqa ñoro
qa maulyqas kiyo, gisaŋ qotei qa louqas kiyo, tamo naŋgi
misiliŋnjrqas kiyo, ya uge uyoqnsim nanarioqnqas kiyo, gisaŋ
na tamo naŋgo silali yainjrqas kiyo a kumbra degyimqa niŋgi
a ombla laqnaib. Niŋgi a ombla iŋgi uyoqnaib dego. Agi e
nami anjam deqa neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
12-13 Deqa e na tamo Yesus qaliesai qaji naŋgo une qa
peginjrqai e? Sai. Di ijo wau sai. Di Qotei aqa wau. Ariya
Kristen naŋgo une qa peginjrqajqa wau di nuŋgo wau tiŋtiŋ.
Deqa niŋgi tamo uge di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyiy.

6

Niŋgi nuŋgo Kristen was bei osib anjam pegiyo talq gilaib

1 Niŋgi qudei kumbra uge endegsib yeqnub. Niŋgi nuŋgo
Kristen was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo tamo
Qotei qaliesai qaji naŋgo ulatamuq di tigeltqab. Niŋgi a osib
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltqab di kere.
Ariya niŋgi degyosaieqnub. Nuŋgo kumbra uge deqa niŋgi
jemaiŋgosaieqnu.
2 Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ
iga na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgo une qa
peginjrqom. Di niŋgi qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa kiyaqa
niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgo anjam kiñilala qudei qa naŋgi
peginjrqa keresai?
3 Mondoŋ iga laŋ aŋgro naŋgo une qa dego peginjrqom.
Niŋgi di qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa e endegsi are
qalonum, iga mandamq endi gago Kristen was naŋgo anjam
kalil dego pegiyqa kere.
4 Deqa niŋgi Kristen was bei qa anjam soqnim kiyaqa
niŋgi na a osib anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji naŋgoq
gilqab? Anjam pegiyo tamo naŋgi di Kristen tamo sai.
5 E anjam endi niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo
kumbra uge deqa jemaiŋgim uratqajqa deqa. Nuŋgo ambleq
di powo tamo bei unu kiyo? Sqas di Kristen was bei a was
bei qa anjam soqnim powo tamo dena naŋgo anjam pegiyqa
kere.

6 Kiyaqa Kristen was bei a was bei osim anjam pegiyo tamo
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgoq gilsim
naŋgo ulatamuq di tigeltqas?
7 Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim a osib
anjam pegiyo tamo naŋgoq gilqab di kumbra uge. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi Yesus dauryqajqa uratosib uloŋqab. Niŋgi
nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim, uŋgum, niŋgi a uratib
une eŋgem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi bajiŋem.
8 Ariya niŋgi degyosaieqnub. Niŋgi segi kamba olo nuŋgo
Kristen was naŋgi kumbra uge enjroqnsib naŋgo iŋgi iŋgi
gisaŋ na yainjreqnub.
9-10 Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei
na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. Di niŋgi qalie-
sai kiyo? O ijo was niŋgi na nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib.
Tamo sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi ti, tamo gisaŋ qotei
qa loueqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa ŋauŋ jejamu
ojeteqnub qaji naŋgi ti, tamo uŋa wo ŋereŋqa uratoqnsib olo
tamo bei bei wo ŋereŋeqnub qaji naŋgi ti, bajiŋ tamo naŋgi ti,
tamo was bei aqa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi ti,
tamo ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji naŋgi ti, tamo was
bei yomuiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa silali gisaŋ
na yaiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo deqaji kalil naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai.
11 Nami niŋgi qudei tamo uge deqaji soqneb. Ariya
bunuqna Qotei na nuŋgo are miligi yansetŋgosiqa niŋgi aqa
segi kumbra boleq di atej. Atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus
aqa ñam na ti gago Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ti niŋgi
tamo bole une saiqoji qa merŋgej.

Nuŋgo jejamu a Qotei aqa Mondor aqa atra tal bul unu

12 Kristen qudei naŋgi mareqnub, “E kumbra gargekoba
yqa kere. Dal anjam na getentosai.” Di naŋgi bole mareqnub.
Ariya e kumbra qudei yoqnqai dena e aqaryaibqa keresai.
Od, e kumbra gargekoba yqa kere. Ariya e kumbra bei aqa
sorgomq di sqasai.
13 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iŋgi uyo aqa wau agi aisim
meneq di sqas. Mene aqa wau agi iŋgi uyqas.” Di naŋgi bole
mareqnub. Ariya mondoŋ Qotei na iŋgi uyo ti mene ti di torei
kobotqas. Gago jejamu di sambala kumbra yqajqa sai. Gago
jejamu di Tamo Koba aqa. A segi na taqateqnu.
14 Qotei aqa siŋgila na a Tamo Koba olo subq na tigeltej.
Deqa mondoŋ a na iga dego tigeltgwas.
15 Nuŋgo jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di niŋgi
qaliesai kiyo? Deqa e Kristus aqa jejamu osiy sambala uŋa
aqa jejamuq di betertqai di kumbra bolesai.

16 Tamo bei a sambala uŋa wo beterqab di a uŋa de wo
jejamu qujaitosib sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo? Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei aqa
ŋauŋ wo beterosib naŋgi jejamu qujaitosib sqab.”
17 Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo beterqab di naŋgi
aiyel Mondor qujai ti sqab.
18 Deqa ijo was, niŋgi gaigai sambala kumbra uratoqnsib
isaq giloqniy. Une kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di naŋgo
jejamuq di beterosaieqnu. Ariya sambala kumbra a tamo
naŋgo jejamuq di beteroqnsiq naŋgo jejamu ugeteqnu.
19 Nuŋgo jejamu di Mondor Bole aqa atra tal bul unu. Qotei
a segi na Mondor di niŋgi eŋgej deqa a nuŋgo are miligiq di
unu. Niŋgi di qaliesai kiyo? Nuŋgo jejamu di nuŋgo segi
jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu.
20 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej. Deqa kumbra
kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi Qotei aqa ñam soqtqa are
qaloqnsib yoqniy.

7

Uŋa oqajqa anjam

1 Ariya anjam qudei niŋgi neŋgreŋyosib ijoq qariŋyeb qaji
deqa kamba merŋgwai. Anjam bei agi uŋa oqajqa anjam.
Deqa merŋgwai. Tamo naŋgi laŋa sosib uŋa oqa uratqab di
kumbra bole.
2 Ariya sambala kumbra kobaaim deqa niŋgi segi segi uŋa
oiy. Uŋa niŋgi dego segi segi tamo oiy.
3 Tamo aqa jejamu di aqa ŋauŋ qa. Deqa a aqa jejamu
getentaiq. Uŋa aqa jejamu di dego aqa gumbuluŋ qa. Deqa
a aqa jejamu getentaiq.
4 Uŋgasari naŋgi na naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub.
Naŋgo jejamu di naŋgo gumbuluŋ na taqateqnub. Tamo
naŋgi dego naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu
di naŋgo ŋauŋ na taqateqnub.
5 Deqa niŋgi nuŋgo jejamu getentaib. Ariya bati bei niŋgi
nuŋgo uŋa wo ombla areqalo qujaitosib pailyqa bati atsib di
niŋgi nuŋgo jejamu getentosib pailyoqniy. Bunuqna pailyo
bati koboamqa niŋgi nuŋgo jejamu olo turtiy. Niŋgi nuŋgo
segi jejamu geregere taqatqa keresai deqa Satan na niŋgi
osim sambala kumbraq di olo breiŋgo uge.
6 Ijo anjam di e niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa merŋgonum. E
siŋgila na merŋgosai.
7 Ijo are endegsi unu. Tamo kalil naŋgi e bul laŋa sqab di
bole. Ariya Qotei na tamo naŋgi siŋgila segi segi enjreqnu. A
na tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu. Osiqa tamo qudei
naŋgi siŋgila bei enjreqnu.

8 Ariya tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi
ti e na anjam endegsi minjrqai. Uŋa qobul naŋgi dego e na
anjam endegsi minjrqai. Niŋgi e bul laŋa sqab di bolequja.
9 Ariya niŋgi nuŋgo segi jejamu taqatqa keresaiamqa niŋgi
uŋa oiy. Niŋgi tamo oiy. Niŋgi sambala kumbra yqajqa are
tulaŋ prugŋgoqnqas di kumbra bolesai.
10 Niŋgi tamo ti uŋa ti unub qaji e na anjam endegsi
merŋgwai. E segi na merŋgwasai. Tamo Koba a dego niŋgi
merŋgwas. Anjam agiende. Uŋa naŋgi na naŋgo tamo naŋgi
uratnjraib.
11 Ariya uŋa bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq.
A laŋa soqnem. Saiamqa a na aqa tamo nami uratej qaji di olo
eme. Tamo naŋgi dego naŋgo uŋa naŋgi uratnjraib.
12 Niŋgi qudei e na anjam endegsi merŋgwai. Anjam endi
Tamo Koba aqa anjam sai. E segi na merŋgwai. Ni Kristen
tamo. Ariya ino ŋauŋ a Kristen uŋa sai. Di uŋgum. Ni a
urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.
13 E uŋa naŋgi dego anjam di minjrqai. Ni Kristen uŋa.
Ariya ino gumbuluŋ a Kristen tamo sai. Di dego uŋgum. Ni
a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim.
14 Niŋgi quiy. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo
siŋgilatosaiosim Kristen uŋa oqas. Kumbra dena a Kristen
naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Uŋa bei dego
a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen tamo oqas.
Kumbra dena a Kristen naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq
di sqas. Degsi sosai qamu naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di jiga ti so qamu. Ariya naŋgi Kristen naŋgo miligiq
di unub deqa naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa jojomq di unub.
15 Ariya Kristen tamo bei aqa uŋa a Yesus qa aqa areqalo
siŋgilatosai deqa uŋa dena a uratqa marsim uratem. Tamo a
deqa gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Kristen uŋa dego aqa
tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa tamo dena a
uratqa marsim uratem. Uŋa a dego gulbe oqasai. Qotei na
odyqas. Qotei a niŋgi kalil koba na geregere lawo na sqajqa
osiq metŋgeqnu. Deqa niŋgi ijo anjam di dauryiy.
16 O Kristen uŋa, ni ino gumbuluŋ Qotei aqa anjam min-
jimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai. O Kristen
tamo, ni dego ino ŋauŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are
bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai.

Qotei na iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej

17 Qotei na nami iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej
deqa iga gam di dauryoqnsim sqom. Gam kiye Qotei na iga
dauryqa metgej qaji di segi dauryqom. Ijo anjam di e na
Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi
minjre minjre laqnum.

18 Niŋgi qudei nami muluŋ aisib sonabqa Qotei na niŋgi
metŋgej deqa niŋgi degsib soqniy. Niŋgi qudei nami mu-
luŋ aiyosai sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi dego
degsib soqniy.
19 Niŋgi nami muluŋ aiyeb kiyo niŋgi muluŋ aiyosai kiyo
di laŋa. Niŋgi Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra bole
utru ti.
20 Iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim
sqom.
21 Niŋgi qudei kaŋgal tamo sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej.
Ariya niŋgi deqa are gulbeiŋgaiq. Niŋgi kaŋgal tamo soqniy.
Bunuqna niŋgi kaŋgal tamo sqa uratosib olo nuŋgo segi wau
ojqa gam soqnimqa degyiy.
22 Tamo naŋgi kaŋgal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji
naŋgi Tamo Koba aqa. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di kaŋgal
tamo sosai. Dego kere tamo naŋgi kaŋgal tamo sosai sonabqa
Qotei na metnjrej qaji naŋgi olo Kristus aqa kaŋgal tamo
unub.
23 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej deqa niŋgi
mandam tamo bei aqa kaŋgal tamo saib.
24 O ijo was kalil, iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga
metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

Pol a tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam minjrej

25 Ariya e na tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji
naŋgi ti anjam bei minjrqai. Anjam endi Tamo Koba aqa
anjam sai. E ijo segi areqalo na naŋgi minjrqai. Qotei a e qa
dulej deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole.
26 E endegsi are qalonum. Bini bati endi gulbe kokba bqa
jojomeqnub. Deqa niŋgi kalil kiyersib unub degsib olo soqniy.
27 Niŋgi uŋa ti unub qaji niŋgi degsib soqniy. Niŋgi nuŋgo
uŋa uratqa gam ŋamaib. Niŋgi uŋa osai qaji niŋgi dego degsib
soqniy. Niŋgi uŋa oqa are qalaib.
28 Niŋgi uŋa ti tamo ti oqab di niŋgi une yosai. Duŋgeŋge
naŋgi dego tamo oqab di naŋgi une yosai. Ariya tamo uŋa
ejunub qaji naŋgi ti uŋa tamo ejunub qaji naŋgi ti gulbe
itoqnqab. Naŋgi gulbe di itaib deqa e na anjam endi naŋgi
minjronum.
29 O ijo was kalil, diŋo bati jojomqo deqa e na niŋgi endegsi
merŋgwai. Tamo uŋa ti unub qaji naŋgi uŋa saiqoji so bul
soqnebe.
30 Tamo akameqnub qaji naŋgi akamosai bul soqnebe.
Tamo areboleboleinjreqnu qaji naŋgi areboleboleinjrosai
bul soqnebe. Tamo iŋgi iŋgi awaiyeqnub qaji naŋgi iŋgi iŋgi
saiqoji so bul soqnebe.

31 Tamo mandam qa iŋgi iŋgi qa waueqnub qaji naŋgi iŋgi
iŋgi qa wauosai bul soqnebe. Niŋgi qalie, sokiñala mandam ti
iŋgi iŋgi kalil ti torei koboekritqab.
32 Ijo are endegsi unu. Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are
qaloqnaib. Niŋgi qalie, tamo uŋa ti sosai qaji naŋgi Tamo Koba
aqa kumbra torei dauryqajqa are qaleqnub. Deqa kumbra
kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
33 Ariya tamo uŋa ti unub qaji naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa
are qaleqnub. Deqa kumbra kalil naŋgo uŋa a areareteqnu
qaji di naŋgi yeqnub.
34 Deqa naŋgi areqalo aiye aiyelteqnub. Duŋgeŋge naŋgi ti
uŋa tamo osai qaji naŋgi ti dego Tamo Koba aqa kumbra torei
dauryqajqa are qaleqnub. Deqa naŋgi naŋgo segi jejamu ti
qunuŋ ti torei Qotei yekriteqnub. Ariya uŋa tamo ti unub qaji
naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub. Deqa kumbra
kalil naŋgo tamo a areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub.
35 E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa anjam di merŋgonum. E
niŋgi gulbe eŋgwa osim anjam di merŋgosai. Deqa niŋgi quiy.
Niŋgi kumbra bole bole dauryoqnsib gaigai Tamo Koba aqa
wau ojoqniy. Mandam qa iŋgi iŋgi na niŋgi titŋgaiq.
36 Tamo bei aqa duŋge a kobaqujaosim tamo oqa kereamqa
a endegsi are qalqas, “Ijo duŋge a laŋa sqa keresai. Deqa
uŋgum, a tamo em. E na a tamo oqa getentqasai.” A degsi are
qalqas di kere. A une atosai.
37 Ariya tamo bei aqa are miligiq di siŋgilaosim marqas,
“E bole qalieonum, ijo duŋge a laŋa sqa kere. Deqa e na
getentqai. Yim a tamo oqasai.” A degsi marsimqa aqa segi
areqalo dauryosim aqa duŋge getentqas di kere. A dego une
atosai.
38 Deqa tamo bei na aqa duŋge odyim a tamo oqas di a
kumbra bole yqo. Ariya tamo bei na aqa duŋge getentim a
tamo oqasai di a kumbra tulaŋ boledamu yqo.
39 Uŋa bei aqa tamo a moiyosaisoqnimqa uŋa dena a uratqa
keresai. Aqa tamo a moiyimqa a olo tamo bei oqa are soqnim
a na oqa kere. Ariya a Kristen tamo segi em.
40 Ijo areqalo agiende. A olo tamo bei oqa uratosim laŋa
sqas di a areboleboleiyqas. Qotei aqa Mondor ijoq di unu
deqa e anjam di niŋgi merŋgonum.

8

Sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra

1 O ijo was kalil, e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra
qa niŋgi merŋgwai. Bole, iga kalil powo ti unum. Ariya iga olo
diqoqnsim gago segi ñam soqtoqnqom di uge. Iga qalaqalaiyo

kumbra dauryosim gago Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom
di kere.
2 Tamo bei a marqas, “E powo ti unum.” A degsi marqo deqa
iga qalieonum, aqa powo kereosaiunu.
3 Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnqas di Qotei a tamo
deqa poiyqas.

4 Deqa e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi
endegsi merŋgwai. Mandamq endi sulum naŋgi unub di naŋgi
gisaŋ qotei laŋa sigiteqnub. Iga qalie, Qotei bole a segi qujai
unu. Qotei bei sosai.
5 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Qotei gargekoba unub.
Tamo kokba dego gargekoba unub.” Tamo qudei naŋgi degsib
mareqnub di uŋgum. Laŋq di, mandamq di qotei deqaji naŋgi
unub di laŋa.
6 Iga qalieonum, Qotei qujai unu. A gago Abu. A iŋgi iŋgi
kalil qa utru. Iga aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unum. Tamo
Koba qujai dego unu. Di Yesus Kristus. A iŋgi iŋgi kalil
ateleŋej. Iga kalil aqaq dena ŋambile em.

7 Ariya Kristen qudei naŋgi anjam deqa geregere poinjrosai
unu. Naŋgi nami iŋgi uyo eleŋoqnsib gisaŋ qotei naŋgo sulum
atrainjroqneb. Deqa bini naŋgi iŋgi di uyqa oqnsib are gul-
beinjreqnaqa endegsib are qaleqnub, “Iga sulum atrainjro
qaji iŋgi di uyqom di iga sulum naŋgi olo atrainjrobulqom.
Dena iga une oqom.” Naŋgi degsib are qaleqnub.
8 Bole, gago iŋgi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga
iŋgi getentqom dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti sqasai.
Iga iŋgi uyqom dena iga tamo bole sqasai dego.
9 Niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi iŋgi bei uyqa are soqnim
uyiy. Di une sai. Ariya niŋgi iŋgi di uyibqa Kristen was qudei
powo bole osai qaji naŋgi niŋgi nuŋgsib dena uloŋosib uneq
aiqab di uge. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.

10 Niŋgi powo bole ti unub qaji niŋgi sulum naŋgo atra tal
miligiq gilsib dia iŋgi uyoqnib Kristen was bei powo bole osai
qaji a bosim niŋgi nuŋgsimqa a endegsi are qalqas, “Kristen
was naŋgi iŋgi di uyeqnub deqa uŋgum, e dego uyqai.” Osim a
uloŋosim uneq aiqas.
11 Nuŋgo powo dena niŋgi na was bei di powo bole osai qaji
a uneq waiyonub. Niŋgi qalie, Kristus a was deqa moiyej.
12 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi na Kristen was naŋgi uneq brein-
jrsib naŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateb qaji di ugetetnjrqab
di niŋgi Kristus dego une yonub.
13 Deqa e damu uyitqa dena ijo was a uneq aiqas di e olo
damu uyqasai. Ijo was a uloŋosim uneq aiyaim deqa e damu
uratqai.

9

Pol a Yesus aqa wau ojoqnej dena a silali osaioqnej

1 Niŋgi ijo kumbra uniy. E tamo bei aqa sorgomq di sosai.
E kumbra kiye yqa are soqnim e yqai. E Qotei aqa anjam
maro tamo bole. E gago Tamo Koba Yesus unem. E aqa
wau ojoqnem dena niŋgi are bulyeb. Niŋgi ijo kumbra deqa
qaliesai kiyo?
2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Pol a Qotei aqa anjam
maro tamo bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub di uŋgum.
Niŋgi segi e qa qalie. E nami Tamo Koba aqa anjam niŋgi
merŋgonam qusib are bulyeb. Deqa niŋgi qalie, e Qotei aqa
anjam maro tamo bole.
3 Tamo qudei naŋgi ijo kumbra pegiyeqnub deqa e na
kamba endegsi minjreqnum.
4 Iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum dena iga silali
osim gago segi iŋgi ti ya ti uyqa kere.
5 Iga uŋa oqa are soqnim Kristen uŋa osim laqnqa kere. Agi
Pita a uŋa oqnsiq laqnu. A segi sai. Qotei aqa anjam maro
tamo qudei ti Tamo Koba aqa was naŋgi ti dego uŋa oqnsib
laqnub.
6 Niŋgi quiy. Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgi silali
wau uratoqnsib Qotei aqa wau ojeqnub. Deqa aqo Barnabas
wo dego silali wau uratqa kere.
7 Niŋgi qalie, qoto tamo bei a qotqas di a silali oqas. A aqa
segi silali wau ojqasai. Tamo bei a iŋgi yagwas di a iŋgi meli
osim uyqas. Tamo bei a kaja naŋgi taqatnjrqas di a muŋgum
qaq osim uyqas.
8 E mandam tamo naŋgo areqalo dauryosim anjam di
merŋgosai. Anjam di Qotei aqa dal anjamq di dego unu.
9 Agi Moses a nami dal anjam bei endegsi neŋgreŋyej,
“Makau naŋgi iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa sau taqal
ateqnub. Deqa naŋgi iŋgi ñeŋgi aqa damu uyqa yoqnib niŋgi
na naŋgi saidnjraib.” O ijo was, Qotei a makau naŋgi qa are
qalsiq anjam di marej kiyo? Sai. 10 A iga qa osiqa anjam di
marej. Od, Moses a iga qa osiqa anjam di neŋgreŋyej. Niŋgi
are qaliy. Tamo bei a iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim
uyqas. Tamo bei a iŋgi ñeŋgi ñoqoryosim damu segitqas di a
damu osim uyqas.
11 O ijo was, iga Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgoqnem di
nuŋgo qunuŋ qa. Deqa niŋgi na kamba jejamu qa iŋgi iŋgi qa
iga aqaryaigwajqa merŋgwom di iga une yosai. Iga nuŋgo are
miligiq di Mondor aqa iŋgi yagobulem. Iŋgi di meliqo deqa
niŋgi na olo otorosib jejamu qa iŋgi iŋgi egwajqa merŋgwom
di iga une yosai.

12 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qa niŋgi
aqaryaiŋgeqnub deqa naŋgi nuŋgoq dena olo silali iŋgi iŋgi
yaiŋgeqnub. Deqa iga dego nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa
kere.
Ariya iga Kristus aqa anjam bole ugetaim deqa iga nuŋgoq
dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem. Osim dena iga gulbe
gargekoba qoboiyoqnem.
13 Atra tamo naŋgi atra talq dena iŋgi oqnsib uyeqnub.
Tamo naŋgi atra bijal taqateqnub qaji naŋgi atra bijalq dena
atraiyqa wagme oqnsib uyeqnub. Niŋgi di qaliesai kiyo?
14 Dego kere Tamo Koba a endegsi marej, “Tamo naŋgi
Qotei aqa anjam bole mare mare laqnub qaji naŋgi dena silali
oqnsib naŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqnqab.”
15 Ariya e nuŋgo iŋgi bei yaiŋgwa osim anjam endi
neŋgreŋyosai. E nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem
agi bini unum. Degsi sosiy e moiqai. E ijo kumbra deqa tulaŋ
areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei na ijo kumbra di olo uge
qa maraiq.
16 E Yesus aqa anjam bole mare mare laqnum deqa e ijo
segi ñam soqtqa keresai. Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam
mare mare laqnqai. E wau di uratqa keresai. Uratqai di Qotei
na e gulbe ebqas.
17 E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam mare mare lao-
saieqnum. E Qotei aqa wau tamo unum deqa e aqa areqalo
dauryoqnsim aqa anjam mare mare laqnum. E ijo segi
areqalo na Yesus aqa anjam mare mare laqnum qamu e dena
silali iŋgi iŋgi eqnum qamu.
18 Deqa e awai kiye oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa
anjam bole mare mare laqnsim dena e silali oqa urateqnum.
Ijo awai bole agide. Bole, e silali oqa kere. Ariya e oqa
urateqnum. E laŋa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole
minjre minjre laqnum. Ijo awai bole agide.

Pol a tamo uŋgasari kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnej

19 E kumbra kiye yqa are soqnim e yqai. E tamo bei aqa
sorgomq di sosai. Di uŋgum, e ijo segi areqalo na tamo kalil
naŋgo sorgomq di sosim naŋgi kaŋgalnjreqnum. E degyeqnum.
Di kiyaqa? E tamo gargekoba naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei
na naŋgi eleŋqajqa deqa.
20 Deqa e Juda naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E
naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. Tamo
naŋgi dal anjam aqa sorgomq di unub qaji naŋgo kumbra
dego e dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum.
Bole, e segi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e naŋgo
kumbra di dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjro-
qnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.

21 Tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji naŋgo kumbra
dego e dauryoqnsim dal anjam saiqoji sobulejunum. Bole, e
Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal anjam aqa
sorgomq di unum. Ariya e tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub
qaji naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa e
naŋgo kumbra dauryeqnum.
22 Tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego e dau-
ryoqnsim siŋgila saiqoji sobulejunum. Di kiyaqa? E naŋgi are
bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. O ijo was niŋgi
quiy. E tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim naŋgo kumbra
dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi qudei are bulyetnjroqnit
Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa.
23 E Yesus aqa anjam bole qa are qaloqnsim deqa kumbra
kalil di yeqnum. Deqa mondoŋ Yesus na awai boledamu e
ebqas. Tamo kalil Yesus aqa anjam bole qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi dego awai di oqab.

Iga laŋ qure qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

24 E mandam tamo naŋgo alaŋ qa merŋgwai. Tamo naŋgi
gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa deqa. Ariya
tamo qujai a segi na naŋgi kalil buŋnjrsim awai oqas. Dego
kere niŋgi laŋ qure qaji awai oqa marsib siŋgila na gurguro-
qniy.
25 Tamo gurgureqnub qaji naŋgi awai oqa marsib gurgur
qalieqa osib naŋgo segi jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa
gurgur batiamqa naŋgi siŋgila na gurgurqab. Naŋgo awai di
mandam qaji awai. Deqa naŋgo awai di koboqas. Ariya laŋ
qure qaji awai iga oqa mareqnum di koboqasai. Di gaigai
sqas.
26 Deqa e ururoqnsim laŋa laŋaq di ŋam atosaieqnum. E
awai bole di koqyoqnsim ururеqnum. E qoto tamo bul unum
deqa e laŋa laŋaq di ijo baŋ waiyosaieqnum. E tamo qalqajqa
deqa ijo baŋ tiŋsim geregere waiyeqnum.
27 E ijo segi jejamu qaloqnsim geregere taqatoqnsim dena
e siŋgila eqnum. Di yawo anjam. Aqa utru agiende. Tamo
uŋgasari naŋgi laŋ qure qaji awai oqajqa deqa e na Yesus aqa
anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. Ariya e segi dego
awai di osaiaim deqa e siŋgila na waueqnum.

10

Iga kumbra uge uge dauryqajqa are prugwasai

1 O ijo was niŋgi ijo anjam endeqa geregere poiŋgem. Nami
gago moma naŋgi wadau sawaq di laqnabqa Qotei a laŋbi
miligiq di sosiqa naŋgi gam osornjroqnej. Bati di naŋgi Yuwal
Lent di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb.

2 Naŋgi kalil Moses dauryeb deqa naŋgi laŋbi ti Yuwal Lent
ti dena yanso obuleb.
3 Bati deqa Qotei aqa Mondor a laŋ goge na naŋgi kalil iŋgi
anainjreqnaq uyoqneb.
4 Ya dego Mondor na naŋgi kalil anainjreqnaq uyoqneb.
Mondor na naŋgi meniŋ bei osornjrnaqa meniŋ dena ya
branteqnaqa naŋgi uyoqneb. Meniŋ di wadau sawaq di naŋgi
daurnjrsiq giloqnej. Meniŋ di agi Kristus.
5 Ariya Qotei a naŋgi qa arearetosaioqnej. Deqa a wadau
sawaq di naŋgi gargekoba ñumnaq moreŋeb.
6 Qotei na naŋgi ñumnaq moreŋeb. Di kiyaqa? Iga bini unum
qaji iga ulaosim naŋgo kumbra uge dauryqa are pruggaim
deqa.
7 Deqa ijo was kalil, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib.
Agi gago moma qudei naŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqneb.
Qotei aqa anjam bei naŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnaq iŋgi ti ya
ti uyoqnsib alaŋoqneb.”
8 O ijo was kalil, iga sambala kumbra dego yqasai. Agi gago
moma qudei naŋgi sambala kumbra yoqneb deqa bati qujai
qa Qotei na 23,000 tamo uŋgasari naŋgi ñumnaq moreŋeb.
9 Iga Tamo Koba aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a
gisaŋyqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi degyoqneb
deqa Qotei na amal uge qariŋnjrnaqa bosib naŋgi uñinjrnab
moreŋeb.
10 Iga Qotei ŋiriŋtqasai dego. Agi gago moma qudei naŋgi de-
gyoqneb deqa Qotei na padalto qaji laŋ aŋgro bei qariŋyonaq
aisiq naŋgi padaltnjrej.
11 Qotei na gago moma naŋgi degsi ŋolawotnjrej. Onaqa
Moses a anjam di neŋgreŋyonaq soqnej. Iga diŋo bati jojomy-
onum deqa iga anjam di sisiyosim ulaosim gago moma naŋgo
kumbra uge dauryqa uratqom.
12 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E siŋgila na tigelejunum.”
Ariya a olo geregere ŋam ateme. A uloŋosim uneq aiyo uge.
13 Gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji di mandam tamo
kalil naŋgoq di dego branteqnu. Qotei a tamo bole unu deqa
a niŋgi uratŋgwasai. A marimqa gulbe di aqa siŋgila na nuŋgo
siŋgila buŋyqasai. Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa niŋgi gulbe
di britoqnsib siŋgila na tigelesqab.

Iga Qotei bole ti mondor uge naŋgi ti turtnjrsim biŋinjrqa keresai

14 Deqa ijo was bole, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib.
Niŋgi naŋgi torei uratnjrsib isaq giliy.
15 Niŋgi powo ti unub deqa e na anjam di niŋgi merŋgonum.
Deqa niŋgi ijo anjam di qusib geregere pegiyiy.

16 E niŋgi beŋgem qa anjam merŋgwai. Iga Qotei paily-
oqnsim wain gambaŋ uyeqnum di iga Kristus aqa leŋ aiyej
qaji deqa are qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum. Iga
bem giŋgeŋyoqnsim uyeqnum di iga Kristus aqa jejamu qa are
qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum.
17 Bem qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba
na korooqnsim bem qujai di uyeqnum. Iga kalil Kristus aqa
jejamu qujai.
18 Niŋgi Israel naŋgo kumbra qa are qaliy. Israel naŋgi
atra bijalq di damu koitoqnsib oto bei Qotei atraiyoqnsib olo
oto bei uyeqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei ombla
korooqnsib damu uyeqnub.
19 Sulum naŋgi qotei bole edegaib. Sulum atrainjro qaji iŋgi
di atraiyqa iŋgi bole edegaib.
20 Iŋgi di sawa bei bei qaji naŋgi na oqnsib mondor uge
naŋgi atrainjreqnub. Naŋgi Qotei bole atraiyosaieqnub.
Naŋgi Qotei qaliesai deqa naŋgi kumbra di yeqnub. Deqa ijo
was niŋgi kumbra di uratiy. Uratqasai di niŋgi mondor uge
naŋgi ti beterqab.
21 Niŋgi Tamo Koba aqa wain gambaŋ ti mondor uge naŋgo
wain gambaŋ ti di turtoqnsib dena uyoqnaib. Niŋgi Tamo
Koba aqa atra bijal ti mondor uge naŋgo atra bijal ti di dego
turtoqnsib dena uyoqnaib.
22 Iga kumbra degyqom di iga Tamo Koba aqa are ugetetim
a iga qa minjiŋ oqwas. Gago siŋgila na Qotei aqa siŋgila buŋyqa
kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

23 Kristen qudei naŋgi mareqnub, “E kumbra gargekoba
yqa kere. Dal anjam na getentosai.” Di naŋgi bole mareqnub.
Ariya iga kumbra qudei yoqnqom dena iga aqaryaigwa kere-
sai. Od, iga kumbra gargekoba yqa kere. Ariya iga kumbra
qudei yoqnqom dena iga siŋgilaqasai.
24 Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Iga
tamo kalil naŋgi qa are qaloqnsim naŋgi aqaryainjroqnqom.
25 Niŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena damu awaiyoqnsib uy-
oqniy. Damu di nami tamo qudei na sulum atrainjroqneb
kiyo sai kiyo niŋgi deqa nenemoqnaib. Niŋgi oqnsib uyoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
26 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Mandam endi Tamo Koba aqa segi mandam.
Iŋgi iŋgi kalil mandamq endi unub qaji di dego Tamo Koba
aqa.”
27 Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na iŋgi goisim niŋgi
metŋgimqa niŋgi a ombla gilqa are soqnim giliy. Gilsib iŋgi
kalil a na anaiŋgwas qaji di niŋgi osib uyiy. Niŋgi deqa

nenemoqnaib. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub, kumbra di bole.
28 Ariya Kristen was bei na niŋgi merŋgwas, “Iŋgi di sulum atrainjro qaji iŋgi.” Degsi merŋgimqa niŋgi was deqa are qalsib iŋgi di osib uyaib. Niŋgi uyqab di niŋgi unetqab.
29 Bole, niŋgi une yosai. Ariya tamo anjam merŋgwo qaji a are qalqas, niŋgi une yonub. E deqa niŋgi merŋgonum.

Ariya Kristen was deqaji bei sosaiamqa e iŋgi uyqa are soqnim uyqai. Di e une yosai. Kiyaqa e tamo bei aqa areqalo dauryosiy iŋgi getentqai?
30 E Qotei pailyosiy iŋgi di uyqai di tamo bei a kiyaqa e misiliŋbqas?
31 Deqa niŋgi iŋgi ti ya ti uyqa oqnsib Qotei aqa ñam soqto-qnsib uyoqniy. Niŋgi kumbra bei yqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib yoqniy.
32 Niŋgi na Juda ti Grik ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uneq breinjraib.
33 Niŋgi e nubiy. E na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjreqnam naŋgi e qa areboleboleinjreqnu. E ijo segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalosaieqnum. E tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei na eleŋqajqa deqa are qaloqn-sim aqaryainjreqnum.

11

1 Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy. Agi e segi Kristus aqa kumbra kalil dauryeqnum dego kere.

Uŋa naŋgo gate kabutqajqa kumbra

2 E qalieonum, niŋgi gaigai e qa are qaloqnsib anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di geregere dauryeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.
3 Ariya niŋgi ijo anjam bei dego qusib poiŋgem. Niŋgi qalie, tamo kalil naŋgo gate di Kristus. Uŋa naŋgo gate di tamo naŋgi. Kristus aqa gate di Qotei.
4 Deqa tamo naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi gate tatal ataib. Naŋgi gate tatal atqab di naŋgi naŋgo gate jemai yqab. Naŋgo gate agi Kristus.
5 Ariya uŋa naŋgi pailyqa osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi naŋgo gate kabutebe. Uŋa a aqa gate kabutqasai di a aqa gate jemai yqas. Osim a uŋa qudei naŋgo gate baŋga torei milalteqnub qaji naŋgi bul sqas.
6 Deqa a aqa gate kabuteme. A aqa gate kabutqa asgiyqas di uŋgum, a aqa gate baŋga dego gentosim milalteme. Ariya a dena jemaiyqa uratqas di a aqa gate kabuteme.

7 Tamo naŋgi naŋgo gate kabutaib. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei
sigitoqnsib aqa ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub. Ariya uŋa
naŋgi naŋgo segi tamo naŋgo ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub.
8 Qotei a uŋa aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo
aqa tanu osiqa dena uŋa gereiyej.
9 Qotei a uŋa qa are qalsiqa tamo gereiyosai. A tamo qa are
qalsiqa uŋa gereiyej.
10 Deqa uŋa naŋgi naŋgo segi gate kabutebe. Naŋgi degyqab
di laŋ aŋgro naŋgi unsib marqab, “Bole, naŋgi naŋgo segi tamo
naŋgo sorgomq di unub.”
11 Tamo Koba aqa areqalo endegsi unu. Uŋa naŋgi naŋgo
segi qa sai. Tamo naŋgi dego naŋgo segi qa sai.
12 Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena uŋa gereiyej deqa uŋa
naŋgi tamo naŋgo. Tamo naŋgi uŋa naŋgoq dena ŋambabeqnub
deqa tamo naŋgi uŋa naŋgo. Ariya Qotei a segi qujai iŋgi iŋgi
kalil qa utru.
13 Uŋa a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di
kumbra bole e? Niŋgi segi mariy.
14 Iga qalie, tamo naŋgi gate mariŋ uratqab di kumbra
bolesai.
15 Ariya uŋa naŋgi gate mariŋ uratqab di bolequja. Di naŋgo
wala bole. Naŋgo gate mariŋ di Qotei na enjroqnsiq dena
naŋgo gate kabuteqnu.
16 O ijo was kalil, tamo bei a ijo anjam deqa ŋiriŋosim
gotraŋyaiq. A gotraŋyqas di a endegsi poiyem, iga kumbra bei
dauryosaieqnum. Qotei aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di
unub qaji naŋgi dego kumbra bei dauryosaieqnub.

*Korin Kristen naŋgi louqa korooqnsibqa kumbra uge babte-
qnub*

17 Ariya e nuŋgo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqnu.
E deqa niŋgi merŋgwai. Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi
kumbra bole babtosaieqnub. Niŋgi kumbra uge babteqnub.
18 E mati deqa niŋgi merŋgwai. E anjam endegsi quem.
Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi pupooqnsibqa anjam
na qoteqnub. E anjam di qusim endegsi are qalem, “Bole,
naŋgi degyeqnub.”
19 O was niŋgi pupoeqnub di kere. Niŋgi pupoosai qamu
tamo yai naŋgi Qotei aqa kumbra geregere dauryeqnub di
niŋgi qaliesai qamu.
20 E quem, niŋgi koroeqnub di niŋgi Tamo Koba a qa are
qalsib iŋgi uyqajqa deqa koroosaieqnub.
21 Niŋgi qudei qunjaŋ bolet deqa niŋgi namo boqnsib Qotei
tal miligiq di iŋgi uyekriteqnab Kristen was qudei naŋgi bunu
boqnsib mamnjreqnu. Niŋgi qudei koroq di wain koba dego
uyoqnsib nanarieqnub.

22 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei tal ugetoqnsib tamo iŋgi
saiqoji naŋgi jemai enjreqnub. Nuŋgo segi segi tal unu deqa
niŋgi mati nuŋgo talq di iŋgi ti ya ti uysib bunuqna bosib Qotei
louqa korooiy. Ariya niŋgi degyosaieqnub. Deqa e anjam
kiyersiy merŋgwai? E nuŋgo kumbra deqa areboleboleibeqnu
degsi merŋgwai e? Sai. E degsi merŋgwasai.

Pol a beŋgem qa anjam marej

23-24 Ariya beŋgem qa anjam e nami merŋgem qaji di olo
merŋgwai. Anjam di Tamo Koba Yesus na merbonaq quem.
Anjam agiende. Nami Judas na Yesus osiq jeu tamo naŋgo
baŋq di atej. Qolo qujai deqa Yesus a bem osiqa Qotei pai-
lyosiqa bem di giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej,
“Endi ijo jejamu. E na niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa eŋgonum.
Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are
qaloqniy.”
25 Degsi minjrnaqa naŋgi bem uynab koboonaqa a na olo
wain gambaŋ osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gambaŋ
endi ijo leŋ. Leŋ di aisim Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqas.
Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are
qaloqniy.”
26 O ijo was, niŋgi Yesus aqa anjam deqa are qaloqnsib bati
gaigai bem ti wain gambaŋ ti di uyoqnsib anjam endegsib
palontoqniy, “Tamo Koba a jaqatiŋ osiq moiyej.” Palontoqn-
sib soqnib mondoŋ a olo bqas.

Niŋgi bem ti wain ti uyqa osibqa niŋgi mati nuŋgo segi so peleiyiy

27 Deqa tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain
gambaŋ ti uyqa osimqa a kumbra uge bei yqas di a Yesus aqa
jejamu ti leŋ ti ugetqas. Dena a une yqas.
28 Deqa tamo bei a bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa a
mati aqa segi so peleiyosim di a uyem.
29 A Yesus aqa jejamu geregere peleiyosaiosim bem ti wain
gambaŋ ti uyqas di a une yqas. Deqa Qotei na a kamba gulbe
yqas.
30 Utru deqa niŋgi gargekoba siŋgila saiqoji sosib
maiŋgeqnu. Osib niŋgi qudei moreŋeqnub.
31 Iga gago segi segi so geregere peleiyosim bem ti wain
gambaŋ ti uyqom di iga unetqasai. Deqa Qotei na iga gulbe
egwasai.
32 Tamo Koba a gago kumbra uge qudei qa iga pegigoqnsiq
gulbe egeqnu. Di a iga tingitgwajqa deqa. Yim mondoŋ
iga tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ti une osim
padalqasai.

33 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem ti wain gambaŋ ti uyqa
korooqnsibqa niŋgi urur uyaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi qa tariŋoiy.
34 Niŋgi qudei mamŋgimqa niŋgi mati nuŋgo segi talq di iŋgi
uysib bunuqna bosib korooiy. Niŋgi namo bosib koroosib
Qotei tal miligiq di iŋgi koba uyekritaib. Niŋgi degyqab di
niŋgi une yqab. Deqa Qotei na kamba niŋgi gulbe eŋgwas.
Ijo anjam qudei e mati neŋgreŋyqasai. Bunuqna e nuŋgoq
bosiy anjam di nuŋgo ulatamuq di gereiyqai.

12

Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu

1 O ijo was, Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu.
E deqa niŋgi merŋgit quiy.
2 Niŋgi qalie, nami niŋgi Qotei qalieosaisonabqa gisaŋ qotei
naŋgi na niŋgi titŋgeqnabqa niŋgi naŋgi daurnjroqneb. Gisaŋ
qotei naŋgi di anjam marqa keresai.
3 Deqa niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei aqa Mondor a tamo bei
aqa medabu siŋgilatetimqa a endegsi marqa keresai, “Yesus a
tamo uge.” Tamo bei a Mondor Bole ti sqasai di a endegsi
marqa keresai, “Yesus a Tamo Koba.”
4 Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu ariya Mondor qujai
segi unu.
5 Iga wau segi segi ojeqnum ariya Tamo Koba qujai segi
unu.
6 Qotei na iga kumbra segi segi egeqnu ariya Qotei qujai
dena iga kalil keretgeqnu.
7 Mondor na iga segi segi aqaryaigeqnu. Di kiyaqa? Iga na
Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi geregereinjrqajqa deqa.
8 Mondor na tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi
Qotei aqa powo babteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei
naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa qalie babteqnub.
9 Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu
deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo tulaŋ siŋgilaboleteqnub.
Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa
naŋgi tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub.
10 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa maŋwa babteqnub. Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub.
Tamo qudei na mondor kalil naŋgi peginjroqnsib mareqnub,
“Mondor naŋgi di bole. Mondor naŋgi di uge.” Tamo
qudei naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam
mareleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo
anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub.
11 Ariya Mondor qujai dena aqa segi areqalo na tamo naŋgi
segi segi keretnjreqnaqa naŋgi wau di yeqnub.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

12 Tamo kalil naŋgi segi segi jejamu qujai. Naŋgo baŋ ti siŋga
ti ŋamdamu ti dabkala ti osib jejamu qujaiq di turtosib unub.
Kristus a dego degsi unu.
13 Agi Mondor qujai na iga kalil yansgobulosiqa turtgej
deqa iga kalil jejamu qujaiq di unum. Iga qudei Juda. Iga
qudei Grik. Iga qudei kaŋgal tamo. Iga qudei kaŋgal tamo sai.
Di uŋgum. Iga kalil Mondor qujai osim ya jumbumq dena ya
uyobuleqnum.
14 Gago jejamu miligiq di baŋ segi sosai. Siŋga segi sosai.
Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di
turtosib unub.
15 Siŋga a marqas, “E baŋ sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai.
Baŋ a segi unu.” Di bolesai. Siŋga a dego jejamu miligiq di
unu.
16 Dabkala a marqas, “E ŋamdamu sai. Deqa e jejamu miligiq
di sosai. Ŋamdamu a segi unu.” Di dego bolesai. Dabkala a
dego jejamu miligiq di unu.
17 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas di iga kiyersim anjam
quqwom? Keresai. Gago jejamu a dabkala segi sqas di iga
kiyersim iŋgi quleqgwas? Di dego keresai.
18 Gago jejamu a degsi sosai. Qotei na baŋ ti siŋga ti ŋamdamu
ti dabkala ti osiqa jejamu qujaiq di ateleŋej unub. A aqa segi
areqalo na degyej.
19 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas kiyo, a baŋ segi sqas
kiyo, a siŋga segi sqas kiyo di gago jejamu a kiyersi sqas? A
bole sqa keresai.
20 Gago jejamu a degsi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti
dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub.
21 Ŋamdamu na baŋ minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.”
Degsi minjqa keresai. Gate na siŋga minjqas, “Ni ulaŋ. E segi
wauqa kere.” Degsi minjqa keresai.
22 Naŋgi kalil jejamu qujaiq di unub. Bole, naŋgi qudei
siŋgila kiñala unub. Ariya naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na
naŋgi uratnjrqa keresai.
23 Iga naŋgi qudei kiñala bolesai qa mareqnum. Ariya
iga na olo naŋgi gereinjreqnum. Naŋgi qudei iga jemai qa
mareqnum. Ariya iga olo gara na naŋgi kabutnjreqnum.
24 Naŋgi qudei uno boledamu deqa iga na naŋgi kabutnjro-
saieqnum. Ariya Qotei na naŋgi kalil jejamu qujaiq di ateleŋej
unub. Deqa naŋgi qudei ñam saiqoji unub qaji di Qotei na olo
ñam soqtetnjreqnu.
25 Gago jejamu a poeleŋaim deqa Qotei a degyeqnu. Deqa
jejamu miligiq di naŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yeqnub.

26 Bei a jaqatiŋ oqas di naŋgi kalil dego jaqatiŋ oqab. Bei a
ñam koba oqas di naŋgi kalil a ombla areboleboleinjrqas.
27 Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Niŋgi segi segi aqa
jejamu miligiq di unub.
28 Qotei na Kristen tamo uŋgasari naŋgi wau segi segi enjre-
qnu. Naŋgi qudei a na qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare
mare laqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi
aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub. Naŋgi qudei a na
wau enjreqnu deqa naŋgi aqa anjam plalteqnub. Naŋgi qudei
a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi aqa maŋwa babteqnub.
Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi tamo mainjro
qaji naŋgi boletnjreqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu
deqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnub. Naŋgi
qudei a na Kristen gate ateleŋeqnu deqa naŋgi na aqa wau
taqateqnub. Naŋgi qudei a na meŋ bulyetnjreqnu deqa naŋgi
qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub.
29 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na naŋgi kalil
qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub e? Sai.
Naŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub e?
Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa anjam plalteqnub e? Sai. Naŋgi kalil
Qotei aqa maŋwa babteqnub e? Sai.
30 Naŋgi kalil tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub e? Sai.
Naŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam
mareleŋeqnub e? Sai. Naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo
anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub e? Di dego
sai. Qotei na naŋgi kalil wau segi segi enjreqnu.
31 O ijo was, Mondor aqa siŋgila segi segi kalil di bolequja.
Niŋgi siŋgila di oqajqa are qaloqniy.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom

Ariya kumbra tulaŋ boledamu bei e na ubtosiy niŋgi
merŋgit quiy.

13

1 Kumbra boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. Niŋgi quiy.
E meŋ bulyosiy qure utru segi segi naŋgo anjam kiyo laŋ aŋgro
naŋgo anjam kiyo maroqnqai ariya e qalaqalaiyo kumbra
dauryqasai di ijo anjam maro di bolesai. Ijo anjam maro di
laŋa noul bulosim qatroŋkobaqas. Osim gruma bul laŋa anjam
atqas.
2 E Qotei aqa medabu osiy anjam palontoqnqai kiyo, e
Qotei aqa uli anjam kalil qalieosiy utru babteleŋqai kiyo,
e qalie koba ti sqai kiyo, e Qotei qa ijo areqalo tulaŋ
siŋgilaboletosiy dena mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dau-
ryosim tigelosim sawa beiq gilqas kiyo ariya e qalaqalaiyo

kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil di Qotei aqa ŋamgalaq
di bolesai.
3 E ijo iŋgi iŋgi kalil eleŋosiy tamo sougetejunub qaji naŋgi
jeisiy enjrqai kiyo, e ijo segi jejamu osiy jeu tamo naŋgo
baŋq di atitqa naŋgi na osib ŋamyuwo na koitqab kiyo ariya
e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e
yala aqaryaibqa keresai.

4 Tamo uŋgasari naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di
naŋgi gaigai lawo na sqab. Sosib tamo kalil naŋgi kumbra
bole enjroqnqab. Tamo bei a ñoro koba ti soqnim naŋgi a qa
are ugeinjrqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtqasai dego.
5 Naŋgi diqoqnsib sqasai. Naŋgi naŋgo segi jejamu
aqaryaiyqajqa are qalqasai. Naŋgi urur ŋiriŋqasai. Tamo bei
na naŋgi kumbra uge enjrimqa naŋgi deqa a kambatqasai.
6 Naŋgi kumbra uge qa areboleboleinjrqasai. Naŋgi kum-
bra bole qa areboleboleinjroqnqas.
7 Naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab. Sosib
gaigai Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnqab.

8 Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Tamo qudei naŋgi
Qotei aqa medabu oqnsib aqa anjam palonteqnub. Wau di
koboqas. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam
mareleŋeqnub. Wau di dego koboqas. Tamo qudei naŋgi Qotei
aqa qalie babteqnub. Wau di dego koboqas.
9 Bole, iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto
deqa iga truquigeqnu. Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam
palonteqnum. Anjam di dego oto oto deqa iga truquigeqnu.
10 Mondoŋ Yesus a olo bosim iŋgi iŋgi kalil keretimqa bati
deqa qalie ti anjam ti iga truquigeqnu qaji di torei koboqas.
11 Nami e aŋgro kiñala sosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo anjam
ti powo ti areqalo ti oqnsim walweloqnem. Ariya bunuqna
e tamo kobaqujaosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo kumbra di
uratem.
12 Dego kere bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai
unum. Gago qalie di oto oto deqa iga truquigeqnu. Iga
ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa keresai dego kere
iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Mondoŋ
iga Qotei aqa ulatamu unsimqa bati deqa iga a qa geregere
qalieqom. A iga qa geregere qalieeqnu dego kere iga kamba
a qa geregere qalieqom.
13 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di gaigai
sqas. Iga Qotei qa tariŋeqnum kumbra di dego gaigai sqas.
Qalaqalaiyo kumbra di dego gaigai sqas. Ariya qalaqalaiyo
kumbra di tulaŋ boledamu. Qalaqalaiyo kumbra dena kum-
bra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

14

Iga Qotei aqa anjam palontqom di wau bolequja

1 Deqa ijo was kalil, niŋgi gaigai qalaqalaiyo kumbra dau-
ryoqniy. Osib wau kalil Qotei aqa Mondor na niŋgi eŋgeqnu
qaji di yqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Wau boledamu bei agiende.
Niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy.
2 Niŋgi qalie, tamo naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi
segi naŋgo anjam mareqnub di naŋgi Qotei segi minjeqnub.
Naŋgi tamo naŋgi minjrosaieqnub. Mondor na naŋgi siŋgila
enjreqnaqa naŋgi uli anjam mareqnub. Deqa tamo bei a
qusim poiyqa keresai.
3 Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa
damu babteqnub di tamo naŋgi quoqnsib poinjreqnu. Deqa
anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnsiq naŋgi kumbra bole yqajqa
are tigeltetnjroqnsiq naŋgo are miligi latetnjreqnu.
4 Tamo naŋgi meŋ bulyeqnub di naŋgi naŋgo segi are miligi
siŋgilateqnub. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi
anjam aqa damu babteqnub di naŋgi na Kristen kalil naŋgi
dego siŋgilatnjreqnub.
5 Ijo are endegsi unu. Niŋgi kalil meŋ bulyoqnqab di bole.
Ariya niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab di
tulaŋ bolequja. Niŋgi quiy. Tamo bei a meŋ bulyosim qure
utru bei naŋgo anjam marim tamo bei a kamba anjam di aqa
damu poiyim ubtqas di kere. Anjam dena Kristen kalil naŋgi
siŋgilatnjrqas. Ariya anjam ubtqajqa tamo bei sqasai di meŋ
bulyo tamo a anjam maraiq. Aqa anjam dena Kristen naŋgi
siŋgilatnjrqasai.
6 O ijo was, niŋgi ijo anjam endeqa are qaliy. E nuŋgoq
bosiy meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam merŋgit niŋgi
qusib poiŋgwasai di anjam dena niŋgi kiyersim aqaryaiŋgwas?
Keresai. Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtosiy merŋgitqa
kiyo, Qotei aqa qalie bei babtitqa kiyo, Qotei aqa medabu osiy
anjam palontitqa kiyo, anjam bei plaltitqa kiyo niŋgi qusib
poiŋgwas di bolequja. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.
7 Iŋgi qudei ŋambile sosai qaji e deqa niŋgi merŋgit quiy.
Tamo bei na yumba qamimqa kiyo gombiŋ anjamimqa kiyo
ariya aqa anjam ato di jagwa na osi taqal waiyqas di iga
kiyersim aqa lou poigwas? Di keresai.
8 Tamo naŋgi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul
aqa anjam ato di jagwa na osi taqal waiyqas di tamo yai naŋgi
qoto qa gilqab? Tamo dego bei sosai.
9 Dego kere niŋgi meŋ bulyosib qure utru bei naŋgo anjam
marqab di tamo naŋgi kiyersib qusib poinjrqas? Keresai.
Nuŋgo anjam di dego jagwa na osi taqal waiyobulqas.

10 Bole, mandamq endi qure utru segi segi naŋgo anjam
gargekoba unub. Anjam kalil di damu ti.
11 Ariya tamo bei na qure utru bei naŋgo anjam e merbim
qusiy aqa damu poibqasai di a e qa marqas, “A yauŋ tamo.”
Yim deqa e kamba a qa marqai, “A dego yauŋ tamo.”
12 O ijo was kalil, e qalieonum, niŋgi Qotei aqa Mondor aqa
wau ojqajqa tulaŋ arearetŋgeqnu. Deqa niŋgi na Kristen naŋgi
siŋgilatnjrqajqa wauoqniy.

Meŋ bulyo kumbra

13 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a meŋ bulyosim qure
utru bei naŋgo anjam marqa osimqa a mati endegsi Qotei
pailyem, “O Abu, ni na powo ebimqa e anjam endi marsiy olo
aqa damu ubtqai.”
14 Niŋgi are qaliy. E meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo
anjam na Qotei pailyqai di ijo mondor ijo are miligiq di unu
qaji a segi pailyimqa ijo areqalo a laŋa quqwas.
15 Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy
pailyoqnqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy louoqnqai
dego.
16 Ni ino mondor na segi Qotei pailyosim biŋiyqam di tamo
laŋaj bei a sosim ino pailyo di poiyqasai. Deqa a endegsi
marqa keresai, “Ni bole maronum.”
17 Bole, ni Qotei pailyoqnsim biŋiyeqnum di bolequja. Ariya
tamo bei a ino pailyo poiyqasai di ino pailyo dena a siŋgilatqa
keresai.
18 E niŋgi kalil tulaŋ buŋgosim bati gargekoba meŋ bulye-
qnum. Deqa e Qotei minjeqnum, “Keretonum.”
19 Ariya Kristen naŋgi Qotei louqa koroesoqnibqa e naŋgo
koroq di anjam truquyala segi minjroqnit naŋgi qusib
poinjrqas di tulaŋ bolequja. E meŋ bulyosiy qure utru segi
segi naŋgo anjam olekoba totoryosiy naŋgi minjroqnit naŋgi
poinjrqasai di bolesai.
20 O ijo was kalil, niŋgi aŋgro kiñilala naŋgi bulosib nanari-
oqnaib. Niŋgi tamo bole bole naŋgi bulosib areqalo bole na
soqniy. Niŋgi aŋgro mom naŋgi dego bulosib kumbra uge qa
nanariosib soqniy. Niŋgi qalie, aŋgro mom naŋgi kumbra uge
qa poinjrosaieqnu.
21 Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo Koba a marqo, ‘E qure utru bei bei naŋgo meŋ na niŋgi
anjam merŋgit niŋgi ijo anjam quetbqasai.’ ”
22 Deqa ijo was, meŋ bulyqajqa kumbra di aqa utru
agiende. Kumbra dena Qotei na tamo uŋgasari a qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi aqa maŋwa osornjreqnu.
Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
qa sai. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam

palontqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra dena Qotei
na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
aqa maŋwa osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi qa sai.
23 Deqa Kristen koroq di niŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure
utru segi segi naŋgo anjam maroqnqab di bolesai. Niŋgi
degyqab di tamo laŋaj qudei kiyo tamo qudei Qotei qaliesai
qaji naŋgi kiyo nuŋgo koro miligiq gilsib nuŋgo anjam di
qusib niŋgi qa marqab, “Naŋgi nanarionub deqa anjam di
mareqnub.”
24 Ariya niŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palon-
toqnqab di tamo bei Qotei qaliesai qaji kiyo tamo laŋaj bei
kiyo a nuŋgo koro miligiq gilsim nuŋgo anjam di qusim a
poiyqas. Yim anjam dena aqa are qametim a aqa une qa
geregere qalieqas.
25 Osim aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu
qaji di boleq atsim siŋga pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim
niŋgi merŋgwas, “Bole, Qotei a nuŋgo ambleq endi unu.”

Qotei louqajqa kumbra

26 Deqa ijo was, niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi qudei
lou babtoqniy. Niŋgi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniy.
Niŋgi qudei Qotei aqa uli anjam ubtoqniy. Niŋgi qudei meŋ
bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam maroqniy. Niŋgi
qudei qure utru segi segi naŋgo anjam aqa damu poiŋgim
ubtoqniy. O ijo was, nuŋgo wau segi segi dena niŋgi na Kristen
tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjroqniy.
27 Tamo qudei naŋgi meŋ bulyqa are soqnimqa niŋgi na
minjrib naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi meŋ bulyqab.
Tamo gargekoba naŋgi meŋ bulyqab di bolesai. Ariya naŋgi
koba na turtosib meŋ bulyaib. Bei namoqna meŋ bulyim
bei bunuqna meŋ bulyqas. Ariya naŋgi meŋ bulyosib anjam
maroqnibqa niŋgi na anjam ubto tamo bei minjib a naŋgo
anjam di aqa damu ubteme. Yim tamo uŋgasari kalil naŋgi
qusib poinjrqas.
28 Kristen koroq di anjam ubtqajqa tamo bei sosaiamqa
meŋ bulyo tamo naŋgi anjam maraib. Naŋgi mequmosib
naŋgo segi are miligiq di Qotei pailyebe.
29 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego
minjribqa naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi anjam
palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib.
Naŋgi anjam palontoqnibqa tamo qudei na naŋgo anjam di
geregere pegiyoqnebe.
30 Tamo bei a Qotei aqa anjam palontoqnim ariya Qotei na
tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoryim tamo nami anjam

palonteqnu qaji a mati medabu getentim tamo di a kamba
tigelosim anjam palonteme.
31 Niŋgi segi segi kalil kumbra di dauryosib Qotei aqa
medabu oqnsib anjam palontoqniy. Palontoqnib Kris-
ten kalil naŋgi quoqnsib poinjroqnim anjam dena naŋgi
siŋgilatnjroqnqas.
32 Niŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjribqa
naŋgi naŋgo segi so geregere taqatoqnsib anjam palonto-
qnebe.
33-34 Qotei a aqa segi wau kalil geregere yoqnsiqa aqa wau
bei niñaqyosaieqnu. A are lawo qa utru.

Ariya uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam maraib. Naŋgi
mequmesoqnebe. Qure qure kalilq di Kristen uŋgasari naŋgi
degyeqnub. Deqa uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq ato-
qnsib naŋgo tamo naŋgo sorgomq di geregere mequmosib
soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq di unu.
35 Deqa Kristen koroq di uŋgasari naŋgi anjam bei aqa damu
geregere qalieqajqa are soqnim niŋgi na naŋgi endegsib min-
jriy, “Yaintim nuŋgo segi talq di niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgi
nenemnjrib naŋgi na anjam aqa damu merŋgwab.” Niŋgi na
uŋgasari naŋgi degsib minjriy. Di kiyaqa? Uŋgasari naŋgi
Kristen koroq di anjam marqab di kumbra bolesai.
36 O ijo was, Qotei aqa anjam nuŋgoq dena namoqna brantej
e? Niŋgi segi na Qotei aqa anjam osib nuŋgo areqaloq di
siŋgilateb ariya Kristen tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
osaieqnub e? Sai.
37 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa medabu o
qaji tamo bole. E Qotei aqa Mondor ti unum.” A kere degsi
are qalqo. Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, “Anjam Pol na
neŋgreŋyosiq gagoq qariŋyqo qaji endi Tamo Koba aqa segi dal
anjam tiŋtiŋ.”
38 Tamo di a ijo anjam endi urataiq. A uratqas di niŋgi na
endegsib minjiy, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.”
39 Deqa ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palon-
tqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Kristen koroq di tamo qudei naŋgi
meŋ bulyoqnib niŋgi na naŋgi saidnjraib.
40 Niŋgi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere taqatosib
dauryosib soqniy.

15

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

1 O ijo was kalil, Yesus aqa anjam bole e nami palontoqn-
sim merŋgoqnem qaji di bini e olo pulutosiy niŋgi merŋgwai.
Anjam di agi niŋgi osib siŋgila na tigelejunub.

2 E qalie, anjam e palontoqnem qaji di niŋgi torei ojsib
nuŋgo areqaloq di siŋgilateb. Deqa Qotei na niŋgi eleŋej. Niŋgi
laŋa babaŋ na siŋgilateb qamu Qotei a niŋgi eleŋqa keresai
qamu.
3 Anjam bole e niŋgi merŋgoqnem qaji di e Kristus aqa baŋq
na em. Anjam di tulaŋ kobaquja. Anjam agiende. Kristus a
gago une qa moiyej. Anjam di agi neŋgreŋq di unu.
4 A moinaqa subq ateb. Bati qalub koboonaqa a olo subq na
tigelej. Anjam di dego neŋgreŋq di unu.
5 A subq na tigelosiqa Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa
aqa aŋgro 12 naŋgoq di dego brantonaq uneb.
6 Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen was 500 naŋgoq
di dego brantonaq uneb. Naŋgi gargekoba bini unub. Ariya
naŋgi qudei moreŋeb.
7 Bunuqna a Jems aqaq di dego brantonaq unej. Osiqa aqa
anjam maro tamo kalil naŋgoq di dego brantonaq uneb.
8 Olo bunuqna a ijoq di dego brantonaq unem. Uŋa bei a
bati grotosim aqa aŋgro ougetqas dego kere Kristus a ijoq di
brantonaq unem.
9 E nami Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem.
Deqa niŋgi e Yesus aqa anjam maro tamo bolesai edegwab di
kere. Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi na e buŋbejunub
deqa ijo ñam tulaŋ aguq aiyejunu.
10 Ariya Qotei a e qa are boleiyej deqa bini e aqa anjam
maro tamo unum. A e qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa
uloŋosai. E aqa kumbra di osim siŋgila na waukobaeqnum.
Ijo wau di tulaŋ kobaoqnsiq Qotei aqa anjam maro tamo
kalil naŋgo wau buŋyejunu. Ariya e ijo segi siŋgila na wau di
yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyej deqa aqa siŋgila na e
wau di yeqnum.
11 Qotei aqa anjam maro tamo qudei na kiyo e na kiyo wau
di yeqnum di uŋgum. Yesus a moisiq olo subq na tigelej anjam
di iga kalil koba na palonteqnum. Anjam di qujai niŋgi osib
nuŋgo areqaloq di siŋgilateb.

Tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

12 Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di
iga gaigai palontoqnsim laqnum. Ariya kiyaqa niŋgi qudei
mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai”?
13 Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di
bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigeltosai qamu.
14 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu anjam iga
palonteqnum qaji di bolesai qamu nuŋgo areqalo Kristus qa
siŋgilateqnub qaji di laŋa uloŋej qamu.
15 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelt-
njrqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na

tigeltosai qamu iga Qotei aqa kumbra qa mare mare laqnum
di iga gisaŋ anjam mare mare laqnum qamu. Agi iga endegsi
mare mare laqnum, “Qotei a Kristus subq na tigeltej.”
16 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjrqas
anjam di bolesai qamu Qotei na Kristus dego subq na tigelto-
sai qamu.
17 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu nuŋgo areqalo
Kristus qa siŋgilateqnub qaji di laŋa uloŋej qamu niŋgi nuŋgo
uneq di unub qamu.
18 Deqa tamo naŋgi nami Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi torei padaleb qamu.
19 O ijo was kalil, iga iŋgi bole bole Kristus na mondoŋ
egwas qaji deqa tariŋeqnum. Ariya iga subq na olo tigelqa-
sai anjam di bole qamu iga mandam qa iŋgi iŋgi qa segi
tariŋeqnum qamu iga tulaŋ sougetejunum qamu. Gago so uge
dena mandam tamo kalil naŋgo so uge tulaŋ buŋyejunu qamu.
20 Ariya iga degsi sougetosai. Kristus a moinaqa Qotei na
olo subq na tigeltej. Kristus a tamo kalil nami moreŋeb qaji
naŋgi qa namoosiq subq na tigelej.
21 Niŋgi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moiyo qa
utru. Dego kere Kristus a subq na tigelo qa utru.
22 Adam aqa moma kalil naŋgi moreŋeqnub. Dego kere
Kristus aqa tamo kalil naŋgi olo ŋambile oqab.
23 Iga gago segi segi bati dauryosim subq na tigelosim
ŋambile oqom. Namoqna Kristus a subq na tigelej. Mondoŋ
a olo laŋ qureq na bamqa iga aqa segi tamo uŋgasari unum
deqa iga dego subq na tigelqom.
24 Iga subq na tigelamqa diŋo bati brantqas. Bati deqa
mandor naŋgi ti mondor uge uge ti gate kokba ti naŋgo siŋgila
ti kalil Kristus na kobotnjrqas. Osim a na iŋgi iŋgi kalil
eleŋosim aqa Abu Qotei aqa baŋq di uratqas. Yim Qotei a
Mandor Koba sosim iŋgi iŋgi kalil di taqatqas.
25 Kristus a degyqas. Di kiyaqa? A Mandor Koba sosim
gilsim gilsim diŋo bati brantimqa Qotei a Kristus aqa jeu
tamo kalil naŋgi joqsim aqa sorgomq di atim a na naŋgi
taqatnjresqas.
26 Osim bati deqa a na aqa jeu tamo kalil naŋgi di kobotnjr-
sim ariya a moiyo dego kobotqas.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim Kristus aqa sorgomq di
atqas.” O ijo was, Qotei na iŋgi iŋgi kalil di eleŋosim Kristus
aqa sorgomq di atqas deqa iga qalieonum, Qotei a segi Kristus
aqa sorgomq di sqasai.
28 Mondoŋ Qotei na iŋgi iŋgi kalil di Kristus aqa sorgomq di
atim soqnim Qotei aqa Ŋiri a kamba dego Qotei aqa sorgomq

di sqas. Deqa Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil di tulaŋ buŋnjrsimqa
a naŋgo Mandor Koba sosim bati gaigai naŋgi taqatnjroqnqas.
29 Niŋgi qalie, tamo qudei na tamo moreŋo qaji naŋgi
aqaryainjroqnsib naŋgo sawa osib yanso eqnub. Tamo
moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu
naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub?
30 Od, tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di
iga mare mare laqnum. Mare mare laqnam tamo gargekoba
naŋgi iga qa ŋiriŋoqnsib bati gaigai iga padaltgwa laqnub.
Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di bolesai
qamu iga kiyaqa anjam di mare mare laqnsim dena gulbe
eqnum?
31 O ijo was, e bole maronum, e bati gaigai moiqa laqnum.
E niŋgi qa are qaloqnsim deqa moiqa laqnum. Niŋgi gago
Tamo Koba Kristus Yesus beteryejunub deqa e niŋgi qa tulaŋ
areboleboleibeqnu.
32 Jeu tamo naŋgi wagme juwaŋ bul unub deqa naŋgi na e
moiyotbqa laqnub. E Efesus qureq di naŋgi ti qotoqnem. E
mandam qaji iŋgi iŋgi oqajqa marsim naŋgi ti qotosaioqnem.
Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di
bole qamu iga endegsi mare mare laqnum qamu, “Iga nebe
kiyo moiqom deqa uŋgum, iga alaŋoqnsim gago segi jejamu
qa areboleboleigoqnim iŋgi ti ya ti uyoqnqom.” Degsi mare
mare laqnum qamu.
33 O ijo was kalil, tamo qudei na niŋgi gisaŋgaib deqa niŋgi
geregere ŋam atoqniy. Anjam bei unu di niŋgi qalie. Anjam
agiende, “Niŋgi tamo uge uge naŋgi koba na laqnaib. Laqn-
qab di naŋgi na nuŋgo areqalo niñaqyetŋgibqa niŋgi kumbra
bole uratosib naŋgi daurnjrqab.” Anjam degsi unu.
34 Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Niŋgi
quiy. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei qaliesai bole
sai. Niŋgi jemaiŋgwajqa deqa e niŋgi degsi merŋgonum.

Tamo moreŋo qaji naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?

35 Ariya ijo was kalil, tamo bei na e endegsi nenembqas,
“Tamo moreŋo qaji naŋgi kiyersib olo subq na tigelqab?
Naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?”
36 O ijo was kalil, tamo di a nanariosim deqa degsi nenem-
bqas. Niŋgi qalie. Kurgus bunuj breiyibqa mandamq aisim
a laŋa mandamq di sqas. Ariya kurgus moiyo breiyib a olo
ŋambile sosim qoqitosim oqwas.
37 Kurgus kiyo saga kiyo qoqitosiq geitqo qaji di otorosim
olo yagwasai. Aqa gei moiyo segi yagim dena oqwas.
38 Tamo bei na kurgus yago kiyo saga yago kiyo yagimqa a
olo qoqitosim oqimqa Qotei aqa segi areqalo na naŋgi tanu
segi segi enjrqas. Naŋgo tanu di uno segi segi.

39 Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti naŋgi dego naŋgo jejamu
uno segi segi.
40 Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Mandam qaji iŋgi
iŋgi naŋgo uno bei. Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei.
Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei.
41 Seŋ ti bai ti bongar ti naŋgo riaŋ segi segi. Bongar kalil
dego naŋgo riaŋ segi segi.
42 Tamo subq na tigelqab qaji naŋgi kere dego. Tamo naŋgi
moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di qusaeqnu. Naŋgi
subq na tigelabqa naŋgo jejamu olo qusaqasai. Naŋgi ŋambile
gaigai sqab.
43 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di
jejamu uge. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu tulaŋ
boledamu sqas. Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq
ateqnub di siŋgila saiqoji. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo
jejamu siŋgila ti sqas.
44 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di
mandam qaji jejamu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu
laŋ qure qaji jejamu sqas.
Mandam qaji jejamu unu. Laŋ qure qaji jejamu dego sqas.
45 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Adam namo qaji a mandamq endena brantej. Deqa a
mandam qaji ŋambile osiq soqnej.” Ariya Adam bunu qaji a
Mondor ti soqnej. Deqa a na iga laŋ qure qaji ŋambile egwas.
46 Laŋ qure qaji ŋambile a namoqna brantosai. Mandam
qaji ŋambile a namoqna brantej. Laŋ qure qaji ŋambile a
bunuqna brantqas.
47 Qotei na Adam namo qaji a mandam na gereiyej. Deqa a
mandam tamo. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qureq na bej.
48 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa aqa moma
kalil naŋgi dego mandam tamo unub. Ariya Adam bunu qaji
a laŋ qure qaji tamo unu deqa aqa tamo kalil naŋgi dego laŋ
qure qaji tamo sqab.
49 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa iga a
bulosim mandam tamo unum. Dego kere Adam bunu qaji a
laŋ qure qaji tamo unu deqa mondoŋ iga a bulosim laŋ qure
qaji tamo sqom.
50 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei na mandam
tamo naŋgi eleŋqa keresai. A naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi
taqatnjrqa keresai dego. Gago jejamu moisiq qusaeqnu qaji
di ŋambile gaigai sqa keresai.
51 Deqa e uli anjam bei niŋgi endegsi merŋgwai. Iga kalil
moiqasai. Iga kalil jejamu bulyosim jejamu bunuj oqom.
52 Qotei na gul bunu geteŋ qaji anjamimqa tamo nami
moreŋeb qaji naŋgi subq na tigelqab. Deqa naŋgo jejamu

olo bunu qusaqasai. Iga tamo moiyosai unum qaji iga dego jejamu bulyosim naŋgi ti koba na jejamu bunuj oqom. O ijo was, kumbra di urur brantoqujatqas.

53 Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom.

54 Bole, gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, “Qotei a tulaŋ siŋgilaosiq deqa a qoto buŋyosiq moiyo kobotej.

55 O Moiyo, ni gaigai siŋgilaoqnsim tamo naŋgi qoto itnjreqnum. Ariya ino siŋgila di qabi unu? A koboej. O Moiyo, ni gaigai tamo naŋgi qaja na ñumeqnum. Ariya ino qaja di qabi unu? A koboej.”

56 O ijo was niŋgi quiy. Moiyo aqa qaja agi gago une. Une aqa siŋgila agi Qotei aqa dal anjam.

57 Ariya gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum. Qotei a segi na iga siŋgilatgeqnu deqa iga a tulaŋ biŋiyoqnqom.

58 Deqa ijo was bole, niŋgi siŋgila na tigelesosib Tamo Koba Yesus qa waukobaoqniy. Niŋgi wau di uratosib asgiŋgaiq. Niŋgi qalie, niŋgi Yesus aqa wau ojeqnub di niŋgi laŋa wauosaieqnub. Wau di uloŋqa keresai. Deqa niŋgi gaigai siŋgila na wauoqniy.

16

Korin Kristen naŋgi silali koroiyqab

1 Ariya ijo was, niŋgi na Jerusalem Kristen naŋgi qa silali koroiyiy. Silali koroiyqajqa gam di e nami Galesia Kristen naŋgi osornjrnam naŋgi dauryeb. E niŋgi dego gam di osorŋgit dauryiy. Gam agiende.

2 Yori bati gaigai olo nebeoqnimqa niŋgi segi segi silali soqnim oto oqnsib nuŋgo segi talq di atoqniy. Bunuqna silali kobaamqa e botqa niŋgi nami silali ateb unu deqa urur koroiyib e na osiy qariŋyit Jerusalem aiqas. Deqa bati di niŋgi olo silali qa ŋamqasai.

3 E botqa niŋgi na tamo qudei giltnjrib e neŋgreŋ bei naŋgi enjrsiy qariŋnjrit naŋgi silali di osib Jerusalem aiqab.

4 E dego aiqa are soqnim naŋgi na e daurbosib iga koba na aiqom.

Pol a Korin Kristen naŋgoq bqa marej

5 Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy dia Kristen naŋgi unjrsiy bunuqna e nuŋgoq bqai.

6 E nuŋgoq bosiy niŋgi koba na sqai kiyo. E qaliesai, e bati
olekoba kiyo niŋgi koba na soqnit ulili bati koboqas. E niŋgi
koba na sosiy olo uratŋgosiy sawa beiq gilqa laqnit niŋgi na e
silali qa aqaryaibib e gilqai.
7 Ijo are endegsi unu. E bati truquyala niŋgi koba na sqasai.
Tamo Koba a na odbimqa e bati olekoba niŋgi koba na sqai.
8 Ariya e Efesus qureq endi soqnit Juda naŋgo yori bati koba
ñam Pentikos di brantqas.
9 Qotei na gam waqtetbej deqa e qure endia Yesus aqa wau
yoqnsim tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyetnjreqnum.
Yeqnam jeu tamo gargekoba naŋgi ijo wau di ugeugeiyqajqa
laqnub.
10 Timoti a nuŋgoq bamqa niŋgi a osib gereiyiy. Yim a
ulaqasai. A niŋgi koba na are lawo sqas. Niŋgi quiy. Timoti
a e ombla Tamo Koba aqa wau ojeqnum.
11 Deqa tamo bei na Timoti aqa ñam ugetaiq. Ariya Timoti
a olo niŋgi uratŋgosim walwelqa laqnimqa niŋgi a silali qa
aqaryaiyosib lawo na suweiyib a olo ijoq bqas. A Kristen was
qudei naŋgi koba na ijoq bqab deqa e naŋgi qa tariŋoqnqai.
12 Gago was Apolos a endi unu. E a qa niŋgi saiŋgit quiy. E
bati gargekoba siŋgila na Apolos minjoqnem, “Gago Kristen
was qudei naŋgi Korin Kristen naŋgoq giloqnib ni naŋgi dau-
rnjrsim gile.” Onaqa a gilqa uratoqnej. Bunuqna a nuŋgoq
bqajqa bati kereamqa a nuŋgoq bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

13 Ariya ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib siŋgila na
tigeloqnsib Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. Niŋgi gulbe
bei qa ulaaib. Niŋgi siŋgila na soqniy.
14 Osib niŋgi kumbra bei yqa maroqnsib qalaqalaiyo kum-
bra na yoqniy.
15 Tamo kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyo-
saisonabqa Stefanas aqa tal qujai naŋgi namoqna are bulyeb.
Stefanas aqa tal qujai naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi qa
wauoqnsib unub. O ijo was niŋgi di qalie. Deqa e niŋgi siŋgila
na endegsi merŋgwai.
16 Niŋgi tamo deqaji naŋgo sorgomq di geregere soqniy.
Sosib tamo kalil Qotei aqa wau ojeqnub qaji naŋgo sorgomq
di dego soqniy.
17 Nuŋgo ambleq dena Stefanas na Fortunatus na Akaikus
na naŋgi qalub ijoq beb deqa e tulaŋ areboleboleibej. Niŋgi
kalil ijoq bqa keresai deqa naŋgi kamba ijoq beb.
18 Bosib ijo are latetbeb. Naŋgi nami nuŋgo are dego
latetŋgoqneb. Deqa niŋgi tamo deqaji naŋgi qa tulaŋ arebole-
boleiŋgoqneme.

19 Ariya tamo uŋgasari Esia sawaq endi Qotei qa loueqnub
qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Akwila Prisila wo naŋgi
aiyel dego niŋgi qa tulaŋ areboleboleinjreqnu deqa naŋgi
Tamo Koba aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonub. Tamo uŋgasari
kalil naŋgo aiyel talq di Qotei qa loueqnub qaji naŋgi dego
niŋgi kaiyeiŋgonub.
20 Kristen was kalil qure endia unub qaji naŋgi na dego
niŋgi kaiyeiŋgonub. Ariya niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi
segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.
21 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.
22 E ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus
qalaqalaiyqasai di Qotei na kamba tamo di qoreiyosim
ŋolawotqas. O Tamo Koba Yesus, ni aue.
23 Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.
24 E Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi kalil qalaqalaiŋgeqnum.
Bole.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus aqa wau tamo

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Aqo
gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim
niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji niŋgi ti Qotei aqa
segi tamo uŋgasari kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi qa ti
qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Qotei a gago are latetgeqnu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam
soqtoqnqom. A gago Abu unu deqa a iga qa dulqajqa utru. A
gago are tulaŋ latetgwajqa Qotei.
4 Deqa a gago gulbe kalil qa iga are latetgeqnu. A kumbra
degyeqnu deqa iga na olo kamba Kristen tamo uŋgasari gulbe
ti unub qaji naŋgo are latetnjreqnum.
5 Kristus a jaqatiŋ koba qoboiyej deqa iga a ombla jaqatiŋ
koba qoboiyeqnum. Dego kere Kristus a are tulaŋ laesonaqa
iga a ombla are tulaŋ laejunum.
6 O ijo was kalil, aqo Timoti wo gulbe eqnum di aqa utru
agiende. Gago gulbe dena Qotei na nuŋgo are latetŋgosim
niŋgi eleŋqas. Ariya Qotei na gago are latetgeqnu di aqa utru
agiende. Kumbra dena dego Qotei na nuŋgo are latetŋgoqnqas.
Yimqa jaqatiŋ iga qoboiyeqnum qaji di niŋgi dego qoboiyoqn-
sib siŋgila na tigelesqab.
7 Iga niŋgi qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi mareqnum,
bole, niŋgi siŋgila na tigelesqab. Iga qalieonum, niŋgi iga ti
beterosim jaqatiŋ eqnum deqa Qotei na niŋgi iga ti gago are
latetgoqnqas.
8 O ijo was kalil, iga Esia sawaq di gulbe kobaquja item.
Gulbe dena iga ugeugeigosiqa gago siŋgila tulaŋ buŋyej. Deqa
iga endegsi are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. O ijo was,
niŋgi gago gulbe deqa qalieoiy.
9 Bole, iga are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Anjam
pegiyo tamo na tamo bei minjqas, “Ni une ti unum deqa ni
moiqam.” Dego kere iga are qalem, gulbe dena iga moiyotg-
was. Qotei na gulbe di iga egej. Di kiyaqa? Iga gago segi siŋgila
qa are qalaim deqa. Iga Qotei aqa siŋgila qa are qaloqnqom.
Agi a na qujai moiyo tamo naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu.
10 O ijo was, gulbe dena iga moiyotgwa laqnaqa Qotei na
gulbe di taqal atetgej. Bunuqna dego a na gago gulbe taqal

atetgoqnqas. Deqa iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim
mareqnum, bole, a na olo gago gulbe taqal atetgoqnqas. Yim
iga bole sqom.
11 O ijo was niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa Qotei a
nuŋgo pailyo de ti tamo uŋgasari gargekoba naŋgo pailyo ti
quoqnsim iga aqaryaigoqnqas. Gam dena niŋgi na dego iga
aqaryaigoqnqab. Yim tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei
tulaŋ biŋiyoqnqab.

Pol a Kristen naŋgi gisaŋnjrosaioqnej

12 O was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole
tiŋtiŋ segi dauryoqnsim unum. E ijo kumbra deqa tulaŋ are-
boleboleibeqnu. Kumbra bole kalil Qotei na osorbeqnu qaji
di segi e dauryoqnsim unum. E mandam tamo naŋgo powo
na kumbra di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyoqnsiq
kumbra osorbeqnu qaji di segi e yeqnum. Deqa e na tamo
uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole gaigai enjreqnum. Agi e na
niŋgi dego kumbra tulaŋ boledamu eŋgoqnem.
13-14 Ijo anjam endi niŋgi sisiyosib poiŋgwajqa deqa e
neŋgreŋyonum. Bole, ijo anjam qudei qa niŋgi geregere
poiŋgosai unu. Ariya ijo are endegsi unu. Niŋgi ijo anjam
kalil qa poiŋgekritim gilsib diŋo bati itqab. Yim gago Tamo
Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa niŋgi e qa tulaŋ arebole-
boleiŋgim e kamba dego niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqas.
15-16 Ijo are miligiq di e nami qalieem, niŋgi ijo kumbra
kalil qa tulaŋ areboleboleiŋgim sqab. Utru deqa e na niŋgi
merŋgem, “E mati nuŋgoq bosiy niŋgi uratŋgosiy Masedonia
sawaq gilsiy dena puluosiy nuŋgoq olo bqai.” Od, e bati aiyel
nuŋgoq bqajqa are qalem. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi gereiŋgo
aiyeltŋgwajqa deqa. E nuŋgoq olo bosiy dena Judia sawaq aiqa
laqnitqa niŋgi silali qa aqaryaibibqa e gamq di iŋgi bei qa
truquaim deqa ti are qalem.
17 Niŋgi endegsib are qaleqnub kiyo, “Pol aqa anjam di a
dauryosai. A na iga gisaŋgej. A mandam tamo naŋgo kumbra
dauryoqnsiq deqa a anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A
laŋa odoqnsiqa olo saideqnu.” O ijo was niŋgi e qa degsib are
qalaib.
18 Qotei a tamo bole unu deqa a aqa segi anjam kalil
dauryeqnu. Deqa e dego anjam bole segi niŋgi merŋgeqnum.
E laŋa odoqnsim olo saidosaieqnum.
19 Nami aqo Timoti wo Sailas ombla na wauoqnsim
Qotei aqa Njiri Yesus Kristus aqa anjam palontoqnsim niŋgi
merŋgoqnem. Niŋgi qalie, Yesus a dego laŋa odoqnsiq olo
saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa ñam na odeqnu.
20 Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwajqa marej. Kristus
a odeqnu deqa Qotei na iŋgi di iga egwas. Deqa iga Kristus

aqa ñam na mareqnum, “Bole.” Osim iga Qotei aqa ñam soqteqnum.

21 Qotei a segi na niŋgi iga ti siŋgilatgeqnu. Siŋgilatgeqnaqa niŋgi iga ti Kristus beteryejunum. A na qujai iga aqa segi qa marsiq giltgej.

22 Osiqa aqa toqor egsiqa gago are miligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa Mondor Bole. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji di dego egwas.

Pol a Korin Kristen naŋgi gulbe enjrqa uratosiq deqa a naŋgoq olo bosai

23 O ijo was, e Qotei aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. E niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa e olo Korin qureq bosai.

24 Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di iga na laŋa taqatosaieqnum. Iga niŋgi ti koba na Yesus aqa wau ojeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Iga qalieonum, niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa geregere siŋgilatosib tigelejunub.

2

1 Ariya e olo Korin qureq bosai. E marem, e olo are gulbe na nuŋgoq bqasai.

2 E niŋgi are gulbetetŋgwai di tamo yai na olo ijo are boletetbqas? Niŋgi segi na ijo are boletetbqa kere.

3 Deqa e nuŋgoq olo bosiy are gulbe oqa uratonum. E nuŋgoq bosiy areboleboleibqas di kere. Utru deqa e anjam bei nami neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. E qalieem, e areboleboleibqas di niŋgi kalil dego ijo arebolebole di unsib e koba na areboleboleigwas.

4 Bole, e are gulbe ti akam ti sosim anjam di neŋgreŋyem. E niŋgi are gulbetetŋgwa osim anjam di neŋgreŋyosai. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum di niŋgi qalieqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem.

Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une kobotetiy

5 Tamo qujai nami une atej qaji di aqa une qa e anjam koba merŋgwasai. Tamo dena e are gulbetetbosai. A niŋgi kalil are gulbetetŋgej.

6 Aqa une aqa awai uge niŋgi gargekoba na a yeb di kereqo.

7 Deqa bini niŋgi olo aqa une kobotetosib aqa are latetiy. Yim a are boleqas. Niŋgi degyqasai di a olo are tulaŋ gulbe ti so uge.

8 Deqa niŋgi a olo qalaqalaiyo kumbra osoryoqniy. Yim a qalieqas, niŋgi a torei qoreiyosai.

9 E nuŋgo kumbra tenemtosiy niŋgi ijo anjam kalil dau-
ryeqnub kiyo sai kiyo di qalieqajqa deqa e nami anjam
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
10 Niŋgi tamo bei aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa
une kobotetqai. E tamo bei aqa une kobotetqai di e niŋgi qa
osiy Kristus aqa ŋamgalaq di kobotetqai.
11 Tamo uge Satan na iga gisaŋgosim ugeugeigaim deqa e
degyqai. Satan aqa areqalo uge ti aqa uli kumbra ti di iga bole
qalieonum.

Pol a Taitus unqa marej

12 O ijo was kalil, e Kristus aqa anjam bole palontqa osim
walwelosim Troas qureq di brantem. Brantonam Tamo Koba
a na gam waqtetbonaqa e dia aqa wau ojoqnem.
13 Bati di e ijo was Taitus itosai deqa e a qa are koba qalo-
qnem. Deqa e Troas Kristen naŋgi olo uratnjrsim Masedonia
sawaq gilem.

Yesus aqa wau tamo naŋgi qoto buŋyeqnub

14 Qotei a gaigai iga aqaryaigeqnaqa iga Kristus aqa siŋgila
na qoto buŋyeqnum. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Iga Qotei
aqa wau ojeqnum deqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di
unub qaji naŋgi Qotei qa bole poinjreqnu. Naŋgo powo di
sabaŋ quleq ti bolequja bul.
15 Od, gago wau di qurem quleq ti bul Kristus na Qotei
atraiyeqnu qaji. Quleq di tamo uŋgasari Qotei na eleŋeqnu
qaji naŋgi ti tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi
ti naŋgoq aiyeqnu.
16 Quleq dena tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji
naŋgi moiyotnjreqnu. Osiqa tamo uŋgasari Qotei na eleŋeqnu
qaji naŋgi ŋambile enjreqnu. Tamo yai naŋgi Qotei aqa wau di
yqa kere? Tamo dego bei sosai.
17 Niŋgi qalie, Qotei aqa anjam maro tamo gargekoba naŋgi
silali oqajqa deqa osib Qotei aqa anjam mare mare laqnub.
Ariya iga naŋgi bul sai. Qotei na iga wau egej deqa iga gisaŋ
na wauosaieqnum. Iga Kristus koba na are qujaitosim Qotei
aqa ŋamgalaq di aqa anjam mare mare laqnum.

3

Yesus aqa wau tamo naŋgi anjam bunuj mare mare laqnub

1 Iga gago segi ñam soqtqajqa are unu e? Sai. Tamo qudei
na kiyo niŋgi na kiyo iga qa anjam bolequja neŋgreŋyqab di
uŋgum. Niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo anjam bolequja di
sisiyosib gago ñam soqtetgwab di dego uŋgum. Iga deqa are
qalosaieqnum.

2 Niŋgi segi neŋgreŋ bulosib gago kumbra qa saoqnsib
laqnub. Niŋgi neŋgreŋ bul unub deqa tamo kalil naŋgi
neŋgreŋ di sisiyoqnsib iga qa poinjreqnu. Neŋgreŋ di gago are
miligiq di unu.
3 Kristus a segi na anjam di neŋgreŋyobulej. Neŋgreŋ di
Kristus aqaq na bosiq boleq di unu. Neŋgreŋ di niŋgi segi.
Agi iga niŋgi wauetŋgeqnum. Kristus a mandam tamo bei
aqa siŋgila na anjam di neŋgreŋyosai. A Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa Mondor aqa siŋgila na anjam di neŋgreŋyej. A
meniŋq di neŋgreŋyosai. A tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di
neŋgreŋyej.

4 Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa ñam na iga
wau egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na
aqa wau di geregere boletqas.
5 Bole, iga segi na wau di yqa keresai. Deqa iga gago segi
siŋgila na Qotei aqa wau yeqnum degsi marqa keresai. Qotei
a segi na iga siŋgila egeqnaqa iga aqa wau yeqnum.
6 Gago wau agiende. Iga Kristus aqa anjam bunuj palonto-
qnsim laqnum. Anjam bunuj di tamo qudei na dal anjamq
di neŋgreŋyosai. Qotei aqa Mondor a segi na babtej. Dal
anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Ariya Qotei
aqa Mondor na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu.

7 Od, dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Dal
anjam aqa wau agide. Dal anjam di Qotei a nami meniŋq
di neŋgreŋyonaqa a riaŋ ti brantej. Deqa Moses aqa ulatamu
riaŋonaqa Israel tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamu koqyqa
keresai. Ŋam qamotnjrej. Bunuqna riaŋ di olo koboej.
8 Ariya Mondor aqa wau bunuj unu. Aqa wau dena dal
anjam aqa wau tulaŋ buŋyejunu. Mondor aqa wau di olo torei
riaŋosiq goge oqej.
9 Dal anjam aqa wau agiende. A na gago une qa iga
mergoqnsiq padaltgeqnu. Bole, dal anjam aqa wau di nami
riaŋ ti bej. Ariya Qotei na iga tamo bole une saiqoji sqajqa
gam babtej. Wau di olo tulaŋ riaŋ koba ti bej. Riaŋ dena dal
anjam aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.
10 Wau bunuj di riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa
riaŋ tulaŋ buŋyejunu. Deqa iga wau namij aqa riaŋ uneqnum
di a torei koboej.
11 Wau namij di gaigai sqa keresai. A koboqas. Bole, a riaŋ
ti bej. Ariya wau bunuj gaigai sqas qaji a olo tulaŋ riaŋ koba
ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu.

12 Riaŋ koba di mondoŋ bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa
iga tariŋoqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga riaŋ deqa
mare mare laqnum.

13 Iga Moses soqnej dego sai. Moses aqa ulatamu rianŋ ti
soqnej deqa a gara mutu oqnsiqa dena aqa ulatamu kabuto-
qnej. Di kiyaqa? Israel naŋgi unaib deqa. Ariya wau namij
aqa rianŋ di koboej.
14 Israel naŋgo areqalo geteŋnjresoqnej deqa naŋgi anjam
namij sisiyoqneb di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobule-
soqnej. Naŋgi nami degsib soqneb agi bini unub. Tamo bei na
gara di taqal atqa keresai. Kristus a segi na gara di olo taqal
ateqnu.
15 Od, bati gaigai Israel naŋgi Moses aqa dal anjam sisiye-
qnub di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Naŋgi
nami degsib soqneb agi bini unub.
16 Ariya tamo naŋgi are bulyosib Tamo Koba aqa areq bqab
di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas.
17 Tamo Koba a segi Mondor. Niŋgi Tamo Koba aqa Mondor
ti sqab di nuŋgo une na niŋgi olo taqatŋgwa keresai. Niŋgi bole
sqab.
18 Deqa gago ulatamu olo kabuesqasai. Iga kalil Tamo Koba
aqa rianŋ ya jeqiloq di unobuloqnqom. Unoqnim rianŋ di gagoq
di tulaŋ kobaoqnimqa dena iga Tamo Koba a segi buloqnsim
sqom. Tamo Koba a na kumbra di iga egeqnu. Tamo Koba a
segi Mondor Bole.

4

Qotei aqa wau tamo naŋgi web bul unub

1 Qotei a iga qa dulosiqa wau egej deqa iga aqa wau di
ojqajqa asgigosaieqnu.
2 Kumbra uge uge kalil tamo naŋgi na ulitoqnsib yeqnub
qaji di iga olo qoreiyeqnum. Iga gisaŋ kumbra na walwelo-
saieqnum. Iga Qotei aqa anjam bubulyosaieqnum. Iga boleq
di anjam bole segi mareqnum. Deqa tamo kalil naŋgi gago
kumbra di unoqnsib naŋgo are miligiq di qalieeqnub, iga
Qotei aqa ŋamgalaq di wau bole yeqnum.
3 Ariya tamo uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi
Yesus aqa anjam bole iga palonteqnum qaji di aqa utru
poinjrosaieqnu.
4 Mandam endeqa gisaŋ qotei Satan a na tamo uŋgasari
Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo areqalo
getentetnjrejunu. Deqa Kristus aqa anjam bole naŋgo are
miligiq aiqa keresai. Naŋgi Kristus aqa suwaŋ unqa keresai
dego. Kristus a segi Qotei. A segi rianŋ ti unu.
5 Niŋgi quiy. Iga gago segi kumbra qa saosaieqnum. Iga
anjam endegsi palonteqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo
Koba unu deqa iga aqa ñam na niŋgi wauetŋgeqnum.” Iga
anjam degsi palonteqnum.

6 Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil gereiyqa osiqa endegsi
marej, “Ambru aqaq na suwaŋ brantqas.” Ariya bunuqna
Qotei aqa suwaŋ di gagoq bosiqa gago are miligi suwantetgej.
Deqa iga Kristus aqa ulatamu geregere uneqnum. Kumbra
dena iga suwaŋ bole unoqnsim Qotei aqa riaŋ poigeqnu.
7 O ijo was, iŋgi tulaŋ boledamu iga deqa mare mare
laqnum qaji di gagoq di unu. Bole, iga siŋgila saiqoji unum.
Iga web jagi na gereiyo qaji di bul unum. Deqa tamo kalil
naŋgi iga nugoqnsib endegsib qalieeqnub, “Pol a aqa segi
siŋgila na wau di yosaieqnu. A Qotei aqa siŋgila kobaquja
na wau di yeqnu. Siŋgila dena mandam qaji siŋgila tulaŋ
buŋyejunu.” Tamo kalil naŋgi degsib qalieeqnub.
8 Gulbe segi segi gargekoba gagoq beqnu. Ariya gulbe dena
iga padaltgosaieqnu. Iŋgi iŋgi gargekoba na gago areqalo
niñaqyetgeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena gago areqalo torei ugetet-
gosaieqnu.
9 Jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egeqnub. Ariya Qotei a
deqa iga uratgosaieqnu. Jeu tamo naŋgi dena iga lugoqnsib
ŋeiotgeqnub. Ariya naŋgi na iga torei ugeugeigosaieqnub.
10 Gago jejamuq di tamo uŋgasari naŋgi gaigai Yesus aqa
moiyo unobuleqnub. Deqa Yesus aqa ŋambile dego gago
jejamuq di branteqnaq naŋgi uneqnub.
11 Iga Yesus aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo naŋgi na bati
gaigai iga moiyotgwa laqnub. Naŋgo kumbra dena Yesus aqa
ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq tamo uŋgasari naŋgi
uneqnub.
12 Deqa moiyo a gagoq di waueqnu. Ariya ŋambile a nuŋgoq
di waueqnu.
13 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei aqa
anjam bei neŋgreŋq di unu qaji a gagoq di branteqnu. Anjam
agiende, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilateqnum deqa e aqa
anjam mare mare laqnum.” O ijo was, iga dego Yesus qa gago
areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa anjam mare mare laqnum.
14 Iga qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq na tigeltej
deqa mondoŋ a na iga dego subq na tigeltgwas. Osim iga niŋgi
ti joqsim Yesus aqa areq osi oqwas.
15 E anjam di niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? E qalieonum,
kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji dena niŋgi
aqaryaiŋgeqnu. Gam dena Qotei a tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi qa are boleiyeqnu. Deqa naŋgi Qotei
biŋiyoqnsib aqa ñam soqteqnub.

Iga laŋ qure qaji iŋgi iŋgi qa are qaleqnum

16 Deqa iga Qotei aqa wau ojqajqa asgigosaieqnu. Bole,
gago jejamu a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai
olo boleoqnsiq siŋgilaeqnu.

17 Iga qalieonum, gulbe ti jaqatiŋ ti iga bini qoboiyeqnum
qaji di tulaŋ kokba sai. Naŋgi sokiñalayosib koboqab. Iga gulbe
di eqnum deqa iga qalieonum, mondoŋ iga laŋ qureq di so
bole gaigai sqom. Iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di
tulaŋ boledamu. Iŋgi bole bole dena mandam qa iŋgi iŋgi
tulaŋ buŋnjrejunu.
18 Iŋgi iŋgi iga gago ŋamdamu na uneqnum qaji di
sokiñalayosim koboqas. Deqa iga iŋgi iŋgi di koqyosaieqnum.
Iŋgi bole bole iga gago ŋamdamu na unqa keresai qaji di bati
gaigai sqas. Deqa iga iŋgi bole bole di koqyoqnsim unum.

5

1 Iga qalie, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas.
Gago jejamu endi gago tal bul. Mondoŋ Qotei na olo tal bei
iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di laŋ qureq di
bati gaigai sqas.
2 Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqn-
sim unum. Iga gago laŋ qure qaji tal osim gara bul jugwajqa
deqa are koba unu.
3 Iga tal di jugwom di iga olo laŋa sqasai. Iga jejamu bunuj
oqom.
4 Iga mandam qaji talq endi unum deqa iga are gulbeige-
qnaqa akamoqnsim unum. Iga jejamu bunuj osim gara bul
jugwajqa are qaleqnum. Od, iga gago jejamu moiqas qaji
endi uratosim olo jejamu ŋambile sqas qaji di oqajqa are
qaleqnum. Iga jejamu saiqoji sqajqa asgigeqnu.
5 Ŋambile sqajqa gam di Qotei a segi na gereiyetgosiqa aqa
Mondor iga egej. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga
qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji
di dego egwas.
6 Deqa iga gaigai are siŋgilatoqnsim unum. Iga qalie, iga
mandam qaji jejamu ti unum deqa iga laŋ qureq di Tamo
Koba a ombla sosaiunum.
7 Bini iga Yesus unosaieqnum. Ariya iga a qa gago areqalo
siŋgilatoqnsim walweleqnum.
8 Od, iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba a
ombla sqajqa are qaleqnum. Laŋ qure a gago qure utru sqas.
9 Deqa iga bini mandamq endi sqom kiyo laŋ qureq oqsim
dia sqom kiyo di uŋgum. Iga kumbra Tamo Koba a tulaŋ
areareteqnu qaji di dauryqajqa are qaleqnum.
10 Iga qalieonum, mondoŋ iga kalil Kristus aqa ulatamuq di
tigelamqa a na gago kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq
endi sosimqa iga kumbra bole yoqnem kiyo kumbra uge
yoqnem kiyo di a unsim awai segi segi egwas.

Iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjrqajqa deqa waueqnum

11 Iga Tamo Koba a qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum
deqa iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjreqnum. Iga wau di
ugetosaieqnum. Qotei a iga qa qalie bole. Nuŋgo are miligiq
di niŋgi dego iga qa qalie bole. E degsi are qalonum.
12 O ijo was, iga gago segi ñam soqtqa marsim anjam endi
neŋgreŋyosai. Niŋgi gago kumbra qa areboleboleiŋgwajqa
deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyonum. Tamo qudei naŋgi
laŋa babaŋ na kumbra bole yqajqa arearetnjreqnu. Naŋgi are
miligiq na kumbra bole yqajqa arearetnjrosaieqnu. Deqa ijo
was, niŋgi na tamo naŋgi di tingitnjroqnsib dalnjroqniy.
13 Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Pol a nanari tamo.”
Naŋgo anjam di bole. Iga Qotei qa are qalsim nanari tamo
unum. Ariya iga niŋgi qa are qalsim areqalo bole ti unum.
14 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigej aqa kumbra dena
gago areqalo tigeltetgeqnaqa iga aqa wau ojeqnum. Iga
qalieonum, Yesus a iga kalil qa moiyej deqa iga kalil dego
moreŋobulem.
15 Od, a iga kalil qa moiyej. Iga ŋambile unum deqa iga
gago segi jejamu qa are qalsim walwelqasai. Yesus a iga
qa moisiq olo subq na tigelej deqa iga a qa are qaloqnsim
walweloqnqom.
16 Deqa bini iga gago areqalo namij na tamo uŋgasari naŋgi
peginjrosaieqnum. Bole, nami iga gago areqalo namij na
Kristus pegiyoqnem. Ariya bini iga degyosaieqnum.
17 Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are
bulyetimqa a tamo bunuj brantqas. Niŋgi quiy. Aqa kumbra
namij torei koboej. Kumbra bunuj olo brantej.
18 Kumbra bunuj di Qotei aqaq na bej. Nami iga Qotei ti jeu
sonamqa Qotei a olo Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa
bini iga a ombla are qujaitosim unum. Jeu kobotqajqa wau di
Qotei na iga egej deqa iga aqa anjam mare mare laqnum.
19 Anjam agiende. Tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji
naŋgi nami Qotei ti jeu sonabqa Qotei na naŋgi a ombla are
qujaitosib sqajqa marsiq Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej.
Deqa a naŋgo une qa olo are qalosaieqnu. Iga Kristus aqa
anjam di mare mare laqajqa deqa Qotei na wau egej.
20 Kristus na iga qariŋgej deqa Qotei a gago medabu na tamo
kalil naŋgi metnjreqnu. Iga Kristus aqa anjam palontoqnsim
tamo kalil naŋgi endegsi metnjreqnum, “Niŋgi jeu kumbra
uratosib bosib Qotei ombla are qujaitosib soqniy.”
21 O ijo was, Qotei na iga aqaryaigwa marsiq deqa a
gago une kalil osiqa Kristus aqa qawarq di atnaqa a une
tamo bulej. Kristus a segi une yosaieqnu. Deqa iga Yesus
beteryosim dena iga Qotei aqa segi tamo bole une saiqoji
sqom.

6

Qotei aqa wau tamo naŋgi gulbe iteqnub

1 Iga Qotei ombla waueqnum deqa iga niŋgi siŋgila na
endegsi merŋgwom, “Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa
kumbra di niŋgi laŋa urataib.”
2 Agi Qotei a nami marej, “E ni padalo sawaq dena oqa-
jqa bati atem. Bati di brantonaqa e ino pailyo qusim ni
aqaryaimem.” O was niŋgi quiy. Qotei na iga aqaryaigwajqa
bati brantqo. A na iga padalo sawaq dena eleŋqajqa bati bini
qujai.
3 Tamo uŋgasari naŋgi gago wau endi uge qa marsib uloŋosib
uneq aiyaib deqa iga na naŋgi kumbra uge bei osornjro-
saieqnum.
4 Iga Qotei aqa wau tamo unum deqa iga gaigai tamo
uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole osornjreqnum. Iga siŋgila na
tigeloqnsim gulbe qoboiyeqnum. Gago gulbe agiende. Tamo
qudei na iga ugeugeigeqnub. Une bei bei na iga niñaqgwa
laqnu. Iga are jaqatiŋgeqnu.
5 Jeu tamo naŋgi toqoŋ na iga lugoqnsib tonto talq di
breigeqnub. Osib murqumyoqnsib iga qa anjam uge uge
mareleŋeqnub. Iga gaigai ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobae-
qnum. Iga geregere ŋeiosaieqnum. Iga bati gaigai mam ti
laqnum.
6 Iga gulbe kalil di oqnsim kumbra bole jiga saiqoji dauryе-
qnum. Iga qalie bole ti unum. Iga urur minjiŋ oqosaieqnu.
Iga na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole bole enjreqnum. Iga
Qotei aqa Mondor Bole aqa siŋgila oqnsim unum. Iga na tamo
kalil naŋgi qalaqalainjreqnum. Iga laŋa medabu na naŋgi
qalaqalainjrosaieqnum.
7 Iga Qotei aqa anjam bole gaigai mareqnum. Iga Qotei
aqa siŋgila oqnsim waueqnum. Iga gago baŋ wo na ti baŋ
qonaŋ na ti qoto qa iŋgi iŋgi ojoqnsim dena kumbra bole tiŋtiŋ
dauryoqnsim waueqnum.
8 Tamo qudei naŋgi gago ñam soqteqnub. Ariya tamo
qudei naŋgi gago ñam olo ugeteqnub. Tamo qudei naŋgi iga
yomuigeqnub. Ariya tamo qudei naŋgi olo gago kumbra bole
babteqnub. Tamo qudei naŋgi are qaleqnub, iga gisaŋ tamo.
Sai. Iga anjam bole segi mareqnum.
9 Tamo qudei naŋgi iga qa qaliesai. Ariya tamo gargekoba
naŋgi iga qa bole qalieeqnub. Iga moiyo tamo bulonum.
Ariya iga olo ŋambile unum. Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq
deqa iga gulbe egeqnu. Ariya gulbe dena iga moiyotgo-
saieqnu.
10 Iga are gulbeigeqnu. Di uŋgum. Iga gaigai arebole-
boleigeqnu. Iga ñoro saiqoji unum. Di uŋgum. Iga na tamo

uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnam naŋgi laŋ qure qaji ñoro koba
eleŋeqnub. Iga iŋgi iŋgi saiqoji unum. Di uŋgum. Iga iŋgi bole
bole kalil olo ejunum.
11 O Korin tamo uŋgasari, iga anjam kalil endi boleq at-
sim niŋgi merŋgonum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi
eŋgekritonum.
12 Iga gago are miligi getentosai. Iga niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnum. Ariya niŋgi nuŋgo are miligi getentejunub.
Niŋgi iga koba na are qujaitosaieqnub.
13 Niŋgi ijo aŋgro bul unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai.
Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego
kere niŋgi kamba nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigo-
qniy.

Iga Qotei aqa atra tal bul unum

14 Tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub
qaji naŋgo kumbra nuŋgo kumbra ti ombla kerekere sai.
Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib koba na laqnaib. Niŋgi kumbra
bole dauryo qaji tamo unub. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam
gotraŋyo qaji tamo unub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e?
Sai. Niŋgi suwaŋoq di unub. Ariya naŋgi ambruq di laqnub.
Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai.
15 Kristus Satan wo naŋgi aiyel are qujaitosib ombla
sqa kere e? Keresai. Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari qudei naŋgi Kristus qa naŋgo are-
qalo siŋgilatosaieqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti areqalo qujaitosib
ombla sqa kere e? Di dego keresai.
16 Qotei aqa atra tal ti gisaŋ qotei naŋgo atra tal ti beterosib
ombla sqa kere e? Di dego keresai. Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa atra tal agi iga segi. Deqa Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E naŋgo ambleq di sosiy
walweloqnqai. E naŋgo Qotei sqai. Naŋgi ijo segi tamo
uŋgasari sqab.”
17 Tamo Koba a nami degsi marsiqa olo anjam bei dego
endegsi marej, “ ‘Niŋgi na tamo uŋgasari e qa qaliesai qaji
naŋgi uratnjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgo kumbra jigat bei ojaib.
Ojqasai di e niŋgi eleŋosiy boletŋgwai.
18 Osiy e nuŋgo Abu soqnit niŋgi ijo segi aŋgro tiŋtiŋ sqab.’
Tamo Koba siŋgila ti unu qaji a nami degsi marej.”

7

1 O ijo was bole, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej
qaji di a na egwas. Deqa kumbra jigat kalil gago jejamu
ti gago are miligi ti di unub qaji di iga torei uratekritqom.
Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosim a
qa ulaoqnqom. Ulaoqnsim gago jejamu ti gago are miligi

ti torei Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

2 Deqa niŋgi nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy.
Iga nami tamo qudei kumbra uge bei enjrosaioqnem. Iga
tamo qudei ugeugeinjrosaioqnem. Iga tamo qudei naŋgo iŋgi
iŋgi gisaŋ na yainjrosaioqnem.
3 E nuŋgo jejamuq di une qametŋgwa osim anjam endi
merŋgosai. Agi e maronum, iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
Deqa iga moiqom kiyo iga ŋambile sqom kiyo di uŋgum. Iga
gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgoqnsim sqom.
4 E qalieonum, nuŋgo kumbra bolequja. Deqa e niŋgi
qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo are miligi niŋgi qa tulaŋ
laejunu. Iga gulbe koba eqnum di uŋgum. E niŋgi qa are
qaloqnsim dena e tulaŋ areboleboleibeqnu.
5 Ariya iga Masedonia sawaq di brantosim bati deqa iga
aqaratqa keresai. Sawa dia iga gulbe gargekoba itoqnem.
Tamo qudei naŋgi iga ti anjam na qotoqnem. Iga ulaoqnsim
are toŋtoŋgoqnej.
6 Niŋgi qalie, tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi
Qotei na olo are latetnjreqnu. Deqa Qotei na Taitus
qariŋyonaqa a gagoq bonaqa iga unsimqa gam dena gago are
olo laej.
7 Od, gam dena Qotei na gago are latetgej. Gam dena
segi sai. Taitus a nami nuŋgo ambleq di sonaqa niŋgi na
aqa are lateteb a degsi mergonaq qunamqa gam dena dego
Qotei na gago are latetgej. Taitus a niŋgi qa iga endegsi
saigej. Niŋgi e olo nubqajqa are koba qaloqnsib nuŋgo une
qa are ugeiŋgeqnu. Osib niŋgi e ombla are qujaitosib sqajqa
siŋgilaeqnub. Taitus a niŋgi qa iga degsi saigej deqa e tulaŋ
areboleboleibeqnu.
8 E qalieonum, anjam e nami neŋgreŋyem qaji di niŋgi
sisiyosib are gulbeiŋgej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole,
nami e are ugeibej. Ariya bini sai. Anjam e neŋgreŋyem qaji
dena niŋgi are gulbeiŋgej. Sokiñalayonaq nuŋgo are gulbe di
olo koboej.
9 Deqa e bini areboleboleibeqnu. Niŋgi are gulbeiŋgej e
deqa areboleboleibosai. Niŋgi are gulbeiŋgej ariya bunuqna
niŋgi olo are bulyeb deqa e areboleboleibeqnu. Qotei a segi
na are gulbe di niŋgi eŋgej. Deqa gago anjam neŋgreŋyem qaji
dena niŋgi yala ugeugeiŋgosai.
10 Are gulbe Qotei na tamo uŋgasari naŋgi enjreqnu qaji
dena naŋgo are olo bulyetnjreqnu. Deqa Qotei na naŋgi
eleŋeqnu. Nuŋgo are gulbe di iŋgi uge sai. Di iŋgi bole. Iga deqa
are ugeigwasai. Ariya mandam tamo naŋgi are gulbe eqnub

di iŋgi uge. Dena naŋgi moiyo gam tureqnub. Di kiyaqa?
Naŋgi are bulyosai deqa.
11 Niŋgi geregere are qaliy. Are gulbe Qotei na niŋgi eŋgej
qaji dena niŋgi olo siŋgilatŋgej. Agi bini niŋgi kumbra bole
bole yeqnub. Are gulbe dena Qotei na nuŋgo are tigel-
tetŋgonaqa niŋgi tamo qujai nami une atej qaji di a ŋiriŋteb.
Osib niŋgi Qotei ulaiyosib aqa sorgomq di geregere soqneb.
Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgej deqa niŋgi iga qa are koba
qalsib tamo une atej qaji di aqa une gereiyetqa waukobaeb.
Niŋgi kumbra kalil di yeb deqa iga qalieonum, niŋgi tamo
bole une saiqoji unub.
12 O ijo was, e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une gereiyetqajqa e deqa
osim anjam di neŋgreŋyosai. Tamo agi tamo dena une yej
qaji a qa dego e are qalsim anjam di neŋgreŋyosai. Niŋgi
na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub nuŋgo kumbra di Qotei aqa
ŋamgalaq di boleq dqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem. Yim
niŋgi qalieqajqa, nuŋgo kumbra di bolequja.
13 Nuŋgo kumbra bole degsi unu deqa gago are tulaŋ lae-
junu.

Gago are laejunu deqa iga areboleboleigeqnu. Ariya iga olo
tulaŋ areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi na Taitus aqa are
gulbe kobotetosib are boleteteb deqa.
14 Anjam kalil e niŋgi qa Taitus saiyem qaji di bole. Deqa
e ijo anjam deqa jemaibosai. E nuŋgo kumbra bole kalil qa
Taitus saiyosim nuŋgo ñam soqtem. Taitus a qalie, anjam iga
niŋgi qa a saiyem qaji di bole.
15 Bati Taitus a nuŋgoq bonaqa niŋgi a ulaiyosib a osib
aqa anjam dauryoqneb. Nuŋgo kumbra bole di Taitus aqa
areqaloq di unu deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
16 E niŋgi qa are siŋgilatosim qalieonum, niŋgi kumbra bole
kalil yoqnsib sqab. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

8

Kristen naŋgi silali koroiyeb

1 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a Kristen tamo uŋgasari Mase-
donia sawaq di unub qaji naŋgi qa are boleiyej. Iga deqa niŋgi
saiŋgonam quiy.
2 Masedonia Kristen naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji sosib
gulbe qoboiyeqnab bati deqa Qotei na naŋgi siŋgilatnjrnaqa
naŋgi areboleboleinjrnaqa Judia Kristen naŋgi aqaryainjrqa
marsib silali koba koroiyeb.
3 E deqa niŋgi merŋgwai. Masedonia Kristen naŋgi naŋgo
segi areqalo na silali di koroiyeb. Naŋgo silali kiñala soqnej

di naŋgi koroiyeb. Osib naŋgi na naŋgo kumbra di buŋyosib
olo silali tulaŋ koba koroiyeb.
4 Naŋgi na iga waiŋgosib endegsib mergoqneb, “Niŋgi iga
odgibqa iga niŋgi beterŋgosim Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
silali qa aqaryainjrqom.”
5 O ijo was, iga nami are qalem, Masedonia Kristen naŋgi
silali koroiyqab. Ariya naŋgi kumbra di olo buŋyosib Qotei
aqa areqalo dauryosib naŋgo segi jejamu Tamo Koba Yesus
yeb. Osib iga dego egeb.
6 Qotei a nami niŋgi qa dego are boleiyej deqa Taitus a silali
koroiyqajqa wau di nuŋgo ambleq di tigeltej. Deqa iga Taitus
siŋgila na minjem, “Ni olo Korin Kristen naŋgoq aisim wau di
kobotime.”
7 O ijo was, bati gaigai niŋgi kumbra tulaŋ boledamu
yeqnub. Agi niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa
anjam palontqajqa waukobaeqnub. Niŋgi Qotei qa bole
qalieeqnub deqa niŋgi aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
Osib niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Ariya Qotei a niŋgi
qa are boleiyej deqa niŋgi silali koroiyqajqa wau di dego yosib
silali koba atib soqnem.
8 E niŋgi wau di yqajqa waiŋgwasai. Kristen tamo uŋgasari
qudei naŋgi wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo kumbra
deqa agi e na niŋgi saiŋgonum. Deqa niŋgi dego qalaqalaiyo
kumbra qa tulaŋ siŋgilaosib silali koroiyqajqa wau di yiy.
Yibqa e unsiy marqai, “Bole, niŋgi qalaqalaiyo kumbra
yeqnub.”
9 O ijo was niŋgi qalie, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi
qa are boleiyej. A nami laŋ qure qaji ñoro koba ti soqnej.
Sosiqa a niŋgi qa osiqa ñoro di olo uratosiqa iŋgi tulaŋ saiqoji
soqnej. Di kiyaqa? Niŋgi kamba laŋ qure qaji ñoro koba
oqajqa deqa.
10 Silali koroiyqajqa wau deqa e olo ijo areqalo bei ubtosiy
merŋgwai. Wausau bei nami niŋgi namoqna silali koroiyqa-
jqa wau di tigelteb bati deqa niŋgi wau di yqajqa tulaŋ
arearetŋgej.
11 Deqa bini niŋgi wau di olo kobotqa siŋgilaoiy. Niŋgi
degyqab di bolequja. Nami niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ
prugŋgoqnej. Deqa bini niŋgi silali soqnim siŋgilaosib wau di
kobotiy.
12 Niŋgi silali koroiyqa are soqnim niŋgi koroiyiy. Yim Qotei
a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. Niŋgi silali saiamqa di
uŋgum. Koroiyaib. Qotei a deqa ŋiriŋqasai. Niŋgi silali soqnim
di koroiyiy.
13 Niŋgi gulbe koba qoboiyesoqnib tamo qudei naŋgi olo
gulbe saiqoji sqab e deqa niŋgi merŋgosai. Iga kalil kerekere
unum.

14 Deqa bini niŋgi iŋgi koba ejunub qaji niŋgi na tamo
qudei iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqniy.
Bunuqna niŋgi iŋgi qa truquabqa naŋgi na kamba olo niŋgi
aqaryaiŋgwab. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi kalil kere na
sqab.
15 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgi iŋgi koba koroiyeb qaji naŋgi iŋgi uynab menet-
njrnaqa iŋgi oto bei uratosai. Tamo naŋgi iŋgi kiñala koroiyeb
qaji naŋgi dego iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi bei qa truquo-
sai.”

Pol a tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa Korin Kristen naŋgoq aiyeb

16 E Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Di kiyaqa? A na Taitus are
pruqtetonaqa a iga ti are qujaitosiqa niŋgi qa are koba soqnej.
17 Iga Taitus minjem, “Ni olo Korin Kristen naŋgoq aiye.”
Onaqa Taitus a aqa segi areqalo na odosiq silali koroiyqajqa
wau deqa tulaŋ siŋgilaosiq nuŋgoq aiyej.
18 Iga Kristen was bei osim Taitus ombla qariŋnjrnam
nuŋgoq aiyeb. Was bei di a ñam ti unu. A Yesus aqa anjam
bole maro qaji tamo. Kristen tamo uŋgasari qure qure kalilq
di unub qaji naŋgi a qa qalie bole.
19 Di segi sai. Kristen naŋgi na a gilteb deqa a iga ti koba
na walweloqnsimqa silali koroiyqajqa wau di taqateqnum.
Wau di aqa utru agiende. Qotei a Kristen naŋgi sougetejunub
qaji naŋgi qa are boleiyeqnu. Iga wau di taqateqnum deqa
Tamo Koba aqa ñam tulaŋ goge oqeqnaqa tamo kalil naŋgi
unoqnsib iga qa mareqnub, “Bole, naŋgi wau di yqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub.”
20 O ijo was kalil, silali koroiyqajqa wau di tamo qudei
na yomuiyaib deqa iga was bei di osim koba na silali di
taqateqnum.
21 Gago are endegsi unu. Iga kumbra bole segi gaigai
yoqnqom. Tamo uŋgasari kalil Tamo Koba a ombla naŋgo
ŋamgalaq di iga kumbra di yoqnqom.
22 Ariya iga gago Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus
was de wo naŋgi aiyel daurnjrsiq koba na nuŋgoq aiyeb. Was
bei di agi iga nami bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnem.
A Qotei aqa wau ojqajqa siŋgilaoqnej iga degsi unoqnem. Bini
a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu. A qalie,
niŋgi kumbra bole yo qaji tamo unub. A degsi qalieosiq deqa
a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu.
23 Niŋgi Taitus qalie. A e ombla niŋgi qa are qaloqnsim
waukobaeqnum. Niŋgi gago Kristen was aiyel naŋgi di dego
qalie. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di

unub qaji naŋgi qa wau bole yeqnub. Naŋgo wau dena naŋgi
Kristus aqa ñam tulaŋ soqteqnub.
24 Deqa niŋgi na was aiyel naŋgi di kumbra bole enjro-
qniy. Yim Kristen kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unsib mar-
qab, “Bole, naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.” Osib
qalieqab, “Pol a Korin Kristen naŋgo kumbra bole qa iga
saigeqnu di a gisaŋosaieqnu. A anjam bole saigeqnu.”

9

Silali koroiyqajqa wau

1 Iga silali koroiyeqnum di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjrqajqa deqa. Niŋgi wau di qalieonub deqa e olo
anjam olekoba tortoryosiy neŋgreŋyqasai.
2 E qalieonum, niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgeqnu.
Deqa e gaigai Masedonia Kristen naŋgo ŋamgalaq di nuŋgo
ñam soqteqnum. Osim endegsi minjreqnum, “Wausau bei
nami Akaia sawaq di Korin Kristen naŋgi silali koroiyqajqa
wau di tigeltqa mareb.” Od, niŋgi wau di yqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub. E na Masedonia Kristen naŋgi nuŋgo kumbra
deqa sainjreqnam quoqnsib naŋgi gargekoba dego wau di
yqajqa are prugnjreqnu.
3 E naŋgi endegsi minjrem, “Korin Kristen naŋgi silali ko-
roiyqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.” Ariya e nuŋgo ñam laŋa soqto
uge deqa niŋgi silali di koroiyiy. Utru deqa e was qalub naŋgi
di qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb.
4 E qalieonum, niŋgi silali di koroiyosib atib sqas. Soqnim
Masedonia Kristen qudei naŋgi e ombla na nuŋgoq bosim
niŋgi nami silali di ateb unu degsi unqom. Iga bosim degsi
unqasai di iga niŋgi ti jemaigo uge.
5 E are qalem, e was qalub naŋgi di minjritqa naŋgi namo-
qna aisib nuŋgo silali niŋgi nami koroiyqa mareb qaji di niŋgi
koba na gereiyqab. Gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai. Yim
tamo uŋgasari kalil naŋgi silali di unsib qalieqab, bole, niŋgi
nuŋgo segi areqalo na silali di ateb unu. E niŋgi silali di
koroiyqajqa waiŋgosaioqnem naŋgi degsib qalieqab.
6 Niŋgi geregere are qaliy. Tamo a iŋgi kiñala yagwas di a
iŋgi kiñala olo oqas. Tamo a iŋgi koba yagwas di a iŋgi koba
olo oqas.
7 Deqa niŋgi segi segi kalil silali atqajqa are soqnim silali
atoqniy. Niŋgi are gulbe na silali ataib. Niŋgi tamo bei na
waiŋgim deqa silali ataib. Niŋgi nuŋgo segi areqalo dau-
ryosib are bole na silali atoqniy. Yim Qotei na niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgoqnqas.

8 Qotei a niŋgi qa are boleiyosim iŋgi bole bole gaigai
eŋgoqnqa kere. Deqa niŋgi tulaŋ kere na sosibqa dena wau
bole bole yoqniy.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo qudei naŋgi saga yago breiyo bul naŋgo iŋgi iŋgi jeiy-
oqnsib tamo iŋgi saiqoji naŋgi enjreqnub.
Deqa naŋgo kumbra bole bati gaigai sqas.”
10 O ijo was niŋgi qalie, Qotei a na qujai tamo naŋgi saga yago
enjreqnaqa naŋgi breiyeqnub. Osiqa tamo naŋgi bem enjreq-
naqa naŋgi uyeqnub. Dego kere Qotei na iŋgi iŋgi eŋgoqnimqa
niŋgi tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo naŋgi saga yago breiyeqnab
iŋgi koba oqeleŋeqnu dego kere nuŋgo silali koroiyqa wau di
tulaŋ boleoqnqas.
11 Qotei na iŋgi iŋgi koba eŋgoqnimqa niŋgi na kamba Kristen
naŋgi silali qa aqaryainjrqajqa tulaŋ kere na sqab. Deqa niŋgi
silali di koroiyosib gago baŋq di atib iga na osi aisim Kristen
naŋgi enjrimqa naŋgi deqa Qotei biŋiyoqnsib sqab.
12 Nuŋgo wau dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryain-
jrimqa naŋgi kere na sqab. Naŋgi iŋgi bei qa truquqasai. Di
segi sai. Nuŋgo wau deqa naŋgi Qotei tulaŋ biŋiyoqnqab.
13 Niŋgi wau di yqab di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi unsib
qalieqab, bole, niŋgi Kristus aqa anjam bole siŋgila na ojo-
qnsib aqa medabu dauryeqnub. Od, niŋgi na Kristen naŋgi
silali kobaquja na aqaryainjroqnqab di naŋgi nuŋgo kumbra
di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnqab.
14 Osib qalieqab, “Bole, Qotei a Korin Kristen naŋgi qa
are tulaŋ boleiyeqnu.” Naŋgi degsib qalieosib niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgosib niŋgi qa Qotei pailyoqnqab.
15 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi tulaŋ kobaquja iga egej.
Iŋgi di agi Kristus. Iŋgi di aqa utru iga geregere ubtosim
marqa keresai. Qotei na iŋgi di iga egej deqa iga a tulaŋ
biŋiyoqnqom.

10

Tamo qudei naŋgi Pol qa yomuoqneb

1 Niŋgi qudei e qa yomuoqnsib endegsib mareqnub, “Pol
a nami iga koba na sosiqa aqa segi ñam aguq atoqnsiqa
laesoqnej. Ariya a sawa isaq di sosiqa iga qa ŋiriŋoqnsiqa
anjam siŋgila na mergeqnu.” O ijo was niŋgi mati Kristus
aqa kumbra qa are qaliy. A aqa segi ñam aguq atoqnsiqa
laesoqnej.
2 Deqa e nuŋgoq bosiy Kristus aqa kumbra di dauryosiy
laesqai. E niŋgi qa ŋiriŋqasai. Ariya tamo qudei naŋgi are
qaleqnub, iga mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsim

laqnum. Tamo naŋgi di e na ŋiriŋtnjrsiy anjam siŋgila na
minjrqai. E laesqasai.
3 Bole, iga mandamq endi laqnum. Ariya iga mandam tamo
naŋgo kumbra na qotosaieqnum.
4 Qotei na qoto qa iŋgi iŋgi iga egej. Iŋgi iŋgi di Qotei
aqa siŋgila ti unu. Di mandam qaji iŋgi iŋgi sai. Iga dena
qotoqnsim gago jeu tamo naŋgo siŋgila gotraŋyeqnum.
5 Areqalo uge ti gisaŋ anjam ti di iga na gotraŋyeqnum.
Kumbra uge kalil niŋgi Qotei qalieqajqa gam getentetŋgeqnu
qaji di dego iga na gotraŋyeqnum. Gago wau agiende. Iga
na tamo uŋgasari naŋgo are tigeltetnjreqnam naŋgi naŋgo
areqalo kalil Kristus yekriteqnub.
6 Deqa ijo was, iga niŋgi qa tariŋeqnum. Niŋgi gago anjam
kalil dauryekritibqa iga na tamo kalil Qotei aqa anjam go-
traŋyeqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqom.

7 Niŋgi laŋa babaŋ na tamo naŋgo kumbra tenemtoqnaib.
Niŋgi geregere tenemtoqniy. Tamo bei a endegsi marqas, “E
Kristus aqa tamo.” Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, a
Kristus aqa tamo qa marqo deqa iga dego Kristus aqa tamo
unum. A degsi poiyem.
8 Tamo Koba a na iga siŋgila egej deqa iga aqa wau oje-
qnum. Iga niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa wau ojeqnum. Iga niŋgi
ugeugeiŋgwajqa deqa wau ojosaieqnum. E gago wau deqa
gago ñam kiñala soqtqai. E degyqai di e jemaibqasai.
9 Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Pol a iga ula egwa-
jqa deqa anjam siŋgila na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu.”
Niŋgi degsib are qalaib.
10 Bole, tamo qudei naŋgi e qa endegsib yomueqnub, “Pol
a anjam siŋgila na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu. Ariya a
gago ambleq endi sosiq anjam mergoqnej di a siŋgila saiqoji
soqnej. Anjam palontqa wau dego a qaliesai bole sai.”
11 Tamo qudei naŋgi e qa degsib yomueqnub. Deqa tamo
deqaji naŋgi endegsi poinjrem. Anjam iga sawa isaq endi
sosim neŋgreŋyeqnum qaji di iga nuŋgo ambleq di sosim dau-
ryeqnum.

12 Tamo qudei naŋgi diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub.
Iga naŋgi unub dego sai. Gago kumbra ti naŋgo kumbra ti
ombla kerekere sai. Tamo naŋgi di mareqnub, “Gago kumbra
bole. Tamo kalil naŋgo kumbra bolesai.” Naŋgi degsib
mareqnub. Di kiyaqa? Naŋgi powo tulaŋ saiqoji unub deqa.
13 Iga naŋgi unub dego sai. Iga gago segi ñam soqtoqnqasai.
Wau Qotei na egej qaji deqa segi gago ñam soqtoqnqom. Wau
bei Qotei na egej qaji agiende. Iga na niŋgi Korin Kristen
wauetŋgeqnum.

14 Iga Qotei aqa wau tamo kalil qa namoosim nuŋgoq di
wau utru atsim Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem. Iga
tamo qudei naŋgo wau bajiŋosaioqnem.
15 Wau Qotei na egej qaji di segi iga ojqajqa siŋgilaoqnsim
gago ñam soqteqnum. Iga tamo qudei naŋgo wau Qotei na
egosai qaji deqa gago ñam soqtosaieqnum. Gago are endegsi
unu. Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di tulaŋ boleoqn-
imqa gago wau dego nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnqas.
16 Kobaoqnimqa iga nuŋgo sawaq dena tigelosim sawa
sawa isaq giloqnsim dia Yesus aqa anjam mare mare laqn-
qom. Tamo qudei naŋgi nami wauoqneb qaji sawa iga deq
gilqasai. Iga naŋgo wau qa gago ñam soqtqasai.
17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam
segi soqteme.”
18 Iga qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Tamo Koba
aqa ŋamgalaq di ñam saiqoji sqas. Ariya Tamo Koba a na tamo
bei aqa ñam soqtetqas di a ñam bole oqas.

11

Tamo qudei naŋgi gisaŋoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqnub

1 Niŋgi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merŋgwai. Niŋgi
e odbqa kereamqa e odbiy.
2 Aqo Qotei wo gago are koba endegsi unu. Niŋgi Kristus
a segi qujai areiyosib aqa sorgomq di soqniy. Tamo bei na
aqa duŋge nami sambalaosai qaji di osim tamo qujai yim a
na oqas dego kere e niŋgi Kristus aqa baŋq di atem.
3 E amal uge Satan qa are qalsim deqa e niŋgi qa ulaeqnum.
A nami Iv gisaŋyonaqa a une atej. Une dena nuŋgo areqalo
ugetetŋgimqa niŋgi Kristus a segi qalaqalaiyqa urataib deqa
e ulaeqnum.
4 E qalieonum, tamo qudei naŋgi nuŋgoq boqnsib
gisaŋgoqnsib Yesus bei qa anjam palontoqnsib merŋgeqnub.
Yesus bei deqa iga nami anjam palontosaioqnem. Tamo
naŋgi di mondor bei qa dego niŋgi merŋgeqnub. Di gisaŋ
mondor. Mondor bei deqa iga nami niŋgi merŋgosaioqnem.
Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di
dego tamo qudei naŋgi bubulyoqnsib olo anjam bei niŋgi
merŋgeqnub. O ijo was niŋgi kiyaqa gisaŋ anjam di quoqnsib
bole edegeqnub?
5 Niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Tamo naŋgi di Qotei
na bole qariŋnjrnaq gagoq beb.” Di sai. Qotei na naŋgi
qariŋnjrosai. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi di ñam ti unub ariya e
dego ñam ti unum. Deqa tamo naŋgi dena e buŋbosai.

6 Bole, e anjam marqajqa medabu gulbeibeqnu. Di uŋgum.
E powo qa truquosaieqnum. Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di
yoqnem qaji dena e ijo powo babteqnam niŋgi unoqneb.
7 Niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem bati
deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena
e ijo segi ñam aguq atoqnem. Di kiyaqa? Nuŋgo ñam olo goge
oqwajqa deqa. E kumbra di yoqnem di e une atoqnem e? Sai.
8 E Kristen tamo uŋgasari qure qureq di unub qaji naŋgoq
dena silali oqnsim olo nuŋgo ambleq di Qotei aqa wau laŋa
ojoqnem. E nuŋgo silali yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e
qure qureq di Kristen naŋgo silali bajiŋobuloqnem.
9 Bati e nuŋgo ambleq di iŋgi iŋgi qa truquoqnsimqa e na
tamo bei gulbe yosaioqnem. E niŋgi gulbe eŋgwajqa tulaŋ
uratoqnem agi bini e degsi unum. Bati bei Kristen was qudei
naŋgi Masedonia sawaq dena Korin qureq bosib iŋgi iŋgi qa e
aqaryaiboqneb. Gam dena e niŋgi gulbe eŋgwajqa uratoqnem.
10 Kristus aqa anjam bole ijoq di unu deqa e niŋgi endegsi
merŋgwai. E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. Ijo kumbra
deqa e ijo segi ñam soqteqnum. E degoqnsiy sqai. Akaia
sawaq di tamo qudei na e getentbqasai.
11 E niŋgi qalaqalaiŋgosaieqnum deqa e kumbra di
yeqnum kiyo? Sai bole sai. Qotei a qalie, e niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnum.
12 E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. E degoqnsiy sqai.
Tamo qudei naŋgi nuŋgo ŋamgalaq di iga bul sqa marsibqa
naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa e naŋgi gam getentetnjro-
qnqai.
13 Tamo naŋgi di Qotei na qariŋnjrosai. Naŋgi Yesus aqa
wau tamo bolesai. Naŋgi gisaŋoqnsib naŋgo segi kumbra uge
bulyoqnsib tamo bole buleqnub. Yeqnab tamo uŋgasari naŋgi
na unjroqnsib mareqnub, “Naŋgi Kristus aqa wau tamo bole.”
14 O ijo was niŋgi naŋgo kumbra di unsib deqa tulaŋ pru-
gaib. Iga qalie, Satan a dego gisaŋoqnsiqa aqa segi kumbra uge
bulyoqnsiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bole suwaŋoq di unub qaji
naŋgi buleqnu.
15 Satan a kumbra degyeqnu deqa aqa wau tamo naŋgi
dego naŋgo kumbra uge bulyoqnsib Qotei aqa wau tamo bole
buleqnub. Deqa iga naŋgo kumbra di unsim tulaŋ prugwasai.
Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di naŋgo une deqa kambatnjr-
sim awai ugedamu enjrqas.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a gulbe gargekoba itoqnej

16 E olo merŋgwai. Niŋgi e nanari tamo edegaib. Uŋgum,
niŋgi e nanari tamo edegwab di kere. Deqa niŋgi e odbibqa
e olo ijo ñam kiñala soqtqai.

17 E Tamo Koba aqa areqalo dauryosim anjam endi maro-
saieqnum. E nanari tamo bulosim deqa e anjam endi maro-
qnsim ijo segi ñam soqteqnum.
18 Tamo gargekoba naŋgi mandam tamo naŋgo kumbra
dauryoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa e dego kumbra
di dauryosiy olo ijo ñam kiñala soqtqai.
19 Niŋgi segi qa mareqnub, “Iga powo koba ti unum.” Ariya
niŋgi kiyaqa olo nanari tamo naŋgi odnjreqnabqa naŋgi na-
nari anjam niŋgi merŋgeqnub?
20 Nuŋgo kumbra agiende. Tamo bei na niŋgi a laŋa
kaŋgalyqajqa merŋgimqa kiyo, nuŋgo iŋgi iŋgi saitimqa kiyo,
nuŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yaiŋgimqa kiyo, aqa segi ñam soqtimqa
kiyo, nuŋgo ula poŋgimqa kiyo niŋgi a odyqab.
21 O ijo was, iga tamo naŋgi di bul sai. Iga siŋgila saiqoji
unum deqa iga na gulbe deqaji niŋgi eŋgwa keresai. E deqa
jemaibqas e? Sai.
Tamo naŋgi di naŋgo segi ñam soqtqajqa ulaosaieqnub.
Deqa e kamba dego ijo segi ñam soqtqai. O ijo was, e nanari
tamo bulosiy deqa anjam endegsi merŋgwai.
22 Tamo naŋgi di mareqnub, “Iga Hibru tamo.” Ariya e dego
Hibru tamo. Naŋgi mareqnub, “Iga Israel tamo.” E dego Israel
tamo. Naŋgi mareqnub, “Iga Abraham aqa moma tiŋtiŋ.” E
dego Abraham aqa moma tiŋtiŋ.
23 Naŋgi mareqnub, “Iga Kristus aqa wau tamo.” O ijo was,
e nanari tamo bulosiy endegsi marqai, e dego Kristus aqa
wau tamo. Agi e na tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrsimqa ŋes na
ti jaqatiŋ na ti Kristus aqa wau ojeqnum. Bati gargekoba jeu
tamo naŋgi na e tonto talq di waiboqneb. Osib e lubogargeko-
batoqneb. Bati gargekoba e moiqa jojomoqnem.
24 Bati 5 Juda naŋgi na e kumbaiŋbo gargekobatoqneb.
Sisiyeb 39.
25 Bati qalub naŋgi bu toqoŋ na e luboqneb. Bati qujai naŋgi
na e moiyotbqa marsib meniŋ na luboqneb. Bati qalub e
qobuŋ na gileqnam qobuŋ a padalej. Qobuŋ a padalonaq
qolo ti qanam ti e yuwalq di otosi laqnem.
26 Bati gargekoba e sawa isaq siŋga na walweloqnem. Yeq-
nam ya koba doqnsiqa ya na e padaltbqa jojomoqnej. E gamq
di walweleqnamqa bajiŋ tamo naŋgi gam getentoqnsibqa e
lubqa laqneb. Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti dego
e lubqa laqneb. Qure qureq di, wadau sawaq di, yuwalq di
dego e padalqa jojomoqnem. Gisaŋ Kristen naŋgi na dego e
ugeugeibqa laqneb.
27 E ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba
e waukobaoqnsim ŋeiosaioqnem. E mam ti laqnem. E ya qar-
boqnej. Bati gargekoba e iŋgi saiqoji soqnem. Bati gargekoba

e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa gara saiqoji soqnem.
28 Ariya bini gulbe qudei dego ijoq di branteqnub. Gulbe
kobaquja bei agiende. E bati gaigai Kristen tamo uŋgasari
qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa are koba qaleqnum.
Naŋgi bole unub kiyo sai kiyo deqa e naŋgi qa tulaŋ are koba
qaleqnum.
29 Deqa Kristen was bei aqa siŋgila saiamqa e was deqa are
koba qalsiy e dego siŋgila saibqas. Iŋgi bei na Kristen was bei
a uneq waiyimqa e was deqa are koba qalsiy are ugeibqas.
30 O ijo was, gam bei saibqo deqa e ijo segi ñam soqtqai.
Gulbe bei bei ijoq beqnu deqa niŋgi poiŋgeqnu, e siŋgila saiqoji
unum. E deqa qujai ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo
ñam soqtqasai.
31 Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole
mareqnum. E gisaŋosaieqnum. Deqa iga bati gaigai Qotei
biŋiyoqnqom.
32 Damaskus qureq di Mandor Aretas a na qure taqato qaji
tamo minjnaqa a qoto tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi
qure aqa siraŋme kalil taqatoqneb. Di kiyaqa? E ulaŋqa
laqnitqa naŋgi na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa.
33 Ariya Kristen was qudei naŋgi na e aqaryaibosib gumbaq
di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na gumba tontosib jeŋ aqa
siraŋme kiñalaq dena e ura uratbonab jeŋ oqeq aiyem. Aisim
qure taqato qaji tamo aqa baŋq dena ulaŋem.

12

Qotei na ŋeiobilqei Pol osoryej

1 E gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam
soqtqai kumbra dena e aqaryaibqa keresai. Di uŋgum. Tamo
Koba a na ŋeiobilqei bei e nami osorbej deqa niŋgi saiŋgit quiy.
2 Ŋeiobilqei agiende. Wausau 14 koboej endi Qotei na Kris-
tus aqa tamo bei osi oqsiqa torei laŋ qureq oqej. Laŋ qure di
tulaŋ goge koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi e segi.
A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e
qaliesai. Qotei a segi qalie.
3-4 E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqa laŋ qureq oqej.
A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e
qaliesai. Qotei a segi qalie. A laŋ qureq oqsiq dia anjam bei
quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtosim marqa keresai.
Anjam di marqajqa getento koba.
5 E tamo di aqa ñam soqtqai. E ijo segi ñam soqtqasai. E
siŋgila saiqoji unum deqa qujai e ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra
bei qa ijo ñam soqtqasai.
6 E ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaqa?
E anjam bole marqai. E gisaŋqasai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa

uratonum. Tamo qudei naŋgi ijo kumbra qa ti ijo anjam qa ti are qalsib ijo ñam soqtetbqab di kere. Naŋgi ijo ñam laŋa soqtetbaib.

Qotei a gulbe qariŋyonaq Pol aqa jejamuq aiyej

7 Qotei a ŋeiobilqei tulaŋ boledamu e osorbonaq unem. Ariya e di unsiy olo diqaim deqa Qotei na gulbe uge sil luwit bul qariŋyonaq ijo jejamuq aiyej. Gulbe di Satan na ojsiqa dena e ugeugeibeqnu.

8 Deqa e siŋgila na Qotei pailyoqalubtem, “O Abu, ni na gulbe di olo taqal atetbime.”

9 Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “Ni siŋgila saiqoji unum deqa e ni olo siŋgilatmoqnqai. Osiy ni qa are boleiboqnqas. Dena ni keretmqas.” Qotei na e degsi merbej deqa e siŋgila saiqoji unum di uŋgum. E olo areboleboleiboqnqas. Yim Kristus aqa siŋgila ijoq di sqas.

10 E Kristus aqa ñam qa siŋgila saiqoji sqai kiyo, tamo qudei na e misiliŋboqnqab kiyo, e gulbe oqnqai kiyo, jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnqab kiyo, e waukobaoqnqai kiyo di uŋgum. E deqa areboleboleiboqnqas. Di kiyaqa? E siŋgila saiqoji sqai bati di e Kristus aqa siŋgila ti sqai.

Korin Kristen naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di Pol na olo siŋgilatetnjrej

11 Anjam e mareqnum qaji endi nanari anjam. Niŋgi segi na ijo are tigeltetbeqnub deqa e nanari anjam endi mareqnum. Niŋgi ijo kumbra bole ubtosaieqnub deqa e segi kamba ijo kumbra bole ubteqnum. Bole, e ñam saiqoji. Ariya kiyaqa niŋgi na olo tamo qudei naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub, “Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam maro tamo bolequja”? O ijo was niŋgi quiy. Tamo naŋgi dena e buŋbosai.

12 Agi e nuŋgo ambleq di sosim maŋwa gargekoba babtoqnem dena niŋgi endegsib qalieeb, Qotei na e qariŋbej. E siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnsim maŋwa ti wau siŋgila ti gargekoba nuŋgo ambleq di babtoqnem. Kumbra dena niŋgi osorŋgoqnej, e Qotei aqa wau tamo bole.

13 Kumbra kalil e qure qureq di Kristen naŋgo ambleq di yeqnum qaji di e nuŋgo ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nuŋgo ambleq di yosai. E niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Di e une yoqnem e? Sai. Niŋgi e une yoqnem edegosib ijo une di olo kobotetbiy.

14 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. E nuŋgoq bqai di e niŋgi gulbe eŋgwasai. E nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaieqnum. E niŋgi segi eleŋqajqa are qaleqnum. Niŋgi qalie, aŋgro kiñilala naŋgi

na naŋgo ai abu naŋgi silali qa aqaryainjrosaieqnub. Ai abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi silali qa aqaryainjreqnub.
15 E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e ijo iŋgi iŋgi ti ijo jejamu ti niŋgi torei eŋgwajqa areboleboleibeqnu. Ariya kiyaqa niŋgi kamba olo e kiñala segi qalaqalaibeqnub?
16 Niŋgi qudei e qa endegsib mareqnub, “Bole, Pol a gago silali iŋgi iŋgi boleq di yaigosaioqnej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago silali iŋgi iŋgi gisaŋ na yaigoqnej.”
17 O ijo was, e nami Kristen was qudei naŋgi qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Aisib niŋgi gisaŋgeb e? Osib nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgosib olo bosib e ebeb e? Sai.
18 E na Taitus minjnam a nuŋgoq aiyej. E Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus dauryosiq ombla na aiyeb. Aisib Taitus a niŋgi gisaŋgosiq nuŋgo silali iŋgi iŋgi qudei bajiŋej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim kumbra bole segi yoqnem.
19 Niŋgi ijo anjam kalil endi sisiyosib endegsib are qalaib, “Pol a segi une saiqoji degsi iga mergwa osiqa anjam neŋgreŋyej.” Di sai. O ijo was bole, anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa neŋgreŋyonum. E Kristus aqa tamo unum deqa e Qotei aqa ŋamgalaq di anjam endi neŋgreŋyonum.
20 E niŋgi qa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra unsiy e areboleboleibqas kiyo sai kiyo? Niŋgi dego ijo kumbra unsib areboleboleiŋgwas kiyo sai kiyo? E deqa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra endi unqai kiyo? Niŋgi anjam na qoteqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnu. Niŋgi minjiŋ oqeqnu. Niŋgi pupoeleŋeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was qudei naŋgi misiliŋnjreqnub. Niŋgi yomueqnub. Niŋgi diqeqnub. Niŋgi Qotei aqa wau ugeugeiyeqnub. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra di unqai kiyo?
21 E bosiy nuŋgo ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji naŋgi are bulyosai degsi unqai kiyo? Degsi unqai di ijo Qotei na nuŋgo ŋamgalaq di e olo jemai ebqas. Tamo naŋgi di nami une endeqaji yoqneb. Naŋgi kumbra uge jigat yoqneb. Naŋgi sambala kumbra yoqneb. Naŋgi kumbra uge yqajqa are prugnjroqnej. E nuŋgoq bosiy tamo naŋgi di naŋgo une qoreiyosai degsi unqai di e naŋgi qa are gulbeibqas. E deqa ulaeqnum.

13

Pol a Korin Kristen naŋgoq olo bqajqa are qaleqnu

1 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are qaleqnum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kiyo tamo

qalub kiyo naŋgi aqa une unsib babtibqa iga qusim marqom,
‘Bole, tamo di a une yqo.’ ”
2 E nami nuŋgoq bosim niŋgi uratŋgosim bati bei e olo
nuŋgoq bosim niŋgi endegsi merŋgem, “E bunuqna nuŋgoq
olo bosiy tamo une ateqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqai.” Ariya
bini e sawa isaq endi sosim anjam di niŋgi ti tamo nami une
atoqneb qaji naŋgi ti olo merŋgeqnum.
3 Niŋgi qalieqajqa, Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu
kiyo sai kiyo. E nuŋgoq bosiy tamo naŋgi une ateqnub qaji
naŋgi di ŋolawotnjrit niŋgi unsib qalieqab, bole, Kristus a ijo
medabu na anjam mareqnu. Niŋgi quiy. Kristus a siŋgila
saiqoji sosim niŋgi tingitŋgwasai. A na aqa siŋgila kobaquja
niŋgi osorŋgwas.
4 Bole, Kristus a ŋamburbasq di gaiŋesoqnej bati deqa a siŋgila
saiqoji soqnej. Ariya a olo Qotei aqa siŋgila osiq deqa bini a
ŋambile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego siŋgila
saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa siŋgila osim Kristus ombla
ŋambile sqom. Iga nuŋgoq bosim siŋgila di niŋgi osorŋgwom.
5 Niŋgi nuŋgo segi segi so tenemtoqniy. Niŋgi degyqab di
niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di
qalieqab. Yesus Kristus a nuŋgo are miligiq di unu di niŋgi
poiŋgosai kiyo? A nuŋgo are miligiq di sqasai di niŋgi endegsib
qalieqab, niŋgi aqa tamo bolesai.
6 Ariya niŋgi iga qa endegsi poiŋgem, iga Kristus aqa wau
tamo bole unum.
7 Iga niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin
Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kumbra uge kalil urato-
qnsib kumbra bole bole yoqnqab.” O ijo was, iga wau bole
yeqnum niŋgi di qalieqajqa deqa iga pailyosaieqnum. Niŋgi
iga wau tamo bolesai edegwab di uŋgum.
8 Niŋgi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei
aqa anjam siŋgilatqajqa waueqnum.
9 Deqa iga siŋgila saiqoji soqnim niŋgi siŋgila ti sqab di iga
areboleboleigwas. Iga gaigai niŋgi qa endegsim pailyeqnum,
“O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi torei
kere na sqab.”
10 Tamo Koba a na e giltbej deqa e aqa wau taqateqnum.
E nuŋgoq bosiy ŋiriŋ anjam na nuŋgo kumbra tingitetŋgwa
uratonum. Deqa e isaq endi sosim anjam endi neŋgreŋyonum.
E niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa Tamo Koba a na e wau ebej. E
niŋgi ugetŋgwajqa sai.

Pol a anjam getentosiq Kristen naŋgi kaiyeinjrej

11 Ariya ijo was, e ijo anjam getentqai. Niŋgi arebole-
boleiŋgoqnem. Niŋgi kumbra bole kalil qa kere na sqajqa
siŋgilaoqniy. Niŋgi ijo anjam quoqnsib dauryoqniy. Niŋgi kalil

areqalo qujaitosib soqniy. Yim Qotei a niŋgi ti sqas. Agi a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. A are lawo qa utru.

12 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundo-
qnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
yeqnub. Qotei aqa tamo uŋgasari kalil qure endia unub qaji
naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub.

13 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme.
Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeme. Mondor Bole na niŋgi kalil
aqaryaiŋgimqa niŋgi a beteryosib koba na are qujaitosib so-
qniy. Bole.

GALESIA

1 E Pol. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Mandam tamo bei na e qariŋbosai. Tamo bei
na e giltbosai dego. Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi segi
aiyel na e giltbeb. Yesus agi Qotei na subq na tigeltej.
2 Kristen was kalil e koba na endi unum qaji naŋgi e ti anjam
endi nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Galesia sawaq di loueqnub
qaji.
3 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel
niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.
4 Yesus a gago Abu Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago
une kobotqa marsiqa aqa segi ŋambile uratosiq moiyej. A na
iga eleŋamqa iga mandam qa kumbra uge uge kalil uratqa
marsiq iga qa moiyej.
5 Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom. Bole.

Yesus aqa anjam bole qujai segi unu

6 Kristus a niŋgi qa are boleiyej deqa Qotei na niŋgi aqa
segi tamo uŋgasari sqajqa osiq metŋgej. Ariya kiyaqa niŋgi olo
urur Qotei qoreiyosib Yesus aqa anjam bole dauryqa uratosib
anjam bei dauryeqnub? E nuŋgo kumbra deqa qusim tulaŋ
prugugetem.
7 Niŋgi qalie, Yesus aqa anjam bole bei saiqoji. Ariya
tamo qudei naŋgi nuŋgo areqalo niñaqyetŋgwajqa wauoqnsib
Kristus aqa anjam bole olo bubulyeqnub.
8 Deqa niŋgi quiy. Iga na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo Yesus
aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di olo bubu-
lyosim anjam bei merŋgwom di Qotei na iga ojsim ŋamyuwoq
di breigeme.
9 Od, tamo bei na Yesus aqa anjam bole iga nami niŋgi
merŋgoqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei merŋgwas di
Qotei na a ojsim ŋamyuwoq waiyeme.
10 Niŋgi kiyersib are qalonub? Mandam tamo naŋgi e qa
arearetnjrqajqa kiyo Qotei a e qa arearetqajqa kiyo deqa e
waueqnum? Niŋgi quiy. Mandam tamo naŋgi e qa arearet-
njrqajqa deqa e waueqnum qamu e Kristus aqa wau tamo
bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

11 O ijo was kalil, e bole merŋgonum. Yesus aqa anjam bole
e nami niŋgi merŋgoqnem qaji di tamo bei na babtosai.
12 Anjam bole di e tamo bei aqa medabuq na osai. Tamo
bei na e osorbosai dego. Yesus Kristus a segi na anjam bole di
babtosiq osorbej.

13 Niŋgi qalie, e nami Juda naŋgo kumbra siŋgila na dauryoqnsimqa Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Osim e naŋgi torei padaltnjrqajqa siŋgila na wauoqnem.
14 E ijo moma naŋgo kumbra kalil dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Ijo kumbra dena e na Juda tamo gargekoba e ombla louoqnem qaji naŋgi buŋnjroqnem.
15 Ariya e ŋambabosaisonamqa Qotei a e giltbosiqa e qa are boleiyosiq metbej.
16 Osiqa bati a segi atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus e osorbosiq merbej, “Ni na Yesus aqa anjam bole osi giloqnsim tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqne.” Ariya bati di e na tamo qudei naŋgi Yesus qa anjam bei nenemnjrosaioqnem.
17 E Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi unjrqajqa Jerusalem aiyosai dego. Tamo naŋgi di namoqna Yesus aqa wau ojoqneb. E bunuqna aqa wau ojem. Ariya e naŋgi unjrosai. E Arebia sawaq aisim di soqnem. Sosim bunuqna e olo puluosim Damaskus qureq gilem.
18 Wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem aiyem. Aisim bati 15 Pita ombla soqnem.
19 E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa was Jems a segi unem.
20 Ijo anjam e neŋgreŋyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa ŋamgalaq di anjam bole segi neŋgreŋyonum. E gisaŋosai.
21 Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilsim di laqnem.
22 Bati deqa Kristus aqa tamo uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ijo ulatamu poinjrosaisoqnej.
23 Naŋgi e qa laŋa endegsib quoqneb, “Pol a nami iga padaltgwa laqnej. Ariya bini a olo Yesus aqa anjam bole a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di palontoqnsiq laqnu.”
24 Naŋgi e qa degsib quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

2

Kristen gate naŋgi Pol ombla areqalo qujai

1 Wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiyem. E Barnabas ombla aiyoqnsim Taitus dego osi aiyem.
2 Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiyem. E Jerusalem aisim di sosimqa e tamo laŋaj naŋgi koba na qairosaioqnem. E Kristen gate naŋgi segi koba na qairoqnem. Yesus aqa anjam bole e sawa bei beiq di palontoqnem qaji di e na ubtosim minjroqnem. E tamo laŋaj bei minjosai. Di

kiyaqa? Yesus aqa wau e nami yoqnsim agi bini yeqnum qaji
di uloŋo uge.
3 Taitus a Grik tamo. Ariya a e ombla Jerusalem di sonamqa
Kristen gate naŋgi e endegsib merbosai, “Ni na Taitus osim
muluŋ waiy.” Degsib merbosai.
4 Bole, Kristen tamo qudei naŋgi uli na gago koro miligiq
aiyeb. Naŋgi Kristen tamo bolesai. Naŋgi gisaŋ tamo. Iga
nami kaŋgal tamo bulosim dal anjam aqa sorgomq di son-
amqa Kristus Yesus na iga eleŋej deqa bini dal anjam na iga
olo taqatgosai. Ariya gisaŋ tamo naŋgi dena gago kumbra di
lumu na tenemtqa marsibqa gago koro miligiq aiyeb. Naŋgo
are koba endegsi soqnej. Naŋgi na iga olo dal anjam aqa
sorgomq di atibqa dal anjam na iga taqatgim iga kaŋgal tamo
bulqom. Naŋgo are koba degsi soqnej deqa naŋgi gago koro
miligiq aiyeb.
5 Aisib mergeb, “Niŋgi Taitus muluŋ waiyiy.” Onaqa iga
naŋgo anjam di quetnjrosai. Naŋgi Yesus aqa anjam bole olo
bubulyaib deqa iga na naŋgi saidnjrem. Di kiyaqa? Yesus aqa
anjam bole di nuŋgoq di gaigai sqajqa deqa.
6 Ijo areqalo agiende. Kristen gate naŋgi ñam ti unub di laŋa.
Qotei a tamo naŋgo ñam qa are qalosaieqnu. E na Kristen gate
naŋgi ijo wau qa sainjrnamqa naŋgi qusib mareb, “Di kere.”
Naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.
7 Pita aqa wau agiende. A na muluŋ uno qaji naŋgi Yesus
aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Qotei a wau di Pita yej.
E dego wau ti. Ijo wau agi e na muluŋ unosai qaji naŋgi Yesus
aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Qotei a wau di e ebej.
Kristen gate naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi olo anjam bei
totoryosib e merbosai.
8 Od, Qotei na Pita siŋgila yej deqa a muluŋ uno qaji naŋgi
Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei
na e siŋgila ebej deqa e sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa
anjam bole minjre minjre laqnum.
9 Tamo uŋgasari kalil naŋgi mareqnub, “Jems na Pita na Jon
na naŋgi qalub Kristen gate unub.” Ariya naŋgi qalub qalie,
Qotei a e qa dego are boleiyosiq Yesus aqa wau ebej. Degsib
qalieosib deqa naŋgi na aqo Barnabas wo gago baŋ ojsib
mergeb, “Niŋgi gago Kristen was bole.” Osib naŋgi aqo aiyel
ti are qujaitosib anjam endegsib keretosib mergeb, “Niŋgi
Barnabas wo sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqniy. Iga
muluŋ uno qaji naŋgo ambleq di wauoqnqom.”
10 Osib naŋgi anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb,
“Gago ambleq endi Kristen qudei naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji
unub. Deqa niŋgi naŋgi qa are walŋgaiq. Niŋgi naŋgi
aqaryainjroqniy.” Onaqa iga naŋgi odnjrem. Nami iga tamo

iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqajqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol a Pita aqa kumbra uge babtej

11 Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a ŋiriŋtem. Di kiyaqa? A kumbra uge yej deqa.

12 Aqa kumbra uge agiende. Nami a sawa bei bei qaji naŋgi koba na iŋgi uyoqneb. Onaqa bati bei Jems a na Juda Kristen qudei muluŋ unqajqa tulaŋ siŋgilaoqneb qaji naŋgi qariŋnjrnaqa Antiok bonabqa Pita a naŋgi qa ulaosiq olo sawa bei bei qaji naŋgi di tututnjrej. Aqa kumbra uge agide.

13 Juda Kristen qudei naŋgi dego Pita beteryosib gisaŋ kumbra di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a dego naŋgi daurnjrsiqa naŋgo gisaŋ kumbra di yej.

14 Naŋgi Yesus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e unsimqa naŋgo ŋamgalaq di Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni Juda naŋgo kumbra dauryqa uratosim sawa bei bei qaji naŋgi bulosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyaqa ni olo sawa bei bei qaji naŋgi minjreqnum, ‘Niŋgi Juda naŋgo kumbra dauryiy’?”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga tamo bole une saiqoji sqom

15 Bole, iga Juda. Di gago leŋ tiŋtiŋ. Iga sawa bei bei qaji sai. Agi sawa bei bei qaji naŋgi uneq di laqnub. Iga tamo deqaji sai.

16 Ariya iga qalieonum, tamo naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab gam dena qujai Qotei na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga dal anjam dauryem gam dena sai. Tamo a dal anjam dauryqas gam dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai.

17 Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga degyem bati di iga sawa bei bei qaji naŋgi bulosim iga dego une tamo brantobulem. Deqa iga endegsi marqom kiyo, “Kristus na iga uneq breigej”? O ijo was, iga degsi marqasai bole sai.

18 E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une tamo brantqai.

19 Dal anjam na e moiyo gamq di waibosiq moiyotbej deqa bini e olo Qotei ombla ŋambile unum. E Kristus ombla ŋamburbasq di gaiŋobulem.

20 Osim e olo ŋambile bunuj em. Ŋambile di ijo segi ŋambile
sai. Kristus a segi ijo are miligiq di ŋambile unu. Deqa bini
kumbra kalil e mandamq endi yeqnum qaji di e Qotei aqa Ŋiri
qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim yeqnum. Agi Qotei aqa Ŋiri na e
tulaŋ qalaqalaibosiq aqa segi ŋambile uratosiq e qa moiyej.
21 Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di e na
ugeugeiyqasai. Iga Moses aqa dal anjam dauryqom gam
dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji so qamu
Kristus a laŋa moiyej qamu.

3

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

1 O Galesia tamo uŋgasari, niŋgi tulaŋ nanari. Iga nami niŋgi
Yesus Kristus osorŋgonam niŋgi a ŋamburbasq di gaiŋesonaq
unobuleb. Ariya tamo yai na nuŋgo areqalo olo niñaqyetŋgej
deqa niŋgi Yesus aqa anjam olo urateqnub?
2 Ijo nenem qujai agiende. Niŋgi gam kiye na Qotei aqa
Mondor eb? Niŋgi dal anjam dauryeb gam dena niŋgi Mondor
eb kiyo niŋgi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo
siŋgilateb gam dena niŋgi Mondor eb kiyo?
3 Niŋgi nanarionub e? Niŋgi nami are bulyosib bati deqa
niŋgi Yesus dauryqa utru atsib Mondor aqa siŋgila na wal-
weloqneb. Ariya bini kiyaqa niŋgi olo nuŋgo segi siŋgila na
Yesus dauryqa marsib walweleqnub?
4 Gulbe niŋgi nami qoboiyoqneb qaji di niŋgi laŋa qoboiy-
oqneb e? E are qalonum, niŋgi laŋa qoboiyosai.
5 Qotei na aqa Mondor niŋgi eŋgoqnsiq nuŋgo ambleq di
maŋwa kokba babteleŋeqnu. A kiyaqa degyeqnu? Niŋgi dal
anjam dauryeqnub a deqa osiq degyeqnu e? Sai. Niŋgi Yesus
aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo siŋgilateb a deqa osiq
degyeqnu.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na
a tamo bole une saiqoji qa minjej.”
7 Deqa ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem, tamo naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi segi Abraham aqa
aŋgro tiŋtiŋ unub.
8 Nami Qotei a endegsi qalieej, “Bunuqna sawa bei bei qaji
naŋgi Yesus aqa anjam bole qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatib
gam dena e na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqai.”
Qotei a nami degsi qalieosiq deqa a Yesus aqa anjam bole di
ubtosiq Abraham minjej. A endegsi minjej, “O Abraham, ino
moma naŋgoq dena tamo bei brantim aqa wau na e sawa bei
bei qaji naŋgi boletnjrqai.” O ijo was, anjam di agi neŋgreŋq
di unu.

9 Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na
tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgi Abraham a ti boletnjrqas.
10 Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam
dauryqom gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji sqom.” O ijo was, tamo naŋgi di Qotei na minjrqas,
“Niŋgi tamo uge.” Osim naŋgi padaltnjrqas. Agi Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi Qotei
aqa dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai di a na min-
jrqas, ‘Niŋgi tamo uge.’ Osim naŋgi padaltnjrqas.”
11 Qotei aqa anjam bei dego endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi
tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai
sqab.” Deqa iga qalieonum, tamo naŋgi dal anjam dauryqab
gam dena Qotei na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqasai.
12 Dal anjam dauryqajqa ti Qotei qa gago areqalo
siŋgilatqajqa ti di ombla kerekere sai. Naŋgi utru segi segi. Agi
Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo a
dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a ŋambile sqas.”
13 Dal anjam a marqo, iga dal anjam mutu kalil torei dau-
ryekritqasai di Qotei na iga tamo uge qa mergsim padaltgwas.
Kristus a deqa are qalsiqa iga aqaryaigwa marsiqa gago
padalo sawa osiqa a segi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uge bu-
losiqa iga qa padalej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Tamo kalil ŋamtaŋ goge di gaiŋejunub qaji
naŋgi Qotei na tamo uge qa minjroqnsiq padaltnjreqnu.”
14 Kristus Yesus na iga degsi aqaryaigej deqa aqa wau na
Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi Abraham a ti boletnjrqas. Iga
Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena iga Qotei aqa
Mondor oqom. Mondor di Qotei a nami iga egwa marej.

Qotei aqa anjam nami marej qaji di dal anjam na taqal waiyqa keresai

15 O ijo was kalil, e na mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi
endegsi merŋgwai. Tamo bei a moiyosaisosimqa a na aqa
ñoro kalil aqa aŋgro naŋgo baŋq di uratqa marsim a anjam bei
neŋgreŋyosim siŋgilatqas. Deqa bunuqna a moiyim aqa aŋgro
naŋgi aqa ñoro di oqab. Aqa anjam neŋgreŋyej qaji di tamo bei
na olo taqal atqa keresai. Osim olo anjam bei dego totoryosim
neŋgreŋyqa keresai.
16 Dego kere iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji
di a ubtosiqa Abraham aqa moma bei wo minjrej. A Abraham
aqa moma gargekoba naŋgi minjrosai. A aqa moma qujai segi
minjej. Anjam di neŋgreŋq di unu. Aqa moma qujai di agi
Kristus.

17 O ijo was, e niŋgi degsi merŋgonum di aqa utru agiende.
Qotei a nami Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau
430 koboonaqa dal anjam brantej. Dal anjam dena Qotei aqa
anjam Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai.
Qotei na iŋgi bole bole iga laŋa egwa marej awai saiqoji. Osiqa
anjam di siŋgilatej. Anjam di dal anjam na gentqa keresai.
18 Iga dal anjam dauryqom gam dena iga iŋgi bole bole
di onum qamu Qotei na iŋgi di iga laŋa egwa keresai qamu.
Iga qalieonum, Qotei a iŋgi bole bole di iga laŋa egwajqa are
qalsiq Abraham ombla anjam qoseb.
19 Deqa bunuqna Qotei a kiyaqa olo dal anjam atej? E
ubtosiy marqai. A gago une boleq atqa osiqa dal anjam atej.
A endegsi are qalej. Dal anjam a soqnim bunuqna Abraham
aqa moma qujai di a bqas. Moses a Israel naŋgi Qotei ti naŋgo
ambleq di tigelesosiqa yeba waiyonaqa laŋ aŋgro naŋgi na dal
anjam di Moses yonabqa a na kamba Israel naŋgi enjrej.
20 Amble qaji tamo a na tamo qujai segi aqa anjam
gereiyetqa keresai. A tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgo
ambleq di tigelesosim yeba waiyosim naŋgo anjam gereiyet-
njrqas. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a anjam bei
siŋgilatimqa tamo qudei na olo aqa anjam di gentqa keresai.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej

21 E endegsi marqai kiyo? Dal anjam ti iŋgi bole bole Qotei
a nami iga egwa marej qaji de ti ombla jeu atoqnsib unub. E
degsi marqasai bole sai. Dal anjam mutu bei na iga ŋambile
egwa kere qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo
bole une saiqoji so qamu.
22 Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari kalil naŋgo une na naŋgi
tonto talq di breinjrobuleqnu.” O ijo was, anjam degsib
neŋgreŋyeb deqa iga Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgilatem
gam dena iga iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji
di oqom.
23 Nami iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati branto-
saisonaqa dal anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya
bunuqna iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati agi brantej.
24 Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq
joqsiq gilej. Gilnaqa iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem.
Deqa bini iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji
unum.
25 Iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantej deqa iga
olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago
abu bul sqasai dego.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas
gam dena a Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqas

26 Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
27 Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub.
28 Deqa niŋgi endegsib maraib, “E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai” o “E tamo” o “E uŋa.” Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus beteryejunub deqa niŋgi kalil tamo qujaiosib unub.
29 Niŋgi Kristus aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ dego unub. Agi iŋgi bole bole Qotei a nami Abraham yqajqa minjej qaji di niŋgi oqab.

4

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

1 Ijo anjam agiende. Aŋgro matu a na bunuqna aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. A aŋgro kiñala sosim a aqa abu aqa kaŋgal tamo laŋaj bul sqas.
2 Deqa tamo qudei naŋgi a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bati aqa abu nami atej qaji di brantimqa naŋgi a olo taqatqasai.
3 Dego kere iga nami aŋgro kiñilala bulosim mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo kaŋgal tamo bul soqnem.
4 Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus qariŋyonaq mandamq aiyej. Aisiq aqa ai na ŋambabtonaqa a dal anjam aqa sorgomq di soqnej.
5 A degyej. Di kiyaqa? A na tamo uŋgasari dal anjam aqa sorgomq di soqneb qaji naŋgi olo eleŋosim naŋgo uneq na awainjrqajqa deqa. Yim iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqajqa deqa.
6 Deqa ijo was, bini niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Qotei na aqa Ŋiri aqa Mondor qariŋyonaqa a gago are miligiq aiyej. Aiyej deqa iga Qotei endegsi meteqnum, “O ni gago Abu.”
7 Deqa niŋgi olo kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen naŋgi qa are koba qaloqnej

8 Nami niŋgi Qotei qalieosaisosib bati deqa niŋgi gisaŋ qotei naŋgo kaŋgal tamo bul soqneb.
9 Ariya bini niŋgi Qotei qalieonub. A niŋgi qa dego qalieqo. Deqa kiyaqa niŋgi olo puluosib mondor uge uge naŋgo kaŋgal tamo bul sqajqa are qaleqnub? Niŋgi qalie, mondor uge uge naŋgi di siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai.

10 Niŋgi gaigai yori bati kokba ti bai qala bunuj ti wausau
bunuj ti di unqajqa are qaleqnub.
11 Deqa e niŋgi qa ulaeqnum. Wau kalil e nuŋgo ambleq di
yoqnem qaji di laŋa uloŋaim deqa e ulaeqnum.
12 Nami e dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim niŋgi bul
soqnem. Bati deqa niŋgi na e une bei ebosaioqneb. Deqa ijo
was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kamba e bul soqniy.
13 Niŋgi are qaliy. E maibej bati deqa e nuŋgoq bosim Yesus
aqa anjam bole utruq na merŋgoqnem.
14 Ijo jejamu siŋgila saiqoji soqnej deqa e niŋgi gulbe koba
eŋgoqnem. Ariya niŋgi deqa e qoreibosai. Niŋgi e gereibqa
asgiŋgosai. Qotei aqa laŋ aŋgro bei kiyo Kristus Yesus a segi
kiyo nuŋgoq bqas di niŋgi a osib gereiyqab dego kere niŋgi e
osib gereibeb.
15 Bati deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgoqnej. Deqa e
qalieonum, e na niŋgi merŋgem qamu niŋgi nuŋgo ŋamdamu
dego otorosib ebeb qamu. O ijo was, kiyaqa bini niŋgi e qa
areboleboleiŋgosaieqnu?
16 E niŋgi anjam bole merŋgeqnum dena e niŋgi jeu ateqnum
e? Di sai.
17 Niŋgi quiy. Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi na niŋgi
walawalaiŋgeqnub. Naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa are qalo-
saieqnub. Naŋgi na niŋgi titŋgibqa niŋgi e qoreibosib olo naŋgi
daurnjrqajqa deqa are qaleqnub.
18 Iga gago Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjrqa-
jqa siŋgilaoqnqom di bolequja. Deqa niŋgi gaigai kumbra di
yoqniy. E niŋgi koba na soqnim bati deqa segi sai. Niŋgi gaigai
yoqniy.
19 O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋyeqnu
dego kere e niŋgi qa are jaqatiŋbeqnu. Ijo are koba endegsi
unu. Kristus a nuŋgo are miligiq di soqnimqa niŋgi a bulosib
aqa kumbra geregere dauryoqniy.
20 Bini e niŋgi koba na sosai. E niŋgi koba na so qamu e niŋgi
lawo anjam merŋgo qamu. O ijo was kalil, e niŋgi qa are koba
qaleqnum. E kiyersiy niŋgi aqaryaiŋgwai di e yala poibosai.

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

21 Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnub
deqa e niŋgi nenemŋgwai. Kiyaqa niŋgi dal anjam geregere
poiŋgosaieqnu?
22 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu.
Abraham a aŋgro mel aiyeltej. Aŋgro bei Hagar na ŋambabtej.
Hagar a kaŋgal uŋa. Aŋgro bei Sara na ŋambabtej. Sara a kaŋgal
uŋa sai. A Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ.
23 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq
deqa a Hagar wo ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb.

Ariya Sara aqa aŋgro a gam bei na ŋambabej. Gam agiende.
Qotei a anjam marnaqa aqa anjam di aqa damu brantonaqa
Sara a aqaratonaq aqa aŋgro qujai Aisak ŋambabej.
24 Sara Hagar wo naŋgo anjam di yawo anjam bul. Naŋgi
aiyel anjam namij ti anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a
anjam namij sigitejunu. Anjam di Sainai manaq di brantej.
Hagar aqa moma naŋgi kaŋgal tamo unub.
25 Hagar a Sainai mana sigitejunu. Sainai mana di Arebia
sawaq di unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigite-
junu. Deqa aqa moma kalil naŋgi a ombla kaŋgal tamo unub.
26 Ariya Jerusalem bunuj a laŋ goge di unu. A kaŋgal uŋa
sai. A gago ai.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O uŋa, ino miligi ugeej deqa ni aŋgrotqa keresai. Di uŋgum,
ni areboleboleimeme. Ni aŋgro oqajqa jaqatiŋmosaieqnu.
Di uŋgum, ni are boleimim soqne. Sosim ni louoqnsim
areboleboleimim kikioqne. Di kiyaqa? Qotei a ino miligi
gereiyetmimqa ni na uŋa kalil gumbuluŋ ti unub qaji naŋgi
buŋnjrsimqa aŋgro tulaŋ gargekoba oqam.”
28 O ijo was, uŋa di agi Sara. Niŋgi Sara aqa aŋgro Aisak a
bulosib unub. Qotei a nami anjam marnaqa Aisak a ŋambabej.
Dego kere Qotei a anjam marnaqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
branteb unub.
29 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq Ha-
gar wo ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Deqa Ismael
a na Sara aqa aŋgro Aisak jeutoqnsiqa ugeugeiyoqnej. Aisak
agi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ŋambabej. Dego kere
bini iga Mondor ti unum qaji tamo qudei na jeutgoqnsibqa
ugeugeigeqnub.
30 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Abraham, ni na kaŋgal uŋa di aqa aŋgro Ismael wo naŋgi
winjrim jaraiyeb. Ni que. Aisak a kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. A
ino ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro. Deqa ino iŋgi iŋgi kalil a na oqas.
Ismael a na ino iŋgi iŋgi oqasai.”
31 O ijo was, iga kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. Iga Abraham aqa
ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro unum.

5

Iga kaŋgal tamo bul sqasai

1 Kristus na iga eleŋej deqa iga olo kaŋgal tamo bul sqasai.
Dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai dego. Deqa ijo was,
niŋgi siŋgila na tigelesosib tamo qudei na olo niŋgi dal anjam
aqa sorgomq di sqa merŋgoqnib saidnjroqniy.
2 E Pol. E na niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi muluŋ aiqab
di Kristus na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai.

3 Niŋgi qudei muluŋ aiqa mareqnub deqa e na endegsi
merŋgwai. Niŋgi muluŋ aiqab di Qotei na merŋgwas, “Niŋgi dal
anjam mutu kalil dego torei dauryekritiy. Qujai bei grotaib.”
4 Niŋgi qudei mareqnub, “Iga dal anjam dauryqom gam
dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas.” Niŋgi
degsib mareqnub di niŋgi Kristus urateqnub. Qotei a niŋgi qa
are boleiyej aqa kumbra di dego niŋgi qoreiyeqnub.
5 O was niŋgi degaib. Iga Mondor ejunum deqa iga aqa wau
na Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mondoŋ a na iga tamo
bole une saiqoji qa mergwajqa deqa tariŋoqnsim unum.
6 Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a endegsi poiyqas,
“Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa.
Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim qalaqalaiyo kum-
bra dauryqom di kumbra bole utru ti.” A degsi poiyqas.
7 Nami niŋgi Yesus aqa gam geregere dauryosib walwelo-
qneb. Ariya tamo yai na gam getententetŋgej deqa niŋgi olo
anjam bole dauryqa urateqnub?
8 Nuŋgo areqalo niŋgi bini ojejunub qaji di bolesai. Qotei
agi niŋgi metŋgej qaji a na areqalo di niŋgi eŋgosai.
9 Nuŋgo areqalo uge di sum bul. Niŋgi qalie, tamo naŋgi
sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ
kobaqujaeqnu. Dego kere nuŋgo areqalo uge di tulaŋ kobaqu-
jaqas. Deqa niŋgi areqalo di uratiy.
10 O ijo was, e qalieonum, niŋgi areqalo uge di uratqab. Osib
ijo areqalo olo dauryqab. Tamo Koba a na aqaryaiŋgimqa
niŋgi degyqab. Di e qalieonum. Tamo yai naŋgi nuŋgo areqalo
niñaqyetŋgwajqa waueqnub di e qaliesai. Tamo naŋgi di awai
ugedamu oqab.
11 Ariya “Niŋgi muluŋ aiyiy” e anjam di tamo naŋgi min-
jreqnum qamu kiyaqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeibeqnub?
O ijo was, e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu Yesus
a ŋamburbasq di moiyej anjam dena jeu tamo naŋgo areqalo
ugetetnjrosai qamu.
12 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeqnub.
Naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub deqa uŋgum, naŋgi
naŋgo segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.
13 Od, ijo was, Yesus a niŋgi eleŋej deqa dal anjam na
olo bunu niŋgi taqatŋgwasai. Qotei a deqa are qalsiq niŋgi
metŋgej. Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Iga dal anjam
aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga gago areqalo namij
dauryosim kumbra uge uge yoqnqom.” Niŋgi degsib are
qalaib. Niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi aqaryainjroqnsib qalaqalainjroqniy.
14 Anjam bei dego unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum
dego kere ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.” O ijo

was, anjam dena dal anjam kalil kabutejunu.
15 Deqa niŋgi segi segi segi ŋiriŋoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di niŋgi segi segi qa kumbra uge yoqnsib uneq aisib padalqab.

Areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub

16 Ijo anjam bei agiende. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweloqniy. Degsib walwelqab di niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo namij dauryqasai.
17 Iga qalie, gago areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub. Deqa kumbra bole niŋgi yqajqa arearetŋgeqnu qaji di niŋgi yosaieqnub.
18 Ariya niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai.
19 Areqalo namij aqa kumbra di niŋgi qalie. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa,
20 gisaŋ qotei qa louoqa, gumaniŋoqa, was bei jeutoqa, ŋiriŋoqa, was bei aqa iŋgi iŋgi qa maulŋgoqa, minjiŋ oqoqa, are ugeoqa, nuŋgo segi jejamu qa are qalsib anjam na qotoqa, Kristen was naŋgi pupoaiyeltnjroqa,
21 tamo ñoro ti naŋgi qa are ugeiŋgoqa, ya uysib nanarioqa, alaŋkobaoqa. O ijo was, areqalo namij aqa kumbra kalil agide. Tamo uŋgasari kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. E nami niŋgi degsi merŋgem agi olo merŋgonum.
22 Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleigoqa, lawo kumbra yoqa, urur minjiŋ oqosaioqa, gago was naŋgi aqaryainjroqnsim kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqa,
23 lawo na soqa, gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O ijo was, iga kumbra bole deqaji yoqnqom di dal anjam na iga getentgwa keresai.
24 Tamo uŋgasari Kristus Yesus beteryejunub qaji naŋgi na naŋgo areqalo namij ti are prugnjrqajqa kumbra ti kalil ŋamburbasq di qamnab moiyej.
25 Qotei aqa Mondor na iga ŋambile egej deqa iga aqa kumbra na walweloqnqom.
26 Iga gago segi ñam soqtqasai. Iga Kristen qudei naŋgo are ugetetnjroqnsim qotoqnqasai. Iga gago was naŋgo ñoro qa maulgoqnqasai dego.

6

Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam

1 O ijo was, Kristen tamo bei a une atimqa niŋgi Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji niŋgi na tamo di unsibqa lawo

na osib aqa kumbra gereiyetiy. Satan na niŋgi dego uneq
breiŋgim uloŋaib deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.
2 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqnsib
naŋgo gulbe qoboiyetnjroqniy. Degsib qoboiyqab di niŋgi
Kristus aqa dal anjam keretosib dauryqab.
3 Nuŋgo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti
unum.” Ariya a ñam ti sosai. A ñam saiqoji unu deqa a na aqa
segi jejamu gisaŋyqo.
4 Deqa niŋgi nuŋgo segi segi wau geregere peleiyiy. Osib
nuŋgo wau di bole kiyo sai kiyo di niŋgi qalieqab. Tamo a
degyqas di a aqa segi wau qa areboleboleiyqas. Ni ino segi
wau ti tamo bei aqa wau ti turtosim peleiyaim.
5 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi segi wau taqatoqnebe.
6 Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib niŋgi
merŋgeqnub deqa niŋgi na kamba naŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryain-
jroqniy.
7 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyosib endegsib are qalaib,
“Iga Qotei maquiyimqa a gago une unqasai.” O ijo was, niŋgi
Qotei maquiyqa keresai. Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di
otorosim oqam.
8 Tamo bei a iŋgi uge yagobulosim aqa areqalo namij dau-
ryqas di aqa areqalo namij dena kumbra uge uge babtoqnim
a padalqas. Ariya tamo bei a iŋgi bole yagobulosim Qotei
aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor dena a ŋambile
yimqa a so bole gaigai sqas.
9 Deqa iga kumbra bole yoqnqom. Iga kumbra bole yqajqa
asgigwasai di bunuqna iga awai bole oqom.
10 Deqa bati soqnim iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi kum-
bra bole enjroqnqom. Osim tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kumbra bole enjrqajqa tulaŋ
siŋgilaqom.

Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi Pol a areboleboleiyoqnej

11 Anjam mutu endi e segi na neŋgreŋyonum. E neŋgreŋ
kokba ijo segi baŋ na ateleŋonum di uniy.
12 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub
qaji naŋgi nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa are-
boleboleinjreqnu. Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa
naŋgi naŋgo areqalo siŋgilatqa ulaeqnub. Osib mareqnub,
“Jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigo uge.” Utru deqa naŋgi na
niŋgi muluŋ breiŋgwa siŋgilaeqnub.
13 Naŋgi segi nami muluŋ aiyeb. Ariya naŋgi Qotei aqa
dal anjam dauryosaieqnub. Naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgosib
nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjre-
qnu.

14 Ariya e ijo segi ñam soqtqa keresai. E tamo bei aqa ñam
soqtqa keresai dego. E gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa
ñam segi soqtqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi
e areboleboleiboqnqas. Mandam qa kumbra kalil nami ijo
areqaloq di soqnej qaji di Kristus ombla moreŋeb. E segi dego
ŋamburbasq di moiyobulem. Deqa e olo mandam qa kumbra
kalil dauryqa uratem.
15 Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego
laŋa. Qotei na gago are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj
brantem di kumbra bole utru ti.
16 Tamo uŋgasari kumbra di ojsib dauryeqnub qaji naŋgi qa
Qotei a duloqnsiq are latetnjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di
Israel naŋgo moma bole. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari tiŋtiŋ.
17 Tamo bei na e gulbe ebaiq. Nami jeu tamo naŋgi na e
luboqneb. E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Niŋgi
di unsib endegsi poiŋgwas, “Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo
bole.”
18 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa
are boleiyosim nuŋgo qunuŋ taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qariŋyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam
mare mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di
ebej. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari Efesus qureq di unub
qaji. Niŋgi Kristus Yesus geregere dauryeqnub. E anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kristus na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej

3 Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa siŋgila na laŋ qaji iŋgi
bole bole iga egej. A gago qunuŋ qa are qalsiq deqa iŋgi di iga
egej.
4 Qotei a mandam atosaisosiqa bati deqa a na iga giltgej. Di
kiyaqa? Iga Kristus beteryosim Qotei aqa segi kumbra boleq
di sosim aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa.
5 Tulaŋ nami Qotei na iga qalaqalaigosiqa iga aqa segi aŋgro
sqa marsiqa Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Qotei aqa
segi areqalo na a degyej.
6 Aqa kumbra dena a iga qa are boleiyej. Aqa Ŋiri Yesus a
tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji aqa siŋgila na a degyej. Deqa aqa
ñam tulaŋ goge oqoqnqas.
7 Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyej. Aqa kumbra di aqa
utru agiende. A na Kristus qariŋyonaqa a gago uneq na iga
awaigwa marsiq moiyej. Moisiq aqa leŋ aiyej dena Qotei na
gago une kalil kobotetgej.
8 A iga qa are tulaŋ boleiyosiq qalie ti powo ti kalil iga egej.
9 Nami Qotei a are qalej, “Kristus a wau di yqas.” Osiqa
aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na olo aqa areqalo
di boleq atsiq iga osorgeqnu.
10 Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ
qure ti di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas. Osim gilsim gilsim
bati a nami atej qaji di brantimqa a iŋgi iŋgi kalil di olo osim
Kristus aqa baŋq di atim Kristus a naŋgo gate sqas.
11 Qotei a mareqnaqa iŋgi iŋgi kalil babeleŋeqnu. Tulaŋ
nami a aqa segi areqalo dauryosiq iga na Kristus beteryosim
iga aqa segi tamo uŋgasari sqajqa marsiq giltgej.
12 Iga Juda unum deqa iga namoqna Kristus qa gago are-
qalo siŋgilatem. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge
oqoqnqas.

13 Niŋgi sawa bei bei qaji niŋgi dego Qotei aqa anjam bole
queb. Anjam bole agiende. Qotei a Yesus aqa wau na niŋgi
eleŋej. Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib a beteryes-
onab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa
toqor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub.
Toqor di aqa Mondor Bole.
14 Iga Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga
iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa
marej qaji di oqom. Qotei a gago uneq na iga awaigej deqa iga
iŋgi bole bole di oqom. Iga deqa bini tariŋoqnsim unum. Gago
kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyej

15 E endegsi quem. Niŋgi Tamo Koba Yesus qa nuŋgo
areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
qalaqalainjreqnub.
16 Deqa e gaigai Qotei biŋiyoqnsim niŋgi qa pailyeqnum.
17 A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu
riaŋ koba ti unu qaji. Deqa e niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O
Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi areqalo bole enjrimqa naŋgi
ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqn-
qab.”
18 O ijo was, ijo are koba endegsi unu. Qotei na nuŋgo
areqalo suwantetŋgimqa iŋgi tulaŋ bole bole a nami niŋgi
eŋgwa osiq metŋgej qaji di niŋgi qalieqab. Agi niŋgi iŋgi di
oqajqa tariŋoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari
unum deqa a na iŋgi di iga egwa marsiq gereiyetgej unu.
19 Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila dena a na gaigai iga
Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu.
Qotei aqa siŋgila di tulaŋ kobaquja. Deqa iga na ubtosim
marqa keresai. Aqa siŋgila kobaquja di gagoq di waueqnu.
Niŋgi siŋgila di qalieqajqa deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum.
20 Siŋgila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus
a moinaqa Qotei aqa siŋgila kobaquja dena a na Kristus olo
subq na tigeltosiq laŋ qureq osi oqsiq aqa baŋ woq di awotej.
21 Deqa Kristus na mondor siŋgila naŋgi ti gate kokba ti
mandor naŋgi ti tamo kokba ti kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrsiqa
goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba
ejunub qaji naŋgi ti tamo kalil bunuqna ñam koba oqab qaji
naŋgi ti tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu.
22 Qotei na iŋgi iŋgi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej
unub. Deqa Kristus a iŋgi iŋgi kalil di naŋgo gate koba sosiqa
Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu.
23 Tamo uŋgasari naŋgi di agi Kristus aqa jejamu qujai unub.
Kristus a naŋgi ti iŋgi iŋgi kalil ti ekritosiq tulaŋ keretnjre-
junu.

2

Iga moreŋesobulonam Qotei a iga qa are boleiyosiq qalaqalaigej

1 Nami niŋgi une yoqnsib laqneb deqa niŋgi moreŋesobuleb.
2 Bati deqa niŋgi mandam qa kumbra uge uge na wal-
weloqneb. Niŋgi mondor uge uge laŋ goge di unub qaji
naŋgo gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a segi
mondor siŋgila koba. Deqa a tamo uŋgasari Qotei aqa anjam
gotraŋyeqnub qaji naŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu.
3 Nami iga kalil dego naŋgi koba na laqnsimqa gago jejamu
qa areqalo uge uge namij dauryoqnem. Deqa Qotei a iga ti
naŋgi qa ti minjiŋ ani oqetej.
4-5 Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreŋesobulem.
Ariya bati deqa Qotei a iga qa tulaŋ dulosiq qalaqalaigej deqa
a na iga Kristus ombla ŋambile egej. A iga qa are boleiyej aqa
kumbra dena a na iga eleŋej.
6 Osiqa iga Kristus Yesus ombla olo subq na tigeltgobulosiqa
iga laŋ qureq joqsi oqsiqa Kristus aqa awo jaram kobaq di
awotgej.
7 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ
boledamuiyosiq iga boletgej. Aqa kumbra di a na tamo
uŋgasari kalil bunuqna brantoqnqab qaji naŋgi osornjroqn-
qas.
8 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatonabqa Qotei a niŋgi
qa are boleiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi eleŋej. Niŋgi
wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Qotei a niŋgi
laŋa eleŋej awai saiqoji.
9 Od, niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai.
Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa keresai.
10 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a gago are bulyetgonaqa
iga tamo uŋgasari bunuj brantem. Deqa kumbra bole bole
kalil Qotei a nami iga dauryqajqa gereiyetgej qaji di iga
dauryoqnsim walweloqnqom.

Kristus a moiyej dena a jeu kobotej

11 Niŋgi qalie, Juda naŋgi muluŋ aiyeqnub. Di naŋgo kum-
bra. Deqa naŋgi na niŋgi misiliŋgoqnsib endegsib merŋgeqnub,
“Niŋgi muluŋ aiyosai qaji tamo.” Naŋgi naŋgo segi baŋ na
tamo naŋgi muluŋ breinjreqnub. Ariya niŋgi geregere are
qaliy. Niŋgi Juda sai. Niŋgi sawa bei bei qaji.
12 Deqa niŋgi nami Kristus aqaq di sosai. Niŋgi isaq di
soqneb. Niŋgi nami Israel naŋgi ti sosai dego. Qotei a marej,
“E na Israel naŋgi iŋgi bole bole enjrqai.” Osiqa aqa anjam
di siŋgilatosiq soqnej. Ariya a na iŋgi bole bole di niŋgi eŋgwa
marosaioqnej. Deqa niŋgi iŋgi bole bole deqa tariŋosaioqneb.
Niŋgi mandamq endi laŋa Qotei qaliesai soqneb.

13 Ariya bini niŋgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa
jojomq di unub. Nami niŋgi isaq di sonabqa bati deqa Kristus
a niŋgi qa moisiq aqa leŋ aiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi
joqsiqa Qotei aqa areq bej.
14 Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga kalil koba na so
bole unum. Nami Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti jeu
atoqnsib soqneb. Deqa jeŋ a naŋgo ambleq di sosiqa naŋgi
potnjrej. Ariya Kristus a moisiq dena jeŋ di waqtosiqa jeu
kobotosiqa Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsiqa
sawa qujaiq di atej.
15 A moiyej gam dena a na Moses aqa dal anjam mutu kalil
taqal atekritej. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi
ti turtnjrej deqa naŋgi tamo bunuj brantosib tamo qujaiosib
unub. Kumbra dena Kristus na jeu kobotosiqa iga kalil lawo
kumbraq di atej unum.
16 A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrim
naŋgi koba na tamo qujaiosib sqajqa deqa marsiq ŋamburbasq
di moiyej. Moisiq dena a jeu kobotej.
17 A bosiqa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niŋgi jeu
turyqajqa kumbraq di unub.” A na anjam bole di niŋgi sawa
isaq di unub qaji ti tamo uŋgasari jojom di unub qaji naŋgi ti
palontosiq merŋgoqnej.
18 Kristus aqa wau dena iga koba na Mondor qujai ejunum.
Deqa iga kalil are qujaitosim unum. Mondor dena gam
waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa ulatamuq di
brantoqnqom.

Kristen naŋgi Qotei aqa tal bul unub

19 Deqa bini niŋgi olo yauŋ tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa
aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti koba na was bole unub.
20 Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di
gereiyej. Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu
o qaji tamo naŋgi ti tal ai bul tigelejunub. Qotei a segi na tal
di tigeltej. Kristus Yesus a segi tal ai tuma qaji. A segi na tal di
siŋgilatejunu.
21 Tal di aqa tanu kalil naŋgi Kristus beteryejunub deqa
naŋgi kalil koba na siŋgila na tigelejunub. Qotei na tal di
gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqa Tamo Koba
aqa segi tal bul tigelejunu.
22 Niŋgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi ti
aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koroiŋgej unub. Deqa
niŋgi aqa segi so tal bul unub. Qotei aqa Mondor wo naŋgi
aiyel na tal di gereiyosib miligiq di unub.

3

Pol na sawa bei bei qaji naŋgi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu

1 O ijo was, Qotei a niŋgi kumbra tulaŋ boledamu eŋgej. E
kumbra deqa saoqnsim laqnam tamo qudei na e ojsib tonto
talq endi waibeb unum. E Pol. E na niŋgi sawa bei bei qaji
aqaryaiŋgwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. Utru
deqa e tonto talq endi unum.
2 Niŋgi queb, Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. O ijo
was kalil, Qotei a niŋgi qa dego are boleiyqajqa deqa e wau
yeqnum.
3 Qotei na jeu kobotej anjam di nami ulitesoqnej ariya a
na olo boleq atsiqa e osorbej. E deqa anjam truquyala endi
neŋgreŋyonum.
4 Niŋgi ijo anjam endi sisiyosib qalieosib mariy, “Bole,
Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di aqa utru Pol a
geregere poiyeqnu.”
5 O ijo was, Qotei na uli anjam di tamo uŋgasari nami soqneb
qaji naŋgi minjrosaioqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa
siŋgila na uli anjam di babtosiq aqa anjam maro tamo naŋgi
ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti minjreqnu.
6 Uli anjam di aqa utru agiende. Qotei na sawa bei bei
qaji naŋgi ti Juda naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej.
Naŋgi Yesus aqa anjam bole ojejunub deqa naŋgi kalil tamo
qujaiosib iŋgi bole bole Qotei a nami Kristus Yesus aqa wau
na naŋgi enjrqa marej qaji di oqab.
7 E Yesus aqa anjam bole di mare mare laqajqa deqa Qotei
a e qa are boleiyosiqa e wau tamo atej. Osiqa aqa segi siŋgila
kobaquja e ebej.
8 E tamo bolesai. Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi na
e tulaŋ buŋbejunub. Di uŋgum. Qotei a e qa are boleiyej deqa
e sawa bei beiq di Kristus aqa anjam mare mare laqnum.
Kristus aqa anjam agiende. A na iŋgi tulaŋ bole bole iga
egwas. Iŋgi bole bole di aqa utru iga na ubtosim marqa
keresai.
9 Niŋgi qalie, Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti ateleŋej
unub. Ariya kumbra a yqajqa nami aqa areqaloq di soqnej
qaji di a na ulitej. Bini a na aqa areqalo di olo boleq atqa
marsiq e wau ebej.
10 Od, a na aqa segi qalie ti powo ti boleq atqa marsiq e wau
ebej. Deqa laŋ aŋgro siŋgila kokba ti mondor laŋ goge di unub
qaji naŋgi ti bini Qotei aqa areqalo di unoqnsib geregere
poinjreqnu. Qotei aqa areqalo agiende. A na Juda naŋgi ti
sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsim sawa qujaiq di atqas.

11 Tulaŋ nami Qotei a kumbra di yqajqa are qalej. Ariya
bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di
yeqnu.
12 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga ulao-
saieqnum. Iga bole qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di
brantqajqa gam agi Yesus a segi qujai.
13 Deqa niŋgi quiy. E niŋgi qa osim Yesus aqa wau ojeqnum.
E wau di ojeqnum deqa e gulbe koba qoboiyeqnum. Niŋgi
deqa are koba qalaib. Niŋgi are koba qalqab di niŋgi uloŋqab.
Deqa niŋgi ijo gulbe deqa areboleboleiŋgem. Ijo gulbe dena
niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi Qotei ombla so bole gaigai sqab.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyeqnu

14 Deqa ijo was, e siŋga pulutoqnsim Abu Qotei biŋiyeqnum.
15 A tamo uŋgasari kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji naŋgo
Abu. Deqa a na naŋgo ñam segi segi breiyetnjreqnu.
16 E niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni nami iŋgi
tulaŋ bole bole Efesus Kristen naŋgi gereiyetnjrem. Deqa
ni naŋgo are miligiq di ino Mondor atim soqnim dena naŋgi
tulaŋ siŋgilaqab.
17 Amqa naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatesoqnib kum-
bra dena Kristus a naŋgo are miligiq di sqas. O Abu, ni
na Efesus Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa qalaqalaiyo kumbra
naŋgo are miligiq di tulaŋ siŋgilatib soqneme. Mandam na
ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na tigelejunu dego kere.” O
ijo was, e niŋgi qa degsim Qotei pailyeqnum.
18-19 Deqa niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
ti siŋgila osib Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra qa geregere
qalieosib soqniy. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ kobaquja.
A tulaŋ olekoba. A tulaŋ goge koba. A tulaŋ guma koba.
Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti
kalil tulaŋ buŋyejunu. Deqa niŋgi aqa qalaqalaiyo kumbra qa
geregere qalieosib soqniy. Soqnib iŋgi bole bole kalil Qotei na
ekritosiq keretejunu qaji di dego nuŋgoq di maqesqas.
20 Qotei aqa siŋgila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa
siŋgila dena gago areqalo ti pailyo ti kalil tulaŋ buŋyejunu.
21 Deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus
Yesus aqa ñam na bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnsib gilsib
gilsib diŋo bati itqab. Bole.

4

Iga Kristus aqa jejamu qujai

1 E Pol. E Tamo Koba aqa wau ojeqnum deqa e tonto
talq endi unum. Qotei na niŋgi a dauryqa osiq metŋgej.
Deqa e nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ
areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqniy.

2 Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsibqa niŋgi segi segi
qa lawo kumbra yoqniy. Kristen tamo qudei na niŋgi une bei
eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq. Niŋgi
naŋgi qalaqalainjroqnsib gulbe naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji
di qoboiyetnjroqniy.
3 Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are
qujaitosib lawo na sqajqa siŋgilaoqniy. Kumbra di agi Qotei
aqa Mondor na iga osorgeqnu.
4 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga kalil Mon-
dor qujai ejunum. Qotei na niŋgi iŋgi qujai qa tariŋqa osiq
metŋgej. Iŋgi qujai di agi laŋ qureq di unu.
5 Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago
areqalo siŋgilateqnum. Iga kalil yanso qujai em.
6 Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo
uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu. A naŋgo are miligiq di
waueqnu. A naŋgo ambleq di unu.

7 Kristus a iga kalil qa are boleiyosiq segi segi siŋgila egej.
8 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“Qotei a tonto tamo gargekoba naŋgi eleŋosiqa joqsiq laŋ goge
oqej.

Oqsiq dia naŋgi siŋgila enjrej.”
9 O ijo was, Kristus a laŋ goge oqej anjam di aqa utru agiende.
A mati oqosai. A mati moiyo qureq aiyej.
10 Aisiq dena olo tulaŋ goge oqsiq laŋ qure kalil buŋyekritosiq
torei oqej. A degyej. Di kiyaqa? A na iŋgi iŋgi kalil ekritosim
keretqajqa deqa.
11 Deqa a segi qujai na tamo naŋgi siŋgila enjreqnu. Tamo
qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare
mare laqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi
aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqnub. Tamo qudei naŋgi
a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam bole palontoqnsib
tamo uŋgasari naŋgi are bulyetnjreqnub. Tamo qudei naŋgi
a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib
Kristen tamo uŋgasari naŋgi taqatnjreqnub.
12 Kristus na tamo naŋgi di siŋgila enjreqnu. Di kiyaqa? Naŋgi
na kamba iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari siŋgilatgimqa iga
Kristus aqa wau geregere ojqajqa deqa. Gago wau dena
Kristus aqa jejamu a so bole sqas. Kristus aqa jejamu agi iga
segi.
13 Wau di gilsim gilsim mondoŋ iga kalil gago areqalo torei
Kristus qa siŋgilaboletosim koba na are qujaitosim sqom.
Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ŋiri qa bole qalieqom.
Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgila ti sosim Kristus
aqa segi kumbra bole kalil ekritosim keretqom.

14 Gisaŋ tamo naŋgi maqu kumbra yoqnsib anjam koba laŋa
laŋa maroqnsib laqnub. Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe
aiyeqnu dego kere anjam dena tamo uŋgasari qudei naŋgo
areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga aŋgro kiñilala bul sqasai
deqa anjam dena gago areqalo niñaqyetgwasai.
15 Iga gisaŋ anjam di qusim dauryqasai. Iga qalaqalaiyo
kumbra dauryoqnsim anjam bole segi maroqnqom. Osim
dena iga kalil boleoqnsim siŋgilaoqnsim gago Gate Koba Kris-
tus beteryesqom.
16 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum deqa iga qudei aqa
baŋ bul. Iga qudei aqa siŋga bul. Iga qudei aqa ŋamdamu
bul. A na aqa baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti di turtoqnsiqa qujaite-
junu. Deqa iga segi segi kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau
geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom.
Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgilaoqnqom.

Niŋgi so bunuj ti areqalo bunuj ti soqniy

17 Deqa e Tamo Koba aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwai. Sawa bei bei qaji naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu
deqa niŋgi na naŋgo kumbra uge uge olo dauryosib walwe-
laib.
18 Naŋgo qalie ti powo ti tulaŋ ambruejunu. Naŋgi tulaŋ
nanarioqnsib laqnub. Naŋgo are miligi geteŋejunu. Deqa
Qotei aqa ŋambile naŋgoq di sosai.
19 Naŋgi kumbra uge uge yoqnsib ariya naŋgi deqa jemain-
jrosaieqnu. Naŋgi torei kumbra ugeq aiyejunub. Naŋgi
kumbra uge jigat yqajqa are tulaŋ prugnjreqnu.
20-21 E qalie, niŋgi Kristus aqa anjam ojejunub deqa
niŋgi sawa bei bei qaji naŋgo kumbra uge di dauryo-
saieqnub. Nami anjam plalto tamo naŋgi na Kristus aqa
anjam merŋgeqnab niŋgi quoqneb. Anjam di gisaŋ sai. Di
Yesus aqa anjam bole.
22 Niŋgi so namijq di sosib walweloqneb bati deqa so namij
dena niŋgi gisaŋgeqnaqa niŋgi kumbra uge uge yqajqa are
prugŋgoqnej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi padalqa gamq di
breiŋgoqnej. Deqa bini niŋgi so namij di torei uratiy.
23 Uratosib areqalo bunujq di soqniy.
24 Niŋgi so bunuj osib gara bul jigsib soqniy. Qotei na niŋgi
a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Niŋgi qalie,
tamo naŋgi so bunujq di unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ bole
tiŋtiŋ branteqnu. Deqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di
unub.
25 Deqa niŋgi gisaŋ kumbra kalil uratekritosib anjam bole
segi Kristen tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Niŋgi kalil
Kristus aqa jejamu qujai unub deqa niŋgi kumbra degyoqniy.

26 Niŋgi minjiŋ oqimqa ariya niŋgi urur minjiŋ kobotiy.
Niŋgi minjiŋ ti soqnib qoloaiq. Qoloqas di niŋgi olo une bei
ato uge.
27 Niŋgi urur minjiŋ kobotqasai di niŋgi Satan gam
waqtetibqa a na niŋgi olo uneq breiŋgwas.
28 Ariya bajiŋ tamo naŋgi olo bajiŋaib. Naŋgi naŋgo segi
baŋ na wauoqnsib dena iŋgi iŋgi oqnsib tamo uŋgasari iŋgi qa
truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe.
29 Niŋgi nuŋgo medabu waqtoqnsib anjam uge maroqnaib.
Niŋgi anjam bole segi maroqnsib dena tamo uŋgasari gulbe
ti unub qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo anjam
quoqnib dena Qotei a naŋgi qa are boleiyosim kumbra bole
enjroqnqas.
30 Qotei na aqa toqor niŋgi eŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari unub. Toqor di agi aqa Mondor Bole. Diŋo batiamqa
a nuŋgo uneq na niŋgi torei awaiŋgwas. Deqa niŋgi na Mondor
di are gulbe yaib.
31 Niŋgi are uge ti minjiŋ ti ŋiriŋ ti qoto ti misiliŋ anjam ti
kumbra uge uge ti kalil torei uratiy.
32 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra bole bole
enjroqnsib naŋgi qalaqalainjroqnsib naŋgo une kobotetnjro-
qniy. Qotei a Kristus aqa ñam na nuŋgo une kalil kobotetŋgej
deqa niŋgi na kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgo une dego
kobotetnjroqniy.

5

Niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy

1 Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Niŋgi aqa segi aŋgro
tiŋtiŋ unub deqa kumbra a segi yeqnu qaji di niŋgi dego
dauryosib yoqniy.
2 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigosiq aqa segi ŋambile
uratosiq iga qa moiyej. Dego kere niŋgi qalaqalaiyo kumbra
dauryosib walweloqniy. Atra tamo naŋgi atraiyo iŋgi iŋgi
sabaŋ quleq ti bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnub dego
kere Kristus na aqa segi ŋambile Qotei atraiyosiq moinaqa
Qotei a deqa tulaŋ areboleboleiyej.
3 Niŋgi sambala kumbra yaib. Niŋgi kumbra jigat dego yaib.
Niŋgi tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Nuŋgo
ambleq di kumbra uge deqaji saiq. Iga Qotei aqa segi tamo
uŋgasari unum deqa iga kumbra kalil deqaji dauryqasai.
4 Anjam jiga ti nanari anjam ti alaŋ anjam ti di dego niŋgi
maroqnaib. Iga anjam deqaji marqom di kumbra bolesai.
Deqa niŋgi anjam bei marqa oqnsib anjam bole segi maroqn-
sib Qotei biŋiyoqniy.

5 Niŋgi endegsib qalieoiy. Tamo bei a sambala kumbra ti
kumbra jiga ti mamaul kumbra ti dauryqas di Kristus aqa
Abu Qotei wo naŋgi aiyel na a taqatqasai. Osib aqa Mandor
Kokba sqasai dego. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo
bul.
6 O ijo was, tamo qudei na niŋgi kumbra uge deqaji yqa-
jqa titŋgoqnsib anjam laŋa laŋa merŋgoqnibqa niŋgi naŋgo
anjam di qusib dauryaib. Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam
gotraŋyeqnub qaji naŋgi kumbra uge deqaji yeqnub deqa
Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqeteqnu.
7 Deqa niŋgi tamo uŋgasari deqaji naŋgi ti beteroqnaib.
8 Niŋgi nami ambruq di soqneb. Ariya bini Tamo Koba a na
niŋgi eleŋosiq aqa suwaŋoq di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ
qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy.
9 Suwaŋ a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo uŋgasari
suwaŋoq di unub qaji naŋgi kumbra bole bole yeqnub. Naŋgi
kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub. Naŋgi anjam bole mareqnub.
10 O ijo was, kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu
qaji di niŋgi geregere qalieqa osib dauryoqniy.
11 Osib tamo uŋgasari ambruq di sosib kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi ti beteroqnaib. Naŋgi kumbra deqaji
yeqnub deqa naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa
niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi di endegsib minjroqniy, “Nuŋgo
kumbra di uge.”
12 Tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kum-
bra yeqnub. Di kiyaqa? Naŋgo kumbra di tulaŋ ugedamu.
Deqa iga naŋgo kumbra uge qa yala marqasai bole sai. Mar-
qom di iga jemaigwas.
13 Ariya suwaŋ a na kumbra kalil boleq ateqnu.
14 Suwaŋ a kumbra bei boleq atqas di a suwaŋobulqas. Agi
anjam bei endegsi unu,
“O tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.
Yim Kristus na ni suwaŋ emqas.”
15 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi walwel geregere
taqatosib soqniy. Niŋgi nanari tamo bulosib walwelaib. Niŋgi
powo ti sosib walweloqniy.
16 Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ñaŋguiyaib. Bati soqnim
niŋgi Qotei aqa kumbra yoqniy.
17 Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa
areqalo geregere qalieosib dauryoqniy.
18 Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi
ugeugeiŋgwas. Deqa niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra
dauryoqnibqa a na niŋgi taqatŋgesqas.
19 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi ti koba na anjam maroqn-
sibqa bati deqa niŋgi Qotei qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq

di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy. Osib nuŋgo medabu na ti nuŋgo are miligi na ti Tamo Koba a qa louoqniy.

20 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo uŋa wo naŋgi anjam minjrej

21 Kristus a nuŋgo Tamo Koba unu deqa niŋgi a qa ulaoqnsibqa Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgo sorgomq di soqniy.

22 O uŋgasari, niŋgi Tamo Koba aqa sorgomq di unub deqa niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di dego soqniy.

23 Kristus a gago gate koba unu dego kere nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nuŋgo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. A na iga eleŋej.

24 O uŋgasari, Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub dego kere niŋgi bati gaigai nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy.

25 O tamo, niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq aqa segi ŋambile uratosiq naŋgi qa moiyej dego kere.

26 Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti naŋgi yansnjrej deqa naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di unub.

27 Kristus a naŋgi qa moiyej. Di kiyaqa? A na naŋgi aqa segi qa marsim naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di atim naŋgi tulaŋ boledamu une saiqoji sqajqa deqa.

28 Deqa tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Tamo naŋgi naŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjrqab di naŋgi naŋgo segi jejamu dego qalaqalaiyqab.

29 Iga qalie, tamo naŋgi naŋgo segi jejamu jeutosaieqnub. Naŋgi naŋgo jejamu geregereiyoqnsib iŋgi bole bole anaiyeqnub. Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnu dego kere.

30 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga segi segi aqa siŋga ti baŋ ti unum.

31 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa segi ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.”

32 Qotei aqa uli anjam di tulaŋ kobaquja. E na Kristus a ti aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti sigitnjrsim agi niŋgi merŋgonum.

33 O tamo, Qotei a niŋgi qa osiq anjam di marej. Deqa
niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo
segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Ariya uŋgasari, niŋgi
kamba dego nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di sosibqa
naŋgi kumbra bole enjroqniy.

6

Pol a aŋgro naŋgi ti naŋgo ai abu naŋgi ti anjam minjrej

1 O aŋgro, niŋgi na Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi
nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi kumbra de-
gyqab di bolequja.
2-3 Agi Qotei a dal anjam endegsi marej, “Ni ino ai abu naŋgo
sorgomq di sosim naŋgo anjam dauryoqne.” Osiqa olo anjam
endegsi totoryej, “Ni degyqam di ni bole sosim mandamq
endi so kobaiyqam.” Qotei a anjam degsi totoryej. A nami dal
anjam bei marqa osiqa anjam degsi totoryosaioqnej.
4 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo areqalo ugetetnjraib.
Naŋgi minjiŋ oqetnjro uge. Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di
naŋgi dalnjroqnsib tingitnjroqniy.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

5-6 O kaŋgal tamo niŋgi quiy. Niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo
sorgomq di sosibqa naŋgi qa ulaoqniy. Niŋgi Kristus qa wau
bole yeqnub dego kere niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgi
qa wau bole yoqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgo ŋamgalaq di laŋa
wau bole yobulaib. Niŋgi Kristus aqa kaŋgal tamo dego unub.
Deqa niŋgi nuŋgo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib
nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.
7 Niŋgi mandam tamo naŋgi segi wauetnjrosaieqnub. Niŋgi
Tamo Koba a dego waueteqnub. Niŋgi deqa are qaloqnsib are
bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi wauetnjroqniy.
8 Niŋgi are qaliy. Niŋgi wau bole yqab di Tamo Koba a na
kamba awai boledamu eŋgwas. Niŋgi kaŋgal tamo unub kiyo
niŋgi kaŋgal tamo sai kiyo di uŋgum. Niŋgi wau bole yoqniy.
9 Ariya wau qa gate, niŋgi dego nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi
kumbra bole enjroqniy. Niŋgi naŋgi ula enjroqnaib. Tamo
Koba a laŋ goge di unu. A nuŋgo Tamo Koba unu. A kaŋgal
tamo naŋgo Tamo Koba dego unu. Aqa ŋamgalaq di tamo
uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na
naŋgi peginjreqnu. Niŋgi deqa are qaloqnsib nuŋgo kaŋgal
tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy.

Niŋgi qoto tamo bulosib qoto qa iŋgi iŋgi jigeleŋoiy

10 Ariya e ijo anjam getentqai. Niŋgi Tamo Koba a beterye-
junub deqa niŋgi aqa siŋgila kobaquja osib siŋgila na tigeleso-
qniy. 11 Osib qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na niŋgi eŋgeqnu qaji di

jigeleŋosib siŋgila na tigelosib Satan aqa gisaŋ anjam ti aqa uli
kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniy.
12 Niŋgi geregere are qaliy. Iga mandam tamo uŋgasari
naŋgi ti qotosaieqnum. Iga laŋ goge qaji siŋgila ti Satan aqa
mondor uge uge naŋgi ti aqa gate kokba naŋgi ti qoteqnum.
Naŋgi kalil ambru qa bati endeqa mandam taqatoqnsib
unub.
13 Deqa bati uge endi niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na eŋgeqnu
qaji di eleŋosib siŋgila na tigelosib qotoqniy. Yim bunuqna
qoto koboamqa niŋgi siŋgila na tigelesqab.
14 Deqa niŋgi siŋgila na tigelesqa marsibqa anjam bole
alalag bul di tigsib tigeloiy. Osib kumbra bole tiŋtiŋ gara jugo
bul jigsib dena nuŋgo are targa kabutiy.
15 Qotei na jeu kobotej deqa iga a ti are qujaitosim unum.
Anjam bole di niŋgi siŋga tatal bul jigsib mare mare laqniy.
16 Niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi kalil di jigekritosib ariya Yesus
qa dego nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Nuŋgo areqalo di
dumu bul osib tigeloiy. Yimqa tamo uge Satan na qaja ti
ŋamyuwo ti niŋgi qa waiyoqnimqa nuŋgo dumu dena niŋgi na
qaja ti ŋamyuwo ti di gotraŋyoqnqab.
17 Qotei na niŋgi eleŋej aqa kumbra di niŋgi gate tatal
bul jigsib soqniy. Sosib Mondor aqa sebru dego ojsib dena
qotoqniy. Sebru di Qotei aqa anjam.
18 Niŋgi Mondor aqa siŋgila na gaigai Qotei pailyoqniy.
Niŋgi aqarataib. Niŋgi Qotei na aqaryaiŋgwa maroqnsib
pailyoqniy. Niŋgi pailyqajqa urato uge deqa niŋgi geregere
ŋam atoqnsib soqniy. Sosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil
naŋgi qa pailyoqniy.
19 Osib e qa dego endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol
aqa medabu siŋgilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami
uliesoqnej qaji di ubtoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqn-
qas.”
20 O ijo was kalil, Qotei na e qariŋbonaqa e aqa anjam bole di
mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi
waibeb unum. E anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa niŋgi e
qa Qotei pailyoqnibqa a na e siŋgilatboqnim e ulaqasai. E aqa
anjam di siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.

Anjam getento

21 Ariya Tikikus a nuŋgoq bqo deqa a na ijo wau kalil qa
niŋgi saiŋgwas. Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba
aqa wau tamo bole.
22 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a
na niŋgi merŋgwas. Osim nuŋgo are siŋgilatetŋgwas.
23 O Kristen was kalil, Tamo Koba Yesus Kristus aqa
Abu Qotei wo naŋgi aiyel na nuŋgo are latetŋgebe. Osib

niŋgi aqaryaiŋgibqa niŋgi naŋgi aiyel qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy.
24 Tamo uŋgasari kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqajqa uratosaieqnub qaji naŋgi qa Qotei a are boleiyeme. Bole.

FILIPAI

1 E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo unum.
Aqo aiyel na anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi
Kristus Yesus aqa segi tamo uŋgasari Filipai qureq di unub qaji
nuŋgoq qariŋyonum. Nuŋgo Kristen gate naŋgi ti nuŋgo wau
tamo naŋgi qa ti dego anjam endi qariŋyonum.
2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Filipai Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

3 E bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei
biŋiyeqnum.
4 Osim gaigai arebolebole na niŋgi kalil qa pailyeqnum.
5 Niŋgi nami iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare
mare laqneb. Agi bini niŋgi degyeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ
areboleboleibeqnu.
6 E endegsi qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di wau
boledamu yeqnu. A nami wau di utru atej. Ariya bini a wau
di yeqnu dena gilsim gilsim mondoŋ Kristus Yesus olo bqajqa
batiamqa a na wau di kobotqas.
7 Niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e kere niŋgi qa are
qaleqnum. E tonto talq endi sqai kiyo e walwelosiy Yesus
aqa anjam bole siŋgilatoqnsiy mare mare laqnqai kiyo di
uŋgum. Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa niŋgi kalil e
beterbosib e ti koba na Qotei aqa wau ojeqnum.
8 Kristus Yesus a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Aqa kumbra
dena ijo are tigeltetbej deqa e niŋgi kalil olo nuŋgwajqa are
koba unu. Di Qotei a segi qalie.
9 E bati gaigai niŋgi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu,
ni na Filipai Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi qalaqalaiyo
kumbra naŋgo are miligiq di tulaŋ siŋgilatosib dauryqab. Osib
powo koba ti areqalo bole ti sqab.”
10 O ijo was, niŋgi kumbra kalil geregere tenemtosib kum-
bra bole segi yoqniy. Niŋgi degyqab di mondoŋ Kristus a
olo bosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa niŋgi une
saiqoji sqab.
11 Kumbra bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di
nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnimqa Qotei aqa ñam goge oqoqnqas.
Utru deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum.

Pol a tonto talq di unu

12 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy, jeu tamo naŋgi na e
tonto talq endi waibeb unum. Ariya naŋgi Yesus aqa anjam
bole getentosai. Anjam bole di olo tulaŋ siŋgilaeqnu.

13 Tamo kalil naŋgi qalie, e Kristus Yesus aqa wau ojoqnem
deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Tonto
tal taqato tamo naŋgi dego qalie.
14 E tonto talq endi unum deqa Kristen was gargekoba
naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam
palontqajqa ulaosaieqnub.
15-17 Bole, tamo qudei na ijo ñam tentib aguq aiqajqa deqa
are qaloqnsib naŋgo are uge na Kristus aqa anjam mare
mare laqnub. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtqajqa are qaloqnsib
Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi tamo aqaryain-
jrqajqa deqa are qalosaieqnub. E tonto talq endi soqnit naŋgi
ijo are ugetetbqajqa deqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam
mare mare laqnub. Ariya tamo qudei naŋgi are bole na
Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Tamo di naŋgi qalie,
e Yesus aqa anjam bole siŋgilatqajqa waueqnamqa jeu tamo
naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Deqa naŋgi e tulaŋ
qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub.
18 Deqa uŋgum. Tamo naŋgi are bole na Kristus aqa anjam
mare mare laqnub kiyo tamo naŋgi are uge na Kristus aqa
anjam mare mare laqnub kiyo di kere. Naŋgi kalil koba na
Kristus aqa anjam mare mare laqnub deqa e tulaŋ arebole-
boleibeqnu.

Pol a are qalej, "E mandamq endi sosiy
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjroqnqai"

19 Deqa ijo was, e tulaŋ areboleboleibim sqai. Di kiyaqa?
E qalieonum, Qotei a nuŋgo pailyo na ti Yesus Kristus aqa
Mondor na ti e aqaryaibosim tonto talq endena oqeq atim e
bole sqai.
20 Deqa ijo are koba endegsi unu. Wau kalil Qotei na ebej
qaji di e geregere ojoqnqai. Yim deqa e jemaibqasai. Bini
bati endeqa ti bunuq qa ti e siŋgila na tigeloqnsiy ijo jejamu
Kristus torei yekritosiy aqa ñam soqtoqnqai. Agi e kumbra
degyeqnum. Deqa e moiqai kiyo e sqai kiyo di uŋgum. E ijo
kumbra kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnqai.
21 Ijo are koba endegsi unu. E sqai di e Kristus ombla sqai.
Ariya e moiqai di e olo iŋgi tulaŋ boledamu oqai.
22 E mandamq endi sosiyqa e tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi aqaryainjroqnqai. E gam kiye dauryqai di e qaliesai.
23 E areqalo aiyeltejunum. Ijo areqalo bei agiende. E laŋ
qureq oqsiy Kristus ombla sqai. E degyqai di tulaŋ bolequja.
24 Ariya e mandamq endi sosiy niŋgi aqaryaiŋgoqnqai di
dego bolequja.
25 Deqa e are qalonum, e mandamq endi sqai. E qalieonum,
e urur moiqasai. E mati sosiy niŋgi koba na Yesus aqa

wau ojoqnqai. Yim wau dena niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
geregere siŋgilatoqnsib areboleboleiŋgim sqab.
26 Deqa ijo was niŋgi quiy. E olo nuŋgoq bosiy niŋgitqa bati
deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgim Kristus Yesus aqa ñam
soqtoqnsib sqab.

Niŋgi Kristus aqa ñam qa jaqatiŋ oqnqab

27 Ijo anjam kobaquja bei agiende. Niŋgi Kristus aqa an-
jam bole geregere dauryoqniy. Niŋgi degyqab di e anjam
endegsi quqwai, “Bole, Filipai Kristen naŋgi are qujaitoqnsib
waukobaeqnub. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatqajqa deqa.” O ijo was,
e olo nuŋgoq bosiy nuŋgwai kiyo e tonto talq endi sqai kiyo di
uŋgum.
28 E qalieqai, niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa ulaosaieqnub.
Nuŋgo kumbra dena jeu tamo naŋgo are qametnjreqnaqa
naŋgi endegsi poinjreqnu, “Bole, iga padalqom.” Ariya ijo
was, niŋgi padalqasai. Qotei na niŋgi eleŋam niŋgi so bole
gaigai sqab.
29 Niŋgi quiy. Qotei na niŋgi giltŋgej. Di kiyaqa? Niŋgi
Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa. Deqa segi sai.
Niŋgi aqa ñam qa jaqatiŋ oqajqa deqa ti niŋgi giltŋgej.
30 Nami e jeu tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam na qoteqnam
niŋgi e nuboqneb. Agi bini e jeu tamo naŋgi ti qoteqnam
niŋgi deqa queqnub. Niŋgi dego e beterbosib jeu tamo naŋgi
ti qoteqnum. Dena niŋgi jaqatiŋ eqnub.

2

Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryiy

1 O ijo was, Kristus a gaigai nuŋgo are siŋgilatetŋgoqnsiqa
niŋgi qalaqalaiŋgoqnsiqa nuŋgo are latetŋgeqnu. Qotei aqa
Mondor a nuŋgoq di beterejunu. Niŋgi nuŋgo Kristen was
naŋgi qa are boleiŋgeqnaqa naŋgi qa duleqnub.
2 E deqa niŋgi qa areboleboleibeqnu. Ariya niŋgi olo kum-
bra qudei dego yoqnibqa dena e tulaŋ areboleboleiboqnqas.
Kumbra agiende. Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kum-
bra dauryosib soqniy. Sosib niŋgi areqalo qujai na Qotei aqa
wau yoqniy.
3 Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa are qalaib. Niŋgi nuŋgo segi
ñam soqtoqnaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo
nuŋgo Kristen was naŋgo ñam soqtetnjroqniy.
4 Niŋgi nuŋgo segi iŋgi iŋgi qa are qaloqnsib gereiyoqnaib.
Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are qaloqnsib naŋgo iŋgi
iŋgi dego gereiyetnjroqniy.

Yesus a aqa segi ñam aguq atej deqa
Qotei na a olo ñam kobaquja yej

5 Niŋgi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniy.
6 Yesus a segi Qotei sosiqa ariya a deqa are qalosaioqnej.
7 A aqa ñam kobaquja di ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a
kaŋgal tamo laŋaj bul soqnej.
8 Deqa tamo kalil naŋgi a unoqneb di a mandam tamo
soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam
dauryosiq moiyej. Od, a ŋamburbasq di moiyej.
9 Onaqa Qotei na a laŋ qureq osi oqsiqa ñam kobaquja yej.
Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
10 Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondoŋ laŋ aŋgro kalil
naŋgi ti tamo kalil naŋgi ti Yesus aqa areq di siŋga pulutqab.
Od, iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti mandam sorgom ti dia
unub qaji naŋgi Yesus aqa areq di siŋga pulutqab.
11 Osib naŋgo medabu qujaitoqnsib maroqnqab, “Yesus
Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena Abu Qotei aqa
ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Niŋgi suwaŋ qa kumbra tamo uŋgasari naŋgi osornjroqniy

12 O ijo was bole, e qalieonum, niŋgi gaigai ijo anjam
dauryeqnub. Ariya niŋgi olo siŋgila na dauryoqniy. E niŋgi
koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi soqnit niŋgi
ijo anjam dauryqa urataib. Niŋgi ijo anjam olo siŋgila na
dauryoqniy. Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋej deqa niŋgi
ulaoqnsib laŋ qureq oqwajqa siŋgilaoqniy.
13 E qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di waueqnu deqa
niŋgi kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji di yeqnub. Niŋgi
kumbra di yqajqa are koba sonaqa agi yeqnub.
14 Ariya niŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qotoqnaib. Kumbra kalil
niŋgi yeqnub qaji di niŋgi lawo na yoqniy.
15-16 Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ une
saiqoji sqab. Sosib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam ojoqnsib
mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq di laqnsib suwaŋ
qa kumbra naŋgi osornjroqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di
kumbra bole dauryqa uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub.
Deqa mondoŋ Kristus a olo bosim naŋgo une deqa naŋgi
peginjrqas. Yim bati deqa e nuŋgo kumbra bole kalil qa
tulaŋ areboleboleibqas. Areboleboleibim qalieqai, wau kalil
e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di e laŋa yosaioqnem.
17 O ijo was, nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di
Qotei atraiyo iŋgi bul. Jeu tamo naŋgi na e lubib moiqai kiyo?
Moisiy nuŋgo areqalo de ti ijo leŋ wain bul aiqas qaji de ti
turtosiy Qotei atraiyobulqai. E moiqai di uŋgum. Bini e niŋgi
ti koba na areboleboleigwas.
18 Niŋgi dego e ti koba na areboleboleigwas.

Pol na Timoti qariŋyim a Filipai Kristen naŋgoq gilqa marej

19 Tamo Koba Yesus na e odbimqa sokiñala e Timoti qariŋyit
a nuŋgoq gilqas. Gilsim olo puluosim ijoq bosim nuŋgo
kumbra kalil qa e saibqas. Yim e qusiy are siŋgilatqai.
20 Timoti a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a na niŋgi
aqaryaiŋgwajqa gam ŋameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai.
Aqo Timoti wo segi niŋgi qa are qaleqnum.
21 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi jejamu qa are koba qaleqnub.
Naŋgi Yesus Kristus aqa wau qa are qalosaieqnub.
22 Timoti aqa kumbra tulaŋ boledamu di niŋgi qalie. A na
e wauetboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu.
Aŋgro naŋgi na naŋgo abu naŋgi wauetnjreqnub dego kere
Timoti na e wauetbeqnu.
23 Deqa e kiñala tariŋosiy kumbra kiye jeu tamo naŋgi na
e ebqab di qalieosiy Timoti qariŋyit a nuŋgoq boqujatosim
saiŋgwas.
24 E endegsi qalieonum, Tamo Koba a na e gam waqtet-
bimqa sokiñala e segi dego nuŋgoq bosiy nuŋgwai.

Pol a Epafroditus qariŋyqa marej

25 E endegsi are qalonum, e Epafroditus dego qariŋyit a
nuŋgoq gilqas. A gago Kristen was bole. A e ombla wau qujai.
Aqo ombla qatqarosim jeu tamo naŋgi ti qoteqnum. Niŋgi
nami a qariŋyonab ijoq bosiqa aqaryaiboqnej.
26 Bini a niŋgi nuŋgwajqa are koba unu. A qalie, a qure endia
maiyonaqa niŋgi deqa qusibqa a qa are gulbeiŋgej.
27 A makobaiyonaq moiqa jojomonaqa Qotei na a bole-
tosiqa a qa dulej. A qa segi dulosai. Qotei a e qa dego dulej.
Di kiyaqa? E are tulaŋ gulbekobaibaim deqa.
28 Deqa ijo was, e arebolebole na Epafroditus olo
qariŋyonum nuŋgoq gilqo. Di kiyaqa? Niŋgi a unsib tulaŋ
areboleboleiŋgwajqa deqa. Yim e olo niŋgi qa are koba
qalqasai.
29 Deqa Epafroditus a nuŋgoq bamqa niŋgi a qa tulaŋ are-
boleboleiŋgim Tamo Koba aqa ñam na gereiyoqniy. Niŋgi na
tamo bole deqaji kalil naŋgo ñam gaigai soqtetnjroqniy.
30 Epafroditus a aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are
qalosaieqnu. A Kristus aqa wau ojoqnsiq deqa a moiqa
jojomej. Bati deqa niŋgi na e aqaryaibqa keresai deqa niŋgi
Epafroditus qariŋyonab ijoq bosiqa a kamba e aqaryaiboqnej.

3

Tamo a Kristus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a tamo bole sqas

1 Ariya ijo was kalil, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai
bei unu. Anjam agiende. Niŋgi Tamo Koba a qa tulaŋ arebole-
boleiŋgim soqniy. E anjam di olo neŋgreŋyqa asgibosaieqnu. E
are qalonum, anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwas.

2 Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei naŋgi bauŋ
juwaŋ bul sosib kumbra uge uge yeqnub. Tamo deqaji naŋgi
muluŋ aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo muluŋ di bolesai. Di
gisaŋ muluŋ.

3 Ariya iga tamo deqaji sai. Iga muluŋ bole aiyo qaji. Iga
Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na Qotei qa louoqnsimqa Kris-
tus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga qalie, jejamu qa kumbra
na iga aqaryaigwa keresai bole sai.

4 E nami jejamu qa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem.
Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Gago jejamu qa kumbra na
iga aqaryaigwa kere.” O ijo was, e tamo naŋgi di tulaŋ
buŋnjrejunum.

5 Ijo jejamu qa kumbra agiende. E ŋambabonamqa bati 8
onaqa ijo ai abu naŋgi na e osib muluŋ waibeb. E Israel tamo.
Ijo moma utru Benjamin. E Hibru anjam qalie bole. E dal
anjam siŋgila na dauryoqnem. Od, e Farisi naŋgo kumbra na
dal anjam dauryoqnem.

6 E Qotei aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem deqa e na Kris-
ten naŋgi ugeugeinjroqnem. E dal anjam kalil dauryekritem
deqa tamo kalil naŋgi na e nuboqnsib ijo une bei babtosaio-
qneb.

7 Deqa e are qaloqnem, “Ijo jejamu qa kumbra dena tamo
kalil naŋgo kumbra tulaŋ buŋyeqnu.” E degsi are qalsimqa
ariya bunuqna e are bulyosim ijo jejamu qa kumbra kalil
unem di kumbra bolesai. Degsi unsimqa e kumbra di
uratosim olo Kristus aqa gam dauryoqnem.

8 Di segi sai. E mandam qa kumbra kalil dego uratekritem.
Di kiyaqa? E Kristus segi ojqajqa deqa. E ijo Tamo Koba
Kristus Yesus qa bole qalieem. Kristus qa qalieqajqa kumbra
di tulaŋ bolequja e degsi unem. E poibej, mandam qa kumbra
kalil di qalam jiri bul. Deqa bini e Kristus segi ojqajqa are
koba unu.

9 E a segi beteryejunum. E dal anjam dauryqai gam dena
e Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa keresai. Deqa e gam
bei na tamo bole une saiqoji unum. Gam agiende. E Kristus
qa ijo areqalo siŋgilateqnum. Od, iga Kristus qa gago areqalo
siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga mergwas, “Niŋgi ijo
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.”

10 Deqa e Kristus qa qalieqajqa are koba unu. A subq na
tigelosiq siŋgila kobaquja ej. E siŋgila deqa qalieqajqa are
koba unu. A jaqatiŋ osiq moiyej. Deqa e a beteryosiy a ombla

jaqatiŋ osiy moiyobulqajqa are koba unu.
11 E qalieonum, mondoŋ e olo subq na tigelqai.

Pol a Yesus aqa kumbra dauryqajqa siŋgila na waueqnu

12 E Kristus Yesus aqa kumbra di torei dauryekritosai unum. E gaigai kumbra di ojqajqa siŋgila na waueqnum. Nami Yesus na e ojsiqa aqa segiq di atej deqa bini e kamba aqa kumbra ojqajqa siŋgila na waueqnum.
13 O ijo was kalil, e Yesus aqa kumbra di torei ojekritosai unum. Ijo areqalo qujai agi merŋgwai. Jejamu qa kumbra kalil e nami dauryoqnem qaji di e uratekritosiy awai bole Qotei na mondoŋ ebqas qaji di oqajqa siŋgila na waueqnum.
14 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim siŋgila na urureqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na Qotei na e metbimqa e laŋ qureq oqsiy dia a ombla so bole gaigai sqai.
15 E areqalo bole ti sosim anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi qudei Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti unub deqa niŋgi dego areqalo bole ti soqniy. Ariya niŋgi qudei areqalo bei ejunub kiyo? Degam Qotei na nuŋgo areqalo di olo gereiyetŋgwas.
16 Kumbra bole bole iga ojeqnum qaji di iga siŋgila na ojesqom. Iga uratqasai.
17 O ijo was, niŋgi kalil gaigai ijo kumbra dauryoqniy. Osib tamo uŋgasari ijo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi unjroqnsib naŋgo kumbra dego dauryoqniy.
18 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di tamo gargekoba naŋgi na jeuteqnub. E naŋgi qa bati gargekoba niŋgi saiŋgoqnem. Deqa bini e akam ti olo niŋgi saiŋgeqnum.
19 Tamo naŋgi di naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Naŋgo kumbra di naŋgi na gisaŋ qotei bul ateqnub. Naŋgi bati gaigai mandam qa iŋgi iŋgi oqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Osib jemai kumbra yqajqa areboleboleinjreqnu. Deqa mondoŋ naŋgi ŋamyuwoq di torei padalqab.
20 Ariya iga laŋ qure qaji tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na mandamq aisim iga eleŋqas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.
21 Yesus a siŋgila koba ti unu deqa a na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa siŋgila dena a na gago jejamu bulyetgimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulbe ti jaqatiŋ ti unu.

4

Niŋgi Tamo Koba Yesus qa areboleboleiŋgoqneme

1 Deqa ijo was bole, niŋgi Tamo Koba a beteryosib siŋgila na
tigelesoqniy. Agi e nami niŋgi degsi merŋgem. E niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnum deqa e niŋgi qa are koba qaleqnum. Osim
niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Niŋgi segi ijo awai bole bul.
E awai di oqajqa waukobaeqnum.
2 Ariya Yuodia Sintike wo, niŋgi aiyel Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi aiyel ombla are qujaitosib geregere soqniy.
3 Tamo bei e ombla wauo qaji a dego Filipai di unu. E tamo
di minjqai, “O was, ni na uŋa aiyel naŋgi di aqaryainjrime.
Naŋgi aiyel uŋa bole. Naŋgi aiyel e ombla na Yesus aqa anjam
mare mare laqnem. Tamo qudei naŋgi Klemen a ti dego
e koba na wauoqnem. Naŋgo ñam Qotei a ŋambile qa buk
miligiq di neŋgreŋyej unub.”
4 O ijo was, niŋgi bati gaigai Tamo Koba a qa arebole-
boleiŋgoqneme. E olo merŋgwai. Niŋgi tulaŋ arebole-
boleiŋgoqneme.
5 Niŋgi lawo kumbra dauryoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo
kumbra di unoqnqab. Sokiñala Tamo Koba a olo bqas.
6 Deqa niŋgi iŋgi bei qa areqalo kobaiyaib. Niŋgi gaigai
nuŋgo gulbe kalil qa Qotei pailyoqnsib a biŋiyoqnsib endegsib
minjoqniy, “O Abu, ni na iga aqaryaigoqne.”
7 Niŋgi degyoqnibqa Qotei na niŋgi are latetŋgwas. Osim a
na nuŋgo are miligi ti nuŋgo areqalo ti taqatetŋgwas. Yimqa
niŋgi Kristus Yesus beteryosib are lawo sqab. Qotei aqa are
lawo di tulaŋ bolequja. Are lawo di aqa utru iga geregere
poigwa keresai.
8 Ariya ijo was, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende.
Niŋgi kumbra bole ti kumbra tiŋtiŋ ti kumbra jiga saiqoji
deqa ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji deqa ti are
qaloqnsib soqniy. Kumbra kalil tamo naŋgi yeqnab iga un-
oqnsim biŋiyeqnum qaji deqa ti are qaloqnsib soqniy.
9 Od, Qotei aqa anjam kalil e nami niŋgi merŋgeqnam quo-
qneb qaji di niŋgi dauryosib soqniy. Ijo kumbra kalil e nami
nuŋgo ambleq di yeqnam niŋgi unoqneb qaji di dego niŋgi
dauryosib soqniy. Yimqa Qotei a niŋgi ti sqas. Agi Qotei a are
lawo qa utru.

Filipai Kristen naŋgi na Pol aqaryaiyeb deqa a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

10 O ijo was, niŋgi bini e olo aqaryaibqajqa are qaleqnub
deqa e Tamo Koba a qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Bole, nami
niŋgi e qa are qaloqneb ariya bati di niŋgi e aqaryaibqa gam
saiqoji.
11 E iŋgi iŋgi qa truqueqnum e deqa are qalosaieqnum.
Niŋgi na e aqaryaibqajqa e deqa are qalsim anjam endi

merŋgosai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa gulbe
kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e ulaqasai.
12 E iŋgi saiqoji sqai kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo di uŋgum,
e are lawo sqai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa
e iŋgi kere sqas kiyo e mambqas kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo
e iŋgi qa truquoqnqai kiyo di uŋgum, e are lawo sqai. Gulbe
kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e are lawo sqai.
13 Kristus a segi na e siŋgilatbeqnu deqa e kumbra kalil yqa
kere.
14 E gulbe ti sonamqa niŋgi e beterbosib silali qa aqaryaibo-
qneb di niŋgi keretoqneb.
15 O Filipai tamo uŋgasari, niŋgi qalie, e nami Yesus aqa
anjam bole palontqajqa wau utru atsim Masedonia sawa
uratosim walweleqnamqa niŋgi segi e qa are qaloqnsib silali
qa aqaryaiboqneb. Kristen qudei naŋgi e silali qa aqaryaibo-
saioqneb.
16 Agi e Tesalonaika qureq di sonamqa niŋgi e silali qa
aqaryaiboqneb.
17 Niŋgi olo e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi
kumbra bole dauryibqa Qotei na kamba niŋgi awai bole
eŋgwajqa e deqa are qaleqnum.
18 E silali iŋgi iŋgi kere unu. E iŋgi bei qa truquosai. Di
kiyaqa? Niŋgi na silali Epafroditus yeb a na osi bosiq ebej.
Niŋgi silali qa e aqaryaibeb deqa niŋgi Qotei atraiyobuleb.
Atraiyo iŋgi di quleq bole ti. Qotei a atraiyo iŋgi deqa tulaŋ
areboleboleiyeqnu.
19 Qotei a Kristus Yesus aqa ñam na iŋgi tulaŋ bole bole
iga egoqnqas. Deqa niŋgi iŋgi bei qa truquoqnibqa a na
eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab.
20 Qotei a gago Abu. A segi Qotei bole. Deqa iga bati gaigai
aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Pol a Filipai Kristen naŋgi kaiyeinjrej

21 Niŋgi Kristus Yesus aqa tamo uŋgasari unub. E na niŋgi
kalil kaiyeiŋgonum. Kristen was e koba na endi unum qaji
naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
22 Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub.
Kristen tamo uŋgasari Mandor Sisar aqa talq di waueqnub
qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
23 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo
qunuŋ geregere taqateme. Bole.

KOLOSI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej.
2 Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Niŋgi gago Kristen was bole. Niŋgi Qotei aqa
segi tamo uŋgasari Kolosi qureq di unub qaji. Niŋgi Kristus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Gago Abu Qotei a niŋgi qa are
boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kolosi Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

3 Aqo Timoti wo gaigai niŋgi qa pailyoqnsimqa gago Tamo
Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei biŋiyeqnum.
4 Aqo aiyel niŋgi qa anjam bei endegsi quem. Niŋgi Kristus
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub.
5-6 Nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq bonaqa niŋgi queb.
Qusibqa bini iŋgi bole bole Qotei na laŋ goge dia gereiyetŋgej
qaji di niŋgi oqajqa tariŋeqnub. Yesus aqa anjam bole di
sawa sawa kalilq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatoqnsib kumbra bole bole
yeqnub. Niŋgi dego kumbra bole bole yeqnub. Qotei a iga qa
are boleiyej anjam bole di niŋgi qusib poiŋgonaqa bati deqa
niŋgi kumbra bole yqajqa utru ateb.
7 Anjam di Epafras a niŋgi merŋgonaq qusib poiŋgej. Epafras
a iga ti Kristus aqa wau tamo bole unum. Iga Epafras tulaŋ
qalaqalaiyeqnum. A siŋgila na niŋgi aqaryaiŋgoqnsiqa Kristus
aqa wau ojeqnu.
8 A niŋgi qa endegsi iga saigej, “Qotei aqa Mondor na Kolosi
Kristen naŋgi siŋgilatnjreqnaqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra dau-
ryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

9 Iga nami quem, niŋgi kumbra bole di yeqnub. Bati deqa
iga niŋgi qa pailyqa utru atem. Bini iga gaigai niŋgi qa
pailyoqnsim unum. Iga endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni
na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi ino areqalo
geregere poinjrqas. Amqa ino Mondor na naŋgi powo koba
enjroqnimqa naŋgi ino anjam kalil bole qalieoqnqab.
10 Osib naŋgi kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu
qaji di yoqnsib walweloqnqab. O Qotei, ni na naŋgi aqaryain-
jroqnimqa naŋgi wau bole bole yoqnsib ni qa geregere qalieo-
qnib naŋgo qalie di tulaŋ kobaoqnqas.

11 Ni ino segi siŋgila kobaquja na naŋgi siŋgilatnjroqnim
naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnqab. Osib lawo na sosib tulaŋ
areboleboleinjroqnqas.”
12 O ijo was, iga degsim niŋgi qa Abu pailyeqnum. Deqa
niŋgi a biŋiyoqnsib soqniy. A na niŋgi keretŋgej deqa iŋgi bole
bole a nami laŋ goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi mondoŋ
oqsib oqab. Agi niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil
suwaŋoq di unub qaji naŋgi ti iŋgi di oqab.
13 Nami iga ambruq di soqnem. Ambru aqa siŋgila dena iga
taqatgesoqnej. Onaqa bunuqna Qotei na iga ambruq dena
eleŋosiqa aqa segi Ŋiri qujai tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji aqa
sorgomq di iga atej unum. Deqa bini Yesus a gago Mandor
Koba sosiq iga taqatgeqnu.
14 A na iga awaigosiqa gago une kobotetgej.

Pol a Yesus aqa kumbra ti wau ti deqa anjam saej

15 Yesus a segi Qotei. Gago ŋamdamu na iga Qotei unqa
keresai. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji di Yesus a segi
utru.
16 Yesus aqa wau na Qotei na iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam
ti di unub qaji di gereinjrej. Iŋgi iŋgi kalil gago ŋamdamu na
uneqnum qaji ti gago ŋamdamu na unqa keresai qaji ti di Yesus
aqa wau na Qotei na gereinjrej. Laŋ goge qaji siŋgila ti laŋ
aŋgro naŋgi ti mandor kokba ti mondor naŋgi ti kalil di Yesus
aqa wau na Qotei na gereinjrej unub. Iŋgi iŋgi kalil di Yesus a
segi utru. Di aqa segi iŋgi iŋgi.
17 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil di brantosaisonaqa Yesus a
soqnej. A na iŋgi iŋgi kalil di geregere taqateqnu deqa iŋgi iŋgi
kalil degsi bole unub.
18 Yesus a Kristen tamo uŋgasari naŋgo gate. Naŋgi aqa
jejamu bul. A naŋgo ŋambile qa utru. A tamo kalil naŋgi qa
namoosiq subq na tigelej deqa a segi qujai iŋgi iŋgi kalil naŋgo
gate.
19 Qotei aqa are koba endegsi unu. Aqa segi ŋambile ti
kumbra ti kalil aqa Ŋiri Yesus aqaq di soqnim Qotei a segi
Yesus aqaq di keretosim maqesqas.
20 Osim a Yesus aqa wau na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ
ti di unub qaji naŋgi tingitnjrimqa naŋgi a ombla geregere
lawo na sqab. Aqa are koba degsi unu deqa a na Yesus
qariŋyonaqa a ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ aiyej qaji dena
a jeu kobotosiqa iga olo eleŋej.
21 Nami niŋgi Yesus qa isaq di soqneb. Niŋgi nuŋgo segi
areqalo na laqnsibqa Qotei ti jeu atoqnsib kumbra uge uge
yoqneb.
22 Ariya bunuqna Yesus a ŋamburbasq di moiyej aqa kumbra
dena Qotei na jeu kobotosiqa niŋgi olo eleŋej. A degyej. Di

kiyaqa? A na niŋgi metŋgim niŋgi aqa areq bosib aqa segi kumbra boleq di sosib aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa deqa.

23 Deqa ijo was kalil, une bei na niŋgi titŋgwa laqnimqa Yesus aqa anjam bole niŋgi queb qaji di nuŋgo areqaloq di olo siŋgilatoqniy. Di urataib. Niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami niŋgi eŋgwa marej qaji di oqajqa tariŋoqniy. Osib siŋgila na tigelesoqniy. E Pol. E Qotei aqa wau tamo. E na Yesus aqa anjam bole di tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum.

Pol a Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba eqnu

24 Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa segi jejamu bul. A na naŋgi aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba ej. Aqa jaqatiŋ di koboosaiunu deqa e dego naŋgi qa ti niŋgi qa ti osimqa ijo segi jejamuq di jaqatiŋ koba eqnum. Ijo kumbra dena e na Kristus aqa jaqatiŋ kereteqnum. E ijo jaqatiŋ deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.

25 Qotei a segi na e giltbej deqa e Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi qa waueqnum. Ijo wau agiende. E Qotei aqa anjam kalil mare mare laqnum. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa.

26 Tulaŋ nami Qotei aqa anjam di uliesoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam di qalieosaisoqneb. Uliesosiq bosi bosiq ariya bini Qotei na aqa anjam di olo boleq ateqnaqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib poinjreqnu.

27 Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atoqnsiqa iga osorgeqnu. Deqa iga endegsi poigeqnu, bole, Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqaryainjreqnu. Uli anjam di tulaŋ bolequja. Aqa damu agiende. Kristus a nuŋgo ambleq di unu. Mondoŋ a na niŋgi eleŋosim laŋ qureq joqsi oqimqa dia niŋgi iŋgi tulaŋ bole bole oqab. Niŋgi iŋgi di oqajqa tariŋoqnsib unub.

28 Iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam minjreqnum. Iga powo bole ti sosim anjam di siŋgila na minjreqnum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Naŋgi gago anjam di qusib Kristus aqa kumbra torei dauryekritosib soqnib iga na naŋgi joqsim Qotei aqa areq di atqajqa deqa.

29 E deqa wau koba yeqnum. Kristus aqa siŋgila kobaquja Qotei na ebej qaji dena e wau koba yoqnsim laqnum.

2

Niŋgi gisaŋ anjam dauryaib

1 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. E niŋgi qa ti Kristen tamo uŋgasari Laodisia qureq di unub qaji naŋgi qa ti tamo

uŋgasari kalil ijo ulatamu unosaieqnub qaji naŋgi qa ti wau
koba yeqnum.
2 E niŋgi kalil are siŋgilatetŋgitqa niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqnsib are qujaitosib sqajqa deqa
osim wau koba yeqnum. Ijo are koba endegsi unu. Niŋgi
powo bole osib Kristus qa nuŋgo areqalo torei siŋgilaboletosib
dena niŋgi Qotei aqa uli anjam geregere qalieqab. Kristus a
segi uli anjam di aqa utru.
3 Qalie ti powo ti kalil aqaq di uliejunu.

4 E niŋgi anjam degsi merŋgonum. Di kiyaqa? Tamo bei na
bosim niŋgi gisaŋgosim walawala anjam bei merŋgimqa niŋgi
qusib dauryaib deqa.
5 E bini niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya
niŋgi ijo are miligiq di unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. E
qalieonum, niŋgi wau bole yoqnsib nuŋgo areqalo Kristus qa
geregere siŋgilatoqnsib unub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ arebole-
boleibeqnu.

Iga Kristus taqyosim ŋambile bole oqom

6 Niŋgi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nuŋgo areq di
ateb deqa niŋgi aqa kumbra na walweloqniy.
7 Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na
tigelejunu dego kere niŋgi Yesus osib nuŋgo are miligiq di
siŋgilatosib aqa kumbra dauryoqniy. Yesus aqa anjam bole
iga na merŋgoqnem qaji di niŋgi bati gaigai nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosib soqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei biŋiyoqniy.

8 O was niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib
niŋgi naŋgo anjam dauryqajqa walawalaiŋgwab. Naŋgi naŋgo
segi powo na ti gisaŋ anjam na ti niŋgi walawalaiŋgwab.
Deqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Tamo naŋgi di naŋgo
moma naŋgo anjam dauryeqnub. Osib mondor uge uge laŋ ti
mandam ti taqatejunub qaji naŋgo anjam dego dauryeqnub.
Naŋgi Kristus aqa anjam dauryosaieqnub.

9 Niŋgi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di so-
qnej. Qotei aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil Kristus aqaq di
keretosiq maqejunu.
10 Iŋgi iŋgi kalil siŋgila ti unub qaji naŋgo gate koba agi
Kristus. Niŋgi Kristus aqa segi tamo uŋgasari unub deqa Qotei
na niŋgi ŋambile eŋgej. Ŋambile di nuŋgoq di tulaŋ keretosiq
maqejunu.
11 Niŋgi Kristus taqyejunub deqa niŋgi muluŋ bole aiye-
junub. Di jejamu qaji muluŋ sai. Niŋgi Kristus aqa kumbra
na nuŋgo areqalo namij kalil urateb. Kumbra di muluŋ bole
aqa utru.

12 Niŋgi yanso eb bati deqa niŋgi Kristus beteryosib a ti
moiyobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi Kristus ombla subq atob-
ulej. Qotei na Kristus olo subq na tigeltej bati deqa a na niŋgi
Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa.
13 Nami niŋgi une yoqnsib laqnsib nuŋgo areqalo namij
dauryoqneb. Dena niŋgi moreŋesobuleb. Onaqa Qotei na
niŋgi olo Kristus koba na ŋambile eŋgsiqa nuŋgo une kalil
kobotetŋgej.
14 Nami dal anjam a gago une kalil boleq atsiq iga jeutgej
deqa iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem. Sonamqa Qotei
na olo dal anjam mutu kalil di taqal waiyosiqa dal anjam aqa
siŋgila kobotosiqa Kristus aqa ŋamburbasq di qamej.
15 Kumbra dena Qotei na mondor uge uge naŋgi ti naŋgo
gate kokba ti kalil naŋgo siŋgila kobotetnjrej. Osiqa qoto
siŋgilaosiqa naŋgi kalil tulaŋ buŋnjrej. Kristus a ŋamburbasq di
moiyej wau dena Qotei a qoto siŋgilaonaq tamo uŋgasari kalil
naŋgi unekriteb.

Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai

16 Deqa tamo bei na nuŋgo jejamuq di anjam qametŋgosim
endegsi merŋgaiq, “Niŋgi iŋgi uyo ti ya uyo ti yori bati ti bai
qala bunuj ti getentoqniy.”
17 O ijo was, kumbra deqaji seŋ qunuŋ bul damu saiqoji.
Kumbra dena iŋgi bole bole mondoŋ brantqas qaji di iga laŋa
suwi osorgeqnu. Ariya Kristus a segi iŋgi bole bole deqa utru.
18 Tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, “Niŋgi nuŋgo
segi ñam aguq atoqnsib olo laŋ aŋgro naŋgi qa louoqniy. Iga
ŋeiobilqei na kumbra di unem deqa niŋgi degyiy.” O ijo was,
niŋgi tamo di naŋgo anjam quetnjraib. Tamo deqaji naŋgi
naŋgo segi areqalo namij dauryeqnub. Osib mareqnub, “Iga
powo bole ti unum.”
19 Tamo deqaji naŋgi Kristus beteryosaieqnub. Kristus a
gago gate. Iga aqa jejamu qujai. Iga aqa siŋga ti baŋ ti
bul. A na iga siŋgilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujaiq di
turtobuloqnsim Qotei aqa wau na boleoqnsim siŋgilaeqnum.
20 Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi mondor
uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di
sosai. Deqa kiyaqa niŋgi olo mandam tamo naŋgo kumbra
dauryeqnub? Kiyaqa niŋgi naŋgo dal anjam dego daurye-
qnub?
21 Naŋgo dal anjam agiende, “Ni iŋgi di ojaim. Ni iŋgi di
uyaim. Iŋgi di ino jejamuq di betermaiq.” O ijo was, niŋgi
kiyaqa dal anjam di dauryeqnub?

22 Dal anjam di jejamu qa iŋgi iŋgi qa anjam. Iga jejamu
qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnqom di iga padalqom. Iŋgi iŋgi di
urur koboqab. Dal anjam deqaji mandam tamo naŋgi na
babteqnub.
23 Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam dena tamo
qudei naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi louoqnsib naŋgo
segi ñam aguq atoqnsib naŋgo jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub.
Deqa naŋgi are qaleqnub, dal anjam dena powo bole babte-
qnu. Di sai. Niŋgi quiy. Dal anjam dena iga aqaryaigwa
keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena iga gago segi
areqalo namij uratqa keresai bole sai.

3

Kristus a gago ŋambile qa utru

1-2 O ijo was, Qotei a niŋgi Kristus ombla subq na
tigeltŋgobulej deqa niŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa
wauoqniy. Kristus a laŋ goge oqsiq Qotei aqa baŋ woq di
awejunu deqa niŋgi gaigai laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa are
qaloqniy. Niŋgi mandam qaji iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnaib.
3 Niŋgi moreŋobulosib olo ŋambile eb. Nuŋgo ŋambile di agi
Kristus aqaq di uliesonaqa niŋgi Qotei beteryejunub.
4 Kristus a nuŋgo ŋambile qa utru. Mondoŋ a boleq dimqa
niŋgi dego a koba na Qotei aqa riaŋ ti wala ti boleq dqab.

Niŋgi kumbra uge kalil uratekritiy

5 Deqa niŋgi mandam qaji kumbra kalil nuŋgo are miligiq
di unu qaji di moiyotiy. Mandam qaji kumbra agi ubtosiy
merŋgwai. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge
uge yqajqa are prugŋgoqa, mandam qa iŋgi iŋgi qa maulŋgoqa
di kalil moiyotiy. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.
6 Tamo naŋgi kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi mondoŋ
Qotei na awai uge enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas. Tamo
naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo.
7 O ijo was, nami niŋgi dego tamo deqaji naŋgi koba na
laqnsibqa kumbra di yoqneb.
8 Ariya bini niŋgi kumbra kalil di uratekritiy. Ŋiriŋ ti minjiŋ
ti are uge ti yomu anjam ti anjam jiga ti di kalil uratekritiy.
9 Niŋgi nuŋgo areqalo namij aqa kumbra uge kalil qoreiyeb
deqa niŋgi olo nuŋgo Kristen was naŋgi gisaŋ anjam minjroq-
naib.
10 Niŋgi so bunujq di unub. Qotei a segi na nuŋgo so bunuj
di gereiyetŋgej. Osiqa a na gaigai niŋgi powo bole eŋgeqnu. A
na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej.
11 Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum.
Deqa iga endegsi marqasai, “E Grik qaji” o “E Juda qaji” o “E
muluŋ aiyo qaji” o “E muluŋ aiyosai qaji” o “E yauŋ tamo” o

“E yambaŋ tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai.” Iga degsi marqasai. Di kiyaqa? Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. A segi qujai na iga keretgejunu.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqniy

12 Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Deqa niŋgi kumbra endegyoqniy. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib tamo naŋgi lawo na gereinjroqniy. Tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq.

13 Kristen tamo bei na niŋgi gulbe eŋgimqa uŋgum gulbe di qoboiyosib aqa une kobotetiy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo Koba a na nuŋgo une kobotetŋgej deqa.

14 Niŋgi qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra na kumbra kalil tulaŋ buŋnjreqnu. Deqa niŋgi kalil koba na areqalo qujaitosib nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjroqniy.

15 Kristus a na iga lawo kumbra egeqnu deqa kumbra dena nuŋgo are miligi taqatesoqneme. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi jejamu qujai bul sosib Qotei biŋiyoqniy.

16 Osib niŋgi Kristus aqa anjam nuŋgo are miligiq di siŋgilatib soqnem. Soqnim niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi areqalo bole ti powo ti osornjroqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di Qotei biŋiyoqnsib a qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy.

17 Nuŋgo anjam maro na ti nuŋgo wau na ti nuŋgo kumbra kalil na ti niŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Osib niŋgi aqa ñam na Abu Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo ti uŋa ti aŋgro ti naŋgi anjam minjrej

18 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo tamo naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ arebole-boleiyqas.

19 O tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Niŋgi naŋgo are ugetetnjraib.

20 O aŋgro, niŋgi gaigai nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ arebole-boleiyqas.

21 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo are ugetetnjraib. Niŋgi naŋgo are ugetetnjrqab di naŋgi are gulbeinjrqas. Osim naŋgi wau bole yqajqa asginjrqas.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

22 O kaŋgal tamo, niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgo ŋamdamuq di laŋa

wau bole yobulaib. Niŋgi Tamo Koba a qa ulaosib gaigai are
bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy.
23 Wau kalil niŋgi naŋgi qa yeqnub qaji di niŋgi siŋgila na
yoqniy. Niŋgi mandam tamo naŋgi qa wauosaieqnub. Niŋgi
Tamo Koba a qa waueqnub.
24 Niŋgi qalie, mondoŋ Tamo Koba a na niŋgi awai
boledamu eŋgwas. Awai di a nami aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi enjrqa marej. Niŋgi are qaliy. Niŋgi Tamo Koba Kristus
aqa kaŋgal tamo unub. A segi nuŋgo Wau qa Gate.
25 Tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei na kamba
awai uge enjrqas. Aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi
kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgi peginjrqas.

4

1 O wau qa gate, niŋgi nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole
enjroqniy. Niŋgi qalie, nuŋgo Gate dego unu. Agi a laŋ qureq
di unu.

Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy

2 Ariya ijo was, niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy.
Niŋgi aqarataib. Niŋgi pailyoqnsib areqalo bole ti sosib Qotei
biŋiyoqniy.
3 Niŋgi iga qa dego Qotei pailyoqniy. Niŋgi endegsib
pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa wau qujai naŋgi ti gam
waqtetnjroqnimqa naŋgi medabu waqtoqnsib Kristus aqa
anjam nami uliesoqnej qaji di mare mare laqnqab.” O ijo
was niŋgi quiy. Jeu tamo naŋgi Kristus aqa anjam di dauryqa
asginjreqnu deqa naŋgi e ojsib tonto talq endi waibeb unum.
4 Deqa niŋgi e qa endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa
medabu siŋgilatetimqa a ino areqalo dauryoqnsim Kristus aqa
anjam geregere palontoqnqas.”
5 O ijo was, niŋgi areqalo bole dauryoqnsib tamo uŋgasari
Yesus qaliesai qaji naŋgo ambleq di kumbra bole bole yoqniy.
Bati soqnim niŋgi Kristus aqa kumbra naŋgi osornjroqniy.
6 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqa oqnsib anjam
bole segi gaigai minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi anjam
bei nenemŋgibqa niŋgi kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib
geregere are qaloqnsib minjroqniy.

Pol a Tikikus Onesimus wo qariŋnjrnaq naŋgi Kolosi Kristen naŋgoq gileb

7 E na Tikikus qariŋyonum nuŋgoq bqo. A ijo wau kalil qa
niŋgi saiŋgwas. Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was
bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bolequja.
8 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na
niŋgi saiŋgim qusib dena nuŋgo are siŋgilatqab.

9 E na Onesimus dego qariŋyonum a Tikikus ombla nuŋgoq
bonub. A dego gago Kristen was bole. A nuŋgo leŋ qujai.
Naŋgi aiyel nuŋgoq bosib gago kumbra kalil qa niŋgi saiŋgwab.

Pol na Kolosi Kristen naŋgi kaiyeinjrej

10 Aqo Aristarkus wo ombla tonto talq endi waigeb unum.
Aristarkus a na niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a Barnabas aqa gagai.
A dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a nuŋgoq bo degamqa niŋgi a
osib geregereiyiy. Agi e nami a qa anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyem.
11 Jastus a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Aqa ñam bei Yesus. A
Tamo Koba Yesus aqa wa. Naŋgi qalub Juda tamo. Juda
tamo qudei naŋgi e ombla Qotei aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi
segi qalub e ombla Qotei aqa wau ojeqnum. Qotei na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas anjam di naŋgi segi qalub e aqaryaiboqnsib mare mare
laqnub. Juda tamo bei na degyosaieqnu.
12 Epafras a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A nuŋgo leŋ qujai.
A Kristus Yesus aqa wau tamo. A gaigai siŋgila na niŋgi
qa endegsi pailyeqnu, “O Qotei, ni na Kolosi Kristen naŋgi
aqaryainjrimqa naŋgi siŋgila na tigeloqnsib ino kumbra bole
kalil keretoqnsib ino areqalo geregere qalieqab.” Epafras a
niŋgi qa degsi pailyeqnu.
13 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Epafras a gaigai
niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a wau koba yeqnu. A niŋgi qa ti
Laodisia Kristen naŋgi qa ti Hierapolis Kristen naŋgi qa ti are
qaloqnsiq deqa wau koba yeqnu.
14 Ariya Luk a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A yu qaŋgra tamo. Iga
a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Demas a dego niŋgi kaiyeiŋgwo.
15 O was niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Laodisia Kristen
naŋgi dego minjriy. Osib Kristen tamo uŋgasari Nimfa aqa talq
di korooqnsib loueqnub qaji naŋgi a ti ijo kaiye anjam endi
osib naŋgi minjriy.
16 Niŋgi ijo anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi sisiyosib
koboamqa qariŋyib Laodisia Kristen naŋgoq gilimqa naŋgi
dego sisiyqab. E anjam bei dego nami neŋgreŋyosim Laodisia
Kristen naŋgoq qariŋyem. Ijo anjam di naŋgi na kamba olo
nuŋgoq qariŋyib niŋgi sisiyoiy.
17 Ariya niŋgi na Arkipus endegsib minjiy, “Qotei a ni wau
emej deqa wau di ni na geregere taqatosim wauoqne.”
18 E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi
baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E
tonto talq endi unum deqa niŋgi e uratbaib. Niŋgi e qa are
qaloqnsib soqniy. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeme.
Bole.

1 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi
neŋgreŋyosim niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji
nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu
Qotei wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

2 Iga gaigai niŋgi kalil qa pailyoqnsim Qotei biŋiyeqnum.
3 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi
kumbra bole bole yeqnub. Osib niŋgi qalaqalaiyo kumbra
dauryoqnsib wau bole ojeqnub. Mondoŋ gago Tamo Koba
Yesus Kristus a olo bqas. Niŋgi a qa tariŋoqnsib siŋgila na
tigelejunub. Iga nuŋgo kumbra deqa are qaloqnsim gago Abu
Qotei biŋiyeqnum.
4 O ijo was kalil, Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej
deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Di iga qalieonum.
5 Iga nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq osi bem. Iga laŋa
anjam maro na osi bosai. Iga siŋgila ti Mondor Bole ti areqalo
bole ti dena osi bem. Niŋgi qalie, iga nuŋgo ambleq di sosim
kumbra boledamu yoqnsim niŋgi aqaryaiŋgoqnem.
6 Niŋgi Qotei aqa anjam ojesoqneb deqa gulbe gargekoba
nuŋgoq di brantoqnej. Bati deqa niŋgi gago kumbra ti Tamo
Koba aqa kumbra ti dauryoqneb. Niŋgi uratosaioqneb. Mon-
dor Bole na nuŋgo areqalo tigeltetŋgoqnej deqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgoqnej.
7-8 Niŋgi Tamo Koba aqa anjam palonteqnab anjam di
giloqnsiq Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia brantoqnej.
Deqa sawa dia tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra qa quoqnsib daurye-
qnub. Sawa dia segi sai. Sawa sawa kalilq di dego niŋgi
Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa saoqnsib laqnab tamo
uŋgasari naŋgi quekriteqnub. Deqa uŋgum, iga aitentosim
nuŋgo kumbra deqa olo mare mare laqasai.
9 Iga nami nuŋgo ambleq di sonamqa bati deqa niŋgi gago
anjam dauryoqneb. Nuŋgo kumbra deqa sawa sawa kalilq
di tamo uŋgasari naŋgi saoqnsib laqnub. Niŋgi are bulyosib
gisaŋ qotei naŋgi torei uratnjrsib Qotei bole agi ŋambile gaigai
unu qaji a areiyosib waueteqnub.
10 Osib niŋgi Qotei aqa Ŋiri a laŋ qureq na bqajqa deqa
tariŋoqnsib unub. Nuŋgo kumbra deqa dego sawa sawa kalilq
di naŋgi saoqnsib laqnub. Qotei aqa Ŋiri di agi Yesus. A
moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. A na iga padalo sawaq

na eleŋej deqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ oqwa bati boqnimqa iga aqa minjiŋ di turqasai. Iga so bole gaigai sqom.

2

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgo ambleq di wau bole yoqnej

1 O ijo was niŋgi segi qalie, iga nami nuŋgoq bosim nuŋgo ambleq di wauoqnem gago wau di laŋa uloŋosai.
2 Niŋgi qalie, iga nuŋgoq bosaisosimqa iga Filipai qureq di Qotei aqa wau ojeqnam jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egoqnsib ugeugeigoqneb. Bunuqna iga nuŋgo qureq bonamqa dia dego jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigoqneb. Gago Qotei na gago are siŋgilatetgej deqa iga jeu tamo naŋgi qa ulaosai. Iga siŋgila na tigeloqnsim Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem.
3 Bati deqa iga niŋgi endegsi merŋgoqnem, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.” Iga anjam uge bei niŋgi merŋgosaioqnem. Iga nuŋgo ambleq di sosim kumbra jiga ti gisaŋ kumbra ti yosaioqnem.
4 Qotei a segi gago kumbra tenemtoqnsiq une bei unosaioqnej deqa a na iga wau egsiqa mergej, “Niŋgi ijo anjam bole mare mare laqniy.” O ijo was, mandam tamo naŋgi gago wau qa arearetnjroqnqajqa iga deqa are qalosaioqnem. Iga endegsi are qaloqnem, “Qotei a segi gago are miligi peleiyoqnsim gago wau qa arearetoqnqas.”
5 Niŋgi qalie, iga walawala anjam bei niŋgi merŋgosaioqnem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi qa maulgonaq laŋa gisaŋ na anjam palontosaioqnem. Qotei a segi gago kumbra qa qalie.
6 Iga wauoqnem di niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo gago ñam soqtetgwajqa deqa wauoqnem e? Sai. Iga deqa wauosaioqnem.
7 Bole, iga Kristus aqa wau tamo bole unum deqa iga niŋgi endegsi merŋgwa kere, “Niŋgi silali iŋgi iŋgi qa aqaryaigoqniy.” Ariya iga degyosai. Iga nuŋgo ambleq di aŋgro kiñilala bul lawo na soqnem. Ai naŋgi na naŋgo aŋgro mom naŋgi muŋgum anainjreqnub dego kere iga nuŋgo ai bul sosim niŋgi gereiŋgoqnem.
8 Osim iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnem. Deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaioqnem. Iga Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgwajqa deqa are qaloqnem. Di segi sai. Iga gago segi ŋambile dego uratosim niŋgi aqaryaiŋgwajqa are qaloqnem. Di kiyaqa? Niŋgi gago Kristen was bole unub deqa.
9 O was niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam bole merŋgoqnem bati deqa iga waukobaoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa gago segi baŋ na qanam ti

qolo ti tulaŋ siŋgila na wauoqnem. Osim dena gago segi iŋgi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Niŋgi iga silali qa aqaryaigwajqa deqa merŋgosaioqnem.

10 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji iga na kumbra bole bole osorŋgoqnem. Iga kumbra uge bei osorŋgosaioqnem. Iga Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole tiŋtiŋ nuŋgo ambleq di yoqnem. Di niŋgi qalie. Qotei a dego qalie.

11 Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi tingitnjroqnsib dalnjreqnub dego kere iga niŋgi tingitŋgoqnsim dalŋgoqnem.

12 Iga niŋgi degŋgoqnem. Di kiyaqa? Niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqnqajqa deqa. Qotei agi a na niŋgi endegsi metŋgej, “Niŋgi ijoq babqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgitqa niŋgi laŋ qureq di so bole gaigai sqab.”

Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe qoboiyoqneb

13 Iga Qotei aqa anjam niŋgi merŋgeqnam niŋgi quoqnsib endegsib are qalosaioqneb, “Anjam di mandam tamo naŋgo anjam.” Sai. Niŋgi are qaloqneb, “Bole, anjam di Qotei aqa anjam tiŋtiŋ.” Deqa bini Qotei aqa anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa. Utru deqa iga gaigai Qotei biŋiyeqnum.

14 O ijo was, tamo uŋgasari Judia sawaq di Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo qa loueqnub qaji naŋgo kumbra agi niŋgi dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Juda naŋgi na gulbe koba enjroqneb dego kere nuŋgo segi leŋ qujai naŋgi na niŋgi gulbe koba eŋgeqnub.

15 Juda naŋgi na Tamo Koba Yesus qalsib moiyoteb. Naŋgi nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib iga dego wigonab iga nuŋgo qure uratosim jaraiyem. Juda naŋgi di kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di gotraŋyoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi jeutnjreqnub.

16 Osib iga na sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjrqa yeqnam gam getentetgeqnub. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋaim deqa Juda naŋgi na gam getentetgeqnub. Deqa naŋgi bati gaigai naŋgo segi une tumbol ateqnub. Naŋgi kumbra degyeqnub deqa Qotei aqa minjiŋ bosiq naŋgoq di unu.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

17 O ijo was, Juda naŋgi na iga wigeb deqa iga niŋgi uratŋgosim bati truquyala sawa beiq di soqnem. Deqa iga nuŋgo ulatamu unosaieqnum. Niŋgi gago are miligiq di unub deqa iga niŋgi ti sobulejunum. Deqa iga nuŋgoq olo bosim

nuŋgwajqa gam ŋameqnum. Iga niŋgi olo nuŋgwajqa are koba qaleqnum.

18 Od, iga nuŋgoq olo bqajqa are unu. E Pol e segi bati gargekoba nuŋgoq olo bqajqa yeqnam Satan na iga gam getentetgoqnej.

19 Mondoŋ gago Tamo Koba Yesus a laŋ qureq na bamqa bati deqa iga niŋgi qa are siŋgilatosim Yesus aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigwas. Yim Yesus na mergwas, “Niŋgi ijo wau tamo bole.” O ijo was, bati deqa iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigwas.

20 Od, bini dego iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Niŋgi na gago are tulaŋ boletetgeqnub.

3

Pol a Timoti qariŋyonaq Tesalonaika Kristen naŋgoq gilej

1 Iga niŋgi qa are kobaigoqnej. Deqa iga are qalem, “Uŋgum, iga olo tariŋqa keresai. Aqo Sailas wo Atens qureq endi sqom.”

2 Iga degsi are qalsimqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Timoti a gago Kristen was bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro qaji tamo. A niŋgi aqaryaiŋgosim nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di olo siŋgilatetŋgwajqa deqa osim qariŋyonam nuŋgoq gilej.

3 Gulbe ti jaqatiŋ ti niŋgi eqnub qaji dena nuŋgo areqalo ugetetŋgaim deqa marsim Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Niŋgi qalie, Qotei a nami niŋgi ti iga ti gulbe oqajqa marsiq giltgej.

4 Agi iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, “Gulbe gargekoba gagoq boqnqas.” Merŋgeqnam gulbe agi gagoq di brantoqnej. Di niŋgi qalie.

5 Utru deqa e tariŋqa keresai. Niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di e qalieqajqa deqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. E endegsi are qalem, walawalaiyo tamo Satan na niŋgi uneq waiŋgonaqa niŋgi gago wau laŋa ulontosib nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilato qaji di urateb kiyo? Degsi are qalsim are kobaiboqnej.

Timoti a olo bosiqa Pol minjej, “Tesalonaika Kristen naŋgo so bolequja”

6 Ariya Timoti a nuŋgoq gilsiqa olo uratŋgsiqa aqo Sailas wo gagoq di brantosiqa anjam bolequja endegsi mergej, “Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub. Osib gaigai niŋgi qa are boleinjreqnu. Niŋgi naŋgi unjrqajqa are koba unu dego kere naŋgi kamba niŋgi nuŋgwajqa are koba unu.”

7 O ijo was, niŋgi Yesus qa degsib nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub anjam di Timoti a bosiq aqo Sailas wo saigonaqa
anjam dena gago gulbe kalil qa olo are siŋgilatetgej.
8 Deqa iga qalieonum, niŋgi siŋgila na Tamo Koba aqa ñam
ojejunub. Iga di qalieosim deqa bini iga so bole unum.
9 Iga niŋgi qa are qaloqnsim deqa iga gago Qotei aqa
ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigeqnu. Gago arebolebole di
tulaŋ kobaquja. Qotei na arebolebole di iga egej deqa iga a
biŋiyeqnum.
10 Iga qanam ti qolo ti endegsim Qotei pailyeqnum, "O
Abu, ni na odgimqa iga Tesalonaika Kristen naŋgoq gilsim
unjrqom. Unjrsim naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji
di truquinjrimqa iga na olo siŋgilatetnjrqom." Iga degsim Qotei
pailyeqnum.

Pol a olo Tesalonaika Kristen naŋgoq gilqajqa are qaleqnu

11 Gago are koba endegsi unu. Gago Abu Qotei wo gago
Tamo Koba Yesus wo naŋgi aiyel na gam waqtetgibqa iga
nuŋgoq olo gilqom.
12 Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba a na
niŋgi aqaryaiŋgimqa qalaqalaiyo kumbra nuŋgoq di tulaŋ
kobaeme. Amqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqn-
sibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy.
Agi iga na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum dego kere.
13 Kumbra dena Qotei a nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgimqa
niŋgi aqa segi kumbra bole dauryoqnsib tamo uŋgasari tu-
laŋ bolequja brantosib gago Abu Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji soqniy. Soqnib mondoŋ gago Tamo Koba Yesus na
Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi laŋ qureq dena joqsim
bqas. Bole.

4

Niŋgi sambala kumbra kalil torei uratiy

1 O ijo was, kumbra bole kalil Qotei a tulaŋ areareteqnu
qaji di iga na nami niŋgi osorŋgoqnem. Kumbra di agi niŋgi
dauryeqnub. Ariya bini iga nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgosim
Tamo Koba Yesus aqa ñam na endegsi merŋgwom, "Niŋgi
kumbra bole di olo torei siŋgilatosib yoqniy."
2 Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa ñam na niŋgi
merŋgoqnem qaji di niŋgi segi qalie.
3 Anjam agiende. Qotei aqa areqalo agi ubtosiy marqai.
Niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib sambala kumbra kalil
torei uratiy.
4 Osib niŋgi nuŋgo segi so geregere taqatiy. Niŋgi degyqab
di niŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib ñam bole oqab.

5 Yimqa nuŋgo areqalo uge uge na niŋgi titŋgosim sambala
kumbraq di breiŋgwasai. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari Qotei
qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra dauryoqnsib unub.
6 Ariya niŋgi kumbra di uratiy. Niŋgi na nuŋgo Kristen
was naŋgi kumbra uge bei osornjraib. Osib naŋgi gisaŋnjrsib
naŋgo ŋauŋ ugetnjraib. Tamo Koba a na tamo uŋgasari kum-
bra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi awai uge enjrqas. Iga nami
niŋgi siŋgila na degsi merŋgoqnem.
7 Qotei na iga kumbra jigat yqajqa metgosai. Iga aqa segi
kumbra boleq di sqajqa deqa metgej.
8 Deqa tamo bei a gago anjam endi gotraŋyqas di a kumbra
tulaŋ ugedamu yqo. A tamo naŋgo anjam gotraŋyosai. A Qotei
aqa anjam gotraŋyqo. Qotei agi a na aqa Mondor Bole niŋgi
eŋgeqnu.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra torei siŋgilatosib yoqniy

9 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnub deqa e
olo anjam bei totoryosiy neŋgreŋyqasai. Qalaqalaiyo kumbra
di Qotei na osorŋgekritej.
10 Agi niŋgi na Masedonia Kristen kalil naŋgi tulaŋ
qalaqalainjreqnub. Ariya ijo was, iga nuŋgo are
siŋgilatetŋgimqa niŋgi qalaqalaiyo kumbra di olo torei
siŋgilatosib yoqniy.
11 Osib lawo na sosib nuŋgo segi iŋgi iŋgi taqatosib nuŋgo
segi baŋ na wauoqniy. Anjam di iga nami niŋgi merŋgoqnem.
12 Niŋgi degsib wauoqnibqa niŋgi iŋgi bei qa truquiŋgwasai.
Deqa tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgi nuŋgo kumbra di
unsib tulaŋ areboleboleinjrqas.

Yesus a olo bosim tamo uŋgasari moreŋo qaji ti ŋambile unub qaji ti naŋgi koba na sqab

13 Ariya ijo was, tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi
mondoŋ kumbra kiye turqab di niŋgi qalieqajqa deqa
merŋgwom. Yim niŋgi naŋgi qa are gulbeiŋgwasai. Tamo
uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi subq na tigelo bati qa
tariŋosaieqnub. Deqa naŋgo was bei a moiqas di naŋgi tulaŋ
are gulbeinjrqas. Ariya niŋgi degsib are gulbeiŋgwasai.
14 Yesus a moisiqa olo subq na tigelej anjam di niŋgi iga ti
gago areqaloq di siŋgilatejunum. Deqa iga qalieonum, mondoŋ
Qotei a tamo uŋgasari kalil Yesus ombla sosib moreŋeb qaji
naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi Yesus beteryosib koba na
laŋ qureq na mandamq aiqab.
15 Iga Tamo Koba aqa anjam niŋgi endegsi merŋgwom. Mon-
doŋ Tamo Koba a mandamq aiyoqnimqa iga ŋambile unum
qaji iga na tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi buŋnjrsim
namo oqsim Yesus itqasai.

16 Qotei a anjam siŋgila na marimqa laŋ aŋgro matu a
leleŋoqnimqa Qotei a gul anjamqas. Yimqa Tamo Koba Kristus
a laŋ qure uratosim mandamq aiyoqnimqa tamo uŋgasari
nami Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi
namo subq na tigelqab.
17 Tigelabqa bati deqa iga ŋambile unum qaji iga ti naŋgi ti
turosim koba na laŋbiq na oqsim Tamo Koba a itqom. Osim a
ti gaigai sqom.
18 Deqa niŋgi anjam di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi min-
jroqnsibqa dena naŋgo are siŋgilatetnjroqniy.

5

Yesus a bqajqa bati tamo bei a qaliesai

1-2 O ijo was, Tamo Koba Yesus a bati gembu bqas di tamo
bei a qaliesai. A bqajqa bati di bajiŋ tamo bul brantqas. Bajiŋ
tamo naŋgi qolo beqnub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu
brantosim tamo uŋgasari naŋgi pruqtnjrqas. Niŋgi di qalie
deqa iga olo anjam bei totoryosim neŋgreŋyqasai.
3 Yesus a bosaisoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
endegsib maroqnqab, “Iga so bole unum. Iga iŋgi bei qa
ulaqasai.” Degsib maroqnibqa gulbe kobaquja naŋgoq di
brantoqujatqas. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu dego kere.
Gulbe di naŋgi britosib jaraiqa keresai.
4 Ariya ijo was, niŋgi ambruq di sosai deqa Yesus bqajqa
bati di bajiŋ tamo bul bqas dena niŋgi pruqtŋgwasai.
5 Niŋgi kalil puloŋ aqa aŋgro. Niŋgi suwaŋ aqa aŋgro. Iga
qolo qaji tamo sai. Iga ambru qaji tamo sai.
6 Deqa iga ŋereŋo ani tamo naŋgi bul sqasai. Iga ŋam
atoqnsim areqalo bole ti sqom.
7 Iga qalie, tamo naŋgi ŋereŋeqnub qaji naŋgi qolo
ŋereŋeqnub. Tamo naŋgi ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji
naŋgi qolo ya uyeqnub.
8 Ariya iga suwaŋ qaji tamo unum deqa iga areqalo bole
ti sosim Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo
kumbra yoqnqom. Gago kumbra di iga qoto qa gara jugo
bul jigsim tigelesqom. Osim Qotei na iga padalo sawaq na
eleŋqajqa deqa tariŋoqnqom. Gago kumbra di iga qoto qa gate
tatal bul atsim tigelesosim ŋam atoqnqom.
9 Qotei na iga aqa minjiŋ turqajqa giltgosai. Gago Tamo
Koba Yesus Kristus na iga eleŋqajqa deqa giltgej.
10 Yesus a iga qa moiyej deqa iga mandamq endi sqom kiyo
iga moiqom kiyo di uŋgum. Iga Yesus a koba na ŋambile gaigai
sqom.

11 Deqa niŋgi segi segi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
anjam bole minjroqnsib dena naŋgi siŋgilatnjroqniy. Agi bini
niŋgi degyeqnub.

Niŋgi kumbra bole bole yoqniy

12 Ariya ijo was, iga na niŋgi endegsi merŋgwom. Niŋgi
nuŋgo Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy. Tamo Koba
a na naŋgi gate ateleŋej deqa naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa
waueqnub. Wauoqnsib Qotei aqa anjam niŋgi merŋgoqnsib
nuŋgo kumbra tingitetŋgeqnub.
13 Naŋgi wau di yeqnub deqa niŋgi naŋgi qa are
boleiŋgoqnim naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo
Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib soqniy.
14 O ijo was, iga nuŋgo are tigeltetŋgimqa niŋgi kumbra
endegyiy. Niŋgi na tamo uŋgasari wauqajqa asginjreqnu qaji
naŋgi tingitnjroqniy. Osib tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu
qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Tamo siŋgila saiqoji unub qaji
naŋgi dego aqaryainjroqniy. Osib tamo kalil naŋgi lawo na
gereinjroqniy.
15 Tamo qudei naŋgi niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na
kamba olo kumbra uge enjraib. Niŋgi na gaigai nuŋgo Kristen
was naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti kumbra bole osornjro-
qniy.
16 Osib niŋgi gaigai areboleboleiŋgim soqniy.
17 Sosib gaigai pailyoqniy.
18 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, di uŋgum, niŋgi
olo Qotei biŋiyoqnsib minjoqniy, “Ni keretonum.” Qotei aqa
areqalo agiende. Niŋgi Kristus Yesus beteryesosib degyoqniy.
19 Qotei aqa Mondor na niŋgi wau bei yqajqa are tigel-
tetŋgimqa niŋgi olo getentaib. Niŋgi wau di yiy.
20 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na anjam
merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi qa olo are ugeiŋgaiq.
21 Anjam kalil niŋgi queqnub qaji di niŋgi geregere ten-
emtoqnsib pegiyoqniy. Osib kumbra kalil dego pegiyoqnsib
kumbra bole segi dauryoqniy.
22 Osib kumbra uge kalil uratoqniy.
23 Qotei a are lawo qa utru. A na niŋgi torei aqa segi kumbra
boleq di atqas. A nuŋgo mondor ti nuŋgo qunuŋ ti nuŋgo
jejamu ti kalil taqatesoqnimqa niŋgi so bole gaigai sqab. Deqa
mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na
bamqa niŋgi aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab.
24 Qotei agi niŋgi metŋgej qaji a na niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi
bole kalil di nuŋgoq di brantqas. Qotei a gisaŋ tamo sai.
Anjam kalil a mareqnu qaji di a bole dauryeqnu.
25 O ijo was, niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy.

26 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqn-
jriy. Kumbra di agi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi yeqnub.
27 E Tamo Koba aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi
na Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrsib ijo anjam
neŋgreŋyonum qaji endi sisiyabqa naŋgi quqwab.
28 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme.
Bole.

2 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi
neŋgreŋyosim niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji
nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi na gago Abu Qotei wo Tamo Koba
Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
2 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel
niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

*Gulbe oqa bati qa Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgila na tigele-
junub*

3 O ijo was, iga gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei
biŋiyeqnum. Iga kere degyeqnum. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo
Yesus qa siŋgilateqnub qaji di tulaŋ kobaqujaeqnu deqa. Niŋgi
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub. Nuŋgo kumbra di
dego tulaŋ kobaqujaeqnu.
4 Iga qure qure kalilq di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
nuŋgo kumbra deqa sainjroqnsim nuŋgo ñam soqteqnum.
Kumbra uge kalil jeu tamo naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji deqa
ti gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji deqa ti iga na Qotei
aqa tamo uŋgasari naŋgi sainjreqnum. Osim endegsi minjre-
qnum, “Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.”

*Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjre-
qnu*

5 Gulbe kalil di nuŋgoq di branteqnu deqa iga endegsi
poigwo, Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na iga pegigeqnu. Niŋgi
jaqatiŋ eqnub di aqa utru agiende. Qotei a nuŋgo jaqatiŋ
di unoqnsiq merŋgeqnu, “Bole, niŋgi jaqatiŋ di eqnub deqa e
nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgwa kere.”
6 Mondoŋ Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ endeqaji yqas. Jeu
tamo agi niŋgi gulbe eŋgeqnub qaji naŋgi a na kamba gulbe
enjrqas.
7 Tamo Koba Yesus aqa laŋ aŋgro naŋgi ti ŋamyuwo ti laŋ
qureq na mandamq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq
di brantqab. Brantib bati deqa Qotei na iga ti niŋgi ti
aqaryaigosim gago gulbe kalil iga bini qoboiyeqnum qaji di
kobotim iga aqaratqom.
8 Yesus a mandamq aisim tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji
naŋgi ti tamo uŋgasari gago Tamo Koba Yesus aqa anjam bole
dauryqa urateqnub qaji naŋgi ti ŋolawotnjrqas.
9 Osim naŋgi awai ugedamu enjrqas. Naŋgo awai uge
agiende. Naŋgi Tamo Koba a ombla sqasai. Naŋgi aqa siŋgila

koba ti riaŋ ti unqasai dego. Naŋgi tulaŋ isaq di sosibqa bati gaigai padalosib sqab.
10 Bati Qotei na nami atej qaji di brantimqa Yesus a bosim naŋgi degsim ŋolawotnjrqas. Ariya Qotei aqa segi tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi kalil a mandamq aiyoqnim unsibqa aqa ñam soqtosib a qa tulaŋ areboleboleinjrim sqab. Niŋgi dego naŋgi koba na areboleboleiŋgim sqab. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam iga nami merŋgoqnem qaji di niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb deqa.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi qa pailyeqnu

11 Deqa ijo was, iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim gago Qotei endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Tesalonaika Kristen naŋgi aqaryainjroqnime. Yimqa kumbra kalil ni nami naŋgi dauryqa metnjrem qaji di naŋgi dauryoqnibqa ni unoqnsim tulaŋ arearetmoqnqas. O Abu, ni na naŋgi siŋgilatnjroqnimqa naŋgi kumbra bole kalil dauryqajqa are koba soqnim dauryoqnqab. Osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa wau geregere ojoqnqab.” O ijo was, iga degsim niŋgi qa Qotei pailyeqnum.
12 Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjreqnu. Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Yimqa a na kamba dego nuŋgo ñam soqtetŋgoqnqas.

2

Yesus a bosaisoqnimqa Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a namoqna brantqas

1 O ijo was kalil, mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na boqnimqa niŋgi iga ti aqa siŋgaq di koroqom. Iga deqa niŋgi anjam kiñala merŋgim quiy.
2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Tamo Koba a bqajqa bati brantqo koboqo.” Osib olo qudei mareqnub, “Anjam di Qotei aqa Mondor na babtosiq iga mergwo.” Olo qudei mareqnub, “Anjam di Qotei aqa anjam bole.” Olo tamo qudei naŋgi mareqnub, “Anjam di Pol aqa wau qujai naŋgi ti neŋgreŋyonab iga sisiyem.” O was, niŋgi naŋgo anjam di qusib prugaib.
3 Naŋgo anjam di gisaŋ. Naŋgi gisaŋ kumbra dego yeqnub. Deqa niŋgi naŋgi daurnjraib. Niŋgi quiy. Yesus bqajqa bati di laŋa brantqasai. Bati di brantqa laqnimqa kumbra qudei namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba naŋgi Qotei qoreiyoqnsib sqab. Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a dego boleq dqas. Boleq dosim mondoŋ a ŋamyuwoq aisim padalougetqas.
4 Tamo kobaquja di a diqoqnsim aqa segi ñam soqtoqnsim gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ buŋnjroqnqas. Osim a Qotei

aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim marqas, “E segi Qotei.” O ijo was, kumbra kalil di namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas.

5 E nuŋgo qureq di sosimqa tamo kobaquja deqa niŋgi saiŋgoqnem. Niŋgi ijo anjam di olo are walŋgwo kiyo?

6 Tamo kobaquja di a bosaiunu. A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa tamo bei na a bqajqa gam getentejunu. Gam getentetejunu qaji tamo di niŋgi qalie. Tamo kobaquja a bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas.

7 Niŋgi qalie, tamo kobaquja di a Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unu. A bini ulioqnsiq waueqnu. A uliesoqnimqa Qotei na gam getentejunu qaji tamo di taqal waiyim tamo kobaquja a boleq dqas.

8 A boleq dimqa bati deqa Tamo Koba Yesus a rianŋ koba ti bosim aqa me mondor medabuq na puyqas. Puyimqa jagwa koba dosim dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di qalsim moiyotqas. O ijo was, Yesus aqa rianŋ dena tamo kobaquja di tulaŋ padaltougetqas.

9 Dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja di a Satan aqa siŋgila ti bosim aqa gisaŋ kumbra na maŋwa gargekoba tamo uŋgasari naŋgi osornjroqnqas.

10 Osim aqa kumbra uge dena a na tamo uŋgasari padalo gam dauryeqnub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na eleŋqa oqnsiq aqa anjam bole minjreqnaqa naŋgi deqa arearetnjrosaieqnu.

11 Deqa Qotei na naŋgo areqalo niñaqyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole dauryqa torei uratosib Satan aqa gisaŋ anjam dauryoqnqab.

12 Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari kalil Qotei aqa anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi di Qotei na ŋolawotnjrsim awai ugedamu enjrqas. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge uge dauryqajqa areboleboleinjreqnu deqa.

Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej

13 Ariya ijo was kalil, Tamo Koba a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Deqa iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Tulaŋ nami Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej. A niŋgi giltŋgwa osiqa endegsi are qalej, “Ijo Mondor Bole na Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi ijo segi tamo uŋgasari bolequja sqab. Sosib ijo anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatib kumbra dena e na naŋgi eleŋqai.” O ijo was, utru deqa Qotei na niŋgi giltŋgej.

14 Aqa are endegsi unu. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa rianŋ koba ti aqa siŋgila ti unqab. Aqa are degsi sonaqa a na

niŋgi metŋgej. A Yesus aqa anjam bole iga mare mare laqnum qaji deqa are qalsiqa niŋgi metŋgej.
15 Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigeloqnsib Qotei aqa anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryoqniy. Anjam kalil iga neŋgreŋyoqnem qaji di dego niŋgi dauryoqniy.
16 Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo naŋgi aiyel na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Qotei a gaigai iga siŋgilatgoqnsiqa iga qa are boleiyeqnu. Mondoŋ a na iga torei boletgwas. Deqa bini iga a qa tariŋoqnsim unum.
17 O ijo was, Qotei a nuŋgo are siŋgilatetŋgosim aqaryaiŋgimqa niŋgi kumbra bole kalil geregere dauryosib wau bole bole yoqniy.

3

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy"

1 Ariya ijo was, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Yimqa a na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba aqa anjam geregere mare mare laqnqom. Laqnimqa aqa anjam di tulaŋ kobaosim sawa sawa kalil keretoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib aqa ñam soqtoqnqab. Nami aqa anjam di nuŋgo ambleq di dego tulaŋ kobaej.
2 Deqa niŋgi iga qa Qotei pailyoqnibqa a na iga aqaryaigosim tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Niŋgi qalie, tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub.
3 Ariya niŋgi quiy. Tamo Koba a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu qaji di a bole dauryeqnu. Deqa a niŋgi siŋgilatŋgosim taqatŋgimqa Satan na niŋgi ugeugeiŋgwa kere-sai.
4 Iga Tamo Koba aqa ñam na qalieonum, anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi dauryeqnub. Bunuqna dego niŋgi dauryoqnsib sqab.
5 Gago are koba endegsi unu. Tamo Koba a na nuŋgo are prugtetŋgimqa niŋgi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Agi Kristus a nami siŋgila na tigeloqnsiq gulbe qoboiyoqnej dego kere.

Niŋgi kalil wauoqniy

6 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na iga anjam bei niŋgi endegsi merŋgwom. Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryqa uratosib deqa naŋgi wauqajqa asginjreqnu. Deqa niŋgi na was naŋgi di qoreinjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgi koba na saib.

7 Niŋgi gago kumbra dauryoqnsib soqniy. Gago kumbra di niŋgi qalie. Iga nami niŋgi koba na sosimqa iga wauqajqa asgigosaioqnej.
8 Iga nuŋgo iŋgi uyo laŋa yaiŋgosaioqnem. Iga gago segi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa iga qanam ti qolo ti waukobaoqnem.
9 Bole, iga Qotei aqa anjam maro tamo unum deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgwa kere. Di iga uratoqnem. Iga endegsi are qaloqnem. Iga wauoqnsim gago segi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnimqa gago kumbra di niŋgi unoqnsib bole qa maroqnsib dauryoqnqab.
10 Niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, “Tamo a wauqasai di a iŋgi uyqasai dego.”
11 Ariya iga anjam endegsi quem, “Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi wauqajqa asginjreqnu. Naŋgi laŋa sosibqa yomu anjam koba laŋa laŋa mareqnub.”
12 Deqa iga Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na tamo naŋgi deqaji endegsi minjrqom, “Niŋgi lawo na sosib wauoqnsib nuŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqniy.”
13 O ijo was, niŋgi kumbra bole yqajqa asgiŋgaiq.
14 Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga neŋgreŋyonum qaji endi uratibqa niŋgi na naŋgi taqal breinjrib isaq gileb. Yimqa naŋgo kumbra uge deqa naŋgi jemainjrqas.
15 Tamo naŋgi di nuŋgo jeu tamo edegaib. Niŋgi endegsib are qaloqniy, “Tamo naŋgi di gago Kristen was. Deqa iga Qotei aqa anjam minjroqnsim naŋgi olo tingitnjroqnqom.” Niŋgi degsib are qaloqniy.

Pol a kaiye anjam neŋgreŋyosiq Tesalonaika Kristen naŋgoq qariŋyej

16 Tamo Koba a are lawo qa utru. Deqa a na nuŋgo are latetŋgimqa niŋgi gaigai are lawo soqniy. Tamo Koba a niŋgi kalil koba na soqnebe.
17 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E ijo anjam kobotqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo kumbra.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

1 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na
e wau di ebeb. Qotei na iga eleŋej deqa iga Yesus a olo laŋ
qureq na bam unqajqa deqa tariŋoqnsim unum.
2 O Timoti, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
E nami Yesus aqa anjam bole ni mermonam qusimqa ino
areqaloq di siŋgilatem. Deqa ni ijo aŋgro bole bulonum. Gago
Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo naŋgi aiyel
ni qa dulosib are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga gisaŋ anjam kalil gotraŋyoqnqom

3 E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni
Efesus qureq di soqne.” Ariya bini e anjam di pulutosiy ni
mermqai, “Ni Efesus qureq di olo soqne.” O Timoti, qure dia
tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam marqa oqnsib gisaŋ anjam
bei ti turtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi minjreqnub. Deqa ni
Efesus qureq di sosimqa tamo naŋgi di siŋgila na endegsi
minjroqne, “Niŋgi gisaŋ anjam di plaltoqnaib.”
4 O Timoti, gisaŋ tamo naŋgi di laŋa sa anjam ti naŋgo moma
naŋgo ñam qa ti anjam koba laŋa laŋa mareleŋeqnub. Deqa ni
na tamo naŋgi di minjrimqa naŋgo kumbra di uratqab. Naŋgo
anjam dena tamo uŋgasari naŋgo areqalo tulaŋ ugeugeiyet-
njreqnu. Deqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilatqa yeqnab gisaŋ tamo naŋgo anjam dena naŋgi getent-
njreqnu. Deqa iŋgi bole bole Qotei na iga egeqnu qaji di naŋgi
qalieqa keresai.
5 Gago wau agiende. Iga na tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
anjam minjreqnam naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib
endegsi poinjreqnu, “Bole, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji unum.” Degsi poinjreqnaqa naŋgi are bole ti sosib
qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.
6 O Timoti, tamo qudei naŋgi kumbra di urateqnub deqa
naŋgi tulaŋ nanarioqnsibqa anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub.
7 Bole, naŋgi Qotei aqa dal anjam plaltqajqa arearetnjre-
qnaqa mareqnub, “Anjam iga plalteqnum qaji endi anjam
bole.” Ariya anjam naŋgi plalteqnub qaji di aqa utru naŋgi
segi poinjrosaieqnu.
8 Iga qalieonum, Qotei aqa dal anjam a bolequja. Ariya
iga dal anjam geregere daurqasai di dal anjam dena iga
aqaryaigwa keresai.
9 Ni que. Qotei a tamo bole naŋgi qa osiq dal anjam atosai.
A dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi qa osiq dal anjam

atej. Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi diqoqnsib Qotei
qoreiyoqnsib une ateqnub. Osib Qotei aqa kumbra dauryqa
uratoqnsib olo mandam qaji kumbra uge uge yeqnub. Naŋgi
naŋgo ai abu ñumsib moiyotnjreqnub. Osib tamo qudei naŋgi
dego ñumeleŋeqnub.
10 Naŋgi sambala kumbra yoqnsib laqnub. Naŋgi uŋa wo
ŋereŋqa uratoqnsib tamo bei bei wo ŋereŋoqnsib sambala
kumbra yeqnub. Naŋgi tamo qudei bajiŋeleŋoqnsib naŋgi
kaŋgal tamo ateqnub. Naŋgi gisaŋ anjam koba maroqnsib olo
puluoqnsib naŋgo gisaŋ anjam di siŋgilateqnub. Osib kumbra
uge uge gargekoba yeqnub. Naŋgo kumbra de ti Qotei aqa
anjam bole ti ombla jeu atoqnsib unub.
11 Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam bole di mare mare
laqnum. Anjam di riaŋ koba ti unu. Iga areboleboleigwajqa
utru agi Qotei a segi.

Qotei a Pol qa dulej

12 Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e siŋgila ebsiqa marej,
“Pol a ijo wau tamo bole sqas. A ijo wau uratqasai.” Osiqa e
giltbosiqa aqa wau ijo baŋq di atej. Deqa e a tulaŋ biŋiyeqnum.
13 Bole, nami e Yesus aqa ñam misiliŋyoqnsim a jeutoqnsim
a qa anjam uge uge maroqnem. E nanari tamo sosim ijo
areqalo Yesus qa siŋgilatqa uratoqnem deqa e kumbra uge di
yoqnem. Yeqnam bati di Qotei a e qa dulej.
14 Osiqa a e qa are tulaŋ boleiyosiq ijo are tigeltetbej
deqa bini e gago Tamo Koba Kristus Yesus qa ijo areqalo
siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum.
15 Anjam bei agiende. Kristus Yesus a une tamo naŋgi eleŋqa
osiq deqa mandamq aiyej. Tamo kalil naŋgi anjam di qusib
marqab, “Bole.” O Timoti, e nami une gargekoba yoqnem
deqa e une tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjroqnem.
16 Yesus Kristus a une tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu. Aqa
kumbra di tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqajqa deqa a matiq
e qa dulej. Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa kumbra di qalieosib a
qa naŋgo areqalo siŋgilatosib ŋambile gaigai sqajqa deqa.
17 Qotei a bati gaigai gago Mandor Koba sqas. A moiqa
keresai. Iga a unqa keresai dego. A segi Qotei bole. Deqa iga
aqa ñam soqtoqnsim a biŋiyoqnqom. Bole.

Pol a Timoti minjej, “Ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotraŋyoqne”

18 O ijo aŋgro Timoti, Kristen gate naŋgi nami Qotei aqa
medabu osib ni qa anjam babtosib wau emeb. E deqa are
qalsimqa anjam endi inoq qariŋyonum. Deqa ni sisiyosim
daurye. Kristen gate naŋgo anjam babteb qaji dena ni
siŋgilatmoqnimqa ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil go-
traŋyoqne.

19 Gotraŋyoqnsimqa ino areqalo Yesus qa bole siŋgilatoqne.
Osim qalieqam, ni Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. O
Timoti, tamo qudei naŋgi naŋgo uneq di tulaŋ sougetejunub
deqa naŋgi Yesus aqa anjam bole qalieqa keresai. Qotei
na naŋgo kumbra tingitetnjrqa yeqnaq naŋgi olo urateqnub.
Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa asginjreqnaqa qobuŋ
a sargumq di paraeqnu dego kere naŋgi areqalo uge uge
dauryoqnsib laqnub. Kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjrqas.
20 Agi Himeneus Aleksander wo naŋgi aiyel kumbra uge
deqaji yeqnub. Deqa e na naŋgi aiyel Satan aqa baŋq di atem.
Di kiyaqa? Naŋgi aiyel endegsi poinjrqajqa, “Bole, iga olo
Qotei misiliŋyqasai.”

2

Iga tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqnqom

1 O Timoti, e anjam kobaquja bei endegsi mermit ni qusim
daurye. Ni na Kristen naŋgi minjroqnimqa naŋgi tamo
uŋgasari kalil qa pailyoqnsib Qotei biŋiyoqnebe.
2 Osib mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil naŋgi
qa ti dego Qotei pailyoqnebe. Yim naŋgi na iga geregere
taqatgesoqnibqa iga kalil lawo na sosim kumbra Qotei a
areareteqnu qaji di dauryoqnqom.
3 Pailyo deqaji Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Qotei
agi iga eleŋej qaji.
4 Qotei aqa are koba endegsi unu. A na tamo uŋgasari kalil
naŋgi eleŋamqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim ojesqab.
5 Iga qalie, Qotei a segi qujai Qotei bole. Kristus Yesus a segi
qujai iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu.
6 Yesus a moiqajqa bati kereonaqa a bosiqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi eleŋqa marsiqa aqa segi ŋambile uratosiq moiyej.
Aqa kumbra dena Qotei na iga endegsi osorgej, a na tamo
uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa are koba unu.
7 Qotei na e giltbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum.
E aqa anjam palontqajqa wau ti. E bole mermonum. E
gisaŋosai. E aqa anjam plaltoqnitqa sawa bei bei qaji naŋgi
poinjrim Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq e wau
ebej.
8 Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji
naŋgi minjroqnimqa naŋgi minjiŋ ti ŋiriŋ ti uratosib Qotei
aqa segi kumbra boleq di sosib naŋgo baŋ soqtoqnsib paily-
oqnebe.

Uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam dauryosib
wau bole bole yoqnqab di naŋgo wala bole

9 Ni na Kristen uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi areqalo
bole na gara jigoqnebe. Naŋgi diqoqnsib naŋgo gate baŋga

walatoqnaib. Osib kolilei na ti wala bole na ti naŋgo jejamu maqtosib gara wala ti jigoqnaib.

10 Ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi Qotei aqa anjam dauryoqnsib wau bole bole yoqnebe. Di naŋgo wala bole.

11 Uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib medabu getentoqnsib Qotei aqa anjam quoqnebe.

12 Naŋgi Qotei aqa anjam plaltaib. Osib tamo naŋgo gate saib. E na naŋgi saidnjronum. Naŋgi medabu getentosib anjam segi quoqnebe.

13 Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiqa bunuqna a Iv gereiyej.

14 Satan na Adam gisaŋ anjam minjosai. A na Iv gisaŋ anjam minjnaq qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej.

15 Deqa ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi aŋgrotoqnsib aŋgro qa wauoqnebe. Naŋgi wau di yoqnsib gaigai Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib qalaqalaiyo kumbra dauryosib Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib naŋgo segi jejamu taqatoqnebe. Yim deqa Qotei na naŋgi eleŋqas.

3

Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem

1 O Timoti, ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqajqa are qalqas di kere. Di wau bolequja.

2 Deqa ni unime. Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem. Yim tamo uŋgasari naŋgi aqa jejamuq di une bei unqasai. Tamo di a uŋa aiyeltaiq. A uŋa qujai segi esoqnem. Osim aqa segi so geregere taqatosim areqalo bole ti soqnem. Tamo laŋaj naŋgi aqa meq boqnibqa oqnsim geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere poiyim anjam palontoqnem.

3 A ya uge uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur minjiŋ oqim qotoqnaiq. A lawo na soqnem. A silali koba ti sqajqa are qaloqnaiq.

4 A na aqa uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqneme. Yim aqa aŋgro naŋgi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnebe.

5 A aqa segi uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjrqasai di a Kristen naŋgi geregere taqatnjrqa keresai dego. Deqa a Kristen naŋgo gate sqa keresai.

6 Ni Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a
diqosim aqa segi ñam soqtim Qotei na nami Satan ŋolawotej
dego kere a ŋolawotqas.
7 Deqa ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ni aqa
kumbra endeqaji unsim a gate ate. A tamo uŋgasari Qotei
qaliesai qaji naŋgo ŋamgalaq di ñam bole ti unu. A ñam bole ti
sqasai di a gate ataim. Tamo deqaji a gate sqas di tamo qudei
naŋgi a misiliŋyibqa Satan na a tulaŋ ugeugeiyim a aliemq di
sobulqas.

Kristen naŋgo wau tamo naŋgi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

8 Tamo qudei naŋgi Kristen naŋgo wau tamo sqa marsibqa
naŋgi dego areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe.
Naŋgi medabu aiyeltaib. Naŋgi ya uge uyoqnsib nanarioq-
naib. Naŋgi tamo naŋgo silali yainjrqajqa are koba qalaib.
9 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di are gulbe saiqoji sosibqa uli
anjam Qotei a nami babtej qaji di siŋgila na ojoqnebe. Uli
anjam di iga nami qusim Qotei qa gago areqalo siŋgilatem.
10 O Timoti, ni na Kristen naŋgo wau tamo naŋgi geregere
peleinjrime. Naŋgi wau bole yibqa ni di unsim naŋgi wau
tamo ate.
11 Naŋgo ŋauŋ naŋgi dego areqalo bole ti sosibqa kumbra
bole bole yoqnsib naŋgo segi so geregere taqatosib wau kalil
Qotei na naŋgi enjrej qaji di geregere ojoqnebe. Naŋgi yomu
anjam maroqnaib.
12 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi uŋa aiyeltaib. Naŋgi uŋa
qujai segi esoqneb. Sosibqa naŋgo ŋauŋ naŋgi ti naŋgo aŋgro
naŋgi ti geregere taqatnjroqnebe.
13 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi wau bole yoqnqab di
naŋgi ñam bole ti sosib naŋgo areqalo Kristus Yesus qa bole
siŋgilatoqnqab. Deqa naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqa-
jqa ulaqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja

14 O Timoti, e inoq urur bosiy numqajqa are koba unu.
Ariya e mati anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
15 E inoq urur bqa keresaiamqa ni ijo anjam endi sisiyame.
Osim kumbra bole kalil Qotei na Kristen naŋgi dauryqa
areareteqnu qaji di ni geregere poimqas. Kristen naŋgo utru
agiende. Naŋgi Qotei ŋambile so qaji aqa segi tamo uŋgasari
unub. Naŋgi tal ai bul tigeloqnsib Qotei aqa anjam bole
siŋgilateqnub.
16 Iga kalil medabu qujaitoqnsim endegsi mareqnum,
“Qotei aqa kumbra nami ulitesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja.”
Aqa kumbra agiende,
A segi tamo bulyonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqneb.

Aqa kumbra bole kalil Mondor Bole na babtosiq iga osorgej.
Laŋ aŋgro naŋgi dego a unoqneb.
Aqa wau tamo naŋgi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam
mare mare laqnub.
Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub.
Qotei na a olo osiq laŋ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja
ej.

4

Gisaŋ tamo naŋgi mondoŋ bqab

1 Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Diŋo bati
jojomoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqa uratoqnqab. Naŋgi gisaŋ mondor ti mondor
uge uge ti naŋgo anjam qusib dauryoqnqab.
2 Dauryoqnibqa gisaŋ tamo naŋgi na naŋgo areqalo tulaŋ
niñaqyetnjribqa naŋgi naŋgo segi une poinjrqa keresaiinjrqas.
3 Gisaŋ tamo naŋgi dena anjam uge endegsib tamo uŋgasari
naŋgi minjroqnqab, “Niŋgi uŋataib. Niŋgi tamotaib. Niŋgi
damu uyaib. Di getento kalil.” O Timoti, anjam di gisaŋ.
Qotei na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej deqa iga iŋgi iŋgi di oqa
maroqnsim Qotei biŋiyoqnsim oqnqom. Iga Qotei aqa anjam
bole qalieosim gago areqaloq di siŋgilatejunum deqa iga iŋgi
iŋgi di oqnqom.
4 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di bole. Deqa
iga iŋgi bei getentqasai. Iga Qotei biŋiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil di
oqnqom.
5 Iŋgi iŋgi di Qotei aqa segi iŋgi bole tiŋtiŋ. Qotei a gago
pailyo na ti aqa segi anjam na ti iŋgi iŋgi di boleteqnu.

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa wau tamo bole soqne”

6 O Timoti, ni na ijo anjam kalil endi gago Kristen was naŋgi
minjroqne. Ni degyqam di ni Kristus Yesus aqa wau tamo
bole sqam. Yimqa anjam bole ni ino areqaloq di siŋgilateqnum
qaji dena ti powo bole ni osim dauryeqnum qaji dena ti ni olo
torei siŋgilatmesqas.
7 Tamo qudei naŋgi laŋa sa anjam uge uge mareqnub. An-
jam dena tamo uŋgasari naŋgi nanaritnjreqnu. Deqa ni anjam
di qoreiyosim Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqne.
8 Ni qalie, iga gago jejamu qaloqnsim geregere taqatoqn-
qom di iga siŋgila oqnsim sqom. Kumbra dena iga kiñala
aqaryaigwas. Di gago jejamu segi aqaryaiyqas. Ariya iga
Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqnqom di iga mandamq
endi so bole sosim mondoŋ dego iga ŋambile gaigai sqom.
Kumbra dena iga torei aqaryaigwas.

9 O Timoti, anjam di bole. Tamo kalil naŋgi qusib marqab,
“Bole.”
10 Qotei ŋambile unu qaji a na tamo uŋgasari kalil naŋgi
eleŋqajqa waueqnu. Od, a na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi bole eleŋej koboqo. Deqa iga Qotei qa
tariŋoqnsim unum. Utru deqa iga gaigai siŋgila na aqa wau
ojeqnum.
11 Ijo anjam kalil endi ni na plaltoqnsim Kristen naŋgi
minjroqne.
12 O Timoti, tamo qudei naŋgi ni qa mareqnub, ni aŋgro
kiñala. Tamo naŋgi dena ino ñam ugetetmaib. Ino anjam maro
ti ino walwel ti di ni geregere taqatosim kumbra bole segi
yoqne. Osim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim Qotei qa ino
areqalo siŋgilatoqnsim Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji soqne. Soqnim Kristen naŋgi ino kumbra di unoqnsib
ni daurmoqnqab.
13 Ariya e inoq urur bqasai di Kristen naŋgi louqa ko-
rooqnibqa ni tigeloqnsim Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu
qaji di sisiyoqnsim anjam aqa damu palontoqne. Osim naŋgi
Qotei aqa gam bole osornjroqne.
14 Nami Kristen gate naŋgi ino gateq di naŋgo baŋ atnabqa
Qotei na ni siŋgila emej. Bati di tamo bei na Qotei aqa medabu
osiq ni qa anjam bei babtej. Deqa ni siŋgila di oqnsim Qotei
aqa wau ojqa asgimaiq.
15 Ni gaigai wau di geregere taqatosim siŋgila na wauoqne.
Yimqa Kristen kalil naŋgi ino kumbra di unoqnsib maroqn-
qab, “Ni Qotei aqa wau bole yeqnum.”
16 Ni ino segi kumbra ti ino anjam maro ti geregere
taqatosim siŋgila na Qotei aqa wau yoqne. Yimqa Qotei na ni
ti tamo uŋgasari kalil ino anjam queqnub qaji naŋgi ti eleŋqas.

5

Kristen kalil naŋgi gago was, jaja, ai abu bul unub

1 O Timoti, ni na tamo qeli naŋgi ŋiriŋtnjroqnaim. Ni lawo
na naŋgi tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi
ino abu bul lawo na tingitnjroqne. Aŋgro meli naŋgi ti aŋgro
wala naŋgi ti dego lawo na tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa
osimqa naŋgi ino was bul lawo na tingitnjroqne.
2 Uŋa qeli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino ai bul
lawo na tingitnjroqne. Uŋa meli naŋgi dego tingitnjrqa os-
imqa naŋgi ino jaja bul lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei aqa
ŋamgalaq di une saiqoji sosimqa uŋa meli naŋgi tingitnjroqne.

Uŋa qobul naŋgi taqatnjrqajqa anjam

3 Nuŋgo ambleq di uŋa qobul naŋgi unub. Naŋgi qudei
aŋgro saiqoji. Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di kumbra bole
osornjroqne.
4 Uŋa qobul qudei naŋgo aŋgro ti moma ti soqnib ni na
naŋgi endegsi minjre, “Nuŋgo ai ti moma ti naŋgi qobulonub
deqa niŋgi na naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy. Nuŋgo
wau bole agide. Niŋgi nami aŋgro kiñilala sonabqa naŋgi
waukobaoqnsib niŋgi gereiŋgoqneb. Bini naŋgi qobulonub
deqa niŋgi na kamba naŋgi taqatnjroqniy. Niŋgi kumbra
degyqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.”

5 Uŋa qobul qudei naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi segi unub.
Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib
qolo ti qanam ti pailyoqnsib unub.
6 Ariya naŋgi qudei naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge
dauryeqnub. Deqa naŋgi moiyobulejunub.
7 Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di minjroqnimqa naŋgi Qotei
pailyoqnsibqa kumbra bole bole dauryoqnebe. Naŋgi kum-
bra degyqab di naŋgi tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di
une saiqoji sqab.
8 Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi tal qujai naŋgi
gereinjrqasai di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A Yesus qa
aqa areqalo siŋgilatqa uratobulqo. Ni une. Tamo naŋgi Qotei
qaliesai qaji naŋgi kumbra uge deqaji yosaieqnub.

9 O Timoti, ni uŋa qobul naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen
naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab. Ni uŋa qobul ende-
qaji naŋgo ñam neŋgreŋye. Naŋgi uŋa qeli wausau 60 onub.
Naŋgi nami tamo qujai segi esoqneb.
10 Naŋgi wau bole bole yoqneb deqa naŋgi tamo uŋgasari
naŋgo ŋamgalaq di uŋa bolequja. Naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi
gereinjroqnsib boletnjroqneb. Tamo laŋaj naŋgi naŋgo meq
beqnabqa oqnsib gereinjroqneb. Naŋgi na Kristen naŋgo
siŋga yansetnjroqneb. Tamo uŋgasari naŋgi gulbe ti son-
abqa naŋgi na aqaryainjroqneb. Naŋgi wau bole bole yqa-
jqa siŋgilaoqneb. O Timoti, ni uŋa qobul deqaji naŋgo ñam
neŋgreŋyim Kristen naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.

11 Ariya uŋa qobul meli naŋgi siŋgila bole unub deqa ni
naŋgo ñam neŋgreŋyaim. Naŋgi qudei olo tamo oqajqa are
prugnjreqnaqa Kristus qoreiyeqnub.
12 Naŋgi nami anjam siŋgilatosib mareb, “Iga olo tamo oqa-
sai. Iga Kristus aqa wau segi ojqom.” Ariya naŋgo anjam di
naŋgi bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are prugnjreqnu.
Deqa naŋgi unetonub.
13 Naŋgo kumbra uge bei agiende. Naŋgi lalie kobaeqnub.
Di segi sai. Naŋgi ta talq giloqnsib anjam laŋa laŋa maroqnsib

yomu anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Anjam uge uge
iga marqajqa getento qaji di naŋgi mare mare laqnub.
14 Deqa e are qalonum, uŋa qobul meli deqaji naŋgi olo
tamo osib aŋgrotoqnsib naŋgo segi tal gereiyoqnqab di kere.
Naŋgi degyqab di jeu tamo naŋgi na Kristen naŋgi misiliŋnjrqa
keresai.
15 Ni qalie, uŋa qobul meli qudei naŋgi Qotei aqa gam bole
uratoqnsib olo Satan dauryeqnub.
16 Ariya Timoti, ni que. Uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo are-
qalo siŋgilateqnub qaji naŋgo ai naŋgi qobulonub. Deqa ni na
naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo ai naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi
enjroqnqab. Yimqa Kristen naŋgi na gulbe di qoboiyqasai.
Uŋa qobul aŋgro saiqoji unub qaji naŋgi segi Kristen naŋgi na
taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.

*Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi gere-
injroqnqom*

17 Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa ni na tamo
uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen gate naŋgo ñam so-
qtetnjroqnsib iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnebe. Kristen gate
qudei naŋgi Qotei aqa anjam palontqajqa waukobaoqnsib
Qotei aqa gam bole tamo uŋgasari naŋgi osornjreqnub. Deqa
ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen gate naŋgi
di tulaŋ geregereinjroqnebe.
18 Iga qalie, tamo naŋgi wauqab di naŋgo awai oqab. Agi
Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Makau
naŋgi waukobaoqnsib iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa sau
taqal ateqnub. Deqa niŋgi na makau naŋgi damu uyqa
saidnjraib.”
19 Ariya Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate
bei a une yqo.” Degsi mermqas di ni aqa anjam quetaim.
Ariya tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgi na degsib mer-
mibqa ni naŋgo anjam di quetnjre.
20 Kristen gate qudei naŋgi une yoqnibqa ni na naŋgi joqsim
Kristen gate kalil naŋgo ulatamuq di tigeltnjrsim naŋgo une
boleq atsim ŋiriŋtnjre. Yimqa Kristen gate kalil naŋgi ino
kumbra di unsib naŋgi dego une yqajqa ulaqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime”

21 O Timoti, Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ti Kristus Yesus ombla
naŋgo ŋamgalaq di e siŋgila na anjam endegsi ni mermqai.
Wau kalil e ino baŋq di atem qaji di ni bole taqatosim wauo-
qne. Ni que. Ni ino leŋ qujai naŋgi ti tamo ñam ti naŋgi
segi geregereinjroqnaim. Ni tamo kalil naŋgi turtnjrsim
geregereinjroqnime.
22 Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ino baŋ aqa
gateq di urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une yimqa ni

a ombla une oqam. Deqa ni ino segi so geregere taqatosim
Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqne.
23 Ariya Timoti, ni mene jaqatiŋmeqnu deqa ni bunuqna ya
segi uyaim. Ni ya ti wain ti turtosim uyoqne. Yim ino mene
olo boleqas.
24 Tamo qudei naŋgo une boleq di unu. Qotei na tamo
naŋgi di awai uge enjrqas. Tamo qudei naŋgo une uliejunu.
Bunuqna naŋgo une di dego boleq dqas.
25 Dego kere tamo naŋgo kumbra bole qudei boleq di unu.
Kumbra bole qudei boleq dosaiunu. Kumbra di dego boleq
dqas. Kumbra di gaigai uliesqa keresai.

6

Kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole segi yoqnebe

1 Ni na Kristen kaŋgal tamo naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo
wau qa gate naŋgo ñam soqtoqnsib naŋgo sorgomq di
geregere soqnebe. Yimqa wau qa gate naŋgi Qotei aqa ñam
ti Yesus aqa anjam ti misiliŋyqa keresai.
2 Kristen kaŋgal tamo qudei naŋgo wau qa gate naŋgi dego
Kristen. Deqa ni na kaŋgal tamo naŋgi di minjrimqa naŋgi
endegsib are qalaib, “Gago wau qa gate naŋgi gago Kristen
was. Deqa uŋgum, iga naŋgo anjam gotraŋyoqnqom.” Naŋgi
degsib are qalaib. Ni na naŋgi minjrimqa naŋgi endegsib
are qalqab, “Gago wau qa gate naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Deqa iga naŋgi qalaqalainjroqnqom.” Naŋgi
degsib are qalqab di naŋgi naŋgo wau qa gate naŋgi geregere
wauetnjroqnqab. O Timoti, ni ijo anjam di plaltoqnsim
Kristen naŋgi minjroqne.

Tamo naŋgi silali koba oqajqa are qalqab di
Satan na naŋgi uneq breinjrqas

3 Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam kalil bole. Di
gisaŋ anjam sai. Iga anjam di ojqom gam dena iga Qotei aqa
kumbra geregere qalieosim dauryqom. Ariya tamo qudei
naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi Yesus aqa anjam di uratoqnsib
olo anjam bei Yesus aqa anjam ti ombla kerekereosai qaji di
palonteqnub.
4 Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi areqalo dauryqajqa tulaŋ
arearetnjreqnaqa diqoqnsib laqnub. Naŋgi powo saiqoji sosi-
bqa anjam qudei qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib ñam qudei qa anjam
na qotoqnsib unub. Anjam dena naŋgo are ugetetnjreqnaqa
naŋgi qotoqnsibqa misiliŋ anjam koba maroqnsib areqalo
uge ti laqnub.
5 Osib naŋgi gaigai ŋiriŋ anjam koba maroqnsib areqalo
uge uge na niñaqoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei aqa anjam bole
poinjrosai bole sai. Deqa naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga

Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, naŋgo anjam di gisaŋ.

6 Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga laŋ goge qaji ñoro koba oqom. Jejamu qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga oqnsim mareqnum, “Iŋgi di iga qa kere.” Iga degsi mareqnum gam dena dego iga laŋ goge qaji ñoro bole oqom.

7 Iga qalie, iga nami ŋambabem di iga iŋgi iŋgi ti ŋambabosai. Bunuqna iga moiqom di iga iŋgi iŋgi ti olo moiqasai dego.

8 Deqa iga endegsi marqom, “Iga iŋgi uyo ti gara ti yala eqnum di kere.”

9 Ariya tamo naŋgi silali koba oqajqa are qaleqnub qaji naŋgi Satan na walawalainjroqnsiq uneq breinjreqnu. Aliem na wagme naŋgi ojeleŋeqnu dego kere. Deqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnaqa kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjreqnu. Mondoŋ naŋgi torei padalqab.

10 Tamo deqaji naŋgi silali tulaŋ qalaqalaiyeqnub. Naŋgo kumbra di agi kumbra uge uge kalil qa utru. Kumbra dena tamo qudei naŋgi titnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratoqnsib gulbe gargekoba iteqnub.

Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile bole oqab

11 O Timoti, ni Qotei aqa tamo bole unum deqa ni kumbra uge kalil torei qoreiyosim taqal ate. Osim ni kumbra bole bole yoqnsim Qotei aqa kumbra dauryoqnsim a qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqne. Osim ni siŋgila na tigeloqnsim gulbe kalil qoboiyoqnsim tamo uŋgasari naŋgi lawo kumbra osornjroqne.

12-13 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi siŋgila na gurgurobuloqnsib bubuŋeqnub. Deqa Timoti, ni siŋgila na ururoqne. Osim dena ni ŋambile gaigai sqam. Ŋambile di Qotei na ni emqajqa are qalsiq metmej. Qotei a na qujai iŋgi iŋgi kalil ŋambile enjreqnu. Ni tamo uŋgasari gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Kristus Yesus aqa ñam ubtoqnem. Deqa Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di anjam maroqnej qaji aqa Abu Qotei wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na endegsi mermqai.

14 Anjam ni qusim ojejunum qaji di ni geregere dauryoqne. Ni anjam di ugetaim. Ugetqasai di tamo naŋgi ni misiliŋmqa keresai. Ni anjam di dauryosim gilsim gilsim gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantim ni unqam.

15 Yesus bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim a bqas. Gago are boletetgwajqa utru agi Qotei a segi. A segi qujai mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti taqatejunu. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. A tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba.

16 A segi qujai moiyosaieqnu. A suwaŋoq di unu. Aqa
suwaŋ di kobaquja. Deqa iga aqa areq di brantqa keresai.
Tamo bei na nami aqa ulatamu unosaioqnej. Tamo bei na a
unqa keresai. Deqa iga kalil gaigai aqa ñam soqtoqnqom. A
bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Ñoro tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe

17 O Timoti, ni na Kristen tamo uŋgasari mandam qa ñoro
koba ejunub qaji naŋgi endegsim minjre, "Niŋgi diqosib
nuŋgo segi ñam soqtaib. Nuŋgo ñoro urur koboqas deqa
niŋgi ñoro qa are siŋgilataib. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib soqniy. Qotei na iŋgi bole bole kalil iga egeqnaqa
iga oqnsim areboleboleigeqnu.

18 Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqnsib tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjroqniy. Osib gaigai nuŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqniy. Man-
dam qa ñoro a iŋgi bole edegaib. Iŋgi bole agi tamo uŋgasari
aqaryainjrqajqa kumbra." O Timoti, ni na tamo uŋgasari
mandam qa ñoro koba ejunub qaji naŋgi degsim minjroqne.

19 Naŋgi ino anjam di dauryqab di mondoŋ naŋgi laŋ goge
qaji iŋgi iŋgi tulaŋ koba koroiyib iŋgi iŋgi dena naŋgi tulaŋ
aqaryainjrqas. Yimqa naŋgi ŋambile bole gaigai sqab.

*Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau geregere taqateso-
qne"*

20 O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere
taqatesoqne. Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa mare-
qnub deqa ni naŋgo anjam di qoreiye. Tamo naŋgi di mare-
qnub, "Iga powo bole ti unum." Di gisaŋ. Naŋgi Qotei
jeutoqnsib aqa areqalo dauryqa asginjreqnu.

21 Tamo deqaji naŋgi Yesus qoreiyoqnsib a qa naŋgo are-
qalo siŋgilatqa urateqnub.

O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

2 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare
mare laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej deqa e
na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi Kristus
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqab di niŋgi ŋambile oqab.”
Ŋambile di Qotei a nami iga egwa marej.
2 O Timoti, ni ijo aŋgro bole bulonum. E anjam endi
neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Tamo Koba Kristus Yesus aqa
Abu Qotei wo naŋgi aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni
lawo na soqnime.

Iga Yesus aqa anjam bole qa jemaigwasai

3 Ijo moma naŋgi nami Qotei aqa wau ojoqneb dego kere e
bini Qotei aqa wau ojeqnum. Ijo moma naŋgo are miligiq di
naŋgi qalieeb, naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqneb.
E segi dego ijo are miligiq di degsi qalieonum. Deqa Timoti, e
qolo ti qanam ti Qotei pailyoqnsim ni qa are qaloqnsim Qotei
biŋiyeqnum.
4 Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e qa are ugeimonaqa
akamem. E deqa are qaloqnsim ni olo numqajqa are koba
unu. E ni numsiyqa tulaŋ areboleboleibqas.
5 Nami ino moma Lois wo ino ai Yunis wo naŋgi aiyel
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb dego kere bini ni Yesus
qa ino areqalo siŋgilateqnum. Utru deqa e ni numqajqa are
qaloqnsim unum.
6 Nami e ijo baŋ ino gateq di atnamqa Qotei na ni aqa wau
ojqajqa deqa siŋgila emej. Deqa e ino areqalo tigeltetmitqa
ni siŋgila deqa olo are qaloqnsim wau di siŋgilatoqne. Tamo
a ŋam puyim puloŋosim kobaqas dego kere ni ino wau di olo
siŋgilatim kobaqas.
7 Ni qalie, Qotei na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor egosai.
Iga siŋgila ti qalaqalaiyo kumbra ti areqalo bole ti sqajqa deqa
osiq aqa Mondor egej.
8 Deqa ni gago Tamo Koba aqa anjam qa jemaimaiq. Ni e qa
dego jemaimaiq. E Yesus aqa anjam mare mare laqnem deqa
jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Deqa
ni na e beterbosim Qotei aqa siŋgila ti sosim Yesus aqa anjam
bole mare mare laqne. Osim dena ni e ombla gulbe oqnsim
sqom.
9 Qotei na iga eleŋosiqa iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa
deqa are qalsiq metgej. Iga wau bole bole yoqnem Qotei
a deqa osiq iga metgosai. Tulaŋ nami a iŋgi iŋgi kalil ato-
saisosiqa a aqa segi areqalo na iga metgej. Osiqa iga qa are
boleiyosiqa Kristus Yesus qariŋyosiq dena iga eleŋej.

10 Bati kereonaqa Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji a boleq
dosiqa moiyo aqa siŋgila kobotej. Aqa kumbra dena Qotei
a iga qa are boleiyej. E Yesus aqa anjam bole mare mare
laqnum gam dena tamo uŋgasari naŋgi endegsi poinjreqnu,
“Bole, iga moiqasai. Iga ŋambile gaigai sqom.”
11 E Yesus aqa anjam bole palontqajqa ti plaltqajqa ti deqa
Qotei na e giltbej.
12 Deqa uŋgum, e gulbe oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E
Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum. E a qa qalie bole. A e wau
ebej deqa e qalieonum, a na wau di geregere taqatoqnsim
gilsim a olo bqajqa bati brantqas.
13 O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di
ni geregere dauryoqnsim palontoqne. Osim Kristus Yesus qa
ino areqalo siŋgilatoqnsim a qalaqalaiyoqne.
14 Qotei na aqa anjam bole di ino baŋq di atej. Anjam di
tulaŋ bolequja. Deqa ni anjam di geregere taqatesoqne. Mon-
dor Bole agi gago are miligiq di unu qaji a na ni aqaryaimo-
qnimqa ni Qotei aqa wau geregere ojsim laqne.
15 Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi e
uratbosib jaraiyeb. Figelus Hermogenes wo naŋgi aiyel dego
e uratbosib jaraiyeb.
16 E endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba, ni Onesiforus
aqa tal qujai naŋgi qa dulame.” O Timoti, Onesiforus a bati
gargekoba ijo are boletetboqnej. E tonto talq di soqnem bati
deqa a e qa jemaiyosai.
17 A Rom qureq bosiq dia e qa ŋamosiq itbej.
18 Deqa e a qa endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba, mondoŋ
ni na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa ni Onesiforus a
qa dulame.” O Timoti, nami Efesus qureq di dego Onesiforus
a e qa wau gargekoba yoqnsiqa aqaryaiboqnej. Di ni qalie.

2

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyesoqne”

1 O ijo aŋgro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are boleiyeqnu
aqa kumbra dena ni siŋgilatmoqneme.
2 E tamo gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Qotei aqa anjam
palontoqnem di ni quoqnem. Anjam di ni na olo tamo qudei
Yesus bole dauryeqnub qaji naŋgi dego minjroqnimqa naŋgi
kamba tamo qudei naŋgi minjroqnqab.
3 Ni e ombla Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe
qoboiyesoqne.
4 Qoto tamo naŋgo kumbra di ni qalie. Naŋgi qotqajqa wau
ojoqnsib olo wau bei qa are qalosaieqnub. Naŋgi qotqajqa

wau segi ojeqnub. Deqa naŋgo gate a naŋgi qa tulaŋ arebole-
boleiyeqnu.
5 Tamo bei bei wo gurgurosib bubuŋosib bei na bei buŋyosim
di a awai oqas. A ururqajqa kumbra geregere dauryqasai di
a awai oqasai.
6 Tamo bei a wauosim iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a osim
uyqas. Deqa tamo laŋaj bei a namoqna bosim iŋgi uyqasai.
7 O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni qusim
ino areqaloq di siŋgilatime. Yimqa Tamo Koba a na powo
emimqa ni ijo anjam kalil endi geregere poimqas.
8-9 Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. A moisiq olo
subq na tigelej. A Mandor Koba Devit aqa moma. E aqa
anjam bole palontoqnsim laqnam jeu tamo naŋgi na e tamo
uge bul nuboqnsib gulbe koba eboqneb. Deqa naŋgi na e ojsib
tonto talq endi waibeb unum. Ariya naŋgi Qotei aqa anjam
getentqa keresai.
10 E tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji naŋgi qa are qalo-
qnsim gulbe kalil qoboiyeqnum. E degyeqnum. Di kiyaqa?
Qotei na naŋgi eleŋamqa naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na
ŋambile osib a ombla so bole gaigai sqajqa deqa.
11 Qotei aqa anjam bei unu. Anjam di gisaŋ sai. Anjam di
bole. Deqa iga gago areqaloq di siŋgilatqa kere. Anjam
agiende.
"Iga Yesus ombla moiyobulem deqa iga a ombla olo ŋambile
gaigai sqom.
12 Iga gulbe kalil qoboiyoqnsim siŋgila na tigelesqom di mon-
doŋ iga Yesus ombla mandor kokba sqom.
Iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.
13 Iga aqa anjam dauryqa marsimqa olo dauryqa uratqom di
Yesus a segi aqa anjam uratqa keresai. A dauryoqnsim
sqas."

Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau tamo bole soqne"

14 O Timoti, Kristen naŋgi ijo anjam deqa are walnjraim
deqa ni na gaigai minjroqne. Osim Qotei aqa ŋamgalaq di
naŋgi endegsim minjroqne, "Niŋgi anjam qudei qa laŋa laŋa
ŋiriŋoqnaib. Osib ñam qudei qa anjam na qotoqnaib. Anjam
dena niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Niŋgi anjam di qusib dau-
ryqab di nuŋgo areqalo niñaqesqas."
15 O Timoti, ni Qotei aqa wau tamo boledamu sosimqa aqa
anjam bole geregere palontoqnqajqa siŋgilaoqne. Yim Qotei a
ino wau kalil qa tulaŋ arearetoqnqas. Deqa ni aqa ŋamgalaq
di jemaimqasai.
16 Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareleŋeqnub
deqa ni naŋgo anjam di qoreiye. Naŋgo anjam di tulaŋ

ugedamu. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi are prugtetnjroqnim naŋgi Qotei aqa kumbra torei uratoqnqab.

17 Anjam di yu uge bulosim tulaŋ kobaqujaosim tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqas. Tamo aiyel anjam uge deqaji mareqnub agi Himeneus Filetus wo.

18 Naŋgi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisaŋ anjam endegsib mareqnub, “Tamo uŋgasari kalil naŋgi nami subq na tigeleb koboej. Deqa naŋgi olo bunuqna subq na tigelqasai.” O Timoti, gisaŋ anjam dena tamo uŋgasari qudei nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo areqalo olo niñaqyetnjreqnu.

19 Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tal ai bulosib siŋgila na tigelejunub. Tal aiq di Qotei aqa anjam endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo Koba a aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa qalie bole.” Anjam bei dego tal aiq di neŋgreŋyeb unu, “Tamo kalil Tamo Koba aqa ñam ejunub qaji naŋgi kumbra uge uge qoreiyebe.”

20 E yawo anjam bei mermqai. Tal kobaquja bei miligiq di tabir qudei gol na ti silva na ti gereiyeb. Tabir qudei ŋamtaŋ na gereiyeb. Tabir qudei jagi na gereiyeb. Tabir qudei wau bole qa gereiyosib olo tabir qudei wau kiñilala qa gereiyeb.

21 Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratosim Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqas di a tabir wau bole qa gereiyeb qaji di bul sqas. Deqa a ñam bole osim Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim Gate Koba Yesus geregere wauetoqnqas. A wau bole kalil yoqnqajqa tulaŋ kere na sqas.

22 Deqa Timoti, areqalo uge uge aŋgro wala naŋgi dauryeqnub qaji di ni na qoreiye. Osim ni kumbra bole yoqnqajqa wauoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim lawo na soqne. Tamo uŋgasari are bole ti sosib Tamo Koba aqa ñam na pailyeqnub qaji naŋgi ni ombla kumbra kalil di yoqniy.

23 Tamo uŋgasari areqalo bole ti sosai qaji naŋgi nanari anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub deqa ni naŋgo anjam di quoqnaim. Ni qalie, anjam dena qoto ti ŋiriŋ ti tigelteqnu.

24 Tamo Koba aqa wau tamo naŋgi anjam na qotoqnsib ŋiriŋoqnaib. Naŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjroqnebe. Tamo qudei na naŋgi gulbe enjribqa naŋgi deqa ŋiriŋaib. Naŋgi kamba olo kumbra lawo naŋgi osornjroqnebe.

25 Naŋgi lawo na Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgo areqalo olo gereiyetnjroqnebe. Yim Qotei na naŋgo are bulyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim dauryqab.

26 Nami Satan a tamo naŋgi di siŋgila na ojesonaqa naŋgi aqa anjam dauryoqneb. Deqa Qotei aqa wau tamo naŋgi

lawo na naŋgi tingitnjribqa naŋgi Qotei aqa anjam bole qa poinjrim olo areqalo bole osib Satan aqa baŋq dena jaraiyosib sawa boleq di sqab.

3

Diŋo bati jojomoqnimqa tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnqab

1 O Timoti, ni endegsi poimem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnimqa gulbe gargekoba mandamq endi branteleŋqab.
2 Tamo naŋgi kumbra uge uge endeqaji yoqnqab. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi silali koba oqajqa are prugnjroqnqas. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib ŋiriŋ anjam koba maroqnsib tamo naŋgi misiliŋnjroqnqab. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnqab. Tamo qudei na naŋgi aqaryainjroqnibqa naŋgi kamba olo naŋgi qa are boleinjroqnqasai. Naŋgi Qotei aqa kumbra bole kalil qoreiyoqnqab.
3 Naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqa uratoqnqab. Naŋgi ŋiriŋoqnsib jeu atoqnsib olo jeu turyoqnqasai. Naŋgi yomu anjam gargekoba maroqnsib naŋgo segi jejamu taqatqajqa asginjroqnqas. Naŋgi laŋa laŋa qotoqnsibqa tamo naŋgi ñumoqnsib kumbra bole jeutoqnqab.
4 Naŋgi tamo qudei naŋgi ugeugeinjroqnqab. Naŋgi urur kumbra uge uge yoqnqab. Naŋgi kumbra di yqajqa ulaoqnqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib mandam qa iŋgi iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi Qotei qa yala arearetnjroqnqasai.
5 Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra bole dauryobuloqnsib sqab. Kumbra bole aqa siŋgila naŋgi yala poinjrqasai. O Timoti, tamo deqaji brantoqnibqa ni na naŋgi beternjraim. Torei uratnjrsim isaq gile.
6 Tamo deqaji naŋgi kumbra uge endegyeqnub. Naŋgi uŋa qudei naŋgo tal miligiq giloqnsib naŋgi walawalainjroqnsib areqalo titetnjreqnub. Uŋa naŋgi di areqalo bole ti sosai. Naŋgi une gargekoba yeqnab naŋgo une dena naŋgi siŋgila na ojeqnaqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnu.
7 Uŋa naŋgi di gaigai qalie oqajqa are qaloqnsib ariya naŋgi anjam bole aqa utru poinjrqa keresaiinjreqnu.
8 Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel Moses jeutoqneb dego kere gisaŋ tamo naŋgi na Qotei aqa anjam bole jeuteqnub.
9 Ariya naŋgo kumbra di tulaŋ kobaqasai. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel kumbra deqaji yeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqneb, “Naŋgo kumbra di nanari.”

Dego kere gisaŋ tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqnqab, “Naŋgo kumbra di nanari.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqne”

10 O Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil
e na plaltoqnem qaji di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra
ti di ni qalie bole. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ijo
are miligi dego gaigai siŋgilatoqnsim waukobaoqnem. Osim
tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim siŋgila na tigeloqn-
sim gulbe qoboiyoqnem. Di ni qalie bole. 11 Antiok qure
ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo naŋgi na e
kumbra uge uge ebeqnabqa e jaqatiŋ koba oqnem. Qure
qureq di kumbra uge kalil e qa brantoqnej qaji di ni qalie.
Ariya bati deqa Tamo Koba a na e aqaryaiboqnsiqa gulbe
kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa bini e bole unum.
12 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari kalil Kristus
Yesus beteryesosib Qotei aqa kumbra dauryqa siŋgilaeqnub
qaji naŋgi ugeugeinjroqnqab.
13 Tamo uge uge naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti tulaŋ ugeoqn-
qab. Ugeoqnsib gisaŋ anjam gargekoba maroqnib Satan na
kamba dego naŋgi olo gisa gisaŋnjroqnqas. Yim naŋgo kumbra
di tulaŋ ugedamuqas.
14 Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonam qusim ino
areqaloq di siŋgilatem qaji di ni olo siŋgila na ojesoqne. Ni iga
qa bole qalieonum deqa ni degyoqne.
15 Nami ni aŋgro kiñala sosimqa ni Qotei aqa anjam
neŋgreŋq di so qaji di qalieosim bosi bosim agi qalieosim
unum. Anjam dena ni powo bole emonaqa ni Kristus Yesus
qa ino areqalo siŋgilatonamqa Qotei na ni padalo sawaq dena
ej.
16 Qotei aqa anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di Mondor a
segi na babtej. Anjam dena iga aqaryaigoqnsiqa gam bole
osorgoqnsiqa gago areqalo tingitetgeqnu. Osiqa gago walwel
gereiyetgoqnsiqa iga kumbra bole dauryqajqa siŋgilatgeqnu.
17 Deqa anjam dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
keretnjreqnaqa naŋgi kumbra bole kalil yoqnsib wau bole
bole ojeqnub.

4

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqne”

1 Qotei aqa Ŋiri Kristus Yesus wo naŋgo ŋamgalaq di e ni
siŋgila na endegsi mermqai. Mondoŋ Yesus a laŋ qureq na
brantosim tamo uŋgasari kalil ŋambile so qaji naŋgi ti nami

moreŋeb qaji naŋgi ti peginjrqas. Osim a bati gaigai Mandor
Koba sqas.
2 Deqa ni Yesus aqa anjam palontoqne. Tamo uŋgasari naŋgi
ino anjam quqwa arearetnjroqnqas kiyo asginjroqnqas kiyo
di uŋgum. Ni na naŋgi tingitnjroqnsim dalnjroqnsim are
tigeltetnjroqne. Ni asgimaiq.
3 O Timoti, ni que. Bunuqna tamo gargekoba naŋgi Qotei
aqa anjam quqwa asginjroqnimqa olo anjam utru bei bei
quqwajqa are prugnjroqnqas. Osib naŋgo segi areqalo dau-
ryosib anjam plalto tamo qudei naŋgi metnjroqnib bosib
gisaŋ anjam minjroqnib qusib arearetnjroqnqas.
4 Deqa naŋgi anjam bole quqwa uratosib laŋa sa anjam
quqwajqa dab atoqnqab.
5 Ariya Timoti, ni kumbra degyaim. Ni gaigai areqalo bole
na sosimqa gulbe ti jaqatiŋ ti qoboiyoqne. Osim ni na Yesus
aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqne. Ni
naŋgi aqaryainjrqajqa wau ti unum deqa ni wau di keretosim
yoqne.

Pol a moiqa bati jojomej

6 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na e lubsib moiyotbqa bati
jojomqo. Israel naŋgi wain bilentoqnsib Qotei atraiyeqnub
dego kere e moisiyqa ijo leŋ aiqas qaji dena Qotei atraiyob-
ulqai.
7 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub dego kere e nami
siŋgila na ururosim Yesus dauryoqnem agi bini e degye-
qnum. E ijo wau kalil kobotonum. E Qotei qa ijo areqalo
siŋgilatoqnem di e uratosaioqnem. Agi bini e ijo areqalo di
siŋgila na ojejunum.
8 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai oqa-
jqa. Ijo awai bole agi Qotei a laŋ qureq di atej unu. E awai di
oqajqa tariŋoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondoŋ Tamo
Koba a na e tamo bole une saiqoji qa merbqas. Di ijo awai
bole. Tamo Koba a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi
peginjrqas. Peginjrqa bati deqa a awai bole di e ebqas. A e
segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a laŋ goge na brantim
unqajqa deqa areboleboleinjreqnu qaji naŋgi dego awai bole
enjrqas.

Pol na Timoti minjej, "Ni ijoq urur au"

9 O Timoti, ni ijoq urur au.
10 Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra qa tulaŋ
arearteqnu. Deqa a na e uratbosiqa Tesalonaika qureq gilej.
Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej.
11 Aqo Luk wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiy.
Mak a tamo bole. A na e aqaryaiboqnsiqa wau bole yeqnu.
12 Tikikus agi e na qariŋyonam Efesus qureq aiyej.

13 Ni ijoq bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem
qaji di osim osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk
qudei dego osau. Ariya ijo pepa lulumo qudei wagme naŋgo
jegara na gereiyo qaji di dego osim osbetbe. Ni are walmaiq.
14 Bras na iŋgi iŋgi gereiyo tamo aqa ñam Aleksander a
na e ugeugeiboqnej. Deqa mondoŋ Tamo Koba a na kamba
Aleksander ŋolawotqas.
15 Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqa gago anjam tulaŋ
ugeugeiyoqnej. Deqa ni a qa geregere ŋam atoqne.
16 Jeu tamo naŋgi nami e ojsib anjam pegiyo talq di tigeltbeb
bati deqa tamo bei na e taqbosai. Tamo kalil naŋgi e uratbosib
jaraiyeb. Deqa e Qotei endegsi pailyem, “O Abu, ni naŋgo une
deqa olo kambatnjraime.” E degsi Qotei pailyem.
17 Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqa siŋgila ebej
deqa e anjam pegiyo talq di tigelosim Yesus aqa anjam bole
mareqnamqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqneb. Qotei na e
aqaryaibosiqa bauŋ juwaŋ naŋgo medabuq na e osiq taqal
waibej.
18 Deqa e endegsi qalieonum. Jeu tamo naŋgi boqnsib
kumbra uge uge ebqa maroqnib Qotei na e aqaryaiboqnsim
naŋgo baŋq dena e oqnsim taqal waiboqnqas. Osim bunuqna
a na e laŋ qureq osi oqsim dia e taqatbosim ijo Mandor Koba
sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.
19 O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo naŋgi
Onesiforus aqa talq di unub qaji naŋgi ti Prisila Akwila wo
naŋgi koba na minjrime.
20 Erastus a Korin qureq di unu. Trofimus a Miletus qureq
di ma ti sonaq e na uratem unu.
21 Ni ijoq urur boqujat. Ni tariŋoqnim ulili bati bo uge.
Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na naŋgi qolqe
Kristen tamo kalil naŋgi ti koba na kaiye anjam endi inoq
qariŋyonub.
22 Tamo Koba a na ino qunuŋ geregere taqateme. Osim
niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

TAITUS

1 E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qariŋbej
deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Tamo uŋgasari Qotei
na giltnjrej qaji naŋgi aqa anjam minjroqnitqa qusib Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa qariŋbej. E na naŋgi
aqaryainjritqa naŋgi Qotei aqa anjam geregere qalieosib aqa
kumbra dauryqajqa deqa ti qariŋbej. Qotei aqa anjam di
gisaŋ sai. Di anjam bole.
2 E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa
deqa e waueqnum. Naŋgi ŋambile di oqajqa tariŋoqnsib unub.
Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil atosaisosiqa a na ŋambile di
iga egwajqa marej. A bole marej. A gisaŋosaieqnu.
3 Bati kereonaqa a na aqa anjam maro tamo naŋgi wau
enjrej. Kumbra dena a na aqa segi anjam babtej. A na e dego
wau ebej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Anjam dena
a na iga padalo sawaq na eleŋej.
4 O Taitus, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum.
Aqo ombla Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na areqalo
qujaitosim Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni ijo
aŋgro bole bul. Gago Abu Qotei wo Kristus Yesus agi iga
eleŋej qaji wo naŋgi aiyel ni qa are boleinjrimqa ni lawo na
soqnime.

Pol na Taitus minjej, "Ni na Kristen naŋgo gate ateleŋ"

5 O Taitus, e ni Krit nuiq di uratmem unum. Krit nuiq di
Qotei aqa wau koboosai unu. Deqa ni na wau di kobotosim
qure segi segiq di Kristen naŋgo gate ateleŋ. Agi e nami wau
deqa ni mermem.
6 Deqa ni unime. Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa
osimqa a peleiyosim aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate.
Tamo di a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji
soqneme. A uŋa aiyeltaiq. Aqa aŋgro naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib soqnebe. Naŋgi kumbra uge uge yoqnaib.
Naŋgi diqoqnsib naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnaib.
7 Ni qalie, Kristen naŋgo gate naŋgi Qotei aqa wau taqate-
qnub. Deqa ni tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra en-
deqaji unsim a gate ate. A tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq
di une saiqoji unu. A aqa segi ñam soqtosaieqnu. A Kristen
tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjrosaieqnu. A urur minjiŋ
oqetosaieqnu. A ya uge uyoqnsiq nanariosaieqnu. A qoto ani
tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosaieqnu.
8 Tamo laŋaj naŋgi aqa meq beqnabqa oqnsiq geregere-
injreqnu. A kumbra bole bole dauryqajqa are qaloqnsiq

areqalo bole ti unu. A kumbra tiŋtiŋ ti Qotei aqa segi kumbra bole ti di dauryqajqa tulaŋ areareteqnu. A aqa segi so geregere taqateqnu.
9 A Yesus aqa anjam bole iga plalteqnum qaji di siŋgila na ojeqnu. Deqa a anjam di geregere palontoqnsiq Kristen naŋgo are tigeltetnjreqnu. Tamo qudei naŋgi anjam di gotraŋyeqnab a na naŋgi tingitnjroqnsiq dalnjreqnu.

Krit nuiq di tamo gargekoba naŋgi gisaŋeqnub

10 O Taitus, Krit nuiq di anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub. Tamo naŋgi di anjam laŋa laŋa maroqnsib tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnub. Tamo naŋgi di Juda tamo. Deqa naŋgi na tamo muluŋ breinjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
11 Naŋgi na Kristen naŋgo silali yainjrqa are qaloqnsib anjam uge uge iga marqajqa getento qaji di plaltoqnsib minjreqnub. Naŋgi degyeqnub deqa naŋgi na Kristen qudei naŋgo aŋgro ti naŋgo was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge deqaji naŋgo medabu getentosim saidnjre.
12 Nami Krit nuiq di qalie tamo bei a anjam endegsi marej, “Krit tamo kalil naŋgi gisaŋ ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim ani.”
13 O Taitus, aqa anjam di bole. Deqa ni siŋgila na tamo uge uge naŋgi tingitnjroqne. Yimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo geregere siŋgilatqab.
14 Osib naŋgi Juda naŋgo gisaŋ anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole qoreiyeqnub qaji naŋgo dal anjam ti quqwa uratqab.
15 Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub qaji naŋgi qalie, iŋgi uyo kalil jiga saiqoji unu. Deqa naŋgi oqnsib uyeqnub. Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat dauryoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi torei jiga ti. Deqa naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi kalil jigat.” Naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti tulaŋ jigat.
16 Naŋgi segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge uge yeqnub dena iga poigeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei na naŋgi torei walinjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Naŋgi kumbra bole bei dauryqa keresai bole sai.

2

Tamo qeli naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

1 O Taitus, ni Qotei aqa anjam bole plaltoqne.

2 Ni na tamo qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi
nuŋgo so geregere taqatiy. Osib areqalo bole ti sosib kum-
bra bole bole yoqniy. Niŋgi Qotei aqa anjam bole geregere
qalieosib qalaqalaiyo kumbra yoqnsib gulbe kalil qoboiy-
oqnsib siŋgila na tigelesoqniy.” O Taitus, ni na tamo qeli naŋgi
anjam degsim minjroqne.

3 Ni na uŋa qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra
bole kalil Qotei a areareteqnu qaji di niŋgi dauryosib soqniy.
Niŋgi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Niŋgi na
Kristen naŋgi kumbra bole osornjroqniy.

4-5 Osib uŋa meli naŋgi dalnjribqa naŋgi kumbra endegsib
yoqnebe. Naŋgi naŋgo tamo ti naŋgo aŋgro ti qalaqalainjro-
qnebe. Naŋgi areqalo bole na walwelosib Qotei aqa ŋamgalaq
di une saiqoji soqnebe. Naŋgi Kristen naŋgi gereinjroqnebe.
Naŋgi naŋgo tal geregere taqatosib naŋgo tamo naŋgo an-
jam dauryoqnebe. Naŋgi kumbra bole degyoqnibqa naŋgo
tamo naŋgi na unjrsibqa Qotei biŋiyosib aqa anjam yomuiyqa
uratqab.” O Taitus, ni na uŋa qeli naŋgi anjam degsim
minjroqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni kumbra bole yoqnim aŋgro meli naŋgi unsib dauryqab”

6 Ariya ni na aŋgro meli naŋgi dego are tigeltetnjroqnimqa
naŋgi areqalo bole na walweloqnebe.

7 O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi
yoqne. Yimqa aŋgro meli naŋgi ino kumbra di unoqnsib
dauryoqnqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam
palontqa osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam
koba maroqnaim. Diqoqnaim. Areqalo bole ti sosim kumbra
bole bole yoqne.

8 Ni anjam bole segi palontoqnimqa tamo naŋgi ino an-
jam di uge qa marqa keresai. Deqa jeu tamo naŋgi na iga
yomuigwa keresaiinjrimqa naŋgi jemainjrqas.

Kaŋgal tamo naŋgi gaigai naŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di soqnebe

9 O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam endegsim min-
jroqne, “Niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di
sosibqa wau bole bole naŋgi areretnjreqnu qaji di yoqniy.
Niŋgi naŋgo medabu ojoqnaib.

10 Osib naŋgo iŋgi bei bajiŋaib. Niŋgi naŋgo anjam geregere
dauryosib naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Yimqa naŋgi
nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Niŋgi kumbra
bole kalil yoqnibqa nuŋgo wau qa gate naŋgi unoqnsib Qotei
agi iga eleŋej qaji aqa anjam tulaŋ biŋiyoqnsib maroqnqab, ‘Di

anjam bolequja.’ ” O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam degsim minjroqne.

Iga Yesus bqajqa bati qa tariŋoqnqom

11 Iga qalie, Qotei a iga qa are boleiyeqnu. Aqa kumbra di a
na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi
padalo sawaq dena eleŋqa kere.
12 Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga
endegsi osorgeqnu, iga Qotei qoreiyqajqa kumbra ti mandam
qaji areqalo uge uge ti torei uratekritqom. Osim iga mandam
tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sosimqa areqalo bole na ti
kumbra bole na ti Qotei aqa kumbra na ti walweloqnqom.
13 Walweloqnsim iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di
oqajqa tariŋoqnqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba
ti unu. A na iga eleŋej. Mondoŋ a wala bole ti riaŋ koba ti osim
laŋ qureq na bqas. Iga di unqajqa tariŋoqnqom.
14 Yesus a gago uneq na iga awaigosim iga aqa segi tamo
uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa deqa marsiq aqa segi ŋambile uratosiq
iga qa moiyej. Deqa iga gaigai kumbra bole dauryqajqa
siŋgilaoqnqom.
15 O Taitus, ni gaigai Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam
di minjroqnimqa naŋgi quoqnsib dauryoqnqab. Ni na tamo
uŋgasari anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi tingitnjroqnsim dal-
njroqne. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

3

Qotei a iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej

1 O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam en-
degsim minjroqne, “Niŋgi na mandor naŋgi ti sawa taqato
qaji tamo kokba ti naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam
dauryoqniy. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniy.
2 Niŋgi tamo qudei naŋgi misiliŋ anjam minjroqnaib. Osib
anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo uŋgasari kalil
naŋgi kumbra bole osornjroqniy.” O Taitus, ni na Kristen
tamo uŋgasari naŋgi anjam degsim minjroqne.
3 Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa
anjam gotraŋyoqnem. Bati deqa Satan na iga gisa gisaŋgeqnaqa
iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratoqnsim kumbra uge uge
dauryqajqa are pruggeqnaqa gago segi jejamu qa tulaŋ are-
boleboleigoqnej. Kumbra dena iga siŋgila na taqatgesoqnej.
Deqa iga minjiŋ ti are uge ti sosim walweloqnem. Tamo qudei
na iga jeutgeqnabqa iga kamba dego naŋgi jeutnjroqnem.
4 Ariya bati di Qotei agi iga eleŋej qaji a na iga tulaŋ
qalaqalaigosiqa iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej.
Aqa kumbra di a segi na boleq atej.

5 Osiqa iga eleŋej. Gago segi wau bole bole iga yoqnem qaji
a deqa osiq iga eleŋosai. A iga qa dulosiqa iga laŋa eleŋej awai
saiqoji. Osiqa gago are miligi yansetgosiqa aqa Mondor Bole
egsiqa iga aŋgro bunuj bul ŋambabtgej.
6 Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji aqa wau na Qotei na aqa
Mondor Bole qariŋyonaqa gago are miligiq aiyej.
7 Yesus a iga qa are boleiyej deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji unum. Deqa mondoŋ iga ŋambile gaigai
sqom. Iga ŋambile di oqajqa tariŋoqnsim unum.
8 Qotei aqa anjam di tulaŋ boledamu. Deqa iga anjam di
gago areqaloq di siŋgilatqom.
O Taitus, ni Qotei aqa anjam di siŋgila na palontoqnimqa
tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
quoqnsib kumbra bole bole yoqnqab. Anjam dena tamo
uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu.
9 Tamo qudei naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib nanari anjam
maroqnsib laqnub. Naŋgi Moses aqa dal anjam qa ti naŋgo
moma naŋgo ñam qa ti anjam na qoteqnub. Naŋgi anjam di
marqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Iga qalie, anjam dena iga
aqaryaigwa keresai. Deqa Taitus, ni tamo deqaji naŋgo anjam
di quetnjraim. Torei urat.
10 Tamo bei na Kristen tamo uŋgasari naŋgo areqalo ugetet-
njrsim naŋgi pupoinjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kum-
bra di uratem. A ni quetmosaiamqa olo minje. Minjimqa olo
quetmosaiamqa ni a uratosim torei qoreiye.
11 Ni qalie, tamo deqaji naŋgi Qotei aqa gam torei urate-
qnub. Naŋgi une yo qaji tamo unub. Naŋgo une dena naŋgi
osornjreqnu, naŋgi tamo uge.

Pol na Taitus minjej, "Ni urur bosim e itbe"

12 Ariya Taitus, ni que. E na Artemas kiyo Tikikus kiyo
qariŋyitqa a inoq gilqas. Gilsim mermimqa ni urur bosim
Nikopolis qureq di e itbe. Yuwal ugeo bati qa e dia sqai.
Soqnit ni bosim dia e itbe.
13 Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo naŋgi aiyel ino
qure uratosib walwelqa laqnibqa ni na aqaryainjrimqa naŋgi
gamq di iŋgi bei qa truquqasai.
14 Ni na Kristen naŋgi anjam plaltosim minjroqnimqa naŋgi
wau bole yoqnqajqa geregere qalieosib tamo qudei iŋgi iŋgi
qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe. Naŋgi laŋa sosib
wau bole bole yosaio uge.
15 Kristen kalil e koba na endi unum qaji naŋgi na ni
kaiyeimonub. Deqa ni na kamba tamo uŋgasari iga tulaŋ
qalaqalaigeqnub qaji naŋgi gago kaiye anjam endi minjrime.
Tamo uŋgasari naŋgi di iga koba na Yesus qa gago areqalo
siŋgilateqnum.

O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

FILEMON

1 O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa
anjam mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib
tonto talq endi waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo anjam
endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Ni gago Kristen was bole.
Ni iga koba na wau qujai.
2 Aqo aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus
qa ti Kristen tamo uŋgasari kalil ino talq di loueqnub qaji
naŋgi qa ti qariŋyonum. Arkipus a iga koba na qoto tamo
bulosim Qotei aqa wau ojeqnum.
3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

*Filemon a kumbra tulaŋ boledamu yoqnej deqa Pol a are-
boleboleiyoqnej*

4 E gaigai ijo Qotei biŋiyoqnsim ni qa pailyeqnum.
5 E ni qa anjam endegsi queqnum, ni na Tamo Koba Yesus
tulaŋ qalaqalaiyoqnsim a qa ino areqalo siŋgilateqnum. Osim
ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego qalaqalain-
jreqnum.
6 Ni iga ti beterosim koba na Yesus qa gago areqalo
siŋgilateqnum deqa e endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na
Filemon iga ti aqaryaigimqa iga powo bole osim iŋgi bole bole
Kristus a iga egeqnu qaji di geregere poigwas.”
7 Od, was, e qalieonum, ni na Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjroqnsim naŋgo are tulaŋ
siŋgilatetnjreqnum. Ino kumbra dena ijo are latetbeqnaqa e
areboleboleibeqnu.

Pol na Filemon minjej, “Ni na Onesimus qalaqalaiyime”

8 O Filemon, e qalieonum, ino kumbra kalil bole. Deqa e ni
kumbra bei yqajqa mermitqa ni ijo anjam daurye. E Kristus
aqa ñam na ni siŋgila na mermqa kere.
9 Ariya e ni tulaŋ siŋgila na mermqasai. Aqo ombla
qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum deqa e ni lawo na mer-
mqai. E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam mare
mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi
waibeb unum.
10 E tonto talq endi sonamqa ino kaŋgal tamo Onesimus a ni
uratmosiq ulaŋosiq Rom qure endeq bosiq e itbej. E itbonaqa
e Yesus aqa anjam minjnamqa a are bulyosiq Yesus qa aqa
areqalo siŋgilatej. Deqa bini a ijo aŋgro bul unu. Deqa e ni
mermqai, ni a kumbra bole osoryime.

11 A nami kaŋgal tamo bolesai soqnej deqa a ni qa wau bole
yosaioqnej. Ariya bini a kaŋgal tamo bolequja unu deqa a ni
qa wau bole yoqnqa kere. A e qa dego wau bole yoqnqa kere.
12 Ariya endego e Onesimus qariŋyonum a inoq olo bqo.
Deqa e a qa are ugeibqo. Di kiyaqa? E a tulaŋ qalaqalaiye-
qnum deqa.
13 E Yesus aqa anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq
endi unum. Ariya ijo are koba endegsi unu. E Onesimus olo
osiy a e ombla tonto talq endi sosim a na e aqaryaiboqnqas.
A ino kaŋgal tamo unu deqa a na e aqaryaibqas di ni na dego
e aqaryaibqam.
14 Ariya e Onesimus qariŋyonum inoq olo bqo. E endegsi
are qalonum. Ni na e aqaryaibqa are soqnim ni ino segi
areqalo na e odbosim Onesimus olo ijoq qariŋye. E siŋgila na
ni mermqasai.
15 Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmej. E are
qalonum, Qotei a segi na gam gereiyonaqa Onesimus a ni
uratmej. Di kiyaqa? Ni na a olo osim niŋgi ombla bati gaigai
sqajqa deqa.
16 Onesimus a ino kaŋgal tamo segi sai. A ino Kristen was
bole. A ijo Kristen was dego. Deqa e a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.
A ino kaŋgal tamo bolequja. A ni ombla Tamo Koba beteye-
junub. Deqa e qalieonum, ni a olo tulaŋ qalaqalaiyoqnqam.
17 Ni e ombla Yesus aqa wau tamo unum edegosim Ones-
imus osim geregereiyoqne. Ni e osim geregereibeqnum dego
kere.
18 Onesimus a une bei ni emej kiyo? A ino silali bei nami
yaimosiq olo ni emqajqa mermosiqa bunuqna ni emosai
kiyo? Degamqa ni na merbimqa e kamba silali di keretosiy
ni olo emqai.
19 E Pol. Anjam endi e ijo segi baŋ na neŋgreŋyonum. Ni e
merbimqa Onesimus a ino silali bei yaimej qaji di e na kamba
olo ni emekritqai. Ariya ni que. Nami e Yesus aqa anjam ni
mermonam qusim are bulyem. E ino qunuŋ qa aqaryaimem.
Deqa e ni endegsi mermqa kere, ni na kamba olo ino segi
ŋambile e ebekritime. Ariya e degsi ni mermqa uratonum.
20 O ijo was Filemon, ni que. Aqo ombla Tamo Koba
Kristus aqa tamo unum deqa ni aqa ñam na olo Onesimus ijoq
qariŋyosim dena ijo are boletetbe.
21 E qalieonum, ni ijo anjam endi dauryqam. Osim ijo
anjam endi buŋyosim olo Onesimus ijoq qariŋyqam. Utru deqa
e anjam endi neŋgreŋyonum.
22 Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a nuŋgo
pailyo qusim gam waqtetbimqa e nuŋgoq olo bqai. Deqa
Filemon, e ino talq di ŋeiqajqa warum bei ni na gereiyetbe.

Pol aqa wau qujai naŋgi na Filemon kaiyeiyeb

23 Aqo Epafras wo ombla tonto talq endi unum. Epafras a
dego Kristus Yesus aqa wau tamo. A Yesus aqa anjam mare
mare laqnej deqa jeu tamo naŋgi na a ojsib tonto talq endi
waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo.
24 Mak na Aristarkus na Demas na Luk na naŋgi qolqe dego
ni kaiyeimonub. Naŋgi e koba na wau qujai.
25 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo
qunuŋ geregere taqatoqneme. Bole.

HIBRU

Qotei aqa Ŋiri a na iga anjam mergeqnu

1 Nami Qotei na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej.
A gam endena naŋgi anjam minjroqnej. A na aqa medabu o
qaji tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi giloqnsib bati gargekoba
gago moma utru naŋgi anjam minjroqneb.
2 Ariya bini Qotei na iga dego anjam mergeqnu. Diŋo
bati jojomqo deqa a na aqa Ŋiri aqa medabu na iga anjam
mergeqnu. Qotei na aqa Ŋiri giltej deqa a iŋgi iŋgi kalil oqas.
Aqa baŋ na Qotei na mandam atej unu.
3 A na Qotei aqa riaŋ koba iga osorgeqnu. Aqa so ti Qotei
aqa so ti ombla kerekere. Aqa anjam siŋgila ti unu. Anjam
dena a na iŋgi iŋgi kalil siŋgilatejunu. A gago une kobotetgosiqa
laŋ qureq oqsiq Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di
awejunu.

Qotei aqa Ŋiri a laŋ aŋgro naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu

4 Qotei na aqa Ŋiri ñam kobaquja yej. Ñam dena laŋ aŋgro
naŋgo ñam tulaŋ buŋyejunu.
5 Nami Qotei na aqa Ŋiri endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
Osiqa olo anjam bei dego aqa Ŋiri qa endegsi marej, “E aqa
Abu sqai. A ijo Aŋgro sqas.” Ariya Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi
anjam degsi minjrosaioqnej.
6 Nami Qotei na aqa Ŋiri matu qariŋyim mandamq aiqa osiqa
a qa olo anjam endegsi marej, “Ijo laŋ aŋgro kalil naŋgi aqa
sorgomq di sosib a qa louoqnqab.”
7 Ariya Qotei a laŋ aŋgro naŋgi qa anjam degsi marosaioqnej.
A naŋgi qa endegsi marej,
“E ijo laŋ aŋgro naŋgi wau enjrem.
Deqa naŋgi jagwa ti ŋamyuwo ti bulosib ijo wau ojeqnub.”
8 Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri endegsi minjej,
“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.
Ni tamo bole unum deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjroqnqam.
9 Ni kumbra bole yqajqa tulaŋ arearetmeqnu.
Ni kumbra uge yqajqa arearetmosaieqnu.
Deqa ino Qotei na ni giltmosiqa ino gateq di goreŋ bilentosiq
ñam kobaquja emej.
Deqa ni tulaŋ areboleboleimeqnu.
Ino arebolebole dena ino was naŋgo arebolebole tulaŋ
buŋyejunu.”

10 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo anjam bei dego endegsi minjej,
“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.
Osim laŋ dego ino segi baŋ na gereiyem.
11 Laŋ ti mandam ti koboqab.
Ariya ni bati gaigai sqam.
Laŋ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab.
12 Tamo bei na aqa gara lubtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti lubtosim taqal atqam.
Tamo bei na aqa gara piqtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti piqtosim taqal atqam.
Ariya ni segi bulyqasai.
Ni bati gaigai degsi sqam.
Ino sqajqa bati koboqasai.”
13 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awesoqnimqa
e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino siŋgaq di ateleŋqai.”
Qotei na anjam deqaji aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrosaioqnej.
14 Laŋ aŋgro naŋgi Qotei aqa Ŋiri bul sai. Naŋgi Qotei aqa wau ojo qaji mondor. A na naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa wau ojeqnub. Naŋgo wau agiende. Naŋgi giloqnsib tamo uŋgasari a na eleŋqas qaji naŋgi aqaryainjreqnub.

2

Qotei na iga eleŋej aqa wau di tulaŋ kobaquja

1 Deqa ijo was, anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojsib dauryiy. E dego anjam di dauryqai. Iga dauryqasai di iga uloŋosim anjam di torei urato uge.
2 Nami Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgo medabu na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. Anjam di siŋgila koba. Deqa tamo uŋgasari kalil anjam di gotraŋyoqneb qaji naŋgi Qotei na kambatnjroqnsiqa awai uge enjroqnej.
3 Bunuqna Qotei na iga padalo sawaq na eleŋej. Aqa wau di tulaŋ kobaquja. Iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai tulaŋ ugedamu turqom. Awai di iga britosim jaraiqa keresai.
Namoqna gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa anjam di mare mare laqnej. Onaqa tamo naŋgi aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi kamba olo mare mare laqneb. Osib iga endegsib mergoqneb, “Anjam di bole.”
4 Yeqnaqa Qotei na naŋgo anjam di siŋgilatoqnej. A gam endena naŋgo anjam siŋgilatoqnej. A Mondor Bole aqa wau segi segi jeisiq enjreqnaqa naŋgi maŋwa ti kumbra siŋgila ti babtoqneb. Qotei aqa segi areqalo na a degyoqnej.

Qotei na iga eleŋej aqa wau di Yesus a segi na tigeltej

5 Mondoŋ Qotei na mandam bunuj atqas. Iga qalieonum,
Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi mandam bunuj di taqatqajqa
wau enjrosai.
6 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, ni kiyaqa tamo naŋgi qa are qaleqnum?
Osim naŋgi qa duloqnsim aqaryainjreqnum?
7 Ni na tamo naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di atem unub.
Deqa naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnib
bunuqna ni na naŋgo ñam olo soqtetnjrimqa
naŋgo ñam tulaŋ kobaosim laŋ aŋgro naŋgo ñam buŋyqas.
8 Od, ni na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim
sqab.”
O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, a
na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab. A iŋgi
bei uratqasai. Ariya bini iga uneqnum di iŋgi iŋgi kalil tamo
naŋgo sorgomq di sosai.
9 Ariya iga Yesus uneqnum. Nami a laŋ aŋgro naŋgo sorgomq
di sokiñala soqnej. Bati deqa Qotei a tamo kalil naŋgi qa are
boleiyonaqa kumbra dena Yesus a naŋgo padalo sawa osiq
moiyej. A jaqatiŋ koba osiq moiyej deqa Qotei na aqa ñam olo
soqtetosiqa ñam kobaquja yej.
10 Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru. A na iŋgi iŋgi kalil gereiyej.
A na aqa aŋgro gargekoba naŋgi joqsim laŋ qureq oqwajqa
deqa are qalsiq Yesus siŋgilatonaqa a jaqatiŋ koba ej. Osiqa
aqa jaqatiŋ dena a Qotei aqa anjam torei dauryekritosiq tamo
naŋgi eleŋqajqa wau tigeltej. Qotei a degsi Yesus siŋgilatej di
kumbra bolequja.
11 Iga qalie, Yesus aqa aŋgro kalil a na aqa segi kumbra
boleq di atej qaji naŋgi a ombla Abu qujai. Deqa a na naŋgi
minjreqnu, “Niŋgi ijo was tiŋtiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa
jemaiyosaieqnu.
12 Deqa a na aqa Abu endegsi minjej,
“O Qotei, e na ijo was naŋgi di ino ñam qa sainjroqnqai.
Naŋgi louqa korooqnibqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino
ñam soqtoqnqai.”
13 Yesus a degsi aqa Abu minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei
qa ijo areqalo siŋgilatosiy a qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej,
“Niŋgi e nubiy. Aŋgro kalil Qotei na ebej qaji naŋgi di e koba
na unum.”

Yesus na iga aqaryaigwa osiqa tamo bulyosiq moiyej

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi di mandam tamo. Deqa Yesus
a dego mandam tamo bulyosiq moiyej. A Satan aqa siŋgila
kobotqa marsiq deqa moiyej. Satan a moiyo qa utru. A na
tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjrqajqa siŋgila ti unu.

15 Deqa naŋgi moiqa ulaeqnab Satan a naŋgi siŋgila na
ojeleŋeqnu. Ariya naŋgi degsib ulaoqnsib sonabqa Yesus a
naŋgi Satan aqa baŋq dena eleŋqajqa marsiq moiyej.
16 Yesus a laŋ aŋgro naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyosai. A
Abraham aqa moma naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyej.
17 Utru deqa a aqa was kalil naŋgi bulosiq tamo yuej. Deqa
bini a atra tamo gate sosiq Qotei aqa wau ojeqnu. A tamo
uŋgasari naŋgi qa dulosim naŋgi aqaryainjrqajqa deqa marsiq
atra tamo gate brantej. A tamo bole unu deqa a Qotei aqa
anjam kalil dauryoqnsiqa aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende.
A na tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjroqnsiqa Qotei aqa
minjiŋ taqal waiyeqnu.
18 Gulbe gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a
jaqatiŋ koba oqnej. Deqa a na tamo uŋgasari gulbe oqnsib
uneq aiqa laqnub qaji naŋgi geregere aqaryainjrqa kere.

3

Yesus aqa ñam na Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu

1 O Kristen was kalil, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi
metŋgej deqa niŋgi Yesus qa are qaloqniy. Yesus a Qotei na
aqa anjam mare mare laqajqa qariŋyej. A gago atra tamo gate
unu. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnqom.
2 Qotei na Yesus minjej, “Ni ijo wau oje.” Onaqa Yesus a
Qotei aqa wau di uratosai. A wau di geregere ojoqnej. Moses a
dego nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej. A Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di
Qotei aqa tal bul soqneb.
3 Iga qalie, tamo naŋgi tal ateqnub qaji naŋgo ñam kobaquja.
Tal aqa ñam kiñala. Yesus a tal ato qaji tamo bul soqnej deqa
Qotei na a ñam kobaquja yej. Yesus aqa ñam dena Moses aqa
ñam tulaŋ buŋyejunu.
4 Tal kalil agi tamo naŋgi na ateqnub. Ariya Qotei a segi na
iŋgi iŋgi kalil ateleŋej.
5 Moses a kaŋgal tamo bul sosiqa Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgo ambleq di wauoqnej. Deqa Moses aqa ñam kiñala.
Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul soqneb. Moses
a naŋgo ambleq di wau geregere yoqnej. A Qotei aqa medabu
oqnsiqa kumbra bunuqna brantqas qaji deqa anjam maro-
qnej.
6 Ariya Kristus a Qotei aqa Ŋiri. Deqa Qotei na a wau
yonaqa a Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnej. Tamo
uŋgasari naŋgi di agi Qotei aqa tal bul unub. Kristus a wau di
geregere yoqnej. A Qotei aqa Ŋiri deqa iga gaigai gago areqalo
a qa siŋgilatoqnsim a mondoŋ olo bosim iga boletgwajqa deqa

tariŋoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego Qotei aqa tal bul sqom.

Tamo qudei naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai

7 Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa iga Mondor Bole
aqa anjam qusim dauryqom. Aqa anjam agiende,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.
Naŋgi wadau sawaq di ijo siŋgila laŋa tenemtoqneb.
9 Naŋgi ijo siŋgila bati gaigai unoqneb gilsi gilsiq wausau 40 koboej.
Ariya naŋgi deqa e qa are qalosaioqneb.
10 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa marem,
‘Naŋgi naŋgo are miligiq di e daurbosaieqnub.
Naŋgi gaigai ijo gam bole urateqnub.’
11 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa endegsi minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”

12 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di niŋgi qudei nuŋgo are miligi ugeqas. Amqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa uratosib Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyqab. Degaib deqa niŋgi ŋam atoqniy.

13 Iga mareqnum, “Bini bati endi.” Deqa niŋgi bati gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqniy. Une aqa kumbra na niŋgi qudei gisaŋgosim nuŋgo are miligi getentaim deqa niŋgi degyoqniy.

14 Iga nami Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnem. Ariya gago areqalo di iga olo siŋgila na ojesosim gilsim moiqom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqom.

15 Iga qalie, anjam endegsi unu,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb.”

16 O ijo was, yai naŋgi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asginjreqnaqa gotraŋyoqneb? Di Israel tamo uŋgasari agi Isip sawaq di sonabqa Moses na joqsiq gilej qaji naŋgi.

17 Qotei a yai naŋgi qa minjiŋ oqnaqa gilsi gilsiq wausau 40 koboej? Di Israel tamo uŋgasari agi une yoqnsib wadau sawaq di moreŋoqneb qaji naŋgi.

18 Qotei na yai naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai”? Osiqa minjrej, “E bole merŋgonum”? Di tamo uŋgasari aqa medabu gotraŋyoqneb qaji naŋgi.

19 Deqa iga qalieonum, Israel tamo uŋgasari naŋgi di Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatosaioqneb. Utru deqa naŋgi Qotei aqa
aqarato sawa miligiq gilqa keresai.

4

Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqarato sawa miligiq gilqab

1 Qotei a nami marej, “Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ijo
aqarato sawa miligiq gilqab.” O ijo was, sawa di miligiq
gilqajqa bati koboosai unu. Deqa niŋgi ulaoiy. Niŋgi qudei
sawa di miligiq gilqa uratosib uloŋo uge.
2 Moses aqa bati qa Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa
anjam bole quoqneb. Iga dego Qotei aqa anjam bole quo-
qnem. Ariya Israel naŋgi anjam di laŋa quoqnsib naŋgo
areqaloq di siŋgilatosaioqneb. Deqa anjam dena naŋgi yala
aqaryainjrosaioqnej.
3 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa a na odgim
iga aqa aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel
naŋgi qa endegsi marej,
“E naŋgi qa minjiŋ oqnaqa minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
Kumbra di Moses aqa bati qa brantej. Ariya iga qalie, tulaŋ
nami Qotei a mandam atsiqa aqa wau kalil kobotej.
4 Agi aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, “Qotei na aqa
wau kobotosiqa bati 7 onaqa a aqaratej.”
5 Osib bunuqna anjam endi neŋgreŋyeb, “Naŋgi ijo aqarato
sawa miligiq gilqasai.”
6 Deqa iga qalieonum, aqarato sawa di miligiq gilqajqa bati
koboosai unu. Tamo uŋgasari qudei naŋgi miligiq gilqa
kere. Tamo uŋgasari nami Qotei aqa anjam bole quoqnsib
gotraŋyoqneb qaji naŋgi aqa aqarato sawa miligiq gilosai.
7 Deqa wausau gargekoba gilnaqa Qotei a olo aqarato bati
bunuj atej. Agi a Devit aqa medabu na endegsi marej,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.”
Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam
dena iga endegsi osorgeqnu, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi aqa
aqarato sawa miligiq gilqajqa olo bati bunuj atej.
8 Josua na aqarato di Israel naŋgi enjrosai. Enjrej qamu
Qotei a bunuqna olo bati bunuj atqa marosai qamu.
9 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo
aqarato bini unu. Iga yori bati gaigai aqarateqnum dego kere.
10 Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqas di
a aqa wau kobotosim aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa wau
kobotosiq aqaratej dego kere.

11 Deqa iga aqarato sawa di miligiq gilqajqa tulaŋ siŋgilaqom. Siŋgilaqasai di niŋgi qudei Israel naŋgo kumbra dauryosib Qotei aqa anjam gotraŋyosib uloŋo uge.
12 Qotei aqa anjam a ŋambile ti unu. Anjam di siŋgila na waueqnu. A serie bul tulaŋ qalat. Deqa anjam dena tamo naŋgo are qametnjroqnsiqa naŋgo qunuŋ ti tanu ti siŋga ti miligiq aiyoqnsiqa naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti geregere pegiyeqnu.
13 Iŋgi bei a Qotei qa uliqa keresai. Iŋgi iŋgi kalil Qotei a ateleŋej qaji di a na geregere ŋam atoqnsiq uneqnu. Deqa mondoŋ a na qujai gago kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo gate unu

14 Gago atra tamo gate unu. A laŋ qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa Ŋiri Yesus. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnsim ojesqom.
15 Iga segi siŋgila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa siŋgila kobotqa keresai. Ariya gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa iga endegsi are qalqasai, Yesus a gago une qa iga aqaryaigwa keresai. Iga degsi are qalqasai. Satan na iga walawalaigoqnsiqa uneq waigwa laqnu. A nami Yesus dego uneq waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya Yesus a segi une saiqoji.
16 Deqa ijo was, iga Qotei aqa areq gilqajqa ulaqasai. Iga aqa areq giloqnqom. A iga qa are boleiyeqnu deqa iga aqa areq giloqnim a iga qa duloqnqas. Iga gulbe ti soqnim a iga qa are boleiyoqnsim gago gulbe qa aqaryaigoqnqas.

5

Atra tamo gate naŋgo wau

1 Qotei a mandam tamo qudei naŋgi giltnjroqnsiqa naŋgi atra tamo gate ateqnu. Atra tamo gate naŋgo wau agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
2 Atra tamo gate naŋgi di iga bul mandam tamo. Naŋgi dego siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi une yoqnqa kere. Deqa naŋgi na tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari Qotei aqa gam groteqnub qaji naŋgi ti lawo na aqaryainjreqnub.
3 Naŋgi dego une ti unub deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo une qa ti naŋgo segi une qa ti are qaloqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
4 Tamo laŋaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo gate sqa keresai. Qotei a segi na atra tamo gate naŋgi metnjroqnsiqa ñam koba enjreqnu. Agi Qotei a nami Aron metosiq atra tamo gate atej.

5 Kristus a dego aqa segi ñam soqtosiq atra tamo gate sqa
marosai. Qotei na Kristus giltosiqa atra tamo gate atej. Agi
Qotei na nami Kristus endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
6 Osiqa olo anjam bei dego Kristus minjej,
“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”
7 O ijo was, Yesus a mandamq endi sosiqa a siŋga pulutoqnsiqa Qotei pailyoqnej. A qalieej, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa a siŋgila na Qotei pailyoqnej. A leleŋ ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo uratoqnsiqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa Qotei na aqa pailyo quetoqnej.
8 Yesus a Qotei aqa Ŋiri. Ariya a jaqatiŋ koba oqnej dena a powo osiqa Qotei aqa anjam dauryqajqa qalieej.
9-10 Qalieosiq deqa a Qotei aqa anjam torei dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosiq minjej, “Ni atra tamo gate sqam. Agi Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere.” Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus a tamo kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi eleŋqas. Naŋgi eleŋqajqa utru agi Yesus qujai. Deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.

Iga aŋgro mom bul sqasai

11 O ijo was kalil, e Yesus aqa wau deqa anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa unu. Ariya nuŋgo areqalo geteŋejunu deqa niŋgi anjam di aqa utru geregere poiŋgwa keresai. Deqa e niŋgi anjam di merŋgwajqa baŋgi koba.
12 Niŋgi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa niŋgi Qotei aqa anjam plaltqa kere. Ariya nuŋgo powo kobaosai unu deqa niŋgi aŋgro mom muŋgum uyeqnub dego bul unub. Niŋgi iŋgi siŋgila uyqa keresai unub. Deqa tamo qudei na olo Qotei aqa anjam utruq na plaltosib niŋgi merŋgwab di kere.
13 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum segi uyeqnub. Naŋgi kumbra bole qa gam geregere poinjrosai unu.
14 Tamo naŋgi kokbaonub qaji naŋgi iŋgi siŋgila uyeqnub. Naŋgi nami bati gargekoba kumbra bole ti kumbra uge ti pegiyoqneb. Deqa naŋgi areqalo bole ti powo bole ti unub.

6

Iga Qotei qa tariŋoqnqom

1 Deqa ijo was kalil, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqnem qaji dena prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom. Yim anjam dena iga siŋgilatgoqnqas. Anjam iga nami utruq na quoqnem qaji di niŋgi qalie. Anjam agiende. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqa, moiyo qaji kumbra uratosim are bulyoqa,

2 yanso oqa, Kristen gate naŋgo gateq di baŋ atoqa, subq
na tigeloqa, Qotei na tamo kalil naŋgi peginjroqa, tamo qudei
naŋgi ŋamyuwoq di gaigai soqa. O ijo was, Kristus aqa anjam
di iga nami utruq na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena
prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom.
3 Qotei na marim iga degyqom.
4 O ijo was, niŋgi qalie. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi
Qotei na areqalo suwantetnjrnaqa naŋgi laŋ qureq oqwajqa
gam bole qalieeb. Naŋgi Mondor Bole esoqneb.
5 Naŋgi Qotei aqa anjam uyo oneiyoqnsib maroqneb, "An-
jam di bolequja." Naŋgi Qotei aqa siŋgila mondoŋ brantqas
qaji di dego qalieosib ojesoqneb.
6 Ariya bati bei tamo naŋgi di olo uloŋosib Qotei aqa anjam
qoreiyeb. Deqa naŋgi bunuqna puluosib are bulyqajqa gam
saiinjrej. Naŋgo une dena naŋgi Qotei aqa Njiri olo ŋamburbasq
di qamobulosib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di aqa ñam
tulaŋ ugeugeiyeb.
7 Tamo deqaji naŋgi qa e yawo anjam endegsi merŋgwai.
Wau lanja naŋgi iŋgi yageqnabqa awa boqnsiq mandam aqa
miligiq aiyeqnu. Aiyeqnaqa Qotei a mandam di boleteqnu
deqa iŋgi bole oqoqnsiq melieqnaqa wau lanja naŋgi boqnsib
iŋgi oqnsib uyeqnub.
8 Ariya sil luwit oqsim iŋgi kabutnjrqas di iŋgi bole oqwasai.
Mandam di ugeqas. Deqa sokiñala Qotei na mandam di torei
waliyosim ŋamyuwo na koitqas.
9 O gago was bole, anjam siŋgila di iga na niŋgi merŋgonum.
Ariya iga qalieonum, niŋgi degsib padalqasai. Qotei na niŋgi
eleŋqas.
10 Qotei a tamo uge sai. A tamo bole. Deqa a nuŋgo kumbra
bole kalil unoqnsiq olo are walyosaieqnu. Nuŋgo kumbra
bole agiende. Niŋgi gaigai wau bolequja yoqnsib Qotei tulaŋ
qalaqalaiyoqnsib aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjre-
qnub. Niŋgi nami degyoqneb agi bini niŋgi degyeqnub.
11 Gago are koba endegsi unu. Niŋgi kumbra bole di
siŋgila na ojoqnsib mondoŋ Qotei na niŋgi boletŋgwajqa deqa
tariŋoqniy.
12 Niŋgi asgiŋgaiq. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra
agiende. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo
asginjrosaieqnu. Deqa mondoŋ naŋgi iŋgi bole bole Qotei a
nami aqa aŋgro naŋgi enjrqa marej qaji di oqab. O ijo was,
naŋgo kumbra di niŋgi dego degsib dauryoqniy.

Qotei aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di a na siŋgilatej

13-14 Nami Qotei na Abraham minjej, "E ni boletmosiy ino
moma naŋgi tulaŋ kobatnjrqai." Osiqa aqa anjam di siŋgilatej.
Mandam tamo naŋgi na Qotei buŋyqa keresai. Deqa Qotei

a mandam tamo bei aqa ñam na anjam siŋgilatqa keresai.
Deqa a anjam di Abraham minjsiqa aqa segi ñam na anjam
di siŋgilatosiq minjej, “E bole mermonum.”
15 Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di qusiqa aqa are-
qaloq di atsiq tariŋosiq soqnej. A tariŋqa asgiyosai. A
tariŋesosiq bunuqna anjam Qotei na minjej qaji di aqa damu
brantonaq unej.
16 Anjam siŋgilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam
siŋgilatqa osimqa a tamo kobaquja bei aqa ñam na anjam
siŋgilatqas. Yim tamo qudei naŋgi qusib marqab, “Anjam di
bole.” Deqa tamo qudei naŋgi anjam di olo uge qa marqa
keresai.
17 Qotei na Abraham minjej, “E ino moma naŋgi kobat-
njrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra dena a na
Abraham aqa moma naŋgi osornjrej, a na aqa anjam di olo
bulyqa keresai.
18 Deqa Qotei aqa kumbra aiyel unu. A na anjam di
Abraham minjej. Osiqa aqa segi ñam na anjam di siŋgilatej.
Aqa kumbra aiyel di unu deqa a na aqa anjam di olo bulyqa
keresai. A gisaŋqa keresai dego. Deqa iga Qotei aqa anjam
di gago are miligiq di atsim Qotei aqa jojomq giloqnsim a qa
tariŋoqnqom.
19 Qotei agi iga a qa tariŋeqnum qaji a anka bul siŋgila koba.
Deqa iga Qotei qa gago are miligi siŋgilatoqnsim Warum Tulaŋ
Getento Koba gara gaiŋejunu qaji di torei miligiq giloqnqom.
20 Yesus a getento warum di iga qa waqtosiqa a segi
namoosiq miligiq gilej. Deqa bini a getento warum dia unu.
A di sosimqa bati gaigai a gago atra tamo gate sqas. Agi
Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere.

7

Melkisedek a ñam koba ti soqnej

1 Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej. A Qotei
Goge Koba aqa atra tamo dego soqnej. Bati deqa Abraham a
mandor qudei naŋgi ti qotsiqa naŋgi ñumej. Ñumsiqa olo aqa
qureq beqnaqa Melkisedek a gamq di Abraham turosiqa aqa
gateq di baŋ atetosiqa a qa pailyej.
2 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Abraham a mandor naŋgoq dena
eleŋej qaji di a na poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej.
Melkisedek aqa ñam aqa damu agiende, Kumbra Bole Yeqnu
Qaji Mandor. Qure ñam Salem aqa damu agiende, Are Lawo.
Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej deqa aqa ñam
aqa damu bei agiende, Are Lawo Qaji Mandor.
3 Melkisedek a abu saiqoji. A ai saiqoji. A moma bei dego
saiqoji. Aqa ŋambabo bati di iga qaliesai. Aqa moiqajqa bati di

dego iga qaliesai. Deqa a Qotei aqa Ŋiri bulosiq a bati gaigai
atra tamo unu.
4 Melkisedek aqa ñam tulaŋ kobaquja. E deqa niŋgi
saiŋgwai. Gago moma utru Abraham a mandor naŋgoq
dena iŋgi iŋgi boledamu eleŋosiqa poto 10 yosiq oto qujai
Melkisedek atraiyej.
5 Bunuqna Qotei na Livai aqa moma naŋgi minjrej, “Niŋgi
atra tamo sqab.” Agi dal anjam endegsi unu, “Israel naŋgi
na iŋgi iŋgi poto 10 yoqnsib oto qujai Livai aqa moma naŋgi
atrainjroqnqab.” Israel naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb.
Naŋgi Livai aqa moma naŋgo was.
6 Melkisedek a Livai aqa leŋ sai. Ariya Abraham a iŋgi
iŋgi poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Atraiyonaqa
Melkisedek a Abraham aqa gateq di baŋ atetosiqa a qa pai-
lyej. Abraham agi nami Qotei na minjej, “E ino moma naŋgi
kobatnjrqai.”
7 Iga qalie, tamo ñam ti naŋgi na tamo ñam saiqoji naŋgo
gateq di baŋ atetnjroqnsib naŋgi qa pailyeqnub.
8 Israel naŋgi na Livai aqa moma naŋgi iŋgi iŋgi atrainjre-
qnub. Livai aqa moma naŋgi moreŋeqnub. Ariya Melkisedek
agi Abraham na iŋgi iŋgi atraiyej qaji aqa moiqajqa bati naŋgi
nami neŋgreŋyosaioqneb. Deqa a bati gaigai sobulejunu.
9 Livai aqa moma utru qujai di agi Abraham. Deqa iga
endegsi marqom, Livai na iŋgi iŋgi di osiq Melkisedek atraiy-
obulej.
10 Melkisedek a Abraham gamq di turej bati di Livai a
ŋambabosaisoqnej. Abraham a iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyej
bati deqa Livai a Abraham aqa jejamu miligiq di soqnej.
Bunuqna Livai a Abraham aqa leŋ na ŋambabej. Deqa iga
endegsi marqom, Livai a dego iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiy-
obulej.

Yesus a atra tamo gate bunuj unu

11 Livai aqa moma naŋgi atra tamo sosib wauoqneb naŋgo
wau dena tamo uŋgasari naŋgi boletnjrosaioqnej. Naŋgi bo-
letnjrej qamu atra tamo bei a olo brantosai qamu. Bole,
dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra tamo sqab.
Dal anjam di Israel naŋgi nami esoqneb. Ariya Qotei a olo
marnaqa Yesus a gago atra tamo brantej. A Aron bulosiq atra
tamo brantosai. A Melkisedek bulosiq atra tamo brantej.
12 O ijo was, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra
tamo sqab. Ariya bunuqna Qotei a naŋgi kobotnjrsiqa olo
atra tamo bei agi Yesus atej. Qotei aqa kumbra dena a na dal
anjam bulyosiq olo dal anjam bei atej.
13 Yesus a Livai aqa leŋ na ŋambabosai. A leŋ bei naŋgoq na
ŋambabej. Leŋ naŋgi di atraiyqajqa wau nami ojosaioqneb.

14 Iga qalie, gago Tamo Koba a Juda aqa leŋ na ŋambabej. Leŋ
dena atra tamo naŋgi brantqajqa Moses a deqa marosaioqnej.
15 Yesus a atra tamo bunuj brantosiq Melkisedek bulonaq
iga unem. Deqa iga poigeqnu, atra tamo bunuj dena atra
tamo kalil nami soqneb qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu.
16 Dal anjam a marej, atra tamo naŋgi Livai aqa leŋ na
brantqab. Ariya Yesus a gam bei na atra tamo brantej. A
ŋambile ti siŋgila ti unu. A gaigai degsim sqas. Gam dena a atra
tamo brantej.
17 Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,

“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”

18 O ijo was, anjam dena iga poigeqnu, dal anjam nami soqnej
qaji di siŋgila saiqoji. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai.
Deqa Qotei na dal anjam di taqal waiyej.
19 Dal anjam dena iga boletgosaioqnej deqa Qotei na dal
anjam di taqal waiyosiqa olo gam bunuj waqtetgej. Gam
bunuj di tulaŋ bolequja. Gam dena dal anjam namij di tulaŋ
buŋyejunu. Deqa iga gam bunuj di dauryosim Qotei aqa areq
giloqnsim a qa tariŋoqnqom.
20-21 Qotei na Yesus giltosiqa minjej, “Ni atra tamo sqam.”
Degsi minjsiqa aqa anjam di siŋgilatej. Atra tamo nami
soqneb qaji naŋgi dego Qotei na giltnjroqnsiqa minjroqnej,
“Niŋgi atra tamo sqab.” Ariya a aqa anjam di siŋgilatosaioqnej.
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“Tamo Koba a na Kristus endegsi minjej,
‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’

Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Deqa aqa anjam di a olo uratqa
keresai.”

22 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj di tulaŋ bole-
quja. Di kiyaqa? Yesus a segi na anjam di gereiyej deqa.
Anjam dena dal anjam namij tulaŋ buŋyejunu.
23 Nami tamo gargekoba naŋgi atra tamo soqneb. Naŋgi
moreŋoqneb deqa naŋgi gaigai atra tamo sqa keresai.
24 Ariya Yesus a gaigai sqas deqa a gaigai atra tamo sosim
wauoqnqas. Tamo bei na aqa sawa oqa keresai.
25 Deqa tamo uŋgasari Yesus aqa ñam na Qotei aqa areq
gileqnub qaji naŋgi Yesus na torei eleŋqa kere. Di kiyaqa? A
gaigai ŋambile sosiq naŋgi qa Qotei pailyeqnu.
26 Yesus a atra tamo gate deqaji unu deqa a na iga tulaŋ
aqaryaigwa kere. A gaigai Qotei aqa segi kumbra boleq di
sosiq dauryeqnu. A une bei saiqoji. A Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo tulaŋ bolequja. Qotei na a osi oqsiq laŋ qureq di awotej
unu. Deqa a une tamo naŋgo ambleq di sosai. A isaq di unu.

27 Atra tamo gate nami qaji naŋgi bati gaigai wagme iŋgi
iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Mati naŋgi naŋgo segi une
qa wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib olo tamo
uŋgasari naŋgo une qa dego Qotei atraiyeqnub. Ariya Yesus
a wau degyosaieqnu. A bati qujai qa aqa segi jejamu ŋambile
sonaq osiqa Qotei atraiyej.
28 Dal anjam a nami marej, mandam tamo naŋgi atra tamo
gate sqab. Tamo naŋgi di siŋgila saiqoji. Ariya bunuqna Qotei
na olo anjam bei marsiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di aqa
damu agiende. A na aqa segi Ŋiri torei keretosiqa a atra tamo
gate atej. Deqa a bati gaigai atra tamo gate sqas.

8

Yesus a laŋ qureq oqsiq dia atra tamo gate unu

1 Ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo gate deqaji unu.
Di Yesus qujai. A laŋ qureq oqsiq Mandor Koba aqa baŋ woq
di awejunu.
2 A laŋ qure qaji atra talq di atraiyo wau ojeqnu. Atra tal di
Qotei aqa segi tal bole. Tamo bei na tal di atosai. Tamo Koba
a segi na tal di atej.
3 Atra tamo gate naŋgo wau di niŋgi qalie. Naŋgi wagme iŋgi
iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa Yesus a dego atra tamo
gate sosiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej.
4 Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu.
Di kiyaqa? Livai aqa moma naŋgi segi mandamq endi atra
tamo sosib wagme iŋgi iŋgi Qotei atraiyeqnub. Dal anjam a
degsi unu.
5 Livai aqa moma naŋgi gaigai mandam qaji atra tal miligiq
di waueqnub. Atra tal dena laŋ qure qaji atra tal iga laŋa
suwi osorgeqnu. Moses a nami atra tal di atqa laqnaqa Qotei
na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi atej. Agi Qotei na
Moses endegsi minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim
ni osormem. Deqa ni atra tal ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti degsim
gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej.
6 Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulaŋ bole-
quja. Aqa wau dena atra tamo nami qaji naŋgo wau tulaŋ
buŋyejunu. Yesus a Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga
Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Deqa
anjam bunuj dena anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Iŋgi bole
bole bunuj Yesus na iga egwa marej qaji dena iŋgi bole bole
namij dego tulaŋ buŋyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulaŋ buŋyejunu

7 O ijo was niŋgi are qaliy. Anjam namij dena iga
aqaryaigwa kere qamu Qotei a olo anjam bunuj marosai
qamu.

8 Ariya Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjr-
siqa endegsi marej, “Niŋgi quiy. E bati atonum unu. Bati di
brantimqa e anjam bunuj qosisiy Israel naŋgi ti Juda naŋgi ti
minjrit naŋgi qusib dauryqab.
9 Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. E naŋgo moma
naŋgi Isip sawaq dena joqsim gilsim mana goge dia ijo anjam
namij naŋgi enjrem. Bati deqa naŋgi ijo anjam di dauryqa
uratosib gotraŋyoqneb deqa e na kamba naŋgi qoreinjrem.
10 Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal
anjam kalil osiy Israel naŋgo areqaloq di atqai. Osiy naŋgo are
miligiq di dego neŋgreŋyqai. Deqa e naŋgo Qotei soqnit naŋgi
ijo segi tamo uŋgasari sqab.
11 Sosib bati deqa naŋgi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa
naŋgi olo bunuqna naŋgo was naŋgi endegsi minjrqasai,
‘Niŋgi Tamo Koba a qa qalieoiy.’ Degsi minjrqasai. Naŋgi kalil
e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji naŋgi ti kalil e qa
qalieqab.
12 Di kiyaqa? E naŋgi qa dulosiy naŋgo une kobotetnjrqai.
Deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.” Tamo Koba
a nami degsi marej.
13 Agi Qotei a marej, “E anjam bunuj qosqai.” A degsi marej
deqa iga qalieonum, anjam a nami qosej qaji di olo namijej.
Deqa anjam di sokiñalayosim torei koboqas.

9

Atra tamo gate nami qaji naŋgi wagme aqa leŋ atraiyeqnub

1 Israel naŋgi anjam namij dauryoqneb bati deqa naŋgi
mandam qaji atra talq di Qotei qa louoqneb.
2 Atra tal di jagwa oqajqa tal bul. Tal miligiq di warum bei
soqnej. Warum di aqa ñam “Getento Warum.” Warum miligiq
di naŋgi lam ti atra bijal ti atraiyqa bem ti atnab soqnej.
3 Getento warum qoreq di naŋgi gara kobaquja bei gainteb.
Gara aqa qoreq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam
“Warum Tulaŋ Getento Koba.”
4 Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib atra bijal
gol na gereiyosib warum dia atnab soqnej. Qotei aqa dal
anjam so qaji ŋam moŋgum dego warum dia soqnej. Ŋam
moŋgum aqa qalaq di gol na walateb. Ŋam moŋgum miligiq di
laŋ qure qa iŋgi uyo Qotei na nami Israel naŋgi anainjrej qaji
di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol na gereiyeb. Ŋam
moŋgum miligiq di Aron aqa walwelqa toqoŋ nami qenjilitej
qaji di atnab soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami naŋgo quraq
di aqa dal anjam neŋgreŋyej qaji di dego ŋam moŋgum miligiq
di atnab soqnej.

5 Ŋam moŋgum aqa quraq di laŋ aŋgro aiyel naŋgo sigito
qunuŋ atnab soqnej. Laŋ aŋgro aiyel naŋgi di Qotei aqa
siŋgila sigitoqnsib unub. Naŋgo bari na ŋam moŋgum di
kabutesoqnej. Ŋam moŋgum aqa qura di tamo uŋgasari naŋgo
une kobotetnjrqajqa sawa. Bini e iŋgi iŋgi kalil deqa anjam
koba marqasai.
6 Iŋgi iŋgi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra
tamo naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa warum dia
Qotei louqajqa wau yeqnub.
7 Ariya atra tamo gate a segi bati qujai qa wausau gaigai
Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnsiqa aqa segi
une qa ti tamo uŋgasari naŋgo une qa ti leŋ oqnsiqa Qotei
atraiyeqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di powo bole ti sosai deqa
naŋgi une yeqnub.
8 O ijo was kalil, Mondor Bole na iga endegsi osorgeqnu,
atra tal namij sonaqa iga Warum Tulaŋ Getento Koba di
miligiq gilqajqa gam geteŋejunu.
9 Atra tal dena kumbra bunuj bini branteqnu qaji di iga
laŋa suwi osorgeqnu. Tal dia atra tamo naŋgi wagme iŋgi iŋgi
oqnsib Qotei atraiyeqnub. Ariya wagme iŋgi iŋgi dena tamo
uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo are miligi gereiyet-
njrqa keresai. Deqa naŋgi endegsi qalieqa keresai, “Bole,
Qotei na gago une kobotetgekritqo.” Degyqa keresai.
10 O ijo was, anjam namij di a iŋgi uyo qa ti ya uyo qa ti
yanso oqajqa ti jejamu iŋgi iŋgi qa ti segi mareqnu. Qotei na
Israel naŋgi anjam namij di enjrej. Di kiyaqa? Naŋgi anjam di
dauryosib soqnib bunuqna a na olo gam bunuj gereiyqas.

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

11 Ariya Kristus a brantosiqa a gago atra tamo gate sosiqa
iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di osiqa laŋ
qure qa atra tal miligiq gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra
tal dena mandam qaji atra tal tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo
naŋgi na laŋ qure qaji atra tal di gereiyosai.
12 Kristus a makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa atra tal
di miligiq gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal di
miligiq gilej. Aqa wau dena a gago uneq na iga olo awaigej
deqa iga ŋambile gaigai sqom.
13 Atra tamo nami qaji naŋgi makau ti kaja du du ti naŋgo
leŋ oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib makau naŋgo damu
koiteqnab skuleqnaq sum oqnsib tamo uŋgasari naŋgo gateq
di bilenteqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari une ti unub qaji naŋgo
jejamu yansetnjrqajqa marsib kumbra degyeqnub.
14 Ariya Kristus aqa leŋ na wagme naŋgo leŋ tulaŋ
buŋyejunu. Kristus a jiga bei saiqoji. A gago jejamu yanset-
gosai. A gago are miligi yansetgej. Mondor gaigai sqas qaji a

na Kristus siŋgilatonaqa aqa segi ŋambile osiqa Qotei atraiyej.
Osiqa aqa leŋ aiyej qaji dena gago are miligi yansetgej. Deqa
iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum.
Deqa iga moiyo qaji kumbra kalil uratqom. Osim Qotei
ŋambile gaigai unu qaji a qa are qaloqnsim wauetoqnqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj siŋgilatej

15 Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena iga bole aqaryaigej. Deqa iga
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Yesus a na
Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago am-
bleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Nami iga anjam namij
aqa sorgomq di sosim bati deqa iga une yoqnsim laqnem.
Onaqa Yesus a iga qa moisiq dena a iga olo awaigosiqa gago
une kobotetgej. Deqa iga ti tamo uŋgasari kalil Qotei na
metnjreqnu qaji naŋgi ti ŋambile gaigai sqom. Qotei a nami
marej, “E na ŋambile di ijo segi aŋgro tiŋtiŋ naŋgi enjrqai.”
16 E mandam tamo naŋgo kumbra qa merŋgwai. Tamo bei a
qalieqo, a bunuqna moiqas. Deqa a pepa bei osim aqa aŋgro
naŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqajqa marsim naŋgo ñam neŋgreŋyim
sqas. A moiyosaisoqnimqa aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqa
keresai. A moiyimqa naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqab.
17 Tamo di a ŋambile soqnimqa aqa anjam neŋgreŋyej qaji di
a laŋa sqas. Ariya a moiyimqa aqa anjam di siŋgila ti sqas.
18 Dego kere nami atra tamo naŋgi anjam namij siŋgilatqa
osibqa naŋgi na wagme naŋgi ñumeqnab naŋgo leŋ aiyoqnej.
19 Agi Moses a dal anjam kalil plaltosiq tamo uŋgasari naŋgi
minjrsiq koboonaqa a na makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ
osiqa ya ti sil lent ti ŋamtaŋ aqa dani aqa ñam hisop de ti
turtosiq tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilentej. Osiqa Qotei
aqa lou gara neŋgreŋ aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di
kaja du du naŋgo juŋgum na gereiyo qaji.
20 Moses a leŋ bilentosiq marej, “Leŋ endi aisiq Qotei aqa
anjam siŋgilatqo. Agi Qotei a nami niŋgi endegsi merŋgej,
‘Niŋgi anjam di dauryiy.’ ”
21 Osiqa Moses a olo leŋ bilentonaqa atra tal ti atraiyqajqa
iŋgi iŋgi ti naŋgoq dego aiyej.
22 Deqa iga qalieonum, leŋ na iŋgi iŋgi kalil yansqas. Leŋ
aiqasai di Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une kobotqasai. Dal
anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu Qotei atraiyej

23 Atra tal namij aqa iŋgi iŋgi dena laŋ qaji iŋgi iŋgi laŋa
sigitejunu. Atra tamo naŋgi na wagme naŋgo leŋ oqnsib dena
iŋgi iŋgi di yanseqnub. Ariya wagme naŋgo leŋ na laŋ qaji iŋgi

iŋgi yansqa keresai. Leŋ tulaŋ boledamu na segi laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqas.
24 Iga qalie, Kristus a mandam qaji atra tal miligiq gilosai. Mandam qaji atra tal di tamo naŋgi na ateb. Tal di Qotei aqa atra tal bole laŋa sigitejunu. Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa areq di sosiqa iga qa waueqnu.
25 Atra tamo gate nami qaji a wausau gaigai wagme naŋgo leŋ oqnsiqa Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leŋ osaieqnu. A wagme naŋgo leŋ oqnsiq miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosaieqnu. A laŋ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. A bati gargekoba degyosaioqnej.
26 A bati gargekoba degyoqnej qamu Qotei na nami mandam atej bati deqa a jaqatiŋ oqnsiq bosi bosiq agi bini olo jaqatiŋ eqnu qamu. Ariya diŋo bati jojomqo deqa Kristus a bati qujai qa mandamq aisiq gago une kobotqa marsiq aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej.
27 Iga qalie, tamo kalil naŋgi bati qujai qa moiyeqnub. Mondoŋ naŋgi Qotei aqa ulatamuq di brantib a naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
28 Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba naŋgo une qoboiyetnjrqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. Ariya mondoŋ a laŋ qureq na bqas. Bati deqa a na tamo uŋgasari naŋgo une olo qoboiyetnjrqasai. A bosim tamo uŋgasari a qa tariŋeqnub qaji naŋgi torei eleŋqas.

10

Wagme naŋgo leŋ na gago une kobotqa keresai

1 Moses aqa dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iŋgi bole bole Qotei a mondoŋ iga egwas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Damu osorgosaieqnu. Atra tamo gate naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib wausau gaigai Qotei atraiyeqnub deqa iga qalieonum, dal anjam na tamo uŋgasari Qotei aqa areq gileqnub qaji naŋgi torei boletnjrqa keresai.
2 Wagme iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo une yansetnjrqa kere qamu atra tamo gate naŋgi na olo atraiyosai qamu. Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are gulbeinjrosai qamu.
3 Ariya atra tamo gate naŋgi wausau gaigai wagme iŋgi iŋgi di oqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are qaloqnsib are gulbe ti unub.
4 Kumbra di aqa utru agiende. Makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ na tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai bole sai.
5 Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi pailyej,

“O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearetmo-
saieqnu.
Deqa e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni
na e gereiyetbem.
6 O Abu, atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une
qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib
ŋamyuwo na koitoqnsib ni atraimeqnub.
Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.
7 Deqa e ni endegsi pailmonum,
‘O Qotei, e bonum.
Agi nami anjam degsib e qa neŋgreŋyeb.
Bini e ino areqalo dauryqa bonum.’ ” Kristus a mandamq
aiqa osiqa degsi Qotei pailyej.
8 Agi Kristus a namoqna pailyej, “O Abu, ni atraimqajqa
wagme iŋgi iŋgi qa arearetmosaieqnu. Atra tamo naŋgi na
tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme
iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib ni atraimeqnub. Ni
iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.” O ijo was, dal anjam a nami
atraiyqajqa iŋgi iŋgi deqa marej.
9 Ariya bunuqna Kristus a olo pailyej, “O Qotei, e ino areqalo
dauryqa bonum.” A degsi pailyej deqa iga qalieonum, a
kumbra namij di taqal waiyosiqa olo kumbra bunuj atej.
10 Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a bati
qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena Yesus
na iga eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

11 Atra tamo kalil naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsi-
bqa naŋgo wau yeqnub. Naŋgi bati gargekoba wagme iŋgi iŋgi
oqnsib Qotei atraiyeqnub. Iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari naŋgo
une kobotetnjrqa keresai.
12 Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa
aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Osiqa laŋ qureq oqsiq
dia Qotei aqa baŋ woq di awoej. Deqa aqa atraiyo wau di
gaigai sqas.
13 A Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa
jeu tamo kalil naŋgi osim aqa siŋgaq di koroinjrqajqa deqa
tariŋeqnu.
14 Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej.
Wau dena a na tamo uŋgasari a nami Qotei aqa segi kumbra
boleq di atej qaji naŋgi torei boletnjrej. Deqa naŋgi bati gaigai
une saiqoji sqab.
15 Anjam deqaji Mondor Bole na dego iga mergeqnu. Agi a
endegsi mergeqnu,
16 “‘Tamo Koba a marej, ‘Ijo anjam bunuj agiende. Bati
bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy tamo uŋgasari

naŋgo are miligiq di atqai. Osiy naŋgo areqaloq di dego neŋgreŋyqai.’ ”
17 Osiqa olo anjam bei dego totoryosiq endegsi marej, “E naŋgo une kobotetnjrqai deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.”
18 O ijo was, Qotei na gago une torei kobotej deqa atraiyo iŋgi bei na gago une olo kobotqa keresai bole sai.

Iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

19 O ijo was kalil, Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kobotetgej. Deqa iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnqom. Iga ulaqasai. Warum di agi Qotei aqa atra talq di unu.
20 Yesus a segi na ŋambile qa gam bunuj waqtetgosiqa a segi namoosiq warum di miligiq gilsiq gara gaiŋejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara di Yesus aqa segi jejamu.
21 Gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu.
22 A gago kumbra uge kalil qa are qalsiqa aqa segi leŋ bilentonaqa aisiq gago are miligi yansetgej. Deqa iga ya na yanso em. Yesus aqa wau dena iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa kumbra gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di iga taqal waiyqom. Osim Qotei qa gago areqalo torei siŋgilatosim aqa areq giloqnqom.
23 Iga qalie, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na egwas. A uratqasai. Deqa iga Qotei aqa ñam siŋgila na ojsim boleq di maroqnsim iŋgi bole bole deqa tariŋoqnqom. Iga areqalo aiyeltqasai.
24 Iga gago Kristen was naŋgo are tigeltetnjroqnimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra ti kumbra bole bole ti dauryoqnqab.
25 Osim iga Qotei aqa ñam qa korooqnqom. Iga kumbra di uratqasai. Kristen was qudei naŋgi koroqajqa asginjreqnu. Deqa iga naŋgi siŋgilatnjroqnqom. Niŋgi qalie, Yesus a olo bqajqa bati jojomqo.

Iga Qotei aqa Ŋiri qoreiyqasai

26 Niŋgi quiy. Iga Yesus aqa anjam bole qalieonum deqa bunuqna iga diqosim gago segi areqalo na une yoqnqasai. Yoqnqom di Qotei na gago une kobotetgwasai. Osim atraiyqa-jqa iŋgi bei iga egwasai.
27 Iga une yoqnqom di iga pegigwajqa bati qa ulaosim tariŋqom. Pegigwajqa bati deqa Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi ojeleŋosim ŋamyuwo kaŋkaŋ kobaq di breinjrqas.
28 Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam gotraŋyimqa tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo aqa une unsib boleq di maribqa tamo uŋgasari naŋgi a qa dulqasai. Naŋgi a qalib moiqas.

29 Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qoreiyosim aqa ñam
ugeugeiyqas di aqa une deqa a gulbe tulaŋ kobaquja oqas.
Aqa gulbe dena dal anjam gotraŋyo qaji tamo aqa gulbe tulaŋ
buŋyqas. Tamo di a nami Qotei aqa anjam bunuj Yesus aqa leŋ
na siŋgilatej qaji di dauryoqnej. Osiqa a Qotei aqa segi kumbra
boleq di soqnej. Ariya a olo Yesus aqa leŋ di ugeugeiyosim
Qotei aqa Mondor iga qa are boleiyeqnu qaji aqa ñam ugetqas
di a gulbe tulaŋ kobaquja oqas.
30 Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, “Tamo naŋgo
une kalil e segi na kambatosiy awai uge enjrqai. Di ijo segi
wau.” Osiqa marej, “Tamo Koba a na aqa tamo uŋgasari naŋgo
une qa peginjrqas.”
31 O ijo was, Qotei ŋambile unu qaji a na tamo bei ŋolawotqas
di a tulaŋ ulaugetqas.

Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy

32 Niŋgi are qaliy. Nami Qotei a nuŋgo areqalo suwan-
tetŋgonaqa bati deqa jeu tamo naŋgi na gulbe ti jaqatiŋ ti
gargekoba niŋgi eŋgoqneb. Eŋgeqnab niŋgi siŋgila na tigeloqn-
sib gulbe di gotraŋyoqneb.
33 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi
joqoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigelt-
njroqnsib naŋgo ñam misiliŋyoqnsib naŋgi ugeugeinjroqneb.
Yeqnab niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi di beternjroqnsib
siŋgilatnjroqneb.
34 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi
ojoqnsib tonto talq di breinjreqnab sonabqa niŋgi na tonto
tamo naŋgi deqa are qaloqnsib naŋgi geregereinjroqneb.
Bati di jeu tamo naŋgi dena niŋgi qudei nuŋgo iŋgi iŋgi
yaiŋgoqneb. Ariya niŋgi deqa are ugeiŋgosaioqnej. Niŋgi are-
boleboleiŋgoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi qalie, iŋgi di laŋa mandam
qaji iŋgi. Iŋgi bati gaigai sqas qaji di tulaŋ bolequja. Mondoŋ
niŋgi iŋgi di oqab. Di niŋgi qalie.
35 Kumbra bole niŋgi nami yoqneb qaji deqa olo are qalo-
qnsib yoqniy. Osib nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji
di geregere ojesoqniy. Niŋgi olo urataib. Niŋgi uratqasai di
mondoŋ niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab.
36 Niŋgi nuŋgo gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigeleso-
qniy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi aqa
areqalo dauryekritosib mondoŋ iŋgi bole bole a nami niŋgi
eŋgwa marej qaji di niŋgi oqab.
37 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu, “Sokiñala tamo bunuqna bqas qaji di a bqas. Deqa a
tariŋsokobaiyqasai. A urur boqujatqas.

38 Ijo segi tamo uŋgasari bole naŋgi e qa naŋgo areqalo
siŋgilatqab di naŋgi ŋambile sqab. Naŋgi na e qoreibqab di e
naŋgi qa areboleboleibqasai.”
39 O ijo was, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Tamo qudei
naŋgi degyeqnub. Ariya iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago
areqalo siŋgilato qaji tamo. Deqa iga ŋambile gaigai sqom.

11

Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa kumbra

1 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di aqa utru
agiende. Iga qalieonum, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa
marej qaji di iga oqajqa tariŋesoqnimqa a na egwas. Iga gago
ŋamdamu na iŋgi di unqa keresai di uŋgum. Iga iŋgi di oqom.
2 Qotei aqa tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi a qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb deqa a naŋgi qa maroqnej, “Naŋgi tamo
bolequja.”
3 O ijo was, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga
endegsi poigeqnu, bole, Qotei a anjam segi marnaqa laŋ ti
mandam ti brantej. Iŋgi iŋgi iga unqa keresai qaji di Qotei na
eleŋosiqa dena a iŋgi iŋgi kalil iga uneqnum qaji di gereinjrej.
Iga degsi poigeqnu.

Abel na Enok na Noa na naŋgi qalub
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

4 Abel a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a iŋgi bei
Qotei atraiyonaqa Qotei a iŋgi deqa tulaŋ arearetej. Kein a
dego iŋgi bei Qotei atraiyej. Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo iŋgi
deqa arearetosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Abel a Qotei
aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqnej. Abel a moiyej
ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa bini a Qotei aqa
anjam iga mergobuleqnu.
5 Enok a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a moiyo-
sai. A ŋambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa
tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamoqneb a olo unosai. Kumbra dena
iga osorgeqnu, Qotei na Enok laŋ qureq osi oqosaisosiqa a
Enok aqa kumbra qa tulaŋ arearetoqnej.
6 O ijo was, niŋgi Qotei aqa areq gilqa osibqa niŋgi mati a qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosib endegsib mariy, “Bole, Qotei a unu.
Deqa iga a qa ŋamosim gilsim itonam a na awai boledamu
egwas.” O ijo was, niŋgi degsib marqab di Qotei a niŋgi
qa tulaŋ arearetqas. Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilatqasai di a naŋgi qa arearetqa keresai.
7 Noa a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei
na minjej, “E bunuqna awa qariŋyit bosim mandam kalil
keretqas. Deqa ni qobuŋ gereiyime.” Noa a awa unosaisosiqa
a Qotei aqa anjam di dauryosiqa aqa aŋgro naŋgi ti aqa uŋa a

ti padalaib deqa qobuŋ gereiyej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgo une babtetnjrej. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

Abraham Sara wo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

8 Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na Abraham metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiqa mandam mutu bei Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabitqas kiyo di a qalieosaisosiqa gilej.

9 A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a gilsiq mandam mutu dia brantosiqa yauŋ tamo soqnej. Mandam mutu di agi Qotei na a yqajqa minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, “Mondoŋ e na ino moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” Onaqa Abraham a mandam mutu dia laqnsiqa jagwa oqajqa tal gereiyoqnsiqa di ŋeioqnej. A na Aisak Jekop wo naŋgi joqsiqa koba na soqneb. Qotei na naŋgi aiyel dego minjrej, “Mondoŋ e na nuŋgo moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.”

10 Abraham a laŋ qureq oqsim dia sqajqa deqa are qaloqnsiq tariŋoqnej. Laŋ qure di bati gaigai sqas. Laŋ qure agi Qotei a segi na gereiyej unu.

11 Abraham aqa ŋauŋ Sara a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a tulaŋ qeliosiqa marej, “Bole, e aŋgrotqai. Anjam Qotei na merbej qaji di a uratqasai. A dauryqas.” Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi gereiyetonaqa a gumaŋej.

12 Abraham a dego qeliosiqa a moiqajqa bati jojomonaqa Qotei na a siŋgila yonaqa a aŋgro mel qujai ŋambabtej. Onaqa bunuqna aqa moma naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Bongar tulaŋ gargekoba unub dego kere Abraham aqa moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaeb. Deqa sisiyqa keresai.

13 O ijo was, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatesosib moreŋeb. Naŋgi mandamq endi sosibqa iŋgi bole bole Qotei a nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi osai. Naŋgi iŋgi di oqajqa tariŋesosibqa isaq na iŋgi di unsib deqa areboleboleinjrej. Deqa naŋgi maroqneb, “Iga mandamq endi so boleiyqasai. Iga mandamq endi yauŋ tamo bulosim sokiñala sosim bunuqna iga mandam endi uratqom.”

14 O ijo was, iga qalieonum, tamo uŋgasari anjam degsib mareqnub qaji naŋgi naŋgo segi sqajqa sawa boleq oqwajqa are qaleqnub.

15 Naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa deqa are qaleb qamu naŋgi puluosib aiyeb qamu.

16 Ariya naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa are qalo-
saieqnub. Naŋgi sawa tulaŋ boledamu agi laŋ qureq di unu
qaji deq oqwajqa are qaleqnub. Tamo uŋgasari naŋgi dena
Qotei endegsib minjeqnub, “Ni gago Qotei.” Yeqnaqa Qotei
a naŋgo Qotei sqajqa jemaiyosaieqnu. Naŋgi a qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub deqa a naŋgo qure agi laŋ goge dia
gereiyetnjrej unu.
17 Abraham a Qotei qa aqa areqalo bole siŋgilatej kiyo sai
kiyo di Qotei a tenemtqa osiqa endegsi minjej, “Ni ino segi
aŋgro qujai Aisak qalsim e atraibe.” Onaqa Abraham a Qotei
aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na nami minjej, “E na ino
moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” Ariya a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatej deqa a Aisak osiq Qotei atraiyqa gilej.
18 Agi Qotei a nami Abraham minjej, “Aisak aqa leŋ na ino
moma naŋgi bumbraŋyqab.”
19 Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, “E Aisak
qalitqa, uŋgum, Qotei na a olo subq na tigeltqa kere.” Abra-
ham a degsi are qalsiq sonaqa Qotei na saidyej, “Ni Aisak
qalaim.” Deqa iga yawo anjam endegsi marqom, Qotei na
Aisak subq na tigeltobulosiq olo Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilateb

20 Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Jekop Iso
wo naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyosiqa
kumbra bunuqna naŋgoq di brantqas qaji deqa naŋgi minjrej.
21 Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Josep
aqa aŋgro aiyel naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa
pailyej. A tulaŋ qeliosiqa moiqa jojomosiq deqa a na aqa
walwelqa toqoŋ ojsiq siŋga pulutosiq Qotei qa louej.
22 Josep a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a
tulaŋ qeliosiq moiqa jojomosiqa a na aqa was naŋgi endegsi
minjrej, “Niŋgi na nuŋgo moma agi Israel naŋgi minjribqa
bunuqna naŋgi Isip sawa uratoqnsibqa bati deqa naŋgi ijo
tanu osi gilqab.”

Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej

23 Ariya Moses aqa ai abu naŋgi dego Qotei qa naŋgo are-
qalo siŋgilateb. Deqa Moses a ŋambabonaqa naŋgi a osib bai
qalub a ulitonab soqnej. Naŋgi qalieeb, Moses a aŋgro tulaŋ
bolequja. Naŋgi Isip naŋgo mandor koba ulaiyosai deqa naŋgi
aqa anjam gotraŋyosib Moses ulitonab soqnej.
24 Sosiqa tamo kobaqujaonaqa Isip tamo uŋgasari naŋgi na
minjoqneb, “Ni Isip naŋgo mandor koba aqa asi aqa aŋgro.”
Onaqa Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a aqa
segi ñam aguq atsiqa naŋgo anjam di quqwa uratoqnej.

25 A endegsi are qalej, “Qotei aqa tamo uŋgasari agi Israel
naŋgi gulbe ti unub. Deqa uŋgum, e naŋgi koba na sosiy gulbe
oqnqai. Une qa arebolebole a sokiñalayosim koboqas. Di e
uratqai.”
26 Osiqa olo endegsi are qalej, “E Kristus aqa ñam qa jemai
oqai di kere. Mondoŋ e awai tulaŋ boledamu oqai. Awai
dena silali ti ñoro ti kalil Isip sawaq endi unu qaji di tulaŋ
buŋyejunu.” Moses a awai boledamu di oqa marsiq deqa a
degsi are qalej. Osiqa Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
27 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tigelosiq
Isip sawa uratosiq gilej. Isip naŋgo mandor koba a Moses
qa minjiŋ oqetej ariya Moses a deqa ulaosai. Qotei agi iga
unosaieqnum qaji di Moses na unobulosiq deqa a siŋgila na
tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej.
28 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a na Israel
tamo uŋgasari naŋgi minjrnaqa naŋgi kaja du du ñumsib naŋgo
damu uyeb. Uysib kaja du du naŋgo leŋ ainaqa di osib Qotei
na aqa laŋ aŋgro bei qariŋyim bosim Israel naŋgo aŋgro matu
naŋgi ñumaim deqa leŋ di naŋgo siraŋmeq di liyeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb

29 Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi
Yuwal Lentq di gentosib mandam boleq aisib walwelosib
gileb. Gileqnab Isip naŋgi na naŋgi daurnjrsib yuwal ambleq
aisib ya uysib moreŋeb.
30 Bunuqna Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
deqa naŋgi Jeriko qure agutosib kalilyo bati 7 yonabqa qure
aqa dadaŋ kalil ululoŋeb.
31 Sambala uŋa Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
Deqa Israel tamo aiyel naŋgi lumu na Jeriko qure unqa
bonabqa a na naŋgi aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa ulit-
njrej. Qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
gotraŋyoqneb deqa Qotei na naŋgi kalil padaltnjrej. Rahap a
segi Qotei na uratonaq bole soqnej.
32 Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel
na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego Qotei qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. E naŋgi qa olo niŋgi saiŋgwajqa
bati keresaiibqo.
33 Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi na
mandor kokba naŋgi qoto itnjroqnsib qoto buŋyoqneb. Osib
kumbra bole tiŋtiŋ yoqneb. Iŋgi bole bole Qotei na nami naŋgi
enjrqa minjrej qaji di naŋgi eleŋoqneb. Laion naŋgi boqnsib
naŋgi uyqa laqnab naŋgi na naŋgo medabu getentetnjroqneb.
34 Ŋamyuwo na naŋgi koitnjrqa laqnaq naŋgi olo ŋamyuwo
mosotoqneb. Jeu tamo naŋgi boqnsib serie na naŋgi ñumqa

laqnab naŋgi jaraiyoqneb. Naŋgi segi siŋgila saiqoji sonab
Qotei na olo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Naŋgi siŋgilaoqnsib qotoqn-
sib sawa bei bei qaji naŋgi teteinjroqneb.
35 Uŋgasari qudei naŋgo aŋgro naŋgi moreŋeqnab Qotei na
olo subq na tigeltnjroqnej. Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa
tamo qudei naŋgi tonto talq di breinjroqnsib jaqatiŋ koba
enjroqneb. Osib minjroqneb, “Niŋgi Qotei qoreiyib iga niŋgi
uratŋgim niŋgi tonto talq dena oqedqab.” Onaqa naŋgi na
saidosib minjroqneb, “Sai. Mondoŋ iga olo subq na tigelosim
ŋambile tulaŋ boledamu oqom. Deqa uŋgum, bini iga jaqatiŋ
oqnsim unum di kere.”
36 Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi
misiliŋnjroqnsib kumbaiŋnjroqneb. Osib naŋgi tonto talq di
breinjroqnsib sil siŋgila kokba na naŋgi tontnjroqneb.
37 Osib Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi meniŋ na
ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib olo qudei naŋgi serie na
giŋgeŋnjreqnab moreŋoqneb. Osib olo qudei naŋgo jejamu qaja
na qametnjroqneb. Naŋgi qudei gara bolesai deqa naŋgi kaja
naŋgo juŋgum na gara gereiyoqnsib jugoqneb. Naŋgi iŋgi iŋgi
tulaŋ saiinjrej deqa naŋgi laŋa soqneb. Jeu tamo naŋgi na
naŋgi gulbe enjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqneb.
38 Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ ugeosib soqneb deqa naŋgi
wadau sawaq di, manaq di, meniŋ kokba miligiq di, sub
miligiq di laqneb. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb
deqa naŋgi kumbra bole yoqneb. Naŋgi tamo uŋgasari kalil
mandamq di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgo kumbra tulaŋ
bolequja.
39 Naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa
naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari tulaŋ bolequja soqneb.
Ariya iŋgi bole bole Qotei na naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi
osaioqneb.
40 Di kiyaqa? Qotei na olo iŋgi tulaŋ boledamu bei iga
egwajqa marsiqa gereiyej unu. Mondoŋ a na iga ti naŋgi ti
turtgosim iga kalil koba na iŋgi boledamu di egwas. Osim
dena a na iga kalil torei boletgwas.

12

Iga Yesus koqyesosim a qa gago areqalo siŋgilatqom

1 Tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi di Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb deqa bini naŋgi laŋbi bul iga agutges-
onab iga naŋgi unjreqnum. Unjreqnum deqa iga siŋgila na
gurgurobuloqnsim bubuŋoqnqom. Qotei na iga giltgej deqa
iga gurguroqnimqa gulbe qudei na iga getentgwa laqnimqa
iga gulbe di olo gotraŋyoqnqom. Une qudei gagoq di beterqa-
jqa laqnu qaji di dego iga gotraŋyoqnqom.

2 Osim iga Yesus koqyoqnsim gurgurqom. Iga Qotei qa gago
areqalo siŋgilateqnum di Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago
areqalo di torei keretqas. Yesus a nami qalieej, a ŋamburbasq
di moisim bunuqna a olo tulaŋ areboleboleiyqas. Jeu tamo
naŋgi a qa maroqneb, “A tamo uge deqa a moiqas.” Ariya
Yesus a deqa jemaiyosai. A aqa are siŋgilatosiq ŋamburbasq di
moiyej. Bini a olo laŋ qureq di Qotei aqa awo jaram baŋ woq
di awejunu.

Qotei na iga tingitgwa marsiqa gulbe egeqnu

3 Niŋgi geregere are qaliy. Une tamo naŋgi Yesus qa tulaŋ
ugeoqnsib a jeuteqnab a siŋgila na tigelesoqnej. Niŋgi dego
siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi ulaaib. Osib asgiŋgaiq.
4 Bole, niŋgi une gotraŋyqajqa siŋgilakobaeqnub. Ariya jeu
tamo naŋgi na kamba niŋgi moiyotŋgosaieqnub.
5-6 O ijo was, Qotei a nami anjam bei niŋgi merŋgej. Niŋgi
anjam deqa are walŋgwo kiyo? A niŋgi dalŋgwa osiqa endegsi
merŋgej, “O ijo aŋgro, e nuŋgo Tamo Koba. Deqa e niŋgi
tingitŋgwa marsiyqa gulbe eŋgoqnit niŋgi gulbe di qoboiyqa
asgiŋgaiq. Osib are gulbeiŋgaiq. Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari
e qalaqalainjreqnum qaji naŋgi di e na olo tingitnjreqnum.
Tamo uŋgasari e ijo segi aŋgro qa mareqnum qaji naŋgi di e na
olo gulbe enjreqnum.” Qotei a niŋgi aqa segi aŋgro sqa marsiq
deqa anjam degsi merŋgej. Niŋgi anjam deqa olo are walŋgwo
kiyo?
7 O ijo was, Qotei na niŋgi tingitŋgoqnsim gulbe eŋgoqnimqa
niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gulbe di qoboiyoqniy. Abu naŋgi
na naŋgo aŋgro naŋgi gaigai tingitnjreqnub dego kere Qotei
na niŋgi tingitŋgeqnu.
8 Qotei na aqa aŋgro kalil naŋgi gaigai tingitnjreqnu. A na
niŋgi tingitŋgwasai di niŋgi aqa aŋgro sqa keresai. Niŋgi gam
qaji uŋa aqa aŋgro bul sqab.
9 Niŋgi are qaliy. Gago mandam qaji abu naŋgi na iga
tingitgoqneb. Deqa iga naŋgo ñam soqtoqnem. Ariya gago laŋ
qaji Abu a gago qunuŋ taqateqnu. Deqa iga aqa sorgomq di
geregere sosimqa aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom. Osim dena iga
ŋambile sqom.
10 Gago mandam qaji abu naŋgi sokiñala sosib naŋgo segi
areqalo dauryosib iga tingitgoqneb. Ariya Qotei na iga
geregere aqaryaigwajqa osiq iga tingitgeqnu. Di kiyaqa? Iga
aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa.
11 Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq gulbe egeqnaqa
iga areboleboleigosaieqnu. Iga are gulbeigeqnu. Ariya
bunuqna gulbe dena iga siŋgilatgimqa iga kumbra bole tiŋtiŋ
dauryqajqa geregere qalieqom. Osim dena iga lawo na sqom.

Niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dauryiy

12 Deqa nuŋgo baŋ a laesqas di niŋgi na olo siŋgilatosib
wauoqniy. Nuŋgo siŋga tombol dego laesqas di niŋgi olo
siŋgila na tigelesoqniy.
13 Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniy. Niŋgi
degyqab di nuŋgo siŋga ugeqasai. Nuŋgo siŋga olo boleqas.
14 Niŋgi tamo kalil naŋgi ti koba na geregere lawo na sqajqa
siŋgilaoqniy. Osib niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dego
dauryqajqa siŋgilaoqniy. Tamo a Qotei aqa segi kumbra bole
dauryqasai di a Tamo Koba unqa keresai.
15 Niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Qotei a niŋgi qa are
boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi qudei olo uratosib uloŋo uge.
Ŋamtaŋ oqsiq gei uge uge ateleŋeqnu dego kere nuŋgo ambleq
di tamo bei a are uge ti sosim kumbra uge uge babtoqnimqa
niŋgi na saidyiy. Tamo dena niŋgi niñaqŋgimqa niŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di jiga ti so uge.
16 Niŋgi na Kristen tamo uŋgasari naŋgi saidnjribqa naŋgi
sambala kumbra yaib. Osib Qotei qoreiyaib. Agi Aisak aqa
ŋiri Iso a Qotei qoreiyej. Osiqa a aŋgro matu soqnej deqa are
qalosaiosiq iŋgi bole bole aqa abu na nami a yqajqa minjej
qaji di qariŋyosiq dena iŋgi uyo bei awaiyosiq uyej.
17 Niŋgi qalie, bunuqna Iso a aqa abu aqa iŋgi bole bole di
olo oqajqa marnaqa Qotei na saidyej. Deqa a akamugetej.
Aqa kumbra uge yej qaji di a olo uratosim are bulyqajqa gam
saiiyej.

Niŋgi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji deq beleŋeb

18 Nami Israel naŋgi Sainai mana utru jojomyosib dia
ŋamyuwo ti ambru ti jagwa ti unoqneb. Naŋgo baŋ na mana
di ojoqneb. Ariya ijo was, niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai.
19 Israel naŋgi Sainai manaq di gul anjam quoqnsib Qotei
aqa kakro dego quoqneb. Osib ulaugeteb. Deqa naŋgi Moses
minjeb, “Qotei a olo anjam bei mergaiq.”
20 Naŋgi Qotei aqa anjam di qusib ulaugeteb. Agi Qotei na
naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei kiyo wagme bei kiyo mana
endeq oqimqa niŋgi a meniŋ na qalib moiyem.” Qotei na
naŋgi degsi minjrej.
21 Manaq di naŋgi iŋgi iŋgi di unoqnsib deqa naŋgi tulaŋ
ulaugeteb. Moses a dego mana deqa ulaosiq marej, “E ulauge-
tosim tulaŋ ginda gindaŋeqnum.”
22 Ariya niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. Niŋgi Saion manaq
beleŋeb. Osib Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi qureq
dego beleŋeb. Qure di agi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu
qaji. Niŋgi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba sisiyqa keresai naŋgoq
dego beleŋeb.

23 Tamo uŋgasari Qotei qa korooqnsib loueqnub qaji naŋgoq
dego niŋgi beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa segi
aŋgro matu tiŋtiŋ. Naŋgo ñam Qotei a laŋ qureq di neŋgreŋyej
unu. Niŋgi Qotei qa ti tamo uŋgasari kumbra bole dauryeqnub
qaji naŋgo qununŋ qa ti beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei
na torei boletnjrej. Qotei agi mondoŋ iga kalil pegigwas.
24 Ariya niŋgi Yesus qa dego beleŋeb. Yesus agi Qotei aqa
anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di
tigelesosiqa yeba waiyej unu. Yesus aqa leŋ bileŋej qaji a
qa dego niŋgi beleŋeb. Deqa leŋ dena Qotei aqa anjam niŋgi
merŋgobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Leŋ dena
Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Abel aqa leŋ na dego niŋgi
anjam merŋgobuleqnu.

Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urataib

25 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei na niŋgi
anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam dauryqa urataib. Qotei
a nami mandamq endi sosiqa Israel naŋgi anjam siŋgila na
minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryqa urato-
qneb. Deqa Qotei na naŋgi awai uge enjrej. Awai uge di naŋgi
britosib jaraiqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di sosiqa
iga dego anjam siŋgila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di
a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga britosim
jaraiqa keresai bole sai.
26 Nami Qotei na Israel naŋgi anjam siŋgila na minjreqnaqa
aqa kakro dena mandam reŋgiŋyoqnej. Ariya bini a olo anjam
endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam
reŋgiŋyqai. E mandam segi reŋgiŋyqasai. E mandam ti laŋ ti
reŋgiŋnjrqai.”
27 A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei
na iŋgi iŋgi a nami atej qaji di taqal breinjrim naŋgi torei
koboqab. Iŋgi iŋgi di agi Qotei na reŋgiŋnjrqas. Yimqa iŋgi iŋgi
a na reŋgiŋnjrqasai qaji di gaigai sqab.
28 Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Aqa
kumbra di reŋgiŋqa keresai. Deqa iga Qotei biŋiyoqnsim
kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji dena a qa louoqnsim aqa
ñam soqtoqnsim ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom.
29 Iga degyqom. Di kiyaqa? Gago Qotei a ŋamyuwo bul iŋgi
iŋgi kalil koiteleŋeqnu qaji.

13

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

1 O ijo Kristen was, bati gaigai niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo
kumbra yoqniy.
2 Qure bei qaji tamo naŋgi nuŋgo meq boqnib niŋgi na
oqnsib geregereinjroqniy. Kumbra di niŋgi urataib. Niŋgi

qalie, qure bei qaji tamo naŋgi nami nuŋgo moma qudei naŋgo meq beqnab tamo bole edegoqnsib geregereinjroqneb. Ariya naŋgi tamo sai. Naŋgi laŋ aŋgro.

3 Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi tonto talq di unub deqa niŋgi naŋgi uratnjraib. Niŋgi naŋgi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib naŋgi gereinjroqniy. Kristen tamo qudei naŋgi jeu tamo naŋgi na jaqatiŋ enjreqnub deqa niŋgi naŋgi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib naŋgi gereinjroqniy. Niŋgi qalie, jeu tamo naŋgi na nuŋgo jejamu dego ugeugeiyqa kere.

4 Tamo a uŋatqas di kumbra bole. Uŋa a tamotqas di dego kumbra bole. Deqa niŋgi kumbra di ugetaib. Niŋgi kumbra di geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji soqniy. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi Qotei na awai uge enjrqas.

5 Niŋgi silali qa mamaulŋgaiq. Niŋgi endegsib maroqniy, “Iga silali ti iŋgi ti kiñala eqnum di kere.” Agi Qotei a marej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.”

6 Deqa iga gago are siŋgilatoqnsim endegsi maroqnqom,
“Tamo Koba a na e aqaryaibeqnu.
Deqa e ulaqasai.
Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

7 O ijo was niŋgi quiy. Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsib niŋgi merŋgeqnub. Osib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yeqnub. Naŋgo kumbra deqa niŋgi are qaloqnsib dauryoqniy.

8 Yesus Kristus aqa kumbra bulyqasai. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas.

9 Deqa tamo qudei naŋgi bosib anjam utru segi segi na nuŋgo are tigeltetŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib. Osib Qotei aqa gam urataib. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena nuŋgo are siŋgilatetŋgoqneme. Ariya tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga iŋgi uyo na gago are siŋgilatoqnqom.” Di gisaŋ. Kumbra di laŋa jejamu qa kumbra. Iŋgi uyo dena tamo naŋgi yala aqaryainjrosaieqnu.

10 Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo naŋgi atra tal namij miligiq di waueqnub. Deqa naŋgi atra bijal bunuj dena iŋgi uyqa keresai.

11 Atra tamo gate nami qaji a tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa maroqnsiq wagme naŋgo leŋ oqnsiq Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. Atra tamo naŋgi olo wagme naŋgo damu osi aiyoqnsib qure qalaq di atoqnsib koiteleŋeqnub.

12 Dego kere Yesus a Jerusalem qure qalaq aisiq dia jaqatiŋ
osiq aqa segi leŋ bilentosiq tamo uŋgasari naŋgi qa moiyej.
Aqa leŋ dena a na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa segi kumbra
boleq di atqajqa deqa marsiq naŋgi qa moiyej.
13 Deqa iga dego qure qalaq aiyoqnsim Yesus aqa areq di
brantoqnsim a ñam uge osiq jemaiyej dego kere iga ñam uge
oqnqom.
14 Iga qalie, mandamq endi qure kalil koboqab. Deqa iga
yauŋ tamo bulosim qure utru saiqoji laŋa unum. Mondoŋ
iga laŋ qureq oqsim dia gaigai sqom. Iga qure deq oqwajqa
tariŋeqnum.
15 Deqa iga Yesus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnsim atraiyobu-
loqnqom. Osim iga gago medabu na aqa ñam soqtoqnqom.
16 O ijo was, niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole
bole enjroqniy. Naŋgi iŋgi qudei qa truquoqnibqa niŋgi na
aqaryainjroqniy. Niŋgi kumbra di urataib. Niŋgi kumbra
degyqab di niŋgi Qotei atraiyobuloqnqab. Yim Qotei a nuŋgo
kumbra deqa tulaŋ arearetoqnqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

17 Nuŋgo Kristen gate naŋgi na nuŋgo qunuŋ taqateqnub.
Mondoŋ naŋgi naŋgo wau deqa Qotei minjqab. Deqa niŋgi
naŋgo medabu geregere dauryoqnsib naŋgo sorgomq di so-
qniy. Niŋgi degyqab di naŋgi are gulbe na niŋgi taqatŋgwasai.
Naŋgi arebolebole na niŋgi taqatŋgwab. Osib naŋgi are gulbe
saiqoji sosib niŋgi geregere aqaryaiŋgoqnqab.
18 Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Iga qalieonum, iga Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Iga gaigai kumbra bole
dauryqajqa are qaleqnum.
19 Deqa ijo areqalo agiende. Niŋgi e qa Qotei pailyibqa a na
gam waqtetbimqa e nuŋgoq urur boqujatqai.
20 Gago Tamo Koba Yesus a kaja naŋgo Mandor siŋgila ti unu
qaji. Aqa kaja naŋgi agi iga. Aqa leŋ aiyej dena a na Qotei aqa
anjam bunuj gaigai sqas qaji di siŋgilatej. Qotei a are lawo qa
utru. A na Yesus olo subq na tigeltej.
21 Qotei qujai dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqa areqalo
geregere dauryosib kumbra bole yoqniy. A gago are miligi
gereiyetgimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil a
tulaŋ arearteqnu qaji di yoqnqom. Iga kalil bati gaigai aqa
ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

22 O ijo was, e na niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa anjam truquyala
endi neŋgreŋyonum. Deqa niŋgi ijo anjam endi geregere qusib
dauryoqniy.

23 E niŋgi endegsi merŋgwai. Gago was Timoti a tonto talq
dena uratonab oqedej. Deqa a urur ijoq bqas di aqo aiyel
ombla na nuŋgoq bosim nuŋgwom.
24 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil naŋgi
ti Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjriy. Itali tamo
qudei bosib endia unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
25 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

JEMS

1 E Jems. E Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgo wau tamo. Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ agi niŋgi. O was niŋgi kalil kaiye. E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi nuŋgo segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub.

Iga gulbe qoboiyeqnum dena iga siŋgila eqnum

2 O ijo was, gulbe utru segi segi gargekoba nuŋgoq boqnimqa niŋgi gulbe deqa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy.
3 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilatqab kiyo sai kiyo di Qotei a geregere unqas. Niŋgi qalie, gulbe dena niŋgi siŋgilatŋgeqnaqa niŋgi gulbe qoboiyeqnub.
4 Deqa niŋgi bati gaigai siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa kumbra bei qa truquoqnqasai. Niŋgi tulaŋ kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

5 Ariya tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa Qotei na a powo yqas. Niŋgi qalie, Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi bole bole enjreqnu. Naŋgi Qotei pailyeqnab a naŋgi qa olo ŋiriŋosaieqnu.
6 Ariya tamo bei a Qotei pailyqa osimqa a are gulbeiyaiq. Osim endegsi maraiq, “Qotei na iŋgi bole ebqas kiyo sai kiyo?” A degsi maraiq. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal korkortoqnsiqa oqe aiyeqnu dego kere tamo are gulbeiyeqnu qaji a bati bei Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiqa olo bati bei aqa areqalo siŋgilatosaieqnu.
7 Tamo Koba a na tamo deqaji naŋgi iŋgi bei enjrqasai. Deqa tamo deqaji naŋgi endegsib are qalaib, “Iga iŋgi bole bole oqnqom.” Di sai.
8 Naŋgi areqalo aiye aiyeltoqnsib kumbra laŋa laŋa yeqnub deqa Qotei na naŋgi iŋgi bei enjrqasai.

Jems a ñoro tamo ti tamo iŋgi saiqoji naŋgi ti anjam minjrej

9 Kristen was bei a ñam saiqoji soqnimqa a areboleboleiyem. Di kiyaqa? A Qotei aqa ŋamgalaq di ñam koba ti unu deqa.
10 Tamo bei ñoro koba ti unu qaji a dego areboleboleiyem. Di kiyaqa? A Qotei aqa ŋamgalaq di ñam saiqoji unu deqa. Tamo naŋgi ñoro koba koroiyqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi balamtamo aqa so bulosib sokiñalayosib moreŋqab.

11 Iga qalie, seŋ oqsim kaŋkaŋamqa balamtamo aqa so
laosim moiyim aqa wala bole di koboqas. Dego kere tamo
naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi wau bei bei yoqnsib bati
qujai qa urur moreŋosib koboqab.

Qotei na iga are qametgosaieqnu

12 Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub
qaji naŋgi areboleboleinjreme. Mondoŋ Qotei a naŋgi qa
tulaŋ arearetim awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai
sqab. Qotei a marej, “E na tamo kalil e qalaqalaibeqnub qaji
naŋgi awai bole enjrqai.” Qotei a degsi marej. 13 Deqa tamo
bei a une atqajqa are prugyimqa a endegsi maraiq, “Qotei
na are qametbqoqa e une atqajqa are prugbeqnu.” A degsi
maraiq. Iga na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai dego
kere Qotei na iga une atqajqa are qametgosaieqnu.

14 Gago segi segi are miligi tigeloqnsiqa iga titgeqnu. Gam
dena gago segi areqalo uge na iga uneq breigwa oqnsiqa
walawalaigoqnsiqa gisaŋgeqnu.

15 Gago are miligi tigeleqnu di uŋa a gumaŋeqnu dego kere.
Bunuqna uŋa a aŋgroteqnu dego kere gago are miligi tigeloqn-
siqa une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ kobaeqnaqa
iga moiyo gam tureqnum.

16 O ijo was bole, une aqa kumbra dena niŋgi gisaŋgaim deqa
niŋgi une kalil uratiy.

17 Iŋgi bole bole kalil Qotei na iga egeqnu qaji di laŋ goge
na branteqnaq iga laŋa eleŋeqnum. Abu Qotei suwaŋoq di
unu qaji a na iŋgi di qariŋyeqnaqa gagoq beqnu. Qotei a
kumbra bubulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Seŋ qunuŋ
a olekobaoqnsiqa olo truqueqnu Qotei a degyosaieqnu.

18 A aqa segi areqalo dauryosiq iga gereigej deqa a gago
Abu. A aqa anjam bole na iga gereigej deqa iga iŋgi meli
bunuj bulosim iŋgi iŋgi kalil a nami gereinjrej qaji di tulaŋ
buŋnjrejunum.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai

19 O ijo was bole, niŋgi endegsi poiŋgem. Niŋgi anjam bei
marqa osibqa urur medabu waqtaib. Mati didaboqniy. Urur
minjiŋ oqaiq.

20 Tamo naŋgi urur minjiŋ oqetnjreqnu qaji naŋgi Qotei aqa
kumbra bole dauryqa keresai.

21 Deqa niŋgi kumbra uge uge jigat kalil taqal waiyoqniy.
Osib nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa anjam a na nami
nuŋgo are miligiq di atej qaji di niŋgi ojesoqniy. Ojesqab di
Qotei a nuŋgo qunuŋ oqas.

22 Ariya niŋgi Qotei aqa anjam di bole dauryoqniy. Laŋa
qusib olo urataib. Niŋgi laŋa quqwab di niŋgi nuŋgo segi
jejamu gisaŋyqab.
23 Tamo bei a Qotei aqa anjam laŋa quoqnsiq olo dauryqa
urateqnu di a tamo ya jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego
bul.
24 A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqn-
sim aqa ulatamu unqo qaji di a olo are walyqas.
25 Qotei aqa dal anjam bunuj unu. Dal anjam di bole tiŋtiŋ.
Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam di
iga egej. Deqa gago une na iga olo ojqa keresai. Tamo naŋgi
dal anjam di geregere peleiyoqnsib dauryoqnqab di Qotei a
naŋgo wau kalil boletoqnqas. Ariya tamo naŋgi dal anjam
di laŋa qusib olo are walnjrqas di Qotei a naŋgo wau bei
boletqasai.
26 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loue-
qnum. Deqa e Kristen tamo bole.” Ariya tamo di a aqa
segi medabu geregere taqatqasai di a na aqa segi jejamu
gisaŋyqas. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laŋa loueqnu.
27 Iga Kristen tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra bole
endeqaji yoqnqom. Iga na aŋgro mandum naŋgi ti uŋa qobul
naŋgi ti geregereinjroqnsim naŋgo gulbe kalil qoboiyet-
njrqom. Osim iga gago segi walwel taqatosim mandam
endeqa kumbra jigat kalil uratekritqom. Iga kumbra deqaji
yoqnqom di iga Qotei aqa ŋamgalaq di Kristen tamo bole une
saiqoji sqom.

2

Niŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjrsib kumbra qujai enjroqniy

1 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a riaŋ koba
ti unu. Niŋgi a qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa e niŋgi
endegsi merŋgwai. Niŋgi na tamo ñam ti naŋgi areinjroqnsib
olo tamo ñam saiqoji naŋgi qoreinjroqnaib.
2-3 Nuŋgo kumbra agiende. Ñoro tamo bei a gara boledamu
na walaosim baŋriŋ gol na gereiyo qaji di jigsim nuŋgo
Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam soqtqab. Osib a
geregereiyosib minjibqa awo jaram boleq di awoqas. Ariya
tamo bei iŋgi iŋgi saiqoji a gara jigat braŋo jigsimqa Qotei tal
miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam aguq atsib minjqab, “Ni qalaq
di tigelesoqne” o “Ni mandamq di awo.”
4 O ijo was, niŋgi kumbra degyeqnub di niŋgi areqalo uge ti
sosib tamo naŋgi laŋa peginjreqnub.
5 O ijo was bole, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi Qotei na giltnjrej deqa naŋgi torei a qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Agi Qotei a nami endegsi marej, “Tamo uŋgasari

e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi di e na taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba sqai.”

6 O ijo was, niŋgi kiyaqa tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgo ñam aguq ateqnub? Niŋgi are qaliy. Yai naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamuq di une eŋgoqnsib niŋgi joqoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgeqnub? Ñoro tamo naŋgi na niŋgi degŋgeqnub.

7 Tamo naŋgi dena Yesus aqa ñam boledamu misiliŋyeqnub. Ñam di agi Qotei a nuŋgoq di atej unu.

8 Mandor Koba Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere tamo uŋgasari naŋgi degsim gereinjroqnime.” O ijo was, niŋgi dal anjam di dauryosib keretqab di niŋgi kumbra bolequja yqab.

9 Ariya niŋgi na tamo qudei naŋgi areinjroqnsib olo tamo qudei naŋgi qoreinjreqnub di niŋgi une ateqnub. Deqa niŋgi dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantonub.

10 Tamo bei a dal anjam mutu kalil dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di a dal anjam mutu kalil grotekritqo. Deqa aqa jejamuq di gulbe sqas.

11 Iga qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, “Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim.” Osiqa dego marej, “Ni tamo bei qalsim moiyotaim.” Bole, ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetosaieqnum. Ariya ni tamo bei qalsim moiyotqam di ni dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantqam.

12 Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam bunuj egej. Deqa gago une na iga olo ojqa keresai. O ijo was niŋgi quiy. Qotei a dal anjam deqa are qalsim iga pegigwas. Deqa niŋgi nuŋgo anjam maro ti nuŋgo kumbra ti kalil geregere taqatoqniy.

13 Niŋgi tamo naŋgi qa dulqasai di une pegiyo bati qa Qotei a kamba dego niŋgi qa dulqasai. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnqab di une pegiyo bati qa niŋgi une saiqoji sqab.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra bole babtoqnqas

14 O ijo was niŋgi quiy. Tamo bei a mareqnu, “E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.” A degsi maroqnsiq ariya a kumbra bole bei yala babtosaieqnu. Laŋa medabu na anjam mareqnu. Deqa tamo di Qotei na oqasai.

15-16 Kristen was bei a gara saiqoji kiyo iŋgi saiqoji kiyo soqnimqa nuŋgo ambleq di tamo bei na minjqas, “Ni lawo na gilsim gara bei osim jigsim iŋgi uysim menetmim soqne.” A anjam segi laŋa minjqo deqa anjam dena kiyersim a aqaryaiyqas? Keresai.

17 Dego kere iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim ariya
iga kumbra bole bei babtosaieqnum di iga laŋa gago areqalo
Yesus qa siŋgilateqnum. Deqa iga tamo moisiq aqa jejamu laŋa
unu dego bul sqom.

18 Tamo bei a endegsi marqas, “E Yesus qa ijo areqalo
siŋgilateqnum.” Degsi marimqa e na kamba minjqai, “O was,
ni kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa e kiyersiy qalieqai,
ni bole Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum? E qalieqa keresai.
Ariya e Yesus qa ijo areqalo siŋgilatosiy kumbra bole dego tur-
tosiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, ‘Bole, ni ino areqalo
Yesus qa bole siŋgilateqnum.’

19 Ni mareqnum, ‘Bole, Qotei a segi qujai unu.’ Ni kere
mareqnum. Mondor uge naŋgi dego degsib maroqnsib Qotei
ulaiyeqnub.

20 Ni nanari tamo. Ni mareqnum, ‘E Yesus qa ijo areqalo
siŋgilateqnum.’ Ni degsi maroqnsim ariya ni olo kumbra bole
bei babtosaieqnum. Deqa ni laŋa medabu na mareqnum. Ni
ijo anjam endi poimqa are soqnim poimeme.”

21 O ijo was niŋgi quiy. Nami gago moma utru Abraham a na
aqa aŋgro qujai Aisak osiq Qotei atraiyqa marsiq atra bijalq di
atej. Atnaqa Qotei a Abraham aqa kumbra di unsiqa minjej,
“Ni degyonum deqa ni ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji
unum.”

22 Niŋgi are qaliy. Abraham a Qotei qa aqa areqalo
siŋgilatosiq kumbra bole dego turtosiq yej. Aqa areqalo Qotei
qa siŋgilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltosiq dauryej.
Deqa iga endegsi marqom, Abraham aqa kumbra bole dena
aqa areqalo Qotei qa siŋgilatej qaji di taqyosiq tulaŋ keretej.

23 Deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji aqa damu
brantej. Anjam agiende, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo
siŋgilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo ŋamgalaq di tamo bole
une saiqoji unum.’ ” Osiqa Abraham minjej, “Ni ijo was bole.”

24 Deqa ijo was niŋgi qalie, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib ariya naŋgi olo kumbra bole bei babtqasai
di naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa
keresai. Tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib
kumbra bole dego turtosib yeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.

25 Niŋgi sambala uŋa Rahap a qa dego are qaliy. Rahap aqa
kumbra bole agiende. Josua a tamo aiyel naŋgi qariŋnjrnaqa
Jeriko qureq gilnabqa qure deqaji naŋgi na tamo aiyel naŋgi
di ñumqa laqnab Rahap a naŋgi aiyel ulitnjrej. Osiqa gam
bei osornjrnaqa naŋgi jeu tamo naŋgi alelnjrsibqa jaraiyeb.
Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa
bole une saiqoji soqnej.

26 Iga qalie, tamo a me mondor ti sqasai di a moiqas. Dego
kere tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosim ariya a olo
kumbra bole babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu laŋa unu
dego bul sqas.

3

Iga gago segi medabu geregere taqatqom

1 O ijo was kalil, tamo quja quja segi Qotei aqa anjam
palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib.
Niŋgi qalie, mondoŋ une pegiyo batiamqa Qotei na anjam
palonto tamo naŋgo wau qa geregere peginjrqas.
2 Bati gaigai iga kumbra gro groyeqnum. Ariya iga gago
anjam maro qa grotqasai di iga tamo bolequja sqom. Sosimqa
gago baŋ ti siŋga ti jejamu ti kalil geregere taqatqom.
3 Iga hos naŋgo medabuq di sil atoqnsim naŋgi titnjreqnam
naŋgi iga daurgeqnub. Iga naŋgo medabu segi ojeqnam
naŋgo jejamu dego iga daurgeqnu.
4 Niŋgi qobuŋ uniy. Qobuŋ a tulaŋ kobaquja. Aqa kuñi
tulaŋ kiñala. Ariya jagwa koba tigelosiq qobuŋ tutqa laqnaqa
qobuŋ aqa abu na kuñi ojoqnsiq tingiteqnaq qobuŋ a daury-
oqnsiq gileqnu.
5 Dego kere gago medabu kiñala. Ariya a diq koba yeqnu.
Iga gago medabu waqtoqnsim gago segi ñam soqtoqnsim
diqoqnsim anjam mareqnum.
Iga qalie, ŋamyuwo yusiq tulaŋ kobaqujaoqnsiq ŋamtaŋ kalil
yueleŋeqnu.
6 Gago medabu a ŋamyuwo bul. Iga gago medabu waqtoqn-
sim dena iga kumbra uge uge yoqnsim gago jejamu kalil tulaŋ
jigateqnum. Mondoŋ tamo naŋgi ŋamyuwoq aisib padalqab
dego kere gago medabu na gago so tulaŋ ugeugeiyeqnu.
7 Niŋgi wagme naŋgi qa are qaliy. Wagme ti qebari ti qe ti
kalil iga na taqatnjreqnum.
8 Ariya iga gago medabu taqatqa keresai. Iga gago medabu
na gaigai anjam uge uge mareleŋeqnum. Amal uge na tamo
naŋgi uñinjroqnsib moiyotnjreqnub dego kere gago medabu
na iga kumbra uge ugeq breigeqnu.
9 Gago kumbra agiende. Iga gago medabu waqtoqnsim
gago Tamo Koba Abu Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo puluoqn-
sim medabu qujai dena tamo uŋgasari naŋgi misiliŋnjreqnum.
Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq
di atej.
10 Iga kumbra uge deqaji yeqnum. Agi iga gago medabu
waqtoqnsim Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo medabu qujai
dena anjam uge uge mareleŋeqnum. O ijo was, gago kumbra
di ugedamu.

11 Ya jumbum qujaiq na ya bole ti ya uge ti brantqa keresai.
12 Qura na oliv aqa gei oqa kere e? Wain sil na qura aqa gei
oqa kere e? Yuwal a ya bole bulyqa kere e? Sai.

Tamo powo bole ti unub qaji naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi qalie ti powo ti unub
kiyo? Sqab di naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib kumbra
bole bole yoqnebe. Yim tamo uŋgasari naŋgi naŋgo kumbra di
unoqnsib maroqnqab, “Naŋgi tamo bole.”
14 Ariya niŋgi olo nuŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib laŋa
are ugeiŋgoqnim diqoqnaib. Niŋgi degyqab di niŋgi gisaŋ
kumbra dauryosib Qotei aqa anjam bole ugetqab.
15 Osib niŋgi powo uge ti sqab. Powo deqaji laŋ goge na
bosai. Di mandam qaji powo. Di gago areqalo namij aqa
powo. Powo di Satan aqaq na beqnu.
16 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi naŋgo segi jejamu qa are
qaloqnsib laŋa are ugeinjroqnim diqoqnqab di naŋgi so tulaŋ
ugeq di sosib kumbra uge uge yoqnqab.
17 Ariya tamo uŋgasari laŋ goge na powo eqnub qaji naŋgi
kumbra tulaŋ bolequja yeqnub. Naŋgi kumbra jigat dau-
ryosaieqnub. Naŋgi lawo na sosib tamo naŋgi jiŋga na
gereinjroqnsib naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole osorn-
jreqnub. Naŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjroqnsib kumbra
qujai enjreqnub. Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra
dauryosaieqnub. Naŋgi bole dauryeqnub.
18 Tamo deqaji naŋgi lawo na sosib are qujaitoqnsib jeu tu-
ryoqnsib kumbra bole tiŋtiŋ babteqnub. Iŋgi meli branteqnu
dego kere.

4

Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas

1 O ijo was, niŋgi qudei nuŋgo segi jejamu qa arebole-
boleiŋgeqnaqa kumbra uge uge yqajqa are prugŋgeqnu. Utru
deqa niŋgi qotoqnsib ŋiriŋkobaeqnub. Kumbra di nuŋgo je-
jamu miligiq di siŋgila na waueqnu.
2 Niŋgi iŋgi iŋgi koba oqajqa tulaŋ arearetŋgeqnaqa ma-
maulŋgeqnu. Ariya niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub deqa niŋgi qoto
tigeltoqnsib tamo ñumeqnub. Niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub di
aqa utru agiende. Niŋgi Qotei pailyosaieqnub deqa.
3 Niŋgi qudei iŋgi iŋgi qa Qotei pailyoqnsib ariya niŋgi iŋgi
iŋgi di osaieqnub. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa
areboleboleiŋgwajqa maroqnsib areqalo uge na pailyeqnub
deqa.

4 Uŋa bei na aqa gumbuluŋ uratosiq olo tamo bei ombla
sambala kumbra yeqnub dego kere niŋgi Qotei uratoqnsib
kumbra uge uge yeqnub. Niŋgi quiy. Tamo bei na mandam
qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas. Niŋgi
di qaliesai kiyo? Od, tamo bei na mandam qaji kumbra
qalaqalaiyqa are qalqas di a Qotei jeutqas.
5 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei na aqa Mondor gago are miligiq di atej unu. Mondor
di a iga qa tulaŋ areareteqnu.” O ijo was, niŋgi anjam di laŋa
sa anjam edegaib.
6 Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi
ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya
tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa
Qotei a olo are boleiyeqnu.”
7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei
aqa sorgomq di soqniy. Sosibqa Satan gotraŋyoqniy. Yimqa
Satan na niŋgi uratŋgosim ulaŋqas.
8 Niŋgi Qotei jojomyoqnibqa a kamba dego niŋgi jo-
jomŋgoqnqas. O une tamo, niŋgi quiy. Tamo naŋgi naŋgo baŋ
yansoqnsib jiga koboteqnub dego kere niŋgi nuŋgo are miligi
gereiyoqnsib bulyoqniy. Niŋgi areqalo aiye aiyelteqnub qaji
olo nuŋgo are miligiq dena jiga kalil taqal atoqniy.
9 Niŋgi nuŋgo une qa are gulbeiŋgoqnim akamugetoqniy.
Od, niŋgi nuŋgo kiki uratoqnsib olo akamoqniy. Osib nuŋgo
arebolebole kobotosib olo are gulbeiŋgoqneme.
10 Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di nuŋgo segi ñam aguq
atoqniy. Niŋgi degyqab di a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi uge qa minjraib

11 O ijo was, niŋgi segi segi qa anjam uge maroqnaib. Tamo
bei na aqa Kristen was qudei naŋgi anjam uge minjrqas kiyo
naŋgo une qa naŋgi peginjrqas kiyo di a dal anjam dego uge
qa marsiq pegiyqo. Niŋgi dal anjam pegiyeqnub di niŋgi dal
anjam dauryqa urateqnub.
12 Qotei a segi na dal anjam babtej deqa a na qujai iga
pegigwa kere. A na qujai tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa kere. A
na qujai naŋgi padaltnjrqa kere. Niŋgi tamo kiyero deqa niŋgi
na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnub? Di kumbra uge.

Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib

13 Niŋgi qudei endegsib mareqnub, “Bini kiyo nebe kiyo iga
qure beiq gilsim dia wausau qujai sosim silali qa wauosim olo
bqom.”

14 Niŋgi degsib mareqnub. Ariya nebe kumbra kiye nuŋgoq
di brantqas di niŋgi qalieqa keresai. Niŋgi ŋam qurem bul
sokiñalayosib koboqab.
15 Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Tamo Koba a marimqa
iga kumbra kiye yqa are qalsim yqom.”
16 Kiyaqa niŋgi qudei olo nuŋgo segi ñam soqtoqnsib diqo-
qnsib laqnub? Nuŋgo kumbra di uge.
17 Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya
ni dauryqasai di ni une yonum.

5

Tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi awai ugedamu oqab

1 O ñoro tamo niŋgi quiy. Bunuqna gulbe kokba nuŋgoq
boqnqas. Niŋgi deqa pailoqnsib akamugetoqniy.
2 Nuŋgo ñoro ti wala ti kalil ugeeleŋqo. Sisimbiŋ na nuŋgo
gara kalil dego ugeugeiyqo.
3 Nuŋgo gol ti silva ti di baisuwi na ugetqo. Deqa mondoŋ
baisuwi dena nuŋgo une boleq atsim ŋamyuwo bulosim nuŋgo
jejamu koitosim ugeugeiyqas. Niŋgi ñoro koba koroiyeb deqa
diŋo bati qa niŋgi awai ugedamu oqab.
4 Niŋgi quiy. Nuŋgo wau tamo naŋgi nuŋgo iŋgi meli gen-
toqnsib nuŋgo baŋq di ateqnab niŋgi na kamba olo naŋgi
gisaŋnjroqnsib awai oto nuŋgo segi qa getentoqnsib oto segi
naŋgi enjreqnub. Deqa naŋgi maoqnsib endegsib Qotei pai-
lyeqnub, “O Tamo Koba, naŋgi iga kumbra uge degsib ege-
qnub.” Yeqnaqa Qotei siŋgila koba ti unu qaji a naŋgo pailyo
di queqnu. Deqa mondoŋ a na niŋgi awai uge eŋgwas.
5 O ñoro tamo, niŋgi gara bole bole jugoqnsib nuŋgo segi
jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa iŋgi koba uyeqnub. Deqa
mondoŋ Qotei na niŋgi luŋgwas. Kaja naŋgo jejamu diq
diqeqnaq naŋgo mandor naŋgi na ñumeqnub dego kere Qotei
na niŋgi luŋgwas.
6 Nuŋgo kumbra uge bei agiende. Niŋgi na kumbra bole yo
qaji tamo naŋgo jejamuq di une qametnjroqnsib ñumeqnub.
Ariya naŋgi na kamba olo niŋgi gotraŋgosaieqnub.

Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy

7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe
qoboiyoqnsib Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy. Niŋgi
asgiŋgaiq. Niŋgi wau lanja naŋgi bul soqniy. Niŋgi qalie, wau
lanja naŋgi asginjrosaieqnu. Naŋgi iŋgi yagoqnsib awa qa
tariŋeqnub. Awa beqnaqa iŋgi melieqnaqa naŋgi iŋgi meli di
oqnsib uyeqnub.
8 Dego kere niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe
qoboiyoqnsib tariŋoqniy. Tamo Koba a bqajqa bati jojomqo
deqa niŋgi degyoqniy.

9 O ijo was, niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi qa
ŋiriŋoqnsib yomuoqnaib. Qotei a nuŋgo une di unsim niŋgi
peginŋgo uge. Niŋgi quiy. Une Pegiyo Tamo agi bqa jojomqo.
A siraŋmeq di tigelejunu.
10 O ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi qa
are qaliy. Naŋgi nami Tamo Koba aqa ñam na anjam palonto-
qneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ugeugeinjroqneb. Ariya
naŋgi Qotei aqa anjam marqa ulaosaioqneb. Naŋgi naŋgo are
miligi siŋgilatoqnsib jaqatiŋ oqnsib gulbe di qoboiyoqneb.
11 Niŋgi quiy. Iga endegsi mareqnum, “Tamo uŋgasari
gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi Qotei na
taqatnjreqnu. Deqa naŋgi areboleboleinjreqnu.” Niŋgi Jop
aqa kumbra qa nami queb. Jop a siŋgila na tigelosiqa gulbe
kobaquja qoboiyesoqnej. Niŋgi qalie, bunuqna Tamo Koba a
na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo Koba a gaigai iga
qa duloqnsiqa iga qa are boleiyeqnu.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

12 O ijo was kalil, e anjam kobaquja bei unu. Anjam
agiende. Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib.
Niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi mandam
aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi od qa segi mariy. Niŋgi
said qa segi mariy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi awai uge
bei eŋgwasai.

Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji
naŋgo pailyo siŋgila koba

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi jaqatiŋ eqnub kiyo?
Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi naŋgo jaqatiŋ deqa Qotei
pailyoqnebe. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi arebole-
boleinjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Qotei
qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe.
14 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi mainjreqnu kiyo?
Degamqa niŋgi na minjribqa naŋgi Kristen gate naŋgi met-
njrib bosib Tamo Koba aqa ñam na naŋgo gateq di baŋ atet-
njrsib goreŋ bilentosib naŋgi qa pailyebe.
15 Naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib pailyqab
di a na tamo mainjro qaji naŋgi olo tigeltnjrqas. Osim naŋgi
une yoqneb degamqa a na naŋgo une kalil dego kobotet-
njrqas.
16 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi une palontoqnsib
Kristen was naŋgi ubtosib minjroqniy. Osib niŋgi segi segi
qa Qotei pailyoqniy. Yim a na niŋgi boletŋgwas. Tamo
naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo di siŋgila
koba. Deqa naŋgi pailyeqnab Qotei a quoqnsiqa naŋgo anjam
dauryeqnu.

17 Niŋgi Elaija qa are qaliy. A iga bul mandam tamo. Ariya
a endegsi pailyoqnej, “O Qotei, ni na laŋ getentimqa awa
bqasai.” A degsi pailyeqnaqa Qotei na laŋ getentonaqa awa
bosai. Degsi sonaq wausau qalub bei oto koboej.
18 Onaqa Elaija a olo pailyonaqa laŋ waqonaqa awa bej.
Bosiq iŋgi iŋgi kalil melieleŋej.

Kristen was bei a gam bole uratqas di iga na aqaryaiyimqa a olo Qotei aqa areq bqas

19 O ijo was niŋgi quiy. Kristen was bei a Qotei aqa anjam
bole dauryqa uratimqa tamo bei na a olo are bulyetqas di
tamo dena aqa was kumbra bolequja yqo.
20 Niŋgi endegsib qalieoiy. Kristen was bei a une ti soqnim
tamo bei na aqaryaiyimqa a gam uge di uratqas di tamo dena
aqa was aqa qunuŋ moiyo sawaq dena oqo. Deqa was di a
moiqasai. Qotei na aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 E Pita. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam
mare mare laqnum. Niŋgi nuŋgo segi segi qure utru uratosib
jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub. Niŋgi Pontus
sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia sawa ti Esia sawa ti Bi-
tinia sawa ti di unub. E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
2 Tulaŋ nami Abu Qotei a niŋgi qa qalieosiq giltŋgej. A
degyej. Di kiyaqa? Aqa Mondor na niŋgi aqa segi kumbra
boleq di atimqa niŋgi Yesus Kristus aqa anjam dauryqajqa
deqa. Yim aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi yansŋgwajqa deqa. O
ijo was, Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyimqa niŋgi geregere
lawo na soqniy.

Qotei a ŋambile boledamu laŋ goge dia iga gereiyetgej unu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam
soqtoqnqom. Qotei a iga qa tulaŋ dulosiqa ŋambile bunuj egej.
A na Yesus Kristus subq na tigeltej gam dena iga ŋambile bunuj
egej. Ŋambile bunuj dena iga siŋgilatgeqnu deqa iga iŋgi bole
bole Qotei na mondoŋ egwas qaji deqa tariŋoqnsim unum.
4 Iŋgi bole bole di ugeqa keresai. A koboqa keresai dego.
Qotei na laŋ goge dia niŋgi gereiyetŋgej unu.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei aqa
siŋgila kobaquja na niŋgi taqatŋgejunu. Deqa diŋo batiamqa
Qotei na niŋgi torei eleŋqas. Kumbra di brantim niŋgi unqab.
6 Qotei na niŋgi degsim eleŋqas deqa niŋgi tulaŋ arebole-
boleiŋgeqnu. Gulbe utru segi segi na niŋgi jaqatiŋ eŋgeqnu di
uŋgum. Sokiñala gulbe di olo koboqas.
7 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus
qa bole siŋgilatqab kiyo sai kiyo di Qotei a unqas. Yimqa
mondoŋ diŋo batiamqa Yesus Kristus a brantosim a niŋgi
qa tulaŋ areboleboleiyim niŋgi biŋiŋgosim ñam koba eŋgwas.
Iga qalie, gol a iŋgi tulaŋ boledamu. Tamo naŋgi ŋamyuwo
na gol koitoqnsib dena qalieeqnub, gol di bole kiyo sai kiyo.
Dego kere nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di tulaŋ
bolequja. Nuŋgo areqalo dena gol agi ugeosim koboqas qaji
di tulaŋ buŋyejunu.
8 Nami niŋgi Yesus unosaioqneb. Bini dego niŋgi a un-
osaieqnub. Ariya niŋgi a tulaŋ qalaqalaiyoqnsib a qa
nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu.
Nuŋgo arebolebole dena mandam qaji arebolebole kalil tulaŋ
buŋyejunu. Nuŋgo arebolebole di aqa utru iga na dauryosim
ubtqa keresai.

9 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi eleŋqas.
10 Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb. Naŋgo anjam di aqa utru naŋgi qalieqa osib deqa geregere ŋamoqnsib wauoqneb.
11 Kristus aqa Mondor a naŋgo are miligiq di sosiqa naŋgo medabuq na anjam endegsi babtosiq maroqnej, “Bunuqna Kristus a jaqatiŋ osim moisim olo subq na tigelosim laŋ qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi endegsib nenemoqneb, “Kristus a bati gembu bqas? Kumbra kiye namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas?”
12 Onaqa Qotei na kamba naŋgi endegsi minjrej, “Anjam niŋgi mareqnub qaji di aqa damu nuŋgo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas.” O ijo was, Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb. Onaqa bunuqna a na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa laŋ goge na aisiq Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Yeqnaqa naŋgi Kristus aqa anjam bole plaltoqnsib niŋgi merŋgoqneb. Anjam bole di aqa utru Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi geregere qalieqajqa are koba unu.

Qotei na iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa osiq metgej

13 Deqa niŋgi nuŋgo walwel geregere taqatqajqa are qaloqniy. Osib mondoŋ Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantosim niŋgi qa are boleiyqajqa deqa tariŋoqnsib soqniy.
14 Sosib niŋgi aŋgro du du bulosib Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqniy. Nami niŋgi Qotei qaliesai deqa niŋgi nuŋgo areqalo uge uge dauryoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di olo dauryaib. Uratiy.
15 Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. Deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra boleq di sosib dauryoqniy. Utru deqa Qotei na niŋgi metŋgej.
16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi ijo kumbra boleq di sosib dauryoqniy. Di kiyaqa? E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqnum.”

Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena Qotei na iga awaigej

17 Niŋgi Qotei endegsib meteqnub, “O gago Abu.” Qotei aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgo une qa peginjreqnu. A naŋgo segi segi wau unoqnsiq dena naŋgi peginjreqnu. Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Mandam endia gago qure utru sosai.” Degsib maroqnsib Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di geregere soqniy.
18 Niŋgi qalie, nami niŋgi nuŋgo moma naŋgo kumbra uge uge dauryoqnsib soqneb. Sonabqa Qotei na olo nuŋgo uneq

na niŋgi awaiŋgej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti koboqas
qaji dena Qotei na niŋgi awaiŋgosai.
19 Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi awaiŋgej. Kristus
aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Kaja du du nami Qotei atraiyoqneb
qaji naŋgo jejamuq di yu bei saiqoji. Dego kere Kristus aqa
jejamuq di une bei saiqoji.
20 Tulaŋ nami Qotei a mandam atosaisosiqa a Kristus qa
qalieosiq giltej. Ariya bini diŋo bati jojomqo deqa Qotei a
niŋgi qa osiqa Kristus qariŋyonaq bej.
21 Bosiq niŋgi aqaryaiŋgej deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo are-
qalo siŋgilatoqnsib unub. Kristus agi moinaqa Qotei na
olo subq na tigeltosiq metonaqa a laŋ qureq oqsiq dia
ñam kobaquja ej. Utru deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib unub.

Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom

22 Niŋgi anjam bole dauryosib nuŋgo qunuŋ yansobuleb.
Utru deqa niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalain-
jreqnub. Ariya kumbra di niŋgi olo torei siŋgilatosib segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib soqniy.
23 Niŋgi iŋgi meli bulosib ŋambile bunuj eb. Iŋgi meli ugeqas
qaji dena niŋgi ŋambile osai. Iŋgi meli gaigai sqas qaji dena
niŋgi ŋambile eb. Iŋgi meli di Qotei aqa anjam. Anjam di
ŋambile ti. A gaigai sqas.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo uŋgasari naŋgi mandamq endi bati olekoba sqasai. Ñiŋ
a gaigai kaŋgraŋeqnaqa balamtamo aqa so a sokiñalayoqnsiq
uloŋeqnu dego kere tamo uŋgasari naŋgi urur koboqab. Naŋgo
ñam balamtamo aqa so bulosim uloŋqas.
25 Ariya Tamo Koba aqa anjam a bati gaigai sqas.” O ijo
was, anjam bole di agi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
palontoqnsib niŋgi merŋgoqneb.

2

Yesus a tal ai bul

1 Niŋgi ŋambile bunuj eb deqa niŋgi kumbra uge kalil uratiy.
Gisaŋ anjam ti maqu kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil
di niŋgi torei uratekritiy.
2 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum qaq uyqajqa qarnjre-
qnu. Dego kere niŋgi muŋgum qaq bolequja Qotei aqaq na
beqnu qaji di oqajqa are qaloqniy. Muŋgum qaq di Qotei aqa
anjam. A jiga bei saiqoji. Muŋgum qaq dena nuŋgo qunuŋ
aqaryaiyimqa niŋgi tulaŋ boleosib siŋgilaqab. Yim Qotei na
niŋgi eleŋqas.
3 Tamo Koba a na niŋgi kumbra bole eŋgeqnu. Aqa kumbra
di niŋgi uyo oneiyoqnsib mareqnub, “Bole.”

4 Tamo Koba a tal ai bul siŋgila na tigelejunu. Tal ai di
ŋambile unu. Niŋgi tal ai deq boiy. Tal ai di tamo qudei na
unsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal
ai di giltosiqa marej, “Tal ai di tulaŋ bolequja.”
5 Niŋgi dego tal ai bul ŋambile unub. Qotei aqa Mondor
na niŋgi aqa segi tal sqa marsiqa niŋgi gereiŋgeqnu. Deqa
niŋgi Qotei aqa atra tamo bolequja sosib Yesus Kristus aqa
ñam na nuŋgo segi jejamu Qotei atraiyoqnib a niŋgi qa tulaŋ
arearetoqnqas.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Niŋgi quiy. E na tal ai qujai giltosim tal siŋgilatqajqa deqa
tumaq di tigeltem unu. Tal ai di tulaŋ bolequja. A siŋgila koba.
E na Saion manaq di tigeltem unu. Deqa tamo naŋgi tal ai di
osib naŋgo areqaloq di siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”
7 O ijo was, tal ai tuma qaji di agi Kristus. Niŋgi Kristus qa
nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi mareqnub, “Tal ai di
tulaŋ bolequja.” Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi tal ai di uge qa mareqnub. Agi
Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa
marsib taqal waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq
tumaq di tigeltej unu.”

8 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo
qudei naŋgi tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub.” O ijo was,
tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Utru deqa naŋgi
tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub. Qotei a nami marej,
“Naŋgi tulaŋ padalqab.”
9 Ariya Qotei na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa atra tamo
sosib a ombla mandor kokba tigelonub. Tigelosib niŋgi aqa
segi kumbra boleq di sosib dauryeqnub. Niŋgi aqa segi
tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub. A na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi
aqa so bole kalil ubtekritoqnsib mare mare laqnub. Nami
niŋgi ambruq di soqneb deqa Qotei na niŋgi metŋgonaqa niŋgi
ambru uratosib suwaŋoq beleŋeb. Suwaŋo di tulaŋ bolequja.
10 Nami niŋgi tamo uŋgasari laŋaj soqneb. Ariya bini niŋgi
Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub. Nami Qotei a niŋgi qa are
boleiyosaioqnej. Ariya bini a niŋgi qa are boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo bole sqom

11 O ijo was bole, niŋgi mandamq endi yauŋ tamo bulosib
unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nuŋgo areqalo namij ti
nuŋgo qunuŋ ti ombla qoteqnub. Deqa niŋgi nuŋgo areqalo
namij torei qoreiyiy.
12 Bini niŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di unub.
Deqa niŋgi naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole dauryoqniy.
Dauryoqnib naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab. Unoqnsib

naŋgo yomu anjam niŋgi qa mareqnub qaji di naŋgi uratosib
mondoŋ une pegiyo bati qa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnqab.
13 O ijo was, niŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib sawa
taqato qaji tamo naŋgi ti mandor kokba ti naŋgo anjam dau-
ryoqniy.
14 Osib tamo gate naŋgo anjam dego dauryoqniy. Tamo gate
naŋgi di agi mandor kokba naŋgi na qariŋnjreqnab giloqnsib
tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi kamba awai
uge enjreqnub. Osib tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub
qaji naŋgo ñam soqtetnjreqnub.
15 Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole bole
yoqnibqa nanari tamo agi niŋgi yomuiŋgeqnub qaji naŋgi
nuŋgo kumbra di unsibqa naŋgo anjam uge di olo uratosib
mequmesqab.
16 Bole, niŋgi tamo bei aqa sorgomq di sosai. Niŋgi deqa
are qaloqnsib walweloqniy. Ariya niŋgi endegsib are qalaib,
“Iga tamo bei aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga kumbra
uge uge yoqnqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi Qotei aqa
kaŋgal tamo bul unub deqa niŋgi aqa sorgomq di soqniy.
17 Niŋgi tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole osorn-
jroqniy. Osib nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjroqniy.
Niŋgi Qotei ulaiyoqniy. Niŋgi mandor kokba naŋgo ñam
soqtetnjroqniy.

*Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatiŋ qoboiyoqn-
qom*

18 O kaŋgal tamo, niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq
di sosibqa naŋgo anjam dauryoqniy. Wau qa gate bole naŋgo
anjam segi dauryoqnaib. Wau qa gate uge naŋgo anjam dego
dauryoqniy.
19 Niŋgi Qotei qa are qalsib wau bole yib nuŋgo wau qa
gate naŋgi laŋa jaqatiŋ eŋgwab di uŋgum. Niŋgi jaqatiŋ di
qoboiyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ are-
boleboleiyqas.
20 Ariya niŋgi wau uge yib nuŋgo wau qa gate naŋgi deqa
luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a niŋgi awai bole
eŋgwasai. Niŋgi wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi na
luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a nuŋgo kumbra deqa
tulaŋ areboleboleiyqas.
21 Kristus a dego niŋgi aqaryaiŋgwa osiqa jaqatiŋ
qoboiyosiq moiyej. Aqa kumbra di a na niŋgi osorŋgej deqa
niŋgi kamba aqa kumbra di dauryosib jaqatiŋ oqnsib soqniy.
Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej.
22 Kristus a une bei yosaioqnej. Aqa medabu na gisaŋ
anjam bei dego marosaioqnej.

23 Jeu tamo naŋgi na a misiliŋyoqnsib anjam uge uge min-
jeqnab a deqa kamba anjam uge bei naŋgi minjrosaioqnej.
Naŋgi a jaqatiŋ koba yeqnab a deqa olo naŋgi jaqatiŋ enjrqa-
jqa marosaioqnej. A aqa segi jejamu osiqa Qotei aqa baŋq di
uratej. Qotei agi iga geregere pegigeqnu qaji.
24 Kristus a gago une kalil qoboiyosiqa aqa segi jejamuq di
gago une atsiqa a ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Iga moiyobu-
losim olo ŋambile sosim une aqa kumbra uratosim kumbra
bole yoqnqajqa deqa osiqa ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Jeu
tamo naŋgi na Yesus qalougetosib jaqatiŋ koba yeb. Aqa
jaqatiŋ dena a na iga olo boletgej.
25 Nami niŋgi kaja bul sosibqa nuŋgo segi areqalo na alelo-
qnsib laqneb. Ariya bunuqna niŋgi Mandor Yesus aqa areq
beb deqa a na nuŋgo qunuŋ geregere taqatejunu.

3

Tamo uŋa wo naŋgi kumbra bole yoqnebe

1 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di so-
qniy. Nuŋgo gumbuluŋ qudei naŋgi Qotei aqa anjam dau-
ryosaiabqa di uŋgum, niŋgi mequmesosib naŋgo ŋamgalaq di
kumbra bole bole yoqniy. Yibqa naŋgi unsib dena naŋgi are
bulyqab.
2 Niŋgi degsib kumbra bole na walwelosib naŋgo sorgomq
di soqnib naŋgi unsib marqab, niŋgi uŋgasari bole.
3 Niŋgi nuŋgo jejamu walatqajqa are prugŋgoqnaiq. Niŋgi
nuŋgo gate praŋyoqnsib wala bole bole gateq di jugoqnaib.
Osib kolilei na nuŋgo jejamu walatoqnaib. Gara wala ti dego
jugoqnaib. Iŋgi iŋgi di laŋa jejamu qa wala.
4 Niŋgi nuŋgo are miligi walatqab di bolequja. Are miligi
aqa wala agiende. Niŋgi are bole na sosibqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi lawo na gereinjroqniy. Are miligi aqa wala di
Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Wala di ugeqa keresai.
5 Agi Qotei aqa uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi naŋgo are
miligi degsib walatoqneb. Osib Qotei aqa kumbra boleq di
sosib a qa tariŋoqnsib naŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di
soqneb.
6 Niŋgi Sara uniy. A na aqa tamo Abraham aqa anjam
dauryoqnsiqa minjoqnej, “Ni ijo tamo koba.” Deqa uŋgasari,
niŋgi Sara aqa kumbra di dauryosib kumbra bole yoqniy.
Niŋgi ulaaib. Niŋgi kumbra bole yoqnqab di niŋgi Sara aqa
aŋgro tiŋtiŋ sqab.
7 O tamo, niŋgi dego areqalo bole dauryosib nuŋgo ŋauŋ
naŋgi koba na geregere soqniy. Nuŋgo ŋauŋ naŋgi tamo sai.
Naŋgi uŋa. Naŋgo jejamu siŋgila sai. Deqa niŋgi lawo na
naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy. Niŋgi qalie, nuŋgo

ŋauŋ naŋgi niŋgi ti koba na ŋambile gaigai sqab. Deqa niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi geregereinjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di iŋgi bei na nuŋgo pailyo getentqa keresai. Qotei a nuŋgo pailyo quoqnqas.

Niŋgi gaigai kumbra bole yoqniy

8 Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil koba na geregere are qujaitoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi qa duloqniy. Osib niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib Kristen was naŋgi qa are boleiŋgoqnim nuŋgo segi ñam aguq atoqniy.

9 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi kumbra uge enjraib. Tamo qudei na niŋgi anjam uge merŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi anjam uge minjraib. Niŋgi naŋgi qa endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na naŋgi boletnjrime.” Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej. Deqa niŋgi degyibqa Qotei a kamba niŋgi boletŋgoqnqas.

10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bei a so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroq-
naiq.
A gisaŋ anjam dego maroqnaiq.
11 A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi
yoqneme.
Osim tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na lawo sqajqa
siŋgilaoqneme.
12 Tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole deqaji yoqnqab di Tamo
Koba a na naŋgi geregere taqatnjroqnqas.
Osim naŋgo pailyo dego quetnjroqnqas.
Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Tamo
Koba a na olo qoreinjroqnqas.”

Iga kumbra bole bole yimqa jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egwab

13 O ijo was, niŋgi kumbra bole bole yqajqa siŋgilaoqnqab di tamo yai na niŋgi olo ugeugeiŋgwas?

14 Bole, niŋgi kumbra bole bole yibqa tamo qudei na niŋgi jaqatiŋ eŋgwab. Di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Tamo naŋgi dena niŋgi ula eŋgeqnub. Ariya niŋgi naŋgi ulainjraib. Osib are gulbeiŋgaiq.

15 Niŋgi nuŋgo are miligiq di Tamo Koba Kristus atsib soqniy. Soqnibqa tamo qudei na niŋgi endegsib nenemŋgwab, “Niŋgi iŋgi bole kiye qa tariŋoqnsib deqa areboleboleiŋgeqnu?” Degsib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniy.

16 Ariya niŋgi anjam siŋgila na naŋgi minjraib. Niŋgi Qotei ulaiyoqnsib lawo na naŋgi anjam minjroqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosib Kristus aqa

ñam na kumbra bole bole yoqniy. Yoqnib jeu tamo agi niŋgi
misiliŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsib jemainjrqas.
17 Deqa iga kumbra bole bole yoqnqom. Yoqnim Qotei a
marim tamo qudei na iga jaqatiŋ egoqnqab di kere. Ariya iga
kumbra uge uge yimqa tamo qudei na iga jaqatiŋ egwab di
uge. Iga degyqasai.

Kristus a iga qa moisiq olo subq na tigelej

18 Niŋgi Kristus qa are qaloqniy. Kristus a une saiqoji sosiqa
a une tamo naŋgo padalo sawa osiq naŋgo une qa moiyej.
O ijo was, Kristus na niŋgi joqsim Qotei aqaq oqwajqa deqa
osiq niŋgi qa moiyej. A bati qujai qa moiyej deqa a olo moiqa
keresai. A tamo bulyosiqa mandamq endi sonaqa jeu tamo
naŋgi na a qalnab moiyej. Moisiq olo subq na tigelosiqa a
mondor ti soqnej.
19 Sosiqa moiyo sawaq aisiq dia mondor uge uge naŋgi
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
20 Noa aqa bati qa mondor naŋgi di Qotei aqa anjam go-
traŋyoqneb. Bati deqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra uge tulaŋ
kobaoqnej. Ariya Qotei a naŋgo une qa urur kambatnjro-
saioqnej. A tariŋosiq sokobaiyonaqa Noa a qobuŋ kobaquja
gereiyej. Gereiyosiq koboonaqa tamo uŋgasari 8 segi qobuŋ
gogetosib sonabqa awa koba bosiqa ya tulaŋ koba dej. Tamo
uŋgasari 8 naŋgi di Qotei na eleŋej deqa naŋgi bole soqneb.
21 Ya di yawo anjam bul. Qotei na naŋgi yaq dena eleŋej
dego kere niŋgi ya na yanso onabqa Qotei a niŋgi eleŋej.
Ya dena Qotei a nuŋgo jejamu qaji jiga yansetŋgosai. Niŋgi
yanso osib Qotei pailyonab a nuŋgo pailyo di qusiqa nuŋgo
are miligi qaji jiga yansetŋgej. Qotei a Yesus Kristus olo subq
na tigeltej gam dena a na niŋgi eleŋej.
22 Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa baŋ woq
di awejunu. Deqa laŋ aŋgro naŋgi ti laŋ qaji mondor kokba ti
laŋ qaji siŋgila ti kalil naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub.

4

Iga gago areqalo namij uratqom

1 Kristus na aqa segi jejamu osiqa jaqatiŋ koba qoboiyosiq
moiyej. Dego kere niŋgi Kristus aqa kumbra di siŋgila na
dauryosib nuŋgo segi jejamu osib jaqatiŋ qoboiyesoqniy.
Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo bei na aqa segi jejamu osim
jaqatiŋ qoboiyqas di a une uratqas.
2 Osim a Qotei aqa areqalo segi dauryoqnqas. A aqa jejamu
qa areqalo namij olo dauryqasai.
3 Niŋgi qalie, sawa bei bei qaji naŋgi kumbra uge uge yqajqa
tulaŋ arearetnjreqnu. Nami niŋgi dego nuŋgo areqalo namij
na walweloqnsib kumbra uge uge yoqneb. Sawa bei bei

qaji naŋgo kumbra agiende. Naŋgi sambala kumbra yqajqa
are prugnjreqnu. Qolo jigeeqnaqa naŋgi ya uge uyoqnsib
alaŋkobaoqnsibqa nanarioqnsib laqnub. Osib Qotei aqa dal
anjam gotraŋyoqnsib gisaŋ qotei naŋgi biŋinjreqnub.
4 Nami niŋgi naŋgi daurnjrsib koba na kumbra uge uge
deqaji yoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di urateqnub
deqa naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib tulaŋ prugoqnsib niŋgi mis-
iliŋgeqnub.
5 Mondoŋ sawa bei bei qaji naŋgi di Qotei aqa ulatamuq di
tigelosib naŋgo une kalil babtosib minjib a quqwas. Bati deqa
Qotei na tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi
ti peginjrqas.
6 Utru deqa Kristus a nami tamo moreŋo qaji naŋgi aqa
anjam bole palontosiq minjroqnej. Tamo naŋgi di jejamu
ti sonab Qotei na naŋgi peginjrej. Ariya mondoŋ naŋgi olo
ŋambile osib Qotei bulosib mondor ti sqab.

Qotei a niŋgi wau segi segi eŋgej

7 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti koboqajqa bati jojomqo. Deqa
niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra kalil geregere taqa-
toqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei pailyqa oqnsib geregere
pailyoqnqab.
8 E anjam kobaquja bei dego niŋgi endegsi merŋgit quiy.
Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo
kumbra dena une gargekoba kabutejunu.
9 Deqa Kristen was naŋgi nuŋgo talq boqnibqa niŋgi naŋgi
oqnsib geregereinjroqniy. Niŋgi naŋgi aqaryainjrqajqa as-
giŋgaiq.
10 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyosiq wau segi segi eŋgej.
Deqa niŋgi aqa wau tamo bolequja sosibqa aqa tamo uŋgasari
naŋgi qa wauoqnsib aqaryainjroqniy.
11 Niŋgi qudei anjam palontqa wau osibqa Qotei aqa an-
jam geregere palontoqniy. Niŋgi qudei tamo uŋgasari naŋgi
aqaryainjrqa wau osibqa Qotei na siŋgila eŋgimqa siŋgila
dena wauoqniy. Amqa wau kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo
uŋgasari naŋgi na unoqnsib Yesus Kristus aqa ñam na Qotei
biŋiyoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti siŋgila ti
sqas. Bole.

*Kristus a jaqatiŋ qoboiyej dego kere iga jaqatiŋ qoboiye-
qnum*

12 O ijo was bole, gulbe ugedamu ŋamyuwo bulosiq nuŋgoq
beqnu. Niŋgi deqa tulaŋ prugosib endegsib are qalaib, “Gulbe
deqaji nami gagoq di brantosaioqnej.” Niŋgi degsib are
qalaib. Niŋgi nuŋgo areqalo Kristus qa bole siŋgilateqnub kiyo
sai kiyo di Qotei a tenemtqa osiq deqa gulbe qariŋyeqnaqa
nuŋgoq beqnu.

13 Kristus a nami jaqatiŋ qoboiyej dego kere niŋgi jaqatiŋ
qoboiyeqnub. Niŋgi deqa areboleboleiŋgim soqniy. Yimqa
mondoŋ Kristus a riaŋ koba ti brantimqa bati deqa niŋgi olo
tulaŋ areboleboleiŋgim sqab.
14 Niŋgi Kristus aqa ñam ojejunub deqa tamo qudei na
niŋgi misiliŋgwab di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem.
Niŋgi qalie, Qotei aqa Mondor riaŋ ti unu qaji a na niŋgi
beterŋgejunu.
15 Ariya niŋgi tamo ñumibqa kiyo, iŋgi bajiŋibqa kiyo, tamo
naŋgi ugeugeinjribqa kiyo, tamo bei aqa wau ugetibqa kiyo
tamo qudei na unsib deqa jaqatiŋ eŋgwab di kere eŋgwab.
Deqa ijo was, niŋgi kumbra uge di yaib.
16 Niŋgi ñam Kristen ojesoqnib tamo qudei na ñam deqa
jaqatiŋ eŋgwab di kere. Niŋgi deqa jemaiŋgaiq. Niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgim Qotei aqa ñam soqtoqniy.
17 Une pegiyo bati jojomqo deqa Qotei a namoqna aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Deqa iga qalieonum, tamo
uŋgasari Qotei aqa anjam bole gotraŋyeqnub qaji naŋgi a na
peginjrsim awai tulaŋ ugedamu enjrqas.
18 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei na tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi
eleŋqajqa baŋgi koba. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari
Qotei qoreiyoqnsib une yeqnub qaji naŋgi a na eleŋqajqa olo
tulaŋ baŋgi koba.”
19 Deqa ijo was, Qotei a are soqnim niŋgi qudei jaqatiŋ
oqab di kere. Niŋgi nuŋgo segi jejamu osib Qotei aqa baŋq di
uratosib kumbra bole bole yoqniy. Qotei a gago Abu. A segi
na iga gereigej deqa a bati gaigai iga taqatgesqas.

5

Kristen gate naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjroqnebe

1 O Kristen gate kalil, e niŋgi anjam endegsi merŋgwai. E
dego gate. Kristus a jaqatiŋ osiq moinaqa e ijo segi ŋamdamu
na unem. Mondoŋ a olo riaŋ koba ti brantimqa bati deqa
Qotei na laŋ goge qaji iŋgi bole bole niŋgi e ti egwas. Deqa
Kristen gate, niŋgi wau endegyiy.
2 Niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjriy.
Naŋgi kaja bul unub deqa Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq
di atej. Qotei na niŋgi wau di eŋgej deqa niŋgi are bole na
wauoqniy. Tamo qudei na niŋgi siŋgila na waiŋgibqa niŋgi
deqa wau di ojaib. Niŋgi silali qa osib wau di ojaib.
3 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtosib Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi ŋiriŋ na taqatnjraib. Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq

di atej deqa niŋgi kumbra bole na ti lawo na ti naŋgi taqat-
njriy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib niŋgi daurŋgwab.
4 Niŋgi kumbra degyibqa mondoŋ kaja naŋgo Mandor
Koba a laŋ qureq na brantimqa bati deqa niŋgi awai tulaŋ
boledamu oqab. Awai di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi walwel geregere taqatqom

5 O aŋgro wala, niŋgi Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy.
O ijo was kalil, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari
naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjre-
qnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji
naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.”
6 Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei siŋgila ti
unu qaji aqa sorgomq di soqniy. Yimqa bati kereamqa a na
nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.
7 Qotei a gaigai niŋgi qa are koba qaleqnu. Deqa niŋgi na
nuŋgo gulbe kalil oqnsib Qotei aqa baŋq di uratoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo segi walwel geregere taqatosib ŋam atoqnsib
soqniy. Laion naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib tamo ñumoqnsib uye-
qnub dego kere nuŋgo jeu tamo Satan a gaigai tamo uŋgasari
naŋgi padaltnjrqajqa ŋamoqnsiq laqnu. 9 Deqa niŋgi Yesus qa
nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Satan gotraŋyoqniy. Niŋgi qalie,
niŋgi jaqatiŋ eqnub dego kere Qotei aqa tamo uŋgasari sawa
sawa kalilq di unub qaji naŋgi degsib jaqatiŋ eqnub.
10 Qotei a iga qa are boleiyqajqa utru. A Kristus Yesus aqa
ñam na niŋgi metŋgej deqa mondoŋ niŋgi Kristus ombla aqa
rianŋ ti so bole gaigai sqab. Deqa niŋgi mandamq endi sokiñala
jaqatiŋ oqnsib koboamqa Qotei na niŋgi olo boletŋgosim
siŋgilatŋgimqa niŋgi gaigai siŋgila na tigelesqab.
11 Qotei a bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

12 Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiqa
neŋgreŋyosiq nuŋgoq qariŋyqo. E qalieonum, Sailas a gago
Kristen was bole. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu.
E nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa aqa kumbra di niŋgi geregere
ojsib tigelesoqniy. E aqa kumbra deqa are qalsim anjam endi
neŋgreŋyonum.
13 Kristen was naŋgi Babilon qureq di Qotei qa loueqnub
qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Agi naŋgi niŋgi ti Qotei na
giltŋgej. Mak a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a ijo aŋgro bul.
14 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqn-
jrsib qalaqalaiyo kumbra osornjriy.
Niŋgi kalil Kristus beteryejunub deqa niŋgi lawo na soqniy.
Bole.

2 PITA

1 E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na
e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Yesus
Kristus a gago Qotei. A kumbra bole yeqnu qaji tamo. A iga
padalo sawaq na eleŋej. Niŋgi iga ti Yesus qa gago areqalo
siŋgilateqnum.
2 Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel
qa bole qalieonub. Deqa Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyosim
nuŋgo are latetŋgeme.

Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub

3 Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. Iga a qa
bole qalieonum deqa a na iga ŋambile qa ti Qotei aqa kumbra
qa ti tulaŋ keretgej. Osiqa aqa segi riaŋ na ti so bole na ti iga
metgej.
4 A na laŋ qure qa iŋgi bole bole iga egej. A nami iŋgi di iga
egwa marej. Iŋgi di tulaŋ boledamu. Mandam tamo uŋgasari
naŋgi kumbra uge uge yqajqa are prugnjreqnu. Kumbra
dena naŋgi ugetnjreqnu. Deqa ijo was, niŋgi kumbra di
uratosib Qotei aqa segi kumbraq di soqniy.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi
kumbra bole bole yqajqa waukobaoqniy. Osib dena niŋgi
Qotei qa bole qalieosib soqniy.
6 Osib dena niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatoqniy.
Osib dena niŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.
Osib dena niŋgi Qotei aqa kumbraq di sosib walweloqniy.
7 Osib dena niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi geregereinjro-
qniy. Osib dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy.
8 Kumbra bole deqaji nuŋgoq di tulaŋ kobaoqneme. Amqa
niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus qa bole qalieqab. Nuŋgo
qalie di loumqa keresai. Qalie di nuŋgoq di tulaŋ siŋgilaoqnsim
gei gargekoba ateleŋqas.
9 Kumbra bole deqaji tamo qudei naŋgoq di sosai deqa naŋgi
ŋam qandimo bul unub. Naŋgi geregere ŋam atqa keresai.
Bole, Qotei a nami tamo naŋgi di naŋgo une kobotetnjrej.
Ariya naŋgi deqa olo are walnjreqnu.
10 O ijo was kalil, Qotei a nami niŋgi giltŋgosiq metŋgej deqa
niŋgi aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi
degyqab di niŋgi uloŋqa keresai.
11 Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa gago Tamo Koba Yesus
Kristus agi iga eleŋej qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgimqa niŋgi so bole gaigai sqab.

12-13 Bole, niŋgi ijo anjam endi qalieosib Qotei aqa anjam
bole kalil siŋgila na ojejunub. Ariya niŋgi ijo anjam endeqa
olo are walŋgaim deqa e mandamq endi sosiy bati gaigai
niŋgi merŋgoqnsiy nuŋgo areqalo tigeltetŋgoqnqai. E kere
degyeqnum.
14 E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu uratosiy moiqai. Gago
Tamo Koba Yesus Kristus na e degsi merbej.
15 Deqa e ijo anjam endi niŋgi merŋgoqnqai. Merŋgoqnsiy
bunuqna e moiyitqa niŋgi ijo anjam endeqa gaigai are qalo-
qnsib sqab.

Qotei a Yesus ñam kobaquja yej

16 Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila qa ti a
bqajqa bati qa ti niŋgi anjam merŋgeqnam niŋgi quoqneb. Iga
anjam di merŋgoqnem bati deqa iga mandam tamo naŋgo sa
anjam dauryosaioqnem. Iga segi na Yesus aqa riaŋ ti maŋwa
ti unsim deqa niŋgi saiŋgoqnem.
17 Iga endegsi unem. Abu Qotei na Yesus ñam koba yosiqa
aqa segi riaŋ ti maŋwa ti Yesus aqaq di atej. Osiqa Yesus qa
endegsi marej, “Endi ijo Aŋgro e na qalaqalaiyeqnum qaji. E
a qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”
18 Iga Qotei aqa getento manaq di Yesus ombla sonamqa
Qotei a laŋ goge na anjam di marnaq iga quem.
19 Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgo anjam nami maroqneb qaji di anjam bole. Deqa niŋgi
naŋgo anjam di torei ojiy. Niŋgi ojqab di bolequja. Naŋgo an-
jam di waŋal bul sawa ambruq di puloŋeqnu. Puloŋosiqa nebe
qa burbas oqeqnu dego kere nuŋgo are miligiq di suwaŋeqnu.
20-21 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgi nami anjam maroqneb neŋgreŋq di unu.
Naŋgo anjam maroqneb qaji di naŋgi mandam tamo naŋgo
areqalo na marosaioqneb. Mondor Bole na naŋgo areqalo
tigeltetnjreqnaqa naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam
maroqneb.

2

*Bunuqna tamo qudei naŋgi bosib gisaŋ anjam koba maroqn-
qab*

1 Bole, gisaŋ anjam maro tamo naŋgi Israel naŋgo ambleq
na tigelosib anjam maroqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji
tamo bolesai. Bunuqna nuŋgo ambleq na dego tamo deqaji
naŋgi lumu tigelosib gisaŋ anjam koba niŋgi merŋgoqnqab.
Yimqa niŋgi qudei naŋgo anjam dauryosib padalqab. Tamo
naŋgi dena Gate Koba Yesus nami naŋgi awainjrej qaji a
qoreiyoqnqab. Deqa mondoŋ naŋgi urur padalqab.

2 Gisaŋ tamo naŋgi di kumbra uge uge yoqnibqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi na naŋgo kumbra di dauryosib
Qotei aqa gam bole misiliŋyqab.
3 Gisaŋ tamo naŋgi di mamaul ani deqa naŋgi bosib nuŋgo
silali iŋgi iŋgi gisaŋ na yaiŋgoqnqab. Tulaŋ nami Qotei na gisaŋ
tamo naŋgi di peginjrqa bati atsiqa naŋgi qa endegsi marej, “E
naŋgi padaltnjrougetqai.” Od, tamo naŋgi di bole padalqab.
Qotei a naŋgi padaltnjrqa bati qa tariŋeqnu.
4 Niŋgi qalie, nami laŋ aŋgro qudei naŋgi une atoqneb. Deqa
Qotei na naŋgi uratnjrosai. A naŋgi ojsiqa sub guma kobaq di
breinjrej unub. Sub di ambru koba. Sub dia ŋamyuwo unu.
Dia laŋ aŋgro naŋgi tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei a naŋgo une
qa peginjrsim awai uge enjrqas.
5 Tamo uŋgasari Noa aqa bati qa soqneb qaji naŋgi Qotei
qoreiyeb deqa Qotei na naŋgi dego uratnjrosai. A naŋgi
padaltnjrej. Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa dena
Qotei na naŋgi padaltnjrej. Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa
a Qotei aqa anjam palontoqnsiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi
minjroqnej, “Niŋgi kumbra bole dauryoqniy.” Deqa Qotei na
Noa a ti tamo uŋgasari 7 naŋgi ti geregere taqatnjrnaqa naŋgi
bole soqneb.
6 Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi dego Qotei na padalt-
njrqa marsiqa ŋamyuwo qariŋyonaqa aisiq naŋgi koitnjrnaq
naŋgi torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo uŋgasari naŋgi
Sodom Gomora ti naŋgi qa are qaloqnsib ulaoqnqab. Osib
Qotei qoreiyqa uratqab.
7 Lot a kumbra bole yoqnej deqa a Sodom qureq di sosiqa
tamo uge uge naŋgi kumbra ugeteqnabqa di unoqnsiqa are
gulbekobaiyoqnej. Deqa Qotei na Lot olo osiqa sawa boleq di
atnaqa a padalosai.
8 Lot aqa kumbra bolequja. A Sodom qureq di bati gaigai
naŋgo kumbra uge unoqnsiq naŋgo anjam uge dego quoqnej.
Aqa are miligi tulaŋ boledamu deqa naŋgi Qotei aqa dal
anjam gotraŋyeqnabqa di unoqnsiq a prugugetoqnsiqa are
tulaŋ jaqatiŋkobaiyoqnej.
9 O ijo was niŋgi quiy. Tamo Koba Qotei a nami kumbra
kalil di yoqnej deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari bini Qotei
dauryeqnub qaji naŋgi gulbe iteqnabqa a na naŋgi eleŋqa
kere. Naŋgi eleŋqajqa gam di Qotei a segi qalie bole. Tamo uge
uge naŋgo kumbra dego Qotei a qalie bole. Deqa mondoŋ a
na naŋgi peginjrsim awai uge enjrqas.
10 Tamo qudei naŋgi kumbra tulaŋ uge uge yeqnub deqa
naŋgi awai ugedamu oqab. Tamo naŋgi di sambala kumbra
tulaŋ jigat yoqnqajqa are prugnjreqnu. Osib naŋgi endegsib
are qaleqnub, “Tamo Koba Qotei aqa anjam kalil laŋa sa

anjam. Deqa iga dauryqasai.”

Gisaŋ anjam maro tamo naŋgo kumbra tulaŋ uge. Naŋgi kumbra endeqaji yeqnub. Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi areqalo dauryeqnub. Naŋgi laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrqajqa ulaosaieqnub.

11 Laŋ aŋgro qudei naŋgi tulaŋ siŋgila koba ti unub deqa naŋgi na laŋ aŋgro kokba naŋgi di buŋnjreqnub. Ariya laŋ aŋgro siŋgila ti unub qaji naŋgi di diqosaieqnub. Naŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi bul sai. Deqa naŋgi Tamo Koba Qotei aqa ulatamuq di laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrosaieqnub.

12 Gisaŋ tamo naŋgi di wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib laqnub. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Anjam naŋgi poinjrosai qaji di naŋgi olo misiliŋyeqnub. Iga wagme juwaŋ naŋgi ojeleŋoqnsim ñumeqnum dego kere mondoŋ Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di ñumougetqas.

13 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa bunuqna naŋgi gulbe koba itqab. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi qanam jige alaŋkobaoqnsibqa ya uge uyoqnsib nanarieqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi niŋgi ti iŋgi uyoqnsib dena nuŋgo ñam ugetoqnsib niŋgi jiga eŋgeqnub. Naŋgi gisaŋ kumbra dauryqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.

14 Naŋgi gaigai uŋa qa mamaulnjreqnu deqa naŋgi sambala kumbra yqajqa are koba unu. Naŋgi une yoqnqajqa tulaŋ arearetnjreqnaqa olo uratosaieqnub. Naŋgi na tamo qudei areqalo aiye aiyelteqnub qaji naŋgi walawalainjreqnabqa naŋgi daurnjroqnsib une yeqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu. Naŋgi kumbra di yqajqa qalie bole. Deqa Qotei na naŋgi torei padaltnjrqas.

15 Naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib nanarioqnsib laqnub. Osib naŋgi Beor aqa aŋgro Balam aqa gam dauryeqnub. Balam a nami kumbra uge yoqnsiqa silali oqajqa tulaŋ arearetoqnej.

16 Donki naŋgi anjam marqa keresai ariya donki bei a tamo bulosiqa medabu waqtosiqa Balam aqa kumbra uge deqa ŋiriŋtej. Onaqa Balam a qusiqa aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam a nami gisaŋoqnsiqa maroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

17 Gisaŋ tamo naŋgi di ya sub bul jeŋo qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di babaŋ na tamo bole unub ariya naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi sawa ambruq di breinjrqas. Sawa di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.

18 Gisaŋ tamo naŋgi di medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge uge mareleŋeqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari qudei naŋgi walawalainjreqnabqa sambala kumbra yoqnsib naŋgo

segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di ya ya endi are bulyosib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo kumbra urateb. Ariya gisaŋ tamo naŋgi na naŋgi titnjreqnab naŋgi olo kumbra uge uge dauryeqnub.

19 Gisaŋ tamo naŋgi dena tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib endegsib minjreqnub, “Niŋgi iga daurgwab di kumbra bei na niŋgi taqatŋgwa keresai. Deqa uŋgum, niŋgi nuŋgo segi areqalo na kumbra kiye yqa maroqnsib yoqniy.” Naŋgo anjam di gisaŋ. Agi naŋgo segi kumbra uge uge na naŋgi tulaŋ siŋgila na ojoqnsiq naŋgi taqatnjreqnu. Niŋgi qalie, tamo bei aqa kumbra bei na a taqatesqas di a kumbra di aqa kaŋgal tamo bul sqas.

20 Bole, tamo uŋgasari naŋgi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a qa bole qalieeb. Naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi mandam qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bini naŋgi puluosib kumbra jigat di olo dauryeqnub. Deqa kumbra dena naŋgi siŋgila na ojesonaq naŋgo so tulaŋ ugeeqnu. Naŋgo so uge namij dego sai. Naŋgo so olo tulaŋ ugedamueqnu.

21 Naŋgi nami kumbra bole qa gam qaliesai qamu di kere. Ariya naŋgi gam di qalieosib Qotei aqa anjam ojesoqneb. Ojesosib olo bini naŋgi anjam di qoreiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi awai tulaŋ ugedamu oqab.

22 Tamo uŋgasari naŋgi di bauŋ ti bel ti bul. Yawo anjam endegsi unu, “Bauŋ naŋgi ŋiloqnsib olo puluoqnsib naŋgo ŋilo uyeqnub.” Yawo anjam bei dego unu, “Bel naŋgi yaq di yaloqnsib olo boqnsib jagiq di briŋeqnub.”

3

Tamo Koba Yesus a olo bqas

1-2 O ijo was bole, e nami anjam bei neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. Bini e olo anjam endi nuŋgoq qariŋyonum. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb. Tamo Koba Yesus agi iga eleŋej qaji aqa wau tamo naŋgi dego anjam palontoqneb. E nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa niŋgi naŋgo anjam deqa olo are qaliy. E deqa anjam endi nuŋgoq qariŋyonum.

3 Ariya e na anjam kobaquja bei niŋgi merŋgit poiŋgem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnimqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnsib misiliŋ anjam endegsib maroqnqab,

4 “Qotei a nami marej, ‘Mondoŋ Kristus a olo bqas.’ Ariya a qabi unu? Niŋgi uniy. Gago moma utru naŋgi moreŋoqneb bosi bosiq agi bini iga degsi unum. Qotei a nami mandam atej agi bini mandam a degsi unu. Deqa Kristus a qabi unu?”

5 O ijo was, meqe meqem tamo naŋgi di tulaŋ nanariosib
deqa naŋgi anjam degsib maroqnqab. Nami Qotei a anjam
marnaqa laŋ brantej di naŋgi poinjrosai. Qotei a olo anjam
marnaqa mandam a ya ambleq di brantej di dego naŋgi
poinjrosai.
6 Noa aqa bati qa Qotei a olo marnaqa ya koba dosiqa
mandam ya maqosiqa iŋgi iŋgi kalil padaltej.
7 Bini laŋ ti mandam ti tariŋoqnsib unub. Tariŋesoqnibqa
mondoŋ Qotei a olo anjam marimqa naŋgi ŋamyuwo na yusib
koboqab. Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari a qoreiyeqnub qaji
naŋgo une qa peginjrsim naŋgi torei padaltnjrqas.
8 O ijo was bole, niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaiq.
Qotei aqa areqalo agiende. Bati qujai a wausau 1,000 dego
kere. Wausau 1,000 a bati qujai dego kere. Bati qujai ti
wausau 1,000 ti naŋgi ombla kerekere.
9 Ariya tamo qudei naŋgi endegsib mareqnub, “Tamo Koba
Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwa marej. Kiyaqa a iŋgi di
iga egwajqa tariŋoqnsiq laŋa sokobaiyeqnu?” Di sai. Qotei na
tamo bei padaltqajqa arearetosaieqnu. Deqa a niŋgi kalil are
bulyqajqa marsiq lawo na niŋgi qa tariŋoqnsiq unu.

Mandam ti laŋ ti koboqab

10 Diŋo bati brantimqa Tamo Koba a bajiŋ tamo bul urur
boqujatqas. Bamqa bati deqa laŋ a poŋosim koboqas. Iŋgi iŋgi
kalil Qotei na atej qaji di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam
yusib koboqab. Deqa mandam ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti olo bunu
sqasai.
11 Niŋgi are qaliy. Iŋgi iŋgi kalil degsi koboqas deqa e niŋgi
kumbra kiye dauryqajqa merŋgwai? Od, niŋgi kumbra endi
dauryiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu Qotei yekritosib aqa segi
kumbra boleq di soqniy.
12 Sosib Qotei aqa bati koba brantqajqa deqa tariŋoqniy.
Bati di urur brantqajqa deqa niŋgi siŋgila na wauoqniy. Bati
di brantimqa laŋ a ŋamyuwo na yusim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil
Qotei na atej qaji di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib
ya bulosib koboqab.
13 Qotei a nami endegsi marej, “E na laŋ bunuj ti mandam
bunuj ti gereiyqai.” A degsi marej deqa iga maŋwa di unqajqa
tariŋoqnsim unum. Laŋ bunujq dia, mandam bunujq dia
kumbra bole tiŋtiŋ gaigai sqas.

Niŋgi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariŋoqnsib soqniy

14 O ijo was bole, niŋgi maŋwa di brantqajqa tariŋeqnub
deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa-
jqa siŋgila na wauoqniy. Osib niŋgi Qotei ombla areqalo

qujaitosib lawo na soqniy. Soqnib mondoŋ Qotei a nuŋgo
kumbra di unqas.
15 Gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa deqa tariŋeqnu.
Niŋgi di qalieqajqa deqa e anjam endi neŋgreŋyonum. Gago
was bole Pol a dego Qotei na powo yeqnaqa anjam deqaji
neŋgreŋyoqnsiq nuŋgoq qariŋyoqnej.
16 Pol a gaigai anjam deqaji neŋgreŋyoqnej. Bole, Pol aqa
anjam qudei iga poigwajqa wau koba. Deqa nanari tamo
qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi Pol aqa
anjam di bubulyoqnsibqa ugeugeiyeqnub. Osib Qotei aqa
anjam kalil neŋgreŋq di unu qaji di dego ugeugeiyeqnub.
Deqa mondoŋ naŋgi tulaŋ padalougetqab.
17 O ijo was bole, niŋgi qalie, maŋwa kalil di brantqas. Deqa
niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di dal anjam
gotraŋyo qaji tamo naŋgi bosib niŋgi gisaŋgosib titŋgibqa niŋgi
siŋgila na tigelesqa uratosib uloŋo uge.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a niŋgi
qa are boleiyeqnu. Niŋgi a qa qalieonub. Nuŋgo qalie di
kobaqujaeme. Yim Yesus a olo niŋgi qa are tulaŋ boleiyoqn-
qas. A riaŋ ti ñam koba ti unu deqa bini bati endi iga aqa ñam
soqtoqnqom. Osim bati gaigai aqa ñam soqtoqnsim sqom.
Bole.

1 JON

Anjam a boleq donaqa iga unem

1 Anjam a ŋambile unu. Anjam di nami soqnej. Anjam di
iga quoqnem. Gago ŋamdamu na unoqnem. Gago baŋ na dego
ojoqnem.
2 Ŋambile di boleq donaqa iga unem. Ŋambile di gaigai sqas.
Ŋambile di aqa Abu wo sosiqa boleq donaqa iga unem. Deqa
iga a qa niŋgi saiŋgeqnum.
3 Iga Anjam di gago ŋamdamu na unoqnem. Iga a quoqnem.
Deqa iga a qa niŋgi saiŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi iga ti
beterosim are qujaitosim sqajqa deqa. Agi niŋgi iga ti Abu
Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjrsim naŋgi
koba na are qujaitosim unum.
4 Iga niŋgi ti tulaŋ areboleboleigwajqa deqa iga anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

*Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walweloqn-
qom*

5 Yesus Kristus a anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei
a puloŋ bul. Ambru bei aqaq di sosai.” Iga anjam di qusimqa
agi niŋgi olo merŋgeqnum.
6 Iga marqom, “E Qotei beteryosim a ombla are qujaitosim
unum.” Degsi marsimqa ariya iga olo ambruq di walwelqom
di iga gisaŋeqnum. Iga kumbra bole dauryosaieqnum.
7 Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di wal-
welqom di iga Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi ti beterosim
are qujaitosim sqom. Degsi sqom di Qotei aqa Ŋiri Yesus
aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kalil yansetgimqa iga aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.
8 Iga marqom, “E une yosaieqnum.” Degsi marqom di iga
gago segi jejamu gisaŋyeqnum. Deqa anjam bole gago are
miligiq di sqa keresai.
9 Ariya iga gago segi une babtosim marqom, “Od, e une
ti.” Degsi marqom di Qotei a iga uratgwasai. A kumbra bole
tiŋtiŋ dauryosim gago une yansetgwas. Osim gago kumbra
uge kalil taqal waiyimqa iga aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji sqom.
10 Iga marqom, “E nami une yosaioqnem.” Degsi marqom
di iga Qotei aqa ñam ugetoqnsim a gisaŋ tamo qa minjobule-
qnum. Deqa aqa anjam gago are miligiq di sqa keresai.

2

Yesus a gago aqaryaigo tamo

1 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi une yoqnaib deqa e anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Ariya niŋgi qudei une
yibqa aqaryaigo tamo Yesus Kristus a na niŋgi aqaryaiŋgwas.
Yesus agi aqa Abu ombla sosiqa gaigai kumbra bole tiŋtiŋ
yeqnu.
2 A gago une kobotetgosim Qotei aqa minjiŋ taqal waiyqa-
jqa bej. A iga segi une kobotetgwajqa bosai. Tamo uŋgasari
kalil mandamq endi unub qaji naŋgi dego une kobotetnjrqa-
jqa bej.

Tamo a Qotei qa qalieqas di a Qotei aqa anjam dauryoqnqas

3 Iga kiyersi endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa
qalieonum”? E ubtosiy marqai. Iga Qotei aqa dal anjam
dauryqom dena iga bole qalieqom.
4 Tamo bei a marqas, “E Qotei qa qalieonum.” Degsi marqas
ariya a Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnu. Deqa tamo di a
gisaŋ tamo. Aqa are miligiq di anjam bole sosai.
5-6 Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam dauryoqnqas di Qotei
aqa qalaqalaiyqo kumbra tamo di aqa are miligiq di tulaŋ
kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.

Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” A degsi
marqas di a kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim
yoqneme. Iga degyqom di iga qalieqom, iga Qotei beterye-
junum.
7 O ijo was bole, dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal
anjam bunuj sai. Endi dal anjam namij niŋgi nami quoqneb
qaji.
8 Ariya dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj
dego. A anjam bole. A Kristus aqaq di sosiqa nuŋgoq di
dego unu. Di kiyaqa? Ambru a koboqa laqnaqa suwaŋ a olo
branteqnu deqa.
9 Tamo bei a marqas, “E suwaŋoq di unum.” Degsi marqas
ariya a na olo aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjreqnu. Deqa
tamo di a suwaŋoq di sosai. A ambruq di unu.
10 Tamo bei na aqa Kristen was naŋgi qalaqalainjroqnqas
di iga unsim qalieqom, bole, tamo di a suwaŋoq di unu. Deqa
une bei na a ulontosaieqnu.
11 Ariya tamo bei na aqa Kristen was qudei naŋgi jeut-
njrqas di iga unsim qalieqom, tamo di a ambruq di sosiq
walweleqnu. Ambru na aqa ŋamdamu getentetqo deqa a sawa
qabiteqnu di a qalieqasai.
12 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Kristus aqa ñam na Qotei a
nuŋgo une kalil kobotetŋgej. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.

13 O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a
qa niŋgi qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
O aŋgro wala, niŋgi Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
14 O ijo aŋgro, niŋgi Abu qa qalieonub. E deqa anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a
qa niŋgi qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
O aŋgro wala niŋgi quiy. Qotei aqa anjam nuŋgoq di unu
deqa niŋgi siŋgila ti sosib Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam
endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

Niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib

15 O ijo was, niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib.
Tamo a mandam endeqa kumbra qalaqalaiyqas di a Abu
qalaqalaiyqa keresai.
16 Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende.
Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are prugnjreqnaqa ñoro koba
oqajqa mamaulnjreqnaqa tulaŋ diqoqnsib laqnub. Kumbra
di Abu aqaq na bosai. Di mandam endeqa kumbra.
17 Mandam endi koboqas. Mandam endeqa are prugyoqa
ti mamaulyoqa ti dego koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa
areqalo dauryoqnqas di a gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub

18 O ijo aŋgro, diŋo bati jojomqo. Niŋgi nami queb, Kristus
aqa jeu tamo kobaquja a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo
gargekoba naŋgi branteqnub. Deqa iga qalieonum, diŋo bati
jojomqo.
19 Jeu tamo naŋgi di gago ambleq di sosib olo iga urat-
gosib jaraiyeb. Di kiyaqa? Naŋgi gago Kristen was bolesai
deqa. Naŋgi gago Kristen was bole qamu naŋgi iga koba na
unum qamu. Ariya naŋgi iga uratgosib jaraiyeb deqa iga
qalieonum, naŋgi gago Kristen was bolesai.
20 Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole ejunub deqa niŋgi kalil
powo ti unub.
21 E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di
kiyaqa? Niŋgi anjam bole qalieonub deqa. Niŋgi anjam bole
qaliesai e deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi
qalie, anjam bole ti gisaŋ anjam ti ombla kerekere sai. Anjam
bole na gisaŋ anjam bei babtqa keresai.
22 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi tal qabe? E niŋgi merŋgwai.
Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Yesus a Kristus sai.”

Naŋgi degsib maroqnsib deqa naŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri wo
qoreiyeqnub. Osib Kristus jeuteqnub.
23 Tamo a Qotei aqa Ŋiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas.
Tamo a Qotei aqa Ŋiri qa aqa areqalo siŋgilatqas di a Abu qa
dego aqa areqalo siŋgilatqas.

Qotei aqa Mondor na niŋgi anjam bole merŋgeqnu

24 Anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na oje-
soqniy. Ojesqab di niŋgi na Abu Qotei aqa Ŋiri wo beternjrsib
naŋgi ti sqab.
25 Nami Kristus na iga endegsi mergonaq quem, “E niŋgi
ŋambile eŋgitqa niŋgi ŋambile gaigai sqab.”
26 O ijo was kalil, gisaŋ tamo naŋgi na niŋgi gisaŋgwajqa
laqnub. E deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
27 Niŋgi Kristus aqa Mondor eb agi nuŋgoq di unu deqa niŋgi
powo qa truquosaieqnub. Deqa e anjam bei totoryosiy niŋgi
merŋgwasai. Mondor a segi na anjam kalil niŋgi merŋgeqnaq
quoqnsib poiŋgeqnu. Mondor aqa anjam di gisaŋ sai. Di
anjam bole. Deqa niŋgi Mondor aqa anjam di qusib poiŋgim
Kristus beteryosib soqniy.

Iga Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unum

28 Od, ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Kristus beteryosib soqniy.
Niŋgi degyqab di mondoŋ a olo brantimqa niŋgi jemaiŋgwasai.
Niŋgi are siŋgilatosib aqa ulatamuq di tigelesqab.
29 Niŋgi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tulaŋ bole. Deqa
niŋgi endegsib qalieoiy, tamo kalil kumbra bole yeqnub
qaji naŋgi Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub. Naŋgi olo
ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro branteb.

3

1 Gago Abu Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A na iga aqa
segi aŋgro sqa marsiq giltgej deqa iga aqa aŋgro tiŋtiŋ unum.
Mandam qaji tamo naŋgi Qotei qa qaliesai. Deqa naŋgi iga qa
dego qaliesai.
2 O ijo was bole, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Ariya
mondoŋ iga kiyersim sqom di iga geregere qalieosai unum.
Iga qalie, Yesus a olo bamqa iga a unsim iga a bul sqom.
3 Tamo uŋgasari kalil Yesus bam unqajqa tariŋeqnub qaji
naŋgi naŋgo une olo urateqnub. Deqa naŋgi Qotei aqa
ŋamgalaq di jiga saiqoji unub. Agi Yesus a segi jiga saiqoji unu
dego kere.
4 Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra
ti di ombla kerekere. Deqa tamo uŋgasari une ateqnub qaji
naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnub.

5 Niŋgi qalie, Yesus a gago une kobotqa bej. A segi une
saiqoji.
6 Tamo bei a Yesus beteryesqas di a une atoqnqasai. Tamo
bei a une atoqnqas di iga poigwas, a Yesus unosaieqnu. A
Yesus qa qaliesai dego.
7 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo
bei na bosim niŋgi gisaŋgo uge. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi
kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi tamo bole tiŋtiŋ
unub. Yesus a tamo bole tiŋtiŋ unu dego kere.
8 Satan a nami une atoqnsiq boqnej agi bini a degyeqnu.
Deqa tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Satan aqa aŋgro
unub. Ariya Qotei aqa Ŋiri a Satan aqa wau kobotqa bej.
9 Tamo bei a olo ŋambabobulosim Qotei aqa segi aŋgro bran-
tqas di a une atoqnqasai. Aqa are miligiq di Qotei aqa segi
ŋambile unu deqa a une atoqnqa keresai. Di kiyaqa? A Qotei
aqa segi aŋgro unu deqa.
10 Tamo bei a Qotei aqa aŋgro unu kiyo a Satan aqa
aŋgro unu kiyo di iga kiyersi qalieqom? E ubtosiy marqai.
Tamo uŋgasari kumbra bole tiŋtiŋ dauryosaieqnub qaji naŋgi
Qotei aqa aŋgro sai. Tamo uŋgasari naŋgo Kristen was naŋgi
qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi dego Qotei aqa aŋgro sai.

Yesus na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

11 O ijo was kalil, iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yoqnqom. Anjam di niŋgi nami queb.
12 Deqa iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a Satan aqa
tamo soqnej. A na aqa was Abel qalnaq moiyej. Kiyaqa a na
aqa was qalnaq moiyej? Utru agiende. A kumbra uge yoqnej
deqa. Ariya Abel a kumbra bole tiŋtiŋ yoqnej.
13 O ijo was, mandam qaji tamo naŋgi na niŋgi jeutŋgoqnibqa
niŋgi deqa prugosib ulaaib.
14 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum deqa iga
endegsi qalieonum, iga padalqa gam uratosim ŋambile gaigai
sqajqa gamq di unum. Ariya tamo naŋgi naŋgo Kristen
was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi padalqa gamq di
unub.
15 Tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi jeutnjreqnub qaji
naŋgi leŋ ojo tamo bul unub. Niŋgi qalie, leŋ ojo tamo naŋgi
ŋambile gaigai sqa keresai.
16 Yesus a aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Aqa
kumbra dena a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga
dego gago segi ŋambile uratosim gago Kristen was naŋgi qa
moreŋqom.
17 Tamo bei a mandam endeqa iŋgi iŋgi koba koroiyosimqa
ariya aqa Kristen was bei iŋgi saiqoji soqnim unsim a

aqaryaiyqasai di iga endegsi qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai.
18 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Iga laŋa anjam maro na Kristen naŋgi qalaqalainjrqom di keresai. Iga kumbra bole dego turtosim enjroqnqom di kere.

Iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom

19-20 Iga tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjrqom di iga endegsi qalieqom, iga anjam bole dauryeqnum. Deqa gago une bei na iga are gulbetetgwas di uŋgum, iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom. Qotei aqa qalie kobaquja. Aqa qalie dena gago are tulaŋ buŋyejunu.
21 O ijo was bole, gago une bei na iga are gulbetetgwasai di iga are siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.
22 Osim iga iŋgi bei qa Qotei pailyimqa a gago pailyo qusim iŋgi di egwas. Di kiyaqa? Iga aqa dal anjam dauryoqnsim kumbra a areareteqnu qaji di yeqnum deqa.
23 Qotei aqa dal anjam agiende. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa ñam qa gago areqalo siŋgilatosim segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Qotei aqa dal anjam di a na nami iga mergonaq quem.
24 Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas di a Qotei beteryesqas. Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei na aqa Mondor iga egej deqa iga qalieonum, Qotei a iga betergejunu.

4

Niŋgi na mondor kalil naŋgi peginjroqniy

1 Tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnsibqa endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” O ijo was bole, naŋgo anjam di gisaŋ. Deqa niŋgi naŋgo anjam di nuŋgo areqaloq di siŋgilataib. Niŋgi na mondor kalil naŋgi geregere peginjroqnsib dena niŋgi qalieqab, naŋgi Qotei aqaq na beqnub kiyo sai kiyo.
2 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti unub qaji naŋgi endegsib mareqnub, “Yesus Kristus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej.” Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na beb.
3 Ariya Yesus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej anjam di tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi saideqnub. Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na bosai. Naŋgi mondor uge ti unub. Mondor uge di Kristus aqa jeu tamo kobaquja aqa segi mondor. Niŋgi nami queb, mondor uge di a bqas. Agi a bosiq mandamq endi laqnu.
4 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Qotei aqaq na beb. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq di unu deqa niŋgi na gisaŋ anjam maro

tamo naŋgi gotraŋnjreqnub. Qotei aqa Mondor a na mondor
agi mandam tamo naŋgoq di unu qaji a tulaŋ buŋyeqnu.
5 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi di mandamq endena bran-
teb deqa naŋgi mandam qa segi anjam mareqnub. Mareqnab
mandam tamo naŋgi naŋgo anjam quoqnsib dauryeqnub.
6 Iga Qotei aqaq na bem deqa tamo uŋgasari Qotei qa
qalieonub qaji naŋgi gago anjam quetgeqnub. Ariya tamo
uŋgasari Qotei qa qaliesai qaji naŋgi gago anjam quetgo-
saieqnub. Kumbra dena iga anjam bole qa Mondor ti gisaŋ
mondor ti naŋgi peginjroqnsim naŋgi qa poigeqnu.

Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga Kristen naŋgi dego qalaqalainjrqom

7 O ijo was bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru.
Deqa iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjrqom. Tamo
kalil qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi olo
ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub. Deqa naŋgi
Qotei qa qalieonub.
8 Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa tamo bei a
qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di a Qotei qa qalieqa keresai.
9 Qotei aqa Ɲiri qujai unu. Qotei na a qariŋyonaq mandamq
aiyej. Deqa iga aqa ñam na ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena
iga osorgej, Qotei na iga qalaqalaigeqnu.
10 Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga endegsi
are qalqasai, iga namoqna Qotei qalaqalaiyem. Di sai. Qotei
a namoqna iga qalaqalaigej. Osiqa aqa Ɲiri qariŋyonaq man-
damq aisiqa gago une kobotetgosiqa Qotei aqa minjiŋ taqal
waiyej.
11 O ijo was bole, Qotei na iga degsi qalaqalaigeqnu deqa iga
kamba dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom.
12 Iga nami Qotei aqa ulatamu unosaioqnem. Ariya iga
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom di Qotei a gagoq di
beteresoqnimqa aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq
di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.
13 Iga kiyersim qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga
kamba dego a beteryejunum? E ubtosiy marqai. Qotei na aqa
Mondor iga egej dena iga qalieqom.
14 Abu na tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji
naŋgi eleŋqa osiq deqa aqa Ɲiri qariŋyonaq mandamq aiyej.
Aqa kumbra di iga unsim deqa saoqnsim laqnum.
15 Tamo bei a endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ɲiri.”
Degsi marqas di Qotei na a beteryesqas. Yimqa a dego Qotei
beteryesqas.
16 Iga qalieonum, Qotei na iga qalaqalaigeqnu. Qalieosim
deqa iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum.

Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a
qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a na Qotei beteryesqas. Yim
Qotei a dego tamo di beteryesqas.
17 Beteryesoqnim qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di
tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas. Bole, iga mandamq endi
unum. Ariya iga Yesus bulosim unum deqa mondoŋ Qotei
na iga pegigwa batiamqa iga are siŋgilatosim aqa ulatamuq di
tigelesqom.
18 Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a ulaqasai.
Aqa are miligiq di qalaqalaiyo kumbra tulaŋ kobaoqnsiq
siŋgilaeqnu deqa ulaqajqa kumbra aqaq di sosai. Ulaqajqa
kumbra aqa utru agiende. Tamo bei a are qaleqnu, "Mondoŋ
Qotei na e ŋolawotbosim awai uge ebqas." A degsi are qaloqn-
siq deqa a ulaeqnu. A degsi ulaeqnu deqa iga qalieonum, aqa
are miligiq di qalaqalaiyo kumbra siŋgilaosaiunu.
19 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum. Di
kiyaqa? Qotei a namoqna iga qalaqalaigej deqa.
20 Tamo bei a marqas, "E Qotei qalaqalaiyeqnum." Degsi
marqas ariya a na olo aqa Kristen was naŋgi jeutnjreqnu. A
na naŋgi qalaqalainjrosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ tamo.
A na aqa Kristen was agi naŋgo ulatamu gaigai uneqnu qaji
naŋgi qalaqalainjrosaieqnu. Deqa iga qalieonum, a Qotei
agi aqa ulatamu nami unosaioqnej qaji a dego qalaqalaiyqa
keresai.
21 Tamo a Qotei qalaqalaiyqas di a aqa Kristen was naŋgi
dego qalaqalainjreme. Dal anjam di iga Yesus aqaq na em.

5

Iga mandam endeqa siŋgila gotraŋyeqnum

1 Yesus a segi Kristus. Tamo naŋgi degsib maroqnsib Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei
aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab. Tamo naŋgi Abu qalaqalaiyqab di naŋgi
aqa aŋgro naŋgi dego qalaqalainjrqab.
2 Iga Qotei qalaqalaiyosim aqa dal anjam dauryqom di iga
qalieqom, iga Qotei aqa aŋgro naŋgi dego qalaqalainjreqnum.
3 Qotei qalaqalaiyqajqa kumbra agiende. Iga aqa dal anjam
dauryqom. Iga aqa dal anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto.
4 Tamo naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro unub
qaji naŋgi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab. Od, iga
Qotei qa gago areqalo siŋgilatqom di iga qoto buŋyoqnsim
mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqom.

Qotei na aqa Ɲiri qa anjam babtej

5 Tamo kiyero naŋgi mandam endeqa siŋgila
gotraŋyoqnqab? E ubtosiy marqai. Tamo naŋgi di mareqnub,
"Yesus a Qotei aqa Ɲiri." Naŋgi degsib maroqnsib Yesus qa

naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa naŋgi segi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab.
6 Yesus Kristus a bosiqa ya na yanso ej. Osiqa ŋamburbasq di
moinaqa aqa leŋ aiyej. A ya na yanso oqajqa deqa segi bosai.
A moiyimqa aqa leŋ aiqajqa deqa ti bej. Qotei aqa Mondor a
anjam bole qa utru. A Yesus Kristus aqa anjam babteqnu.
7 Tamo qalub naŋgi Yesus aqa anjam babteqnub.
8 Tamo qalub agiende. Mondor ti ya ti leŋ ti naŋgi qalub
anjam qujaitosib Yesus aqa anjam babteqnub.
9 Tamo laŋaj naŋgi iga anjam mergwab di iga qusim mar-
qom, bole. Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri qa anjam iga merge-
qnu. Anjam dena tamo laŋaj naŋgo anjam tulaŋ buŋyejunu.
10 Tamo naŋgi Qotei aqa Ŋiri qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di
naŋgi aqa anjam dego naŋgo are miligiq di atib sqas. Ariya
tamo naŋgi Qotei aqa anjam deqa naŋgo areqalo siŋgilatqasai
di naŋgi na Qotei aqa ñam ugetosib Qotei a gisaŋ tamo qa
minjobulqab. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa Ŋiri qa anjam Qotei
na iga mergeqnu qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatosai deqa.
11 Qotei aqa anjam agiende. A na iga ŋambile gaigai sqajqa
marsiq ŋambile egej. Ŋambile di Qotei aqa Ŋiri aqaq di unu.
12 Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqas di a ŋambile oqas.
Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqasai di a ŋambile
oqasai.

Iga qalieonum, iga ŋambile gaigai sqom

13 O ijo was, niŋgi Qotei aqa Ŋiri aqa ñam qa nuŋgo are-
qalo siŋgilateqnub. E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi bole qalieqajqa, niŋgi ŋambile
gaigai sqab.
14 Iga iŋgi bei qa pailyqa osimqa iga Qotei aqa areqalo dau-
ryosim pailyqom di a gago pailyo quqwas. Deqa iga ulaqasai.
Iga are siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom.
15 Iga qalieonum, Qotei a gago pailyo gaigai queqnu. Deqa
iga iŋgi bei qa Qotei pailyimqa a na egwas.
16 Niŋgi na Kristen was bei a une atim unsibqa niŋgi a qa
Qotei pailyiy. A moiqajqa une atosai deqa niŋgi a qa pailyibqa
Qotei na aqa une kobotim a moiqasai. A ŋambile sqas. Ariya
Kristen tamo bei a moiqajqa une atqas di Qotei na a qalim
moiqas. Niŋgi a qa pailyqajqa e na merŋgosai.
17 Kumbra uge kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di une. Ariya
une qudei qa Qotei na tamo naŋgi moiyotnjrosaieqnu.
18 Iga qalie, tamo uŋgasari Qotei aqa segi aŋgro unub qaji
naŋgi une atosaieqnub. Qotei aqa Aŋgro Yesus a na naŋgi
taqatnjreqnu deqa tamo uge Satan na naŋgi ugeugeinjrqa
keresai.

19 Iga qalie, iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Mandam qaji
tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo uge Satan aqa sorgomq di
unub. Deqa a na naŋgi siŋgila na taqatnjreqnu.
20 Iga qalieonum, Qotei aqa Ŋiri a bosiq iga powo egej deqa
iga Qotei qa bole qalie. Iga Qotei beteryejunum. Iga aqa Ŋiri
Yesus Kristus dego beteryejunum. Yesus a segi Qotei bole. A
segi ŋambile gaigai sqajqa utru.
21 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi gisaŋ qotei kalil naŋgi torei
qoreinjrsib sasaloiy.

2 JON

1 E Kristen gate. Ni uŋa Qotei na giltmej qaji. E anjam endi
neŋgreŋyosim ni qa ti ino aŋgro naŋgi qa ti qariŋyonum. E niŋgi
bole qalaqalaiŋgeqnum. E segi sai. Tamo uŋgasari kalil anjam
bole qalieonub qaji naŋgi dego niŋgi qalaqalaiŋgeqnub.
2 Anjam bole gagoq di unu. Anjam di bati gaigai gagoq di
sqas. Utru deqa iga niŋgi qalaqalaiŋgeqnum.
3 Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel anjam
bole na ti qalaqalaiyo kumbra na ti iga qa dulosib are boleinjrimqa iga lawo na sqom.

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

4 Ino aŋgro qudei naŋgi anjam bole dauryeqnub. E di
quoqnsim tulaŋ areboleboleibeqnu. Abu a nami iga mergej,
“Niŋgi anjam bole di dauryiy.”
5 Ariya uŋa, e anjam bei neŋgreŋyitqa ni sisiyosim daurye.
Anjam agiende. Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam di dal anjam bunuj sai. Di dal anjam iga nami
quoqnem qaji.
6 Qalaqalaiyo kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam
dauryqom. Dal anjam di agi niŋgi nami quoqneb. Deqa niŋgi
dauryosib walweloqniy.

Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesoqniy

7 Niŋgi quiy. Gisaŋ tamo gargekoba naŋgi mandamq endi
laqnub. Laqnsibqa Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq
aiyej anjam di naŋgi na olo saideqnub. Tamo deqaji bei a
Kristus aqa jeu tamo kobaquja. A gisaŋ ani tamo.
8 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqab di
gago wau iga nami nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi olo
ulontqasai. Niŋgi siŋgila na tigelesosib mondoŋ awai tulaŋ
boledamu oqab.
9 Niŋgi Kristus aqa anjam ojqa uratosib olo anjam bei
totoryosib dauryqab di niŋgi Qotei ombla sqa keresai. Niŋgi
Kristus aqa anjam siŋgila na ojesqab di niŋgi Abu Qotei aqa
Ŋiri wo naŋgi aiyel koba na gaigai sqab.
10 Tamo bei a nuŋgoq bosim ariya a Kristus aqa anjam ti
bqasai di niŋgi a baŋ ojetaib. Niŋgi a osib nuŋgo talq osi gilaib
dego.
11 Niŋgi a baŋ ojetqab di niŋgi a beteryesosib a ombla wau
uge yqab.

Jon a Kristen naŋgoq bosim anjam kalil minjrekritqas

12 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqa kere.
Ariya e neŋgreŋyqasai. E bosiy niŋgi nuŋgsiy anjam kalil
merŋgekritqai. Yim niŋgi qusib areboleboleiŋgwas.
13 Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa aŋgro naŋgi na ni
kaiyeimonub. Bole.

3 JON

1 E Kristen gate. O ijo was bole Gaius, e anjam endi
neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E ni bole qalaqalaimeqnum.
2 O ijo was bole, e ni qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na
Gaius aqa wau kalil boletime. Osim a siŋgilatim a ma saiqoji
soqneme.” O Gaius, e qalieonum, ino qunuŋ a bole unu.
3 Nami Kristen was qudei naŋgi e nubqa bosib merbeb,
“Gaius a anjam bole dauryeqnu.” Degsib merbonab e qusim
tulaŋ areboleboleibej. Od, Gaius, e qalieonum, ni anjam bole
dauryeqnum.
4 Ijo aŋgro naŋgi anjam bole dauryeqnub e di quoqnsim
deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo arebolebole dena arebole-
bole kalil tulaŋ buŋyejunu.

Gaius na aqa Kristen was naŋgi geregereinjreqnu

5 O ijo was bole, e qalie, ni kumbra bole dauryoqnsim ino
Kristen was naŋgi geregereinjreqnum. Osim Kristen was
qudei naŋgo ulatamu ni qaliesai qaji naŋgi qure beiq na
beqnabqa naŋgi dego ni na geregereinjreqnum.
6 Was naŋgi di ino qalaqalaiyo kumbra qa saeqnab Kristen
tamo uŋgasari qure endia unub qaji naŋgi queqnub. Deqa ni
que. Was naŋgi di olo ni uratmosib walwelqa laqnibqa ni na
iŋgi iŋgi qa naŋgi aqaryainjrim naŋgi walwelqab. Qotei a ino
kumbra deqa tulaŋ arearetoqnqas.
7 Was naŋgi di Yesus aqa wau ojqajqa are qaloqnsib aqa ñam
osib walweleqnub. Naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di
waueqnub. Naŋgo wau dena naŋgi silali iŋgi iŋgi osaieqnub.
8 Deqa iga tamo deqaji naŋgi aqaryainjroqnqom. Iga
degyqom di iga naŋgi koba na wau ojoqnsim anjam bole
siŋgilatoqnqom.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

9 Nami e anjam qudei neŋgreŋyosim Kristen tamo uŋgasari
ino qureq di unub qaji naŋgoq qariŋyem. Ariya Diotrefes a
gago anjam quetgosaieqnu. A tulaŋ diqoqnsiqa a na Kristen
kalil naŋgi buŋnjrsim aqa segi ñam soqtqajqa siŋgilaeqnu.
10 Deqa e nuŋgoq bosiy Diotrefes aqa kumbra qudei qa
olo saiŋgwai. Aqa kumbra bei agiende. A iga qa anjam uge
uge mareleŋeqnu. Di segi sai. Kristen was naŋgi walwelosib
nuŋgo qureq beqnab a na naŋgi aqa meq joqsi gilqa urateqnu.
Yeqnaqa tamo qudei na was naŋgi di naŋgo meq joqsi gilqa
laqnab a na naŋgi dego getentnjreqnu. Osiqa naŋgi Qotei tal
miligiq gilqa saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

11 O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni
kumbra bole segi daurye. Tamo a kumbra bole dauryqas di
a Qotei aqa tamo sqas. Ariya tamo naŋgi kumbra uge uge
dauryeqnub qaji naŋgi Qotei unqa keresai.
12 Tamo kalil naŋgi Demitrius a qa mareqnub, aqa kumbra
bole. Anjam bole a segi dego tamo sigitosiqa Demitrius aqa
kumbra bole qa mareqnu. E segi dego a qa mareqnum, aqa
kumbra bole. Ni qalie, ijo anjam a bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam qairqab

13 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa kere.
Ariya e neŋgreŋyqasai.
14 Sokiñala e inoq bosiy ni numsiy aqo ombla anjam mar-
qom.
15 Ni lawo na soqnime. Kristen was qure endia unub qaji
naŋgi ni qa kaiye anjam qariŋyonub. E dego Kristen was kalil
ni koba na unub qaji naŋgi qa kaiye anjam qariŋyonum. Ijo
kaiye anjam endi ni na naŋgi minjrime. Bole.

JUT

1 E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari Qotei na metŋgej qaji nuŋgoq qariŋyonum. Abu Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Yesus Kristus a segi na niŋgi taqatŋgeqnu.
2 Qotei a niŋgi qa tulaŋ dulosim qalaqalaiŋgimqa niŋgi geregere lawo na soqniy.

Jeu tamo naŋgi uliosib Kristen naŋgo ambleq aiyeb

3 O ijo was bole, Qotei na niŋgi e ti padalo sawaq na eleŋej. Qotei aqa wau deqa e na neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are koba unu. Ariya e anjam bei dego neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are unu. Anjam agiende. Gago areqalo Yesus qa siŋgilatem qaji di jeu tamo naŋgi na ugeugeiyqa laqnub. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di gotraŋnjroqniy. Niŋgi qalie, Qotei na gam waqtetgonaqa iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem. Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa tamo bei na gago areqalo di ugeugeiyqa keresai.
4 O ijo was, tamo qudei naŋgi uliosib nuŋgo ambleq aiyeb. Qotei a nami tamo naŋgi deqa endegsi marej, “Mondoŋ e naŋgo une qa peginjrsiy padaltnjrqai.” Od, tamo naŋgi di Qotei qoreiyeqnub. Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra di tamo naŋgi dena olo bubulyoqnsib mareqnub, “Qotei a iga qa are boleiyeqnu deqa uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom.” Naŋgi degsib maroqnsib gago Gate Koba Yesus Kristus qoreiyeqnub.
5 Niŋgi qalie, nami Israel naŋgi Isip sawaq di sonabqa Tamo Koba a naŋgi joqsiq sawa beiq gilej. Joqsiq gilsiqa ariya naŋgi qudei a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa a na naŋgi padaltnjrej. E nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi Israel naŋgo kumbra deqa are qaliy.
6 Niŋgi laŋ aŋgro uge uge naŋgi qa dego are qaliy. Tulaŋ nami naŋgi laŋ qureq di Qotei aqa wau ojoqnsib olo laŋ qure uratosib jaraiyeb. Deqa Qotei na naŋgi ojeleŋosiq sawa ambruq di breinjrsiq tontnjrej. Naŋgi sawa dia tariŋsokobaiyib mondoŋ diŋo batiamqa Qotei na naŋgi olo osimqa naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
7 Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojom di soqneb qaji naŋgi ti laŋ aŋgro uge uge naŋgo kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb. Naŋgo sambala kumbra di tulaŋ bei. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ŋamyuwoq di breinjrim naŋgi bati gaigai dia sqab.

Qotei na naŋgi degsim padaltnjrqas deqa iga ulaoqnsim naŋgo kumbra uge di dauryqa uratqom.

8 Ariya tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi dego kumbra uge deqaji dauryeqnub. Agi naŋgi ŋeiobilqeioqnsib dena naŋgo segi jejamu jiga yeqnub. Osib Qotei a naŋgo Tamo Koba sqajqa deqa asginjreqnaqa olo diqoqnsib Qotei aqa laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjreqnub.

9 Laŋ aŋgro gate Maikel a kumbra degyosaieqnu. A nami Satan ombla ŋiriŋosib naŋgi Moses aqa qusa oqajqa deqa anjam na qotoqnsib ariya Maikel a Satan misiliŋyosai. A Satan misiliŋyqa uratosiq minjej, “Tamo Koba a segi na ni saidmim medabu getentqam.”

10 Tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi di tulaŋ diqoqnsib kumbra naŋgi poinjrosai qaji di olo misiliŋyeqnub. Naŋgi wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnu. Naŋgo kumbra deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ñumougetqas.

11 Od, tamo naŋgi di tulaŋ padalougetqab. Kein a nami kumbra uge yoqnej dego kere tamo naŋgi di Kein dauryosib kumbra uge yeqnub. Naŋgi silali koba oqajqa deqa maroqnsib gam grotoqnsib Balam aqa kumbra uge dauryosib laqnub. Kora agi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqnej qaji aqa kumbra uge dego naŋgi dauryeqnub. Deqa naŋgi padalougetqab.

12 Tamo naŋgi di tulaŋ ugedamu. Niŋgi iŋgi uyqa korooqnsibqa Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra dauryqa oqnsib awoeqnab tamo naŋgi di uli na boqnsib nuŋgo ambleq di kumbra tulaŋ jigat yeqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaleqnub. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Qura geitqa batieqnaqa a geitosaieqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Iga ŋamtaŋ moiyo otoroqnsim taqal breinjreqnum dego kere tamo naŋgi di Qotei na osim sawa ugeq di breinjrqas. Deqa mondoŋ naŋgi moiyougetosib torei padalqab.

13 Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal korkortoqnsiq mormaŋ aiyeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra uge uge babteleŋoqnsib naŋgi naŋgo kumbra uge deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi bongar bul dego unub. Agi bongar naŋgi laŋ goge di gam grotoqnsib laŋa laŋa laqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di breinjrim sawa ambruq aiyeleŋosib bati gaigai dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.

14 Nami Enok a Qotei aqa medabu osiqa tamo uge naŋgi deqa anjam maroqnej. A Adam aqa silei 7q dena ŋambabej.

A anjam bei endegsi marej, “Niŋgi uniy. Mondoŋ Tamo Koba
a na aqa segi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi joqsim bqas.
15 Bosim tamo kalil a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa
peginjrsim ugeugeinjrqas. Osim naŋgo kumbra uge uge kalil
naŋgi osornjrimqa naŋgi deqa are koba qalsib gulbe kokba
oqab. Tamo naŋgi di Qotei qa misiliŋ anjam koba maroqnsib
kumbra ugedamu yeqnub. Deqa Qotei na naŋgi gulbe tulaŋ
kokba enjrqas.” Enok a nami anjam degsi marej.
16 Tamo naŋgi di gaigai ulatamu ugeinjreqnaqa tamo naŋgo
jejamuq di anjam laŋa laŋa qameleŋoqnsib naŋgo segi areqalo
uge uge dauryeqnub. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib diqo-
qnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi
walawalainjreqnab naŋgi na naŋgi daurnjreqnub.

Nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesoqniy

17 Ariya ijo was bole, niŋgi kumbra mondoŋ brantqas qaji
deqa are qaloqniy. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na
aqa anjam maro tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa nuŋgoq boqnsib
kumbra deqa merŋgoqneb. Naŋgo anjam deqa niŋgi olo are
qaloqniy.
18 Agi naŋgi anjam endegsib merŋgoqneb, “Mondoŋ diŋo
bati jojomamqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib Qotei
qoreiyoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnqab.”
19 O ijo was kalil, meqe meqem tamo naŋgi dena Kristen
naŋgi potoaiyeltnjreqnub. Osib mandam qa iŋgi iŋgi qa are
koba qaleqnub. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosai deqa
naŋgi kumbra uge di yeqnub.
20 Ariya ijo was bole, nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub
qaji di niŋgi ojesosibqa dena niŋgi tulaŋ siŋgilaqab. Osib niŋgi
Mondor Bole aqa siŋgila na pailyoqniy.
21 Qotei a niŋgi qalaqalaiŋgeqnu deqa niŋgi a beteryesoqniy.
Yimqa a gaigai niŋgi qalaqalaiŋgoqnqas. Niŋgi gago Tamo
Koba Yesus Kristus a iga qa dulqajqa tariŋoqniy. Niŋgi de-
gyqab di niŋgi ŋambile gaigai sqab.
22 Tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgo areqalo olo gulbeinjreqnu. Deqa niŋgi naŋgi qa dulo-
qniy.
23 Tamo qudei naŋgi une ti unub deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqa
laqnub. Deqa niŋgi naŋgi urur minjribqa naŋgi naŋgo une
uratosib are bulyqab. Osib deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqasai.
Qotei na naŋgi eleŋqas. Tamo qudei naŋgi naŋgo areqalo
namij dauryeqnub deqa naŋgi gara sari bulosib tulaŋ jiga
ti unub. Deqa niŋgi naŋgi qa olo duloqnsib naŋgo une qa
ulaosib kumbra jigat deqaji kalil uratosib sasaloiy.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

24 O ijo was kalil, Qotei na niŋgi taqatŋgimqa niŋgi uloŋqasai.
Mondoŋ a na niŋgi joqsim laŋ qureq osi oqimqa niŋgi aqa
riaŋ unsib une saiqoji sqab. Bati deqa niŋgi tulaŋ arebole-
boleiŋgim sqab.
25 Qotei a segi qujai Qotei bole. A gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa wau na iga eleŋej. Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom.
A gago Mandor Koba siŋgila ti unu qaji. A na iŋgi iŋgi kalil
taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati
gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1-3 Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na babtej.
Qotei na anjam endi Yesus minjnaqa a babtej. E Jon. E
Yesus aqa wau tamo. E Qotei aqa medabu osim anjam endi
neŋgreŋyonum. Kumbra kalil e unem qaji di e ubtosim buk
endia neŋgreŋyonum. Osim Qotei aqa anjam ti Yesus Kristus
aqa anjam ti bole qa marsim palontonum. Tamo a Qotei
aqa anjam endi sisiyqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Tamo
uŋgasari anjam endi quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego
tulaŋ areboleboleinjrqas. Kumbra kalil e ubtosim buk endia
neŋgreŋyonum qaji di brantqajqa bati jojomqo. Kumbra di
urur brantqas deqa Yesus na aqa wau tamo naŋgi osornjrej.
A gam endena naŋgi osornjrej. A na aqa laŋ aŋgro
qariŋyonaqa ijoq bosiqa anjam endi e merbej. Merbej deqa
agi e neŋgreŋyonum.

Jon a anjam endi Kristen tamo uŋgasari
qure 7 di unub qaji naŋgoq qariŋyej

4 E Jon. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari qure
7 di unub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Yesus aqa ñam qa
koroeqnub qaji. Niŋgi Esia sawaq di unub. Qotei bini unu,
nami soqnej, bunuqna bqas qaji a niŋgi qa are boleiyimqa
niŋgi lawo na soqniy. Mondor 7 Qotei aqa awo jaram koba
namoq di unub qaji naŋgi dego niŋgi qa are boleinjrimqa
niŋgi lawo na soqniy.
5 Yesus Kristus a Qotei aqa anjam kalil geregere palonte-
qnu. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej. A
mandor kokba kalil mandamq endi unub qaji naŋgo Tamo
Koba. A dego niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.
Yesus a iga qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leŋ aiyej dena a
na gago une kalil kobotetgej.
6 Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa ti iga a ombla
mandor kokba sqajqa deqa ti marsiq iga giltgej. Yesus Kristus
a bati gaigai ñam koba ti siŋgila koba ti sqas. Bole.
7 Niŋgi uniy. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil
naŋgi a unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji naŋgi
dego a unqab. Tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji
naŋgi a qa are ugeinjrimqa tulaŋ akamugetqab. Od, kumbra
di brantqas. Bole.
8 Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, “E segi
qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.” Di bole.
Qotei a segi qujai nami soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

9 E nuŋgo was Jon. Iga kalil koba na Yesus aqa tamo uŋgasari
unum. E niŋgi ti gulbe qoboiyoqnsim jaqatiŋ eleŋeqnum.
Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga
siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe qoboiyejunum. E Qotei aqa
anjam ti Yesus aqa anjam ti palontoqnsim laqnem deqa jeu
tamo naŋgi na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia e ateb
unum.
10 E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa bati brantej.
Bati brantonaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa
ijo qoreq di tamo bei leleŋonaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ
leleŋkobaej. Gul anjameqnu dego kere.
11 Leleŋosiq merbej, “Kumbra kalil ni unqam qaji deqa
anjam neŋgreŋye. Neŋgreŋyosim qariŋyimqa tamo uŋgasari
qure 7 dia Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji naŋgoq gilem.
Tamo uŋgasari naŋgi di agi Efesus qureq di, Smerna qureq
di, Pergamum qureq di, Taiataira qureq di, Sardis qureq
di, Filadelfia qureq di, Laodisia qureq di Yesus aqa ñam qa
koroeqnub.”

12 Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ŋam
atsimqa lam 7 gol na gereiyo qaji di sonab unjrem.
13 Lam naŋgo ambleq di tamo bei sonaq e unem. Tamo di
a Tamo Aŋgro bul. A gara olekoba jugnaq aisiq siŋga kabutej.
Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji dena kaiŋyej.
14 Aqa gate ti gate baŋga ti laŋbi bul tulaŋ qat soqnej. Aqa
ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋoqnej.
15 Aqa siŋga minjaloqnej. Bras ŋamyuwo na koiteqnab
minjaleqnu dego kere. E aqa kakro quem di ya kobaquja meli
dosiq anjam ateqnu dego kere.
16 Aqa baŋ wo na bongar 7 ojeleŋesoqnej. Aqa medabuq na
serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel brantej. Aqa ulatamu
seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej.

17 E tamo di unsimqa tulaŋ ulaugetosim ŋam ambrui-
bonaqa e aqa siŋga jojomq di uloŋosim moiyobulem. Onaqa
a na aqa baŋ wo ijo gateq di atsiqa merbej, “Ni ulaaim. E segi
qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.
18 E ŋambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiyem. Bini ni e
nube. E olo ŋambile unum. E bati gaigai ŋambile sqai. E segi na
moiyo ti moiyo qure ti taqatejunum.
19 Deqa kumbra ni unonum qaji deqa neŋgreŋye. Kumbra
bini unu qaji ti kumbra bunuqna branteleŋqas qaji deqa ti
neŋgreŋye.
20 Bongar 7 ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi ti lam 7 gol na
gereiyo qaji naŋgi ti di ni unjronum. Di anjam ulito qaji. Aqa
utru mermqai. Bongar 7 dena tamo uŋgasari qure 7 dia e qa
koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro 7 naŋgi sigitnjrejunub. Lam

7 dena tamo uŋgasari qure 7 dia e qa koroeqnub qaji naŋgi sigitnjrejunub.”

2

Jon a Efesus qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Efesus qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E ijo baŋ wo na bongar 7 ojejunum. E lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgo ambleq di walweleqnum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

2 Ino kumbra ti ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni siŋgila na tigeloqnsimqa tamo uge naŋgi qa tulaŋ asgimeqnu. Tamo naŋgi di endegsib mermeqnub, “Iga Qotei aqa anjam marqajqa qariŋgej qaji tamo.” Di gisaŋ. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Ni naŋgo anjam di tenemtosim endegsi poimqo, naŋgi gisaŋ tamo.

3 Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei na ni ugeugeimeqnub. E qalieonum, ni siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe di qoboiyeqnum. Ni asgimosaieqnu.

4 “ ‘Ariya ino kumbra uge qujai e ubtosiy mermqai. Nami ni e qa ino areqalo siŋgilatqa utru atsim bati deqa ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnem. Bini ni degsim e qalaqalaibosaieqnum.

5 Nami ni kumbra bole dauryoqnem. Bini ni kumbra di uratosim ni uloŋonum. Deqa ni que. Kumbra ni nami yoqnem qaji deqa olo are qalsimqa are bulyosim kumbra di daurye. Ni dauryqasai di e inoq bosiy ino lam olo taqal atetmqai.

6 Ariya ino kumbra bole bei agi ubtosiy mermqai. Nikolas aqa wau tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub. Naŋgo kumbra di ni tulaŋ urateqnum. Keretosim urateqnum. E dego urateqnum.

7 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa ŋam gei osiy anaiyit a uysim dena ŋambile gaigai sqas. Ŋam di Qotei aqa laŋ qureq di unu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Efesus naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Smerna qure naŋgoq anjam qariŋyej

8 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Smerna qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami e moiyem. Bini e olo ŋambile unum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

9 Ni gulbe ti jaqatiŋ ti ejunum di e qalie. Ni iŋgi tulaŋ saiqoji unum di dego e qalie. Ariya ni laŋ qure qa iŋgi iŋgi koba

eleŋejunum. E qalie, tamo qudei na ni misiliŋmoqnsib anjam uge uge mermeqnub. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Satan aqa aŋgro.

10 Bunuqna ni jaqatiŋ koba oqnqam. Ni deqa ulaaim. Ni que. Satan na niŋgi qudei ojeleŋosim tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi ijo ñam geregere ojqab kiyo sai kiyo di Satan a qalieqajqa deqa niŋgi tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi bati 10 gulbe ti jaqatiŋ ti sqab. Bati deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Soqnib jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgib moreŋqab. Amqa e niŋgi awai boledamu eŋgwai. Awai agiende. Niŋgi ŋambile gaigai sqab.

11 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di a moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena a ugetqa keresai. Sai bole sai.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Smerna naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Pergamum qure naŋgoq anjam qariŋyej

12 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Pergamum qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

13 E qalie, qure ni unum qaji di Satan na taqatejunu. Aqa awo jaram koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ñam siŋgila na ojesosimqa e qa ino areqalo siŋgilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo anjam palonto tamo Antipas a nuŋgo ambleq di wauoqnej. Antipas a ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moinaqa ni di unsimqa ni deqa ulaosai. Osim e qoreibosai. Qure dia Satan a unu.

14 “ ‘Ariya ino kumbra uge qudei e ubtosiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Balam aqa kumbra uge siŋgila na ojesonab ni na naŋgi saidnjrosaieqnum. Balam aqa kumbra uge agiende. Nami a na Balak gam osoryonaqa gilsiqa Israel naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa kumbra ugeq breinjroqnej. Breinjroqnsiqa areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb.

15 Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Nikolas aqa wau tamo naŋgo anjam dauryeqnub.

16 Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur inoq bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo naŋgi di qoto itnjrqai.

17 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa iŋgi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniŋ qat dego yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj neŋgreŋyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi ñam di qalieqas.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Pergamum naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Taiataira qure naŋgoq anjam qariŋyej

18 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Taiataira qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa Ŋiri. Ijo ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Ijo siŋga minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi inoq qariŋyonum.

19 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim e qa ino areqalo siŋgilatoqnsim wau bole bole yeqnum. Osim gulbe kalil inoq di branteqnu qaji di geregere qoboiyoqnsim siŋgila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Di e qalie.

20 “ ‘Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtosiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosiq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, “E Qotei aqa medabu o qaji uŋa.” Di sai. A na ijo wau tamo naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa naŋgi sambala kumbra yoqnsibqa gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyeqnub.

21 A are bulyqajqa e bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej.

22 Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo naŋgi a ombla sambalaoqnsib laqnub qaji naŋgi dego jaqatiŋ ti gulbe koba ti enjrqai. Naŋgi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e naŋgi degnjrqai.

23 Aqa aŋgro naŋgi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi qalieqab, e tamo kalil naŋgo are miligi ti areqalo ti geregere unoqnsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiy. E nuŋgo kumbra segi segi keretosiy awai eŋgwai.

24 “ ‘Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nuŋgo kumbra bole agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi Jesebel aqa anjam dauryosaieqnub. Tamo naŋgi mareqnub, “Di Satan aqa uli anjam.” Anjam di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulbe bei eŋgwasai.

25 Kumbra bole kalil niŋgi ojejunub qaji di siŋgila na ojesoqnib e bqai.
26 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e siŋgila yitqa a na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas.
27 A na naŋgi tulaŋ siŋgila na taqatnjroqnqas. Tamo naŋgi web paraparainjreqnub dego kere. E na tamo di siŋgila yitqa a wau di yqas. Ijo Abu na e siŋgila ebej dego kere a siŋgila yqai.
28 Nebeqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai.
29 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Taiataira naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

3

Jon a Sardis qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Sardis qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa Mondor 7 ejunum. E bongar 7 dego ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. Kumbra ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino kumbra di bolesai. Naŋgi ni qa mareqnub, “Ni ŋambile unum.” Di sai. Ni moiyem.
2 Deqa ni ŋam sirosim olo tigel. Ino kumbra bole qudei moiyosaiunu qaji di ni na olo siŋgilat. E ino kumbra kalil unonum di ijo Qotei aqa ŋamgalaq di keresai.
3 Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni ŋam sirosim tigelqasai di e bajiŋ tamo bul inoq boqujatqai. Bati gembu e inoq bqai di ni qalieqa keresai.
4 “ ‘Ariya tamo uŋgasari qudei Sardis qureq di unub qaji naŋgo kumbra bolequja. Naŋgo gara jigatosai deqa naŋgi gara qat jigsib e ombla walweloqnqab.
5 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na gara qat jigetqai. Aqa ñam ŋambile qa buk miligiq di unu qaji di e na olo nuntqasai. Aqa ñam di e na ijo Abu ti aqa laŋ aŋgro naŋgi ti naŋgo ulatamuq di ubtqai.
6 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Sardis naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Filadelfia qure naŋgoq anjam qariŋyej

7 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Filadelfia qureq di
tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa
anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa tamo bole une saiqoji
unum. E kumbra bole qa utru. Devit a nami mandor koba
soqnej dego kere e kamba Mandor Koba unum. Deqa e siraŋ
waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E getentqai di tamo
bei na olo waqtqa keresai. E na anjam endi inoq qariŋyonum.
8 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa
ni unime. Ino ulatamuq di e siraŋ bei waqtetmonum. Di
tamo bei na getentqa keresai. E qalie, siŋgila kiñala inoq di
unu. Ni ijo anjam geregere ojoqnsim dauryeqnum. Ni ijo ñam
uratosaieqnum.
9 Deqa ni que. E na maritqa Satan aqa wau tamo naŋgi
bosib ino siŋgaq di siŋga pulutosib endegsib qalieqab, e ni
qalaqalaimeqnum. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.”
Di gisaŋ. Naŋgi Juda tamo sai.
10 Ni ijo anjam dauryoqnsim gulbe qoboiyejunum deqa e
ni taqatmesoqnitqa Satan na tamo uŋgasari kalil naŋgi uneq
breinjrqa batiamqa a ni uneq breimqasai.
11 E inoq boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di siŋgila
na ojesoqne. Amqa tamo bei na ino awai bole yaimqasai.
12 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na a osiy ijo
Qotei aqa tal ai bul namoq di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu
Qotei aqa talq dena oqedqasai. Aqa jejamuq di e na ijo Qotei
aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure koba agi Jerusalem bunuj aqa
ñam ti ijo segi ñam bunuj ti neŋgreŋyqai. Jerusalem bunuj agi
laŋ goge di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena mandamq aiqas.
13 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam
geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure
kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon,
ni anjam degsi neŋgreŋyosim Filadelfia naŋgo laŋ aŋgro aqaq
qariŋye.”

Jon a Laodisia qure naŋgoq anjam qariŋyej

14 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Laodisia qureq
di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro
qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Ijo ñam Anjam Bole. E Qotei
aqa anjam kalil geregere palonteqnum. Iŋgi iŋgi kalil Qotei
na gereiyej qaji di aqa utru agi e segi. E na anjam endi inoq
qariŋyonum.
15 Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni
ulili sai. Ni kaŋkaŋ sai. Ni ulili sqam di kere. Ni kaŋkaŋ sqam
di kere.
16 Ni tulaŋ kaŋkaŋ sai. Ni tulaŋ ulili sai. Ni kaŋkaŋ kiñala
segi. Deqa e ni iŋgi qusa bul ijo miligiq na oqsim ijo medabuq
na beqmqai.

17 Ni ino segi ñam soqtoqnsim mareqnum, “E silali koba ti
unum. E ñoro koba ejunum. E iŋgi bei qa truquosaieqnum.”
Di ni gisaŋonum. Ni iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji. Ni sougetejunum.
Ni ŋam qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai.
18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni ijoq dena gol ŋamyuwo na
yusiq milalej qaji di awaiyosim dena ni ñoro bole ti sqam. Ni
gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino jejamu kabutim
tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Ni goreŋ
dego awaiyosim dena ino ŋamdamu piyim ŋam poimqas.
19 Tamo naŋgi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo
ŋiriŋtnjroqnsim dalnjreqnum. Deqa ni ino kumbra tingitqa
siŋgilaosim are bulye.
20 “ ‘Ni e nube. E siraŋmeq di tigelesosim kindokin-
doŋeqnum. Tamo bei a ijo kakro qusimqa siraŋ waqtetbqas di
e miligiq gilsiy aqo ombla iŋgi uyqom. 21 Tamo a Satan ombla
qotsim siŋgilaqas di e na minjitqa aqo ombla ijo awo jaram
kobaq di awoqom. Nami e segi qoto siŋgilaosimqa aqo ijo Abu
wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere.
22 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam
geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure
kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon,
ni anjam degsi neŋgreŋyosim Laodisia naŋgo laŋ aŋgro aqaq
qariŋye.” Yesus na e degsi merbej.

4

Laŋ qureq di naŋgi Qotei biŋiyoqnsib loueqnub

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ goge dia siraŋ bei waqesonaq
unem. Unsim koqyeqnamqa tamo nami leleŋonaq aqa kakro
gul anjamobulonaq quem qaji a na endegsi merbej, “Ni goge
endeq au. Bamqa kumbra kalil bunuqna branteleŋqas qaji di
e ni osormqai.”
2 Onaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor na e
siŋgilatbonaqa e tarosim laŋ goge dia awo jaram kobaquja
sonaq unem. Tamo bei a awo jaramq di awesoqnej.
3 Aqa jejamu tulaŋ minjalej. Meniŋ jaspa tulaŋ minjaleqnu
dego kere. Aqa jejamu meniŋ konilian bul tulaŋ lent. Tuem-
biŋ na awo jaram di kalilyesoqnej. Tuembiŋ aqa neŋgreŋ di
tulaŋ minjalej. Meniŋ emeral tulaŋ minjaleqnu dego kere.
Tuembiŋ di ŋam baŋga gesgi bul.
4 Ariya e olo ŋam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo
jaram kokba 24 dena awo jaram kobaquja ambletesoqneb.
Tamo gate 24 naŋgi awo jaramq di awoeleŋesoqneb. Naŋgi
gara qat olekokba jigeleŋosib mandor kokba naŋgo gate tatal
wala ti gol na gereiyo qaji di ateleŋosib soqneb.

5 Awo jaram kobaqujaq dena minjal branteqnaq unem.
Qatroŋ ti kola anjam ti dego branteqnaq quem. Awo jaram
namoq di ŋam puloŋ 7 pumbloŋeleŋeb. Ŋam puloŋ dena Qotei
aqa Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub.
6 Awo jaram namoq di iŋgi kobaquja bei sonaq unem. Iŋgi
di yuwal baŋga bul. A qunuŋ bul dego. A tulaŋ jeqilo.
Ariya e olo ŋam atsimqa wagme ŋambile so qaji qolqe un-
jrem. Naŋgi na awo jaram kobaquja agutosib tigelesoqneb.
Naŋgo bile ti qore ti dia ŋamdamu gargekoba soqneb.
7 Wagme ŋambile so qaji namba 1 a laion bul. Wagme
ŋambile so qaji namba 2 a makau bul. Wagme ŋambile so qaji
namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme ŋambile so
qaji namba 4 a baira kobaquja tiosiq laqnu dego bul.
8 Wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi di segi segi bari 6 ti.
Bileqsi qoreqsi bariqsi ŋamdamu gargekoba soqneb. Qanam
ti qolo ti naŋgi gaigai louoqnsib endegsib mareqnub, “Qotei a
siŋgila koba ti unu. Siŋgila kalil aqaq di unu. A nami soqnej.
A bini unu. A bunuqna bqas.” Naŋgi degsib louoqnsib maro-
qnsib olo waiŋoqnsib mareqnub, “Qotei a getento koba. Qotei
a getento koba. Qotei a getento koba.” Wagme qolqe naŋgi
gaigai degsib louoqnsib mareqnub. Naŋgi aqaratosaieqnub.
9 Tamo awo jaram kobaquja di awejunu qaji a ŋambile
gaigai unu. Deqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi a qa tulaŋ
areboleboleinjreqnaqa aqa ñam soqtoqnsib biŋiyeqnub.
10 Yeqnaqa tamo gate 24 naŋgi siŋga pulutoqnsibqa tamo
awo jaramq di awejunu qaji a qa loueqnub. Tamo di agi
ŋambile gaigai unu qaji. Tamo gate naŋgi naŋgo gate tatal
wala ti gol na gereiyo qaji di awo jaram kobaquja namoq di
breiyoqnsibqa endegsib loueqnub,
11 “O gago Tamo Koba Qotei, ni segi qujai laŋ goge di unum.
Deqa tamo kalil naŋgi ni qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa ino
ñam soqtoqnsibqa ino siŋgila biŋiyeqnub.
Naŋgi ni kumbra degmeqnub. Di kiyaqa? Ni na qujai mar-
nam iŋgi iŋgi kalil branteb unub.
Ni ino segi areqalo na iŋgi iŋgi kalil gereiyem.
Gam dena qujai iŋgi iŋgi kalil branteb unub.”

5

Jon a buk bei unej

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa tamo awo jaramq di awesoqnej
qaji aqa baŋ woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa baŋga
olekokba. Baŋga di lulumesonaq unem. Buk aqa miligiqsi
qoreqsi neŋgreŋ ti soqnej. Buk di tamo bei na plaltosim aqa
miligi unaim deqa naŋgi na aqa baŋga lulumyosib kandel aqa
namur na qandrato 7 yeb.

2 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei brantonaq unem. Laŋ aŋgro di a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo yai a tamo bole unu deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere?”
3 Onaqa tamo bei na buk di plaltosim aqa miligi unqajqa tamo dego bei sosai. Laŋ qureq di, mandamq di, mandam sorgomq di tamo dego bei sosai.
4 E degsi unsim deqa e tulaŋ akamugetem.
5 Onaqa tamo gate bei na merbej, “O Jon, ni akamaim. Ni que. Laion a Juda aqa leŋ na ŋambabej deqa a qoto siŋgilaosiq aqa jeu tamo naŋgi tulaŋ buŋnjrej. A Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere.”

Jon a Kaja Du unej

6 Onaqa e olo ŋam atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiyej olo ŋambile so bulonaq unem. A awo jaram ti wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgo awo jaram kokba ti ambleq di tigelesonaq unem. A qala 7 ti ŋamdamu 7 ti soqnej. Ŋamdamu 7 dena Qotei aqa Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub. Mondor di Qotei na qariŋnjrnaqa sawa sawa kalilq gileleŋeb qaji.
7 Onaqa Kaja Du a bosiqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ woq dena buk di yaiyej.
8 Buk di yaiyonaqa wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga puluteb. Naŋgi kalil segi segi gombiŋ ti tabir gol na gereiyo qaji ti ojeleŋesoqneb. Tabirq dena qurem oqoqnsiqa Qotei aqa ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq boledamu. Qurem di aqa utru agiende. Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo qurem bul oqoqnsiqa aqa ulatamuq di branteqnu.
9 Wagme qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgi ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga pulutosibqa lou bunuj na endegsib louoqneb,
“O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji di waqtqa kere.
Ni lumnab moisim ino leŋ aiyej deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem unub.
Od, ni na tamo uŋgasari leŋ segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi, sawa segi segi naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem.
10 Ni na naŋgi giltnjrem deqa naŋgi Qotei aqa atra tamo ti mandor kokba ti sosib mandamq di tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnqab.”

Iŋgi iŋgi kalil naŋgi Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

11 Ariya e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba tige-
lesonab unjrem. Naŋgi di iga na sisiyqa keresai. Naŋgi handet
milion dego. Naŋgi tigelosibqa awo jaram ti wagme ŋambile
so qaji naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti agutnjresosibqa tulaŋ
murqumyeqnab e naŋgo kakro quem.
12 Naŋgi endegsib leleŋoqnsib maroqneb,
“Kaja Du agi nami qalnab moiyej qaji a siŋgila ti ñoro ti powo
ti ñam ti riaŋ ti arebolebole ti oqa kere.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa ñam soqtoqnsibqa a qa
tulaŋ areboleboleinjroqnimqa a biŋiyoqnsib sqab.”
13 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji naŋgi anjam
mareqnab e naŋgo kakro quem. Iŋgi iŋgi kalil laŋ qureq di,
mandamq di, mandam sorgomq di, yuwal miligiq di unub
qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo kakro quem. Od, iŋgi iŋgi
kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo kakro quem. Naŋgi
endegsib maroqneb,
“Tamo awo jaramq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo bati
gaigai arebolebole ti ñam ti riaŋ ti siŋgila ti oqnsib sqab.
Deqa iga bati gaigai naŋgi aiyel biŋinjroqnqom.”
14 Onaqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi maroqneb,
“Anjam di bole.” Degsib mareqnabqa tamo gate naŋgi siŋga
pulutoqnsib louoqneb.

6

Kaja Du a kandel aqa namur 7 waqteleŋej

1 Onaqa Kaja Du a buk di ojesonaq e unem. Buk di kandel
aqa namur na qandrato 7 yeb. Kaja Du a kandel aqa namur
namba 1 waqtonaqa wagme ŋambile so qaji matu a namoosiq
marej, “Ni au.” Aqa kakro di kola anjam ato bulonaq e quem.
2 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos qat bei brantonaq
unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti. Naŋgi na
gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di atsiqa qoto siŋgilaqa
marsiqa gilsiq qoto siŋgilaoqnej.
3 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa
wagme ŋambile so qaji namba 2 na marnaq e quem, “Ni au.”
4 Degsi marnaqa hos bei brantej. Hos di lent. Naŋgi
na tamo hos quraq di awesoqnej qaji a siŋgila yeb. Yon-
abqa a na tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgo
areqalo niñaqyetnjrnaqa naŋgi lawo kumbra uratosib tamo
naŋgi ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Naŋgi na a serie kobaquja
yonabqa gilsiq wau di yoqnej.
5 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa
wagme ŋambile so qaji namba 3 na marnaq e quem, “Ni au.”
Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos tulu brantonaq unem.

Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa baŋq di skel ojesonaq
e unem.
6 Unsimqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgo ambleq di
tamo bei na anjam marnaq e aqa kakro quem. A na tamo hos
quraq di awesoqnej qaji di minjej, “Ni na tamo uŋgasari naŋgi
mam koba enjre. Yimqa naŋgi silali kobaquja na bem sum
tabir qujai segi awaiyoqnqab. Silali kobaquja na bali dego
tabir qalub segi awaiyoqnqab. Deqa ni na oliv ŋamtaŋ ti wain
sil ti ugeugeiyaim.”
7 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa
e wagme ŋambile so qaji namba 4 aqa kakro quem. A marej,
“Ni au.”
8 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos merient brantonaq
unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam Moiyo.
Moiyo Qure na a dauryosiq laqnej. Onaqa naŋgi aiyel siŋgila
osib tamo uŋgasari mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi serie
na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na ti ñumnab
moreŋeb. Mandam taqal qalubq di so qaji naŋgi uratnjrnab
soqneb. Naŋgi ñumosai.
9 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa
Qotei aqa tamo uŋgasari nami ñumnab moreŋeb qaji naŋgo
qunuŋ atra bijal sorgomq di sonab e unjrem. Tamo uŋgasari
naŋgi di Qotei aqa anjam siŋgila na ojesosib mare mare
laqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ñumnab moreŋeb.
10 Naŋgo qunuŋ tulaŋ leleŋoqnsib Qotei endegsib minjo-
qneb, “O Tamo Koba, ni iŋgi iŋgi kalil naŋgo Mandor Koba.
Ni gaigai kumbra bole yeqnum. Ni getento koba. Ni kumbra
bole segi yeqnum. Deqa ni iga merge. Iga bati gembub
tariŋonamqa jeu tamo mandamq di unub qaji naŋgi na iga
lugnab gago leŋ aiyej deqa ni kamba peginjrsim awai uge
enjrqam?”
11 Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba eleŋosiqa naŋgi
segi segi jigetnjrsiqa minjrej, “Niŋgi mati kiñala aqaratosib
tariŋoqnsib soqniy. Jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgnab nuŋgo leŋ
aiyej dego kere nuŋgo wau qujai naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti
degsib ñumqab. Tamo gembub jeu tamo naŋgi na ñumqab di
e segi maritqa naŋgi kalil ñumekritib kereamqa bati deqa e
kamba naŋgi peginjrsiy awai uge enjrqai.”
12 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa
e ŋam atsimqa mimiŋ tulaŋ kobaquja donaq unem. Unem di
seŋ ambruosiq gara tulu bulej. Bai lentosiq leŋ bulej.
13 Onaqa bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib mandamq
aiyeleŋeb. Jagwa koba boqnsiq qura qunjimyeqnaqa gei qoqi
ululoŋosib mandamq aiyeleŋeqnub dego kere.
14 Laŋ dego loumej. Qobuŋ rer qalsib lubteqnub dego kere.
Mana ti nui ti kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeb.

15 Jaraiyonabqa mandor kokba ti tamo ñam ti qaja tamo
naŋgo gate ti ñoro tamo ti tamo siŋgila ti kaŋgal tamo ti tamo
naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti kalil gulbe di unsibqa ulauge-
tosib meniŋ kokba miligiq di ulieleŋeb. Osib mana miligiq di
dego ulieb.
16 Uliesosib tulaŋ leleŋkobaoqnsib mana ti meniŋ kokba ti
kalil endegsib minjroqneb, “Niŋgi bosib iga kabutgibqa tamo
awo jaramq di awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja Du aqa
minjiŋ dego gagoq bqasai.
17 Naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgi qa minjiŋ oqetnjrqa bati
brantqo deqa tamo yai na naŋgo siŋgila gotraŋyqa kere? Tamo
dego bei sosai.”

7

Israel tamo 144,000 naŋgi Qotei aqa toqor eb

1 Onaqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi laŋ utru qolqeq di tigeles-
onab e unjrem. Jagwa qolqe naŋgi na mandam ti yuwal ti
ŋam baŋga ti puynjraib deqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena jagwa
qolqe di getentnjresoqneb.
2 Laŋ aŋgro naŋgi di Qotei na mandam ti yuwal ti
niñaqnjrqajqa siŋgila enjrej. Onaqa laŋ aŋgro bei seŋ oqo
sawaq dena brantonaq e unem. A na Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa toqor ojesosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro qolqe
naŋgi di minjrej,
3 “Niŋgi mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti nami niñaqnjraib.
Iga mati gago Qotei aqa wau tamo naŋgo lanjaq di toqor
atnam soqnimqa di niŋgi na iŋgi iŋgi kalil di niñaqnjriy.”
4 Onaqa tamo gembub toqor eleŋeb di marnab e quem.
Tamo 144,000 naŋgo lanjaq di toqor ateleŋeb. Tamo naŋgi di
Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ.
5 Juda aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Ruben aqa
leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Gat aqa leŋ na tamo
12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
6 Aser aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Naptali
aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Manase aqa leŋ
na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
7 Simeon aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Livai
aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Isakar aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
8 Sebulun aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Josep
aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Benjamin aqa leŋ
na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.

*Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koroesosibqa Qotei
biŋiyoqneb*

9 Onaqa bunuqna e olo ŋam atsimqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba koroesonab unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di tamo
bei na sisiyqa keresai. Naŋgi leŋ segi segi, sawa segi segi,
jejamu segi segi, anjam maro segi segi. Naŋgi awo jaram ti
Kaja Du ti naŋgo areq di tigelosibqa gara jugo qat olekokba
jigeleŋosib naŋgo baŋ na tuwom baŋga ojeleŋesoqneb.
10 Osib naŋgi siŋgila na endegsib maroqneb, “Iga padalqa
laqnamqa gago Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji naŋgi
Kaja Du wo na iga eleŋosib boletgeb.”
11 Onaqa laŋ aŋgro kalil naŋgi na awo jaram ti tamo gate
naŋgi ti wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti agutnjrsib tige-
lesoqneb. Tigelesosibqa awo jaram namoq di siŋga pulutoqn-
sib Qotei qa endegsib louoqneb,
12 “Bole. Gago Qotei a bati gaigai arebolebole ti riaŋ ti powo
ti ñam ti siŋgila ti sqas. Deqa iga a biŋiyoqnsim sqom. Bole.”

Qotei na aqa tamo uŋgasari naŋgo gulbe kalil kobotetnjrqas

13 Onaqa tamo gate bei na nenembej, “Tamo uŋgasari gara
qat olekokba jigejunub qaji di yai naŋgi? Naŋgi tal qabe?”
14 Onaqa e na kamba minjem, “O ijo tamo koba, ni segi
qalie.” Onaqa merbej, “Tamo uŋgasari naŋgi di jeu tamo naŋgi
na tulaŋ ugeugeinjrsib gulbe ti jaqatiŋ ti enjreb. Naŋgi Kaja
Du aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgo gara yanseleŋonab qatej.
15 Deqa naŋgi Qotei aqa awo jaram namoq di tigeloqnsibqa
bati gaigai qanam ti qolo ti Qotei aqa atra tal miligiq di
sosibqa a waueteqnub. Qotei awo jaram kobaq di awejunu
qaji a segi naŋgi koba na sosimqa taqatnjroqnqas.
16 Deqa naŋgi olo bunu mamnjrqasai. Naŋgi bunu ya
qarnjrqasai. Seŋ na olo naŋgi kaŋkaŋnjrqasai. Iŋgi bei na dego
naŋgi kaŋkaŋnjrqasai.
17 Kaja Du awo jaram jojomq di unu qaji a naŋgo Mandor
Koba gaigai sqas. A naŋgi joqoqnsim ŋambile gaigai sqajqa
ya jumbumq giloqnqas. Qotei na naŋgo ŋam ya kalil nuntet-
njrimqa naŋgi olo bunu akamqasai.”

8

Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtej

1 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqton-
aqa laŋ qureq di naŋgi kirikiriosib sonab sawa dabkoŋosiq
sokiñalayej.
2 Sokiñalayonaq e na laŋ aŋgro 7 Qotei aqa ulatamuq di
tigelesoqneb qaji naŋgi unjrem. Unjrem di naŋgi gul 7 ojsib
tigelesoqneb.
3 Onaqa laŋ aŋgro bei bosiqa atra bijal jojomq di tigeleso-
qnej. A tabir gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Di kiyaqa?
A ŋam sum osim tabir miligiq di bilentosim koitimqa qurem

quleq ti oqwajqa deqa. Onaqa naŋgi ŋam sum koba a yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgo pailyo ti ŋam sum de ti turtosiqa atra bijal gol na gereiyo qaji dia Qotei atraiyej. Atra bijal di awo jaram namoq di unu.

4 Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo ti qurem quleqt de ti laŋ aŋgro aqa baŋq dena oqsiqa Qotei aqa ulatamuq di brantej.

5 Onaqa laŋ aŋgro a tabir di osiqa atra bijalq dena ŋamyuwo osiqa tabirq di jugonaq maqonaqa waiyonaq mandamq aiyej. Ainaqa kola anjam ti qatroŋ ti minjal ti mimiŋ koba ti brantej.

Laŋ aŋgro qolqe naŋgi gul anjameb

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gul 7 ojesoqneb qaji naŋgi gul anjamqajqa tigelosib rarieb.

7 Laŋ aŋgro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa bul ŋamyuwo ti leŋ ti turtosib mandamq aiyeb. Ainabqa ŋamtaŋ ti ñiŋ ti mandam taqal qujaiq di so qaji di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel uratonab soqnej.

8 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 na aqa gul anjamonaqa iŋgi bei mana kobaquja bul yusiq puloŋeqnaqa osib waiyonab yuwalq aiyej. Ainaqa yuwal taqal qujai leŋ bulyej. Yuwal taqal aiyel leŋ bulyosai.

9 Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋeb. Qobuŋ kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji naŋgi padalekriteb.

10 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja tor bul yusiq puloŋosiq laŋ qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq aiyej. Mandam taqal aiyelq di sai.

11 Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba naŋgi ya di uysib isakobainjrnaqa moreŋeb.

12 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 na aqa gul anjamonaqa seŋ taqal qujai ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ugeeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam seŋ taqal qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ambrueleŋeb.

13 Onaqa e olo ŋam atsimqa baira kobaquja laŋ sorgomq di tiosiq laqnaq unem. A tulaŋ leleŋosiq endegsi marnaq e quem, “O aiyo! Laŋ aŋgro qalub naŋgi gul anjamosaiunub. Naŋgi gul anjamabqa tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi gulbe tulaŋ kokba osib padalougetqab.”

9

Laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamej

1 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar
bei laŋ uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Unem di naŋgi
na bongar di siŋgila yonabqa a gilsiqa sub guma koba waqtej.
2 Waqtonaqa qurem koba subq dena oqej. Liki yusiq qurem
koba oqeqnu dego kere. Subq dena qurem oqsiqa seŋ ti laŋ ti
ambrutej.
3 Onaqa quremq dena sis tulaŋ gargekoba naŋgi brantosib
mandamq aiyeleŋeb. Mandamq ainabqa Qotei na naŋgi
siŋgila koba enjrej. Siŋgila di belqalaqala naŋgo siŋgila ti kere.
4 Siŋgila enjrsiqa minjrej, “Niŋgi na ñiŋ ti ŋam baŋga gesgi
ti ŋamtaŋ ti ugeugeinjraib. Naŋgi uratnjrib soqneb. Tamo
uŋgasari naŋgo lanjaq di Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi segi
ugeugeinjriy.
5 Ugeugeinjrsib jaqatiŋ koba enjroqnibqa bai 5 naŋgi
jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya niŋgi na naŋgi moiyotnjraib.
Jaqatiŋ segi enjroqniy.” Onaqa sis naŋgi dena tamo uŋgasari
Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi jaqatiŋ tulaŋ uge enjroqneb.
Belqalaqala na tamo uŋgasari naŋgi uñinjreqnub dego kere.
6 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi moreŋqa gam ŋamab ŋamab
ugeinjrqas. Naŋgi moreŋqa are soqnim naŋgi moreŋqa kere-
sai.
7 E sis naŋgi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub
dego kere. Sis naŋgo gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji
ateleŋesoqneb. Naŋgo ulatamu tamo ulatamu bul.
8 Naŋgo gate baŋga olekoba. Uŋa naŋgo gate baŋga bul.
Naŋgo qalagei laion naŋgo qalagei bul.
9 Naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba
atesoqneb. Naŋgo bari aqa anjam ato hos gargekoba roŋgom
ti qoto qa gurgur ti gileqnab siŋga anjam ateqnub dego kere.
10 Sis naŋgo weru belqalaqala naŋgo weru bul, qaja ti.
Naŋgo siŋgila weruqsi unu. Weru dena tamo uŋgasari naŋgi
jaqatiŋ enjrqa kere. Yim naŋgi bai 5 jaqatiŋ oqnsib sqab.
11 Sis naŋgo mandor agi sub guma koba taqato qaji laŋ
aŋgro. Aqa ñam Hibru anjam na Abadon. Gago anjam na
Tamo Padaltnjro Qaji.
12 Gulbe kobaquja namba 1 agi koboqo. Niŋgi quiy. Gulbe
kokba aiyel brantosai unub. Sokiñalayosib brantqab.

Laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamej

13 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra
bijal gol na gereiyo qaji aqa qala qolqe naŋgo ambleq dena
tamo bei aqa kakro brantonaq e quem. Atra bijal di Qotei aqa
ulatamuq di unu.

14 Onaqa tamo dena laŋ aŋgro namba 6 gul ojesoqnej qaji di
minjej, “Laŋ aŋgro qolqe Yufretis ya koba qalaq di tontnjreb
unub qaji naŋgi di palontnjre.”
15 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a anjam di qusiqa gilsiq laŋ
aŋgro qolqe naŋgi di palontnjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari
kalil mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi ñumib moreŋqajqa
deqa osiq naŋgi palontnjrej. Tamo uŋgasari mandam taqal
aiyelq di so qaji naŋgi ñumqasai. Naŋgi bole sqab. Bati Qotei
a nami giltej qaji di brantimqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena
tamo uŋgasari naŋgi ñumqab. Naŋgi deqa tariŋosib sonab
bati di tiŋtiŋ brantonaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa naŋgi
palontnjrej.
16 Onaqa qaja tamo tulaŋ gargekoba hos quraq di awesoqneb qaji naŋgi branteb. Naŋgi 200 milion e degsi quem.
17 E ŋeio bulosimqa tamo hos quraq di awesoqneb qaji
naŋgi unjrem di naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul
siŋgila koba jigeleŋesoqneb. Gara jugo qudei di naŋgo wala
lent. Qudei qenjent. Qudei merient. Hos naŋgo gate laion
naŋgo gate bul. Naŋgo medabuq na ŋamyuwo ti qurem ti
meniŋ yuo ti branteleŋeb.
18 Gulbe qalub dena tamo uŋgasari kalil mandam taqal
qujaiq di so qaji naŋgi ñumeleŋeb. Mandam taqal aiyel urateb.
Ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti hos naŋgo medabuq na
branteleŋeb qaji dena tamo uŋgasari naŋgi ñumeleŋeb.
19 Hos naŋgo siŋgila naŋgo medabuqsi weruqsi unu. Naŋgo
weru amal bul, gate ti. Naŋgo weru dena tamo uŋgasari naŋgi
ugeugeinjreqnub.
20 Ariya tamo uŋgasari gulbe qalub dena ñumosai qaji naŋgi
are bulyosai. Naŋgi mondor uge uge ti gisaŋ qotei naŋgo
sulum ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra uge di naŋgi uratosaioqneb. Naŋgo segi baŋ na sulum di gereiyoqneb. Gol na silva
na bras na meniŋ na ŋamtaŋ na ti gereiyoqneb. Sulum di
qunuŋ saiqoji. Deqa naŋgi ŋam atqa keresai. Naŋgi anjam
quqwa keresai. Naŋgi walwelqa keresai.
21 Tamo uŋgasari naŋgi di leŋ ojoqneb. Naŋgi gumaniŋoqneb.
Naŋgi quñam qaloqneb. Naŋgi sambalaoqneb. Naŋgi bajiŋoqneb. Naŋgo kumbra uge uge kalil di naŋgi uratosaioqneb.
Osib are bulyosaioqneb.

10

Jon a buk kiñala uyej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aiyeqnaq e unem. A laŋ
aŋgro siŋgila koba. A laŋbi na kabuosiqa aqa gateq di tuembiŋ
atesoqnej. Aqa ulatamu seŋ bul suwaŋoqnej. Aqa siŋga tal ai
yusiq ñaŋgao bul.

2 Aqa baŋq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa siŋga wo yuwalq di atej. Siŋga qonaŋ mandamq di atej.
3 A tulaŋ leleŋej. Laion anjameqnu dego kere. Leleŋonaqa kola 7 naŋgi anjam ateb.
4 Kola 7 naŋgi anjam atnabqa e naŋgo anjam qusim neŋgreŋyqa laqnamqa laŋ goge dia tamo bei anjam marnaqa e aqa kakro quem. A na merbej, “Kola 7 naŋgo anjam di qusim tent. Neŋgreŋyaim.”
5 Onaqa laŋ aŋgro yuwalqsi mandamqsi siŋga atsiq tigelesonaq e unem qaji a na aqa baŋ wo soqtonaqa laŋq oqej.
6 Osiqa Qotei laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyeleŋej qaji aqa ñam na endegsi marej, “E bole marqai. Diŋo bati jojomqo. Deqa Qotei a tariŋsokobaiyqasai.
7 Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu o tamo naŋgi minjroqnej qaji di a na babtekritqas. Uli anjam di Qotei aqa anjam bole. Aqa medabu o tamo naŋgi di aqa wau tamo.”
8 Onaqa tamo laŋ goge dia anjam merbonaq e aqa kakro quem qaji a na olo merbej, “Ni gilsim laŋ aŋgro aqa siŋga yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa baŋq di buk waqejunu di yaiyosim am.”
9 Onaqa e laŋ aŋgro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiñala ino baŋ na ojejunum qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni osim uye. Uyimqa ino medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋmqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.”
10 A degsi merbonaqa e aqa baŋq dena buk kiñala di yaiyosim uyem. E uynamqa ijo medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋbej. Aisiq ijo bi aniq di isakobaibej.
11 Onaqa naŋgi na olo merbeb, “Ni Qotei aqa medabu osimqa anjam palontoqnqam. Tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi naŋgo kumbra qa ni anjam palontoqnqam. Mandor kokba gargekoba naŋgo kumbra qa dego ni anjam palontoqnqam.”

11

Tamo aiyel naŋgi Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Onaqa naŋgi na e walwelqajqa toqoŋ ebsibqa merbeb, “Ni toqoŋ endi waiyosim Qotei aqa atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego keret. Tamo uŋgasari atra tal miligiq di loueqnub qaji naŋgi dego sisiy.
2 Ariya ni que. Koro sawa atra tal meq di unu qaji di keretaim. Di urat. Qotei na koro sawa di tamo Juda sai naŋgi enjrimqa naŋgi aqa qure koba niñaqyoqnibqa bai 42 gilqas.

3 Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel qariŋnjritqa
naŋgi are ugeo qaji gara jigsib ijo anjam palontoqnibqa bati
1,260 gilqas.”
4 Tamo aiyel di kaŋar qeli bul. Naŋgi aiyel lam bul dego.
Naŋgi mandam taqato qaji Tamo Koba aqa ulatamuq di tigele-
junub.
5 Tamo qudei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa maribqa naŋgo
aiyel medabuq na ŋamyuwo brantosim naŋgo jeu tamo naŋgi
di koitnjrim yuekritosib moreŋqab. Tamo bei na naŋgi aiyel
ugeugeinjrqa marimqa kumbra dena qujai a segi moiqas.
6 Qotei na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgo anjam maro
bati qa naŋgi laŋ getentibqa awa bqasai. A na naŋgi aiyel
siŋgila enjrimqa naŋgi maribqa ya kalil leŋ bulyqas. Naŋgi
aiyel na tamo uŋgasari naŋgi gulbe uge uge enjroqnqa kere.
Yim dena naŋgi tulaŋ niñaqoqnqab. Naŋgi aiyel maŋwa di
babtqajqa are soqnim babtoqnqab.
7 Naŋgo aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwaŋ
sub guma kobaq di unu qaji a subq dena brantosim naŋgi
aiyel qoto itnjrsim a qoto siŋgilaosim naŋgi ñumim moreŋqab.
8 Moreŋabqa naŋgo aiyel jejamu qure aqa gam koba ambleq
di uratnjrib sqab. Qure di aqa ñam iga sasirosim mare-
qnum, “Sodom ti Isip ti.” Qure dia nami naŋgo Tamo Koba
ŋamburbasq di qamnab moiyej.
9 Naŋgo aiyel jejamu gam ambleq di soqnibqa tamo uŋgasari
jejamu segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, leŋ segi
segi kalil naŋgi beleŋosib naŋgo aiyel jejamu koqnjroqnibqa
bati qalub bei oto gilqas. Naŋgo aiyel jejamu subq atqa
saidoqnqab.
10 Naŋgi aiyel moreŋonub deqa tamo uŋgasari kalil man-
damq di unub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnimqa iŋgi
uyoqnsib lou tuoqnsib naŋgo was naŋgi lueinjroqnqab. Naŋgi
kumbra degyoqnqab. Di kiyaqa? Qotei aqa medabu o tamo
aiyel naŋgi dena tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgi
jaqatiŋ koba enjroqneb deqa.
11 Bati qalub bei oto di koboonaqa Qotei na jagwa
qariŋyonaqa naŋgo aiyel miligiq aiyej. Ainaqa naŋgi aiyel
olo mondor osib ŋambile sosib tigeleb. Tigelonabqa tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgi aiyel unjrsib tulaŋ ulaugeteb.
12 Onaqa laŋ goge dia laŋ aŋgro bei a tulaŋ leleŋosiqa naŋgi
aiyel metnjrej, “Niŋgi goge endeq boiy.” Metnjrnaqa naŋgi
aiyel aqa kakro qusibqa laŋbi miligiq na laŋ qureq oqeqn-
abqa naŋgo jeu tamo naŋgi na naŋgi koqnjresoqneb.
13 Onaqa bati qujai deqa mimiŋ tulaŋ kobaquja dosiq qure
koba di reŋgiŋyonaqa qure taqal qujai padalej. Qure taqal
9 padalosai. Mimiŋ dena tamo uŋgasari 7,000 padaltnjrej.

Onaqa tamo uŋgasari mimiŋ dena padaltnjrosai qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib Qotei laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.
14 Gulbe kobaquja namba 2 agi koboqo. Niŋgi quiy. Sokiñalayimqa olo gulbe kobaquja namba 3 brantqas.

Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamej

15 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo uŋgasari kalil laŋ qureq di so qaji naŋgi tulaŋ leleŋosib endegsib marnab e quem, “Gago Tamo Koba aqa Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati brantqo. Deqa naŋgi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib mandam taqatqab.”
16 Onaqa tamo gate 24 Qotei aqa ulatamuq di naŋgo awo jaramqsi awesoqneb qaji naŋgi siŋga pulutosib ŋam quosib Qotei louetoqneb.
17 Osib endegsib pailyoqneb,
“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ni na ino siŋgila osim ni Mandor Kobaonum.
Deqa iga ni biŋimeqnum.
18 Sawa bei bei qaji naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjreqnu.
Ino minjiŋ oqwajqa bati dego brantqo.
Ni na tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrqajqa bati brantqo.
Ni na ino wau tamo kalil naŋgi awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.
Ino wau tamo naŋgi di agi ino medabu o qaji tamo ti, ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi ti, tamo kalil ino ñam qa ulaeqnub qaji naŋgi ti.
Ino wau tamo naŋgi di agi tamo ñam kokba ti tamo ñam saiqoji ti. Ni na naŋgi awai bole enjrqajqa bati brantqo.
Ariya tamo uŋgasari mandam ugeugeiyeqnub qaji naŋgi ni na kamba ugeugeinjrqa bati dego brantqo.”
19 Tamo gate 24 naŋgi degsib Qotei qa loueqnabqa laŋ aŋgro naŋgi na Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqteb. Waqtosibqa Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum tal miligiq di sonaq uneb. Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti mimiŋ ti ais oŋgol kokba awa bul ti aiyeleŋeb.

12

Jon a uŋa bei amal uge wo unjrej

1 Laŋ goge dia Qotei aqa maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di uŋa bei tigelesoqnej. Uŋa di a seŋ na kabuosiqa baiq di tigelesoqnej. Aqa gateq di bongar 12 atsiq soqnej.
2 Uŋa di a gumaŋ ti. A aŋgro oqajqa jejamu jaqatiŋyeqnaqa tulaŋ pailoqnej.

3 Onaqa laŋ goge dia maŋwa bei brantonaq e unem. E unem
di amal lent kobaquja soqnej. Amal di aqa gate 7 ti aqa qala
10 ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7 soqneb. Gate tatal
di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul.
4 Aqa weru na bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi
butuynjrnaqa ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Laŋ taqal
aiyelq di sai.
Uŋa di aŋgrotimqa amal dena aŋgro a qalsim uyqajqa deqa
osiq uŋa aqa areq di tigelesosiq koqyosiq tariŋoqnej.
5 Onaqa uŋa di aqaratonaqa aqa aŋgro mel ŋambabej. Aŋgro
di mondoŋ Qotei na siŋgila yimqa a bu toqoŋ ojsim tamo
uŋgasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na
taqatnjroqnqas. Aŋgro mel ŋambabej qaji di Qotei na oqu-
jatosiq laŋ qureq osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej.
6 Onaqa uŋa di a ulaŋosiqa wadau sawaq gilej. Dia aqa segi
so sawa Qotei na nami gereiyetej. A di soqnimqa Qotei na bati
1,260 a taqatesosim iŋgi anaiyoqnqas.
7 Ariya laŋ goge dia qoto koba brantej. Laŋ aŋgro gate
Maikel aqa laŋ aŋgro naŋgi ti tigelosib amal qoto iteb. Onaqa
amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti kamba tigelosib Maikel aqa laŋ
aŋgro naŋgi ti qoto itnjreb.
8 Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto siŋgilaqajqa kere-
saiinjrej deqa naŋgi laŋ qureq di sqa keresai.
9 Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi na amal kobaquja aqa laŋ aŋgro
naŋgi ti breinjrnab mandamq aiyeleŋeb. Amal di nami soqnej
qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo
Ñam Ugetetnjro Qaji.” A na tamo uŋgasari kalil mandamq di
unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.
10 Onaqa olo laŋ goge dia laŋ aŋgro bei tulaŋ leleŋonaqa e
aqa kakro quem. A anjam endegsi marej, “Tamo uŋgasari
naŋgi padalqa laqnabqa gago Qotei na naŋgi eleŋqo. A kum-
bra di yqo deqa aqa siŋgila boleq dekritqo. A gago Mandor
Koba unu. Amal na qolo ti qanam ti Qotei aqa ulatamuq
di gago Kristen was naŋgo ñam ugetetnjreqnu. Amal di
waiyonub mandamq aiqo. Deqa bini Qotei aqa Kristus a ñam
koba ti siŋgila koba ti unu.
11 Gago was naŋgi naŋgo segi jejamu bole sqajqa deqa are
qalosaioqneb. Kaja Du a moisiq aqa leŋ aiyej deqa naŋgi
qoto buŋyoqnsib endegsib are qaloqneb, ‘Uŋgum, jeu tamo
naŋgi na iga lugwajqa marsib lugwab di kere. Iga deqa
ulaqasai.’ Naŋgi degsib are qaloqnsib Yesus aqa anjam mare
mare laqneb.
12 Deqa laŋ qure ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji
niŋgi ti areboleboleiŋgeme. Mandam ti yuwal ti niŋgi geregere
ŋam atiy. Gulbe kobaquja nuŋgoq di brantqas. Satan a

sokiñalayosim padalqas di qalieosiq deqa minjiŋ ani oqetqoqa niŋgi ugeugeiŋgwa aiqo.” Laŋ aŋgro a anjam degsi marej.

13 Amal di waiyonab mandamq aiyej di unsiqa a na uŋa aŋgro mel ŋambabtej qaji di qalim moiqajqa deqa dadaury-oqnej.

14 Onaqa naŋgi na baira kobaquja aqa bari aiyel uŋa di yonabqa jigsiqa amal di uratosiqa pururuosiqa aqa segi so sawaq gilsiqa wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na uŋa di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6 iŋgi anaiyoqnqas.

15 Onaqa e olo ŋam atsimqa amal aqa medabuq na ya beqyonaqa ya meli do bulosiqa uŋa di dauryonaq unem. Ya dena uŋa di qalsim moiyotqajqa deqa amal na ya di beqyej.

16 Onaqa mandam na uŋa aqaryaiyosiqa meaŋosiqa ya amal na beqyej qaji di kalil uyekritej.

17 Deqa amal a uŋa qa minjiŋ ani oqetonaqa uŋa aqa aŋgro qudei naŋgi qoto itnjrqajqa gilej. Uŋa aqa aŋgro naŋgi di agi tamo uŋgasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus aqa anjam mare mare laqnub qaji.

18 Ariya amal a gilsiqa alile di tigelesoqnej.

13

Wagme juwaŋ aiyel naŋgi branteb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa wagme juwaŋ unem. A yuwalq dena brantonaq unem. Aqa gate 7 ti aqa qala 10 ti soqneb. Aqa qalaq di gate tatal 10 soqneb. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo qaji ñam.

2 Wagme juwaŋ e unem qaji di pusi juwaŋ bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa siŋga bea aqa siŋga bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal na aqa segi siŋgila wagme juwaŋ di yosiqa minjej, “Ni e ombla mandor kokba sqom.” Osiqa a ñam kobaquja yej.

3 Wagme juwaŋ di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq e unem. Yu di olo mosoonaq e aqa pirigi unem. Onaqa tamo uŋgasari kalil wagme juwaŋ di uneb qaji naŋgi tulaŋ prugugetosib a dauryoqneb.

4 Amal na aqa segi ñam wagme juwaŋ di yej deqa tamo uŋgasari naŋgi amal a qa louoqneb. Osib wagme juwaŋ a qa dego louoqnsibqa maroqneb, “Tamo yai aqa siŋgila wagme juwaŋ aqa siŋgila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo dego bei sosai.”

5 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di odyonaqa tigelosiqa diqoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Qotei na a siŋgila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej.

6 Yoqnsiqa aqa segi medabu waqtoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Osiqa Qotei aqa ñam ti aqa tal ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji naŋgi ti misiliŋnjroqnej.
7 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di olo odyonaqa tigelosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qoto itnjroqnsiqa naŋgi ñumoqnsiqa a segi qoto siŋgilaoqnej. Onaqa Qotei na a olo siŋgila yonaqa a na tamo uŋgasari kalil leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi naŋgi taqatnjroqnej.
8 Deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di biŋiyoqnsib aqa ñam tulaŋ soqtoqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej. Buk di agi Kaja Du nami qalnab moiyej qaji aqa buk.

9 Tamo a dabkala ti sqas di a anjam endi geregere qusim poiyem.
10 Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq di waiyqab. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqas. Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib gulbe qoboiyoqnsib soqnebe.

11 Onaqa wagme juwaŋ bei mandam miligiq na brantonaq e unem. Wagme di aqa gateq di qala aiyel soqneb. Qala di kaja du naŋgo qala bul. E aqa anjam maro quem di amal aqa anjam maro bul.
12 Wagme juwaŋ dena wagme juwaŋ e nami unem qaji aqa siŋgila kalil yaiyej. Yaiyosiqa a na mandam ti tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi ti naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi wagme juwaŋ e nami unem qaji a qa loueqnub. Wagme juwaŋ e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem.
13 Wagme juwaŋ bunu brantej qaji di a maŋwa tulaŋ kokba babteqnaq e unem. A maŋwa bei endegsi babteqnu. A na tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo meteqnaqa laŋ goge na ŋamyuwo brantoqnsiqa mandamq aiyeqnu.
14 Qotei na odyej deqa a maŋwa di wagme juwaŋ nami brantej qaji aqa ulatamuq di babteqnu. Osiqa kumbra dena a na tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjreqnu, “Niŋgi sulum bei gereiyiy. Gereiyqa osibqa wagme juwaŋ aqa ulatamu bul gereiyosib aqa ñam soqtoqniy.” Wagme juwaŋ di agi nami serie na qalnab moisiq olo tigelosiqa ŋambile soqnej.

15 Qotei na wagme juwaŋ bunu brantej qaji di odyonaqa a
na sulum di mondor yonaqa a ŋambile osiqa anjam mareqnu.
A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi sulum di
biŋiyoqnsib a qa louoqnqajqa deqa. Tamo uŋgasari sulum di
biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di a na ñumim moreŋqab.
16 Ariya wagme juwaŋ bunu brantej qaji a na aqa wau tamo
naŋgi endegsi minjreqnu, “Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo
baŋ woqsi lanjaqsi ijo toqor atetnjriy.” Degsi minjreqnaqa
naŋgi giloqnsib toqor atetnjreqnub. Tamo ñam saiqoji naŋgi
ti tamo ñam ti tamo ñoro ti tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti kaŋgal
tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti kalil naŋgo baŋ
woqsi lanjaqsi toqor ateleŋeqnub.
17 Tamo bei aqaq di toqor atqa minjib saidqas di a olo
bunuqna iŋgi awaiyqajqa getentqab. A iŋgi bei qariŋyosim
silali oqajqa dego getentqab. Toqor di wagme juwaŋ aqa segi
ñam. Iga ñam di sisiyqom di aqa utru brantqas.
18 Tamo a areqalo bole ti sqas di a wagme juwaŋ aqa ñam di
geregere sisiyosim poiyem. Ñam di tamo naŋgo ñam bul. Iga
ñam di sisiyqom di 666 brantqas.

14

Kaja Du aqa tamo uŋgasari naŋgi lou bunuj na louoqneb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigeles-
onaq unem. Tamo 144,000 naŋgi dego a koba na tigelesonab
unjrem. Unjrem di naŋgo lanjaq di Kaja Du aqa ñam ti aqa
Abu aqa ñam ti neŋgreŋyonab soqnej.
2 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
anjam bei murqumyoqnsib mareqnabqa e naŋgo kakro
quem. E naŋgo kakro quem di ya koba meli dosiq anjam ato
bul. Kakro di kola aisiq anjam atobulej. E kakro quem di tamo
naŋgi gombiŋ anjamo bul.
3 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa awo jaram namoq di
tigelesosibqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate
naŋgi ti naŋgo ŋamdamuq di lou bunuj na louoqneb. Tamo
144,000 Qotei na nami mandamq dena awaiyeleŋej qaji naŋgi
segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei naŋgi lou di qalieqa
keresai.
4 Tamo 144,000 naŋgi di nami uŋa ti sambalaosaioqneb.
Deqa naŋgo jejamu yala jigatosai. Naŋgi une saiqoji. Kaja
Du a walwelosiq sawa sawaq gileqnaqa naŋgi a dauryosib
laqnub. Tamo kalil mandamq di unub qaji naŋgo ambleq
dena Qotei na tamo 144,000 naŋgi di awaiyeleŋej. Deqa naŋgi
iŋgi meli bunuj bulosib Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo segi tamo
unub.

5 Naŋgi nami gisaŋ anjam bei marosaioqneb. Naŋgo jejamuq di une bei saiqoji.

Laŋ aŋgro qalub naŋgi Qotei aqa anjam maroqneb

6 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ sorgomq di pururueqnaqa e unem. Laŋ aŋgro dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi minjroqnsiq laqnej. A na tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi, jejamu segi segi naŋgi turtnjroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq laqnej.

7 A tulaŋ leleŋoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa bati brantqo. Deqa niŋgi Qotei ulaiyoqnsib aqa ñam soqtoqniy. Qotei a laŋ ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej. Deqa niŋgi a qa louoqniy.”

8 Onaqa laŋ aŋgro bei na laŋ aŋgro di dauryosiq bej. Bosiq endegsi marej, “Qure koba Babilon a tulaŋ padalougetqo! Od, a tulaŋ padalougetqo! Babilon a na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa sambala kumbra dauryoqneb. Osiqa a na wain siŋgila koba bul naŋgi anainjreqnaq nanarioqneb.”

9 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ aŋgro aiyel naŋgi di daurnjrsiq bej. Bosiqa tulaŋ leleŋosiqa marej, “Tamo bei a wagme juwaŋ aqa sulum wo qa louoqnsimqa aqa lanjaqsi baŋqsi toqor oqas di a wain siŋgila koba uyobulqas.

10 Wain dena Qotei aqa minjiŋ siŋgila koba sigitejunu. Qotei a wain di ya ti bulyosai. A na aqa minjiŋ gambaŋq di qamsim tamo di anaiyim uyqas. Uysimqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi Kaja Du ombla naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo na ti meniŋ yuo na ti jaqatiŋ koba oqnsim sqas.

11 Ŋamyuwo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo naŋgi wagme juwaŋ aqa ñam ti aqa toqor ti osib aqa sulum wo biŋinjreqnub qaji naŋgi bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatiŋ koba oqnsib sqab. Naŋgi aqaratqa keresai.”

12 Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqnebe. Naŋgi di Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.

13 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A na merbej, “Ni anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋqab qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab.’ ” Onaqa Qotei aqa Mondor a dego merbej, “Od, naŋgi mandam qa wau kalil uratosib laŋ qureq oqsib dia aqaratosib sqab. Kumbra bole kalil naŋgi mandamq di yoqneb qaji di aqa awai bole naŋgi laŋ qureq oqsib itqab.”

Mandam qa iŋgi meli gentqa batiqo

14 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋbi qat unem. Tamo bei a
laŋbiq di awesoqnej. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. Aqa gateq
di gate tatal gol na gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa baŋq di
sarep olekoba tulaŋ qala uge ojesoqnej.
15 Onaqa laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra talq dena brantosiq
tulaŋ leleŋosiqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji di minjej, “Iŋgi
meli gentqa batiqo. Mandam qa iŋgi kalil meliekritonub deqa
ni ino sarep osimqa iŋgi meli giŋgeŋye.”
16 Onaqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji a na aqa sarep
ganiŋyosiqa mandamq di iŋgi melieleŋej di kalil giŋgeŋyej.
17 Onaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra tal laŋ qureq di
unu qaji dena brantej. A dego sarep tulaŋ qala uge ojesoqnej.
18 A brantonaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra bijalq
dena brantej. Laŋ aŋgro di Qotei na siŋgila yonaqa a ŋamyuwo
taqatesoqnej. A brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro sarep
qala uge ojesoqnej qaji di minjej, “Mandam qa wain sil aqa
gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep qala uge di osimqa wain
sil aqa gei giŋgeŋyosim sawa qujaiq di koroinjre.”
19 Degsi minjnaqa laŋ aŋgro dena tigelosiqa aqa sarep osiqa
ganiŋyej. Ganiŋyosiqa mandamq di wain sil aqa gei melieleŋej
qaji di kalil giŋgeŋyekritosiqa sawa qujaiq di koroinjrej. Osiqa
wain gei parato qaji kulum kobaqujaq di breinjrej. Kulum
dena Qotei aqa minjiŋ sigitejunu.
20 Kulum di qure koba aqa polomq di ateb unu. Kulum
miligiq di naŋgi na wain sil aqa gei paraparainjrnabqa ku-
lumq dena leŋ koba aisiqa mandamq di tulaŋ maqosiq oqsiq
hos naŋgo medabu tiŋq di diŋej. Osiqa sawa tulaŋ kobaquja
kabutej. 300 kilomita dego.

15

Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb

1 Onaqa maŋwa kobaquja bei laŋ goge di brantonaq e unem.
Unsimqa tulaŋ prugugetem. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge
7 ojesoqneb. Gulbe uge uge di koboamqa Qotei aqa minjiŋ
torei koboqas. Amqa gulbe uge deqaji olo bunu brantqasai.
2 Onaqa e iŋgi bei yuwal baŋga bul unem. A tulaŋ jeqilosiq
qunuŋ bulej. Yuwal babaŋ gogeq di ŋamyuwo puloŋoqnej.
Tamo uŋgasari nami qoto siŋgilaosib wagme juwaŋ ti aqa
sulum ti aqa ñam aqa toqor ti gotraŋnjreb qaji naŋgi yuwal
qalaq di tigelosib Qotei aqa gombiŋ ojeleŋesoqneb.
3 Osib Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou
na ti endegsib louoqneb,
“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Wau kalil ni yeqnum qaji di siŋgila koba.

Iga ino wau di unoqnsim deqa tulaŋ prugeqnum.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo Mandor Koba agi ni segi.
Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulaŋ boledamu.
4 O Tamo Koba, ni segi qujai kumbra tulaŋ bolequja yeqnum.
Ino jejamuq di une bei saiqoji.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi bati gaigai ni biŋimoqnsibqa ino ñam soqtoqnsib sqab.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ino areq boqnsib ni qa louoqnqab.
Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq babtekritonum.”

5 Onaqa e olo ŋam atsimqa Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu.

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gulbe uge uge 7 di ojesoqneb qaji naŋgi Qotei aqa atra talq dena brantosib oqedeb. Naŋgi gara jugo qat tulaŋ boledamu jigeleŋosib alalag gol na gereiyo qaji dena naŋgo are targaq di kaiŋyosib soqneb.

7 Onaqa wagme ŋambile so qaji bei a brantosiq tabir 7 gol na gereiyo qaji di eleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di enjrej. Tabir 7 di Qotei bati gaigai sqas qaji aqa minjiŋ na maqesoqneb.

8 Onaqa Qotei aqa riaŋ ti aqa siŋgila ti dena qurem koba oqsiqa Qotei aqa atra tal getentej. Deqa tamo bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 di bilentib koboamqa bati deqa tamo naŋgi olo Qotei aqa atra tal miligiq gilqa kere.

16

Laŋ aŋgro 7 naŋgi tabir 7 bilentonab mandamq aiyej

1 Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a anjam bei marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di endegsi minjrej, “Niŋgi tabir 7 Qotei aqa minjiŋ na maqeleŋejunu qaji di bimbleŋyib mandamq aiyem.”

2 Onaqa laŋ aŋgro matu a gilsiqa aqa tabir namo bilentonaqa mandamq aiyej. Mandamq ainaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb qaji naŋgo jejamuq di yu siŋgila kokba tulaŋ uge bumbraŋyeleŋeb.

3 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 a olo gilsiqa aqa tabir yuwalq di bilentej. Bilentonaqa yuwal a tamo moiyo qaji naŋgo leŋ bulej. Onaqa iŋgi iŋgi kalil yuwal miligiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋekriteb.

4 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 a kamba gilsiqa aqa tabir bilentonaqa ya ti ya jumbum ti deq aiyej. Ainaqa ya kalil leŋ na ugeej.

5 Onaqa laŋ aŋgro bei a olo brantej. Laŋ aŋgro di ya kalil
taqato qaji laŋ aŋgro. A na endegsi marnaq e quem, “O Qotei,
ni bini unum. Ni nami soqnem. Ino kumbra kalil tulaŋ
bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji. Ni segi getento
koba. Utru deqa ni na jeu tamo naŋgi peginjrsimqa gulbe endi
naŋgoq qariŋyonum. O Qotei, ino kumbra di tulaŋ bole tiŋtiŋ.
6 Jeu tamo naŋgi dena ino medabu o qaji tamo naŋgi ti
ino segi tamo uŋgasari naŋgi ti moiyotnjreqnab naŋgo leŋ
aiyoqnej. Deqa ni na kamba leŋ anainjronum naŋgi uynub.
Keretosim anainjronum.”
7 Onaqa atra bijal a endegsi marnaq e quem, “Od, Tamo
Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu. Ni na jeu tamo naŋgi di
peginjreqnum di ni kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum.”
8 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 a gilsiqa aqa tabir seŋq di
bilentonaqa Qotei na odonaqa seŋ tulaŋ kaŋkaŋosiqa tamo
naŋgo jejamu koitetnjrej.
9 Seŋ aqa ŋamyuwo di tulaŋ kaŋkaŋosiq tamo naŋgo jejamu
koitetnjrej. Qotei na gulbe uge di qariŋyej deqa naŋgi aqa
ñam misiliŋyoqnsib aqa ñam soqtqa urateb. Osib naŋgi are
bulyosai.
10 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 a gilsiqa aqa tabir osiqa wagme
juwaŋ aqa awo jaramq di bilentej. Bilentonaqa tamo uŋgasari
wagme juwaŋ na taqatnjresoqnej qaji naŋgi ambrukobainjr-
naq soqneb. Sosib jaqatiŋ tulaŋ koba osib qala bisiriqtoqneb.
11 Naŋgo jaqatiŋ qa ti yu uge uge naŋgo jejamuq di bum-
braŋyeleŋeb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa Qotei
laŋ qureq di unu qaji a misiliŋyoqneb. Naŋgo kumbra uge uge
yoqneb qaji di naŋgi uratosai. Naŋgi are bulyosai dego.
12 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa aqa tabir Yufretis ya
kobaq di bilentej. Bilentonaqa ya jeŋosiq mandor kokba naŋgi
seŋ oqo sawaq dena bqajqa gam waqej.
13 Onaqa e mondor uge qalub unjrem. Mondor uge qalub
di balum du du bul. Naŋgi amal aqa medabuq na ti wagme
juwaŋ aqa medabuq na ti gisaŋ anjam maro qaji wagme
juwaŋ aqa medabuq na ti branteleŋeb.
14 Mondor uge qalub dena maŋwa gargekoba yoqnsibqa
mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgoq
giloqnsib minjreqnub, “Niŋgi na nuŋgo qaja tamo kalil ko-
roinjrsib minjribqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa
batiamqa naŋgi qoteleŋqab.” Qotqajqa bati di Qotei siŋgila ti
unu qaji aqa bati koba.
15 Onaqa Yesus a marej, “Niŋgi quiy. E bajiŋ tamo bul
nuŋgoq boqujatqai. Deqa tamo bei a ŋam sosim aqa gara
tigsim sqas di a areboleboleiyqas. A yosi laqasai. Tamo
uŋgasari naŋgi aqa jemai unqasai.”

16 Ariya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa
kalil taqatejunub qaji naŋgi joqsibqa Armagedon sawaq di
koroinjreb. Ñam Armagedon di Hibru anjam. Aqa damu,
Megido mana.
17 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 a gilsiqa aqa tabir jagwaq di
bilentej. Bilentonaqa atra tal miligiq di tamo bei a anjam
marnaqa e aqa kakro quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram
jojomq di tigelesoqnej. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Gulbe kalil
koboonub.”
18 Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti branteb. Mimiŋ
dego brantej. Mimiŋ di tulaŋ kobaquja. Mimiŋ deqaji nami
brantosaioqnej. Qotei na Adam gereiyej bati deqa mimiŋ
deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum.
19 Mimiŋ dena Babilon qure koba tulaŋ niñaqyosiqa poto-
qalubtej. Qure kalil dego padaleleŋeb. Babilon aqa kumbra
tulaŋ ugedamu. Aqa kumbra deqa Qotei a are qalsiqa wain
siŋgila koba gambaŋq di qamsiq Babilon anaiyonaq uysiq
nanariej. Wain dena Qotei aqa minjiŋ koba sigitejunu.
20 Onaqa nui kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeleŋeb.
Mana kalil dego jaraiyosib koboeb.
21 Bati deqa ais oŋgol kokba awa bul aiyeleŋej. Ais oŋgol
di tulaŋ kokba. Ais oŋgol segi segi naŋgo gulbe 50 kilogram.
Ais di laŋ goge na tamo naŋgo jejamuq aisiqa naŋgi tulaŋ
ugeugeinjrej. Qotei na ais di qariŋyej deqa tamo naŋgi Qotei
misiliŋyoqneb.

17

Qotei na sambala uŋa kobaquja awai ugedamu yqas

1 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb deqaji bei na bosiqa
merbej, “Ni endeq au. Bamqa Qotei na sambala uŋa kobaquja
a pegiyosim awai ugedamu yim ni osormit unqam. Sambala
uŋa di ya kokbaq di awejunu.
2 Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgi a ombla
na sambalaoqnsib laqneb. Tamo kalil mandamq di unub qaji
naŋgi dego a ti sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain bul
uyoqnsib nanarioqneb.”
3 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro
dena e osiqa wadau sawaq osi gilej. Osi gilnaqa e ŋam atsim
uŋa bei sonaq unem. Uŋa di a wagme juwaŋ bei lent aqa
quraq di awesoqnej. Wagme juwaŋ aqa jejamuq di ñam
gargekoba neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo qaji
ñam. Wagme juwaŋ di aqa gate 7 soqneb. Aqa qala 10 dego
soqneb.
4 Uŋa di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti
meniŋ naimyo ti kolilei boledamu na ti walaosiq awesoqnej.

Aqa baŋq di gambaŋ gol na gereiyo qaji ojesoqnej. Aqa kumbra uge uge na ti aqa sambala kumbra jigat dena ti gambaŋ miligiq di maqeleŋesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ ugedamu.

5 Uŋa aqa lanjaq di aqa ñam neŋgreŋyonab soqnej. Ñam di sasir anjam. Aqa ñam bole agiende, “Babilon qure kobaquja. A sambala uŋa kalil naŋgo ai. Mandam qa kumbra uge uge kalil naŋgo ai agi a segi.” Aqa ñam bole agide.

6 Uŋa dena Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnsiqa ñumeleŋeqnaq moreŋoqneb. Tamo uŋgasari naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa ñam mare mare laqneb qaji. Uŋa dena naŋgi ñumeqnaq naŋgo leŋ aiyeqnaqa a leŋ di wain bul uyoqnsiq nanarioqnej. Yeqnaqa e di unsimqa tulaŋ prugugetosim are koba qaloqnem.

7 Onaqa laŋ aŋgro dena e merbej, “Ni kiyaqa are koba qaleqnum? Uŋa de wo wagme juwaŋ lent wo naŋgo kumbra di sasir anjam. Wagme juwaŋ di agi gate 7 ti qala 10 ti unu. A na uŋa di qolaiyejunu. Naŋgo aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babtitqa ni que.

8 Wagme juwaŋ ni unonum qaji di a nami soqnej. A bini sosai. Bunuqna a olo sub guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di unsibqa tulaŋ prugugetqab. Wagme juwaŋ di a nami soqnej. A bini sosai. A olo bunuqna brantqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej.

9 “Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi geregere poiyem. Wagme juwaŋ aqa gate 7 naŋgi dena mana 7 sigitnjrejunub. Uŋa di a mana 7 goge quraq di awejunu.

10 Gate 7 naŋgi dena mandor kokba 7 sigitnjrejunub. Mandor 5 naŋgi nami padaleb. Qujai unu. Qujai a mandor brantosaiunu. A mandor brantqajqa tariŋeqnu. A bunuqna mandor brantosim sokiñalayosim padalqas.

11 Wagme juwaŋ a dego mandor koba bei. A mandor kokba 7 naŋgo ambleq di unu. A mandor koba namba 8. A dego torei padalqas. A nami soqnej bini sosai.

12 “Ariya qala 10 ni unjronum qaji di naŋgo utru e na ubtit ni quqwam. Naŋgi na mandor kokba 10 sigitnjrejunub. Naŋgi dego mandor brantosaiunub. Naŋgi bunuqna wagme juwaŋ aqa ñam osib a ombla mandor kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab.

13 Naŋgi mandor kokba sosibqa areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yqab.

14 Osib Kaja Du qa ŋiriŋosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a
qoto siŋgilaosimqa naŋgi buŋnjrqas. Kaja Du a tamo kokba
kalil naŋgo Tamo Koba. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor
Koba. Tamo uŋgasari a ombla unub qaji naŋgi a ti qoto
siŋgilaqab. Naŋgi di Kaja Du na metnjrsiq aqa segi tamo
uŋgasari sqajqa giltnjrej qaji. Deqa naŋgi aqa anjam bole
dauryeqnub."
15 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, "Ya kokba sambala
uŋa a di awesonaq ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni
quqwam. Ya kokba dena tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
sigitnjrejunub. Naŋgi di leŋ segi segi, jejamu segi segi, anjam
maro segi segi naŋgi.
16 Qala 10 ni unjronum qaji naŋgi ti wagme juwaŋ a ti naŋgi
na sambala uŋa di jeutosib a tulaŋ ugeugeiyosib gara bum-
braŋyetosib aqa damu uyekritosib tanu ŋamyuwo na koitqab.
17 Qotei a segi na mandor kokba 10 naŋgo are tigeltetnjrej
deqa naŋgi aqa areqalo dauryosib uŋa di degsib ugeugeiyqab.
Deqa bati brantimqa naŋgi areqalo qujaitosib naŋgo segi
siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yibqa Qotei aqa anjam
kalil nami marej qaji di aqa damu brantqas.
18 Uŋa ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam.
Uŋa di a qure kobaquja. A mandor kokba kalil mandamq di
unub qaji naŋgo mandor koba sosiqa naŋgi taqatnjreqnu."

18

Babilon qure kobaquja a tulaŋ padalougetej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ qure uratosiq mandamq aiye-
qnaq e unem. Laŋ aŋgro di tulaŋ siŋgila koba. Aqa qasaŋ na
walaej dena mandam kalil suwaŋekritej.
2 A tulaŋ leleŋosiqa endegsi marej, "Babilon qure kobaquja a
padalougetqo! Od, a padalougetqo! Babilon qure di mondor
uge uge kalil naŋgo so sawa. Mondor uge naŋgi ti qebari jigat
naŋgi ti qebari uge kalil dego qure dia unub.
3 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon
ombla na sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain siŋgila
koba bul uyoqnsib nanarioqneb. Mandor kokba mandamq
di unub qaji naŋgi dego Babilon ombla na sambalaoqnsib
laqneb. Silali qa wauo tamo naŋgi Babilon aqa kumbra uge
uge dena silali koba oqneb. Babilon a kumbra tulaŋ ugedamu
yoqnej. Aqa kumbra deqa a jemaiyosaioqnej."
4 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro
quem. A endegsi marej, "O ijo tamo uŋgasari, niŋgi Babilon
qure di uratosib ijoq boiy. Une kalil a yeqnu qaji di niŋgi
yo uge. Aqa une deqa a gulbe tulaŋ ugedamu oqas. Niŋgi a
beteryosib gulbe di o uge.

5 Babilon aqa une kalil di tumbolosiq oqsiq laŋ qure ojqoqa
e unonum. Aqa kumbra uge deqa Qotei a are walyosaieqnu.
6 Niŋgi aqa kumbra uge kalil deqa a kambatiy. A kum-
bra uge yoqnsiqa olo di buŋyoqnsiqa kumbra tulaŋ ugedamu
yeqnu. Niŋgi aqa kumbra uge deqa keretosib a kambatiy. A
wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq bulyeqnu. Deqa niŋgi
olo wain tulaŋ siŋgila koba bulyosib a kamba anaiyiy.
7 A na aqa segi ñam soqtoqnsiqa sambalaoqnsiqa kumbra
uge uge yeqnu. Niŋgi aqa kumbra deqa keretosib a jaqatiŋ
koba yibqa a akamugetqas. A segi qa mareqnu, ‘E mandor
koba unum. E ijo segi awo jaram kobaqujaq di awejunum. E
uŋa qobul sai. Gulbe bei ijoq bqa keresai. Deqa e akamqasai.’
8 A degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulbe tulaŋ uge uge
aqaq aiyeleŋosim a makobaiyim akamugetqas. Osim a mamy-
imqa aqa jejamu ŋamyuwo na yugwas. Qotei Koba siŋgila ti
unu qaji a degsim Babilon aqa kumbra uge qa pegiyosim
tulaŋ padaltougetqas.
9 “Mandor kokba mandamq di unub qaji naŋgi Babilon
ombla na sambalaoqnsib kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb.
Deqa Babilon a ŋamyuwo na yuim qurem oqoqnimqa mandor
kokba naŋgi qurem di unsibqa akamaniyosib tulaŋ are gul-
beinjrqas.
10 Naŋgi Babilon aqa jaqatiŋ koba di unsibqa tulaŋ
ulaugetqab. Osib isaq di tigelesosib maroqnqab, ‘O Babilon,
ni qure kobaquja! Ni nami qure siŋgila koba soqnem! Ariya
bini ni tulaŋ padalougetonum! Bati qujai qa ino kumbra uge
aqa awai agi ni itonum!’
11 “Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
Babilon aqa jaqatiŋ di unsibqa akamaniyoqnsibqa are tulaŋ
gulbeinjroqnqas. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi olo naŋgo iŋgi
iŋgi awaiyoqnqasai.
12 Naŋgo iŋgi iŋgi agi gol, silva, meniŋ boledamu, kolilei
tulaŋ boledamu, gara qat naimyo, gara lent utru segi segi,
gara yauŋo pirqaqo. Naŋgo ñoro qudei agi ŋamtaŋ quleqt
bole bole, iŋgi iŋgi elefan aqa qalagei na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi
ŋamtaŋ boledamu na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi bras na gereiyo
qaji, iŋgi iŋgi ain na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi meniŋ naimyo na
gereiyo qaji.
13 Naŋgo iŋgi iŋgi qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib
quleq oqwajqa, namur quleqt, goreŋ quleqt, wain, goreŋ
goiyo qaji, bem sum. Naŋgo ñoro qudei agi makau, kaja, hos
roŋgom ti, kaŋgal tamo naŋgo jejamu ti naŋgo qunuŋ ti. Iŋgi
iŋgi kalil deqaji tamo qudei naŋgi olo bunu awaiyoqnqasai.
14 Deqa silali qa wauo tamo naŋgi na Babilon endegsib
minjoqnqab, ‘Iŋgi iŋgi kalil ni tulaŋ arearetmoqnej qaji agi ni

uratmosib koboonub. Ñoro bole bole kalil ni silali kobaquja
na awaiyem qaji de ti ino wala bole bole ti agi koboonub.
Deqa iŋgi iŋgi kalil deqaji ni olo bunu unqasai bole sai.’
15 “Silali qa wauo tamo naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji gargekoba
qariŋyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulaŋ
koba enjroqnej. A kumbra di yoqnej deqa bunuqna a
jaqatiŋkobaiyqas. Yimqa silali qa wauo tamo naŋgi di unsibqa
ulaugetosib isaq di tigelesosibqa akamaniyoqnsib are tulaŋ
gulbeinjroqnqas.
16 Osib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Ba-
bilon, ni tulaŋ padalougetonum! Nami ni gara qat tulaŋ
naimyo na kabuoqnsimqa gara lent utru segi segi jugoqn-
simqa ino jejamu gol na ti meniŋ boledamu na ti kolilei
boledamu na ti walatoqnsim soqnem.
17 Deqa bati qujai qa ino silali ti ino wala ti kalil agi
saiekritonub.’ Silali qa wauo tamo naŋgi degsib Babilon
minjoqnqab.
“Qobuŋ ojo tamo naŋgi ti tamo qobuŋ na laqnub qaji naŋgi
ti tamo qobuŋq di waueqnub qaji naŋgi ti tamo yuwalq dena
silali eqnub qaji naŋgi ti kalil Babilon qure koqyosibqa isaq
di tigelesqab.
18 Tigelesosib ŋamyuwo na a yuim qurem oqoqnimqa
di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib maroqnqab, ‘Qure endi tulaŋ
kobaquja. Qure bei qure ende ti keresai.’
19 Naŋgi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib naŋgo gateq
di atoqnsibqa akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqn-
qas. Osib tulaŋ leleŋoqnsib endegsib Babilon minjoqnqab,
‘O qure koba Babilon, ni padalougetonum! Qobuŋ taqato
tamo yuwalq di laqnub qaji naŋgi inoq dena silali tulaŋ koba
oqneb. Deqa naŋgi ino jaqatiŋ di unsibqa are tulaŋ gulbein-
jroqnqas. O aiyo! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!’
20 “O laŋ qure ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari niŋgi ti tamo
kalil Yesus na aqa anjam mare mare laqajqa qariŋgej qaji
niŋgi ti Qotei aqa medabu o tamo niŋgi ti Babilon qure
padalougetqo di unsib areboleboleiŋgeme. Babilon aqa kum-
bra uge kalil Qotei na unekritosiqa deqa keretosiq awai uge
yqo. Babilon na niŋgi ugeugeiŋgoqnej deqa Qotei na kamba a
ugeugeiyqo.”
21 Ariya anjam di koboonaqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei a
bosiqa bem sum kuroyo qaji meniŋ kobaquja osiq soqtosiqa
yuwalq di waiyej. Osiqa marej, “Qotei na degsim Babilon
qure koba siŋgila na waiyim tamo qudei na olo bunu a unqa-
sai.
22 O Babilon qure, bunuqna tamo naŋgi inoq di gombiŋ ti
yumba ti gul ti naŋgo anjam ato olo quoqnqasai. Iŋgi iŋgi

gereiyo tamo naŋgi dego olo bunu inoq di sqasai. Bem sum
kuroyibqa inoq di olo anjam atim quqwasai.
23 Waŋal inoq di olo puloŋqasai. Inoq di tamo uŋa wo olo
baŋ ojqasai. Deqa naŋgo aiyel anjam inoq di bunu quqwasai.
Nami ino silali qa wauo tamo naŋgi tamo kokba soqneb.
Ariya bini naŋgi koboonub. O Babilon, ni ino gumaniŋ
kumbra na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
gisa gisaŋnjroqnem.
24 "Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti
Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti ñumeqnaq moreŋoqneb.
Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo. Tamo
uŋgasari kalil jeu tamo naŋgi na ñumoqneb qaji naŋgo leŋ
aiyeqnaq Qotei a unsiqa une di Babilon aqa jejamuq di atqo."

19

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqneb

1 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
murqumyeqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgi murqumy-
oqnsib endegsib maroqneb, "Iga gago Qotei aqa ñam soqtoqn-
qom! A ñam koba ti siŋgila koba ti unu. Iga padalqa laqnamqa
a na iga eleŋej.
2 A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu.
Agi a na sambala uŋa kobaquja pegiyqo. Uŋa dena aqa
sambala kumbra na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji
naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Qotei aqa wau tamo naŋgi dego
ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une deqa Qotei na a awai uge
yqo."
3 Ariya naŋgi olo leleŋoqnsib endegsib maroqneb, "Iga Qotei
aqa ñam soqtoqnqom! Ŋamyuwo na Babilon qure yuim aqa
qurem bati gaigai oqoqnqas!" Naŋgi degsib maroqneb.
4 Onaqa tamo gate 24 naŋgi ti wagme qolqe ŋambile so
qaji naŋgi ti siŋga pulutosibqa Qotei awo jaramq di awejunu
qaji a qa louoqnsib maroqneb, "Bole. Iga Qotei aqa ñam
soqtoqnqom!"
5 Onaqa awo jaram jojomq di tamo bei a tigelosiqa anjam
bei marnaqa e aqa kakro quem. A leleŋosiq endegsi marej,
"Qotei aqa wau tamo niŋgi ti tamo uŋgasari Qotei qa ulaeqnub
qaji niŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil niŋgi Qotei aqa ñam
soqtoqniy!"

Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo

6 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
murqumyoqnsib anjam mareqnabqa e naŋgo kakro quem.
Naŋgo kakro di ya kobaquja meli dosiq anjam atobulej.
Naŋgo kakro di kola aisiq anjam atobulej. Naŋgi tulaŋ
leleŋoqnsibqa endegsib maroqneb, "Iga gago Tamo Koba Qotei

aqa ñam soqtoqnqom! Siŋgila kalil aqaq di unu. Deqa bini a Mandor Koba sosiq iŋgi iŋgi kalil taqateqnu!

7 Bini iga Qotei qa tulaŋ areboleboleigoqnimqa aqa ñam soqtoqnqom. Di kiyaqa? Kaja Du na aqa uŋa baŋ ojqa bati brantqoqa aqa uŋa a walaosiqa aqa jejamu gereiyqo.

8 Qotei na a gara qat tulaŋ naimyo jigetqo. Gara di tulaŋ milalosiq suwaŋejunu." Gara qat naimyo dena kumbra bole tiŋtiŋ kalil sigitejunu. Kumbra bole di Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi dauryeqnub.

9 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, "Ni anjam endegsim neŋgreŋye, 'Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iŋgi koba goiqo. Goisiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi metnjrqoqa iŋgi uyqa bonub. Bonub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.' " Osiqa merbej, "Anjam endi Qotei aqa anjam bole."

10 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa laqnamqa a na olo merbej, "Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti tamo kalil Yesus aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti koba na wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime. Iga qalie, Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam palonteqnub."

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

11 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ waqonaqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam agiende, "Qotei aqa wau geregere taqateqnu qaji tamo." Aqa ñam bei, "Kumbra bole yeqnu qaji tamo." A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjroqnsiqa naŋgi qoto itnjreqnu.

12 Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Aqa gateq di gate tatal gargekoba atejunu. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa jejamuq di ñam bei neŋgreŋyeb unu. Ñam di a segi qalie. Tamo bei a ñam di qaliesai.

13 A gara olekoba osiqa leŋq di tuqtosiq dena kabuejunu. Aqa ñam endegsib mareqnub, "Qotei aqa Anjam."

14 Qaja tamo tulaŋ gargekoba laŋ qureq dena hos segi segi osibqa hos quraq di awoeleŋosib tamo di dauryosib gileqnab e unjrem. Hos naŋgi di qat kalil. Qaja tamo naŋgi di gara qat tulaŋ naimyo milalo jigejunub.

15 Tamo di aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala uge branteqnu. A serie di osimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ñumeleŋqas. A bu toqoŋ ain na gereiyo qaji di dego ojsimqa dena tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na taqatnjroqnqas. Osimqa wain gei parato qaji kulumq di aqa siŋga waiyosim wain gei

paraparainjrqas. Kulum dena Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa minjiŋ sigitejunu.

16 Tamo di aqa gara olekobaqsi aqa qaloqsi ñam endegsib neŋgreŋyeb unu, “Mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. Tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba.”

17 Onaqa laŋ aŋgro bei seŋq di tigelesonaq e unem. A tulaŋ leleŋosiqa qebari kalil laŋ sorgomq di pururueqnub qaji naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi bosib koroabqa Qotei na iŋgi koba atsim metŋgim niŋgi uyiy.

18 Mandor kokba ti qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo siŋgila ti hos naŋgi ti tamo hos quraq di awejunub qaji naŋgi ti naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy. Kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy.”

19 Onaqa e olo ŋam atsimqa mandam qaji mandor kokba kalil naŋgi ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti wagme juwaŋ a ti bosib koroesonab unjrem. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo naŋgi ti qoto itnjrqa marsib koroesoqneb.

20 Ariya tamo dena wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel ojej. A na naŋgi aiyel ŋambile sonab ojsiqa wainjrnaq ŋamyuwoq aiyeb. Ŋamyuwoq di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ aqa ulatamuq di gisaŋ anjam maro qaji wagme na maŋwa tulaŋ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb.

21 Onaqa tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na wagme juwaŋ aqa qaja tamo kalil naŋgi ñumeqnaq moreŋoqneb. Serie olekoba aqa medabuq na brantej qaji dena naŋgi ñumoqnej. Onaqa qebari kalil naŋgi bosib qaja tamo naŋgo qusa uynab mene diqnjrej.

20

Satan a wausau 1,000 sub guma kobaq di sqas

1 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ goge na mandamq aiyeqnaq e unem. Qotei na a siŋgila yonaqa a sub guma koba taqatqajqa marsiq sil rauŋga osiq mandamq aiyej.

2 Aisiq amal kobaquja ojsiq sil dena tontej. Amal di wausau 1,000 tontim sqas. A nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro Qaji.”

3 Laŋ aŋgro dena Satan ojsiq tontosiqa sub guma kobaq di waiyej. Waiyosiqa sub me kabutosiqa qandimtej. A dia wausau 1,000 sqas. Deqa a na sawa bei bei qaji naŋgi olo gisa gisaŋnjrqasai. A subq di tariŋosim soqnimqa wausau 1,000 di koboamqa a olo uratib oqedosim sokiñalayqas.

4 Onaqa e awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram
kokbaq di tamo qudei naŋgi awoeleŋesoqneb. Tamo naŋgi di
Qotei na wau enjrnaqa naŋgi awo jaram kokbaq di awoosib
tamo uŋgasari naŋgi peginjroqneb. Onaqa e tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba nami moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ unjrem.
Tamo uŋgasari naŋgi di nami Yesus aqa ñam maroqnsibqa
Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqneb deqa jeu tamo naŋgi
na naŋgo kakro giŋgeŋnjrnab naŋgi moreŋeb. Tamo uŋgasari
naŋgi di wagme juwaŋ aqa sulum wo biŋinjrosaioqneb. Naŋgo
lanjaqsi baŋqsi wagme juwaŋ aqa toqor osai. Deqa naŋgi olo
ŋambile osib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.
5 Di subq na tigelo namo qaji. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi bati deqa ŋambile oqasai. Naŋgi
mati tariŋosib soqnibqa wausau 1,000 di koboamqa naŋgi
subq na tigelqab.
6 Tamo uŋgasari namoosib subq na tigelqab qaji naŋgi di
Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole. Deqa naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjrqas. Naŋgi moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena
naŋgi taqatnjrqa keresai dego. Naŋgi Qotei aqa Kristus wo
naŋgo atra tamo sosib wausau 1,000 Kristus ombla mandor
kokba sqab.

Satan a bati gaigai ŋamyuwo kobaq di jaqatiŋ oqnsim sqas

7 Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo
waqtibqa Satan a subq dena oqedqas.
8 Oqedosim sawa sawa kalilq giloqnsimqa tamo uŋgasari
naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Gok sawa ti
Magok sawa ti dena beleŋqab. Satan na naŋgi koroinjrimqa
qoto qa gilqab. Naŋgo qaja tamo naŋgi tulaŋ gargekoba.
Naŋgi ulul bul sisiyqa keresai.
9 Naŋgi sawa sawa kalilq dena bosib Qotei aqa qure koba
a na tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji di agutesqab. Osib Qotei
aqa segi tamo uŋgasari naŋgo so sawa dego agutesqab. Yim
bati deqa laŋ goge na ŋamyuwo aisim qaja tamo naŋgi di
koitnjrqas.
10 Satan a naŋgi gisa gisaŋnjroqnej aqa une deqa Qotei na
a waiyim ŋamyuwoq aiqas. Ŋamyuwoq di meniŋ kalil yusiq
ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji wagme
juwaŋ wo naŋgi aiyel nami ŋamyuwoq di breinjreb unub.
Deqa Satan a dego Qotei na waiyim ŋamyuwoq aisim naŋgi
aiyel koba na bati gaigai qolo ti qanam ti ŋamyuwoq di jaqatiŋ
oqnsib sqab.

Qotei a awo jaram kobaqujaq di awesoqnej

11 Onaqa e awo jaram kobaquja bei tulaŋ qat unem. Tamo
awo jaramq di awesoqnej qaji aqa ulatamuq dena mandam
ti laŋ ti jaraiyosib loumeb.
12 E ŋam atsimqa tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi
awo jaram namoq di tigelesonab unjrem. Tamo ñam ti tamo
laŋaj ti kalil e unjrem. Unjreqnam laŋ aŋgro qudei naŋgi
na buk qudei osi bosib waqteleŋeb. Buk miligiq di kum-
bra kalil tamo uŋgasari naŋgi nami yoqneb qaji di Qotei na
neŋgreŋyonaq soqnej. Buk bei dego laŋ aŋgro naŋgi osi bosib
waqteb. Buk di ŋambile gaigai sqajqa buk. Tamo awo jaramq
di awesoqnej qaji a buk miligiq di anjam sisiyosiq anjam dena
tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrej.
13 Tamo uŋgasari kalil nami yuwalq di moreŋeb qaji naŋgi
yuwal na uratnjrnaq tigeleb. Moiyo Qure na dego tamo
uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi uratnjrnaq tigeleb. Tamo
awo jaramq di awesoqnej qaji a na tamo uŋgasari naŋgo segi
segi kumbra kalil dena naŋgi peginjrej.
14 Osiqa Moiyo Qure osiq ŋamyuwo kobaq di waiyej.
Ŋamyuwo koba di moiyo bunu qaji.
15 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq
di sosai qaji naŋgi di Qotei na breinjrnaq ŋamyuwo kobaq
aiyeleŋeb.

21

Laŋ bunuj ti mandam bunuj ti brantqab

1 Onaqa e laŋ bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Laŋ namij
ti mandam namij ti koboeb. Yuwal dego koboej.
2 Onaqa e Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj di dego
unem. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq
aiyeqnaq e unem. Qure di aqa wala tulaŋ boledamu. Uŋa a
tamo baŋ ojqa osim walaqas dego kere.
3 Onaqa awo jaram namoq di tamo bei a tigelosiq anjam
marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Niŋgi
quiy. Bini Qotei aqa tal aisiq tamo uŋgasari naŋgoq di unu.
Deqa Qotei a naŋgo ambleq di sqas. Naŋgi aqa segi tamo
uŋgasari sqab. Od, Qotei a naŋgi koba na sqab. A naŋgo Qotei
sqas.
4 A naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrqas. Deqa naŋgi olo
akamqasai. Naŋgi olo moreŋqasai. Naŋgi olo are gulbeinjrqa-
sai. Naŋgi olo jaqatiŋ oqasai. Kumbra namij kalil di koboqas.”
5 Onaqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a marej, “Niŋgi
quiy. E iŋgi iŋgi kalil bunuj atonum.” Osiqa merbej, “Ni ijo
anjam kalil endi neŋgreŋye. Anjam endi bole. Tamo naŋgi
qusib marqab, ‘Bole.’ ”

6 Osiqa olo merbej, “Bati kereqo. E segi qujai namoq di
unum. E segi qujai bunuq di sqai. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau
kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa
e na ŋambile qa ya jumbumq dena tigsiy anaiyit uyqas. Ya di
awai saiqoji. E na laŋa anaiyqai.
7 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na iŋgi iŋgi kalil
di laŋa yqai. E aqa Qotei soqnit a ijo aŋgro sqas.
8 “Ariya tamo ulakobaeqnub qaji naŋgi ti tamo Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi ti ŋamyuwo kobaq
aiqab. Tamo kumbra uge uge yo qaji, leŋ ojo qaji, sambala
kumbra yo qaji, gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, gisaŋ qotei
biŋinjro qaji, gisaŋ anjam maro qaji naŋgi di ŋamyuwo kobaq
aiyeleŋqab. Ŋamyuwoq di meniŋ yusiq ñaŋgaeqnu. Ŋamyuwo di
moiyo bunu qaji.”

Jon a Jerusalem bunuj unej

9 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb naŋgi deqaji bei
bosiqa ijo areq di tigelej. Tabir 7 miligiq di nami gulbe uge
uge 7 jigsib bilentonab mandamq aisiq tamo uŋgasari naŋgi
tulaŋ ugeugeinjrsiq Qotei aqa minjiŋ kobotej. Laŋ aŋgro dena
merbej, “Ni endeq au. Bamqa Kaja Du aqa uŋa bunuj walaqo
qaji di osormit unqam.”
10 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro
dena e osiqa mana tulaŋ goge kobaq oqej. Oqsiq dia Qotei
aqa qure koba Jerusalem bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq
di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem.
11 Qure di Qotei aqa riaŋ na tulaŋ suwantej. Qotei aqa riaŋ
di tulaŋ bolequja. A meniŋ boledamu bul. A tulaŋ suwaŋosiq
meniŋ jaspa bulej. Osiqa tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
12 Qure di naŋgi na dadaŋyeb. Dadaŋ di tulaŋ goge koba.
Dadaŋ di aqa siraŋme 12 soqneb. Siraŋme jojomq di laŋ aŋgro
12 naŋgi tigelesoqneb. Siraŋmeq di Israel tamo uŋgasari naŋgo
moma utru 12 naŋgo ñam neŋgreŋyonab soqneb.
13 Dadaŋ guta qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ tauŋ qa
di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ bebeŋ qa di siraŋme qalub
soqneb. Dadaŋ guma qa di siraŋme qalub soqneb.
14 Meniŋ kokba 12 na dadaŋ aqa utru siŋgilateb. Meniŋ
quraq di tamo 12 Kaja Du na qariŋnjrnaq aqa anjam mare
mare laqneb qaji naŋgo ñam atnab soqneb.
15 Laŋ aŋgro e anjam merbej qaji a toqoŋ bei gol na gereiyo
qaji di ojesoqnej. Ojsiqa qure ti qure aqa dadaŋ ti dadaŋ aqa
siraŋme ti naŋgo ole keretej.
16 Qure aqa par ti ole ti kerekere. Laŋ aŋgro dena toqoŋ di
osiqa qure keretej di aqa par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita.
Qure aqa par ti ole ti goge ti kerekere.

17 Laŋ aŋgro na qure aqa dadaŋ keretej di aqa goge 144
meta. Toqoŋ laŋ aŋgro na ojesoqnej qaji di mandam qaji
toqoŋ. Kereto dena a na dadaŋ keretej.
18 Qure aqa dadaŋ di Qotei na meniŋ jaspa na gereiyej.
Qure di gol na gereiyej. Qure di tulaŋ rianosiq qunuŋ bulej.
19 Meniŋ boledamu segi segi na dadaŋ aqa utru walatej.
Meniŋ boledamu namba 1 aqa ñam jaspa. Meniŋ namba 2 aqa
ñam sapaia. A qenjent. Meniŋ namba 3 aqa ñam aget. Meniŋ
namba 4 aqa ñam emeral. A ŋam baŋga gesgi bul.
20 Meniŋ namba 5 aqa ñam sadonikis. A lentosiq qatej dego.
Meniŋ namba 6 aqa ñam konilian. A lent. Meniŋ namba 7
aqa ñam krisolait. A merient. Meniŋ namba 8 aqa ñam beril.
A ŋam baŋga gesgi bul. Meniŋ namba 9 aqa ñam topas. A
merient. Meniŋ namba 10 aqa ñam krisopres. Meniŋ namba
11 aqa ñam haiasin. Meniŋ namba 12 aqa ñam ametis. A lent.
21 Dadaŋ aqa siraŋ 12 di meniŋ qat kokba 12. Meniŋ kokba
di kolilei tanu bul. Siraŋ segi segi di meniŋ qat qujai. Qure
aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulaŋ jeqilosiq qunuŋ
bulej.
22 Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei siŋgila ti
unu qaji aqa Kaja Du wo naŋgi segi aiyel qure di aqa atra tal.
23 Qure di seŋ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi riaŋ na
qure di suwanteqnu. Kaja Du a segi qure di aqa puloŋ.
24 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi qure
di aqa riaŋ na walweloqnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil
taqatejunub qaji naŋgi na naŋgo ñoro bole bole oqnsib qure
miligiq osi boqnqab.
25 Dadaŋ aqa siraŋme kalil waqesqab. Olo kabuesqasai.
Bati gaigai waqesqab. Qure dia qolooqnqasai. Gaigai suwaŋo
sqas.
26 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi na
naŋgo wala ti naŋgo ñoro bole bole ti oqnsib qure koba di
miligiq osi boqnqab.
27 Ariya tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti tamo
gisaŋ anjam mareqnub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi jiga ti kalil qure
di miligiq gilqa keresai. Tamo uŋgasari naŋgo ñam ŋambile
qa buk miligiq di Qotei na neŋgreŋyej qaji naŋgi segi qure di
miligiq gilqa kere. Ŋambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

22

Jon a ŋambile qa ya ti ŋam ti unej

1 Onaqa laŋ aŋgro dena e ya bei osorbej. Ya di ŋambile qa ya.
Ya di tulaŋ rianosiq qunuŋ bulej. Ya di Qotei aqa Kaja Du wo
naŋgo awo jaramq dena bosiq qure aqa gam koba dauryosiq
sumoqnej.

2 Ya qalaq di ŋambile qa ŋam bei tigelesoqnej. Ŋam di bai
segi segi gei utru yoqnqas. Bai bei gei utru bei yqas. Bai
bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12 yqas. Aqa
baŋga na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo
ma kobotetnjroqnqas. 3 Iŋgi kalil Qotei a uge qa mareqnu qaji
naŋgi qure dia sqasai.

Qure dia Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaram sqas. Qotei
aqa wau tamo naŋgi a qa louoqnqab.
4 Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa segi ñam naŋgo
lanjaq di neŋgreŋyim sqas.
5 Qure dia ambruqasai. Deqa waŋal qatrentqasai. Seŋ
suwaŋqasai. Tamo Koba Qotei a segi na tamo uŋgasari naŋgi
suwantnjroqnim naŋgi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

6 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil.
Tamo naŋgi qusib marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei na aqa
laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq aqa wau tamo naŋgi kumbra urur
brantqas qaji di osornjrqo. Qotei na aqa medabu o qaji tamo
naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam palonteqnub.
7 Niŋgi quiy. Yesus a marqo, ‘E nuŋgoq boqujatqai.’ ”

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam e buk
endia neŋgreŋyonum qaji di dauryqab di naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrqas.

8 E Jon. E anjam kalil endi quem. Kumbra kalil e ubtosim
buk endia neŋgreŋyonum qaji di e unem. Unsimqa laŋ aŋgro
kumbra di osorbej qaji aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa
laqnamqa a na merbej,
9 “Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti ino was agi Qotei aqa
medabu o qaji tamo naŋgi ti koba na wau qujai. Tamo uŋgasari
buk endia anjam dauryeqnub qaji naŋgi dego iga koba na
wau qujai. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime.”
10 Osiqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia
neŋgreŋyonum qaji di tentaim. Kumbra kalil ni ubtosim
buk endia neŋgreŋyonum qaji di brantqa bati jojomqo.
11 Deqa uŋgum. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji
naŋgi olo kumbra uge uge yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra
jigat yeqnub qaji naŋgi olo kumbra jigat yoqnebe. Tamo
uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi olo kumbra bole
bole yoqnebe. Tamo uŋgasari Qotei aqa kumbra boleq di
sosib dauryeqnub qaji naŋgi olo aqa kumbra boleq di sosib
dauryoqnebe.”

12 Yesus a mareqnu, “Niŋgi quiy. E urur boqujatqai. Bosiy
tamo naŋgo kumbra segi segi pegiyosiy awai enjrqai.

13 E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E
segi namo qaji. E segi bunu qaji dego. E iŋgi iŋgi kalil qa utru.
Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum.
14 “Tamo uŋgasari naŋgo gara yansonab qatej qaji naŋgi
tulaŋ areboleboleinjrim sqab. Naŋgi ŋambile qa ŋam gei osib
uyqa kere. Naŋgi Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqa kere.
Deqa naŋgi areboleboleinjrim sqab.
15 Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi
Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab.
Tamo uŋgasari gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, sambala kum-
bra yo qaji, leŋ ojo qaji, gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ kumbra
dauryqajqa tulaŋ arearetnjro qaji naŋgi Qotei aqa qure koba
di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab.
16 E Yesus. E na ijo laŋ aŋgro qariŋyonumqa niŋgi qure qureq
di ijo ñam qa koroeqnub qaji nuŋgoq aisiq anjam endi palon-
tosiq merŋgwo. E Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabem
qaji. E Devit aqa Aŋgro. Nebeqa burbas bunuj oqeqnu dego
kere e degsim minjaleqnum.”
17 Qotei aqa Mondor wo Kaja Du aqa uŋa bunuj wo naŋgi
aiyel na mareqnub, “Yesus, ni aue.” Tamo kalil ijo anjam endi
queqnub qaji naŋgi marebe, “Yesus, ni aue.” Tamo bei a ya
qaryimqa bosim ŋambile qa ya osim uyem. Ya di awai saiqoji.
Qotei na laŋa anaiyqas.

Jon a anjam bei siŋgila na marej

18 E Qotei aqa anjam buk endia neŋgreŋyonum. Tamo kalil
anjam endi queqnub qaji naŋgi e siŋgila na endegsi minjrqai.
Tamo bei a anjam bei osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di
gulbe uge uge kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di
Qotei na kamba tamo di yqas.
19 Tamo bei a Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum
qaji mutu bei osim taqal waiyqas di Qotei na kamba tamo di
taqal waiyimqa a ŋambile qa ŋam gei osim uyqasai. A Qotei
aqa qure koba miligiq gilqasai dego.
20 Tamo a kumbra endi kalil ubtosiq marqo qaji a olo
marqo, “Bole, e boqujatqai.”
Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.
21 Tamo Koba Yesus a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa are
boleiyeme. Bole.